

JYTKY

Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus

©Tekijät
Kirja-Aurora 2012
Kansi ja tehosteet: Ville Tietäväinen
Taitto: Mirja Sarlin
Toimitussihteeri: Sini Ruohonen
ISBN 978-951-29-5127-7
Suomen Yliopistopaino Oy, 2012

JYTKY

*Eduskuntavaalien 2011
mediajulkisuus*

VILLE PERNAA ja ERKKA RAILO (toim.)

KIRJA-AURORA
TURUN YLIOPISTO

Esipuhe

”Tuli iso jytky!” mylvi Timo Soini 17. huhtikuuta 2011 noustuaan perussuomalaisen hurmioituneissa vaalivalvojisissa Bottan lavalle tuulettamaan voittoa ja kiittämään joukkojaan. Vajaata kuukautta myöhemmin Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskus teki Helsingin Sanomain Säätiön pyynnöstä suunnitelman vaalikamppailun mediajulkisuutta tutkivasta hankkeesta. Säätiö myönsi tutkimukselle rahoituksen toukokuun lopussa – kiitokset Helsingin Sanomain Säätiölle hankkeen mahdollistamisesta!

Tutkimushankkeen nyt valmistunut loppuraportti *Jytky – kevään 2011 eduskuntavaalien mediajulkisuus* on samalla johtamani Eduskuntatutkimuksen keskuksen kymmenvuotisjuhlakirja. Vuonna 2002 perustettu keskus on ensimmäisen vuosikymmenensä aikana kehittynyt tunnustetuksi suomalaisen demokratian tilaa ja toimintamuotoja tutkivaksi asiantuntijayksiköksi, joka on paneutunut erityisesti politiikan ja median suhteisiin.

Eduskuntatutkimuksen keskuksen tutkimushankkeissa on yhdistetty politiikan, viestinnän ja lähihistorian alan lähestymistapoja ja menetelmiä uudella tavalla, oppialarajoja ylittävällä otteella. Valitsemillamme kysymyksenasetteluilla pyrimme tekemään tutkimusta, jolla on yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja kiinnostavuutta. Meille tärkeätä on, että tutkimuksemme kiinnostaa myös tiedemaailman ulkopuolella.

Keskuksemme toimintatavalle on ominaista hankkeiden suunnittelu ja toteuttaminen tiiviissä yhteistyössä. Tämän hankkeen työnjaossa allekirjoittanut on toiminut vastuullisena johtajana ja kirjan toimittajana. Erikoistutkija Erkki Railon panos hankkeessa on ollut aivan keskeinen, hän on myös kirjan toinen toimittaja. Mari K. Niemi ja Ville Pitkänen kirjoittivat erityisalueistaan, Niko Hatakka ja Matti Välimäki taas tarttuivat näiden vaalien ilmiöihin ja vastasivat tutkimusaineiston

kokoamisesta. Teoksen toimitussihteeri Sini Ruohonen kantoi vastuun kirjahankkeen käytännön koordinoinnista ja piti tiukassa aikataulussa langat käsissään. Kiitokset koko ryhmälle!

Koko tutkijaryhmän puolesta kiitän dosentti Juha Herkmania Helsingin yliopistosta, valtio-opin professori Ilkka Ruostetsaarta Tampereen yliopistosta ja dosentti Antti Pajalaa Turun yliopistosta tutkimuksen eri osien kommentoimisesta. Hankkeen tutkimusaineiston kokoamisessa oli kova urakka. Lehtiaineiston keräämisessä meitä auttoi Turun kaupunginkirjaston Uutistorin henkilökunta. Televisioaineistoon käsiksi pääsystä kiitämme MTV3:n Heikki Piuholaa ja Eero Vartiaa sekä Ylen tv-arkiston Eva Lintusta ja Elina Selkälää. Turun yliopiston kirjaston henkilökunta auttoi Kansallisen Audiovisuaalisen Arkiston (KAVA) materiaalien käytössä. Aineiston koodaamisessa ja hallinnassa käyttämämme ohjelman valmistajayhtiö ATLAS.ti GmbH ansaitsee kiitokset erinomaisesta asiakaspalvelusta tehtyään ohjelmaansa työtä helpottaneen päivityksen vain meidän tarpeemme takia. Erilaisia taustatietoja toimittivat ja tarkistuksia tekivät Raisa Bernards Maahanmuuttovirastosta, Matias Turkkila Hommaforumista, Timo Soini ja perussuomalaisten puoluetoimisto, MTV3:n Taina Mecklin, Ylen Katri Siika-aho sekä FM Elise Kankaanpää. Hankkeen taloushallintoa politiikan tutkimuksen laitoksella hoiti Auli Kultanen-Leino. Lämmin kiitos kaikille!

Turun yliopiston kustantamo Kirja-Aurora ja Mirja Sarlinia kiitämme taitourakan kylmähermoisesta hoitamisesta. Maan etevimpiin graafikoihin kuuluvaa, hallitsevaa Sarjakuva-Finlandistia Ville Tietäväistä kiitämme kannesta ja sisäsivujen tehosteista.

Kiitämme myös joulukuussa 2011 järjestämämme Jytyn anatomia -seminaarin kommentaattoreita YTT Karina Jutilaa ja Timo Soinia. Soinin puheenvuoron laittamaton avausrepliikki kuului: ”En aio kertoa kaikkea jytkestä, mutta kerron täällä tänään enemmän kuin koskaan ennen.” Niin kävikin. Tässä teoksessa kerrotaan vielä enemmän.

Turussa 31.8.2012

Ville Pernaa

Hankkeen vastuullinen johtaja,

Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksen johtaja

SISÄLLYSLUETTELO

Kevään 2011 eduskuntavaaliasetelman pitkät juuret.....	9
<i>Ville Pernaa</i>	

I Eduskuntavaalien media-agenda

Vaali kevään media-agenda	32
<i>Erkka Railo & Matti Välimäki</i>	
Yhteinen julkisuutemme	67
<i>Erkka Railo & Matti Välimäki</i>	
Kamppailu julkisuuden hallinnasta	100
<i>Erkka Railo & Matti Välimäki</i>	

II Vaalikamppailun uudet ja vanhat rytmittäjät

Television vaaliohjelmat kampanjajulkisuudessa	164
<i>Ville Pitkänen</i>	
Tiedotusvälineet mielipidemittausten tulkitsijoina	197
<i>Erkka Railo</i>	
Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensukseen	231
<i>Erkka Railo</i>	
Maahanmuutto – politiikan arka aihe	264
<i>Matti Välimäki</i>	

III Perussuomalaisten monimuotoinen julkisuuskuva

Perussuomalaisuuden kuva pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa294
Niko Hatakka

Timo Soini perussuomalaisen identiteetin isäntänä.....324
Mari K. Niemi

Journalismin perussuomalainen uudelleentulkinta sosiaalisessa mediassa....350
Niko Hatakka

Median vaaliagenda ja jytty396
*Ville Perna, Niko Hatakka, Mari K. Niemi, Ville Pitkänen,
Erkka Railo & Matti Välimäki*

Kuvio- ja taulukkuuettelo

Liitteet

Henkilöhakemisto

Ville Pernaa

Kevään 2011 eduskuntavaaliasetelman pitkät juuret

Teoksen aluksi kartoitetaan niitä suomalaisen yhteiskunnan laajempia muutosprosesseja, jotka tulivat näkyviksi huhtikuun 2011 eduskuntavaalien poikkeuksellisissa vaalituloksissa. Jotta vaalituloksen kokonaisuus hahmottuu, on tarpeen käydä läpi sitä, millaisten yhteiskunnallisten, kulttuuristen sekä puolue- ja mediakenttään liittyvien kehityskulkujen kautta oli muotoutunut se suomalaisen yhteiskunnan vaihe, jolle kevään 2011 eduskuntavaalitulokset merkitsi yhtä päätepistettä.

Suomalainen yhteiskunta on kehittynyt kilpailukykyvaltion vaiheeseen muutamien murroskausien kautta, joita on välttämätöntä tarkastella, jotta kevään 2011 vaalikamppailun konteksti hahmottuu. Siksi tarkastellaan vuoden 1918 sodan seurauksena syntyneitä ja pitkään voimissaan ollutta kahtiajakautunutta yhteiskuntaa ja myöhempää hyvinvointivaltion rakentamisen vaihetta. Seuraava murros oli kylmän sodan päätyminen ja 1990-luvun alun lama, joiden seurauksena suomalaisesta yhteiskunnasta tuli Länsi-Euroopan integraatioon orientoitunut kilpailukykyvaltio. Tätä viimeksi mainittua vaihetta on poliittisessa kentässä toteutettu laajan konsensuksen vallitessa, kunnes huhtikuun 2011 eduskuntavaaleissa tuo konsensus rikkoutui.

Teoksen seuraavissa luvuissa pureudutaan media-aineistojen kautta kevään 2011 vaalikamppailun media-agendan keskeisiin ilmiöihin. Tässä luvussa johdetaan lukija tuon vaalikamppailun kynnykselle ja pohditaan, missä yhteiskunnallisessa ilmapiirissä vaalikamppailua kohti edettiin.

Mikä kevään 2011 eduskuntavaaleista teki poikkeukselliset? Suomen yleensä staattisessa poliittisessa ilmapiirissä nähtiin historiallisia muutoksia huhtikuussa 2011, kun eduskunnan pienin puolue perussuomalaiset saavutti suurvoiton. Timo Soinin johtaman puolueen menestys oli kerrassaan huimaa: vaalit toivat aikaisemman viiden sijaan 39 kansanedustajapaikkaa ja kannatusosuus nousi viisitoista prosenttiyksikköä neljästä yhdeksääntoista. Kahdeksasta eduskuntapuolueesta pienin nousi kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi jättäen taakseen muun muassa kahden edellisen vaalikauden pääministeripuolueen keskustan. Perussuomalaisen murskavoiton seurauksena kaikki muut puolueet menettivät kannatusta. Vaalitulosten muita ennätyksiä oli kaikkein alhaisin vasemmistopuolueiden kansanedustajien määrä, pääministeripuolue keskustan heikoin vaalitulos lähes sataan vuoteen ja oikeistopuolue kokoomuksen nousu eduskunnan suurimmaksi puolueeksi ensi kertaa historiassa.¹

Timo Soinin jyttyä ristimä perussuomalaisten vaalivoitto oli silti vaalitulos ylitse muiden. Voittajia ei ole ilman häviäjiä. Koko vaalitulos oli poikkeuksellinen ja siitä seurannut poliittisen asetelman muutos merkittävä. Keskustan romahdus ja kaikkien muiden puolueiden pienemmät vaalitappiot ovat osa perussuomalaisten voittoa. Perussuomalaisten nousu oli lähes koko vaaleja edeltävän vuoden eniten puhuttaneita politiikan teemoja. Polttoaineeksi kävivät kannatusmittaukset, joissa perussuomalaisille mitattiin kesästä 2010 alkaen jatkuvasti nousevia lukemia. Lisävauhtia mittausnousulle antoi politiikan uutisten kestoaiheeksi noussut Euroopan unionin talouskriisi.

Perussuomalaisten nousulla on kuitenkin kevättä 2011 tai vaaleja edeltänyttä vuotta paljon pidempi ja laaja-alaisempi historia. Tässä luvussa analysoidaan kevään 2011 vaalikamppailua ja vaalitulosta yhteiskunnallisten, poliittisten ja mediakentän historiallisten murrosprosessien näkökulmista. Luvussa käydään läpi jyttyyn juuria, joita voidaan jäljittää viimeksi kuluneen runsaan kahden vuosikymmenen tapahtumiin suomalaisessa politiikassa. Juuret puolestaan lähtivät kasvaamaan siemenistä, jotka kylvi yhteiskuntaan poliittisen kansalaisuuden aikakauden päättyminen viimeistään 1980-luvulla.

¹ Vaalituloksesta tiiviisti ks. esim. Borg 2012, 19–21.

Poliittisen kansalaisuuden aikakauden loppu lamauttaa politiikan

Suomalainen puoluekenttä on saavuttanut nykymuotonsa pääosin jo noin sata vuotta sitten. Silloin yhteiskunnallisesti aktiiviset toimijat ryhmittäytyivät ja jakaantuivat aikansa kiistakysymysten vetämien rajalinjojen mukaan. Puoluekentän jakautuminen niin Suomessa kuin muuallakin läntisessä maailmassa on pohjautunut suuriin poliittisiin ideologioihin liberalismiin, konservatismiin, sosialismiin ja niiden muunnelmiin. Syntyaikanaan puoluekenttä vastasi kansalaisten näkemyksiä aikakauden keskeisistä kiistakysymyksistä, mistä muodostuikin koko puolue toiminnan kiinnostavuuden perusedellytys.

Itsenäisen Suomen alkutaipaleella keskeisin kiistakysymys näkyi vuoden 1918 sisällissodassa, jossa syntynyt jako punaisiin ja valkoisiin jätti pitkäkestoisen jäljen suomalaiseen yhteiskuntaan ja puoluekenttään. Sisällissodan perintö tuotti vastaisenäistyneen maan kansalaisuudelle voimakkaan poliittisen vivahteen, joka ilmeni myös lukuisina arjen valintoina aina 1980-luvulle saakka. Onkin aivan perustellusti puhuttu poliittisesta kansalaisuudesta, millä tarkoitetaan suomalaisen yhteiskunnan järjestäytymistä vuoden 1918 asetelman mukaan.

Puoluekentän lisäksi ilmiö näkyi osallistumisena joko työväen tai porvariston harrastusyhdistysten toimintaan, asioimisena vasemmistolaisessa tai porvarillisessa osuustoimintamyymälässä tai kuulumisena joko punaisten tai valkoisten jälkeläisiin. Tämä vuoden 1918 perintö teki politiikasta laaja-alaisen ja arkielämän eri alueet tavoittavan ulottuvuuden. Laajan kansalaisjärjestökentän ja myös esimerkiksi suomalaisen talkoohengen taustalla ovat vuosikymmeniä säilyneet myös poliittiset, vuoden 1918 asetelmaan palautuvat pohjavärit.

Sisällissodan jälkeisessä niin sanotussa valkoisessa Suomessa poliittinen kansalaisuus oli selvä ilmiö, mutta osapuolien toimintavapaudessa oli iso ero ääri vasemmiston toiminnan ollessa laitonta ja maltillisen vasemmiston kansallisen eheytyksenkin ottaessa aikansa. Kun ääri vasemmiston toiminta laillistui toisen maailmansodan jälkeisessä niin kutsutussa toisessa tasavallassa, muotoutui poliittisten kansalaisten leiri-Suomi valmiiksi.²

Poliittinen kansalaisuus kukoisti leiri-Suomessa, jossa sitouduttiin vahvasti politiikkaan ja edustukselliseen demokratiaan. Kansalaiset tiedostivat sekä omansa että toistensa poliittiset identiteetit. Kuten edellä todettiin, äänestysvallinnan lisäksi suuri osa muistakin arkielämän ratkaisuista perustui poliittiseen kansalaisuuteen. Suurten ikäluokkien kapina ja vasemmistoaalto 1960- ja 1970-luvuilla sopivat ne-

² Mickelsson 2007, 91–102.

kin samaan tulkintakehykseen, vaikka poliittinen kansalaisuus muuttui usein päinvastaiseksi edelliseen sukupolveen verrattuna.

Poliittisen kansalaisuuden kulta-ajan loppuvaiheessa suomalaisia yhdistäväksi tekijäksi nousi hyvinvointivaltion rakentaminen. Leiri-Suomi alkoi vähitellen siirtyä konsensuksen aikaan, jossa hyvinvointivaltioideologiasta ja yhteiskuntasuunnittelusta tuli viimeistään 1970-luvulla suomalaista yhteiskuntaa ja poliittista kenttää yhdistänyt teema. Konsensuspolitiikka täydentyi, kun hyvinvointivaltion edellytykseksi nähtiin porvarillisille voimille hyvin sopiva taloudellisen kasvun tavoittelu.

Pitkäkestoisen yhteiskuntapoliittisen rakennustyön seurauksena Suomesta oli tullut pohjoismainen hyvinvointivaltio 1970- ja 1980-luvuilla. Yhteisen poliittisen projektin tavoitteet näyttivät 1980-luvulla olennaisilta osin saavutetuilta. Kansalaiset olivat vaurastuneet ja keskiluokkaistuneet. Hyvinvointivaltio oli samaan aikaan ottanut hoidettavaksi monia kansalaisjärjestöille kuuluvia tehtäviä. Kehitys johti siihen, että puolueet ja monet muut kansalaisjärjestöt alkoivat laitostua.³

Poliittinen kansalaisuus eli puoluepoliittisesti, ammattiryhmien tai yhteiskuntaluokkien mukaan tapahtunut yhteiskunnallinen samaistuminen alkoi avartua, kun jokainen kansanosa oli saanut osansa hyvinvointivaltion hedelmistä. Vaurastuminen ja keskiluokkaistuminen toivat lisää vapaa-aikaa ja lavensivat yksilöllistä elämänpiiriä. Samaan suuntaan vaikutti talouden ja yhteiskuntapolitiikan sääntelyn keventäminen. Kaikkiaan 1980-luvulle ajoittunut yhteiskunnan liberalisointi laimensi vuoden 1918 tapahtumiin palautuvaa poliittista kansalaisuutta, heikensi kansalaisten puoluepoliittista aktiivisuutta ja lisäsi ihmisten yksilöllisten valintojen painotusta suhteessa yhteiskunnallisiin.

Suomalaisten poliittinen ja puoluepoliittinen osallistuminen oli ollut huipussaan toisen maailmansodan jälkeisenä ajanjaksona vuosina 1945–1987, mutta kääntyi laskuun 1980-luvulla vakiintuen 1990-luvulta lähtien alemmalle tasolle kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Samalla aiemmin varsin tarkkarajainen ja vanhaan ideologiseen jakoon perustuva puoluepoliittinen orientaatio avartui. Se näkyi paitsi vähentyvänä äänestysaktiivisuutena myös irtaantumisenä niin sanotusta säädynmukaisesta äänestyskäyttäytymisestä.⁴

Hyvinvointivaltioprojektin valmistuminen, yhteiskuntajärjestelmien välisen taistelun päättyminen reaalisozialismin tappioon ja 1990-luvun alun suuri lama merkitsivät poliittisen kansalaisuuden ja vuoden 1918 asetelmasta kummunneen

³ Kalela 2005, 205–224.

⁴ Rauli Mickelsson kirjoittaa ilmiöstä leirien purkautumisena (2007, 244 ja passim) ja Jorma Kalela perinteisen politiikan loppuna (2005, 244–264).

leiri-Suomen loppua. Suomalaisen puoluejärjestelmän elinvoima vaikutti vuosituhaten vaihteeseen tultaessa kovin vaatimattomalta ja järjestelmän uudistumiskyky näytti hyvin rajalliselta. Järjestelmän staattisuutta kuvaa hyvin se, että aikanaan ensimmäisissä vaaleissa vuonna 1907 mukana olleille puolueille meni sata vuotta myöhemmin vuoden 2007 juhlavaaleissa valitun eduskunnan 200 paikasta noin 150 paikkaa. Toisaalta perusasetelman pysyvyys kertoo myös puolueiden muuntautumiskyvystä, sillä olivathan ne pystyneet vastaamaan ainakin äänestysaktiivisen väestöosan tarpeisiin.

Vuoden 2011 vaaleissa tilanne muuttui merkittävästi ja se antaa aihetta jatkokysymyksiin. Voidaan esimerkiksi pohtia, onko perussuomalaisten nousu puhaltanut uuden hengen puolue toimintaan laajemminkin. Esimerkiksi puolueiden jäsenmäärät kääntyivät heti eduskuntavaalien jälkeen nousuun, ja useat puolueet ovat raportoineet nousun jatkuneen myös vaalikevään jälkeen.⁵

Seuraavaksi käydään läpi, mitä suomalaiset saivat poliittisten kansalaisten osallistavan leiri-Suomen tilalle 1990-luvun alusta lähtien. Tarkastellaan, mikä tilalle tullessa yhteiskunnallisessa vaiheessa oli poliittisten ristiriitautottuvuuksien kenttä ja millaisia olivat kansalaisten osallistumisen roolit.

Kolmen suuren puolueen valtakausi selittäjänä

Jytkyn juurten etsiminen lähihistoriasta johtaa suomalaisen yhteiskunnan kokemaan murrokseen 1990-luvun alussa. Kylmän sodan päättyminen, reaaliosialismin romahdus ja Neuvostoliiton hajoaminen muuttivat suomalaista poliittista ilmapiiriä perustavalla tavalla. Ideologinen taistelu sosialismin ja kapitalismin välillä loppui ja Suomen asema itäisen ja läntisen blokin välissä alkoi muuttua.

Suomalaisessa puoluekentässä oli tosin jo 1980-luvun alkupuolella tapahtunut muutoksia, jotka ennakoivat tulevaa. Ensinnäkin toisen maailmansodan jälkeisen ajan neljästä suuresta puolueesta äärivasemmiston SKDL surkastui sisäisiin riitoihinsa ja putosi pois hallituksesta vuoden 1982 lopulla sinne enää koskaan takaisin nousematta. Toinen puoluekentän keskeinen muutos nähtiin, kun ulkopoliittisista syistä yli 20 vuotta hallituksen ulkopuolella pidetty kokoomus pääsi hallitukseen ja pääministeripuolueeksi vuonna 1987. Silloinen oikeistolaisen kokoomuksen ja vasemmistolaisen SDP:n varaan rakennettu hallitusohjearatkaisu ylitti leiri-Suo-

⁵ Turun Sanomat 2.7.2011: "Vihreiden jäsenmäärä kasvanut räjähdysmäisesti"; STT 19.4.2011: "Uusia jäseniä virtaa voittajalle ja häviäjille"; Yleisradion verkkosivut. Yle Uutiset 30.5.2011: "TS: Vihreät ja Vasemmistoliitto kasvaneet vaaleista". (http://yle.fi/uutiset/ts_vihreat_ja_vasemmistoliitto_kasvaneet_vaaleista/5368014)

men aikakauden pyhät rajat. Poliittisen keskiviivan murtuminen loi edellytykset 1990-luvun hallitusratkaisuille.

Vuoden 1991 vaalien jälkeen maahan tuli ensimmäinen porvarihallitus sitten vuosien 1964–1966. Siten kaksi peräkkäistä koko vaalikauden istunutta hallitusta olivat sellaisia, joita hyvinvointivaltion rakentamisen kultakaudella olisi pidetty poliittisesti suorastaan epäpyhinä.⁶

Hallituspohjia olennaisempaa oli, että vuoden 1991 eduskuntavaalien jälkeen siirryttiin käytäntöön, jossa hallitus on muodostettu suurimman puolueen puheenjohtajan johdolla. Tämä merkitsi pesäeroa leiri-Suomen ajan puoluepoliittiseen asetelmaan ja laajensi kyseeseen tulevien hallituspohjien määrää. Se merkitsi myös presidentin jättäytymistä hallituksenmuodostamisen sivustakatsojaksi, vaikkei tähän vielä perustuslain säädöspohjaa ollutkaan.

SKDL:n (vuodesta 1990 vasemmistoliiton) pudottua keskiuureksi puolueeksi Suomessa oli aina kevään 2011 eduskuntavaaleihin saakka kolme suurta puoluetta. SDP:n, keskustan ja kokoomuksen kannatukset eduskuntavaaleissa ovat olleet varsin lähellä toisiaan. Hallitukset on muodostettu vaalituloksen jälkeen systemaattisesti siten, että suurimmasta puolueesta on tullut pääministeripuolue – oli ero sitten vaikka yhden kansanedustapaikan suuruinen, kuten vuonna 2007. Toinen kolmesta suuresta on tullut mukaan hallitukseen ja kolmas jäänyt oppositioon. Vuodesta 2003 vaalituloksen tulkinta on viety niin pitkälle, että myös toiseksi eniten kansanedustajapaikkoja saanut puolue on noussut hallitukseen, kun tätä ennen hallitus saattoi rakentua myös suurimman ja kolmanneksi suurimman puolueen varaan. Lisäksi hallitusta on täydennetty muutamalla pienemmällä apupuolueella.⁷

Kolmen suuren puolueen aika ja vakiintunut käytäntö hallituksen muodostamiseksi olivat omiaan vaikuttamaan siihen, että puolueiden väliset erot kapenivat. Sen seurauksena syntyi näennäisen epäpoliittinen yhteinen suomalaisen hallituspolitiikan linja, jonka kannalta ei lopultakaan ollut suurta merkitystä sillä, minkä kahden suuren puolueen varaan hallitus rakentui. Eduskuntavaalien maalintulojärjestys saattoi heittää kolmesta suuresta puolueesta mitkä tahansa kaksi hallitukseen – kaikki yhdistelmät ovat olleet mahdollisia ja kaikkia on myös käytetty.

Tässä käytännössä on ollut hyvää se, että eduskuntavaalien tuloksella on merkitystä, kun siitä voi suoraan lukea tulevan hallituksen pääministeripuolueen. Monin tavoin ongelmalliseksi on puolestaan muodostunut se, ettei politiikka ole suuresti muuttunut, oli hallituksen kokoonpano sitten mikä tahansa. Pyöreästi kahden-

⁶ Nousiainen 2006, 282–289, 294–298.

⁷ Nousiainen 2006, 294–303 ; Pernaa 2012a, 143–151.

kymmenen vuoden ajan vallinnutta käytäntöä, jolla hallitus on muodostettu, voi pitää yhtenä perussuomalaisten nousun keskeisistä taustatekijöistä.⁸

Hallituksen muodostaminen tällä tavoin oli ensin vuodesta 1991 alkaen omak-suttu käytäntö, jolla ei ollut varsinaista säädöspohjaa. Silloisen perustuslain mu-kaan presidentillä oli ratkaiseva osuus hallituksen muodostamisessa, ja presidentti Urho Kekkonen käytti oikeuttaan vaikuttaa hallituskokoonpanoon todella aktii-visesti. Presidentti Mauno Koivisto käytti tätä valtaoikeuttaan vuoden 1987 halli-tusratkaisussa poimimalla käsin pääministeriksi Harri Holkerin ja vaikuttamalla aktiivisesti myös sinipunahallituksen pohjaan. Holkeri on viimeisin pääministeri, joka ei ollut nimittämishetkellä kansanedustaja eikä puolueen puheenjohtaja, ja hän on tuskin saamassa enää seuraajaa näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa.

Vuodesta 2000 lähtien hallituksen muodostamisella on ollut säädöspohja uudessa perustuslaissa, jossa hallitustunnustelut säädetään aloitettavaksi edus-kunnan suurimman puolueen johdolla ja presidentin rooli on poistettu kokonaan. Uuden hallituksen muodostamisen käytännöllä ja perustuslain muotoilulla oli myös muita kauaskantoisilta vaikuttavia seurauksia Suomen poliittiseen kulttuu-riin. Vuosituhannen vaihteessa ennen vuoden 2003 eduskuntavaaleja syntyi ajatus eduskuntavaaleista pääministerivaaleina. Niin kolme suurinta puoluetta kuin tie-dotusvälineetkin lähtivät tähän halukkaasti mukaan.⁹

Kolmen suuren puolueen aikakauden hallituksissa ovat olleet mukana kaikki muut eduskuntapuolueet paitsi perussuomalaiset. Tälle aikakaudelle on ollut tun-nusomaista se, että politiikka ei suuresti muutu, oli hallituksen kokoonpano sit-ten mikä tahansa. Ei ole voitu pitävästi osoittaa suuria poliittisia eroja esimerkiksi Paavo Lipposen (sd.) sinipunahallitusten tai Matti Vanhasen (kesk.) kahden, eri pohjalle rakentuneen hallituksen välillä.¹⁰

Tällaista aatteetonta lähistoriaa vasten on ymmärrettävää, että kevään 2011 eduskuntavaalien alla syntyi laajalle levinnyt käsitys siitä, että perussuomalaisia äänestämällä voi viestittää haluavansa muutosta harjoitettuun politiikkaan. Mitä lähemmäs vaaleja tultiin, sitä mahdollisemmalta alkoi voimakkaan muutosviestin toteutuminen näyttää. Jäljempänä tarkastellaan sitä, millaista muutosta perussuo-malaiset symboloivat.

⁸ Pernaa 2012a. Ks. myös Kalela 2008, 219–223.

⁹ Nousiainen 2006, 321–327; Jyränki 2006, 158–162; Anttila 2006.

¹⁰ Kilpailukyky-yhteiskunnan aikakauden politiikan perusteluiden samankaltaisuudesta ks. esim. Heiskala 2006, 35–42; Anttonen 2012.

Politiikan teknistyminen ja kangistuminen

Puoluekentän muutosten ja suomalaisen sisäpolitiikan voimasuhteiden lisäksi politiikan teknistyminen ja vaihtoehdottomuus on ollut kehityskulkuna nähtävissä 1990-luvun alusta asti. Reaalisosialismin romahdus merkitsi sosialismin ja kapitalismin välisen ideologisen taistelun loppua ja sosialistisen yhteiskuntamallin lopullista katoamista myös Suomen poliittiselta kartalta.

Muutos oli merkittävä, koska koko keskeisimmän hyvinvointivaltion rakentamiskauden eli 1960- ja 1980-lukujen aikana valtion roolia ja kontrollia yhteiskuntapolitiikassa oli lisätty. Poliittisena eetoksena se oli jopa niin voimakas, että porvaripuolueetkin alkoivat politiikassa korostaa yhä enemmän alkujaan vasemmistolaisia yhteiskuntapoliittisia ideoita. Vasemmistopuolueet halusivat tietenkin mennä muita pidemmälle ja äärivasemmisto kaikkein pisimmälle, mutta SDP:n edustama maltillinen sosiaalidemokraattinen linja oli se, joka toteutui ja johon poliittisen keskustan hallitusvastuussa olleet porvaripuolueetkin sopeutuivat. Konservatiivipuolue kokoomuskin sopeutui tähän, mutta oli siitä huolimatta sivussa politiikan ytimestä koko hyvinvointivaltion rakentamisen keskeisen ajanjakson eli vuodet 1966–1987.¹¹

Ideologiselle vaihtoehdottomuudelle lisää vauhtia antoi 1990-luvun talouslama, joka oli Suomessa erityisen rankka. 1980-luvun aikana toteutetun rahoitusmarkkinoiden vapauttamisen, ja volyymiltaan suuren ja tuottoisan Neuvostoliiton kanssa käydyn bilateraalisin kaupan päättymisen seurauksena kärjistyivät samanaikaisesti pankkikriisi, konkurssien aalto ja suurtyöttömyys. Talouslaman sai huomenlahjakseen kevään 1991 eduskuntavaalien jälkeen nimitetty Esko Ahon (kesk.) johtama hallitus, joka oli ensimmäinen porvarihallitus sitten vuosien 1964–1966.

Pääministeri Esko Aho ja valtionvarainministeri Iiro Viinanen (kok.) johtivat hallituksessa tiukkaa leikkauslinjaa, joka tähtäsi valtiontalouden tasapainottamiseen. Äärimmäisen vaikeassa tilanteessa toiminut hallitus tuli tunnetuksi tyylistään perustella kaikkia ratkaisujaan sillä, että keskellä talouslamaa ja pankkikriisiä ei ole mitään muuta vaihtoehtoa kuin se, minkä hallitus on valinnut. Hallitus joutui suuriin vaikeuksiin hyvinvointivaltion mahtitekijän eli ay-liikkeen kanssa. Valtionvarainministeri Viinanen pelasi kovaa peliä ja haastoi ammattiyhdistysliikettä avoimesti saaden monia saavutettuja etuja heikentäviä säästötoimia läpi.

Säästöjen ja leikkausten lisäksi lamasta selviytymisen strategiaksi tuli Suomen kansainväliseen kilpailukykyyn ja vientiteollisuuden edellytyksiin panostaminen.

¹¹ Vrt. Heiskala 2006, 43–64; Saari 2006, 66–83.

Ahon hallituksen leikkauskuuri piti horjuvan valtiontalouden pystyssä ja talous kääntyi nousuun jo vaalikauden lopulla. Vaikka lama oli torjuttu, jäi vaihtoehdottomuuden politiikka toistaiseksi pysyväksi toimintamalliksi suomalaiseen hallituspolitiikkaan. Samaa ideologisesti ja poliittisesti vaihtoehdotonta linjaa ovat Ahon porvarihallituksen jälkeen vetäneet niin Paavo Lipposen (sd.) johtamat kaksi sosiaalidemokraattien ja kokoomuksen varaan rakentunutta niin sanottua sinipuna-hallitusta vuosina 1995–2003, kuin näiden jälkeen toimineet keskustalaisten pääministerien johtamat hallitukset 2003–2011.¹²

On kiinnostavaa, mutta puoluekentän olosuhteet huomioon ottaen ymmärrettävää, että 1990-luvun laman aikaansaamat vaikeudet, kuten suurtyöttömyys ja syrjäytyminen sekä kansalliseksi selviytymisstrategiaksi valittu vaihtoehdottomuuden politiikka, eivät nostaneet populistipuoluetta pinnalle.

Veikko Vennamon populistinen Suomen maaseudun puolue (SMP) nousi aikanaan 1960-luvun elinkeinomurroksen ja arvojen muutoksen siivittämänä suurvoittoon vuoden 1970 protestivaaleiksi kutsutuissa eduskuntavaaleissa, mutta vaalivoitossa syntynyt suurryhmä hajosi sittemmin sisäisiin riitoihin ja ulkoiseen hajotukseen. Toisen suuren vaalivoiton SMP sai vuoden 1983 eduskuntavaaleissa, jolloin pontimina olivat useat poliittisen ja taloudellisen eliitin talousrikokset ja epäillyt erilaisista väärinkäytöksistä. ”Rötösherroja kuriin” ja moraalista vahvuutta vaatinut SMP nousi vaalien jälkeen hallituspuolueeksi vuosiksi 1983–1990, mikä aiheutti tyytymättömyyttä kannattajakunnassa ja sisäisiä ristiriitoja eduskuntaryhmässä. SMP erosi hallituksesta vuonna 1990, mutta ei sisäisten ristiriitojen, valtataistelun ja taloudellisten vaikeuksien takia ollut toimintakykyinen poliittinen puolue 1990-luvun laman aikana. Vaalikaudella 1991–1995 ongelmasta toiseen joutunut SMP ajautui lopulta konkurssiin vuonna 1995.¹³

Tyytymättömyys Esko Ahon (kesk.) hallitukseen näkyi vuoden 1995 eduskuntavaaleissa siis Paavo Lipposen johtaman SDP:n vaalivoittona ja nousuna päähallituspuolueeksi. Poliitiikan suuntaan vaalituloksella ei ollut suurta merkitystä, sillä kilpailukykyvaltion eetos oli tullut jäädäkseen hallituspolitiikan peruslinjaksi korvaten hyvinvointivaltion politiikan suurena tavoitteena. Kilpailukykyvaltion ideologia toikin makrotasolla kiistatta hyviä tuloksia, mikä näkyy kaikissa talousluvuissa, mutta politiikasta se on vienyt vaihtoehdot.¹⁴

¹² Ks. esim. Kantola 2002; Kantola 2006; Saari 2006.

¹³ Mickelsson 2007, 203–211; Soini 2008, 46–80.

¹⁴ Suomen kansantaloudessa elettiin nousukautta 1990-luvun laman jälkeen aina vuonna 2009 Suomeen saapuneeseen finanssikriisiin saakka. Sen jälkeenkin kansainvälisissä vertailuissa Suomi on menestynyt hyvin.

Koko vaalikauden istuvat hallitukset ovat tehneet aloittaessaan hallitusohjelman säätelämään suurelta määrin sitä, mitä seuraavan neljän vuoden aikana suomalaisessa politiikassa tullaan tekemään. Se, mikä on löytynyt hallitusohjelmasta, on toteutettu. Se, mitä ei ole löytynyt, on toteutunut vain poikkeustilanteissa. Paavo Lipposen hallitusten aikana hallitusohjelmien sitovuus ja niin sanottu kehysbudjetointi ohjasivat politiikan tekoa. Matti Vanhanen omaksui pääministerinä käytännön, jonka mukaan keskeneräisistä, valmistelussa olevista asioista ei puhuta julkisuudessa. Se tehosti hallituksen sisäistä toimintakykyä, mutta kuihdutti entisestään poliittista keskustelua.

Tätä linjaa siis kaikki muut eduskuntapuolueet paitsi perussuomalaiset ovat olleet toteuttamassa. Tulokset ovat makrotasolla kiistatta loistavia, mutta mikrotasolla on ilmaantunut lukuisia ongelmia. Maa on vauraampi kuin koskaan, mutta samaan aikaan julkisella hallinnolla ei tunnu olevan varaa enää ylläpitää hyvinvointiyhteiskunnan aikakaudella luotuja julkisia palveluita. Toistuvien uutistietojen mukaan maantie- ja rautatieverkko rapistuvat, kyläkouluja joudutaan lopettamaan, lääkärripula vaivaa, terveydenhuoltojärjestelmä velkaannuttaa kuntia ja teollisuuden työpaikat vähenevät.

Eurooppa-politiikan valtavirta ja vaatimaton vastavirta

Yksi osa kolmen suuren puolueen valtakauden ideologista vaihtoehtomuutta oli Suomen Eurooppa-politiikan linja. Suunnitelma silloisen Euroopan yhteisön (EY) jäsenyyden hakemisesta tuli esiin Suomen poliittisessa johdossa syksyllä 1991, jolloin kävi ilmi, että Neuvostoliitto on lopullisesti hajoamassa. Silloin Suomi irtisanoutui yksipuolisesti Neuvostoliiton kanssa aikanaan tehdystä YYA-sopimuksesta, jonka velvoitteet olisivat estäneet EY-jäsenyyden hakemisen. Vuodenvaihteessa Neuvostoliitto lakkasi olemasta, ja keväällä 1992 Suomi haki EY-jäsenyyttä. Motiivit olivat tuolloin paitsi kauppaa- myös turvallisuuspoliittisia, kun Neuvostoliiton kainalosta näytti olevan mahdollisuus päästä lännen piiriin.

Pääministeripuolue ja suurin puolue keskusta oli pahasti jakautunut EY-jäsenyyksymyksessä. Puolueen puheenjohtaja ja pääministeri Esko Aho taivutti puolueen erollaan uhaten jäsenyyden taakse, samaan joukkoon kokoomuksen ja SDP:n kanssa. Syksyllä 1994 toimeenpantu kansanäänestys antoi tuloksen 56,9 prosenttia puolesta ja 43,1 prosenttia vastaan, minkä perusteella Suomi haki jäsenyyttä ja liittyi Euroopan unioniin vuoden 1995 alusta. Tämä kansanäänestys oli viimeinen hetki, jolloin suomalaisessa poliittisessa keskustelussa oli merkittäväällä

tavalla esillä kaksi erilaista näkemystä Euroopan integraatiosta. EU-jäsenyyttä olivat toki puoltamassa poliittinen eliitti, suurimmat puolueet ja keskeiset mediatilat, mutta merkittäviä vaikuttajia löytyi myös vastustajien joukoista. Äänestystuloksen perusteella varsin tasaväkisessä taistelussa molemmat puolet pystyivät saamaan äänensä kuuluviin julkisessa keskustelussa, joskin jäsenyyttä kannattavilla oli yliote julkisuudessa.¹⁵

Kevään 1995 vaaleissa SDP:n Paavo Lipponen nousi suurimman puolueen puheenjohtajana pääministeriksi, ja hänen johdollaan tunnetun sanonnan mukaisesti Suomi ryhtyi aktiivisesti pyrkimään Euroopan unionin päätöksenteon kaikkiin ytimiin. SDP, hallituksen toinen pääpuolue, kokoomus ja koko sateenkaarihallitukseksi kutsuttu Lipposen ensimmäinen hallitus oli tällä integraatiomyönteisellä linjalla, ja pääoppositiopuolue keskustaakin johti integraatiomyönteinen Esko Aho.¹⁶

Vähitellen EU-kritiikki marginalisoitui, kun näkyvistä kriitikoista keskustan entinen puheenjohtaja ja ministeri Paavo Väyrynen samoin kuin vasemmistoliiton näkyvimpiin kritikoihin kuulunut Esko Seppänen siirtyivät europarlamentaari-koiksi ja poistuivat kotimaan politiikan julkisuudesta. EU-kritiikistä pitivät huolen pienpuolueet, joista merkittävin ja ainoa eduskuntapuolue oli konkurssiin vuonna 1995 menneen Suomen maaseudun puolueen raunioille perustettu yhden kansanedustajan perussuomalaiset. Perustamiskokouksessa valittiin varapuheenjohtajaksi ja puoluesihteeriksi jo SMP:ssa vaikuttanut valtiotieteiden maisteri Timo Soini.

Vaikka poliittisen eliitin keskuudessa EU-myönteinen linja hallitsi, äänestäjäkunnassa tilanne oli erilainen. Keskustan ja vasemmistoliiton kannattajien joukossa oli paljon EU-kriittisiä poliitikkoja, joita kansalaiset valitsivat eduskuntaan vaaleista toisiin. Jakolinja säilyi puolueiden sisällä, mutta kritiikillä ei ollut kunnollista purkautumiskanavaa, kun eduskuntapuolueiden johtopaikat olivat integraatiomyönteisillä. Perussuomalaiset oli ainoa poikkeus eduskuntapuolueiden joukossa, mutta he toimivat vuosina 1995–2003 eduskunnassa vain yhden kansanedustajan voimin.

Suomi meni Paavo Lipposen viitoittamalla tiellä kaikkiin eurooppalaisiin ytimiin – NATO-jäsenyyttä lukuun ottamatta. Lipposen hallitus liitti syksyllä 1997 tehdyllä päätöksellä Suomen Euroopan talous- ja rahaliittoon (EMU), mikä merkitsi muun muassa omasta valuutasta luopumista vuonna 2002. EMU-jäsenyys toteutettiin ilman, että kansalaiset erityisesti ottivat kantaa juuri tähän kysymykseen.

¹⁵ EY-jäsenyyden hakemisesta ks. esim. Blomberg 2011, 443–538. EU-jäsenyyden mediajulkisuudesta ks. Mörä 1999; Kivikuru 1996.

¹⁶ Suomen EU-politiikasta ulkopolitiikan osalta ks. esim. Tiilikainen 2007 ja EU-politiikan nivomisesta poliittiseen järjestelmään ks. esim. Raunio 2007.

Poliittinen johto lähti siitä, että vuoden 1994 kansanäänestyksessä äänestettiin kai- kista Maastrichtin sopimuksen mukaisesta integraatioaskelista mukaan luettuna EMU-jäsenyys ja euron käyttöönotto.¹⁷

Ei-EU:lle -kansaliikkeen ja Vapaan Suomen liiton kaltaisten EU-jäsenyyttä vastustavien yhteenliittymien joko lopetettua kokonaan toimintansa kansanäänes- tyksen jälkeen tai hiivuttua marginaaliryhmittymiksi, jäivät 1990-luvun jälkipuo- liskolla perussuomalaiset ainoaksi toimintakykyiseksi EU-kriittiseksi järjestöksi Suomessa. Puolueen olemassaolokamppailun kannalta oli merkittävää, että Rai- mo Vistbacka onnistui uusimaan puolueen ainoan eduskuntapaikan vuoden 1999 vaaleissa. Seuraavan vuoden presidentinvaaleissa puolueen ehdokkaana oli Vapaan Suomen Liiton puheenjohtajana tunnettu jyrkkä EU-vastustaja Ilkka Hakalehto, jonka prosentin äänisaalis oli samaa luokkaa kuin SMP:n viimeisellä presidentin- vaaliehtokkaalla Sulo Aittoniemellä vuonna 1994.

Puolueen vaalimenestys oli heikkoa kuntavaaleissa vuonna 2000 ja 2004, mutta vuoden 2003 eduskuntavaalit muistetaan Tony Halme -ilmiöstä, jossa hän onnis- tui mobilisoimaan tavanomaisesti varsin äänestyspassiivisia alueita Helsingissä, ja keräsi huiman yli 16 000 äänen saaliin. Halmeen taustalla Timo Soini onnistui myös itse nousemaan eduskuntaan Uudenmaan vaalipiiristä kristillisdemokraat- tien kanssa tekemänsä vaaliliiton ansiosta vielä varsin vaatimattomalla runsaan 4000 äänen saaliilla. Myös Raimo Vistbacka uusi paikkansa Etelä-Pohjanmaalla runsaalla äänisaaliilla eli puolueen paikkamäärä nousi vuoden 2003 vaaleissa yh- destä kolmeen.¹⁸

Perussuomalaisten EU-kritiikki ei noussut erityiseksi puheenaiheeksi ja EU ylipäättään politiikan johtoteemaksi ennen euroalueen talouskriisiä, jonka varsi- naisena alkupisteenä pidetään keväällä 2010 paljastunutta Kreikan valtiontalouden romahduspisteessä ollutta tilaa. Jo sitä ennen, vaalikaudella 2003–2007, perussuo- malaisten loiva kannatusnousu oli alkanut, ja ensimmäiset selvästi nousujohteisesti sujuneet vaalit olivat vuoden 2006 presidentinvaalit. Niiden jälkeen kevään 2007 eduskuntavaaleissa puolue teki hyvän tuloksen 4,1 prosentin kannatuksellaan, mikä merkitsi kansanedustajapaikkojen lisäystä kahdella, yhteensä viiteen edus- tajaan. Vuoden 2008 kuntavaaleissa puolueen kannatus oli 5,4 prosenttia ja seu- raavan vuoden eurovaaleissa Timo Soini tuli valituksi europarlamenttiin puolueen saadessa jo 9,8 prosenttia äänistä.

¹⁷ Suomen EMU-jäsenyydestä ks. Karttunen 2009. Ks. myös Pernaa 2012a.

¹⁸ Perussuomalaiset-puolueen vaiheista ks. Soini 2008.

Soinin lähtöä Euroopan parlamenttiin pidettiin puolueelle riskinä ja puolueen noin 9 prosentin tasolla keväällä ollut gallup-kannatus olikin laskussa loppuvuodesta 2009. Kannatus kääntyi nousuun eurokriisin puhjettua vuoden 2010 keväällä. Toukokuussa aikaisemmat kannatusmittausten huippulukemat eli 9 prosentin taso saavutettiin ja kesällä 2010 Kreikka-keskustelun ollessa kuumimmillaan perussuomalaisten mittauskannatus ylitti ensi kerran kymmenen prosentin haamurajan. Kannatusnousu mittauksissa jatkui koko loppuvuoden ajan.

Perussuomalaisten johdonmukainen Suomen EU-politiikkaa kritisoiva linja alkoi saavuttaa vastakaikua noin viisitoista vuotta EU-kansanäänestyksen jälkeen, ja kesästä 2010 alkaen alkoi ilmassa olla merkkejä siitä, että EU-kysymys saattaisi nousta ensimmäistä kertaa unionijäsenyyden aikana keskeiseksi teemaksi eduskuntavaaleissa. Perussuomalaisten gallup-nousua ja EU:n talouskriisin uutisointia käsitellään tarkemmin omissa luvuissaan myöhemmin tässä tutkimuksessa.¹⁹

Eurokriisi luo vaaleihin blokkiasetelman

Vuosien 2008–2009 globaalien finanssikriisin muuntuminen euroalueen konkreettiseksi talouskriisiksi toi Eurooppa-poliittisen rajalinjan suomalaisen politiikan ytimeen ensimmäistä kertaa sitten edellä mainitun EY-kansanäänestyksen vuonna 1994.

Euroalueen talouskriisi sai alkunsa, kun alkuvuodesta 2010 Kreikan taloudenpidon katastrofaalinen tila tuli ilmi ja maa pyysi keväällä taloudellista tukea mm. Euroopan unionilta. Loppukevästä 2010 ensimmäinen Kreikan tukipaketti tuli Suomessa eduskunnan käsittelyyn. Kreikkalainen tilastointi ja maan taloudenhoidon äimistely nousi median otsikoihin, eikä Suomesta löytynyt juurikaan ymmärrystä kreikkalaisten tukemiselle. Eurooppa-politiikka oli aikaisemmin ollut erittäin heikosti kiinnostava politiikan teema ja siihen liittyi selvää fatalismia noudatetun linjan väistämättömyydestä, mutta noin 16 vuotta EY-kansanäänestyksen jälkeen suomalaisten näköpiiriin tuli aikaisempaa houkuttelevampi mahdollisuus vastustaa Eurooppa-politiikan valtavirtaa.

Kesällä 2010 perussuomalaisten kannatus kuukausittain tehtävissä suurimpien tiedotusvälineiden mielipidemittauksissa lähti jatkuvaan, tasaiseen nousuun. Sitä ennen puheenjohtaja Timo Soinin lähdettyä europarlamenttiin syksyllä 2009

¹⁹ Puoluekannatuksen kehityksestä ks. esim. Ylen verkkosivut. Yleisradion puoluekannatusmittari. (<http://yle.fi/puoluekannatusmittari/>); Pernaa 2012b, 30–33. Tässä teoksessa ks. tarkemmin luvut ”Tiedotusvälineet mielipidemittausten tulkitusjoiina” ja ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kriittistä konsensuskehen”.

puolueen kannatus oli laskussa, mutta kääntyi nousuun samaan aikaan Kreikan talousvaikeuksien käytyä ilmi ja maan ensimmäisen tukipaketin tultua Suomessa julkiseen keskusteluun ja eduskuntakäsittelyyn.²⁰

Kun varsinainen vaalikamppailu vuoden 2011 alussa alkoi, kävi ilmi, että eduskuntavaalien pääteemaksi muodostuivat historiallisesti ennennäkemätön aihe: Eurooppaan liittyvät kysymykset. Koko kuumimman vaalikampanjan ajan seuraavan vaikeuksiin joutuneen euromaan, eli Portugalin, tukipaketti nousi vaalijulkisuuden agendalla keskeiseen asemaan, mitä käsitellään yksityiskohtaisesti teoksen luvussa ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensuskeeseen”.²¹

Suomessa otettiin voimakkaasti kantaa Eurooppa-politiikkaan, mistä tulikin perussuomalaisten vaalivoiton merkittävä taustatekijä. Lisävauhtia perussuomalaisille antoi kahden suurimman televisioyhtiön eli julkisen palvelun Yleisradion ja kaupallisen MTV3:n ratkaisut ottaa perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini mukaan aiemmin kolmen suuren puolueen tenteiksi tai pääministeritenteiksi kutsumiinsa tv-keskusteluihin. Tenteihin oli aikaisemmin itseoikeutetusti kutsuttu vain keskustan, kokoomuksen ja SDP:n puheenjohtajat. Muutos toi uuden vaiheen puolueiden erottelamisessa suuriin ja pieniin, tärkeisiin ja vähemmän tärkeisiin.

Jo kolmen suuren puolueen puheenjohtajien tenttien aloittaminen vuosituhannen vaihteessa oli muutos aikaisempaan linjaan. Pelkästään eduskuntapuolueiden puheenjohtajien kutsuminen samaan tenttiin oli sekin aikanaan ollut paljon keskustelua herättänyt muutos. Päätös neljän suuren puolueen tenttien aloittamisesta oli suomalaisen vaalikampanjajulkisuuden historiassa erittäin dramaattinen muutos.

Edellä kuvatuista muutoksista, joita vaalitenttikäytännöissä on tehty, kolmen suuren kasvattaminen neljän suuren tentiksi tehtiin kaikkein kevyimmän perustein – oikeastaan vain gallup-kannatuksen perusteella. Ratkaisulle on toki paljon journalistisia perusteita, sillä olivathan perussuomalaiset nousseet aivan kolmen suurimman puolueen kantaan ja rikkoneet siten mittauksissakin kahden vuosikymmenen ajan vallinneen kolmen suuren puolueen hegemonian. Silti perussuomalaiset oli vielä alkuvuodesta 2011 eduskunnan pienin, viiden kansanedustajan puolue. Historiallisesti varsin hidasliikkeisessä vaalitenttimaisemassa ratkaisu neljästä suuresta muodostaa poikkeaman, jolla oli paljon seurauksia. Vaalitenttien merkitystä vaalikamppailun rytmittäjänä käsitellään myöhemmin tarkemmin omassa luvussaan.²²

²⁰ Pernaa 2012a.

²¹ Pernaa & Railo 2012.

²² Vaaliohjelmien kehityksestä ks. esim. Pernaa 2007, 105–110. Tarkemmin kevään 2011 television vaaliohjelmista ks. teoksen luku ”Television vaaliohjelmat kampanjajulkisuudessa”.

Neljän suuren puolueen asetelma ja perussuomalaisten ehdokkuus pääministeripuolueeksi vahvistui siis helmikuusta 2011 lähtien, jolloin television vaalitentit ja keskustelut alkoivat. Myös lehdistössä asetelman muuttuminen neljän suuren kamppailuksi otettiin juttujen lähtökohdaksi.

Neljän suuren kamppailu polarisoitui kahden ideologisen blokin väliseksi kamppailuksi. Toista blokkia johti toiseksi suurimman puolueen kokoomuksen puheenjohtaja valtionvarainministeri Jyrki Katainen ja toista pienemmän eduskuntapuolueen puheenjohtaja, gallup-kannatuksen ansiosta neljän suuren joukkoon ennakoivasti nostettu Timo Soini.

Kataisen blokki rakentui EU-myönteisyyden, eurooppalaisesti orientoituneen liberaalin ja kansainvälisen politiikan varaan, jonka keskeinen viesti oli, että suomalainen hyvinvointi ja työpaikat vaativat mukanaoloa Euroopassa ja osallistumista kalliisiin tukipaketteihin, joita Portugalin jälkeen voi tulla lisääkin. Soini blokki oli EU-kriittinen, arvoiltaan kansallis-konservatiivinen, ja lähti liikkeelle siitä, että euroalue ei toimi ja hajoaa joka tapauksessa, ja ettei Suomen siksi ole syytä osallistua Välimeren maiden vastuuttoman taloudenpidon tukemiseen.²³

Vaalikamppailun aikaisten kyselytutkimusten mukaan suomalaisten äänestäjien keskuudesta löytyi sekä vahva Eurooppa-myönteinen että -kriittinen blokki. Tämä asetelma on osaltaan vaikuttanut siihen, että viime vuosina ensin kokoomus ja vaaleja edeltävän vajaan vuoden aikana perussuomalaiset ovat olleet suurimmassa poliittisessa myötätulessa.

Blokkien kärkipuolueet olivat sekä moraalisten arvojen että talous- ja eurooppapolitiikan akseleilla suurista puolueista kauimpana toisistaan. Näiden väliin jäivät suurimman puolueen keskustan puheenjohtaja Mari Kiviniemi ja oppositiojohtaja Jutta Urpilainen. Heidän kantansa euroalueen kriisiin olivat joko epäselviä (Kiviniemen arviot lisätukipakettien tarpeesta) tai retoriikaltaan epäuskottavia (Urpilaisen EU-kritiikki perinteisesti Eurooppa-myönteisen puolueen puheenjohtajan paikalta) tai molempia. Puoluejohtajien toimintaa ja Eurooppapolitiittista asemoitumista vaalikamppailujulkisuudessa tarkastellaan myöhemmin omassa luvussaan.²⁴

²³ Yleisradion verkkosivut. Ylen vaalikolumni. Ville Pernaa 30.3.2011: "Näistä tuli blokkivaalit". (http://yle.fi/uutiset/teemat/vaalit_2011/2011/03/naista_tuli_blokkivaalit_2474297.html); Pernaa & Railo 2012.

²⁴ Tarkemmin ks. teoksen luku "Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensukseen". Ks. myös Pernaa & Railo 2012.

Mediakentän rakenteelliset ja tyyllilliset muutokset selittäjinä

Kevään 2011 eduskuntavaalikamppailu käytiin politiikan mediajulkisuuden muodostamassa kehyksessä, jota määritti erityisesti viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana nähty voimakas kaupallistumis- ja viihteellistymiskehitys. Media toimii kaupallisen markkinalogiikan mukaisesti pyrkien houkuttelemaan mahdollisimman laajaa yleisöä. Samanaikaisesti puolueet puolestaan ovat sovittaneet toimintaansa tämänkaltaisen mediajulkisuuden ehtoihin.

Politiikkaa käsitteleviä journalistisia esityksiä tuotetaan mitä erilaisimmissa medioissa, ja ne täyttävät monenlaisia tarpeita tiedon välittämisestä viihdyttämiseen. Poliitikasta ja poliitikoista on informaatiota tarjolla niin sanomalehtien kotimaan sivuilla kuin aikakauslehdissäkin, kuten myös television viihde- ja ajankohdaisohjelmissä. Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana internet on noussut tärkeäksi politiikan mediajulkisuuden alustaksi. Ensinnäkin nousivat vaalikoneet ja blogit, sitten erilaiset keskustelufoorumit ja sosiaalinen media.²⁵

Kaikkiaan voidaan todeta, että yhteiskunnallisen toimijan, tapahtuman tai ilmiön julkista statusta tai asemaa politiikan julkisella agendalla ei enää määrittele yksinomaan sen yhteiskunnallinen merkittävyys vaan yhä useammin myös kiinnostavuus ja yllättävyys. Käsitys politiikasta muuttuu, kun puolueiden sanomasta vastaavat markkinoinnin ammattilaiset ja poliitikkojen yksityiselämistä ja persoonista tulee politiikan kauppatavaraa. Tiedotusvälineiden ylläpitämällä politiikan arenalla kaupalliset lähtökohdat törmäävät demokratian ideaaleihin, kun politiikka paketoidaan kansalaisten sijaan kuluttajille. Kaupallisuuden lisäksi politiikan journalismin muutosta 1980-luvulta lähtien on hallinnut kriittisyyden lisääntyminen. Journalistien aikaisempaa huomattavasti suurempi politiikan ja erityisesti poliitikkojen arvostelu sekä suomalaisen median vahvistunut rooli vallan vahtikoirana liittyy myös koventuneeseen uutiskilpailuun sekä aatteellisen mediajulkisuuden katoamiseen.²⁶

Aikaisemmin hyvin vahvan aatteellisen ja poliittisen lehdistön kuihtuminen alkoi, kun toisen maailmansodan jälkeen ideologiselle pohjalle rakentuvista sanomalehdistä alkoi tulla niin kutsuttuja kakkoslehtiä eli niistä suurin osa ei enää ollut alueellaan levikillä mitattuna johtavia tiedotusvälineitä. Vuosikymmen vuosikymmeneltä kakkoslehdet vähenivät ja jäljelle jääneiden toiminnalle elintärkeä

²⁵ Poliitiikan ja mediajulkisuuden suhteista Suomessa ks. esim. Herkman 2011; Kunelius, Noppari & Reunanen 2009; Kantola 2011.

²⁶ Poliitiikan journalismin muodoista ja tyyleistä ks. Pernaa, Berg, Niemi, Pitkänen & Railo 2009.

olemassaolon takuu oli valtion 1970-luvun alusta lähtien eri muodoissa myöntämä lehdistötuki.

Syöksykierre poliittisten äänenkannattajien historiassa paheni, kun valtiontalouden synkkään tilaan vedoten lehdistötuen kasvu lakkasi ja tukisummat kääntyivät roimaan laskuun 1990-luvun alussa. Sen aiheuttamien ilmestyskertojen vähenemisten ja lehtikuolemien jälkeen jäljelle jääneiden poliittisten äänenkannattajien määrä väheni seuraavan kerran 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen päättyessä, jolloin verkkojulkaisu korvasi muun muassa perinteikkään *Kansan Uutiset* ja useita *Demarin* alueellisia versioita. Lehdistötuen väheneminen, julkaisujen lopettaminen ja sitoutumattomiksi julistautumiset merkitsivät sitä, että 1990-luvun alusta lähtien ylivoimaista osaa lehdistöstä ovat ohjanneet ennen kaikkea kaupalliset motiivit. Niinpä nykyään poliittisesta lehdistöjärjestelmästä muistuttavat sellaiset puolueiden pää-äänenkannattajat kuten *Suomenmaa*, *Uutispäivä*, *Demari* ja *Nykypäivä* ovat nostalgisia ja sellaisena arvokkaan omaleimaisia jäänteitä menneestä ajasta, joka ei koskaan enää palaa.²⁷

Journalismin tyylejä ja tapoja laajemminkin muuttanut uutiskilpailu alkoi ilta-päivälehtimarkkinoilla Suomessa vuonna 1980, kun *Iltalehti* tuli *Iltä-Sanomien* rinnalle. Sähköisen viestinnän puolella kaupallistuminen eteni 1980-luvun alusta lähtien vaihe vaiheelta. Ensin murtui Yleisradion uutismonopoli, kun MTV:n *Kymmenen Uutiset* alkoivat syksyllä 1981 kanavan uutisluvasta käydyn pitkän poliittisen taistelun jälkeen. Kaupallisen paikallisradiotoiminnan alku vuonna 1985 murensi sääntelypolitiikan voimaa samoin kuin Yleisradion, MTV:n ja Nokian yhteinen Kolmoskanava, joka toi kolmannen suomalaisen kanavavaihtoehdon katsojien ulottuville loppuvuodesta 1986. Vuonna 1993 MTV3 aloitti valtakunnallisena kanavana.

Paikallisradiot ja Kolmoskanava eivät vaikuttaneet politiikan julkisuuteen niinkään sisällöltään kuin periaatteellisina ratkaisuin. Poliitiikan mediajulkisuuden kannalta *Kymmenen Uutisten* alkamisen jälkeen suurimmat muutokset nähtiin vuonna 1988, kun MTV:n ajankohtaisohjelmia rajoittanut niin sanottu 24 tunnin sääntö poistettiin. Näin mainostelevisio sai käsitellä 24 tuntia uudempia tapahtumia myös muissa ohjelmissaan kuin uutisissa. Puoluepoliittisten ohjelmien esittäminen vapautettiin vuonna 1989 ja puolueiden tv-mainonta sallittiin vuonna 1991. Näiden 2000-luvun näkökulmasta käsittämättömiltä tuntuvien uutis- ja ajankohtaisohjelmiin liittyneiden rajoitusten poistuminen merkitsi selkeitä askeleita tiellä nykymuotoista mediajulkisuuden kenttää.²⁸

²⁷ Tommila & Salokangas 1998, 244–254, 298–320. *Kansan Uutiset* ilmestyy paperiversiona edelleen perjantaisin.

²⁸ Salokangas 1996, 393–438; Lyytinen 2006, 121–170; Pernaa 2009, 202–217, 284–299; Hellman 2012.

Poliittisen kentän puolella sopeutuminen uudenaikaiseen mediajulkisuuteen oli nopeaa 1990-luvulla. Puolueiden puheenjohtajista tuli politiikan supertähtiä ja keskeisiä subjekteja. Puheenjohtajat tulivat tehtäviinsä vähitellen yhä nuorempina, niin että vuonna 2011 valitussa eduskunnassa puolueiden puheenjohtajista suurin osa on noin neljäkymmenvuotiaita. Henkilöityneen mediajulkisuuden lisäksi myös pääministerivaaliasetus henkilöi politiikan suurimpien puolueiden johtajien ympärille. Kevään 2011 vaalikamppailussa puoluejohtajat olivat vakiintuneeseen tapaan keskeisesti esillä, joten tässäkin teoksessa puheenjohtajien roolia puntaroidaan erityisesti EU-julkisuutta, television vaalitenttejä ja Timo Soinin mediaroolia käsittelevissä luvuissa.²⁹

Uuden ajan pelisääntöihin kuului puolueiden jyvitteleminen suuriin ja pieniin tai pääpuolueisiin ja muihin puolueisiin. Varsinkin television vaalikeskusteluissa oli jo 1990-luvulla yleistynyt käytäntö, jossa pienpuolueet eivät olleet enää mukana kaikissa vaaliohjelmissa tai jos olivat, niin puheenvuoroja putoili heidän edustajilleen systemaattisesti harvempaan tahtiin kuin ns. pääpuolueille.³⁰

Puolueiden ja puheenjohtajien kategorisointi pääsi erityiseen vauhtiin vuoden 1995 eduskuntavaalien alla. Televisiossa järjestettiin varta vasten kaksintaistelu-tilanteita suurimpien puolueiden johtajien välillä. Silloinen pääministeri Esko Aho ja oppositiojohtaja Paavo Lipponen olivat itseoikeutettu pari, mutta kaksintaisteluun pääsivät myös Aho ja kokoomuksen puheenjohtaja Sauli Niinistö. Tutkimusten mukaan keskusta rakensi jo vuoden 1991 eduskuntavaaleihin oppositiojohtajana lähteneelle Esko Aholle hyvän pääministeriehdokkaan imagoa. Seuraavissa vuoden 1995 vaaleissa samoin kuin kaksissa seuraavissa SDP:n uutta puheenjohtajaa Paavo Lipposta markkinoitiin äänestäjille nimenomaan pääministeriehdokkaana.

Kehitys saavutti uuden pisteen vuoden 1999 vaaleissa, kun kaikki kolme ”pääministeriehdokasta” olivat ehdolla Helsingin vaalipiirissä. SDP:n Paavo Lipponen oli helsinkiläisenä ehdolla kotivaalipiirissään, mutta Kannuksesta kotoisin oleva Esko Aho oli aiemmin ollut ehdolla Vaasan vaalipiirissä ja salolainen Sauli Niinistö Turun eteläisessä vaalipiirissä. Vuoden 2003 eduskuntavaalit olivat ensimmäiset, joista julkisuudessa käytettiin avoimesti ja kattavasti pääministerivaalien nimitystä. Vuoden 2000 uusi perustuslaki antoi osaltaan pohjaa tälle asetelmalle, koska sen myötä pääministerin valinta ja hallituksen muodostamisprosessi siir-

²⁹ Ks. teoksen luvut ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kriittistä konsensuskseen”, ”Television vaaliohjelmat kampanjajulkisuudessa” ja ”Timo Soini perussuomalaisen identiteetin isäntänä”.

³⁰ Pernaa 2007, 105–110. Tarkemmin ks. teoksen luku ”Television vaaliohjelmat kampanjajulkisuudessa”.

tyivät presidentiltä eduskunnalle. Puhe pääministerivaaleista sopi erittäin hyvin suurimmille puolueille ja tiedotusvälineille.³¹

Kevään 2011 eduskuntavaalikamppailussa nähtiin konkreettisesti monen politiikan mediajulkisuuden lain toteutuvan. Timo Soinin retoriikka oli tehnyt hänestä puolueensa kokoa suuremman hahmon jo 2000-luvun aikaisemmissa vaaleissa. Tällä kertaa keskeisten tiedotusvälineiden ratkaisu nostaa perussuomalaiset neljänneksi suureksi puolueeksi vaaliohjelmissaan ja Soini neljänneksi pääministerikandidaatiksi muutti perustavalla tavalla vaalijulkisuuden agenda. Perussuomalaisen huima gallup-nousu oli kutkuttava aihe, joka tarjosi draamaa, tunteita, yllätyksiä, uusia puheenaiheita ja elementtejä vaalikamppailuun. Näitä piirteitä tarkastellaan tämän teoksen myöhemmissä luvuissa, joissa aiheina on muun muassa Timo Soinin mediajulkisuus, gallup-uutisoinnin rooli, television vaaliohjelmien tehtävät vaalikamppailussa ja puheenjohtajille eurokriisin yhteydessä muotoutuneet mediaroolit.

Suurten puolueiden taakse jäi katve

Suomalainen puoluekenttä on ollut hyvin staattinen. Kuten tämän luvun alussa todettiin, vuoden 2007 satavuotisjuhlavaaleissa vain neljännes kansanedustajan paikoista meni puolueille, jotka eivät olleet mukana ensimmäisissä eduskuntavaaleissa vuonna 1907. Puoluekenttään eloa ovat tuoneet pääosin erilaiset pienpuolueiksi jääneet tulokkaat. Eduskuntaan asti uusista puolueista ovat pysyvän tuntuisesti yltäneet vain muutamat, viimeisimpänä vihreät.

Vaikka puoluekentän rakenne on ollut vakaa, on uudelleenmuotoutumista tapahtunut puolueiden keskinäisissä voimasuhteissa ja kannattajakunnissa. Ääri-vasemmiston SKDL:n kannatuksen lasku 1980-luvulla on pitänyt myös sen seuraajapuolueen, vasemmistoliiton, keskisuurten puolueiden joukossa jättäen Suomeen kolmen suuren puolueen muodostelman. Näistä kolmesta 1990-lukua hallitsi SDP, joka vuosikymmenen alun laman jälkeen oli kahden hallituskauden ajan pääministeripuolue. SDP putosi pois suurimman puolueen paikalta 2003, ja sillä on sen jälkeen ollut vaikeuksia löytää omaa missiota. Teollisuuden rakennemuutoksen myötä SDP:n perinteinen kannattajakunta on ollut vähenemään päin, eikä uusia kannattajaryhmiä ole juuri tullut. Puolueen eduskuntavaalitulokset olivat vuosina 2007 ja 2011 historiallisen huonoja, ja uutta suuntaa on etsitty puheenjohtajavaihdoksilla ja erilaisilla kokeiluluontoisilla linjantarkistuksilla.

³¹ Anttila 2006, 159–163.

Keskusta nousi kahden vaalikauden oppositiotaipaleen jälkeen hallitukseen Anneli Jäätteenmäen voimakkaasti Paavo Lipposta haastaneen kampanjan tuloksena vuonna 2003, ja säilyi suurimpana puolueena kahden vaalikauden ajan pragmaattisen Matti Vanhasen johdolla. Tänä aikana esimerkiksi keskustan aikaisempi EU-kriittisyys ja puolueen konservatiivinen puoli jäivät valtionhoitajaotteen alle. Hallitusvastuun lisäksi keskustan suosiota jäyti vuodesta 2008 lähtien vaalirahaskandaali, johon sekä puheenjohtaja Matti Vanhanen että puoluesihteeri Jarmo Korhonen yhdistettiin samoin kuin joukko muita puolueen luottamushenkilöitä ja virkailijoita³².

Viimeksi kuluneen vajaan vuosikymmenen kovin nousija suomalaisessa puoluekentässä on ollut kokoomus, jonka kiito alkoi vuoden 2006 presidentinvaalien toisella kierroksella. Puoluejohtajaksi aikanaan varsin nuorena valitun puheenjohtajansa Jyrki Kataisen johdolla kokoomus on korostanut luonnettaan aatepuolueena ja on ajan henkeen sopivalla yksilönvastuuta ja -vapautta korostavalla kilpailumyönteisellä viestillään tavoittanut paljon uusia kannattajia. Kiintoisaa on, että puoluekentässä kokoomuksenkin konservatiivisuus on karissut ja puolue on siirtynyt liberaaleimmille vesille kohti poliittista keskustaa. Kokoomuksen viestintä on suomalaisista puolueista ammattimaisinta ja muun muassa sen ja sisäisesti loogisen, arvoja painottavan viestinsä siivittämänä puolue on ollut vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen Suomen suosituin puolue Gallup-mittauksissa.

Niin SDP:n, kokoomuksen kuin keskustankin politiikkaa viimeisen vuosikymmenen aikana on yhdistänyt kasvava vapaamielisyys, kansainvälisyys ja suvaitsevaisuus. Konservatiivisuus, kansalliset arvot ja varauksellinen suhtautuminen esimerkiksi vähemmistöihin on ollut poliittisen keskustelun tabu jääden näiden kolmen suurimman puolueen agendoilla taka-alalle. Tätä aukkoa perussuomalaiset nousi vuosina 2009–2011 onnistuneesti täyttämään.³³

Kevään 2011 vaalikamppailussa poliittiseen kenttäämme jäänyt katve tuli ilmi ja monet vuosikymmenten aikana syntyneet paineet pääsivät purkautumaan. Teoksen seuraavissa luvuissa käydään teemoittain läpi, mistä vaalikamppailun media-agenda muodostui. Laajaan tutkimusaineistoon perustuvat luvut kertovat vaalijulkisuuden ilmiöistä ja saattavat pohtimaan, millainen rooli medialla oli vaalituloksen muotoutumisessa.

³² Kantola, Vesa & Hakala 2011.

³³ Pernaa 2012a.

Kirjallisuus

- Anttila, Terhi (2006): Eduskuntavaaleista pääministerivaaleiksi. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatus Kirjat, s. 159–192.
- Anttonen, Lari (2012): *Hyvinvointivaltiosta kilpailuvaltioon? Suomen hallitusohjelmien antama kuva Suomen siirtymisestä hyvinvointivaltiosta kilpailuvaltioon vuosina 1979–2011*. Turun yliopisto.
- Blomberg, Jaakko (2011): *Vakauden kaipuu. Kylmän sodan loppu ja Suomi*. WSOY.
- Borg, Sami (2012): Johdanto. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 17–25.
- Heiskala, Risto (2006): Kansainvälisen toimintaympäristön muutos ja Suomen yhteiskunnallinen murros. Teoksessa Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.): *Uusi jako: Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Gaudeamus, s. 14–42.
- Hellman, Heikki (2012): *Koko illan ilo. Kolmoskanava ja televisionkaupallistuminen Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino
- Jyränki, Antero (2006): Kansanedustuslaitos ja valtiosääntö 1906–2005. Teoksessa Juhani Mylly, Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Laura Heino (toim.): *Eduskunnan muuttuva asema. Suomen eduskunta 100 vuotta*, osa 2. Edita, s. 9–177.
- Kalela, Jorma (2008): Poliittikattomuus hallitusten politiikkana. Teoksessa Juhani Mylly, Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Laura Heino (toim.): *Suomen ja kansanvallan haasteet. Suomen eduskunta 100 vuotta*, osa 12. Edita, s. 200–223.
- Kalela, Jorma (2005): Perinteisen politiikan loppu. Teoksessa Ville Pernaa & Mari K. Niemi (toim.): *Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia*. Edita, s. 244–264.
- Kantola, Anu (toim.) (2011): *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Kantola, Anu (2006): Suomea trimmaamassa: suomalaisen kilpailukykyvaltion sanastot. Teoksessa Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.): *Uusi jako: Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Gaudeamus, s. 156–178.
- Kantola, Anu (2002): *Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä*. Pallas / Loki-kirjat.
- Kantola, Anu; Vesa, Juho & Hakala, Salli (2011): Notkean myrskyn silmässä: vaalirahaskandaali. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Karttunen, Marko (2009): *Evidence of Partisan Emphasis on EMU during 1994–1999: Comparing Finnish Parties*. Helsingin yliopisto.
- Kivikuru Ullamajja (toim.) (1996): *Kansa euromyllyssä. Journalismi, kampanjat ja kansalaisten mediamaisemat Suomen EU-jäsenyysprosessissa*. Yliopistopaino.

- Kunelius Risto, Noppari Elina & Reunanen, Esa (2009): *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopisto.
- Lyytinen, Jaakko (2006): *Kun pöllö sai siivet. MTV:n uutisten historia*. Tammi.
- Mickelsson, Rauli (2007): *Suomen puolueet. Historia, muutos ja nykypäivä*. Vastapaino.
- Mörrä, Tuomo (1999): *EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994*. Helsingin Yliopisto.
- Nousiainen, Jaakko (2006): Suomalainen parlamentarismi. Teoksessa Juhani Mylly, Ville Perna, Mari K. Niemi & Laura Heino (toim.): *Eduskunnan muuttuva asema. Suomen eduskunta 100 vuotta*, osa 2. Edita, s. 180–335.
- Perna, Ville (2012a): Ni droite ni gauche: le Parti des vrais Finlandais. Teoksessa Marie-Claude Esposito et al. (toim.): *Populismes, l'envers de la démocratie*. Editions Vendémiaire, s. 143–151.
- Perna, Ville (2012b) : Vaalikamppailu mediassa. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 29–42.
- Perna, Ville (2009): *Uutisista, hyvää iltaa. Ylen tv-uutiset ja yhteiskunta 1959–2009*. Karttakeskus.
- Perna, Ville (2007): Neljäs valtiomahti haastaa ensimmäisen. Teoksessa Juhani Mylly, Ville Perna, Mari K. Niemi & Laura Heino (toim.): *Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti. Suomen eduskunta 100 vuotta*, osa 10. Edita, s. 11–114.
- Perna, Ville; Berg, Laura; Niemi, Mari K.; Pitkänen, Ville & Railo, Erkka (2009): *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora.
- Perna, Ville & Railo, Erkka (2012): Mediapeliä – taas kerran. Kevään 2011 shokki- ja blokkivaalien media-agenda. Teoksessa Johanna Vehkoo (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2012*. Tampereen yliopisto, s. 32–41.
- Raunio, Tapio (2007): Euroopan Unionin vaikutus eduskunnan työhön. Teoksessa Juhani Mylly, Ville Perna, Mari K. Niemi & Laura Heino (toim.): *Kansainvälinen eduskunta. Suomen eduskunta 100 vuotta*, osa 11. Edita, s. 216–261.
- Saari, Juho (2006): Suomen malli institutionaalinen rakenne. Teoksessa Juho Saari (toim.): *Suomen malli – Murroksesta menestykseen?* Yliopistopaino, s. 66–134.
- Salokangas, Raimo (1996): *Aikansa oloinen. Yleisradion historia 1949–1996*. Yleisradio.
- Soini, Timo (2008): *Maisterisjätkä*. Tammi.
- Tiilikainen, Teija (2007): Suomen ulkopoliittika ja EU-politiikka 1995–2005. Teoksessa Juhani Mylly, Ville Perna, Mari K. Niemi & Laura Heino (toim.): *Kansainvälinen eduskunta. Suomen eduskunta 100 vuotta*, osa 11. Edita, s. 158–214.
- Tommila, Päivio & Salokangas, Raimo (1998): *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Edita.

I EDUSKUNTAVALIEN MEDIA-AGENDA

Erkka Railo & Matti Välimäki

Vaali kevään media-agenda

Kolmessa seuraavassa luvussa tarkastellaan suomalaista politiikan julkisuutta vuoden 2011 tammikuun alusta huhtikuussa käytyihin eduskuntavaaleihin saakka kolmesta erilaisesta, mutta lomittaisesta näkökulmasta. Ensimmäisessä luvussa kerrotaan, mikä oli suomalaisten sitoutumattomien tiedotusvälineiden politiikan julkisuuden agenda keväällä 2011. Toisessa analysoidaan vaalien politiikan julkisuutta suomalaisen mediarakenteen näkökulmasta: mikä vaikutus yhtenäistyneellä mediarakenteella on politiikan julkisuuteen? Kolmannessa luvussa arvioidaan, millä tahoilla oli valtaa vaikuttaa tiedotusvälineiden tuottamaan politiikan julkisuuteen, ja mitkä tekijät vaikuttivat siihen, kuinka paljon valtaa oli.¹

Politiikan julkisuudella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sitoutumattomien tiedotusvälineiden tuottamaa ja ylläpitämää, politiikkaa käsittelevää julkisuutta. Puoluelehtien julkisuus on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, koska vaalien näkökulmasta sitoutumattomilla tiedotusvälineillä on politiikan viestinnässä olennaisesti suurempi merkitys kuin nykyään varsin pienilevikkisillä puoluelehdillä. Samoin puolueiden ja poliitikkojen sekä muiden poliittisten eturyhmien itse tuottama julkisuus, esimerkiksi kampanjamateriaali, on suljettu tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimuksen fokuksessa on se julkisuuden osa-alue, jonka tuottavat sitoutumattomien tiedotusvälineiden toimittajat².

¹ Kirjoittajat kiittävät Juha Herkmania kommentista ja korjausehdotuksista lukuihin "Vaali kevään media-agenda", "Yhteinen julkisuutemme" sekä "Kamppailu julkisuuden hallinnasta".

² Julkisuuden käsitteestä tarkemmin, ks. Herkman 2011, 15–22; Kunelius 2003, 41–43.

On väitetty, että sitoutumattomien tiedotusvälineiden tuottamalla politiikan julkisuudella on nykyään ratkaiseva merkitys sille, mikä puolue menestyy ja mikä ei. Myötämielisestä politiikan julkisuudesta on tullut resurssi, jota puolueet ja poliitikot pyrkivät saavuttamaan monin erilaisin keinoin. Tiedotusvälineiden aikaisempaa itsenäisempi asema suhteessa poliitikkoihin yhdistettynä kansalaisten vähentyneeseen poliittiseen kiinnostukseen on johtanut tilanteeseen, jossa suurin osa kansalaisista saa tietonsa politiikasta tiedotusvälineiden kautta. Mediat eivät enää toista poliitikkojen viestiä kansalaisille, vaan ovat asettuneet kansalaisten ja poliitikkojen väliin tulkitsemaan ja arvioimaan poliitikkojen toimintaa ja sanomaa. Muutoksen seurauksena tiedotusvälineiden vaikutusvalta politiikassa on kasvanut.³ On jopa esitetty, että median toimintalogiikka on ”kolonisoinut” politiikan siten, että poliitikot tekevät politiikkaa saadakseen mahdollisimman myötämielistä julkisuutta voittaakseen seuraavat vaalit. Samalla yhteiskunnan pitkän tähtäimen kokonaisedun kannalta parhaat päätökset saattavat jäädä tekemättä.⁴

Toisaalta on myös todettu, että poliitikoilla on mahdollisuuksia ja valtaa vaikuttaa heitä koskevaan julkisuuteen. Toimittajat ovat riippuvaisia poliitikkojen heille tarjoamista tiedoista ja mitä vaikutusvaltaisemmassa asemassa oleva poliitikko, sitä riippuvaisempia toimittajat ovat. Poliitikkojen ja toimittajien välinen suhde onkin jännitteinen: kumpikin tarvitsee toista ja riippuu tilanteesta, onko etulyöntiasemassa poliitikko vai toimittaja.⁵

On kuitenkin kiistatonta, että tiedotusvälineiden tuottamalla julkisuudella on merkitystä sille, mitä kansalaiset ajattelevat poliitikoista. Maxwell McCombs ja Donald Shaw muotoilivat jo 1960-luvulla vaikutusvaltaisen *agenda setting* -teorian, jonka mukaan tiedotusvälineiden näkyvimpien uutisten lista ja haastateltujen kansalaisten käsitys tärkeimmistä senhetkisistä yhteiskunnallisista kysymyksistä korreloivat merkittävässä määrin keskenään. Myöhemmät tutkimukset ovat vahvistaneet ja täsmentäneet McCombsin ja Shawnin havainnot. On esimerkiksi todettu, että mikäli kohdehenkilöt rajaavat oman mediaseurantansa vain pieneen joukkoon rajattuja tiedotusvälineitä, vastaa kohdehenkilöiden käsitys tärkeistä asioista miltei täydelleen kyseisten tiedotusvälineiden näkyvimpiä teemoja.⁶

Agenda setting -teorian mukaan kansalaisten mielikuvat siitä, mitkä ovat tärkeitä teemoja ja mitkä eivät, vaikuttaa olennaisella tavalla poliitikkojen ja puolueiden

³ Kantola 2011, 17–41; Kantola & Vesa 2011, 42–64; Herkman 2011, 22–28; Strömbäck 2009, 102–111; Kunelius, Noppari & Reunanen 2009, 48–77.

⁴ Meyer 2002.

⁵ Hakala 2011, 106–114.

⁶ McCombs & Shaw 1977. Ks. myös McCombs 2004.

mahdollisuuksiin menestyä vaaleissa. Uutiset vaikuttavat ihmisten pohjimmaisiiin arvoihin ja asenteisiin hyvin hitaasti, mutta politiikan julkisuuden media-agenda vaikuttaa siihen, minkä uutisaiheiden perusteella ihmiset tekevät äänestysratkaisunsa. Tästä seuraa, että eri yhteiskunnalliset teemat suosivat eri puolueita. Niin kutsutun *issue ownership* -teorian mukaan eri puolueilla on eri määriä uskottavuutta puhua eri aiheista⁷. Esimerkiksi Suomessa kokoomusta voidaan pitää puolueena, jolla on uskottavuutta talousasioissa, kun taas sosiaalidemokraateilla on vakuuttavuutta syrjäytymistä ja köyhyyttä koskevissa teemoissa⁸.

Tutkimusprojektin tiedotusvälineaineisto

Jytkyn julkinen anatomia -tutkimusprojektia varten kerättiin ajalta 1.1.–17.4.2011 laaja eduskuntavaaleihin liittyvä tiedotusvälineaineisto. Kirja perustuu suurelta osin tähän aineistoon. Eräissä luvuissa on lisäksi käytetty muuta aineistoa, joka esitellään kussakin luvussa erikseen.

Hankkeen sanomalehtiaineisto pitää sisällään Manner-Suomen vaalipiirien luetuimmat päivälehdet⁹ (14 lehteä), molemmat iltapäivälehdet sekä kolme yleis-aikakauslehteä¹⁰. Päivä- ja iltapäivälehdistä on kerätty kotimaan-, alue-, pääkirjoitus- ja mielipideosastojen sekä viikonloppu- ja vaaliliitteiden kirjoitukset. Aikakauslehdistä on huomioitu lehtien sisältö kokonaisuudessaan. Lehdistön osalta aineiston valinnassa pyrittiin toisaalta painottamaan alueellista ulottuvuutta, toisaalta mukaan haluttiin ottaa erityyppisiä vaaleja käsitteleviä lehtiformaatteja.

Televisioaineisto koostuu kahden suurimman valtakunnallisen televisiokanavan, MTV3:n ja Yle TV1:n pääuutislähetyksistä¹¹ sekä Ylen alueellisista uutislähetyksistä¹² ajalta 1.1.–17.4.2011. Televisioaineistoja on analysoitu sekä toimitustyössä laadittujen tekstimuotoisten aihekuvausten avulla että uutislähetystyksiä katsomalla. Tekstimuotoiset aihekuvaukset saatiin MTV3:n ja Ylen uutistoimituksista tutkimushankkeen käyttöön ja uutislähetystyksiä katsottiin kansallisen audiovisuaalisen arkiston (KAVA) palvelun kautta.

⁷ Esim. Petrocik 1996; Strömbäck 2009, 210.

⁸ Borg 2012, 248.

⁹ Aamulehti (Pirkanmaa), Etelä-Saimaa (Kymi), Etelä-Suomen Sanomat (Häme), Helsingin Sanomat (Helsinki ja Uusimaa), Hufvudstadsbladet (Helsinki ja Uusimaa), Ilkka (Vaasa), Kaleva (Oulu), Karjalainen (Pohjois-Karjala), Keskiuomalainen (Keski-Suomi), Lapin Kansan (Lappi), Länsi-Savo (Etelä-Savo), Satakunnan Kansan (Satakunta), Savon Sanomat (Pohjois-Savo) ja Turun Sanomat (Varsinais-Suomi). Ks. taulukot 9 ja 10, liite 1.

¹⁰ Apu, Seura ja Suomen Kuvalehti, ks. taulukko 9, liite 1.

¹¹ Yleisradion uutisista tarkastelussa ovat klo 20.30 ja MTV3:lta klo 22.00 alkava lähetys. Näihin viitataan jatkossa seuraavasti: Yle Uutiset, Yle TV1 ja Kymmenen Uutiset, MTV3. Ks. taulukko 9, liite 1.

¹² Yle TV2:n alueuutiset ovat mukana kaikilta kahdeksalta alueelta. Näihin viitataan jatkossa seuraavan esimerkin mukaisesti: Itä-Suomen alueuutiset, Yle TV2. Ks. taulukko 9, liite 1.

Aineiston analyysissa hyödynnettiin laadulliseen aineiston analyysiin tarkoitettua Atlas Ti -ohjelmaa. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto luettiin läpi ja aineistosta poistettiin kirjoitukset, jotka eivät liittyneet vaaleihin tai politiikkaan. Aineistoon valikoituivat sanomalehtien kirjoitukset ja television uutiset, joissa käsiteltiin joko suoraan eduskuntavaaleja, valtakunnallista tai alueellista politiikkaa tai näiden tasojen politiikan toimijoita. Tällaisia juttuja oli lehtiaineistossa 10 682 ja televisioaineistossa 1602.

Toisessa vaiheessa uutisjutut luokiteltiin juttujen tekstityypin, tekstin aiheisälön tai siinä esiintyneiden toimijoiden perusteella. Koodimerkintöjä lehtiaineistoon tuli yhteensä lähes 50 000 ja televisioaineistoon noin 3 600. Tämä yleinen luokittelu on toiminut kunkin luvun lähtökohtana.¹³ Joitakin lukuja varten on lisäksi tehty niiden kysymyksenasetteluja palvelevia uudelleen- ja tarkennuskoodauksia.

Tässä luvussa osoitetaan määrällisen analyysin keinoin, mitkä uutisaiheet näkyivät eniten tammikuun alun ja huhtikuun 17. päivän välisenä aikana. Eri tiedotusvälineiden vaaleihin liittyvää uutismateriaalia verrataan keskenään ja kerrotaan, miten eri medioiden uutisten aihepiirit muistuttivat tai erosivat toisistaan. Luvussa selvitetään, oliko Suomessa useita politiikan julkisuuksia vai käsittelevätkö kaikki tiedotusvälineet samoja politiikan aiheita. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, muodostivatko vaalipiirien tärkeimmät sanomalehdet ja Yleisradion alueelliset uutislähetykset erillisiä, valtakunnallisista medioista poikkeavia julkisuuksia. Samoin arvioidaan, oliko iltapäivälehdillä selkeästi oma agendansa vai noudattiko niiden tuottama politiikan julkisuus television ja päivälehtien asialistaa.

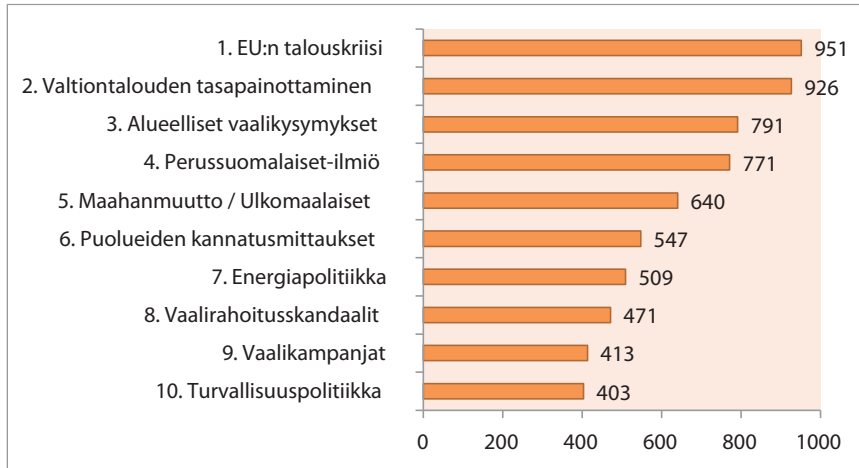
Luvussa edetään tiedotusvälineryhmä kerrallaan. Ensin tarkastellaan lehtiaineiston politiikan julkisuuden yleiskuvaa ja sen jälkeen luodaan katsaus vaalipiirien tärkeimpien sanomalehtien alueelliseen agendaan. Kolmanneksi vuorossa ovat Yleisradion aluetoimitusten uutiset ja sen jälkeen Yleisradion ja MTV3:n pääuutislähetysten politiikan julkisuuden agenda. Lopuksi käsitellään vielä iltapäivälehtien agenda. Yhteenvedossa analysoidaan julkisuuden agenda ja selitetään, minkä takia politiikan julkisuuden media-agenda muodostui keväällä 2011 sellaiseksi kuin se teki.

Kaksi aiheetta ylitse muiden

Kevään 2011 vaalikampanjaa sävytti koko alkuvuoden ajan keskustelu Euroopan unionin talouskriisistä, johon useat kotimaan politiikan kysymykset sekoittuivat.

¹³ Koodauksesta tarkemmin, ks. taulukot 12 ja 13, liite 3.

Näin oli myös sanomalehdissä. Kuvio 1 osoittaa, mitkä olivat suomalaisten sanomaja aikakauslehtien kymmenen yleisintä politiikan aihetta. Mukana ovat Manner-Suomen vaalipiirien tärkeimmät päivälehdet sekä molemmat iltapäivälehdet ja kolme merkittävää yleisaikakauslehteä.

KUVIO 1. Lehtiaineiston kymmenen yleisintä politiikan aihetta 1.1.–17.4.2011¹⁴ (n=10628).

Sanomalehtien kaksi näkyvintä politiikan aihetta olivat Euroopan unionin talouskriisi ja Suomen valtiontalouden tasapainottaminen. Kolmanneksi eniten lehdissä kirjoitettiin alueellisista vaalikysymyksistä, toisin sanoen vaalipiirien omista politiikan aiheista. Havainto osoittaa, että paikallisilla uutisaiheilla on merkittävä rooli johtavien alueellisten lehtien vaaliuutisoinnissa. Tässä lukuisiin alakategorioihin jakautuvassa aihealueessa yleisimpiä aiheita olivat alueellinen edunvalvonta, liikennepolitiikka, teollisuuspolitiikka, kielipolitiikka ja kuntarakenne. Neljänneksi eniten näkyvyyttä sai niin kutsuttu perussuomalaiset-ilmiö¹⁵, johon liitetyt kirjoitukset lähestyivät politiikkaa perussuomalaiset-puolueen kannatuksen kasvun näkökulmasta. Viidenneksi eniten kirjoituksia liittyi maahanmuuttoon ja ulkomaalaisiin Suomessa. Kuudentena olivat puolueiden kannatusmittaukset, jotka ovat olleet kiinteä osa vaalijulkisuutta Suomessa jo pitkän aikaa.

¹⁴ 14 päivälehteä, 2 iltapäivälehteä ja 3 yleisaikakauslehteä. Ks. taulukko 9, liite 1. Teoksen kuvioissa ja taulukoissa on huomioitu aineisto koko tarkasteluväliltä (1.1.-17.4.2011), ellei toisin ole mainittu.

¹⁵ Perussuomalaiset-ilmiö käsitellään tarkemmin luvussa ”Kamppailu julkisuuden hallinnasta”, s. 124.

Listan jälkipuoliskoa hallitsivat energiapolitiikka, vaalirahakohu, vaalikampanjointi ja turvallisuuspolitiikka. Energiapolitiikan aseman listalla selittää maaliskuussa 2011 tapahtunut Japanin tsunami ja sitä seurannut Fukushiman ydinvoimalakatastrofi sekä alkuvuoden keskustelu energiaveroista. On mielenkiintoista, että vaalirahoitukseen liittyvät skandaalit saivat edelleen runsaasti palstatilaa, vaikka vaalirahoituskohua oli käsitelty jo vuodesta 2008 lähtien, siis kolmen vuoden ajan. Aiheen pitivät ajankohtaisena etenkin Matti Vanhasen (kesk.) virkatoimiin sekä Ilkka Kanervan (kok.) 60-vuotisjuhliin liittyvät tutkinnat.

Vaalikampanjoinnin kulkua kuvailevat uutiset ovat samalla tavalla kiinteä osa vaaleja edeltävää politiikan julkisuutta, kuten mielipidemittauksetkin. Turvallisuuspolitiikkaa käsittelevissä jutuissa esillä olivat Afganistanin rauhanturvaaminen, Libyan konfliktin kansainväliseen operaatioon osallistuminen sekä Suomen puolustusvoimien säästöt.

Sanomalehtien lähempi tarkastelu osoittaa eri lehtityyppien painotuserot. Liitteestä ilmenevät kunkin maakuntalehden kymmenen suurinta uutisaihetta. Maakuntalehtiin on tässä tapauksessa laskettu myös *Helsingin Sanomat* ja *Hufvudstadsbladet*. Suomalaiset päivälehdet voi jakaa kolmeen ryhmään sen mukaan, kuinka vahva asema paikallisuutisilla on verrattuna valtakunnallisen tason juttuihin. Tätä jaottelua esitellään myöhemmin tarkemmin, kun perehdytään alueellisten vaaliagendojen eroihin ja yhtäläisyyksiin. Olennaista kuitenkin on, että paikallisten agendojen vahvuudesta riippumatta EU:n taluskriisi ja valtiontalouden tasapainottaminen olivat näkyvimpien aiheiden joukossa miltei jokaisen vaalipiirin tärkeimmässä päivälehdessä ympäri maan. Taluskriisi oli kevään suurin uutinen *Aamulehdessä*, *Karjalaisessa*, *Satakunnan Kansassa*, *Savon Sanomissa* ja *Turun Sanomissa* ja toiseksi suurin *Hufvudstadsbladetissa*, *Ilkassa*, *Kalevassa* ja *Keskisuomalaisessa*. Toisin sanoen se oli suurin tai toiseksi suurin uutisaihe yhdeksässä lehdessä neljästätoista. Kaikissa materiaaliin kuuluneissa lehdissä se kuului neljän suurimman uutisaiheen joukkoon.

Valtiontalouden tasapainottaminen taas oli näkyvin uutisaihe *Etelä-Suomen Sanomissa*, *Ilkassa*, *Kalevassa* ja *Keskisuomalaisessa*, ja toiseksi suurin *Aamulehdessä*, *Etelä-Saimaassa*, *Helsingin Sanomissa*, *Länsi-Savossa* ja *Turun Sanomissa*. Valtiontalouden tasapainottaminen kuului siten kahden kiinnostavimman aiheen joukkoon yhdeksässä lehdessä neljästätoista. Kuten EU:n taluskriisi, myös tämä aihe mahtui kaikissa neljässätoista lehdessä neljän suurimman uutisaiheen piiriin.

Kolmas merkittävä uutisaihe päivälehdissä oli perussuomalaiset-ilmiö, joka oli tyypillisesti kolmanneksi tärkein teema. *Helsingin Sanomissa*, *Lapin Kansassa*, *Il-*

kassa ja *Etelä-Saimaassa* sitä käsiteltiin suhteellisesti katsoen hiukan vähemmän. Maahanmuutto oli yhtäläillä näkyvä teema, mutta hajontaa aiheen käsittelyn määrässä oli selvästi enemmän verrattuna muihin uutisaiheisiin. *Helsingin Sanomissa* maahanmuutto oli tärkein yksittäinen uutisaihe. Sitä koskevia uutisia julkaistiin jopa enemmän kuin valtiontalouden tasapainottamista tai Euroopan unionin talouskriisiä tarkastelevia juttuja. Myös *Etelä-Suomen Sanomissa*, *Ilkassa* ja *Aamulehdessä* maahanmuuttoa käsiteltiin ahkerasti. Sitä vastoin muissa lehdissä sitä käsiteltiin vähemmän, vaikka se mahtuu silti, *Lapin Kansaa* lukuun ottamatta, jokaisessa tarkastellussa päivälehdessä kymmenen kiinnostavimman aiheen joukkoon.

Vaalirahakohu ja energiapolitiikka olivat viimeiset aiheet, jotka mahtuivat miltei jokaisessa lehdessä suosituimpien uutisteemojen joukkoon. Syystä taikka toisesta *Hufvudstadsbladet*, *Länsi-Savo* ja *Kaleva* eivät kiinnittäneet vaalirahakohuun suhteellisesti katsoen yhtä paljon huomiota kuin muut päivälehdet. *Karjalainen*, *Ilkka* ja *Savon Sanomat* ohittivat puolestaan energiapolitiikan. *Lapin Kansassa* energiapolitiikkaa käsiteltiin erityisen paljon ydinenergian lisärakentamiseen liittyvän keskustelun takia.

Näiden teemojen lisäksi yksikään yksittäinen aihe ei noussut kaikkien tai edes miltei kaikkien päivälehtien kymmenen suosituimman aiheen joukkoon. Esimerkiksi turvallisuuspolitiikka ja erilaiset vaalien jälkeiseen hallituskokoonpanoon liittyvät spekulatiot nousivat näkyvimpien teemojen joukkoon vain noin puolessa lehdistä. Puolueiden kannatusmittaukset taas olivat kärkiaiheena yhdeksässä lehdessä neljästätoista. Kannatusmittausten uutisoinnin vähäistä osuutta joissakin lehdissä voi pitää yllättävänä ottaen huomioon, että usein niiden nähdään muodostavan keskeisen osan nykyajan politiikan julkisuutta¹⁶. Kannatusmittausten heikkoon näkyvyyteen eräissä lehdissä palataan seuraavassa luvussa: ”Yhteinen julkisuutemme”.

Sanoma- ja aikakauslehtien aihevalikoiman välillä ei ollut merkittävää eroa. Aikakauslehdistä tarkastelussa olivat luetuimpiin yleisaikakauslehtiin kuuluvat *Apu*, *Seura* ja *Suomen Kuvalehti*. Nämä lehdet valittiin lukijamäärän lisäksi siksi, että niissä käsitellään erikoisaikakauslehtiä taajempaan politiikan- ja asia-aiheita. Lähestyvät eduskuntavaalit olivat tärkeä uutisaihe myös aikakauslehdille. Vaaleja käsiteltiin niin pääkirjoituksissa, kolumneissa, uutissähkeissä kuin laajemmissa reportaaseissakin. Tarkasteluvälillä kolmen aikakauslehden yhteensä 45 numerossa julkaistiin 114 politiikkaa käsittelevää kirjoitusta. *Suomen Kuvalehti* julkaisi 72, *Seura* 20 ja *Apu* 22 tekstiä. *Suomen Kuvalehti* julkaisi siis olennaisesti enemmän

¹⁶ Suhonen 2006, 27–47; Strömbäck 2012, 1–8.

politiikkaa käsitteleviä juttuja verrattuna *Seuraan* ja *Apuun*. Aiheet olivat tuttuja muista aineiston viestimistä. Euroopan unionin talouskriisi, perussuomalaiset-ilmio, valtiontalouden tasapainottaminen, yleiset vaaliasetelmat, vaalirahoitus, maahanmuutto, energiapolitiikka, puolueiden kannatusmittaukset ja turvallisuuspolitiikka olivat myös aikakauslehtien tuottaman politiikan julkisuuden tärkeimmät aiheet.

Vaali kevään media-agendassa pistää silmään vielä se, mitä *ei* käsitelty. Tiedotusvälineet eivät julkaisseet merkittäviä määriä uutisia köyhyydestä, tuloeroista, työttömyydestä tai yhteiskunnallisesta pahoinvoinnista. Näin oli siitä huolimatta, että kansalaiset pitivät näitä aiheita tärkeimpinä yhteiskunnallisina ongelmina, kuten Sami Borgin vaalien aikaan tekemä kyselytutkimus osoittaa¹⁷. Erityistä tilanteessa oli vielä se, että tiedotusvälineet olivat periaatteessa täysin tietoisia kansalaisten huolenaiheista. Tämä ilmenee siitä, että mediat julkaisivat vaalien alla useita itse teettämiään mielipidemittauksia, joista asia käy ilmi¹⁸.

Vaalipiirien tärkeimpien lehtien alueellinen vaaliagenda

Monissa vaalipiirien tärkeimmissä päivälehdissä alueellinen agenda oli tärkeä osa julkisuutta, mutta ei kaikissa. Inka Salovaara-Moring on tutkinut 1990-luvun talouskriisiä koskevia uutisia valikoitujen maakuntien päälehdissä ja todennut, että ne ovat tärkeitä alueensa äänenkannattajia sekä samalla sen identiteetin ja yhteisöllisyyden tuottajia¹⁹. Näin oli osassa alueellisia sanomalehtiä, mutta lehtien välillä oli myös merkittäviä eroja. Seuraavaksi tarkastellaan, mitkä olivat vaalipiirien tärkeimpien lehtien politiikan julkisuuksien näkyvimät maakunnalliset uutisaiheet.

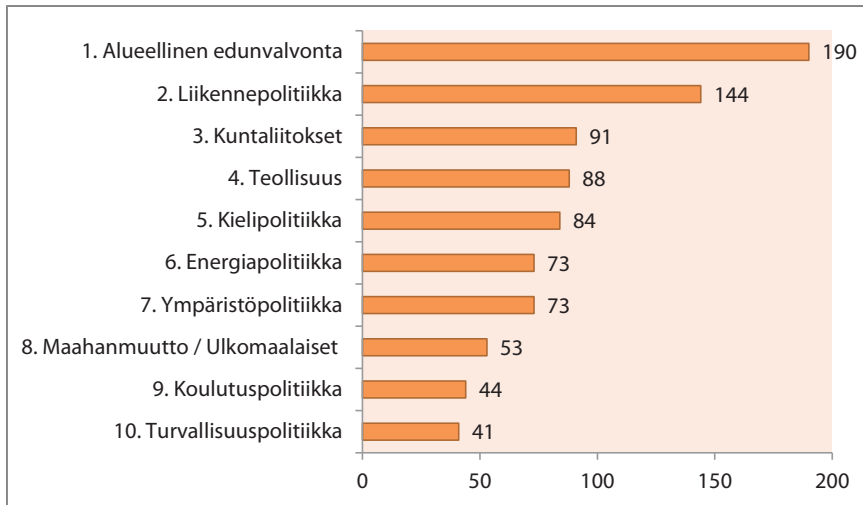
Kuvioon 2 on kirjattu alueellisten politiikan julkisuuksien kymmenen tärkeintä uutisaihetta. Lukuihin sisältyvät juttutyypit ovat uutiset, pääkirjoitukset, kolumnit ja mielipidekirjoitukset. Vaalipiirien tärkeimpien lehtien näkyvin maakunnallinen uutisaihe oli alueellinen edunvalvonta. Sillä tarkoitetaan kirjoituksia, joissa määriteltiin kyseiselle alueelle tärkeitä hankkeita ja tavoitteita. Hyvä esimerkki tällaisesta tavoitteen asettamisesta oli esittää, että alue tarvitsee oman ministerin tulevaan hallitukseen: ”Paitsiossa pidetty Pirkanmaa aloittaa kampanjan maakunnan mie-

¹⁷ Borg 2012, 247–248.

¹⁸ Kaleva 3.4.2011: ”Miksi näistä ei puhuta?”; Turun Sanomat 12.4.2011: ”Eriarvoisuus painaa yhä useampia”; Satakunnan Kansan 12.4.2011: ”Eriarvoisuus painaa yhä useampia”; Savon Sanomat 12.4.2011: ”Eriarvoisuus painaa useita”.

¹⁹ Salovaara-Moring 2004; Salovaara-Moring 2001.

hen tai naisen saamiseksi mustan auton takapenkille²⁰. Myös erilaisia alueisiin vaikuttavia hallinnollisia uudistuksia pohdittiin alueellisten etujen näkökulmasta²¹. Ajoittain jopa vaalipiirin eri osien eduista huolehtiminen katsottiin tärkeäksi²².

KUVIO 2. Päivälehtien kymmenen yleisintä alueellista politiikan aihetta (n=791).

Toisena alueellisten aihepiirien listalla oli liikennepoliittikka. Se tarkoitti tyypillisesti julkista keskustelua tie- ja raideprojekteista, joita omalle alueelle tulisi seuraavalla hallituskaudella saada. Samoin teollisuus- ja energiapoliittikkaan liittyvissä kirjoituksissa nostettiin useimmiten esille juuri alueellinen näkökulma. Vaalipiirien tärkeimmissä lehdissä käsiteltiin taajaan myös kuntapolitiikkaa ja erityisesti paikallisia kuntaliitoksia. Tuleva kuntauudistus puhutti jo nyt. Johtavien aluelehtien kuntaliitoskeskusteluissa korostui yleensä huoli palvelujen säilymisestä liitosalueilla. Monesti pohdittiin myös liitoksiin mahdollisesti tulevaisuudessa liittyvää ”pakkoa”. Pakottavana tahona esitettiin yleensä valtio. Kielipoliittikka viittaa keskusteluun ruotsin kielen asemasta Suomessa. Monissa vaalipiireissä käytiin kii-

²⁰ Aamulehti 4.1.2011: ”Ministeri meille, mutta kuka?” (kommentti, Matti Mörttinen). Ks. myös Etelä-Saimaa 18.3.2011: ”Ministerisalkku jäänee taas haaveeksi” (kolumni, Heikki Sairanen); Länsi-Savo 14.3.2011: ”Ministeri toisi lisää lihasta”.

²¹ Esim. Lapin Kansa 16.1.2011: ”Maakuntiin tarvitaan työpaikkoja” (pääkirjoitus); Länsi-Savo 17.3.2011: ”Istuntokauden outo päätös” (pääkirjoitus).

²² Lapin Kansa 16.2.2011: ”Itä-Lappi kaipaa taas puolustajia” (pääkirjoitus); Aamulehti 7.3.2011: ”Saako Etelä-Pirkanmaa edustajan”.

vasta ympäristöpoliittista keskustelua esimerkiksi suojelualueisiin liittyen. Energiapolitiikkaan liittyi ennen muuta keskustelu ydinvoimasta.

Alueellisten aiheiden tarkempi analyysi osoittaa, että vaalipiirien suurimmat lehdet on mahdollista jakaa ryhmiin sen mukaan, mitä aiheita niissä käsiteltiin. Kaksi ryhmää erottuu erityisen selvästi. Nämä ovat Lapin ja Oulun vaalipiirien lehdet *Lapin Kansa* ja *Kaleva* sekä toiseksi Itä-Suomen *Etelä-Saimaa*, *Savon Sanomat*, *Karjalainen* ja *Länsi-Savo*. Näiden kahden lisäksi vaalipiirien suurimmat lehdet on jaettu kolmeen maantieteelliseen ryhmään, joita osittain yhdistävät ja osittain erottavat politiikan julkisuuden aihepiirit. Nämä kolme ryhmää ovat Varsinais- ja Länsi-Suomen *Ilkka*, *Satakunnan Kansa* ja *Turun Sanomat*, pääkaupunkiseudun *Helsingin Sanomat* ja *Hufvudstadsbladet* sekä eteläisen Keski-Suomen sanomalehdet *Aamulehti*, *Etelä-Suomen Sanomat* ja *Keskisuomalainen*. Seuraavaksi tarkastellaan erikseen kutakin näistä ryhmistä.

Pohjois-Suomessa puhuttivat teollisuus ja infrastruktuuri

Lapin ja Oulun vaalipiirien johtavat lehdet *Kaleva* ja *Lapin Kansa* kirjoittivat erityisesti teollisuus- ja energiapolitiikasta. *Lapin Kansassa* keskusteltiin Soklin malmin kaivoksesta ja sieltä louhittavan materiaalin rikastuspaikasta. Käsittelytavassa yhdistyivät sekä alueelliset että kansalliset näkökulmat. Eduskuntavaaliehdokkaat puolustivat lehden sivuilla toistuvasti ajatusta, että malmin jatkojalostuksen oli tapahduttava Suomessa, eikä Venäjän puolella Kovdorissa, jossa sen pelättiin tapahtuvan.²³ Kemijoen monitoimiallas, energiantuotanto ja valtiollisen kaivosyhtiön perustaminen olivat yhtälailla näkyviä *Lapin Kansan* uutisaiheita. Nämä teemat näkyivät toistuvasti myös vaalipiirin kansanedustajaehdokkaiden haastatteluisia sekä puolueiden puheenjohtajien vaalitenteissä.²⁴ Lisäksi lehti julkaisi runsaasti näitä aiheita koskevia mielipidekirjoituksia niin poliitikoilta kuin tavallisilta kansalaisiltakin.

²³ Esim. *Lapin Kansa* 6.2.2011: "Soklin puolesta barrikadeille" (mielipidekirjoitus, Erkki Hast); *Lapin Kansa* 22.2.2011: "Savukoski Soklin vartijana" (mielipidekirjoitus, Kari Härö); *Lapin Kansa* 28.2.2011: "Lapin ryövääminen lopetettava" (mielipidekirjoitus, Hanna Mäntylä); *Lapin Kansa* 17.3.2011: "Kaivos jakaa Lapin ehdokkaat."

²⁴ *Lapin Kansa* 13.2.2011: "Valtio mukaan kaivosbisnekseen"; *Lapin Kansa* 14.2.2011: "Radan sähköjä ei peruta"; *Lapin Kansa* 20.2.2011: "ILO-sopimus on todella vaikea tehtävä".

TAULUKKO 1. Kalevan (n=64) ja Lapin Kansan (n=144) viisi yleisintä alueellista poliittikan aihetta.

Kaleva		Lapin Kansa	
1. Teollisuus	30	1. Teollisuus	47
2. Alueellinen edunvalvonta	21	2. Alueellinen edunvalvonta	36
3. Liikennepoliittikka	19	3. Energiapolitiikka	36
4. Energiapolitiikka	11	4. Liikennepoliittikka	31
5. Kuntaliitokset	9	5. Maatalouspolitiikka	23

Suuresta osasta aluelehtiä poiketen maatalouspoliittiset kysymykset herättivät vilkasta keskustelua *Lapin Kansassa*. Lehdessä oltiin huolestuneita siitä, että Lapin porotalous kärsii liian suurista petoeläinkannoista. *Lapin Kansan* mukaan petojen kaatolupien määrä oli liian pieni petoeläinkantojen kurissa pitämiseen. Aihepiirin näkökulmassa korostui vastakkainasettelu Pohjois- ja Etelä-Suomen välillä. Lukuisissa pääkirjoituksissa, kolumneissa ja mielipidekirjoituksissa asia esitettiin niin, että Etelä-Suomen päättäjät eivät ymmärrä porontuottajien tarpeita.²⁵

Myös *Kalevassa* puhuttiin kaivosteollisuudesta, erityisesti Sotkamon Talvi-vaaran Kaivososakeyhtiön uraanintuotannon aloittamisesta. Toinen merkittävä puheenaiehe olivat Nokia Oy:n henkilöstövähennykset ja niiden vaikutukset Oulun seudun työllisyyteen ja elinkeinoelämän kehitykseen. Samoin kuin *Lapin Kansassa* Pohjois-Suomessa vierailleet puoluejohtajat pääsivät kommentoimaan näitä alueellisia mielenkiinnon kohteita. *Kalevan* mielipideosastolla käyty keskustelu ei kuitenkaan yltänyt laajuudessaan *Lapin Kansan* tasolle.

Myös liikennepoliittiset aiheet olivat näkyvässä asemassa niin *Lapin Kansassa* kuin *Kalevassakin*. Keskustelussa korostui aluepoliittinen näkökulma. Lehtien eri osastoilla painotettiin, että pohjoisen Suomen rata- ja tieverkko tulee kunnostaa, sillä ”mikään alue ei lähde kehityksen kiitoon ilman, että taataan niin ihmisten kuin tiedon liikkuminen sujuvasti alueen sisällä ja myös muualta alueelle.”²⁶ *Lapin Kansan* sivuilla pohdittiin mahdollisuutta rakentaa rautatie Pohjois-Suomesta

²⁵ Lapin Kansa 17.3.2011: ”Porot väistykööt petojen tieltä”; Lapin Kansa 2.4.2011: ”Suurpetoja on nyt Lapissa liikaa”.

²⁶ Lapin Kansa 19.1.2011: ”Pohjoinen on saanut lisää puolestapuhujia” (pääkirjoitus). Ks. myös Kaleva 21.1.2011: ”Nykyväylät ensin kuntoon”; Kaleva 23.1.2011: ”Arktinen on auki toiminnalle” (pääkirjoitus); Lapin Kansa 23.1.2011: ”Itä-Lapin lähetystölle vain lämmintä kättä” (pääkirjoitus); Lapin Kansa 9.2.2011: ”Lapin tiet rapistuvat”; Kaleva 10.2.2011: ”Perustiestön pysyttävä kunnossa” (mielipidekirjoitus, Sanna Isola); Lapin Kansa 23.2.2011: ”Etelän hankkeet napsivat tierahat” (pääkirjoitus); Kaleva 27.3.2011: ”Hyvät tiet ovat tehokkuutta” (pääkirjoitus).

Jäämerelle sekä murehdittiin Itä-Lapin rataosuuden tulevaisuutta. *Kalevassa* puolestaan toivottiin, että tulevaan hallitusohjelmaan kirjataan nelostien kunnostus.

Itä-Suomessa kirjoitettiin kielipolitiikasta ja tonttikaupoista

Kymen, Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan vaalipiirien tärkeimmät päivälehdet *Etelä-Saimaa*, *Länsi-Savo*, *Savon Sanomat* ja *Karjalainen* erosivat toisistaan merkittävästi siinä suhteessa, kuinka tärkeä paikallisagenda niille oli. *Etelä-Saimaa* ja *Länsi-Savo* olivat lehtiä, joissa alueellisella agendalla oli erityisen vahva merkitys, kun taas *Karjalainen* ja *Savon Sanomat* keskittyivät enemmän valtakunnallisen agendan käsittelyyn. Liekö taustalla se, että *Karjalainen* ja *Savon Sanomat* kuuluivat Väli-Suomen sanomalehtiin, kun taas *Etelä-Saimaa* kuuluu Sanoma Lehtimedia Oy:öön, joka puolestaan on osa Sanoma News -yhtiötä. *Länsi-Savo* ei kuulunut mihinkään suurempaan mediakonserniin.²⁷

TAULUKKO 2. Etelä-Saimaan (n=87), Savon Sanomien (n=40), Karjalaisen (n=44) ja Länsi-Savon (n=62) viisi yleisintä alueellista politiikan aihetta.

Etelä-Saimaa		Savon Sanomat	
1. Kielipolitiikka	39	1. Alueellinen edunvalvonta	15
2. Itärajan tonttikauppa	25	2. Kielipolitiikka	9
3. Itärajan viisumivapaus	15	3. Itärajan tonttikauppa	7
4. Alueellinen edunvalvonta	9	4. Ympäristöpolitiikka	7
5. Venäläismatkailijat	6	5. Koulutuspolitiikka	2
Karjalainen		Länsi-Savo	
1. Kielipolitiikka	10	1. Kielipolitiikka	22
2. Ympäristöpolitiikka	8	2. Ympäristöpolitiikka	21
3. Alueellinen edunvalvonta	7	3. Alueellinen edunvalvonta	13
4. Turvallisuuspolitiikka	6	4. Koulutuspolitiikka	5
5. Liikennepolitiikka	6	5. Itärajan tonttikauppa	4

Määrällisistä eroista huolimatta samat aihepiirit nousivat esille kutakuinkin jokaisessa neljästä Itä-Suomen päivälehdestä, vaikka lehtien välillä oli tiettyjä painotuseroja. Venäjän rajan läheisyys näkyy siinä, että venäjän kielen asema oli kolmessa

²⁷ Ks. tarkemmin teoksen luvusta ”Yhteinen julkisuutemme”, s. 67–69.

lehdessä neljästä näkyvin paikallisuutisteema ja *Savon Sanomissakin* se oli toiseksi suurin alueellinen uutisaihe. Lehdissä kerrottiin, että rajan tuntumassa tehtiin puoleraajat ylittävää yhteistyötä niin kutsutun pakkoruotsin poistamiseksi ja venäjän saamiseksi sen tilalle kouluihin²⁸.

Itärajan kiinteistö- ja tonttikauppa oli yhtälailla näkyvä teema, erityisesti Kymessä. Rajan tuntumassa oltiin tuhtuneita siitä, että Venäjän lakien tiukennusten seurauksena suomalaisten mahdollisuudet ostaa maata rajan tuntumasta heikkenivät olennaisesti²⁹. Näitä aiheita tarkasteltiin lehdissä paitsi alueellisista, myös valtakunnallisista näkökulmista, välillä jopa avoimeen kansallismielisyyteen lipsuen³⁰. Rajanylityspaikkojen läheisyydestä kertovat myös lukuisat *Etelä-Saimaassa* julkaistut uutiset, pääkirjoitukset, kolumnit ja mielipidekirjoitukset Suomen ja Venäjän viisumivapaudesta.

Pohjois-Karjalassa ei ilmeisesti oltu erityisen huolissaan venäläisten kiinteistö- ja tonttikaupoista. Sen sijaan keskusteltiin ympäristöpolitiikasta, mikä oli suoraa seurausta Saimaan vesistön läheisyydestä. EU:n kaavailemat saimaannorppavesien kalastusrajoitukset aiheuttivat laajaa keskustelua ennen kaikkea *Länsi-Savossa*, mutta myös *Savon Sanomissa* ja *Karjalaisessa*³¹. *Karjalainen* puolusti pääkirjoitussivulla maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttilan (kesk.) johdolla tehtyä verkkokalastuksen kieltoa Saimaan norppa-alueilla³². Aluepoliittisista erityisaiheista voi nostaa esille *Savon Sanomissa* käydyn keskustelun kuntien ja valtion välisestä vallanjaosta päätettäessä maankäytöstä. Asia esitettiin *Savon Sanomissa* siten, että kunnilla ei tulevaisuudessa olisi oikeutta päättää itse esimerkiksi kauppa-keskusten sijainnista³³.

Länsi-Suomen vaihtelevat maakuntalehdet

Satakunnan, Vaasan ja Varsinais-Suomen vaalipiirien tärkeimmät lehdet *Satakunnan Kansa*, *Ilkka* ja *Turun Sanomat* muistuttivat toisiaan tietyissä suhteissa,

²⁸ Esim. *Karjalainen* 8.3.2011: "Pakkoruotsi pois Itä-Suomesta"; *Karjalainen* 1.4.2011: "Pakkoruotsi taas kiistanä" (STT).

²⁹ *Savon Sanomat* 13.1.2011: "Ei maakauppoja rajalla"; *Karjalainen* 13.1.2011: "Kieltoja maakaupoille"; *Savon Sanomat* 14.1.2011: "Suomi on pyytänyt Venäjältä selvitystä maanmyynnin kiellosta" (STT); *Savon Sanomat* 15.1.2011: "Ostokielto kismittää".

³⁰ *Etelä-Saimaa* 21.1.2011: "Kokoomukseen ryhtiä Venäjä-asioissa" (mielipidekirjoitus, Lasse Kähärä); *Länsi-Savo* 10.2.2011: "Helpommin, mutta ei holtittomasti" (pääkirjoitus).

³¹ *Savon Sanomat* 18.3.2011: "Pakkokeinot tarpeen"; *Savon Sanomat* 1.4.2011: "Aukot tukitaan lailla"; *Karjalainen* 1.4.2011: "Verkot pois norppavesistä" (STT); *Karjalainen* 3.4.2011: "Norpan lisäsuojelua arvostellaan"; *Karjalainen* 7.4.2011: "Verkot kiellettiin" (STT).

³² *Karjalainen* 8.4.2011: "Hienoa, että edes viimein" (pääkirjoitus).

³³ *Savon Sanomat* 19.2.2011: "Maankäytöstä murhe"; *Savon Sanomat* 9.3.2011: "Keskusta rajoituksia vastaan"; *Savon Sanomat* 16.3.2011: "Osa keskustaa protestoi".

mutta niissä oli myös tärkeitä painotuseroja. *Satakunnan Kansassa* ja *Ilkassa* oli vahva alueellinen korostus. *Ilkan* alueellisella vaaliagendalla näkyi selvästi vanhan maatalousvaltaisen alueen henki. Maatalouspolitiikan käsittely oli suhteellisen laajaa ja lehden sivuilla mm. penättiin ”minne unohtui maataloustuottaja”³⁴. Myös turkistuotantoa nostettiin esille positiivisten uutisten kautta³⁵. *Ilkan* kirjoittelu 1980-luvun lopulta 1990-luvun lopulle tutkineen Inka Salovaara-Moringin mukaan lehdelle on ollut tyypillistä nimenomaan maatalouselinkeinon ja alueellisen identiteetin korostaminen ehtoina alueen elinvoimaisuudelle³⁶. Aluepoliittiset pohdinnat korostuivat lehdessä myös vaalikeväänä 2011. Lehdessä haastatellut kansanedustajaehdokkaat nostivat toistuvasti esille alueellisia näkökohtia³⁷. Myös toimituksellisissa kirjoituksissa korostui alueellisen edunvalvonnan tärkeys³⁸.

TAULUKKO 3. Satakunnan Kansan (n=65), Ilkan (n=60) ja Turun Sanomien (n=32) viisi yleisintä alueellista politiikan aihetta.

Satakunnan Kansa		Ilkka	
1. Alueellinen edunvalvonta	22	1. Maatalouspolitiikka	24
2. Kuntaliitokset	17	2. Alueellinen edunvalvonta	17
3. Liikennepolitiikka	8	3. Liikennepolitiikka	10
4. Koulutuspolitiikka	6	4. Kuntaliitokset	8
5. Peruspalvelut	6	5. Koulutuspolitiikka	7
Turun Sanomat			
1. Ympäristöpolitiikka	10		
2. Alueellinen edunvalvonta	9		
3. Terveystieteet	6		
4. Liikennepolitiikka	6		
5. Kuntaliitokset	5		

³⁴ Ilkka 16.4.2011: ”Tarvelistat lähtivät jo päättäjille”. Ks. myös Ilkka 6.4.2011: ”Maakunta työllistyy ruualla”.

³⁵ Ilkka 28.3.2011: ”Laatu ja paikat kuntoon tarhoilla”; Ilkka 5.4.2011: ”Asuntonministeri näki levollisen oloisia sinikettuja häikeissään”.

³⁶ Salovaara-Moring 2004, 150–171; Salovaara-Moring 2001, 118–121.

³⁷ Esim. Ilkka 31.1.2011: ”Suurten valta murenemassa”; Ilkka 12.4.2011: ”Yhtä jalkaa Arkadianmäelle”.

³⁸ Ilkka 23.1.2011: ”Kolmetoista vai kahdeksan?” (kolumni, Matti Kalliokoski); Ilkka 1.3.2011:

”Erikoissairaanhoidon siirto ei saa maakunnassa kannatusta”; Ilkka 13.4.2011: ”Vakavat naamat huipentavat viikon” (kolumni, Matti Kalliokoski).

Satakunnan Kansassa käsiteltiin niin ikään erityisen vahvasti alueellista edunvalvontaa ja kuntaliitoksia. Kuntaliitoksissa mietitytti se, että kuntien yhdistyminen olisi käytännössä merkinnyt joidenkin kuntien liittymistä Pirkanmaahan³⁹. Tämä puolestaan herätti pelon siitä, että Satakunta saattaisi hallinnollisena alueena lakata tyystin olemasta, kun se jaettaisiin Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan kesken⁴⁰. Keskusteluun kietoutui vahva aluepoliittinen näkökulma, kun *Satakunnan Kansa* asettui voimallisesti puolustamaan Satakunnan itsenäisyyttä ja etua.

Turun Sanomat poikkesi *Satakunnan Kansasta* ja *Ilkasta* siinä suhteessa, että *Turun Sanomissa* käsiteltiin alueellisia politiikan aiheita olennaisesti vähemmän. Ero ei ollut pelkästään paikallisten aiheiden määrässä, vaan myös sävyssä. *Turun Sanomat* ei puhunut alueellisista teemoista lainkaan niin kiihkeään sävyyn kuin *Ilkka* tai *Satakunnan Kansa*. Toisin kuin *Ilkka* tai *Satakunnan Kansa*, *Turun Sanomat* ei julkaissut niinkään aihetta koskevia pääkirjoituksia, mielipidekirjoituksia tai kolumneja, jotka lajityypissään mahdollistavat värikkään kielenkäytön, vaan tavallisia uutistekstejä.

Turun Sanomia ja *Satakunnan Kansaa* yhdisti Itämeren läheisyys, mikä ilmeni siinä, että kummassakin lehdessä käsiteltiin Saaristomerens kansallispuiston perustamista. Aiheen tarkastelun näkökulmissa oli kuitenkin lehtikohtaisia eroja, jotka perustuivat ilmeisesti alueilla vallitseviin asenne-eroihin. Satakunnassa Saaristomerens kansallispuistoa haluttiin laajentaa Varsinais-Suomen puolelle, mitä *Satakunnan Kansan* mukaan Varsinais-Suomessa vastustettiin. *Satakunnan Kansa* asettui tässä tilanteessa puolustamaan Saaristomerens kansallispuiston perustamista sen laajassa muodossa⁴¹. *Turun Sanomissakin* Saaristomerens kansallispuisto mainittiin, mutta se oli vain yksi aihe muiden Itämeren ja saaristoa käsittelevien uutisten joukossa⁴².

Liikennepoliittista keskustelua käytiin kaikissa kolmessa lehdessä. Kullakin alueella näytti olevan omat tiehankkeensa, jotka tulisi saada tulevaan hallitusohjelmaan. *Satakunnan Kansa* pahoitteli, että valtakunnallisista tierahoista maakuntaan oli tullut vain 0,3 % ja *Turun Sanomat* puolestaan kannusti valtatie 8 kunnosta-

³⁹ *Satakunnan Kansa* 24.1.2011: "Satakunta voi pian olla kahta kuntaa köyhempi".

⁴⁰ *Satakunnan Kansa* 30.1.2011: "Hätähuuto Satakunnan puolesta" (pääkirjoitus); *Satakunnan Kansa* 6.2.2011: "Pohjois-Satakunta tärkeä koko Satakunnalle" (mielipidekirjoitus, Marjatta Karvonen & Pertti Rajala); *Satakunnan Kansa* 11.2.2011: "Pohjoinen Satakunta valitsee itse tiensä" (mielipidekirjoitus, Pertti Koivumäki).

⁴¹ *Satakunnan Kansa* 13.2.2011: "Selkämerens kansallispuiston kotipesässä odotellaan tyynenä".

⁴² *Turun Sanomat* 1.3.2011: "Saaristomeri yhä edunvalvonnans ykköskohteita"; *Turun Sanomat* 24.3.2011: "Kalastuksella ja ruovikkojen niitolla fosforia pois Saaristomerestä"; *Turun Sanomat* 14.3.2011: "Iniön kyläkauppias kaipaa tukea saaristossa asumiselle".

miseen⁴³. Maakunnallisten aiheiden näkyvyys *Turun Sanomissa* oli silmiinpistävän vähäistä, vaikka pääkirjoitus vaalipäivän aattona vaatikin: ”Varsinais-Suomen ääni kuuluviin”. Konkreettiset ehdotukset jäivät pääkirjoituksessa kuitenkin vähiin. Ainoat olivat ”valtatie 8:n remontti ja ratainvestoinnit”.⁴⁴

Pääkaupunkiseudun kaksi erilaista lehteä

Pääkaupunkiseudun kaksi päivälehteä – *Helsingin Sanomat* ja ruotsinkielinen *Hufvudstadsbladet* – muodostivat omat erityistapauksensa alueellisten sanomalehtien joukossa. Lehtien uutisointityylissä oli jonkin verran samaa. Esimerkiksi vähemmistöihin ja kansainvälisyyteen liittyvät teemat olivat vahvoja molemmissa. Taulukosta 4 käy ilmi, että *Hufvudstadsbladetissa* julkaistiin kuitenkin suhteellisesti paljon vähemmän alueellisia uutisia kuin *Helsingin Sanomissa*. Tämä johtuu siitä, että *Hufvudstadsbladetissa* korostui lehden asema koko Suomen ruotsinkielisen vähemmistön lehtenä. Sen sivuilla käsiteltiin erityisen paljon kielipolitiikkaa ja lehti profiloitui vahvana ruotsin kielen puolestapuhujana. Koska ruotsin kielestä käytävä keskustelu oli luonteeltaan valtakunnallista, sitä ei ole laskettu taulukkoon 4. *Hufvudstadsbladet* ei ollutkaan maantieteellisessä mielessä alueellinen lehti, vaan edusti ruotsinkielistä kielivähemmistöä koko maassa.

TAULUKKO 4. Helsingin Sanomien (n=81) ja Hufvudstadsbladetin (n=19) viisi yleisintä alueellista politiikan aihetta.

Helsingin Sanomat		Hufvudstadsbladet	
1. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	32	1. Kulttuuripolitiikka	7
2. Kuntaliitokset	30	2. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	6
3. Liikennepolitiikka	14	3. Kuntaliitokset	2
4. Alueellinen edunvalvonta	8	4. Turvallisuuspolitiikka	2
5. Kulttuuripolitiikka	4	5. Liikennepolitiikka	1

Pääkaupunkiseutuun liittyvät vaali aiheet olivat *Helsingin Sanomissa* huomattavasti yleisempiä kuin *Hufvudstadsbladetissa*. Pääkaupunkiseutu oli ainoa alue,

⁴³ Satakunnan Kansa 24.2.2011: ”Satakunta taas paitsiossa” (pääkirjoitus); Turun Sanomat 6.3.2011: ”Maakunta haluaa telakan pelastusta, kasitietä ja uusiutuvaa energiaa”.

⁴⁴ Turun Sanomat 16.4.2011: ”Varsinais-Suomen ääni kuuluviin” (pääkirjoitus).

jossa maahanmuuttoon liittyvät alueelliset kysymykset nousivat suosituimpien politiikan aihepiirien joukkoon. Keskustelua käytiin ennen muuta Romanian romaneihin liittyen ja sillä oli samanaikaisesti sekä kansallisia, alueellisia että paikallisia ulottuvuuksia. *Helsingin Sanomat* painotti selvästi *Hufvudstadsbladetia* enemmän kyseistä aihepiiriä ja kirjoitti siitä ajoittain lähes päivittäin.⁴⁵

Helsingin Sanomissa käytiin päivälehdistä vilkkain alueellisen tason keskustelu kuntaliitoksista. Tämä tarkoitti käytännössä keskustelua Helsinki-metropoli-hankkeesta, jota tarkasteltiin pääkaupunkiseudun eri kaupunkien näkökulmasta. Keskusteluun osallistuivat paikallispoliitikkojen ja kansanedustajien lisäksi myös elinkeinoelämän ja ministeriöiden edustajat.⁴⁶ *Hufvudstadsbladetissa* keskustelu oli selvästi *Helsingin Sanomia* suppeampaa.

Edelleen pääkaupunkiseudun lehtiä erottaa muista alueellisista päivlehdistä kulttuuripolitiikan suhteellisesti suuri osuus alueellista politiikkaa koskevista kirjoituksista. Näistä suurin osa oli Guggenheim-museon mahdollista Helsinkiin perustamista käsitteleviä uutisia, pääkirjoituksia, kolumneja ja mielipidekirjoituksia⁴⁷. Liikennepolitiikkaa käsitelleet kirjoitukset taas koskivat suurelta osin pääkaupunkiseudun ruuhkamaksuja⁴⁸.

Eteläisessä Keski-Suomessa pohdittiin yhteyksiä Helsinkiin

Kolmessa eteläisen Keski-Suomen päivälehdessä – *Aamulehdessä*, *Etelä-Suomen Sanomissa* ja *Keskisuomalaisessa* – käsiteltiin paikallisia vaaliaiheita vain vähän verrattuna moniin muihin alueellisiin sanomalehtiin. Näiden kolmen lehden sivuilla korostui huomattavissa määrin valtakunnallinen lähestymistapa ja aihevalikoima. Kaikissa lehdissä selkein ja yhtenäisin alueellinen aihe oli liikennepolitiikka, mikä käytännössä tarkoitti pohdintoja siitä, mitä rahaa valtionbudjetista on saatu tai saattaisi saada paikallisiin tiehankkeisiin⁴⁹. Lahden asemasta kertonee jotain se, että *Etelä-Suomen Sanomien* liikennepolitiikan uutisissa mietittiin ni-

⁴⁵ Romanian romaneihin liittynyt keskustelu käsitellään tarkemmin luvuissa ”Yhteinen julkisuutemme”, s. 133. 134. 142. 143 ja ”Maahanmuutto – politiikan arka aihe”, s. 273, 284.

⁴⁶ *Helsingin Sanomat* 8.1.2011: ”Kokoomuspomo vaatii pääkaupunkiseudun yhdistämistä vaikka pakolla”; *Helsingin Sanomat* 12.1.2011: ”Yritykset yhdistäisivät Helsingin ja Vantaan”; *Helsingin Sanomat* 31.1.2011: ”Kunhan Vantaan nimeksi ei tule Helsinki”; *Helsingin Sanomat* 2.2.2011: ”Pakkoliitos ei lämmitä”; *Helsingin Sanomat* 8.4.2011: ”Helsinki aikoo silti toimia toisin”.

⁴⁷ Esim. *Helsingin Sanomat* 19.1.2011: ”Guggenheim-museo on loistava mahdollisuus” (pääkirjoitus); *Hufvudstadsbladet* 20.1.2011: ”Så många planer, så få museer” (pääkirjoitus); *Hufvudstadsbladet* 26.1.2011: ”Helsingfors ska få unikt museum”.

⁴⁸ Esim. *Helsingin Sanomat* 4.1.2011: ”Ruuhkamaksut jakavat metropolin” (pääkirjoitus); *Hufvudstadsbladet* 2.2.2011: ”Så här mycket betalar du i trängselavgift”.

⁴⁹ *Aamulehti* 25.1.2011: ”Tampere kiirehtii tunnelia vielä nykyhallituksen lisäbudjettiin”; *Aamulehti* 17.2.2011: ”Köyhän on oltava johdonmukainen” (kolumni, Jukka Pokkinen).

menomaan Helsingin yhteyksien toimivuutta⁵⁰. Myös jyväskyläläinen *Keskisuomalainen* toivoi lisää rahaa rautateihin, eli erityisesti Jyväskylän ja Helsingin välisiin liikenneyhteyksiin⁵¹.

TAULUKKO 5. Aamulehden (n=33), Etelä-Suomen Sanomien (n=29) ja Keskisuomalaisen (n=29) viisi yleisintä alueellista politiikan aihetta.

Aamulehti		Etelä-Suomen Sanomat	
1. Liikennepolitiikka	17	1. Liikennepolitiikka	9
2. Alueellinen edunvalvonta	11	2. Alueellinen edunvalvonta	7
3. Hallitusspekulaatiot	6	3. Turvallisuuspolitiikka	6
4. Turvallisuuspolitiikka	5	4. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	3
5. Kuntaliitokset	3	5. Koulutuspolitiikka	2
Keskisuomalainen			
1. Liikennepolitiikka	13		
2. Alueellinen edunvalvonta	10		
3. Terveystieteet	6		
4. Koulutuspolitiikka	3		
5. Turvallisuuspolitiikka	3		

Aamulehdessä, Etelä-Suomen Sanomissa ja Keskisuomalaisessa käsiteltiin myös turvallisuuspoliittisia kysymyksiä, mikä käytännössä tarkoitti varuskuntien uudelleenorganisointeihin liittyviä uutisia ja kannanottoja. Esimerkiksi *Etelä-Suomen Sanomat* seurasi puolustusvoimien säästöjen toteutumista siitä näkökulmasta, vaikuttavatko ne Lahden ja Hennalan varuskuntien toimintaan⁵². Aluepoliittisen edunvalvonnan aiheissa *Aamulehteä* kiinnosti, millä tavalla Pirkanmaa voisi saada kauan kaivatun ministerin tulevaan hallitukseen⁵³. *Keskisuomalaisen* alue-

⁵⁰ Etelä-Suomen Sanomat 17.1.2011: "Lahtelaiset vaihtavat junan autoon"; Etelä-Suomen Sanomat 3.2.2011: "Perusasiat kuntoon ennen rataautoja".

⁵¹ Keskisuomalainen 9.1.2011: "Suomen pitää osoittaa lisää rahaa rautateihin" (pääkirjoitus); Keskisuomalainen 2.2.2011: "Vain oikorata auttaisi".

⁵² Etelä-Suomen Sanomat 27.1.2011: "Lahden varuskuntakin joutumassa suurennuslasin alle"; Etelä-Suomen Sanomat 13.3.2011: "Hennalassa juhlietaan tulevaisuuteen luottaen". Vrt. Keskisuomalainen 30.1.2011: "Ilmapuolustusta ja pioneereja"; Keskisuomalainen 17.3.2011: "Jyväskylän sopivuus esikunnan sijoituspaikaksi selvítettävä" (pääkirjoitus).

⁵³ Aamulehti 4.1.2011: "Ministeri meille, mutta kuka?" (kommentti, Matti Mörttinen); Aamulehti 23.1.2011: "Miten Pirkanmaa saisi ministerin?" (kolumni, Pertti Timonen).

poliittiseen edunvalvontaan liittyneissä uutisissa käsiteltiin monenlaisia aiheita: elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia, hätäkeskusuudistusta ja terveydenhuoltoa⁵⁴. Mikään aihe ei kuitenkaan näyttänyt nousevan erityiseen asemaan, mikä johtui osittain siitä, etteivät aluepoliittiset teemat olleet näissä lehdissä muutenkaan vahvasti esillä. Luvussa ”Yhteinen julkisuutemme” vertaillaan tarkemmin sitä, kuinka vahvasti alueellinen agenda vaalipiirien tärkeimmissä lehdissä näkyi.

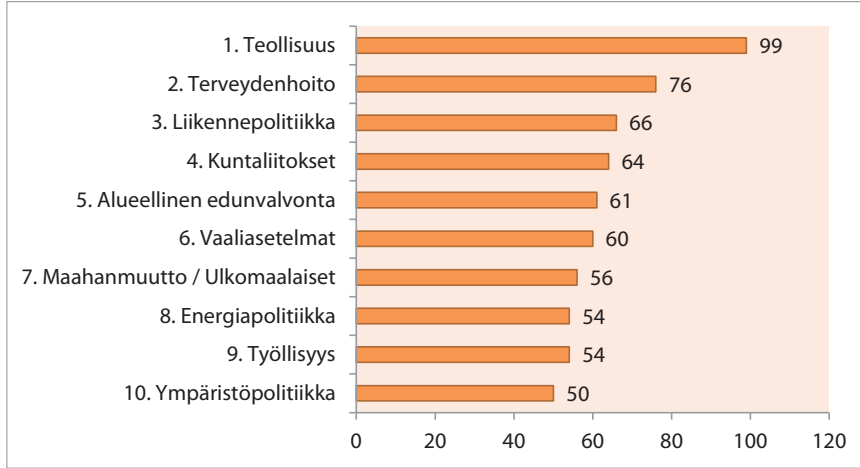
Vaalipiirien tärkeimmissä lehdissä on nähtävissä myös teemoja, jotka ovat niille kaikille yhteisiä. Kaikissa lehdissä käsiteltiin aluepolitiikkaa eli tehtiin alueellista edunvalvontaa määrittelemällä oman alueen etuja ja vaatimalla omilta tai valtiollisen tason päättäjiltä näiden etujen huomioon ottamista. Liikennepolitiikkaa ja alueellista edunvalvontaa käsittelevät uutiset, pääkirjoitukset ja kolumnit olivatkin päivälehtien alueellisen politiikan journalismin ytimessä. Ne olivat tavallisimpia tai miltei tavallisimpia aiheita missä tahansa päivälehdissä. Näissä kahdessa teemassa konkretisoitui suomalaisten päivälehtien alueellisten etujen muotoilu ja ajaminen.

Yleisradion alueuutiset

Yleisradion alueuutisilla tarkoitetaan Ylen kahdeksan aluetoimituksen laatimia uutisia. Ylellä on aluetoimituksia Helsingissä, Jyväskylässä, Kuopiossa, Lappeenrannassa, Oulussa, Seinäjoella/Vaasassa, Tampereella ja Turussa⁵⁵. Kuvio 3 osoittaa, mitkä olivat Ylen alueuutisten kymmenen tärkeintä uutisaihetta kolmen ja puolen kuukauden ajanjaksolla ennen eduskuntavaaleja. Siitä ilmenee, että Yleisradion aluetoimitusten politiikan uutisten aihevalikoima poikkesi jossain määrin vaalipiirien tärkeimpien lehtien julkisuudesta. Silmiinpistävää on, että teollisuutta ja terveydenhoitoa koskevat uutiset olivat Ylen aluetoimitusten kaksi näkyvintä uutisten aihealuetta. Nämä uutisaiheet nousivat vaalipiirien tärkeimpien lehtien kymmenen näkyvimmän uutisaiheen joukkoon vain harvoin. Muutoin Ylen alueuutisten kymmenen kärki näyttää hyvin samankaltaiselta kuin vaalipiirien tärkeimpien päivälehtien merkittävimpien uutisten lista.

⁵⁴ Keskisuomalainen 14.3.2011: ”Irtisanoutumisia vasta muutama”; Keskisuomalainen 4.3.2011: ”Elvytyspolitiikan tulokset alkavat näkyä maakunnassa” (pääkirjoitus); Keskisuomalainen 19.2.2011: ”Ely-keskukset vaativat lisää rahaa”; Keskisuomalainen 5.2.2011: ”Tuskin maakunnallista mallia”.

⁵⁵ Ks. taulukko 9, liite 1.

KUVIO 3. Ylen alueuutisten kymmenen yleisintä politiikan aihetta (n=924).

Suuret valtakunnalliset ja kansainväliset aiheet eivät näkyneet paljoa alueellisissa lähetyksissä. Ylen alueuutisissa oli kuitenkin havaittavissa joitain kaikuja valtakunnallisista mielenkiinnon kohteista. Valtakunnallisen ydinvoimakeskustelun lisääntyessä myös alueuutisissa pohdittiin alueisiin liittyviä ydinvoimakysymyksiä, kuten uuden ydinvoimalan rakentamista tai mahdollisuutta kaivaa uraania Talvi-vaaran kaivoksesta⁵⁶. *Pohjois-Suomen alueuutisissa* myös valiteltiin sitä, että alueelliset aiheet uhkaavat jäädä tai ovat jääneet valtakunnallisten aiheiden (esim. EU:n taluskriisin) varjoon vaalikeskusteluissa⁵⁷.

Teollisuutta koskevat uutiset sisälsivät alueuutisissa ennen kaikkea työpaikoihin liittyviä aiheita. *Pohjois-Suomen alueuutiset* kertoi tammikuussa: ”Muu-taman vuoden sisällä työntekijöitä tarvitsevat esimerkiksi avautuvat kaivokset ja ydinvoimala”⁵⁸. Taloustaantumien vaikutus näkyy siinä, että uutiset työllisyystilanteen kehityksestä olivat valtaosin huonoja. Lomautukset, irtisanomiset ja yt-neuvotteluiden käynnistäminen olivat alueuutisten arkipäivää. Yt-neuvotteluita aloitettiin esimerkiksi Satakunnan Kansassa, Porin Sanomissa, Vaasan leipomossa, Wärtsilän tehtailta ja Loviisan satamassa⁵⁹. Myös työntekijöiden määrän vähen-

⁵⁶ Esim. Kaakkois-Suomen alueuutiset, Yle TV2 14.3.2011; Lounais-Suomen alueuutiset, Yle TV2 15.3.2011.

⁵⁷ Pohjois-Suomen alueuutiset, Yle TV2 13.4.2011.

⁵⁸ Pohjois-Suomen alueuutiset, Yle TV2 20.1.2011.

⁵⁹ Lounais-Suomen alueuutiset, Yle TV2 1.2.2011; Pohjanmaan alueuutiset, Yle TV2 4.1.2011; Pohjanmaan alueuutiset, Yle TV2 11.1.2011; Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2 7.2.2011.

nyksistä uutisoitiin toistuvasti⁶⁰. Erityisesti Nokian tilannetta seurattiin maakuntautisissa tarkkaavaisesti, eivätkä uutiset yleensä olleet hyviä: ”Matkapuhelinvalmistaja Nokian toimitusjohtaja Stephen Elop varoittaa merkittävistä henkilöstövähennyksistä Suomessa” ja ”Nokian tamperelaiset työntekijät odottavat tulevaa epäätietoisina”⁶¹. Maakunnallisista uutislähetyksistä ilmenee hyvin Nokian merkitys Suomen kansantaloudelle, kun samaa yritystä koskevia uutisia käsiteltiin Uudeltamaalta Pohjois-Suomeen. Kuten *Keski-Suomen alueutisissa* todettiin: ”Monilla paikkakunnilla mietitään parhaillaan, mitä tapahtuu, jos yhtiö [Nokia] lähtee ja vie työn sadoilta ihmisiltä”⁶².

Toisaalta on myös todettava, että monille alueutisille näytti olevan tärkeää löytää alueensa taloudellisesta tilanteesta myös jotain positiivista sanottavaa: ”Pohjalaismaakunnissa teollisuuden ja rakentamisen suhdannenäkymät ovat aiempaa kirkkaammat. Ne ovat kuitenkin vielä heikommät kuin maassa keskimäärin”, todettiin Pohjanmaan aluelähetyksessä.⁶³ *Kaakkois-Suomen alueutisissa* taas kerrottiin, että ”Paperiliiton liittovaltuuston puheenjohtaja imatralainen Ilkka Nokelainen näkee kaikesta huolimatta metsäteollisuuden tulevaisuuden positiivisena”⁶⁴.

Alueutisissa esiteltiin myös runsaasti maakunnallisia tai kunnallisia terveydenhuollon, palvelujen ja sosiaalipolitiikan epäkohtia sekä näiden alojen keskitämissuunnitelmia. Asiaan yhdistyivät myös kuntaliitokset ja kuntatalouteen liittyvät seikat. Valtaosa uutisista käsitteli terveydenhuollon organisaatiomuutoksia ja niiden vaikutusta maakunnan ihmisten elämään: ”Pyhtään, Kotkan, Haminan, Virolahden ja Miehikkälän yhteisen piirin perustamista perustellaan esimerkiksi sillä, että kustannuksia olisi helpompi hallita ja henkilöstön rekrytoiminen sujuisi paremmin”, ”Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin ehdotetaan perustettavaksi erillinen terveystaloutta tarjoava osakeyhtiö” tai ”Satakunnassa kaikki kunnat ovat Euraa lukuun ottamatta jo valinneet tai parhaillaan valitsemassa itselleen sosiaali- ja terveydenhuollon kumppaneita”⁶⁵. Hallinnollisten kysymysten lisäksi terveydenhuoltoa käsiteltiin konkreettisemmalla tasolla. Terveydenhuoltopalveluiden keskittämisen seuraukset, vähentyvät resurssit ja pidentyvät jonot olivat toistuvia uutisaiheita alueutisissa.

⁶⁰ Esim. Pohjois-Suomen alueutiset, Yle TV2 4.6.2011; Lounais-Suomen alueutiset, Yle TV2 20.1.2011.

⁶¹ Pohjois-Suomen alueutiset, Yle TV2 11.2.2011; Hämeen alueutiset, Yle TV2 11.2.2011.

⁶² Keski-Suomen alueutiset, Yle TV2 15.2.2011.

⁶³ Pohjanmaan alueutiset, Yle TV2 3.2.2011.

⁶⁴ Kaakkois-Suomen alueutiset, Yle TV2 17.2.2011.

⁶⁵ Kaakkois-Suomen alueutiset, Yle TV2 18.1.2011; Uudenmaan alueutiset, Yle TV2 24.1.2011; Lounais-Suomen alueutiset, Yle TV2 14.2.2011.

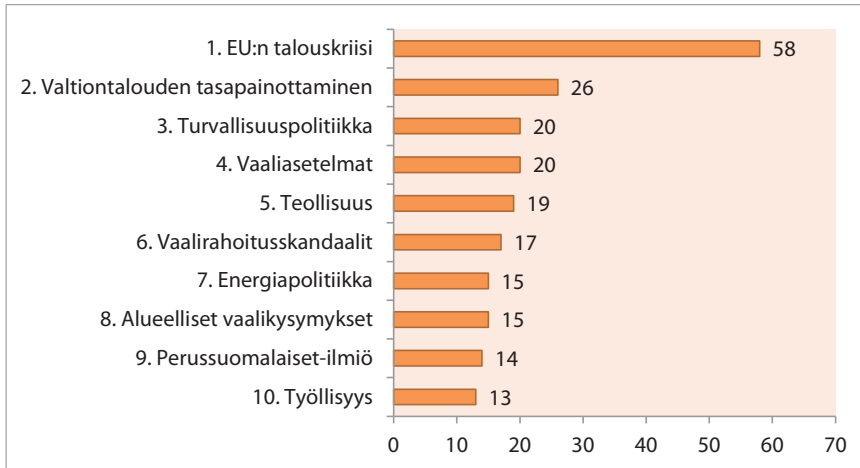
Ylen alueellisista uutisista ilmenee sama maantieteeseen perustuva alueellinen agenda kuin päivälehdissä. *Pohjois-Suomen uutisissa* näkyivät kaivos- ja energia-teollisuuteen liittyvät teemat. Itä-Suomessa Venäjän rajan läheisyys ilmeni uutisoinnille ominaisissa aihepiireissä: uutisissa kerrottiin turismista, tonttikaupoista, rajaliikenteestä ja rekkajonoista sekä keskustelusta saada venäjän kieli valinnaiseksi aineeksi pakollisen ruotsin tilalle. Lounais-Suomen agendalla erityistä huomiota sai Selkämeren kansallispuisto -hanke. Uudellamaalla kuumia poliittisia aiheita olivat ainakin romanikysymys, ruuhkamaksut sekä Vantaan ja Helsingin yhdistymissuunnitelmat ja VR:n kulkuongelmat.

Aluepoliittinen näkökulma oli Ylen maakunnallisissa uutisissa kuitenkin heikompi kuin useimmissa päivälehdissä, mikä oli seurausta kahdesta seikasta. Ensinnäkin alueellisen edunvalvonnan näkökulma oli Yleisradion alueuutisissa olennaisesti lievempi kuin päivälehdissä. Toiseksi Ylen alueuutisten väliset keskinäiset erot olivat vähäisemmät kuin alueellisissa päivälehdissä. Siinä missä monet päivälehdet, kuten Itä- ja Pohjois-Suomen vaalipiirien tärkeimmät sanomalehdet korostivat erityisesti muutamaa aihetta jättäen toiset teemat täysin syrjään, painottivat Ylen alueuutiset kautta maan laajaa kirjoa alueellisia ja paikallisia uutisia. Tietyt alueelliset erityisteemat eivät tulleet usein esille yhtä selkeästi. Kaikissa Ylen alueuutisissa puhuttiin runsaasti teollisuuden ja yritysten tilanteesta ja työvoiman tarpeesta sekä sairaanhoidon uudelleenorganisaatioista tai liikennepolitiikan akuuteista kysymyksistä. Yritysten, kuntien ja liikenneväylien nimet vaihtuivat toki alueittain, mutta vaikuttaa siltä, kuin alueuutiset olisivat noudattaneet ulkopuolelta annettua sapluunaa, jossa jokaisella alueella täytyi käsitellä suurin piirtein saman verran teollisuuden tilaa, sairaanhoitopiirien tilannetta tai liikenteen kysymyksiä. Päivälehtiin verrattuna alueelliset eroavaisuudet jäivät pieniksi.

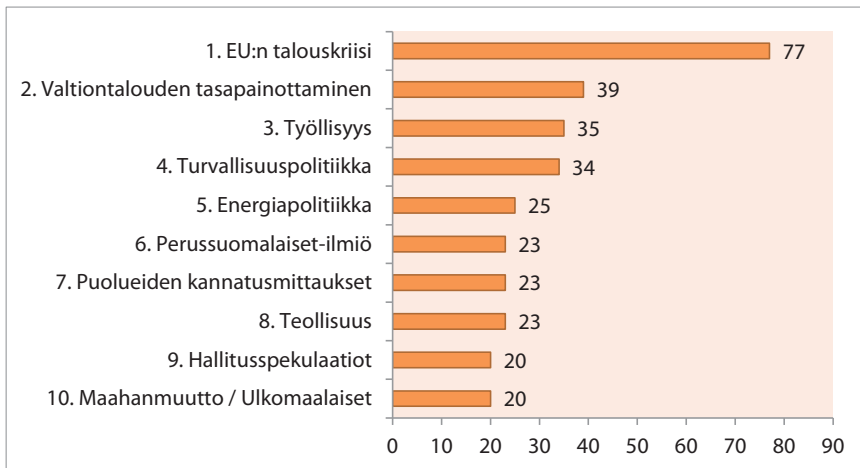
Valtiollisten televisioutisten agenda

Euroopan unionin talouskriisi oli kummankin televisiokanavan ylivoimaisesti eniten esillä ollut aihe ja sitä seuraavaksi tärkein aihe oli valtionalouden tasapainottaminen. Kuvio 4 osoittaa, mitkä olivat kymmenen tärkeintä politiikan uutisaihetta Ylen valtakunnallisissa televisioutisissa ja kuvio 5 puolestaan näyttää, mitkä olivat MTV3:n uutisten vastaava kymmenen kärki. EU:n talouskriisi oli erityisen hallitseva teema television uutisissa. Sitä koskevia uutisia oli miltei yhtä paljon kuin kolme seuraavaa aihetta koskevia uutisia yhteensä. Tosin on pidettävä mielessä, että televisioutisissa ei eroteltu toisistaan talouden ja politiikan uutisia, vaan kaikki

televiouiset kerättiin materiaaliin. Sen sijaan sanomalehdistä koottiin vain ko-
timaan uutiset, ei taloussivujen juttuja. Näin ollen eri tiedotusvälineistä kerätyt
materiaalit eivät ole täysin vertailukelpoisia.

KUVIO 4. Ylen pääuutislähetysten kymmenen yleisintä politiikan aihetta (n=328).

KUVIO 5. MTV3:n pääuutislähetysten kymmenen yleisintä politiikan aihetta (n=351).

Kolmen kärkiaiheeseen (EU:n talouskriisi, valtiotalouden tasapainottaminen sekä turvallisuuspolitiikka) jälkeen MTV3:n ja Ylen pääuutislähetysten eniten esillä olleiden aiheiden lista alkaa erota toisistaan. *Kymmenen Uutisissa* näkyivät *Yle Uutisia* enemmän puolueiden kannatusmittauksiin, maahanmuuttoon, hallitusspekulaatioihin ja työllisyyteen liittyvät kysymykset. *Yle Uutisissa* puolestaan painottuivat *Kymmenen Uutisia* enemmän puolueiden väliset vaaliasetelmat, vaalirahoitukseen liittyvät skandaalit ja eri vaalipiirien alueelliset aiheet. Eroja ei pidä kuitenkaan liioitella. Kymmenen yleisimmän uutisaiheen joukosta seitsemän oli MTV3:n ja Yle TV1:n päälähetyksessä samoja: EU:n talouskriisi, valtiotalouden tasapainottaminen, turvallisuuspolitiikka, teollisuus, energiapolitiikka, perussuomalaiset-ilmio sekä työllisyys.

Hyvin yleisellä tasolla tällaisesta karkeasta määrällisestä mittauksesta voi sanoa, että Yleisradiossa painotettiin hiukan enemmän alueellisia – siis selkeästi tiettyihin paikka- tai maakuntiin sidottuja – aiheita⁶⁶ sekä vaaliasetelmien kehittymistä⁶⁷. Sen sijaan MTV3:ssa korostettiin enemmän puolueiden välisiä kilpailuasetelmia mielipidemittauksia käsittelevien uutisten muodossa⁶⁸ sekä spekuloiitiin tulevan hallituksen kokoonpanolla sitä mukaa kun mielipidemittaukset osoittivat puoluekannatusten muutoksia⁶⁹.

Televisiouutisten ja päivälehtien uutisagendan vertailu osoittaa, että niiden väliset erot ovat melko vähäiset. Euroopan unionin talouskriisiin ja valtiotalouden tasapainottamiseen liittyvät uutiset hallitsevat vaaliagenda mediasta riippumatta. Turvallisuuspolitiikka, energiapolitiikka ja vaalirahoitukseen liittyvät kohut olivat yhteisiä kaikille joukkoviestimille. Pieniä eroja eri viestinten välille syntyi siitä, että MTV3:n *Kymmenen Uutisissa* käsiteltiin enemmän teollisuutta ja työllisyyttä ja Yle puolestaan julkaisi maahanmuuttoa koskevia uutisia vähemmän kuin *Kymmenen Uutiset* ja sanomalehdet. Lisäksi eri tiedotusvälineet seurasivat vaaliasetelmien kehittymistä ja puolueiden kannatuksen muutoksia jokainen hiukan eri painotuksella.

Iltapäivälehtien viihteellisempi näkökulma

Kuviot 6 ja 7 osoittavat, mitkä olivat kahden suomalaisen iltapäivälehden kymmenen tärkeintä uutisaihetta vaalien alla. Niistä ilmenee, että iltapäivälehtien vaalijul-

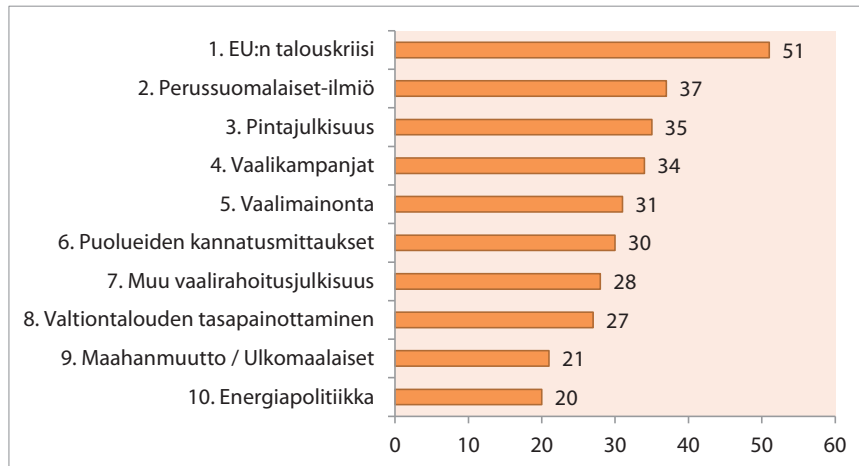
⁶⁶ Yle Uutiset, Yle TV1 23.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 16.2.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 2.3.2011.

⁶⁷ Yle Uutiset, Yle TV1 1.4.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 9.4.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 12.4.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 13.4.2011.

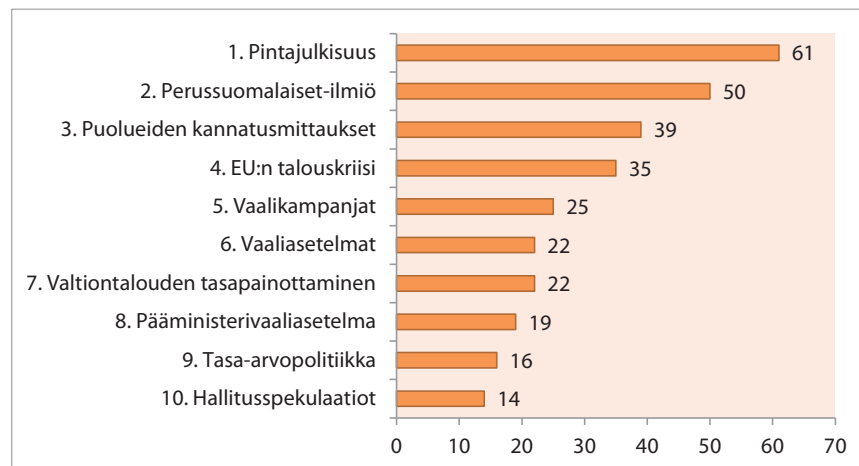
⁶⁸ Kymmenen Uutiset, MTV3 23.2.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 8.3.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 5.4.2011.

⁶⁹ Kymmenen Uutiset, MTV3 16.3.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 29.3.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 13.4.2011.

kisuus erosi päivälehdistä ja television uutisista voimakkaammalla henkilövetoisuudellaan. Toisin sanoen iltapäivälehdissä julkisuuden keskiössä olivat ihmiset, joiden kautta ilmiöitä tarkasteltiin. Iltapäivälehtien yhteen lasketuista uutisaiheista näkyy, että niin sanottu pintajulkisuus oli iltapäivälehdissä erittäin tärkeä teema. Pintajulkisuus tarkoittaa uutisia, joiden fokus on jossain muualla kuin politiikassa, vaikka ne etäisesti politiikkaan liittyvätkin.

KUVIO 6. Iltalehden kymmenen yleisintä politiikan aihetta (n=458).

KUVIO 7. Ilta-Sanomien kymmenen yleisintä politiikan aihetta (n=386).

Tyypillisiä pintajulkisuuden uutisaiheita olivat esimerkiksi julkisuuden henkilöiden mahdollinen eduskuntavaaliehdokkuus tai tunnetun poliitikon yksityiselämän asiat. Tällöin uutisen julkaisun syynä oli korostetusti henkilön aikaisempi tunnettuus, eikä esimerkiksi hänen poliittiset mielipiteensä. Esimerkiksi tammikuussa iltapäivälehdet kertoivat, että perussuomalaiset oli torjunut Ilkka ”Frederik” Sysimetsän eduskuntavaaliehdokkuuden⁷⁰. ”Frederikin” ehdokkuuden käsittely jatkui maaliskuun puolelle saakka⁷¹. Toinen tavallinen ”pinnallinen” uutisaihe oli tunnettujen poliitikkojen terveydentila. Kevään kuluessa iltapäivälehdistä kerrottiin, että Suomen maaseudun puolueen ja perussuomalaisten pitkäaikaisen veteraanin Raimo Vistbackan joutuneen ”ambulanssilla sairaalaan!”, Jörn Donnerin toipuneen hienosti syövästä ja Timo Soinin päätyneen sairauslomalle työuupumuksen vuoksi⁷².

Lisäksi iltapäivälehtien kestopuheenaihe oli poliitikkojen pukeutuminen. ”Vain kehuja!”, julisti *Ilta-Sanomat* pääministeri Mari Kiviniemestä 22. tammikuuta. Kummatkin iltapäivälehdet ottivat kantaa ”pääministeriehdokkaiden” asuvalintoihin ja tarjosivat heille ”tyylivinkkejä” televisioväittelyihin, mutta toisaalta *Ilta-Sanomissa* myös kritisoitiin poliitikkojen keskittymistä ulkonäköönsä⁷³. Erityisen laaja pintajulkisuuden osa-alue olivat johtavien poliitikkojen lähimpiin henkilökohtaisiin suhteisiin liittyvät uutiset. Kevään aikana iltapäivälehdet esittelivät esimerkiksi Mari Kiviniemen, Jyrki Kataisen, Jutta Urpilaisen ja Timo Soinin puoliset moneen kertaan sekä kertoa Anni Sinnemäen uudesta poikaystävästä.⁷⁴

Iltapäivälehtien suosituimpien politiikan aiheiden lista poikkeaa television ja päivälehtien media-agendasta myös muissa suhteissa. Iltapäivälehdistä kiinnitettiin olennaisesti enemmän huomiota vaalikampanjaan kuin varsinaiseen politiikkaan, eli politiikan sisältökysymyksiin. Iltapäivälehtien tärkeimpiä uutisaiheita esittelevässä listassa kohta ”vaalikampanjat” viittaa niihin kirjoituksiin, joissa

⁷⁰ *Ilta-Sanomat* 3.1.2011: ”Pakit!”. Toinen otsikoissa näkynyt julkisehdokas oli Kari Tapio. *Iltalehti* 8.1.2011: ”SDP havitteli Kari Tapiota vaaliveturikseen”.

⁷¹ *Ilta-Sanomat* 1.3.2011: ”Kristillisetkin hylkäämässä Frederikin”.

⁷² *Ilta-Sanomat* 4.1.2011: ”Ambulanssilla sairaalaan!”; *Ilta-Sanomat* 4.3.2011: ”Olen hyvässä kunnossa”; *Ilta-Sanomat* 8.3.2011: ”Työtahti hiljeni”; *Ilta-Sanomat* 19.3.2011: ”Pakko hiljentää tahtia”; *Iltalehti* 26.2.2011: ”Jaksako Soini”; *Iltalehti* 7.4.2011: ”Soini jaksaa taas”; *Iltalehti* 14.4.2011: ”Vanhemmat huolissaan Timosta”.

⁷³ *Iltalehti* 27.1.2011: ”Tyyli uusiksi”; *Ilta-Sanomat* 1.3.2011: ”Erotu joukosta!”; *Ilta-Sanomat* 7.3.2011: ”Mitä päälle?” (kolumni, Jukka Tennilä).

⁷⁴ Jyrki Katainen, Stefan Wallin ja Mari Kiviniemi kuvailivat poliitikon työn raskautta perheen ja lasten näkökulmasta *Ilta-Sanomissa*. *Ilta-Sanomat* 2.4.2011: ”Katainen herkistyi tv:ssä”. Myös Anni Sinnemäen suhdetta käsiteltiin. *Ilta-Sanomat* 31.3.2011: ”Rakastui italialaiseen!”; *Ilta-Sanomat* 1.4.2011: ”Mies: ’En piilotellut terroristeja’”; *Iltalehti* 2.4.2011: ”Nyt puhuu Sinnemäki”. Kiviniemen, Kataisen, Urpilaisen ja Soinin puoliset esiteltiin usean sivun mittaisissa jutuissa iltapäivälehdistä. *Ilta-Sanomat* 12.3.2011: ”Taustalla!”; *Iltalehti* 9.4.2011: ”Salatut taustat”. Myös Kataisen äiti pääsi otsikoihin vaalikamppailun loppumetreillä. *Iltalehti* 15.4.2011: ”Katainen vaikenä äitinsä hoidosta”.

käsiteltiin konkreettisia vaalikampanjatilaisuuksia. Sen lisäksi puolueiden välistä kilpailua äänistä käsiteltiin myös puolueiden kannatusmittauksia käsittelevissä uutisissa ja pääkirjoituksissa, vaalimainontaa erittelevissä teksteissä, vaaliasetelmia ja ehdokasasettelua koskevissa kirjoituksissa sekä vieläpä pääministerivaaleihin ja hallituspekulaatioihin liittyvissä artikkeleissa.

Iltapäivälehdistä seurattiin myös puolueiden ja ehdokkaiden vaalikamppailuun käyttämiä rahasummia. Toisin sanoen iltapäivälehtien politiikan julkisuus oli vahvasti horse race -journalismia, jossa puolueiden vaalikamppailua seurataan kuin kyseessä olisi urheilukilpailu.⁷⁵ Varsinaisia vaalikampanjatilaisuuksia koskien iltapäivälehdet kertoivat niissä tapahtuneista erikoisista tai yllättävistä sattumuksista. Kerrottiin muun muassa kokoomuksen kansanedustajan jakaneen vaaliesitteitä veteraanikeräyksen liivit päällään, ”miehen iskeneen puukon vaalimökkiin” Lahdessa, perussuomalaisten ehdokkaan vaalimökin häätämisestä Helsingin keskustasta ja intialaistaustaisen ehdokkaan häirinnästä Helsingissä⁷⁶.

Toisaalta iltapäivälehdistä analysoitiin puolueiden vaalimainontaa. Mielipidemittausten mukaan suurten puolueiden keskustan, kokoomuksen, sosiaalidemokraattien ja perussuomalaisten vaalimainoksia arvioitiin iltapäivälehdistä tarkasti, mutta eritoten iltapäivälehtien julkisuudessa kiinnitettiin huomiota vihreiden ”Uusi Suomi”-vaalikampanjamateriaaliin. Niklas Herlinin uhkaus nostaa oikeusjuttu vihreitä vastaan oli ohittamaton uutisaihe iltapäivälehdistä⁷⁷. Iltapäivälehdet julkaisivat myös runsaasti erilaisia mielipidemittauksia ja arvioivat eri puolueiden mahdollisuuksia nousta hallitukseen näiden mittausten valossa. Runsaasti näkyvyyttä saaneita aiheita olivat esimerkiksi mielipidemittaus, jonka mukaan Mari Kiviniemi oli suosituin ehdokas pääministeriksi⁷⁸, perussuomalaisten nousu kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi helmikuun puolivälissä⁷⁹ ja lopulta perussuomalaisten kannatuksen näennäinen lopahtaminen maaliskuun huhtikuussa⁸⁰. Viimeksi mainitut aiheet kulkivat käsi kädessä myös pääministeriarvailuiden kanssa. Jokainen puolueen tai sitä johtavan poliitikon kannatuksen käänne johti iltapäivä-

⁷⁵ Ks. tarkemmin teoksen luvusta ”Tiedotusvälineet mielipidemittausten tulkitusjoiina”, s. 197–230.

⁷⁶ Iltalehti 5.4.2011: ”Vaalimainoksia veteraaniliiveissä”; Iltalehti 31.3.2011: ”Mies iski puukon vaalimökkiin”; Iltasanomat 18.1.2011: ”Persujen ehdokkaalle häätö”; Iltalehti 30.3.2011: ”Persukahakka!”

⁷⁷ Iltalehti 18.3.2011: ”Vaalimainos käräjille”; Iltasanomat 18.3.2011: ”Vaalilogosta käräjille”.

⁷⁸ Iltalehti 22.1.2011: ”Viileä voittaja”. Mari Kiviniemi pärjäsi myös kahdessa seuraavassa, vastaavassa mielipidemittauksessa, joiden tulokset julkaistiin helmikuussa ja maaliskuussa. Iltalehti 19.2.2011: ”Kiviniemi karkasi Kataiselta”; Iltalehti 19.3.2011: ”Naisten suosikki”.

⁷⁹ Iltalehti 11.2.2011: ”Vaalivoitto ainoa tavoite”; Iltasanomat 11.2.2011: ”Soini aiheutti paniikin”; Iltasanomat 18.2.2011: ”Soinin tasavaltaan?” (pääkirjoitus).

⁸⁰ Iltalehti 6.4.2011: ”Herätyspotku”; Iltasanomat 6.4.2011: ”Näin Soinia lyödään”; Iltalehti 15.4.2011: ”Kylmää vettä”.

lehdissä ahkeraan pääkirjoitusten ja kolumnien spekulatioon siitä, kenestä tulee Suomen seuraava pääministeri.

Iltapäivälehdet käsitelivät toki myös politiikan sisältökysymyksiä. Pintajulkisuuden, perussuomalaiset-ilmiön ja vaalikamppailua eri näkökulmista tarkastelevien juttujen lisäksi esillä olivat muista tiedotusvälineistä tutut politiikan aiheet: EU:n taluskriisi, valtiontalouden tasapainottaminen, maahanmuutto, vaalirahakohu, energiapolitiikka sekä turvallisuuspolitiikka. Tässä mielessä iltapäivälehtien julkisuus ei poikennut päivälehtien ja television media-agendasta. On silti hyvä huomata, että iltapäivälehtien tapa käsitellä näitä aiheita erosi selkeästi päivälehtien ja television näkökulmasta. Iltapäivälehdet käsitelivät politiikkaa vahvasti kantaaottavissa pääkirjoituksissa ja kolumneissa sekä lukijoiden kirjoittamissa mielipidekirjoituksissa.

Iltapäivälehtien niputtaminen yhteen on kuitenkin harhaanjohtavaa siinä mielessä, että lehtien välilläkin on eroja. *Iltalehti* käsittelee politiikkaa olennaisesti enemmän ja vakavammin kuin kilpailijansa *Ilta-Sanomat*. *Iltalehdessä* oli miltei viidenneksen enemmän politiikkaa käsitteleviä uutisia kuin *Ilta-Sanomissa*. Lisäksi poliitikkojen pintajulkisuus hallitsi *Ilta-Sanomien* vaaliuutisointia, kun taas *Iltalehti* korosti voimakkaammin muita politiikan aiheita: taluskriisiä ja perussuomalaisten menestystä. *Iltalehti* otti myös voimakkaammin kantaa politiikkaan. Se julkaisi esimerkiksi liki kolminkertaisen määrän politiikkaa kommentoineita kolumneja verrattuna *Ilta-Sanomiin*. Havainnot tukevat jo aikaisemmin tehtyjä tutkimustuloksia, joiden mukaan iltapäivälehdistä *Iltalehti* edustaa vakavampaa ja asiallisempaa journalismia⁸¹.

Miten vaalikevään agenda tulisi ymmärtää?

Vaalikevään politiikan julkisuutta hallitsivat kansainvälinen taluskriisi ja Euroopan unionin ponnistelut löytää ratkaisu Kreikan ja Portugalin talusongelmiin. EU:n taluskriisin hallitsevaa asemaa uutisagendalla voi selittää monella tavalla. Kyse oli Suomen kanssa yhteiseen kulttuuripiiriin kuuluvasta alueesta, Euroopasta. Eurooppa ja Pohjois-Amerikka ovat olleet alueita, joihin suomalaisten tiedotusvälineiden huomio on ensi sijassa kiinnittynyt jo kymmenien vuosien ajan. Liittyminen Euroopan unioniin vuoden 1995 alusta lähtien lisäsi eurooppalaista painotusta entisestään. Lisäksi talousuutiset ovat ylipäätään nousseet arvohierarkiassa ulkomaanuutisten ohi. Suomalaisilla tiedotusvälineillä on ollut taipumusta painot-

⁸¹ Berg, Niemi, Perna, Pitkänen & Railo 2009, 51–52.

taa ulkomaantapahtumia, jotka liittyvät viennistä riippuvaisen Suomen tärkeimpien kauppakumppaneiden asioihin.⁸²

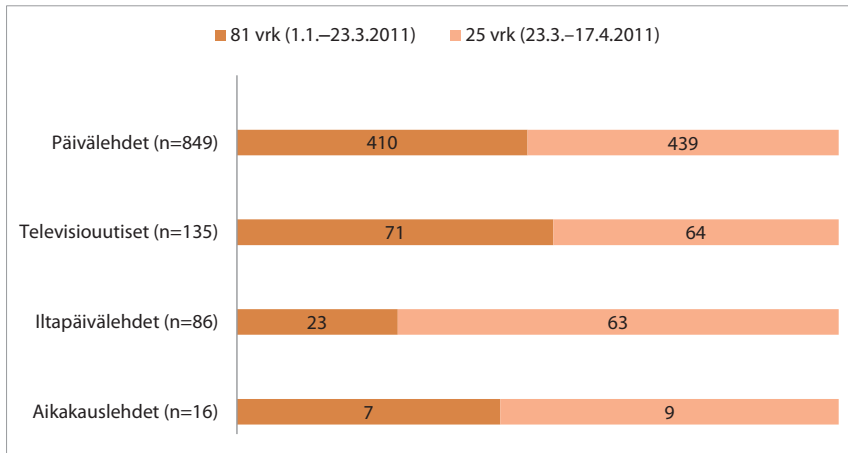
Taluskriisiä koskevien uutisten tarkastelu paljastaa kuitenkin vielä kaksi seikkaa, jotka tekivät Euroopan unionin taluskriisistä erityisen mielenkiintoisen aiheen. Näistä ensimmäinen oli, että tiedotusvälineet tarkastelivat taluskriisiä etupäässä kansallisesta, suomalaisesta näkökulmasta. Uutisissa korostui ajatus, että taluskriisissä on kysymys Suomeen kohdistuvasta uhasta, jossa poliitikkojen tulisi puolustaa Suomen ja suomalaisten etua. Portugalin hallituksen kaaduttua ja esitettyä avunpyynnön Euroopan unionille iltapäivälehdet kuvasivat tilannetta: ”Pahimmillaan jokainen suomalainen takaa ongelmamaiden lainoja 3000 eurolla”, ”Portugalhin hinta 220 euroa jokaista suomalaista kohden” ja ”Suomea uhkaa jättilasku”⁸³. Uutisten huolenaiheena ei ollut niinkään Kreikka ja kreikkalaiset tai Portugalin ja portugalilaiset tai edes taluskriisin ratkaisu sinänsä. Tulkinta kansainvälisen taluskriisin uhkasta Suomen kansalle teki tilanteesta erityisen houkuttelevan uutisaiheen.

Toiseksi Suomen lähestyvät vaalit tekivät Euroopan unionin taluskriisistä akuutin sisäpoliittisen kysymyksen, johon sisältyi selkeä puolueiden välinen vastakkainasettelu. Vastakkainasettelua voi pitää Suomen konsensushakuisen poliittisen kulttuurin taustaa vasten vielä poikkeuksellisen voimakkaana: hallituspuolueet kokoomus ja keskusta puolustivat Euroopan ylivelkaantuneiden maiden auttamista ja perussuomalaiset vastusti ehdottomasti. Uutiskriteerien näkökulmasta voi todeta, että Euroopan unionin taluskriisi oli helppo esittää kahden toisilleen vastakkaisen ryhmittymän vastaisena välinä, mikä teki siitä herkullisen uutisaiheen. Asiaan perehdytään vielä tarkemmin omassa luvussa: ”Euroopan unionin taluskriisin julkisuus – kritiikistä konsensukseen”.

Kolmanneksi Euroopan unionin taluskriisin hallitseva asema uutisissa kautta maan oli seurausta siitä, että Portugalin taloudelliset ja poliittiset ongelmat kärjistyivät kolmea viikkoa ennen vaaleja. Asia ilmenee kuviosta 8, joka kertoo, kuinka monta EU:n taluskriisiä koskevaa uutista eri tiedotusvälineryhmissä julkaistiin ennen Portugalin hallituksen kaatumista 23. maaliskuuta ja kuinka monta sen jälkeen.

⁸² Luostarinen & Uskali 2006, erit. 182–184; Pietiläinen 1998, erit. 103–104.

⁸³ Ilta-Sanomat 25.3.2011: ”Liian kallis EU-kriisi?”; Iltalehti 8.4.2011: ”Pirujen maalailua”; Ilta-Sanomat 8.4.2011: ”Suomea uhkaa jättilasku”.

KUVIO 8. EU:n talouskriisin näkyvyys eri tiedotusvälineissä ennen ja jälkeen Portugalin hallituksen kaatumisen.

Kuvio 8 osoittaa, että suomalaisten tiedotusvälineiden aihetta koskevien juttujen lukumäärä päivää kohden moninkertaistui sen jälkeen, kun Portugalin hallitus oli ilmoittanut erostaan. Esimerkiksi Yleisradion ja MTV3:n televisiouutiset oli julkaissut Euroopan talouskriisiä koskevia uutisia keskimäärin yhden päivässä ennen maaliskuun 23. päivää, mutta sen jälkeen kahdesta kolmeen uutista joka päivä vaaleihin saakka. Samoin iltapäivälehtien teemaan liittyvien uutisten määrä päivää kohden moninkertaistui: ennen hallituskriisiä iltapäivälehdet julkaisivat keskimäärin yhden uutisen neljää päivää kohden, mutta sen jälkeen keskimäärin kaksi ja puoli uutista joka päivä runsaan kolmen viikon ajan. Suurin piirtein samanlainen ilmiö on havaittavissa myös päivälehdissä. Se osoittaa, miten tärkeässä roolissa satuma oli siinä prosessissa, jossa Euroopan unionin talouskriisistä tuli vaalikevään 2011 hallitseva teema. Kyseessä oli ilmiö, jonka aiheuttivat tapahtumat kaukana Suomen rajojen ulkopuolella ja johon suomalaisten poliitikkojen mahdollisuudet vaikuttaa olivat vähäiset.

Valtiontalouden tasapainottamisen yhtäläillä näkyvää asemaa on vaikeampi selittää. Asiaan perehdytään myöhemmin tarkemmin, mutta on ilmeistä, että valtiontalouden tasapainottamisesta uutisoitiin ja keskusteltiin paljon, koska sekä toimittajat että poliitikot mielsivät aiheen tärkeäksi⁸⁴. Taloudesta onkin tullut 1990-luvun alun jälkeen uutisten tärkein yksittäinen aihe sen ohitettua näkyvyydessä

⁸⁴ Ks. tarkemmin teoksen luvusta "Kamppailu julkisuuden hallinnasta", s. 107–120.

ulkomaan uutiset⁸⁵. Lisäksi aiheessa yhdistyivät monet muut merkittävät uutiskriteerit. Se oli teema, jota monet paljon arvostusta nauttivat, tärkeinä pidetyt tahot kommentoivat: poliitikot, talouselämän edustajat, virkamiesliitti sekä tutkijat ja tutkimuslaitokset. Se oli myös aihe, jossa oli ainakin pintapuolinen vastakkainasettelu. Sosiaalidemokraatit halusivat tehdä eduskuntavaaleista ”verovaalit” väittäen, että heidän ja hallituspuolueiden välillä on perustavaa laatua oleva suhtautumisero verotuksen painopisteessä⁸⁶. Tiedotusvälineet olivat asiasta montaa mieltä, mutta periaatteessa tällaisen eron saattoi halutessaan puolueiden välillä nähdä. Tähänkin teemaan oli siis mahdollista tuottaa puolueiden välinen vastakkainasettelu, mikä teki aiheesta mielenkiintoisemman⁸⁷.

Suosituimpien aiheiden listoista ilmenee, että tiedotusvälineet seurasivat siis yhtäältä ilmiöitä, jotka olivat poikkeuksellisia, mutta toisaalta asioita ja tapahtumia, jotka olivat ennakoitavissa, jopa rutiininomaisia. Portugalin hallituksen kaatuminen oli poikkeuksellinen tapahtuma, joka teki EU:n talouskriisistä hallitsevan uutisaiheen keväällä 2011. Samoin Fukushima ydinvoimalakatastrofi oli tapahtuma, joka johti laajaan energiapoliittiseen keskusteluun Suomessa. Kolmas esimerkki tällaisesta epätavallisesta tai poikkeuksellisesta tapahtumasta oli perussuomalaisen suosion kasvu mielipidemittauksissa, mikä oli Suomen poliittisessa historiassa täysin poikkeuksellinen tapahtuma, ja sai siksi erittäin paljon näkyvyyttä medioissa. Vaalirahoituskandaalin näkyvä asema suomalaisessa politiikan julkisuudessa eduskuntavaalien alla perustui siihen, että perustuslakivaliokunta kuulusteli entistä pääministeriä Matti Vanhasta juuri tuolloin. Turvallisuuspolitiikka koostui useasta aiheesta, mutta kaksi erityistä, mutta ajankohdaltaan sattumanvaraista tapahtumaa korosti sen näkyvyyttä politiikan julkisuudessa: Libyan kriisi ja suomalaisen rauhanturvaajan kuolema Afganistanissa.

Toisaalta eduskuntavaaleja edeltävää politiikan julkisuuden agendaa selittää myös tapahtumien rutiininomaisuus. Tiedotusvälineet ovat luoneet itselleen sopivat toimintatavat, joiden avulla kyetään vaivattomasti seuraamaan tiettyntyyppisiä tapahtumia, mutta jotka rajaavat herkästi ulkopuolelle uutisoinnin toisentyypisistä asioista ja ilmiöistä. Valtiontalouden tasapainottamista koskevissa uutisissa korostui johtavien tahojen julkinen, helposti seurattavissa oleva ja toimittajien asenteisiin ja arvoihin sopiva näkökulma⁸⁸. Se oli tärkeänä pidetty aihe, jonka seu-

⁸⁵ Luostarinen & Uskali 2006, 179–201.

⁸⁶ Esim. Kymmenen Uutiset, MTV3 19.2.2011.

⁸⁷ Vrt. Strömbäckin lista uutiskriteereistä. Strömbäck 2009, 173.

⁸⁸ Ks. tarkemmin teoksen luvuista ”Yhteinen julkisuutemme”, s. 73–76 ja ”Kamppailu julkisuuden hallinnasta”, s. 107–120.

raamiseen television ja päivälehtien toimitukset olivat varautuneet ja sopeutuneet. Sama koskee myös vaalikampanjoiden seuraamista, television vaalikeskusteluita sekä mielipidemittausten julkistamista ja kommentointia. Kyseessä olivat helposti ennakoitavat tilaisuudet, joiden seuraamista pidettiin tärkeänä, mutta jotka eivät vaatineet ”ylimääräistä” tai poikkeuksellista ponnistelua.

Mielenkiintoista kyllä, joissakin teemoissa yhdistyivät sekä rutiinit että poikkeuksellisuus. Esimerkiksi Portugalin talouskriisin kohdalla toimittajat olivat seuranneet tapahtumien kehitystä jo useiden kuukausien ajan, joten uutismäärän nostaminen kokonaan uudelle tasolle oli helpompaa kuin se olisi muuten ollut. Sama koskee myös perussuomalaiset-ilmiötä tai vaalirahaskaandaalia, joissa kummassakin politiikan toimitus oli seurannut tapahtumia jo jonkin aikaa ja tilanteen kehittyessä erityiseen suuntaan, merkittäviä vaikeuksia uusien juttujen julkaisemiseen ei ollut.

Samat aiheet kaikissa medioissa

Tässä luvussa on analysoitu, millainen oli suomalaisten tiedotusvälineiden tuottama politiikan julkisuus tammikuun alusta huhtikuussa pidettyihin eduskuntavaaleihin. Siinä on vastattu kahteen kysymykseen: mitkä olivat suomalaista politiikan julkisuutta tai julkisuuksia hallitsevat aiheet ja oliko Suomessa yksi vai useampi politiikan julkisuus keväällä 2011. Analyysia syvennetään seuraavassa luvussa pohdimmalla viestinten välisten tarkastelukulmien eroja ja yhtäläisyyksiä suosituimpien politiikan aiheiden käsittelyssä.

Kevään 2011 eduskuntavaaleja edeltävän kolmen ja puolen kuukauden aikana suomalaista politiikan julkisuutta hallitsivat miltei samat teemat tiedotusvälineeseen katsomatta: EU:n talouskriisi, valtiontalouden tasapainottamiseen liittyvä keskustelu, puolueiden vaalikamppailua koskevat uutiset, eli mielipidemittaukset ja erityisesti perussuomalaisten poikkeuksellinen kannatuksen kasvu, vaalirahakohu, energiapolitiikka, maahanmuutto ja turvallisuuspolitiikka.

Tiedotusvälineiden välillä oli painotuseroja, mutta edellä mainitut teemat toistui kymmenen näkyvimmän politiikan uutisaiheen joukossa liki kaikissa medioissa: valtiollisissa televisiouutisissa, päivälehdissä ja iltapäivälehdissä. Vaalipiirien tärkeimmät päivälehdet erottuivat iltapäivälehdistä ja valtiollisista televisiouutisista siinä, että niissä käsiteltiin lisäksi runsaasti alueellisia aiheita. Lähempänä itärajaa julkaistuissa päivälehdissä keskusteltiin esimerkiksi suomalaisesta kielipolitiikasta: voisiko pakollisesta ruotsinkielen opiskelusta luopua ja ottaa

sen tilalle venäjän? Samoin venäläisten tonttikaupat nousivat uutisiin. *Lapin Kansan* sivulla käsiteltiin kaivosteollisuutta ja energiantuotantoa. Pääkaupunkiseudun päälehdessä *Helsingin Sanomissa* laadittiin runsaasti uutisia maahanmuutosta ja *Hufvudstadsbladetissa* keskusteltiin ruotsin kielen asemasta. Alueellinen edunvalvonta oli tärkeä aihepiiri miltei kaikissa vaalipiirien suurimmassa päivälehdissä, mikä useimmiten tarkoitti oman alueen erityisintressien määrittämistä ja puolustamista.

Vaalipiirien tärkeimpien sanomalehtien alueellisen agendan painoarvoa vähensi kuitenkin muutama seikka. Maakunnallisten teemojen osuus politiikan julkisuuden kokonaisuudesta oli vähäinen, mitä korosti se, että alueelliset aiheet jakautuivat useiksi pienemmiksi ryhmiksi. Vaalikamppailun aikana ei siis ollut olemassa mitään yhteistä ja yhtenäistä pääkaupunkiseudun ulkopuolista ”maakuntien” vaaliagenda, joka olisi muodostanut vastavoiman valtakunnalliselle agendalle. Voimakkaimmillaan alueelliset vaaliagendat olivat Itä- ja Pohjois-Suomen lehdissä, joissa tietyt teemat saivat runsaasti julkisuutta jopa yli maakuntarajojen. Edelleen on kuitenkin huomattava, että alueelliset aiheet näkyivät vain vähän valtakunnallisessa mediassa. Länsisuomalaisen henkilön on vaikea tietää pelkästään tiedotusvälineiden avulla, mitä Itä-Suomessa tapahtuu.

Iltapäivälehtien media-agendassa korostuivat viihteellisemmät näkökulmat politiikkaan ja poliitikkoihin. Niissä käsiteltiin johtavien poliitikkojen yksityiselämän tapahtumia, esiteltiin puoliset ja perheet, pohdittiin poliitikkojen ulkonäköä ja esiintymistä sekä tuotiin julki poliitikkojen terveydentilaan liittyviä seikkoja. Silti myös iltapäivälehdissä näkyivät pääosin muista tiedotusvälineistä tutut aiheet: EU:n taluskriisi, valtiontalouden haasteet sekä puolueiden ohjelmat ja kannatuksen kehitys. Toki viimeksi mainittuja aiheita käsiteltiin värikkäämmiin ja räväkämmin kuin päivälehdissä, mutta teemat olivat joka tapauksessa samat.

Entä vastasiko edellä kuvattu agenda kansalaisten huolenaiheita vaalien alla, kuten *agenda setting* -teorian mukaan tulisi olla? Äänestäjien tunteja vaalien alla tutkinut Sami Borg on kyselytutkimuksessaan havainnut, että EU-tuet ja velkamaiden auttaminen oli vastaajien enemmistölle suurin yksittäinen eduskuntavaalien asiakysymys. Borgin mukaan kansalaisten asenteisiin vaikuttivat Euroopan unionin taluskriisiä koskevat uutiset. Myös valtiontalouden tila oli monien vastaajien mielestä tärkein vaalien aihe. Poliitiikan julkisuuden agenda ei kuitenkaan ollut yhteneväinen kansalaisten huolenaiheiden kanssa. Kun kansalaisilta kysyttiin, mikä on mielestänne Suomen vakavin yhteiskunnallinen ongelma, kaksi vastausta nousi ylitse muiden: köyhyys ja syrjäytyminen sekä työttömyys ja työllisyyden hoito.

Kumpikaan näistä teemoista ei näkynyt julkisuudessa erityisen paljon. Borg arvioi, että vastaukset perustuivat kansalaisten henkilökohtaisiin kokemuksiin, jotka he yleistivät koskemaan koko yhteiskuntaa⁸⁹. Tässä mielessä politiikan julkisuus ei onnistunut vastaamaan niihin kysymyksiin, joita kansalaiset pitivät omassa elämässään tärkeinä.

Yhteenvetona voi todeta, että Suomessa oli yksi yhtenäinen politiikan julkisuuden agenda ja sen lisäksi alueelliset mediat käsittelivät muutamia maantieteeseen perustuvia omia aihepiirejään. Seuraavassa kahdessa luvussa paneudutaan tarkemmin siihen, minkä takia sama valtiotason politiikan julkisuuden agenda toistui kaikissa tiedotusvälineissä.

Kirjallisuus

- Berg, Laura; Niemi, Mari K.; Pernaa, Ville; Pitkänen, Ville & Railo, Erkka (2009): Poliitiikan julkisuuden perusvirta. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, s. 33–78.
- Borg, Sami (2012): Tärkeimmät asiakysymykset ja vakavimmat ongelmat. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 240–252.
- Hakala, Salli (2011): Notkistuva politiikka. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat – Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, s. 89–114.
- Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino.
- Kantola, Anu (2011): Modernin julkisuuden teoria ja käytännöt. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat – Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, s. 17–41.
- Kantola, Anu & Vesa, Juho (2011): Notkean myrskyn silmässä: vaalirahaskandaali. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat – Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, 42–64.
- Kunelius, Risto (2003): *Viestinnän vallassa*. WSOY.
- Kunelius, Risto, Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2009): *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.
- Luostarinen, Heikki & Uskali, Turo (2006): Suomalainen journalismi ja yhteiskunnan muutos. Teoksessa Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.): *Uusi Jako – Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Gaudeamus, s. 179–201.
- McCombs, Maxwell (2004): *Setting the Agenda. The Mass Media and Public Opinion*. Polity Press.

⁸⁹ Borg 2012, 240–252.

- McCombs, Maxwell & Shaw, Donald (1977): *The Emergence of American Political Issues: The Agenda-Setting Function of the Press*. West Publishing.
- Meyer, Thomas (2002): *Media Democracy. How the Media Colonize Politics*. Polity Press.
- Petrocik, John R. (1996): Issue Ownership in Presidential Elections with a 1980 Case Study. *American Journal of Political Science*, 40, s. 825–850.
- Pietiläinen, Jukka (1998): Ulkomailta Suomeen: määrällinen analyysi. Teoksessa Ullamajja Kivikuru ja Jukka Pietiläinen (toim.): *Uutisia yli rajojen. Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, s. 84–108.
- Salovaara-Moring, Inka (2004): *Media geographies – Regional newspaper discourses in Finland in the 1990s*. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos.
- Salovaara-Moring, Inka (2001): Symbolic Geography of Media – Identity formation and meaning marketing in Finnish regional press. Teoksessa Ullamajja Kivikuru & Tarja Savolainen (toim.): *The Politics of Public Issues*. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos, s. 101–129.
- Strömbäck, Jesper (2012): The Media and Their Use of the Opinion Polls: Reflecting and Shaping Public Opinion. Teoksessa Jesper Strömbäck & Christina Holz-Bacha (toim.): *Opinion Polls and the Media: Reflecting and Shaping Public Opinion*. Palgrave Macmillan, s. 1–22.
- Strömbäck, Jesper (2009): *Makt, Medier och Samhälle. En introduktion till politisk kommunikation*. SNS Förslag.
- Suhonen, Pertti (2006): Mielipidetutkimuksen nykypäivää. Teoksessa Pertti Suhonen (toim.): *Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta*. Tampere University Press.

Erkka Railo & Matti Välimäki

Yhteinen julkisuutemme

Vaikka muutaman Euroopan maan pelastusoperaatio on poliittisesti iso kysymys myös Suomessa, vielä ehtisi nostaa keskusteluun isoja kansallisia kysymyksiä, joiden poissaolo on suorastaan loistanut vaalikeskustelussa. Sellaisia ovat esimerkiksi väestön ikääntymisen mukanaan tuomat ongelmat sekä kansallinen kilpailukyky.¹

Edellisessä luvussa todettiin, että tiedotusvälineiden aihevalikoiman perusteella Suomessa oli eduskuntavaaleja edeltävän kolmen ja puolen kuukauden aikana yksi valtakunnallinen ja sen lisäksi muutama heikompi alueellinen politiikan julkisuus. Tässä luvussa perehdytään tarkemmin siihen, millä tavoin ja minkä vuoksi suomalaisessa politiikan julkisuudessa käsiteltiin samoja aiheita tiedotusvälineestä riippumatta. Mitä samankaltainen ja samoihin aiheisiin perustuva valtakunnallinen politiikan julkisuus merkitsi käytännössä ja mitkä syyt vaikuttivat tällaisen julkisuuden muodostumisen taustalla?

Aikaisemmassa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, että suomalainen mediajärjestelmä on yhtenäistynyt merkittäväällä tavalla viimeisten vuosikymmenten aikana ja erityisesti 1990-luvun alun laman jälkeen. Erityisesti viestimien omistus on keskittynyt.² 2010-luvulla Suomessa on neljä suurta mediatilaa. Ensimmä-

¹ Kaleva 11.4.2011: "Eurooppa vie liikaa huomiota".

² Herkman 2009 34–36; Jyrkiäinen 2007; Nieminen, Aslama & Pantti 2005, 30–32.

mäinen näistä on Sanoma Oyj, johon kuuluvat muun muassa *Helsingin Sanomat*, televisiokanava Nelonen ja toinen iltapäivälehti *Iltä-Sanomat*. Tämän tutkimuksen piiriin kuuluvista sanomalehdistä *Etelä-Saimaa* kuuluu Sanoma-yritykseen. Toinen mediakonserni on Alma Media, johon kuuluvat iltapäivälehti *Iltalehti* sekä vaalipiirien suurimmista lehdistä *Aamulehti*, *Lapin Kansa* ja *Satakunnan Kansa*. Näiden lisäksi Alma Mediaan kuuluvat myös *Pohjolan Sanomat* ja *Kainuun Sanomat*, jotka eivät kuitenkaan kuulu tämän tutkimuksen piiriin. Alma Media tekee lisäksi tiivistä yhteistyötä *Turun Sanomien* ja oululaisen *Kalevan* kanssa.

Kolmas mittava sanomalehtiä julkaiseva mediakonserni on Väli-Suomen Media, johon kuuluvat tämän tutkimuksen lehdistä *Ilkka*, *Karjalainen*, *Keskisuomalainen*, *Savon Sanomat* sekä tutkimusmateriaalin ulkopuolelta *Pohjalainen*. Näiden lehtien yhteistoimitusta ja yhteistyötä kutsutaan Väli-Suomen sanomalehdiksi. Myös *Etelä-Suomen Sanomat* ja *Turun Sanomat* tekevät läheistä yhteistyötä Väli-Suomen sanomalehtien kanssa. Ruotsalaista Bonnieria on pidetty neljäntenä merkittävänä mediakonsernina Suomessa, koska se omistaa hallitsevan osuuden MTV3-televisiokanavasta.

Tämän tutkimuksen piiriin kuuluvista sanomalehdistä Mikkelissä ilmestyvä *Länsi-Savo* ja helsinkiläinen *Hufvudstadsbladet* ovat ainoita, jotka eivät kuulu yhteenkään edellä mainituista viestintäyhtiöistä tai joilla ei ole yhteistyösopimusta suuremman viestintäyhtiön kanssa.³ Pelkkä suomalaisen mediajärjestelmän kuvaus antaa kuitenkin puutteellisen käsityksen politiikan ja median suhteista. Asiaan perehtyneet tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että lisääntynyt kiire ja kiristynyt kilpailu kuluttajien ajasta tekee uutisaiheiden kierrätyksestä aikaisempaa houkuttelevampaa. Toimittajat hyödyntävät mieluusti heille valmiina tarjottua materiaalia tai laativat uutisia muiden tiedotusvälineiden tekemien juttujen pohjalta. Tämänkin kehitys on omiaan yhtenäistämään politiikan julkisuutta.⁴

Tässä luvussa ei käsitellä iltapäivälehtiä. Kuten edellisessä luvussa osoitettiin, iltapäivälehtien politiikan julkisuus oli uutisaiheiden perusteella pitkälti sama kuin muiden valtakunnallisten tiedotusvälineiden. Toisaalta jo pintapuolinen vilkaisu iltapäivälehtiin osoittaa, että vaikka aiheet olivat suurin piirtein samat, niiden näkökulma uutisaiheisiin oli kuitenkin tyystin toinen. Tähän havaintoon perehdytään kuitenkin vasta luvussa ”Kamppailu julkisuuden hallinnasta”. Siinä kerrotaan, millä tavoin iltapäivälehtien julkisuus poikkesi muiden tiedotusvälineiden vastavasta. Tämän luvun puitteissa riittää vastaus, että iltapäivälehdet muodostivat tyyli-

³ Tilastokeskus 2012.

⁴ Juntunen 2011; Herkman 2009.

lajiltaan melko yhtenäisen valtakunnallisen politiikan julkisuuden, jonka aiheet karkeasti jaoteltuna vastasivat muiden tiedotusvälineiden tarjoamaa julkisuutta.

Seuraavilla sivuilla tarkastellaan, mikä vaikutus yhtenäistyneellä mediarakenteella on politiikan julkisuuteen. Onko mahdollista osoittaa, että yhtenäistynyt mediarakenne vaikutti yhtenäisen politiikan julkisuuden syntymiseen? Entä millä tavoin tämä tapahtui vaaleissa 2011? Tarkastelussa pohditaan suomalaista media rakennetta myös abstraktimmalla tasolla: mitä uutisissa korostetaan ja miksi? Mihin tiedotusvälinen fokus tai abstrakti ”katse” on kiinnittynyt ja mitä se kertoo tiedotusvälineiden arvoista ja asenteista? Aihetta tarkastellaan viiden aihealueen kautta: Euroopan unionin talouskriisin, valtiontalouden tasapainottamisen, maahanmuuton, mielipidemittausten ja alueellisten uutisten näkökulmasta.

EU:n talouskriisi ja yhtenäinen kansallinen julkisuus

Euroopan unionin talouskriisi oli siis politiikan julkisuuden tärkein yksittäinen aihe, jota käsiteltiin runsaasti niin päivälehdissä, televisiossa kuin iltapäivälehdissäkin. Edellisessä luvussa osoitettiin, että talouskriisin kiinnostavuus politiikan julkisuuden aiheena perustui ainakin kolmeen seikkaan: Ensinnäkin sillä oli korkea asema uutishierarkiassa, koska siinä yhdistyi sekä ulko- että talouspoliittinen ulottuvuus. Toiseksi se oli teema, jota poliittinen eliitti piti tärkeänä. Kolmanneksi siihen liittyi selkeä ja voimakas kotimaan politiikan vastakkainasettelu perussuomalaisen ja kahden päähallituspuolueen, kokoomuksen ja keskustan, välillä. Suurin piirtein samalla tavalla saattoi selittää myös valtiontalouden tasapainottamista koskevien uutisten suuren näkyvyyden, joskin ulkopoliittista ulottuvuutta niillä ei ollut.

Euroopan unionin talouskriisiä koskevien uutisten hallitsevaa asemaa politiikan julkisuudessa voi lisäksi selittää sillä, että Suomessa vain muutaman toimittajan ryhmä laati valtaosan EU:n talouskriisiä tai valtiontalouden tasapainottamista käsittelevistä uutisista. Suomen tietotoimiston, Väli-Suomen sanomalehtien ja Alma Median toimittajat kirjoittivat huomattavan osan aiheita käsittelevistä jutuista ja nämä artikkelit levisivät Suomen tärkeimpiin päivälehtiin muodostaen yhtenäisen julkisuuden, jossa samat aiheet ja näkökulmat toistuivat lehdestä toiseen.

Kaksi esimerkkiä havainnollistaa, miten tiedotusvälineiden tapa käsitellä EU:n talouskriisiä johti valtakunnantason näkökulman leviämiseen myös vaalipiirien suurimpiin päivälehtiin. Esimerkit ovat EU:n valtiovarainministerien kokous tammi-kuun puolivälissä ja niin kutsuttu epäisänmaallisuus-keskustelu eduskunnassa

9. maaliskuuta. Nämä tapahtumat olivat päivälehtien ja televisiuutisten intensiivisen mielenkiinnon kohteina.

Tammikuun 17.–18. päivänä Brysselissä järjestettiin Euroopan unionin jäsenmaiden johtajien kokous, jossa arvioitiin Euroopan ylivelkaantuneiden maiden tilannetta. Osa tiedotusvälineistä käsitteli aihetta ennen kokousta, osa julkaisi jälkikäteen tehdyn uutisen ja osa kertoi kokouksesta sekä etu- että jälkikäteen. *Yle Uutiset* seurasi kokousta tiiviisti. Se ennakoi tulevaa kokousta jo perjantaina 14. tammikuuta⁵ ja raportoi tapahtumasta kokouksen yli seuraavaan viikkoon. Viikon aikana Yleisradion pääuutislähetys julkaisi EU:n talouskriisiä koskevia uutisia ainakin viisi kappaletta⁶.

Päivälehdet seurasivat Brysselin kokousta pääosin paljon vähemmän. Julkaistuista kirjoituksista ilmenee, että päivälehdet ympäri maan olivat muutaman avaintoimittajan juttujen varassa. Väli-Suomen sanomalehtien toimittajan Heikki Venton uutinen ”Hallitus taipumassa euron vakausrahaston vahvistamiseen” julkaistiin 14. tammikuuta *Turun Sanomissa*, *Etelä-Suomen Sanomissa*, *Savon Sanomissa*, *Keskisuomalaisessa*, *Karjalaisessa*, *Kalevassa* ja *Ilkassa*⁷. STT:n toimittaja Pekka Pohjolainen puolestaan laati asiasta pääministeri Kiviniemen lausuntoon perustuvan uutisen, joka samoin julkaistiin 14. tammikuuta *Satakunnan Kansassa* otsikolla ”Mari Kiviniemi: Portugalin tukemisesta ei neuvotella”. Pohjolaisten juttu julkaistiin myös mm. *Etelä-Suomen Sanomissa*⁸. Kokouksen jälkeen tehdyssä STT:n uutisessa Tuomas Savolainen totesi, että euromaat lykkäävät vakausrahaston kasvattamista. Uutinen julkaistiin eri muodossa monissa päivälehdissä: *Lapin Kansassa*, *Länsi-Savossa*, *Savon Sanomissa* ja *Hufvudstadsbladetissa*⁹.

Oma lukunsa ovat ne muutamat lehdet, joilla oli oma toimittaja paikan päällä. *Aamulehden* toimittaja Päivi Isotalus laati Brysselin ministerikokouksesta kir-

⁵ Yle Uutiset, Yle TV1 14.1.2011.

⁶ Yle Uutiset, Yle TV1 14.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 15.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 17.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 17.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 18.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 19.1.2011.

⁷ Turun Sanomat 14.1.2011: ”Hallitus taipumassa euron vakausrahaston vahvistamiseen”; Keskisuomalainen 15.1.2011: ”Suomi helpottaisi euromaiden vakausrahaston lainaehjoja”; Karjalainen 15.1.2011: ”Suomi helpottaisi euromaiden vakausrahaston lainaehjoja”; Kaleva 14.1.2011: ”Hallitus taipuu vakausrahaston vahvistamiseen”; Ilkka 14.1.2011: ”Suomi helpottaisi vakausrahaston lainaehjoja”; Etelä-Suomen Sanomat 15.1.2011: ”Vakausrahaston kasvattaminen jakaa euromaita”; Savon Sanomat 14.1.2011: ”Hallitus taipumassa euron vakausrahaston vahvistamiseen”.

⁸ Satakunnan Kansa 14.1.2011: ”Mari Kiviniemi: Portugalin tukemisesta ei neuvotella”; Etelä-Suomen Sanomat 14.1.2011: ”Kiviniemi: Portugalin tukemisesta ei neuvotella”.

⁹ Lapin Kansa 19.1.2011: ”Euromaat lykkäävät vakausrahaston kasvattamista”; Länsi-Savo 19.1.2011: ”Euromaat lykkäävät vakausrahaston kasvattamista”; Savon Sanomat 19.1.2011: ”Talouskuri tärkein”; Hufvudstadsbladet 19.9.2011: ”Katainen vill ha diciplin”.

joituksen ”Saksa ja Suomi yhä nihkeitä kriisirahaston paisuttamiselle”¹⁰. *Helsingin Sanomat* puolestaan julkaisi ministerikokouksesta useita kirjoituksia kahden toimittajan voimin¹¹. Myös *Hufvudstadsbladet* seurasi ministerikokousta ja sen päätöksiä yhdistellen omien toimittajiensa taustoittavia juttuja STT:n uutisiin¹². Etelä-Karjalassa Lappeenrannassa toimitustaan pitävä *Etelä-Saimaa* oli päivälehtien poikkeustapaus, koska se ei tammikuussa noteerannut Euroopan unionin johtajien tapaamista mitenkään.

Erityistä tammikuun kokouksen julkisuudessa oli yhtäläillä se, että edellä mainittujen toimittajien tai heidän laatimiensa uutisjuttujen lisäksi tiedotusvälineissä julkaistiin erittäin vähän tähän aiheeseen liittyviä muita uutisia. Eri lehdissä oli toki runsaasti pääkirjoituksia, joissa pohdittiin EU:n taluskriisiä ja Euroopan johtajien mahdollisuuksia ratkaista ongelmat, mutta varsinaisia uutistekstejä ei aiheesta ollut. Toisin sanoen tammikuun ministerikokouksen päivälehtien politiikan julkisuus koostui 5–6 toimittajan laatimista jutuista. Pääkaupungin ja Tampereen ulkopuolella päivälehtien aihetta koskevasta politiikan julkisuudesta vastasi kahdesta kolmeen toimittajaa, jotka laativat kunkin päivälehdessä yhdestä kolmeen juttua.

Sama ilmiö näkyy pääministeri Mari Kiviniemen (kesk.) ja SDP:n puheenjohtajan Jutta Urpilaisen julkista sanaharkkaa koskevasta uutisoinnista maaliskuun 10. päivän tienoilla. Maaliskuun 9. päivänä pääministeri Kiviniemi syytti oppositiota epäsanmaallisesta käytöksestä, kun se oli vaatinut pääministeriltä yksiselitteistä vastausta siihen, kuinka paljon Euroopan unionin vakausrahaston Suomen osuus tulee olemaan. Tiedotusvälineet kiinnittivät asiaan runsaasti huomiota todennäköisesti sen vuoksi, että kotimaan tapahtumana sitä oli helppo seurata ja lisäksi siihen liittyi hallituksen ja opposition poikkeuksellisen kärjekästä sanailua. Se nousi esille jo saman päivän tv-uutisissa, joissa kerrottiin pääministeri Kiviniemen syyttäneen oppositiota epäsanmaalliseksi¹³. Ylen ja MTV3:n uutisten näkökulma, jossa pääministeri Kiviniemi on syyttänyt oppositiota ja oppositio on syytöksistä suuttunut, hallitsi seuraavan päivän sanomalehtien näkökulmaa.

¹⁰ Aamulehti 18.1.2011: ”Saksa ja Suomi yhä nihkeitä kriisirahaston paisuttamiselle”.

¹¹ *Helsingin Sanomat* 14.1.2011: ”Stubb: Eurossa ei ole valuvikaa”; *Helsingin Sanomat* 14.1.2011: ”Suomi voi joutua lisäämään takaustensa määrää”; *Helsingin Sanomat* 14.1.2011: ”Suomella tukisitoumuksia yli kymmenellä miljardilla”; *Helsingin Sanomat* 20.1.2011: ”Julkinen keskustelu puuttuu”; *Helsingin Sanomat* 20.1.2011: ”Kiviniemi: ”Kärpäsestä härkänen”; *Helsingin Sanomat* 20.1.2011: ”Oppositio haluaa EU-päätöksistä tietoa ja keskustelua”.

¹² Ks. esim. *Hufvudstadsbladet* 15.1.2011: ”Grekiska krisen tömde placeringsfonder”.

¹³ *Yle Uutiset*, *Yle TV1* 9.3.2011; *Kymmenen Uutiset*, *MTV3* 9.3.2011. Tapahtumasta tarkemmin tämän teoksen luvussa ”Euroopan unionin taluskriisin julkisuus – kriitikistä konsensusukseen”, s. 241–246.

Päivälehtien lukijat olivat jälleen muutaman avaintoimittajan näkemysten varassa. Alma Median Helsingin toimituksen toimittaja Toni Viljamaa laati uutisen, jonka otsikko useissa lehdissä oli ”SDP tivaa Kiviniemeltä, kuka toimii epäisänmaallisesti”. Viljamaan laatima teksti julkaistiin kolmessa Alma Median sanomalehdessä seuraavan päivän aamuna: *Satakunnan Kansassa*, *Lapin Kansassa* ja *Aamulehdessä*¹⁴. Samaan aikaan Suomen tietotoimiston toimittaja Hannu Kuparinen laati tapahtumista oman uutisensa, joka julkaistiin *Etelä-Saimaassa* ja *Länsi-Savossa*¹⁵. Kolmanneksi aiheesta kirjoitti Väli-Suomen sanomalehtien toimittaja Vesa Somppi. Hänen laatimansa artikkeli julkaistiin Väli-Suomen sanomalehtiin kuuluvissa julkaisuissa *Savon Sanomissa*, *Keskisuomalaisessa*, *Ilkassa* ja *Karjalaisessa* sekä sen yhteistyökumppaneissa *Turun Sanomissa* ja *Kalevassa*¹⁶. Sompin artikkelin näkökulma tapahtuneeseen oli, että Kiviniemi oli esittänyt sopimattoman syytöksen ja oppositio vaati hallitukselta ja erityisesti pääministeri Kiviniemeltä anteeksipyyntöä: ”Oppositio vaati Kiviniemeä perumaan syytöksensä”.

Lahden ja sen ympäristöseudun *Etelä-Suomen Sanomat* oli ainoa lehti, joka ei julkaissut pääministerin ja opposition välisestä sanaharkasta uutista. Lehden asenteesta kertonee, että samaan aikaan se pääkirjoituksessaan tuomitsi turhan aikaisen opposition ja hallituksen sanasodan vaatien paluuta normaaliin päiväjärjestykseen¹⁷. Ratkaisu olla julkaisematta uutista Kiviniemen kommentista, joka järjestelmällisesti tuomittiin harkitsemattomana suomalaisissa tiedotusvälineissä, vahvistaa vaikutelmaa *Etelä-Suomen Sanomista* aavistuksen verran keskustapuo- lueeseen päin kallellaan olevana mediana. Asiaa käsitellään tarkemmin luvussa ”Tiedotusvälineet mielipidemittausten tulkitsijoina”.

Voi kuitenkin kysyä, oliko *Etelä-Suomen Sanomille* antaa lukijoilleen tilalle mitään. Mitä lehti hyötyy siitä, että se jättää julkaisematta uutisia tai käsittelemättä aiheita, joista muut puhuvat? Tapaus osoittaa, että yhdentyneessä politiikan julkisuudessa tiedotusvälineet näyttävät herkästi toisaikaisilta, mikäli ne eivät seuraa medioiden yhteistä agendaa. Kuten eräs politiikan toimittaja totesi Mari K. Nie-

¹⁴ Satakunnan Kansa 10.3.2011: ”SDP tivaa Kiviniemeltä, kuka toimii epäisänmaallisesti”; Lapin Kansa 10.3.2011: ”SDP vaatii Kiviniemeltä näyttöä, kuka toimii epäisänmaallisesti”; Aamulehti 10.3.2011: ”SDP vaatii Kiviniemeltä näyttöä, kuka toimii epäisänmaallisesti”.

¹⁵ Etelä-Saimaa 10.3.2011: ”Kiviniemi suostui vain pahoittelemaan puheitaan”; Länsi-Savo 11.3.2011: ”Kiviniemi suostui vain pahoittelemaan puheitaan”.

¹⁶ Kaleva 10.3.2011: ”Oppositio hiiltyi Kiviniemelle”; Karjalainen 10.3.2011: ”Oppositio vaati Kiviniemeä perumaan syytöksensä”; Keskisuomalainen 10.3.2011: ”Oppositio vaati äänekäästi pääministeriä perumaan syytöksensä”; Savon Sanomat 10.3.2011: ”Oppositio vaati syytösten peruuttamista”; Turun Sanomat 10.3.2011: ”Oppositio vaati Kiviniemeä perumaan syytöksensä”; Ilkka 10.3.2011: ”Oppositio vaati Kiviniemeä perumaan syytöksensä”.

¹⁷ Etelä-Suomen Sanomat 11.3.2011: ”Sanaharkasta päästävä päiväjärjestykseen” (pääkirjoitus).

men tutkimuksessa skandaalijulkisuudesta: ”Se olisi aivan hölmöä puhua b:stä, jos kaikki muut puhuvat a:sta”¹⁸. Tiedotusvälineiden väliset erot ovat haalistuneet, mikä seurauksen politiikan julkisuus on yhtenäistynyt.¹⁹ Euroopan unionin talouskriisi ei kuitenkaan ollut ainoa aihe, joka osoittaa tämän.

Valtiontalous hallitsee keskustelua

Valtiontaloutta koskevien uutisten tarkastelu toistaa edellä mainittuja, Euroopan unionin talouskriisiuutisointia koskevia havaintoja. Tiedotusvälineiden yhteistoimitusten laatimat jutut levisivät kautta maan tuottaen julkisuuden, joka oli aiheiltaan ja näkökulmiltaan hyvin samankaltainen koko Suomessa.

Tammikuun ensimmäisellä puoliskolla heräteltiin keskustelua verotuksesta, sen painopisteistä sekä niin kutsutusta kestävyysvajeesta eli työssäkäyvien määrän suhteellisesta vähenemisestä verrattuna työvoiman ulkopuolisiin henkilöihin ja siitä seuraavasta julkisen sektorin rahoitusvajeesta. STT:n toimittaja Susanna Jääskeläinen laati tammikuussa kirjoituksen siitä, mitä eri keinoja suomalaisilla olisi kiristää verotusta. Tyypillisesti neljännessivun tai jopa puolen sivun teksti julkaistiin grafiikoineen ainakin *Karjalaisessa*, *Lapin Kansassa*, *Satakunnan Kansassa*, *Keskisuomalaisessa*, *Kalevassa* ja *Ilkassa*²⁰. Tapaus osoittaa, että melko tavanomainen STT:n uutinen leviää yhdessä päivässä jopa kuuteen vaalipiiriin tärkeimpään päivälehteen. Toinen hyvä esimerkki samasta ilmiöstä on Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) maaliskuun jälkipuoliskolla julkaisema tutkimus, jossa otettiin kantaa ns. herkkuveroon. Tutkimuksen mukaan makeisten hinta vaikuttaa suoraan niiden ostoon. STT:n laatima mittava uutinen julkaistiin *Turun Sanomissa*, *Satakunnan Kansassa*, *Länsi-Savossa*, *Keskisuomalaisessa*, *Kalevassa* ja *Ilkassa*. Myös *Helsingin Sanomat* julkaisi uutisen THL:n tutkimustuloksista.²¹

¹⁸ Niemi 2009, 211.

¹⁹ Kantola 2011a, 136–141. Laura Juntunen on lisäksi todennut, että toimittajat lainaavat runsaasti aiheita ja näkökulmia muista medioista, erityisesti Yleltä. Ks. Juntunen 2011.

²⁰ Karjalainen 11.1.2011: ”Karkkivero on liian pieni puro”; Lapin Kansa 11.1.2011: ”Kestävyysvajetta ei ratkaista pelkällä karkkiverolla”; Satakunnan Kansa 11.1.2011: ”Kestävyysvaje ei ratkea karkkiverolla”; Keskisuomalainen 11.1.2011: ”Pienet purot eivät riitä”; Kaleva 11.1.2011: ”Karkkivero laiha lohtu”; Ilkka 11.1.2011: ”Kestävyysvajetta ei ratkaista karkkiverolla”.

²¹ Turun Sanomat 25.3.2011: ”Järeämpi herkkuvero kohentaisi pienituloisten terveyttä”; Satakunnan Kansa 25.3.2011: ”Herkkuvero vähentäisi sairauksia”; Etelä-Suomen Sanomat 25.3.2011: ”Nykyistä järeämpi herkkuvero vähentäisi läskiä ja sairauksia”; Länsi-Savo 25.3.2011: ”Nykyistä järeämpi herkkuvero vähentäisi läskiä ja sairauksia”; Keskisuomalainen 25.3.2011: ”Nykyistä järeämpi herkkuvero vähentäisi läskiä ja sairauksia”; Kaleva 25.3.2011: ”Järeä herkkuvero vähentäisi riskiä”; Ilkka 25.3.2011: ”Herkkuvero kattavammaksi”; Helsingin Sanomat 25.3.2011: ”Sokerivero olisi tehokas laihduttaja”.

Valtiontalous oli periaatteessa aihe, jota olisi voitu käsitellä myös maakunnallisesta tai paikallisesta näkökulmasta. Viestinnän tutkija Inka Salovaara-Moringin mukaan suomalaisilla aluelehdillä oli merkittävä rooli 1990-luvun taloudellisen taantuman aikana. Ne tulkitsivat suomalaisen kansantalouden lamaa maakunnallisesta näkökulmasta haastaen avoimesti hallituksen tulkinnan tilanteesta, osoittamalla epäkohtia ja tuomalla julkisuuteen oman alueensa ihmisten kokemuksia taloudellisista vaikeuksista.²² Kevään 2011 eduskuntavaalien politiikan julkisuudessa tällaista journalismia oli erittäin vähän.

Jonkinlaista paikallista näkökulmaa tuottivat tiedotusvälineiden julkaisemat kansalaisten katuhaastattelut. Esimerkiksi Turun Sanomat julkaisi huhtikuun alussa ”katu-gallupin”, jossa toimittaja oli haastatellut 33 sattumanvaraisesti kauppaesikuksesta valittua ihmistä. Heiltä kysyttiin näkemyksiä kansantalouteen liittyviin huolenaiheisiin: ”Äänestäjät vaativat työpaikkoja, sosiaalitukia ja vanhustenhoitoa”²³. Samantyyppistä formaattia hyödynsi myös *Lapin Kansa* tammikuun puolivälissä kysyessään kuntalaisilta, miten kuntatalous saataisiin tasapainoon. Vastauksen lehti tiivistä otsikkoon: ”Kansalaiset säästäisivät toimeentulotuesta”²⁴. Samalla lehti nosti esille muutaman ”tavallisen” kuntalaisen kertomaan mielipiteensä asioista. ”Lastenhoidosta ja päiväkodeista ei saa tinkiä, vaikka Rovaniemi joutuisi säästökuurille”, totesi Minttu Karjalainen-Aula *Lapin Kansalle*. Kuntalaisten mielipiteistä ja säästösuunnitelmista otettiin *Lapin Kansassa* muutaman päivän kuluessa kaikki irti. Ensin asiaa käsiteltiin pääkirjoituksessa, sitten sisäsivulla ja lopulta Timo Harakan kolumnissa ”Säästetään muilta”²⁵. *Lapin Kansan* asiaa koskevan pääkirjoituksen ja uutistekstin vertailu tuo osuvasti esille näiden kahden kirjoituslajin erot. Pääkirjoitus ”Kaikilla kunnilla rahat eivät riitä” osallistui kansalliseen keskusteluun kuntien taloudesta, kun taas sisäsivuilla tarkasteltiin säästöjä yksittäisten kansalaisten paikallisesta näkökulmasta.

Valtiontaloutta olisi ollut mahdollista tarkastella myös kuntatalouden tilan tai säästöjen kautta. Näin ei kuitenkaan tehty, vaan kuntatalouteen paneutuvia artikkeleita julkaistiin murto-osa verrattuna valtiontalouteen liittyviin teksteihin²⁶.

²² Salovaara-Moring 2004, 255–268.

²³ Turun Sanomat 2.4.2011: ”Äänestäjät vaativat työpaikkoja, sosiaalitukia ja vanhustenhoitoa”.

²⁴ Lapin Kansa 15.1.2011: ”Kansalaiset säästäisivät toimeentulotuesta”.

²⁵ Lapin Kansa 9.1.2011: ”Kaikilla kunnilla rahat eivät riitä”; Lapin Kansa 15.1.2011: ”Lastenhoidosta ja päiväkodeista ei saa tinkiä, vaikka Rovaniemi joutuisi säästökuurille”; Lapin Kansa 17.1.2011: ”Säästetään muilta” (kolumni, Timo Harakka). Timo Harakan kolumni julkaistiin myös Satakunnan Kansassa 17.1.2011.

²⁶ Esimerkiksi Lapin Kansassa valtiontalouden tasapainottamista käsitteleviä tekstejä oli 57 ja kuntataloutta 10. Toisessa alueellisesta näkökulmaa suhteellisen paljon painottavassa lehdessä, Kalevassa, valtiontalouden tasapainottamista käsitteleviä tekstejä oli 62 ja kuntataloutta 5. Etelä-Suomen Sanomissa kuntataloutta käsiteltiin yhdessä artikkelissa ja valtiontalouden tasapainottamista 55 kirjoituksessa.

Kuntataloudesta puhuminen antaa sekin vääristyneen kuvan maakunnallisten äänenkannattajien painopisteestä, sillä itse asiassa valtiontalouden kehitys tai valtion kuntia koskevat päätökset hallitsivat usein niitäkin kirjoituksia, joissa tarkasteltiin kuntataloutta. Helmikuun alkupuolella STT laati kaksi uutista, joissa puhuttiin valtion ja kuntien välisestä rahanjaosta: ”Kunnissa vedetään henkeä” ja ”Kunnille luvassa yhteisöveroja ja vähennysten hyvityksiä”²⁷. Vaikka kirjoituksissa puhtaan kuntataloudesta, aihetta lähestytään valtiontalouden eli valtionhallinnon toimenpiteiden ja taloudellisen tilanteen kehityksen näkökulmasta.

Tämän voi selittää kahdella tavalla. Ensinnäkin valtionosuuksien merkitys kuntien toiminnassa on huomattava ja jatkuvasti kasvanut. Kunnat ovat aikaisempaa riippuvaisempia siitä, miten valtio tasaa kuntien välisiä tulojen ja menojen eroja.²⁸ Tästä syystä on luontevaa, miltei väistämätöntäkin, käsitellä kuntien taloustilannetta valtionhallinnon aihetta koskevien päätösten valossa. Toinen, rinnakkainen syy valtiolliseen näkökulmaan on, että myös kuntien taloustilannetta käsitteleviä uutisia laadittiin tiedotusvälineiden yhteistoimituksissa. Tällöin uutiset oli pakko laatia niin, että ne sopivat mahdollisimman moniin lehtiin Suomessa. ”Kunnille luvassa yhteisöveroja ja vähennysten hyvityksiä” -kirjoitus perustui Kuntaliiton järjestämään paneeliin, jossa esiintyivät eduskuntapuolueiden edustajat ja laatijana oli STT:n toimittaja Helsingissä.

Esimerkit osoittavat, että yhteisten tai yhdistettyjen uutistoimitusten käyttäminen vie julkisuutta väistämättä valtiotason suuntaan. Vaalipiirien suurimmilla päivälehdillä ei ollut olemassa keinoja, kiinnostusta tai resursseja kirjoittaa valtiontaloudesta vaalipiirikohtaisesta tai alueellisesta näkökulmasta. Päinvastoin päivälehdet nojautuivat Euroopan unionin talouskriisiä ja valtiontaloutta koskevissa uutisissa STT:n tai yhteistoimitusten laatimiin uutisiin, eikä vaihtoehtoinen paikallinen näkökulma päässyt esiin.

Erityisesti tämä näkyy pienemmissä lehdissä. Esimerkiksi *Etelä-Suomen Sanomissa* peräti kaikki EU:n talouskriisiä koskevat jutut olivat STT:n toimittamia, *Karjalaisessa* 35 uutista 40:stä tuli Väli-Suomen sanomalehtien yhteistoimituksesta tai STT:lta. Hiukan isommat sanomalehdet hyödynsivät monipuolisia yhteyksiä eri suuntiin. Esimerkiksi *Kaleva* yhdisteli suurin piirtein samassa suhteessa STT:n,

²⁷ Kaleva 1.2.2011: ”Kunnissa vedetään henkeä” (STT); Aamulehti 10.2.2011: ”Kunnille luvassa yhteisöveroja ja vähennysten hyvityksiä” (STT); Karjalainen 10.2.2011: ”Yhteisöveroja luvassa” (STT). Sama valtakunnallinen näkökulma toistui 7. maaliskuuta Suomen kuntaliiton kuntatalousyksikön apulaisjohtajan pääkirjoitussivulla julkaistussa tekstissä. Kaleva 7.3.2011: ”Kuntatalouden vaje kurottava umpeen” (kolumni, Reijo Vuorento).

²⁸ Tilastokeskuksen verkkosivut. Julkinen talous. Kuntien ja kuntayhtymien talous ja toiminta. ”Kuntien yhteenlaskettu vuosikate heikkeni vuonna 2011”. (<http://www.stat.fi/til/ktt/2011/>)

Väli-Suomen sanomalehtien ja Alma Median toimittajien juttuja ja näin teki myös *Turun Sanomat*. Kokonaan toista ääripäätä edusti *Helsingin Sanomat*, jolla ainoana suomalaisena sanomalehtenä oli resursseja seurata valtiontaloutta koskevaa keskustelua ja EU:n taluskriisin kehittymistä ilman ulkopuolista apua.

Yhtenäinen maahanmuuttojulkisuus

Edellisessä luvussa kerrottiin, että maahanmuutto oli tiedotusvälineissä yksi kevään eniten esillä olleista politiikan aiheista. Eri tiedotusvälineitä tarkasteltaessa huomataan, että teemasta nousivat esille pitkälti samat aiheet. Lukuisat maahanmuuttoon liittyvät uutiset läpäisivät uutiskynnyksen ympäri Suomea. Esimerkiksi Helsinkiin perustettavasta, paperittomille ulkomaalaisille suunnatusta klinikasta²⁹ ja vuoden pakolaisnaisesta Saido Mohammedista³⁰ uutisoitiin yli puolessa aineiston tiedotusvälineistä. Osaksi sanomalehtijulkisuuden läpäisevien maahanmuuttoutusten suurta määrää selittää STT:n uutisiin pohjaavien juttujen osuus. Koko sanomalehtiaineiston maahanmuuttoaiheisista uutisista hieman yli neljännes pohjautui STT:n tuottamaan materiaaliin. Medianäkyvyyden perusteella STT:n jutuista kiinnostavimpia olivat ne, joissa kerrottiin maahanmuuttaja-alueiden syntymisestä Suomessa³¹ sekä turvapaikanhakijoiden määrään liittyvät uutiset³². Lisäksi kiinnostivat turvapaikan saaneiden kuntapaikkoja käsitelleet jutut³³.

Maahanmuuttoon liittyviä, STT:n ja Väli-Suomen sanomalehtien toimitusten laatimia uutisia julkaistiin laajalti samansisältöisinä eri medioissa. Esimerkiksi toimittaja Sari Toivakan Suomen valtion integraatio- ja kansalaisuuspolitiikkaa muiden maiden käytänteisiin verrannut uutinen³⁴ tai Toivakan ulkomaisen työvoiman ja ihmiskaupan yhteyksiä pohtinut uutinen³⁵ levisivät laajalle. Edellinen julkaistiin

²⁹ Esim. Kaleva 29.1.2011: "Salainen klinikka paperittomille siirtolaisille" (STT); Hufvudstadsbladet 13.2.2011: "Gratis sjukvård ges på hemlig adress"; Ilta-Sanomat 10.3.2011: "Hän johtaa salaista klinikkaa".

³⁰ Esim. Suomen Kuvalehti 2/2011: "Saido Mohamed"; Kymmenen Uutiset, MTV3 8.3.2011; Länsi-Savo 9.3.2011: "Vuoden pakolaisnainen muistuttaa ihmisestä pakolaisen takana" (STT).

³¹ Esim. Etelä-Suomen Sanomat 15.2.2011: "Maahanmuuttajat kotiutuvat yhä useammin samoille asuinalueille" (STT); Keskiuomalainen 15.2.2011: "Samoille alueille" (STT); Kaleva 15.2.2011: "Maahanmuuttajat samoilla asuinalueilla" (STT).

³² Esim. Ilkka 1.4.2011: "Turvapaikanhakijoiden määrä väheni kolmanneksella" (STT).

³³ Esim. Savon Sanomat 12.4.2011: "Valtio vauhdittaa omin toimin pakolaisten muuttoa kuntiin" (STT); Keskiuomalainen 12.4.2011: "Valtio vauhdittaa muuttoa" (STT); Ilkka 12.4.2011: "Valtio vauhdittaa pakolaismuuttoa" (STT).

³⁴ Ilkka 6.4.2011: "Suomi ei kannusta jäämään maahan"; Kaleva 6.4.2011: "Suomi ei kannusta jäämään"; Karjalainen 6.4.2011: "Suomi oli neljäs kotouttajien listalla"; Keskiuomalainen 6.4.2011: "Suomi ei kannusta jäämään"; Turun Sanomat 6.4.2011: "Suomi ei kannusta jäämään maahan".

³⁵ Ilkka 4.2.2011: "Riistoa ja kiskontaa töissä"; Kaleva 4.2.2011: "Riistoa, kiskontaa ja uhkailua"; Karjalainen 4.2.2011: "Riistoa ja kiskontaa"; Keskiuomalainen 4.2.2011: "Riistoa ja kiskontaa"; Savon Sanomat 4.2.2011: "Riistoa ja kiskontaa"; Turun Sanomat 4.2.2011: "Työperäistä ihmiskauppaa esiintyy eniten rakennus- ja ravintolalalla".

viidessä ja jälkimmäinen kuudessa luetuimmista maakuntalehdistä. Tämä samojen uutistekstipohjien toistuminen korosti maahanmuuttojulkisuuden homogeenisyyttä alueesta riippumatta.

Laajalle levinneet STT:n ja Väli-Suomen sanomalehtien jutut olivat usein myös rakenteeltaan samankaltaisia. Suuri osa uutisista pohjautui juuri julkaistuihin tilastoihin tai selvityksiin, joita asiantuntijat esittelivät ja kommentoivat haastatteluisia. Toisaalta korkean tason poliitikkojen lausunnot ja korkeissa poliittisissa elimissä käydyt keskustelut maahanmuuttopolitiikan kysymyksistä nousivat laajalle levinneiden uutisten aiheiksi³⁶. Nämä erilaisiin selvityksiin ja asiantuntijalausuntoihin pohjanneet jutut olivat omiaan korostamaan valtiollista ja hallinnollista näkökulmaa maahanmuuttokysymyksiin. Maahanmuutto näyttäytyykin aineistossa aiheena, josta käytävää keskustelua johtavat yhteiskunnan ylätasolle ja erilaisiin instituutioihin sijoittuvat henkilöt. ”Tavallisten” suomalaisten tai maahanmuuttajataustaisten henkilöiden itsensä esiintyminen jutuissa oli harvinaisempaa.³⁷

Myös muiden kuin yhteistoimitusten uutisten osalta tiedotusvälineissä käsiteltiin paitsi samoja kysymyksiä, niin usein myös samalla tavalla. Suurin huomio kiinnittyi julkisuudessa maahanmuuttajien ryhmistä turvapaikanhakijoihin, ulkomaiseen työvoimaan ja Romanian romaneihin, jolloin muut ryhmät jäivät vähälle huomiolle. Päivälehtien maahanmuuttouutisoinnissa korostuivat ennen muuta valtaväestön ja Suomen valtion näkökulma aiheeseen sekä erilaiset ongelmat ja lieveilmiöt. Keskustelu vaalien kontekstissa jäi tiedotusvälineeseen katsomatta yleensä suhteellisen vähäiseksi. Vaikka joitain poikkeuksia tästä olikin³⁸, niin toimitusten välillä vaikutti olevan jonkinlainen yksimielisyys siitä, että aihe ei kuulunut näiden vaalien merkittävimpien, julkisuudessa käsiteltävien asiakysymysten joukkoon.³⁹

Kuten aiemmin tässä luvussa käsitellyissä teemoissa, myös maahanmuuton yhteydessä aihetta lähestyttiin useimmin kansallisesta näkökulmasta⁴⁰. Vaikka kyseessä olivat maakunnalliset lehdet, ainoastaan alle viidenneksessä päivälehtien kirjoituksista nostettiin esiin ilmiöön liittyviä alueellisia kysymyksiä tai esimerk-

³⁶ Esim. Etelä-Saimaa 8.2.2011: ”Segolene Royal muistutti maahanmuuttajien hyödyllisyydestä” (STT); Etelä-Suomen Sanomat 10.2.2011: ”Maahanmuuttoministerille suunnattu näpätys jäi yritykseksi” (STT); Helsingin Sanomat 24.3.2011: ”Kiviniemi: Maahanmuuttajia asumaan eri puolille kaupunkia”.

³⁷ Vrt. Vehmas 2012; Raittila & Vehmas 2005.

³⁸ Esimerkiksi Ilkan puolue-esittely -juttusarjassa kaikilta vaalipiirin eri puolueiden ehdokkailta kysyttiin heidän kantaansa Suomen maahanmuuttopolitiikkaan. Esim. Ilkka 23.3.2011: ”Vasemmisto kärkeä kotijuoksu”.

³⁹ Maahanmuuttojulkisuuden näkökulmiin, aiheen yhteydessä esiin nousseisiin henkilöihin ja maahanmuuttoon osana vaalijulkisuutta paneudutaan tarkemmin teoksen seuraavassa luvussa ”Kamppailu julkisuuden hallinnasta” sekä maahanmuuttoa käsittelevässä luvussa ”Maahanmuutto – politiikan arka aihe”.

⁴⁰ Yli 2/3 aihetta koskevista päivälehtien kirjoituksista sitä tarkasteltiin yksinomaan kansallisesta tai yleisestä perspektiivistä.

kejä. Oikeastaan vain *Helsingin Sanomissa* alueellisen näkökulman ohjaamat kirjoitukset saivat näkyvyyttä. Puhuttanein pääkaupunkiseudun paikallisista aiheista oli laaja, Romanian romaneihin liittynyt keskustelu. Se oli ainoa paikallinen ulkomaalaiskysymys, joka nousi myös valtakunnalliselle politiikan agendalle. Tosin sen valtakunnallista kiinnostavuutta korosti yleisemmän tason keskustelu kerjäämisen ja leiriytymisen kieltävään lakiesitykseen liittyen. *Aamulehdessä*, *Kalevassa* ja *Länsi-Savossa* alueellisen näkökulman maahanmuuttokirjoitukset jäivät vain muutamaaan, vaikka esimerkiksi *Aamulehdessä* maahanmuuttokysymykset saivat muuten suhteellisen paljon julkisuutta osakseen.

Alueellisten tarkastelukulmien vähäisyyttä selittää varmasti osaksi STT:n ja Väli-Suomen sanomalehtien yhteistoimitusten vahva asema uutisten tuottajina ja levittäjinä. Näiden toimitusten uutiset olivat paitsi aiheiltaan samoja, niin myös näkökulmaltaan usein koko Suomea koskettavia. Muutenkin eri sanomalehtien kirjoituksissa maahanmuuttokysymyksistä puhuttiin suurina kokonaisuuksina ja yksinkertaistettuja jaotteluja käyttäen. Näistä esimerkkejä olivat viittaaminen esimerkiksi turvapaikanhakijoihin, ulkomaiseen työvoimaan tai Suomen ulkomaalaispolitiikkaan yksinä kokonaisuuksina tai suomalaisten ja ulkomaalaisten tekemien rikosten vertailu. Tällä tavoin ehkä pyrittiin korostamaan aiheiden merkittävyyttä ja helpottamaan niiden ymmärtämistä.

Iltapäivälehdistä tai television pääuutislähetyksissä maahanmuuttoon liittyvät aiheet ja näkökulmat eivät myöskään juuri eronneet päivälehdistä. Iltapäivälehtien näkökulmissa korostuivat jonkin verran enemmän henkilöt ja konfliktit⁴¹, mikä on niiden uutisointityylille muutenkin tyypillistä. Television pääuutislähetyksissä ja iltapäivälehdistä alueelliset maahanmuuttouutiset olivat vielä päivälehtiäkin harvemmassa. Ylen pääuutislähetyksessä maahanmuuttoa käsiteltiin yleisestä tai valtakunnallisesta näkökulmasta. Esiin ei noussut edes muissa tiedotusvälineissä puhuttanut romanikysymys. Yleisradiossa alueellinen näkökulma vaikutti olevan varattu aluelähetysiin. Esimerkiksi *Uudenmaan alueuutiset* uutisoi toistuvasti Romanian romanien tilanteeseen liittyen⁴², mikä olikin aluelähetysten suosituin

⁴¹ Esim. Iltta-Sanomat 23.3.2011: "Ministeri: Ei luovuta suomalaisista perinteistä"; Iltalehti 28.3.2011: "Nyt meni hermöt!"; Iltalehti 30.3.2011: "Persukahakka!"

⁴² Esim. Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2 26.1.2011; Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2 18.2.2011; Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2 15.3.2011; Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2 21.3.2011; Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2 22.3.2011; Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2 29.3.2011; Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2 31.3.2011; Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2 6.4.2011.

ulkomaalaiskysymys⁴³. Myös MTV3:n *Kymmenen Uutiset* nosti esille romaneihin liittyvää keskustelua ja se erosi lisäksi *Yle Uutisista* sillä, että uutisissa käsiteltiin maahanmuuttoa joitain kertoja myös osana kevään vaalikamppailua⁴⁴.

Myös kansallista näkökulmaa laajempi tarkastelukulma oli tiedotusvälineissä vähäistä. Tämä tuntuu omituiselta, kun tarkastellaan ilmiötä, joka on perusluonteeltaan kansainvälinen. Kysehän on pohjimmiltaan ihmisten muutosta yhden valtion alueelta toiseen valtioon. *Helsingin Sanomat* erosi muista tiedotusvälineistä myös tässä kohdin. Lehdessä eriteltiin enemmän muuttoliikkeiden kansainvälisiä syitä, kokoluokkia ja muiden maiden tilanteita kuin pelkästään Suomen kehitykseen peilaavia kirjoituksia. Tämä selittyy tosin ehkä osaksi aihepiirin käsittelyn yleisellä laajuudella lehdessä.

Omaperäisiä näkökulmia maahanmuuttokysymyksiin nostivatkin enemmän esille tarkastelluista viestimistä lähinnä *Helsingin Sanomat* ja jonkin verran myös *Hufvudstadsbladet*, *Ilkka* ja *Turun Sanomat*. Näille neljälle lehdelle oli tyypillistä STT:n ja Väli-Suomen sanomalehtien yhteistoimituksen tuottamien maahanmuuttoaiheisten kirjoitusten suhteellisen vähäinen lukumäärä. *Ilkkaa* lukuun ottamatta niissä myös nostettiin esille muita päivälehtiä enemmän selkeän positiivisia näkökulmia kansainvälisyyteen ja maahanmuuttoon. *Helsingin Sanomissa* maahanmuutosta käydyin keskustelun laajuus oli aivan omaa luokkaansa muihin tiedotusvälineisiin verrattuna. Lehdessä julkaistiin tarkasteluvälillä aihepiiriin liittyen 47 mielipidekirjoitusta, 18 pääkirjoitusta tai kolumnia ja 74 kotimaan- tai kaupunkiosaston uutista. Aihepiiriä käsiteltiin näissä kirjoituksissa hyvin monista eri näkökulmista. Myös alueelliset tarkastelukulmat tai maahanmuuttajien omat näkemykset tuotiin esille. Usein jotakin maahanmuuttoon liittyvää erityisaihetta – kuten kysymystä ”kunniaväkivaltaasta”⁴⁵ – käsiteltiin ensin uutisjutussa tai pääkirjoitussivulla ja sen jälkeen aiheelle annettiin näkyvyyttä myös kolumneissa tai mielipideosastolla useiden eri näkökulman omaavien juttujen muodossa. *Helsingin*

⁴³ Myös paikallisia kotouttamiskokemuksista tai Kinnulan kunnan ja Seinäjoen kaupungin kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta uutisoitiin alueellisissa lähetyksissä joitain kertoja. Esim. Pohjanmaan alueuutiset, Yle TV2 23.2.2011; Pohjois-Suomen alueuutiset 30.3.2011, Yle TV2; Keski-Suomen alueuutiset, Yle TV2 1.1.2011; Keski-Suomen alueuutiset, Yle TV2 24.1.2011; Keski-Suomen alueuutiset, Yle TV2 25.1.2011; Keski-Suomen alueuutiset, Yle TV2 1.2.2011; Pohjanmaan alueuutiset, Yle TV2 16.2.2011.

⁴⁴ Esim. *Kymmenen Uutiset*, MTV3 25.2.2011; *Kymmenen Uutiset*, MTV3 27.2.2011.

⁴⁵ *Helsingin Sanomat* 27.2.2011: ”Isällä on tosi painava käsi”; 28.2.2011: ”Auttajat eivät osaa puuttua”; 1.3.2011: ”Brax: Kunniaan liittyvä väkivalta valtion asia”; 1.3.2011: ”Miesten kotouttaminen auttaisi kunniaväkivallan kitkemisessä” (mielipidekirjoitus, Husein Muhammed); 1.3.2011: ”Väkivalta on syvällä kulttuurin rakenteissa” (mielipidekirjoitus, Satu Lidman); 1.3.2011: ”Poliisi puuttuu kunniaväkivaltaan” (mielipidekirjoitus, Kari Toivanen); 3.3.2011: ”Väkivallattomia toimintamalleja on tarjolla” (mielipidekirjoitus, Jari Hautamäki et al.); 3.3.2011: ”Kunniaväkivaltaa ei pidä yleistää” (mielipidekirjoitus, Roni Khalatyan & Elina Niinivaara); 3.3.2011: ”Naiset kotoutettava paremmin” (mielipidekirjoitus, Ana Maria Gutierrez Sorainen).

gin *Sanomien*, *Hufvudstadsbladetin*, *Ilkan* ja *Turun Sanomien* erilaiset näkökulmat muodostivat kuitenkin poikkeuksen maahanmuuttojulkisuuden valtavirrasta, joka näyttäytyi pitkälle samanlaisten, koko Suomea koskettavien, aiheiden ja näkökulmien kautta. Näiden lehtien erilaiset aiheen käsittelytavat kuitenkin osoittavat, että maahanmuuttokysymyksiä oli mahdollista lähestyä myös muilla tavoilla.

Valtakunnalliset mielipidemittaukset iso uutinen koko maassa

Kaikki tiedotusvälineet seurasivat tiiviisti puolueiden kannatuskäyrien kehitystä sekä analysoivat niihin liittyneitä muutoksia⁴⁶. Mielipidemittaukset ovat tiedotusvälineille mieluinen aihe. Puolueiden kannatusta mittaavien tutkimusten merkittävää asemaa julkisuudessa on selitetty kiristyneen taloudellisen kilpailun asettamilla paineilla. Ne tuottavat mielikuvaa puolueiden ja poliitikkojen välisestä jännittävästä kilpailusta, josta on helppo kirjoittaa ja jonka seuraaminen ei edellytä aikaisempaa tietoa politiikasta. Toinen selitys mielipidemittausten suosiolle uutismateriaalina on, että niiden avulla mediat tuottivat itsestään mielikuvaa kriittisenä ja itsenäisenä instituutiona suhteessa poliitikkoihin⁴⁷.

Vain suurimmat mediat, *Helsingin Sanomat*, MTV3 ja Yleisradio pystyivät tilaamaan säännöllisesti omia mielipidemittauksiaan. Yle ja *Helsingin Sanomat* tuottivat kumpikin yhden valtakunnallisen mielipidemittauksen per kuukausi, ja MTV3 julkaisi yhden helmikuussa ja toisen huhtikuussa. Vaalipiirien suurimmat päivälehdet raportoivat näistä gallupeista teettämättä omia valtakunnallisia tutkimuksia, lukuun ottamatta yhtä poikkeusta. Vuodenvaihteessa 2010–2011 *Turun Sanomat*, *Kaleva* ja Väli-Suomen sanomalehdet tuottivat oman valtakunnallisen puoluekannatusmittauksensa. Ilmeisesti tavoitteena oli nimenomaan tarjota vaihtoehto Ylen, MTV3:n ja *Helsingin Sanomien* vastaaville mittauksille.

Maakunnalliset päivälehdet teettivät tyypillisesti yhden mielipidemittauksen omasta vaalipiiristään tammikuun alusta vaaleihin ulottuvana aikana. *Keskisuomalainen*, *Etelä-Saimaa* ja *Kaleva* tuottivat kaksi oman alueensa puoluegallupia kyseisenä ajanjaksona. *Helsingin Sanomat* laati valtakunnallisen kannatustutkimuksensa lisäksi mielipidemittaukset sekä Uudenmaan että *Helsingin* vaalipiireistä.

Valtakunnallisten kannatusmittausten tulokset olivat jatkuvan uutisvirran lähde. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* julkaisi 42 mielipidemittauksiin liittyvää

⁴⁶ Tässä tarkastellaan pelkästään puolueiden kannatusmittauksia. Vaalien alla tiedotusvälineet julkaisivat uutisia monista muistakin mielipidemittauksista, kuin pelkästään puolueiden kannatukseen liittyvistä kyselyistä. Näistä tarkemmin Suhonen 2012, 43–61.

⁴⁷ Strömbäck 2012, 8–13.

uutista tammikuun alusta vaaleihin ulottuvalla ajanjaksolla, eli keskimäärin liki kolme (2,8) aihepiirin uutista joka viikko, *Savon Sanomat* 45 uutista eli keskimäärin tasan kolme juttua viikossa ja *Turun Sanomat* 47 artikkelia eli keskimäärin yli kolme (3,1) juttua viikossa. Kun vielä ottaa huomioon, että päivälehtien lisäksi iltapäivälehdet, aikakauslehdet ja televisio julkaisivat myös runsaasti mielipidemittauksiin perustuvaa materiaalia, tiedotusvälineitä seuraavat kansalaiset näkivät periaatteessa liki päivittäin ainakin yhden mielipidemittauksiin perustuvan uutisen.

Mielipidemittauksia käsittelevissä jutuissa kaikkien suurimpien päivälehtien fokus oli kiinnittynyt valtakunnallisen politiikan tapahtumiin. Esimerkiksi *Helsingin Sanomien* 42 aihepiirin kirjoituksesta vain 9 liittyi maakunnallisiin aiheisiin, muut valtakunnallisiin. Tilanne oli sama myös niissä lehdissä, joissa oli vahva alueellinen agenda. *Lapin Kansan* 41 jutusta 14 liittyi maakunnallisiin kannatusmittauksiin ja *Savon Sanomien* 45 kirjoituksesta 14. Vaalipiirikohtaisten mielipidemittausten teettäminen ja niistä kirjoittaminen oli lehdestä riippumatta selvästi harvinaisempaa, kuin valtakunnallisten galluppien tulosten julkaisu ja niiden analysointi. Näin oli myös sellaisissa lehdissä, joissa seurattiin keskimääräistä tiiviimmin alueellista vaaliagenda, kuten *Lapin Kansassa* tai *Savon Sanomissa*.

Valtakunnallisten mielipidemittausten hallitsevaa asemaa voi tarkastella eri näkökulmista. Yksi selitys on, että valtakunnallisia mielipidemittauksia oli paljon enemmän kuin vaalipiirikohtaisia mittauksia. Vaalipiirikohtaisia mielipidemittauksia teetettiin vaalien alla tyypillisesti yksi kappale per vaalipiiri. Se on vähän, kun pitää mielessä, että pelkästään Yleisradio, *Helsingin Sanomat* ja MTV3 tuottivat tammikuusta eduskuntavaaleihin ulottuvalla ajanjaksolla yhteensä kymmenen valtakunnallista puoluekannatusmittausta. Toisin sanoen vaalipiirien päivälehdille oli tarjolla vähintään viisinkertaisesti tai jopa kymmenkertaisesti enemmän valtakunnallisten puoluekannatusten mittauksia verrattuna vaalipiirikohtaisiin mittauksiin. Lisäksi on otettava huomioon, että iltapäivälehdet teettivät puoluejohtajien suosiota mittaavia valtakunnallisia pääministeri-gallupeja, joita niitäkin siteerattiin ahkerasti maakunnissa.

Taloustutkimuksen tutkimuspäällikkö Juho Rahkonen on arvioinut, että vaalipiirien suurimmat lehdet eivät halua teettää useampia alueellisia mielipidemittauksia, koska ne ovat niin kalliita. Vaalipiirien suurimmilla päivälehdillä on tavallisesti vähemmän resursseja käytössään mielipidemittausten teettämiseen kuin valtakunnallisilla medioilla, mutta sen lisäksi vaalipiirikohtaiset mielipidemittaukset ovat itse asiassa kalliimpia tehdä kuin valtakunnalliset mielipidemittaukset, toteaa Rahkonen. Valtakunnalliset mielipidemittaukset voidaan yhdistää osaksi muita

valtakunnallisia tutkimuksia, joita tehdään koko ajan, joten mielipidemittauksiin liittyvää pohjatyötä ei tarvitse tehdä erikseen. Sen sijaan vaalipiirikohtaisissa mielipidemittauksissa jokainen mittaus on oma itsenäinen suorituksensa, jota ei voi yhdistää muihin käynnissä oleviin hankkeisiin. Sen vuoksi niiden yksikköhinta on korkeampi.⁴⁸ Voi siis ajatella, että myös tämä taloudellinen logiikka ohjaa vaalipiirien suurimmat lehdet julkaisemaan valtakunnallisiin mielipidemittauksiin liittyviä uutisia puolueiden valtakunnallisen kannatuksen kehittymisestä.

Toinen syy valtakunnallisten mielipidemittausten määrällisesti hallitsevaan asemaan vaalipiirien suurimmissa lehdissä on, että tiedotusvälineiden yhdistetyt Helsingin toimitukset sekä Suomen tietotoimisto laativat samanlaisia uutisia samoista valtakunnallisista mielipidemittauksista. Uutisen julkaisun jälkeen jokaisen vaalipiirin tärkeimmän lehden pääkirjoitustoimittaja kommentoi kussakin lehdessä viimeisempien valtakunnallisten puoluemittausten tuloksia, mikä entisestään korosti näiden mielipidemittausten näkyvyyttä. Esimerkiksi vuodenvaihteessa 2010–2011 julkaistiin kahden puoluekannatusmittauksen tulokset. Näistä ensimmäinen oli *Turun Sanomien*, *Kalevan* ja Väli-Suomen sanomalehtien yhdessä teettämä mittaus ja toinen Ylen yhtäläillä valtakunnallinen puolueiden kannatusmittaus. Samoihin aikoihin *Ilta-Sanomat* teetti kyselytutkimuksen, jossa se selvitti SDP:n puheenjohtajan Jutta Urpilaisen henkilökohtaista suosiota puolueessaan. Nämä kolme mielipidemittausta ja niitä koskevat analyysit näkyivät muodossa tai toisessa kaikissa tämän tutkimuksen materiaalina olleissa päivälehdissä kautta maan.

Ensimmäinen juttu *Turun Sanomien*, *Kalevan* ja Väli-Suomen sanomalehtien tuottamasta valtakunnallisesta mielipidemittauksesta julkaistiin 4. tammikuuta näissä päivälehdissä grafiikkaa ja otsikkoa myöten miltei samanlaisina: ”Perussuomalaiset ratsastaa muiden ’virheillä.’”⁴⁹ Uutisessa kerrottiin, että perussuomalaisten piirijohtajat selittivät oman kannatuksen kasvua muiden puolueiden tekemillä virheillä. Myös STT laati asiasta uutisen, joka levisi useisiin päivälehtiin ympäri maata⁵⁰. Kun aihetta oli käsitelty STT:n uutisessa sisäsivulla, ottivat lehtien pääkirjoitustoimittajat kantaa asiaan⁵¹.

⁴⁸ Taloustutkimus Oy:n yhteiskunnallisista mielipidemittauksista vastaavan tutkimuspäällikön Juho Rahkosen haastattelu 22.2.2012.

⁴⁹ Kaleva 4.1.2011: ”Muiden ’virheet’ suosion takana”; Turun Sanomat 4.1.2011: ”Perussuomalaiset ratsastaa muiden ’virheillä’”. Ks. myös Karjalainen 5.1.2011: ”Perussuomalaiset ratsastaa muiden ’virheillä’”.

⁵⁰ Esim. Lapin Kansa 8.1.2011 ”Puolueet eivät niele syytöksiä synneistä” (STT).

⁵¹ Etelä-Suomen Sanomat 8.1.2011: ”Vanhat puolueet auttavat perussuomalaisia” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat 8.1.2011: ”Isot puolueet eivät niele syytöksiä syntilistoista”; Savon Sanomat 9.1.2011: ”Urpilaisen uskottavuus mitataan huhtikuussa” (pääkirjoitus); Satakunnan Kansa 10.1.2011: ”Pääoppositiipuolue SDP joutuikin itse piinapenkkiin” (pääkirjoitus); Satakunnan Kansa 12.1.2011: ”Vasemmisto alkaa olla ahdingossa” (pääkirjoitus). Länsi-Savo julkaisi STT:n jutusta yhden palstan pikku-uutisen (5.1.2011) ja pääkirjoituksen 10.1.2011: ”SDP:n oppositioaika uhkaa jatkaa”.

Toimittajat tarttuivat myös hanakasti mielipidemittausten osoittamaan SDP:n kannatuksen laskuun ja yhdistivät sen *Ilta-Sanomien* väitteeseen, että Jutta Urpilainen on epäonnistunut puoluejohtajana. Lehtien välisestä kilpailuasetelmasta kertoo, että *Helsingin Sanomat* ei julkaisut uutista edellä mainitusta mielipidemittauksesta. Se kommentoi Urpilaisen asemaa SDP:n puheenjohtajakin vain lyhyessä pääkirjoitussivun tekstissä: ”SDP:n kenttä oireilee.”⁵² Esimerkki tukee aikaisempia havaintoja siitä, että *Helsingin Sanomilla* oli varaa jättää huomiotta muiden tiedotusvälineiden tuottamat puoluekannatusmittaukset. Muilla päivälehdillä ei ollut mahdollisuutta tällaiseen oman tiensä kulkemiseen. Tapaus osoittaa, että kahden tai kolmen mielipidemittauksen tulokset ja niiden tulkinnat kulkivat STT:n ja sanomalehtien yhteistoimitusten välittämänä uutisina sekä pääkirjoitustoimittajien ja kolumnistien kommentoimina.

Kun päivälehdet teettivät ja julkaisivat oman vaalipiirinsä puoluekannatusmittauksia, niistä otettiin kaikki irti. Tällöin vaalipiirikohtainen kannatusmittaus oli suurempi uutinen kuin valtakunnallinen puoluegallup. Esimerkiksi *Satakunnan Kansa* julkaisi oman paikallisen vaalitutkimuksensa tulokset helmikuun puolivälissä ja sen tulokset hallitsivat *Satakunnan Kansan* otsikoita usean päivän ajan. Uutisyöry alkoi 18. helmikuuta uutispäivän pääotsikolla ”Perussuomalaisten ihme iski Satakuntaan”⁵³, seuraavana päivänä asiaa käsiteltiin pääkirjoitussivun pääjutussa ”Demariromahduksen suuruus yllättää”⁵⁴ sekä sisäsivulla koko sivun jutussa ”SDP ja keskusta menettämässä paikan perussuomalaisille”⁵⁵. Tämän jälkeen aihetta hyödynsivät vielä kolumnistit Erkki Teikari ”Kyllä gallupit äänestävät” ja Juha Stähle ”Valittamalla ei vaaleja voiteta”⁵⁶.

Satakunnan Kansa ei kuitenkaan teettänyt omasta vaalipiiristään muita puoluekannatuksen mittauksia, joten valtakunnallista painotusta tämä yksittäinen tapaus ei pysty muuttamaan. Mikä tärkeämpää, *Satakunnan Kansan* kolumnistit ja pääkirjoitustoimittajat vertailivat paikallisen puoluekannatuksen tuloksia valtakunnallisiin havaintoihin, joten valtakunnallinen näkökulma tuli teksteihin ikään kuin hiipien mukaan. Myöskään vaalipiirien tärkeimpien lehtien tuottamien vaalipiirikohtaisten mielipidemittausten tulokset eivät levinneet valtakunnallisiin tai muihin maakunnallisiin medioihin kuin korkeintaan pikku-uutisina. Havainto

⁵² *Helsingin Sanomat* 8.1.2011: ”SDP:n kenttä oireilee” (pääkirjoitus).

⁵³ *Satakunnan Kansa* 18.2.2011: ”Perussuomalaisten ihme iski Satakuntaan”.

⁵⁴ *Satakunnan Kansa* 19.2.2011: ”Demariromahduksen suuruus yllättää” (pääkirjoitus).

⁵⁵ *Satakunnan Kansa* 19.2.2011: ”SDP ja keskusta menettämässä paikan perussuomalaisille”.

⁵⁶ *Satakunnan Kansa* 22.2.2011: ”Kyllä gallupit äänestävät” (kolumni, Erkki Teikari); *Satakunnan kansa* 26.2.2011: ”Valittamalla ei vaaleja voiteta” (kolumni, Juha Stähle).

vahvistaa mielikuvaa asenteesta, jonka mukaan valtakunnalliset tapahtumat ja ilmiöt ovat tärkeitä, mutta vaalipiirikohtaiset eivät ole. Tokihan tässä oli ainakin osittain kysymys siitä, että kukin maakunnallinen media pyrki palvelemaan ensisijaista kohdeyleisöä: oman vaalipiirin lukijoita. Samalla ilmiö kertoo kuitenkin myös siitä, että mielipidemittauksia koskevissa uutisissa valtiollinen fokus syrjäytti vaalipiirikohtaisen näkökulman.

Maakuntalehtien ristiriitainen suhde valtionhallintoon

Päivälehdet edustavat lukijoilleen kaksinaista tiedotuskanavaa suhteessa vaalijulkisuuteen. Niiden kautta on mahdollista saada tietoa politiikan valtakunnallisista puheenaiheista, mutta myös alueellisista kysymyksistä. Alueellisten medioiden merkitys perustuu sille, että periaatteessa Suomessa vaalikampanjat käydään vaalipiireissä, joista kansanedustajat valitaan eduskuntaan. Kansanedustajat ovat siten sekä puolueensa että alueensa edustajia eduskunnassa. Tässä tilanteessa alueellisten tiedotusvälineiden tehtävät eivät eroa merkittävästi valtakunnallisten medioiden vastaavista. Niiden funktiona on käydä keskustelua alueellisen politiikan tavoitteista ja tuottaa jonkinasteista yhteisymmärrystä tuon politiikan pohjaksi. Tästä tarkastelukulmasta voisi ajatella, että keskustelu alueellisista ja vaalipiirikohtaisista aiheista olisi merkittävä osa vaalijulkisuutta, mutta näin ei aina ollut.

Vaalipiirien tärkeimpien lehtien politiikan julkisuudessa korostui kolme seikkaa, joista kukin heikensi maakunnallisen julkisuuden merkittävyyttä verrattuna valtakunnalliseen. Ensimmäinen näistä kävi ilmi jo edellisessä luvussa: jokaisella alueella oli omat uutisensa, jolloin niiden osuus koko Suomen politiikan julkisuudesta jäi vähäiseksi. Toiseksi vain osassa maakuntien sanomalehtiä oli merkittävässä määrin alueellisia uutisia. Suurimmassa osassa vaalipiirien sanomalehtiä alueellisia uutisia oli alle kymmenen prosenttia kaikista uutisista ja muutamassa lehdessä vain alle viisi prosenttia.

Kolmanneksi vaalipiirien politiikan julkisuuden aiheet jäivät miltei poikkeuksetta alueille. Pääkaupunkiseudun uutisaiheet saattoivat näkyä maakunnissa, mutta toiseen suuntaan uutisaiheet liikkuivat vain vähän. Pääkaupunkikeskeisyys ilmenee myös siinä, millä tavoin vaalipiirien suurimmat lehdet suhtautuivat valtionhallinnon edustajiin. Kun maakuntalehdissä haluttiin antaa vaikutelma siitä, että vaalipiirin huolenaiheet on otettu huomioon, ne julkaisivat mittavia ministereiden, muiden poliitikkojen sekä johtavien virkamiesten haastatteluita. Seuraavassa käsitellään ensiksi vaalipiirien tärkeimpien päivälehtien alueellisten agendojen painoarvoa ja sen jälkeen politiikan julkisuuden pääkaupunkikeskeisyyttä.

Vaalipiirien tärkeimmät sanomalehdet voi jakaa kolmeen ryhmään sen mukaan, kuinka vahva alueellinen näkökulma niissä oli: vahvan, keskivahvan ja heikon alueellisen agendan lehtiin. Vahvan alueellisen agendan lehtiin kuuluivat *Lapin Kansa*, *Karjalainen*, *Satakunnan Kansa* sekä *Etelä-Saimaa* ja *Länsi-Savo*. Näissä lehdissä vähintään joka kymmenes uutinen kuului alueellisen uutisagendaan. *Lapin Kansan* julkaisemista politiikan julkisuuteen kuuluvista uutisista liki neljännes (23 %) liittyi alueellisiin erityisaiheisiin ja *Etelä-Saimaan* jutuista miltei joka kuudes (16 %). *Karjalaisen* ja *Länsi-Savon* jutuista hiukan useampi kuin joka kymmenes kuului alueellisten aiheiden kategoriaan.

Heikon alueellisen agendan lehtiin on laskettu lehdet, joissa alueellista agendaa käsitteleviä juttuja oli vähemmän kuin 5 % kaikista kirjoituksista. Tällaisia lehtiä olivat *Aamulehti*, *Hufvudstadsbladet*, *Keskisuomalainen* ja *Turun Sanomat*. *Hufvudstadsbladet* ja *Keskisuomalaista* yhdisti se, että kummassakaan lehdessä alueelliset uutiset eivät mahtuneet kymmenen näkyvimmän uutisaiheen joukkoon. *Turun Sanomissa* alueelliset uutisaiheet olivat kahdeksanneksi näkyvin uutisaihe ja *Aamulehdessä* ne olivat sijalla seitsemän.

Keskivahvan alueellisen agendan lehtiin kuuluvat puolestaan näiden kahden ryhmän välimaastoon sijoittuvat lehdet. Näissä alueelliseen agendaan kuuluvia uutisaiheita oli 5–10 %. Joukkoon kuuluivat *Etelä-Suomen Sanomat*, *Helsingin Sanomat*, *Ilkka*, *Kaleva* ja *Savon Sanomat*.⁵⁷ Lahden alueen päälehti *Etelä-Suomen Sanomat* kuului tähän ryhmään vain niukin naukin. Sen uutisista 5,3 % liittyi paikallisiin aiheisiin. On vaikea arvioida, miksi alueellinen agenda ei painotu näissä lehdissä tätä enempää. *Ilkan*, *Kalevan* ja *Savon Sanomien* tapauksissa osasyynä lienee se, että ne sijaitsevat melko kaukana Helsingistä. Etäisyys pääkaupunkiin näyttää jossain määrin korreloivan alueellisen agendan vahvuuden kanssa.

Hiukan kärjistäen voi todeta, että Lapin ja Itä-Suomen lehdillä oli voimakkaampi alueellinen uutisagenda kuin eteläisen Suomen suurten asutuskeskusten sanomalehdillä. *Satakunnan Kansa* muodostaa tähän mielenkiintoisen poikkeuksen, jonka selittänee kuntaliitosten aiheuttama uhka Satakunnan maakunnan olemassaololle. Kuten luvussa ”Vaalikevään media-agenda” todettiin, käsiteltiin tätä aihetta vaalien alla Satakunnan Kansassa erityisen paljon. Vahvan alueellisen agendan päivälehtien sisältö vastasi parhaiten aikaisempien tutkimusten havainto-

⁵⁷ Myös tutkija Inka Moring havaitsi 1980-luvun lopulta 1990-luvun lopulle maakuntalehtien alueellisia identiteettejä tutkiessaan, että erityisesti Ilkalle ja Lapin Kansalle oli tyypillistä alueellisuuden painotus kirjoituksissaan. Tutkija Pekka Rautio taas on havainnollistanut tutkimuksessaan Etelä-Saimaan roolia vahvana Etelä-Karjalan identiteetin luojana sotien jälkeisenä aikana. Moring 2000, 96–99; Rautio 2011. Ks. myös Salovaara-Moring 2004.

ja, että maakuntalehdet pyrkivät maakunnallisen identiteetin luomiseen. Alueellisen identiteetin luomisella maakuntalehdet yrittävät palvella oman kohdealueensa asukkaita saadakseen mahdollisimman monet näistä lukijoikseen. Osittain tämän valinnan taustalla ovat kaupalliset syyt. Lehti puhuttelee maantieteelliseen yhteisöön perustuvaa yleisöä ja nostaa paikallisuudessaan kiinnostavia aiheita esille miellyttääkseen lukijoitaan.⁵⁸ Toisaalta, jos näin on, miksei kaikissa alueellisissa päälehdissä ollut vahva agenda?

Miten suomalaisten maakunnallisten päivälehtien jakautumista ”vahvoihin” ja ”heikkoihin” tiedotusvälineisiin voi selittää? Inka Salovaara-Moringin mukaan maakunnallisten lehtien tuottama julkisuus perustuu maantieteellisiin erityispiirteisiin, joille annetaan lehdissä tiettyjä merkityksiä. Kirjoituksissa yhdistyvät poliittiset, kulttuuriset ja maantieteelliset merkityksenannot, joiden avulla tuotetaan käsitystä alueen ihmisten identiteetistä⁵⁹. Eteläisen Suomen suurten asutuskeskusten valtakunnallista sekä pääkaupungin ruotsinkielisellä päälehdellä *Hufvudstadsbladetilla* oli kuitenkin heikko alueellinen painotus. Myös Lahden alueen päälehdessä *Etelä-Suomen Sanomilla* alueellinen painotus oli heikohko⁶⁰. Nämä tiedotusvälineet painottivat omassa uutisoinnissaan valtakunnallisia aiheita ja näkökulmia. Valtakunnallisen agendan myötäilyä ja alueellisen näkökulman heikkoa osuutta ei voi selittää resurssien puutteella: olivathan kyseessä monet Suomen laajalevikkisimmistä sanomalehdistä⁶¹. Parempi selitys ilmiölle on, että näissä lehdissä nähtiin valtakunnallisen agendan olevan yhteneväinen alueellisen näkökulman kanssa. Lehdet profiloituivat pikemmin ”koko maan” tiedotusvälineinä kuin alueellisina medioina. Pääkaupunkia suhteellisen lähellä olevat suuret päivälehdet ovat siis päättäneet tavoitella alueensa yleisöä toisin keinoin kuin suhteellisten pienten tai etäällä pääkaupungista sijaitsevien päivälehtien toimitukset. Siinä missä pienet tai kaukana pääkaupunkiseudulta sijaitsevat sanomalehdet kokivat alueellisen identiteetin rakentamistyön tärkeänä keinona menestyä taloudellisesti, lähellä pääkaupunkiseutua sijaitsevien suurten päivälehtien kannatti pikemminkin painottaa valtakunnallista, ”yleiseksi” miellettyä vaaliagenda.

Sitä vastoin Pohjois-Suomen *Lapin Kansassa* ja *Kalevassa*, Itä-Suomen *Etelä-Saimaassa* ja *Länsi-Savossa* sekä Etelä-Pohjanmaan *Ilkassa* tuotettiin alueellista identiteettiä ja korostettiin alueellisia etunäkökohtia vahvasti lukuisissa eri osas-

⁵⁸ Hujanen 2002, 16. Ks. myös Moring 2000, 82–88.

⁵⁹ Salovaara-Moring 2004, 118–123.

⁶⁰ Myös Salovaara-Moring toteaa, että Etelä-Suomen Sanomat seurasi tiedotusvälineenä tarkemmin valtiollisen tason uutisia, kuin paikallisia aiheita. Salovaara-Moring 2004, 117.

⁶¹ Tilastokeskus 2012, 60–61.

tojen kirjoituksissa. Lapin Kansassa pääkirjoitusten otsikot ”Maakuntiin tarvitaan työpaikkoja”⁶² ja ”Itä-Lappi kaipaa taas puolustajia”⁶³ kuvaavat hyvin sanomaa, jota lehti viestitti lukijoilleen. Myös *Etelä-Saimaan, Ilkan, Kalevan* ja *Savon Sanomien* pääkirjoitussivun kirjoituksissa nostettiin toistuvasti esille alueellisen edunvalvonnan merkittävyys. Kielipolitiikastakin kirjoitettaessa oli monesti nähtävissä oman alueen erityisaseman korostamista. Erityisesti mielipideosastoilla esitettiin lukuisia kertoja kovinkin sanankääntein, että Itä-Suomessa tulisi olla oikeus valita venäjän kieli ruotsin sijaan tai vaihtoehtoisesti luopua kokonaan kielten opiskelun pakollisuudesta⁶⁴. Pääkirjoituksissa lehdet pyrkivät ennemminkin rauhoittelemaan kielikeskustelua⁶⁵. Tapa, jolla *Länsi-Savon* maaliskuisessa pääkirjoituksessa korostettiin alueellista edunvalvontaa, oli tyypillistä vahvan alueellisen näkökulman lehdille:

*Kaavavaltaa ministeriöön keskittävän lain tiimoilta käyty episodi kuvaa hyvin vaalikauden eteläsavolaista edunvalvontaa. Yhteistä säveltä on harvoin löytynyt kansanedustajien tai maakunnan eri kolkkien kesken. Olipa kyse kaavoituksesta, norpista tai hätäkeskuksesta. Osin syynä on tapa tehdä politiikkaa: mennään eduskuntaryhmän tai puolueen linjausten mukana, vaikka maakunnan etu ehkä toista vaatisikin.*⁶⁶

Tutkimukset ovat osoittaneet, että lehdissä alueellisen identiteetin rakentaminen tapahtuu usein eron tekosten kautta⁶⁷. Vahvan alueellisen näkökulman omanlehtien pääkirjoituksille ja osalle uutisjutuistakin oli tyypillistä eri alueiden välisen kilpailu- ja vastakkainasetteluasetelman korostaminen. Lehden edustaman alueen tilannetta verrattiin usein ennen muuta Etelä-Suomeen tai pääkaupunkiseutuun⁶⁸. Esimerkiksi *Lapin Kansassa*, jossa alueelliset näkökulmat ohjasivat kirjoittelua päivittäin, todettiin tammikuun pääkirjoituksessa: ”Ainakin Lapin näkö-

⁶² Lapin Kansa 16.1.2011: ”Maakuntiin tarvitaan työpaikkoja” (pääkirjoitus).

⁶³ Lapin Kansa 16.2.2011: ”Itä-Lappi kaipaa taas puolustajia” (pääkirjoitus). Ks. myös Lapin Kansa 23.2.2011: ”Etelän hankkeet napsivat tierahat” (pääkirjoitus); Lapin Kansa 22.3.2011: ”Lapin poliiseja ei voi vähentää” (pääkirjoitus); Lapin Kansa 23.3.2011: ”Hallitus tarvitsee Lappi-ohjelman” (pääkirjoitus).

⁶⁴ Esim. Länsi-Savo 8.2.2011: ”Venäjän kielen kokeilu kannattaa” (mielipidekirjoitus, Matti Piispa); Etelä-Saimaa 11.2.2011: ”Suomenkielisiä kyykytetään taas” (mielipidekirjoitus, Seppo Valjakka).

⁶⁵ Länsi-Savo 23.1.2011: ”Mallti on valttia kieliratkaisuissa” (pääkirjoitus); Savon Sanomat 3.4.2011: ”Suomalaisen ei pidä katkoa juuriaan” (pääkirjoitus).

⁶⁶ Länsi-Savo 17.3.2011: ”Istuntokauden outo päätös” (pääkirjoitus).

⁶⁷ Hujanen 2002, 20–22; Salovaara-Moring 2001, 122; Moring 2000, 88–90,95.

⁶⁸ Kaleva 10.2.2011: ”Tahdon läänit takaisin ja mieluummin heti” (kolumni, Matti Heikura). Ks. myös Ilkka 23.1.2011: Kolmetoista vai kahdeksan? (kolumni, Matti Kalliokoski); Lapin Kansa 23.2.2011: ”Etelän hankkeet napsivat tierahat” (pääkirjoitus); Etelä-Saimaa 24.1.2011: ”Lipposen vaalitäky ei toimi” (pääkirjoitus).

vinkkelistä katsoen on toivottava, että myös seuraava hallitus muistaa pääkaupunkiseudun lisäksi alueet⁶⁹.

Vahvan paikallisagendan lehdille oli siis ominaista yhtäältä alueellisten uutisten suuri osuus ja toisaalta voimakas retorinen vastakkainasettelu Etelä-Suomen tai pääkaupunkiseudun kanssa. Kyseessä on tärkeä tekijä alueellisen ja poliittisen identiteetin tuottamisessa. Poliitiikan teoreetikko Chantal Mouffe on Carl Schmittiin viitaten todennut, että määrätietoinen poliittinen toiminta edellyttää vastakkainasettelua. Vastakkainasettelu tuottaa käsityksen itsestä, omasta ryhmästä ja omista eduista, jota kutsutaan tässä poliittiseksi identiteetiksi. Vahvan alueellisen agendan sanomalehdet kykenivät tuottamaan tällaisen poliittisen identiteetin, joka perustui omien intressien määrittelylle ja vastakkainasettelun tuottamiselle. Sen sijaan heikon alueellisen agendan tiedotusvälineet myötäilivät yleiseksi miellettyä valtiollista agendaa, minkä seurauksena niillä ei ollut esittää omaa aluettaan koskevia selkeitä vaatimuksia tai parannusehdotuksia Suomen valtiovallalle. Mouffe on todennut, että politiikassa hallitseva valta (*hegemonic power*) pyrkii esittämään itsensä luonnollisena normina ja politiikan tekemisen pelkästään teknisenä yhteisten päämäärien toteuttamisena. Tällä keinoin hallitseva valta väittää, että muut vaihtoehdot eivät ole realistisia tai teknisesti toteutettavissa ja että ainoastaan sen edustama vaihtoehto on mahdollinen. Samalla se sulkee vaihtoehtoiset todellisuuden tulkinnat poliittisen toiminnan ulkopuolelle ja riistää niiltä uskottavuuden ja oikeutuksen valtaan. Chantal Mouffeen mielestä tällainen kehitys johtaa konkreettisesti tilanteeseen, jossa ihmisiltä itse asiassa riistetään mahdollisuus oman asemansa ymmärtämiseen ja sen parantamiseen heidän omista lähtökohdistaan käsin. Sen vuoksi Mouffe kannattaa ”agonistista politiikkaa”, joka perustuu yhteiskunnan erilaisten ryhmien avoimelle ja julkiselle vastakkainasettelulle, ja jossa kamppailun tuloksen määrää ihmisten eri osapuolille antama tuki. Mouffe väittää, että pitkällä tähtäimellä tällainen politiikan tekemisen malli on yhteiskunnan kokonaisedun kannalta paras.⁷⁰

Chantal Mouffeen ajatus siitä, että poliittisen identiteetin tuottaminen edellyttää vastakkainasettelua, saa vahvistusta, kun tarkastelee Yleisradion alueuutisia. Kuten edellisessä luvussa ”Vaalikevään media-agenda” todettiin, Yleisradion alueuutisille oli ominaista, että niissä liikenne- ja aluepolitiikka olivat näyttävästi esillä. Tässä mielessä kyseessä oli vahvan alueellisen agendan päivälehtiin verrattava tiedotus-

⁶⁹ Lapin Kansa 16.1.2011: ”Maakuntiin tarvitaan työpaikkoja” (pääkirjoitus). Ks. myös Lapin Kansa 22.3.2011: ”Lapin poliiseja ei voi vähentää” (pääkirjoitus); Lapin Kansa 23.3.2011: ”Hallitus tarvitsee Lappi-ohjelman” (pääkirjoitus); Kaleva 27.3.2011: ”Hyvät tiet ovat tehokkuutta” (pääkirjoitus).

⁷⁰ Mouffe 2005.

väline. Toisin kuin vaalipiirien vahvan agendan päivälehdissä, Yleisradion liikennepoliittisten uutisten sävy ei ollut kuitenkaan samalla tavalla valtiovallan toimenpiteitä vaativa, vaan pikemminkin toteava. Esimerkiksi käy Yleisradion alueuutisten liikennepoliittikkaa koskeva uutinen: ”Hanko-Hyvinkää-radnan sähköistäminen etenee tänä vuonna suunnitteluvaiheeseen” tai ”Jyväskylän ja Helsingin välisen nopean ratayhteyden eri toteutusvaihtoehtoja on kartoitettu ensimmäistä kertaa”⁷¹. Sen sijaan, että liikenneyhteyksien korjaamiseksi apuun olisi huudettu valtiota, kohdistivat Yleisradion alueuutiset toiveensa paikallisiin, mutta usein nimeämättömiin poliitikoihin: ”Tienkäyttäjät toivovat Lounais-Suomen päättäjiltä huomiota kasitien parantamiseen – mutta myös perustienpitoon.”⁷² Terävimmilläänkin valtiota kritisoitiin enintään ”poukkoilevasta rahoituksesta” routavaurioiden korjaamiseen⁷³.

Sama asetelma koski myös muita Yleisradion alueuutisten aiheita. Laajakaistayhteyksiä koskevissa uutisissa ei kritisoitu asiasta vastaavaa ministeriä, vaikka tilanteeseen olisi helposti kyennyt rakentamaan asetelman maakunnat vastaan Helsinki: ”Viestintäministeri Suvi Lindén patistaa maaseudun asukkaita vaatimaan perusoikeuksiaan, joihin kuuluu myös nopea internet-yhteys.”⁷⁴ Samoin maankäyttölakia koskevat uutiset olivat maltillisia verrattuna vaalipiirien päälehtien terävään kritiikkiin: ”Lukuisat eri tahot ovat vastustaneet julkisesti lakimuutosta päätöksenteon lähestyessä.”⁷⁵ Sävyltään ja uutisaiheiden käsittelytavaltaan Yleisradion alueuutiset muistutti lähinnä heikon alueellisen agendan lehtiä. Mouffen ajatuksia soveltaen Yleisradion alueuutisilta puuttui vastakkainasettelu, jonka avulla se olisi kyennyt tuottamaan käsitystä alueellisesta identiteetistä, erityiseduista ja tavoitteista. Osittain tämä oli seurausta siitä, että päivälehdissä oli mahdollista käyttää kolumneja ja pääkirjoituksia kannanottoihin. Televisiossa näitä juttutyyppejä ei ollut käytettävissä. Tuloksena oli, että Ylen alueuutisten jutuissa oli korostetun toteava ja varovainen sävy.

Vahvan maakunnallisen agendan tiedotusvälineet pyrkivät siis tuottamaan selkeitä poliittisia tavoitteita tuottamalla vastakkainasettelua maakunnan ja valtionhallinnon välille. Tällaisia vahvan maakunnallisen agendan tiedotusvälineitä oli kuitenkin vähemmistö kaikista medioista. Se ei kuitenkaan ollut ainoa syy siihen, että alueellisen agendan vaikutusmahdollisuudet olivat vähäiset.

⁷¹ Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2 21.1.2011; Hämeen alueuutiset, Yle TV2 1.2.2011.

⁷² Lounais-Suomen alueuutiset, Yle TV2 21.1.2011. Vrt. Pohjois-Suomen alueuutiset, Yle TV2 31.1.2011.

⁷³ Itä-Suomen alueuutiset, Yle TV2 7.4.2011.

⁷⁴ Itä-Suomen alueuutiset, Yle TV2 16.2.2011.

⁷⁵ Keski-Suomen alueuutiset, Yle TV2 23.2.2011.

Valtakunnallinen vs. paikallinen politiikan julkisuus

Suomalaiselle politiikan julkisuudelle oli keväällä 2011 ominaista valtakunnallisen julkisuuden ensisijaisuus ja toiseksi pääkaupunkikeskeisyys. Tätä osoittaa se, että maakunnalliset aiheet eivät nousseet valtakunnalliseen julkisuuteen kuin poikkeustapauksissa. *Lapin Kansan* energia- tai kaivosteollisuutta koskevat uutiset eivät nousseet näkyviksi valtakunnallisiksi uutisiksi ja sama koskee itärajan lehdissä käytyä kielipolitiikkaa ja tonttikauppoja koskevia keskusteluita. Näitä aiheita tarkasteltiin valtakunnallisissa medioissa vain yksittäisiä kertoja, esimerkiksi television pääuutislähetyksissä tai iltapäivälehdissä.⁷⁶ Myös *Helsingin Sanomat*, jota ajoittain pidetään valtakunnallisena mediana, julkaisi yksittäisiä uutisia maakunnallisista aiheista⁷⁷.

Alueelliset politiikan aiheet eivät kuitenkaan useimmiten kiinnostaneet aluelehden tai vastaavan alueellisen television uutislähetysten tuottaman vaalijulkisuuden lisäksi muita viestimiä. Keskustelut näyttivät jäävän maakuntiin ja yksittäisiin mainintoihin valtakunnallisissa viestimissä. Alueelliset vaalikysymykset olivat siis leimallisesti nimenomaan alueiden erityisaiheita. Sen vuoksi niiden sama kokonaisjulkisuus jäi vähäpätöiseksi, jos sitä verrataan aiemmin tässä luvussa esiteltyihin EU:n talouskriisiin, valtiontalouteen, maahanmuuttoon tai puolueiden kannatusmittauksiin. Nämä aiheet nousivat esille useimmissa tiedotusvälineissä suhteellisen saman sisältöisinä ja koko Suomen kattava näkökulma ohjasi tarkastelua. Alueellisista aiheista sen sijaan keskusteltiin useimmiten ainoastaan maakuntien medioissa ja lisäksi enimmäkseen alueellisen edunvalvonnan näkökulmasta.

Lisäksi on tärkeää huomata, että vaalipiirien tärkeimpien lehtien alueellisen agendan uutisissa puhuttiin silmiinpistävän usein Suomen keskushallinnon korkeiden virkamiesten, ministereiden ja ministeriöiden mielipiteistä. Vahvan alueellisen agendan tiedotusvälineet yrittivät osoittaa lukijoilleen, että niitä maakuntien huolenaiheet ovat itse asiassa saaneet valtakunnallista huomiota. Päivälehtien sivuilta välittyvä viesti, että asioihin kannattaa ja pitää vaikuttaa pikemminkin keskushallinnon kautta kuin maakunnan omien kansanedustajien avulla. Lappeenrannan alueella herätti närää Venäjän valtion kielteinen suhtautuminen suomalaisten tonttikauppoihin Venäjällä, kun samanaikaisesti venäläisillä oli täysi oikeus ostaa maata Suomessa. *Etelä-Saimaa* korosti, että Venäjän valtion suhtautuminen

⁷⁶ Iltalehti 24.1.2011: "Ruotsia vai venäjää?"; Helsingin Sanomat 8.2.2011: "Lappeenranta nostaisi venäjän ruotsin rinnalle"; Yle Uutiset, Yle TV1 12.1.2011; Ilta-Sanomat 14.1.2011: "Kauppa käy!"; Kymmenen Uutiset, MTV3 8.2.2011.

⁷⁷ Helsingin Sanomat 29.1.2011: "Keskusta esittää ohjelmassaan kahta uutta valtionyhtiötä".

suomalaisten tonttikauppoihin on herättänyt ulkoministeriön huomion ja lisäksi, että puolustusministeri Jyri Häkämies ”pitää Venäjän ilmoitusta kolauksena Suomen ja Venäjän suhteille”.⁷⁸

Myös kielikysymyksessä toistui samanlainen asetelma. *Etelä-Saimaa* ja *Savon Sanomat* kokivat tärkeäksi tuoda julki ministereiden ja muiden johtavien poliitikkojen mielipiteen asiasta. Liikenneministeri Anu Vehviläinen kannatti ajatusta, että kunnat saisivat kokeilla vapaaehtoista venäjää vaihtoehtona ruotsin kielelle. Opetusministeri Henna Virkkunen suhtautui kylläkin kielteisesti ajatukseen siitä, että Itä-Suomen kuntien koululaisilla olisi mahdollisuus valita pakollisen ruotsin sijaan venäjän kieli, mutta yhtä kaikki asia tuotiin näyttävästi esille⁷⁹. Uutisoinnissa siis painottui ajatus, että pääkaupungissa sijaitsevan valtionhallinnon mielipide on tärkeä, ei esimerkiksi oman vaalipiirin kansanedustajien näkemys.

Tämä ei tarkoita, etteikö ehdolla olevien henkilöiden mielipiteitä olisi tuotu julki. Esimerkiksi *Etelä-Saimaa* esitteli eduskuntavaalien ehdokkaiden mielipiteet puolueittain venäläisten viisumivapauteen 18. tammikuuta ja vanhustenhoidon tilaan 21. tammikuuta⁸⁰ ja sen lisäksi julkaisi mittavan raportin jokaisen eduskuntapuolueen tilanteesta vaalipiirissä⁸¹. Näillä uutisilla oli kuitenkin toisenlainen tavoite: kansalaisten informoiminen siitä, mikä on alueella olevien ehdokkaiden suhtautuminen keskeisiin poliittisiin kysymyksiin, jotta äänestäjät löytävät vaaleissa itselleen sopivan puolueen ja ehdokkaan. Olennaista on, että vaalipiirin ehdokkaisiin liittyyvää uutisointia ohjasi tarve tuoda tasapuolisesti kaikki näkökulmat esiin, jolloin uutisista on vaikeaa erottaa mitään selkeitä maakunnallisia tavoitteita. Eri puolueet kannattivat eri asioita ja *Etelä-Saimaan* oli sitoutumattomana lehtenä vaikea asettua yhden puolueen puolelle toista vastaan. Vaalipiirien lehtien tarve osoittaa sitoutumattomuuttaan johti siihen, etteivät ne halunneet ottaa kantaa, mikä puolueista mahdollisesti parhaiten ajaisi maakunnan asiaa.

Vaalipiirien tärkeimmät lehdet suhtautuivat pääkaupunkiseutuun siis kaksijaakoisesti. Yhtäältä valtionhallinto oli niille vastustaja, jonka toimet ja asenne maakuntia kohtaan oli vaalipiirien lehtien mielestä välinpitämätön tai väärä. Toisaalta valtion keskushallinnon huomio oli vaalipiirien lehdille tärkeä viesti siitä, että maa-

⁷⁸ *Etelä-Saimaa* 13.1.2011: ”Ulkoministeriö perää lisätietoa Venäjän maakauppaukaasiin”; *Etelä-Saimaa* 15.1.2011: ”Häkämies arvostelee Venäjän päätöstä epäloogiseksi”.

⁷⁹ *Etelä-Saimaa* 24.1.2011: ”Vehviläinen kannattaa venäjänopetuskokeilua” (STT); *Savon Sanomat* 24.1.2011: ”Vehviläinen kannattaa idän venäjänkielen opetuskokeilua” (STT); *Etelä-Saimaa* 13.1.2011: ”Pakkoruotsia ei korvata venäjällä”.

⁸⁰ *Etelä-Saimaa* 18.1.2011: ”Kokoomus innokkain viisumien poistaja Kymen vaalipiirissä”; *Etelä-Saimaa* 21.1.2011: ”Vanhusten kohtelu saa sapiskaa ehdokkailta”.

⁸¹ Esim. *Etelä-Saimaa* 25.1.2011: ”Pelissä suurimman paikka”.

kunnan huolenaiheet muistettiin ja otettiin vakavasti. Tämän viestin ne ilmeisen mieluusti välittivät lukijoilleen. On hyvä huomata, että suhtauduttiinpa valtion keskushallintoon niin tai näin, se merkitsi käytännössä sellaisen ajattelutavan pönkittämistä, että Suomea hallitaan Helsingistä käsin ja asioiden edistäminen vaatii keskushallinnon ministereiden ja virkamiesten huomion tavoittamista. Samanlaisesti tiedotusvälineiden tarve korostaa tätä seikkaa todennäköisesti entisestään painotti ajatusmaailmaa, jossa valtiollinen julkisuus ja keskushallinnon huomio ovat tärkeitä asioita.

Vaalipiirien johtavien päivälehtien sivuilta on luettavissa arvomaailma, jossa pääkaupunkiseudun ministereiden mielipiteet sekä valtiollisen julkisuuden tapahtumat ovat tärkeitä. Mielikuvaa, että vaalipiirikohtaisten tavoitteiden edistäminen edellyttää pääkaupunkiseudun poliitikkojen huomiota, voi selittää sillä, että pääkaupunkiseudulla ja Uudellamaalla on monessa suhteessa erityinen merkitys koko Suomelle. Onhan Helsinki ympäristökuntineen Suomen ylivertaisesti suurin kaupunki sekä hallinnollinen ja taloudellinen keskus ja sen merkitys on jatkuvasti vain korostunut. Näistä samoista syistä vaalipiirien tärkeimmillä lehdillä on omat pääkaupunkiseudun toimituksensa, jotka osaltaan tuottavat jatkuvaa Helsingin alueen tapahtumien uutisvirtaa alueellisissa lehdissä. Toisaalta maakuntien lehtien alueellisen politiikan agendan pääkaupunkipainotteisuus samalla uusinsi arvomaailmaa, jossa nimenomaan Helsingin päättäjien ajatukset ja mielipiteet olivat tärkeitä. Taustalla vaikutti asetelma, jossa sitoutumattomien sanomalehtien oli vaikea ottaa omalla alueellaan kantaa yhden puolueen puolesta ja toista vastaan. Sen sijaan oli luontevampaa kirjoittaa pääkaupungin päättäjistä, ministereistä tai muista korkea-arvoisista henkilöistä, joiden asema teki heistä luontevia uutisten kohteita puoluekantaan katsomatta.

Näistä syistä vaalipiirien tärkeimpien päivälehtien alueellinen julkisuus ei kyennyt haastamaan valtakunnallista politiikan julkisuutta tai Suomen pääkaupunkikeskeisyyttä, vaan itse asiassa epäsuorasti tuki sitä. Näin oli jopa niin kutsutuissa vahvan alueellisen agendan sanomalehdissä, joissa periaatteessa julkaistiin runsaasti alueellisiin aiheisiin perustuvia uutisia.

Taloudellinen kilpailu tuotti kansallisen katseen

Euroopan unionin talouskriisiä ja valtionalouden tilaa käsiteltiin toki runsaasti myös muissa journalistisissa teksteissä kuin uutisissa, esimerkiksi pääkirjoituksissa ja kolumneissa. Olisiko ajateltavissa, että vaikka uutiset olivat samat, tiedotus-

välineiden pääkirjoituksissa ja kolumneissa käytiin kuitenkin kiihkeää keskustelua ajankohtaisista poliittisista aiheista puolesta ja vastaan? Voisiko siis olla, että vaikka politiikan julkisen tila EU:n talouskriisiä käsittelevissä uutisissa oli sama tiedotusvälineeseen katsomatta, olisivat pääkirjoitukset ja kolumnit tarjonneet tilan tuottaa paikallista tai ainakin toisistaan poikkeavia näkökulmia? Onhan totta, että talouskriisiä kommentoitiin ahkerasti sanomalehtien pääkirjoitussivuilla ja kolumneissa, joskin erot tiedotusvälineiden välillä olivat suuria. Esimerkiksi *Karjalaisessa* ja *Ilkassa* talouskriisiä käsittelevät uutisjutut muodostivat selkeän enemmistön kaikista artikkeleista. Sen sijaan *Helsingin Sanomissa*, *Satakunnan Kansassa* ja *Lapin Kansassa* EU:n talouskriisiä arvioitiin pääkirjoituksissa ja kolumneissa runsaasti. Pääosin lehdissä käytiin siis kantaottavaa keskustelua EU:n talouskriisin syistä ja tavoista ratkaista se.

Euroopan unionin talouskriisiä käsitteleviä kolumneja ja mielipidekirjoituksia käsitellään laajemmin erillisessä luvussa, mutta tässä yhteydessä voi todeta, että pääkirjoitusten ja kolumnien mahdollisuuksia esittää eri näkökulmia samaan aiheeseen rajoitti olennaisesti muutama seikka. Ensinnäkin monet maakuntalehdet julkaisevat samojen kolumnistien tekstejä, jotka on laadittu siten, ettei ole väliä lukeeko niitä Inarissa vai Eirassa. Lisäksi osa kolumneista on valtakunnantason poliitikkojen tai asiantuntijoiden kirjoittamia, ja näiden tekstien näkökulma tapahtumiin oli vahvasti kansallinen. Esimerkiksi *Turun Sanomat*, *Kaleva* ja *Ilkka* antavat pääkirjoitussivullaan säännöllisesti poliitikoille tilaa ottaa kantaa ajankohtaisiin aiheisiin ja näin tapahtui myös keväällä 2011⁸².

Asiantuntijoiden piiristä silmään pistävät turvallisuuspolitiikan pitkän linjan asiantuntijoiden Jukka Tarkan ja Raimo Väyrysen⁸³ lukuisat kirjoitukset eri lehdissä. Toisaalta monet ammattitoimittajat työskentelevät kolumnisteina siten, että heidän tekstejään julkaistaan monessa eri lehdessä. Tällaisia kolumnisteja olivat esimerkiksi toimittajat Matti Mörttinen, Toni Viljamaa, Riitta Järventie, Kirsi Hölttä ja Timo Harakka, joiden kirjoituksia julkaistiin Alma Mediaan kuuluvissa lehdissä, ainakin *Lapin Kansassa*, *Aamulehdessä* ja *Satakunnan Kansassa*. Timo Harakan miltei sanasta sanaan sama kolumni perussuomalaisten vaalilupauksista julkaistiin samana päivänä sekä *Lapin Kansassa* että *Satakunnan Kansassa*⁸⁴ ja

⁸² Esim. *Turun Sanomat* 4.2.2011: "Mikä on hallituksen linja Eurooppa-asioissa?" (kolumni, Paavo Lipponen); *Kaleva* 1.2.2011: "Kriisi vahvistaa Euroopan unionia" (kolumni, Liisa Jaakonsaari); *Ilkka* 27.3.2011: "Euro huippukokouksessa" (kolumni, Kyösti Virrankoski).

⁸³ Esim. *Kaleva* 11.2.2011: "Perustuslakiuudistuksen miinusmerkkiset tyyllipisteet" (kolumni, Jukka Tarkka); *Turun Sanomat* 19.3.2011: "Euromaiden velkatakuiden vaikea politiikka" (alio, Raimo Väyrynen).

⁸⁴ *Lapin Kansa* 14.2.2011: "Isommat tuopit" (kolumni, Timo Harakka); *Satakunnan Kansa* 14.2.2011: "Markka takaisin heti – ja isommat tuopit" (kolumni, Timo Harakka).

Riitta Järventien kolumni perussuomalaisten kannatuksen kasvusta ”Timo Soini juhlii nyt kokoomuksen tontilla” samanaikaisesti *Satakunnan Kansassa*, *Lapin Kansassa* ja *Aamulehdessä*⁸⁵. Luonnollisesti nämä kirjoitukset oli laadittu siten, että ne oli mahdollista julkaista missä tahansa tiedotusvälineessä paikasta riippumatta. Ja vaikka samat toimittajat kirjoittaisivatkin eri juttuja eri lehtiin, voi hyvällä syyllä kysyä, millaiset mahdollisuudet yhdellä ihmisellä on kirjoittaa vuoropäivinä esimerkiksi Porin alueen ja Lapin seudun näkökulmista.

Väli-Suomen sanomalehtiin kuuluvissa lehdissä, esimerkiksi *Ilkassa*, *Keskisuomalaisessa*, *Karjalaisessa* tai *Savon Sanomissa*, kolumnistit olivat jokaisessa omat. Kolumnistien fokus oli näissä lehdissä kuitenkin tiukasti valtakunnallisen tason tapahtumissa. EU:n taluskriisiin, valtiontalouden tasapainottamiseen, puolueiden kannatukseen sekä maahanmuuttoon liittyviä teemoja seurattiin kolumneissa pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta nimenomaan valtakunnallisesta näkökulmasta. Syynä ei ollut pelkästään se, että paikallisen näkökulman esittäminen EU:n taluskriisistä tai valtiontalouden tilasta oli vaikeaa, vaikka tämäkin on totta. Paikallisen näkökulman löytämisen vaikeudesta kertoo *Aamulehden* kolumnistin Jorma Pokkisen kirjoitus ”Portugalista jo Pirkanmaalle”⁸⁶, jossa kirjoittaja kaipasi vaalikeskustelua maakunnallisista aiheista. Pokkisen mukaan yhteiskunnallinen keskustelu vaalien alla oli ärsyttävällä tavalla jämähtänyt väittelyyn eurooppalaisesta talouspolitiikasta jättäen varjoon maakunnalliset teemat. Pokkisen kirjoitus osoittaa, miten vaikeaa paikallisen näkökulman tuottaminen EU:n taluskriisiin oli.

Toimittajia haastatellut tutkija Anu Kantola on havainnut, että toimittajia kannustetaan ottamaan kantaa ja kirjoittamaan kolumneja ajankohtaisista ja lukijoita kiinnostavista aiheista. Taloudellisen kilpailun kiristyminen näkyy tiedotusvälineiden arjessa ajatuksena, että lukijat ovat ennen muuta kuluttajia, joita täytyy viihdyttää ja joiden ajasta politiikan toimittajien on kilpailtava⁸⁷. Eduskuntavaaleja edeltävä politiikan julkisuus osoittaa, että medioiden kuvitteellisena yleisönä oli ennen muuta ”suomalainen”, ei niinkään lappilainen, varsinaissuomalainen, pirkanmaalainen tai karjalainen. Toisaalta uutiset eivät myöskään perustu selkeisiin luokkaeroihin, vaan tavoitteena on palvella mahdollisimman suurta yleisöä, mikä käytännössä tarkoittaa uutisten suuntaamista kuvitteelliselle, epämääräiseen keskiluokkaan kuuluvalla henkilöllä. Samalla tämä merkitsee, että uutisissa kerrotaan nimenomaan kansallisen tason politiikasta.

⁸⁵ Aamulehti, Satakunnan Kansa ja Lapin Kansa 11.2.2011: ”Timo Soini juhlii nyt kokoomuksen tontilla” (kolumni, Riitta Järventie).

⁸⁶ Aamulehti 15.4.2011: ”Portugalista jo Pirkanmaalle” (kolumni, Jorma Pokkinen).

⁸⁷ Kantola 2011a, 129–130.

Vaalijulkisuudesta ilmeneekin, että politiikan julkisuuden aiheet ja näkökulmat yhtenäistyvät, kun tiedotusvälineiden väliset erot kaventuvat. Yhtenäistyminen tarkoittaa tässä tapauksessa nimenomaan sitä, että kaikki sanomalehdet puhuivat suurin piirtein samoista teemoista ja samoista näkökulmista. Näyttää siis paradoksaalisesti siltä, että Kantolan havaitsema toimittajien käsitys mielenkiintoisesta aiheesta tarkoittaa, että puhutaan samasta asiasta kuin kaikki muutkin⁸⁸. Tutkijoiden Kari Karppisen, Hannu Niemisen ja Anna-Laura Markkasen mukaan maakuntalehtien toimittajat ovat vastanneet kritiikkiin yhteistoimitusten käyttämisestä väittämällä, että yhteistyö tiedotusvälineiden välillä itse asiassa tekee niiden politiikan julkisuudesta monipuolisempaa, koska se lisää kunkin lehden käytettävissä olevien lähteiden määrää. Havainto tuo esille sen, että myös resurssien vähäisyys voi rajoittaa sanomalehtien julkisuuden monipuolisuutta. Toimituksellisen yhteistyön tekeminen on tässä mielessä voinut nostaa journalismin tasoa.⁸⁹ Se ei kuitenkaan muuta tämän tutkimuksen havaintoa, että yhteistoimitukset vievät julkisuutta kohti kansallista näkökulmaa.

Sama ilmiö näkyy myös pääkirjoituksissa, vaikka jokainen päivälehti julkaisi tietysti omat pääkirjoituksensa. Niitä ei kierrätetty yhdestä lehdestä toiseen. Pääkirjoitukset ovatkin sanomalehtien arvokkain ja tärkein tila, jossa tiedotusvälineet ottavat kantaa ajankohtaiseen politiikkaan ja kansakuntaa koskettaviin kohtalokysymyksiin. Kääntäen sanottuna pääkirjoitustila ei ole sovelias tila vähäisille tai vähäpätöisille teemoille.⁹⁰ Pääkirjoitukset käsittelivät ajankohtaisia poliittisia teemoja kuten talouskriisiä, valtiontalouden tilaa tai puolueiden kannatuksen muutoksia nimenomaan valtiollisesta näkökulmasta. Toki EU:n talouskriisiinkin oli periaatteessa löydettävissä paikallinen näkökulma. Tästä on hyvä esimerkki *Savon Sanomien* pääkirjoitus ”Itä-Suomessa on miljardi pelissä EU:ssa”⁹¹. Siinä laskettiin, kuinka paljon Itä-Suomi saattaisi hävitä Euroopan unionin talouskriisissä. Teksti osoittaa, että periaatteessa vaalipiirien suurimmilla lehdillä olisi ollut tarjolla myös maakunnallinen näkökulma EU:n jäsenyyteen sekä eurosta käytävään keskusteluun. *Savon Sanomien* kirjoitus on kuitenkin harvinainen poikkeus. Ylivoimainen valtaosa pääkirjoituksista käsitteli aihetta valtiollisesta tai kansallisesta näkökulmasta.

Euroopan unionin talouskriisiä, puolueiden kannatusmittausten tuloksia, valtiontalouden tasapainottamista ja maahanmuuttoa käsittelevät uutiset, kolumnit ja

⁸⁸ Kantola 2011a, 129–130. Ks. myös Herkman 2011, 143; Niemi 2009, 211.

⁸⁹ Karppinen, Nieminen & Markkanen 2011, 118–119.

⁹⁰ Heikkinen 1999, 180.

⁹¹ *Savon Sanomat* 14.4.2011: ”Itä-Suomessa on miljardi pelissä EU:ssa” (pääkirjoitus).

pääkirjoitukset tarkastelivat Suomea siis lähinnä valtiollisesta näkökulmasta. Valtiontason hallitsevaa asemaa voi ymmärtää taloudellisesta näkökulmasta. Kiristynyt taloudellinen kilpailu on pakottanut tiedotusvälineet yhdistämään toimintojaan, minkä seurauksena huomattava osa uutisista tulee eri lehtien yhteistoimituksilta. Abstraktimmalla tasolla kaupalliset paineet ilmenevät siinä, että toimittajat pyrkivät käsittelemään yleisöä kiinnostavia uutisia, mikä käytännössä tarkoittaa samojen aiheiden käsittelyä kuin kaikki muutkin tekevät. Se puolestaan johtaa valtakunnallisen tason politiikan julkisuuden painottumiseen maakunnallisen politiikan kustannuksella. Mielipidemittausten teettäminen puolestaan on kallista, eivätkä vaalipiirien pienemmät päivälehdet kykene teettämään oman alueensa mielipidemittauksia, vaan julkaisevat mieluummin valtakunnallisia puoluegallupeja. Taustalla on kuitenkin myös arvovalintoja. Lehdet ovat päättäneet keskittyä kansallisten aiheiden käsittelyyn kansallisen tason näkökulmasta. Miten tätä arvovalintaa voi selittää?

Suomalaisten sanomalehtien valitsema valtakunnallinen näkökulma tulisi nähdä seurauksena laajemmasta suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta, jossa suomalaisia erottavat raja-aidat ovat vähitellen madaltuneet tai jopa poistuneet. Yhteiskuntaluokat ja maantieteeseen perustuvat erottelut on kavennettu minimiin ja tilalle on tullut kansallisuus suomalaisia yhdistävänä tekijänä. Historioitsija Pauli Kettunen on puhunut sosiologi Ulrich Beckiin viitaten *kansallisesta katseesta*, jolla Kettunen tarkoittaa tapaa ymmärtää asiat ja ilmiöt kansallisesta näkökulmasta. Kettunen viittaa kansallisella katseella erityisesti kylmän sodan jälkeiseen aikaan, jolloin taloudellinen globalisaatio on tulkittu kansallisena, kaikkia suomalaisia koskevana haasteena. Kansallisvaltiota ja suomalaista kansallista identiteettiä on toki rakennettu Suomessa osittain tiedostettuna ja osin tiedostamattomana projektina jo 1800-luvun ensivuosisikymmeniltä lähtien, mutta kylmän sodan jälkeisenä aikana kansallinen katse on erityisesti painottunut. Tämä on seurausta talousglobalisaation ja siihen kietoutuneen talousliberalismin aatteen voimistumisesta. Kansakunnan yhtenäisyys on nähty edellytyksenä menestymiselle kansainvälisessä talouskilpailussa ja nimenomaan kansakunnan on ajateltu olevan sopiva perusyksikkö globalisoituvan maailman ymmärtämiseen. Kansallisten eliittien sisäistämiä mielikuva alati kiristyvistä kansainvälisestä talouskilpailusta kansakuntien välillä on johtanut tilanteeseen, jossa kansakuntien yhtenäisyyttä kehitetään tietoisesti, tuottamalla ihmisiä yhdistäviä kansallisia symboleita. Hyvä esimerkki tällaisesta prosessista on suomalainen ”brändityöryhmä”: nationalismi on saanut uuden muodon kansallisen kilpailukyvyyn välineenä.⁹²

⁹² Kettunen 2008, 24, 209–228; Bolin & Ståhlberg 2011, 79–81; Kantola 2011b, 237–251; Calhoun 2007, 151–153.

Kansallisella tasolla tämä yhtenäisyyden tuottaminen on merkinnyt sitä, että alueisiin tai luokkiin perustuvat erot ovat häivyttäneet tai niitä on häivytetty. Tilalle on noussut yhtenäisyyttä tavoitteleva ”kansallinen katse”, joka kiinnittää huomion siihen, mitä tapahtuu kansallisella tasolla, mutta jättää syrjään sen, mitä tapahtuu pienemmissä yksiköissä: kaupungeissa, kunnissa, maakunnissa tai yhteiskuntaluokissa. Suomalainen mediarakenne heijastelee tätä muutosta siten, että alueelliset kakkoslehdet ovat kadonneet ja jäljelle jääneet päivälehdet ovat fokusoineet uutisensa valtion tason tapahtumiin. Puoluelehdet ovat riutuneet ja erityisesti alueelliset puoluelehdet ovat täysin hävinneet. Vuoden 2011 eduskuntavaalien julkisessa tilassa sama muutos ilmenee siinä, että alueelliset lehdet kiinnittivät huomionsa valtiollisen tason politiikkaan ja kansallisiin asioihin ja ilmiöihin. Tärkeää oli, miten Suomi ja suomalaiset selviävät EU:n talouskriisistä, mikä oli puolueiden kannatus valtakunnallisissa mielipidemittauksissa ja millaisia kansantalouteen tai maahanmuuttoon liittyviä haasteita suomalaisilla lähitulevaisuudessa on. Lopputuloksena on julkisuuden hierarkia, jossa alueelliset aiheet ja näkökulmat olivat vähempiarvoisia, kuin valtiota ja kansakuntaa koskevat aiheet. Seuraavassa luvussa tarkastellaan, ketkä henkilöt tai mitkä puolueet kykenivät vaikuttamaan siihen, mitä aiheita tässä yhtenäisessä valtiollisessa julkisuudessa käsiteltiin.

Kirjallisuus

- Bolin, Göran & Ståhlberg, Per (2011): Between Community and Commodity. Nationalism and Nation Branding. Teoksessa Inka Salovaara-Moring & Anna Roosvall (toim.): *Communicating the Nation. National Topographies of Global Media Landscapes*. Nordicom, s. 79–101.
- Calhoun, Craig (2007): Nationalism and Cultures of Democracy. *Public Culture* 19:1, s. 151–173.
- Heikkinen, Vesa (1999): *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. SKS.
- Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino.
- Herkman, Juha (2009): Journalismi markkinoilla. Konserni- ja mediajournalismia. Teoksessa Esa Väli-veronen (toim.): *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, s. 32–49.
- Hujanen, Jaana (2002): Journalismin maantiede – Suomalainen maakuntalehdistö ja alueellisen rakentamisen projekti. *Terra* 114: 1, s. 12–24.
- Juntunen, Laura (2011): *Leikkaa-liimaa-journalismia? Tutkimus uutismedian lähdekäytännöistä*. Viestinnän tutkimuskeskus CRC.
- Jyrkiäinen, Jyrki (2007): The Finnish Media Landscape. Teoksessa Georgios Terzis (toim.): *European Media Governance – National and Regional Dimensions*. Intellect, s. 97–109.
- Kantola, Anu (2011a): Notkean journalismin nousu. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat – Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, s. 115–141.
- Kantola, Anu (2011b): The Disciplined Imaginary. The Nation Rejuvenated for the Global Condition. Teoksessa Inka Salovaara-Moring & Anna Roosvall (toim.): *Communicating the Nation. National Topographies of Global Media Landscapes*. Nordicom, s. 237–254.
- Karppinen, Kari; Nieminen, Hannu & Markkanen, Anna-Laura (2011): High professional ethos in a Small, Concentrated Media Market. Teoksessa Josef Trappel, Hannu Nieminen, & Lars Nord (toim.): *The Media for Democracy Monitor. A Cross National Study of Leading News Media*. Nordicom, s. 113–142.
- Kettunen, Pauli (2008): *Globalisaatio ja kansallinen me*. Vastapaino.
- Moring, Inka (2000): Heimojen maa? Paikallistamisen politiikka ja identiteetti alueellisissa lehdissä. Teoksessa Helena Tapper (toim.): *Me median maisemissa – Reflektioita identiteettiin ja mediaan*. Palmenia, s. 80–113.
- Mouffe, Chantal (2005): *On the Political*. Routledge.
- Niemi, Mari K. (2009): Kohu- ja skandaalijournalismi moraalien ja moralismin keväessä. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, s. 179–227.
- Nieminen, Hannu, Aslama, Minna & Pantti, Mervi (2005): *Media ja demokratia Suomessa – Kriittinen näkökulma*. Oikeusministeriön julkaisuja, 11/2005.

- Raittila, Pentti & Vehmas, Susanna (2005): Etnisyys ja rasismi sanomalehdissä 1999–2004 – seurantatutkimusten yhteenveto ja arviointia. Teoksessa Pentti Raittila (toim.): *Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja Internetissä*. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö, s. 11–32.
- Rautio, Pekka (2011): Jaetun maakunnan identiteetti – maakuntalehti Etelä-Karjalan alueidentiteetin muovaajana. Teoksessa Pekka Rautio, Topiantti Äikäs & Mikko Kohvakka (toim.): *Jaetun maakunnan identiteetti – Näkökulmia eteläkarjalaiseen identiteettikeskusteluun*. Etelä-Karjala-instituutti, s. 9–26.
- Salovaara-Moring, Inka (2004): *Media geographies. Regional newspaper discourses in Finland in the 1990s*. Helsingin yliopisto.
- Salovaara-Moring, Inka (2001): Symbolic Geography of Media: Identity formation and meaning marketing in Finnish regional press. Teoksessa Ullamaija Kivikuru & Tarja Savolainen (toim.): *The Politics of Public Issues*. Helsingin yliopisto, s. 101–129.
- Strömbäck, Jesper (2012): The Media and Their Use of the Opinion Polls: Reflecting and Shaping Public Opinion. Teoksessa Jesper Strömbäck & Christina Holtz-Bacha (toim.): *Opinion Polls and the Media: Reflecting and Shaping Public Opinion*. Palgrave Macmillan, s. 1–22.
- Suhonen, Pertti (2012): Mielipidekyselyt vaalijournalismissa. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 43–61.
- Tilastokeskus (2012): *Joukkoviestimet 2011 – Finnish Mass Media*. Tilastokeskus.
- Vehmas, Susanna (2012): Maahanmuuttokirjoittelu sanomalehdissä. Teoksessa Mari Maasilta (toim.): *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampereen yliopisto, s. 116–135.

Erkka Railo & Matti Välimäki

Kamppailu julkisuuden hallinnasta

Kahdessa edellisessä luvussa on tarkasteltu sitä, millainen oli kevään 2011 politiikan julkisuuden agenda ja minkä takia. Ensimmäisessä luvussa todettiin, että tärkeimmät politiikan julkisuuden aiheet olivat Euroopan unionin talouskriisi, valtiontalouden tasapainottaminen, maahanmuutto, mielipidemittaukset ja perussuomalaiset-ilmiö, vaalipiirien omat alueelliset agendat, vaalirahakohu sekä turvallisuuspolitiikka. Samalla osoitettiin, että Suomessa oli melko yhtenäisen politiikan julkisuus keväällä 2011. Television pääuutislähetykset ja vaalipiirien suurimmat päivälehdet tarkastelivat samoja aiheita samasta näkökulmasta. Jopa iltapäivälehtien politiikan julkisuus oli aihepiiriltään pitkälti sama kuin muiden tiedotusvälineiden, joskin iltapäivälehdet käsitelivät näitä aiheita omalla omalaa-tuisella tavallaan, kuten myöhemmin huomataan.

Toisessa luvussa esitettiin, että yhtenäisen politiikan julkisuuden agendan taustalla oli kaksi limittäistä tekijää. Ensinnäkin taloudellisen kilpailun kiristyminen on vienyt politiikan julkisuutta yhtenäisempään suuntaan pakottamalla sanoma-lehdet tekemään yhteistyötä ja liittymään yhteen. On edullisempaa teettää samat uutiset pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa yhteistoimituksessa, kuin omat uutiset omassa alueellisessa toimistossa. Toiseksi globalisaatio on yhtenäistänyt käsitystä suomalaisista. Kansallisuudesta on tullut aikaisempaa hallitsevampi käsite ja sen myötä alueelliset ja muut erot on häivytetty tai ovat häivyttäneet uutisista. Muutosten seurauksena valtiollisen tason julkisuus oli vuoden 2011 eduskuntavaalien edellä hallitsevassa asemassa suhteessa maakunnalliseen agendaan.

Kahden edeltävän luvun johtopäätökset osoittavat, että politiikan julkisuuden potentiaalinen valta on kasvanut. Potentiaalisella vallalla tarkoitetaan, että yhtenäisellä julkisuudella on suurempi mahdollisuus vaikuttaa ihmisiin, kuin hajanaisella ja moniäänisellä julkisuudella. Julkisuuden valta on ”vain” potentiaalista sen vuoksi, että sen todellinen vaikutus riippuu monista tekijöistä. Yhtenäinen, koko valtiossa suurin piirtein samankaltainen julkisuus merkitsee kuitenkin, että julkisuuskynnyksen ylittävä tapahtuma on uutinen koko maassa ja sen toistavat parhaimmillaan niin televisiouutiset, iltapäivälehdet kuin päivälehdetkin. Poliitiikan julkisuuden yhtenäistyminen on johtanut tilanteeseen, jossa julkisuuden hallinta tarjoaa aikaisempaa suurempia mahdollisuuksia niille, jotka siihen kykenevät. Samanaikaisesti politiikan julkisuus on myös vaarallisempaa kuin aikaisemmin. Julkisuudenhallinnan epäonnistuminen johtaa kielteisiin uutisiin, joita kaikki tiedotusvälineet kilvan toistelevat, ja jotka saattavat johtaa jopa johtavien poliitikkojen eroon¹.

Tässä kolmannessa politiikan julkisuuden kokonaisuutta käsittelevässä luvussa tarkastellaan politiikan julkisuutta vallan näkökulmasta. Siinä vastataan kolmeen kysymykseen. Mistä politiikan julkisuuden aiheet tulivat? Ketkä tai mitkä puolueet näkyivät politiikan julkisuudessa ja keillä oli uutisten perusteella valtaa vaikuttaa siihen, mitä aiheita käsiteltiin ja mistä näkökulmasta? Luvussa analysoidaan, millä tahoilla oli politiikan julkisuuden määrittelyvaltaa ja minkä olosuhteiden seurausta se oli.

Toimittajat ja poliitikot samassa veneessä?

Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että poliitikoilla ja viranomaisilla on paljon valtaa vaikuttaa siihen, mitä asioita käsitellään julkisuudessa ja mistä näkökulmasta. Risto Suikkanen ja Hanna Syrjälä ovat havainneet, että suomalaiset tiedotusvälineet seuraavat korostetun tarkkaan julkishallinnon toimijoiden mielipiteitä². Risto Kunelius ja Jari Väliverronen ovat puolestaan todenneet, että Suomessa toimeenpanovaltaa edustavien tahojen osuus uutisten päätoimijoista on kasvanut 1960-luvulta 2000-luvulle hiukan, ja asiantuntijoita edustavien tahojen osuus huomattavasti. Kuneliuksen ja Väliverrosen johtopäätös on, että suomalainen politiikan julkisuus ”ponnistaa yhä hyvin selkeästi politiikan lähtökohdista”.

¹ Poliitiikan skandaaleista Suomessa, ks. Kantola & Vesa 2011. Risto Uimonen on puhunut osuvasti ”megafonivaikutuksesta”, jossa kaikkien tiedotusvälineiden yhteen ääneen toistama näkökulma moninkertaistaa sen tehon. Uimonen 2009. Ks. myös Virkkunen 2006.

² Suikkanen & Syrjälä 2010, 44, 48.

Lopputuloksena on politiikan julkisuus, joka toistaa aikaisempaa selkeämmin vallan ja eliitin mielipiteitä, ja jossa tavallisten kansalaisten ääni ei juuri pääse kuuluviin³. Havainnot ovat samansuuntaisia kuin muissa maissa tehdyissä tutkimuksissa. Lance W. Bennetin kuuluisan indeksiteorian mukaan, jota monet empiiriset tutkimukset ovat tukeneet, tiedotusvälineiden uutisten aiheet ja näkökulma heijastelevat vallassa olevien puolueiden mielipiteitä. Saman havainnon on tehnyt Tanskan vuoden 2007 eduskuntavaaleja analysoinut tutkijaryhmä: vallassa olevat puolueet kykenivät vaikuttamaan julkisuuden agendaan yksinkertaisesti julkaisemalla lehdistötiedotteita⁴.

Tutkijat Risto Kunelius, Elina Noppari ja Esa Reunanen ovat selittäneet suomalaisen politiikan julkisuuden nojautumista julkisen hallinnon lähteisiin *verkostorationaliteetin* käsitteellä. Tällä termillä he tarkoittavat, että poliittisilla päättäjillä puoluekannasta riippumatta on samansuuntainen käsitys yhteiskunnallisista ongelmista ja niiden ratkaisuista. Yhteinen ymmärrys siitä, mikä on globaalin kilpailutalouden olosuhteissa välttämätöntä, rajaa poliittisten päättäjien toimintakenttää merkittäväällä tavalla. Kunelius, Noppari ja Reunanen arvioivat, että johtavien poliitikkojen ja virkamieseliitin muodostamat pääpiirteittäin samanmieliset verkostot edelleen hallitsevat Suomea ja julkisella keskustelulla on tässä yhteydessä usein vain nimellinen rooli: ”*Mediajulkisuuden piirissä* [kurs. alkup -ER & MV] on suurten linjaratkaisujen jälkeen jäljellä kamppailu poliittisista irtopisteistä ja moraalisisista bonuksista aikanaan tulevien vaalien äänestäjäkunnan silmissä.”⁵ Anu Kantolan jo aiemmin tekemiä havaintoja myötäillen Kunelius, Noppari ja Reunanen huomauttavat, että tälle kansallisten eliittien verkostolle on yhteistä myös haluttomuus tuoda julkisuuteen asioita aidon keskustelun kohteeksi. Päinvastoin ”verkostojen Suomeen” kuuluvat henkilöt pitävät julkisuutta arvaamattomana tilana ja julkista keskustelua aiheesta riippuen jopa vahingollisena Suomen kansalliselle edulle.⁶

Erityisen mielenkiintoisena voi pitää Kuneliuksen, Nopparin ja Reunanen havaintoa, että suomalaiset toimittajat kuuluvat osittain tämän verkoston piiriin. He arvioivat, että johtavat toimittajat jakavat – olosuhteista riippuen – poliittisten johtajien verkostorationaliteetin. Erityisesti johtavissa asemissa olevat toimittajat ovat politiikan eliitin kanssa pitkälti samaa mieltä siitä, että pienellä maalla ei ole varaa julkiseen riiteltyyn, vaan asioista sovittaessa on pyrittävä konsensukseen. Samalla tämä tarkoittaa, että tiettyjä asioita ei ole sopivaa tuoda julkisuuteen herkässä tilan-

³ Väliverronen & Kunelius 2009.

⁴ Bennet 1990; Hopmann, Elmelund-Præstekær, Vliegenhart, de Vreese & Albæk 2010, 1–15.

⁵ Kunelius, Noppari & Reunanen 2009, 448–449.

⁶ Ibid.; Kantola 2002.

teessa, tai että kärjekästä poliittisen johdon kritisointia tulee välttää, jos se vaarantaa maan kokonaisedun. Seurauksena on politiikan julkisuus, joka on luonteeltaan melko sopuisaa ja varovaista. Onkin todettu, että suomalainen politiikan julkisuus asettaa kansalaiset eräänlaisen informoidun kuluttajan asemaan, jossa puoluepoliittisesti sitoutumattomat mediat tarjoavat kansalaisille tietoa erilaisista sopivaan haarukkaan asettuvista vaihtoehtoista, mutta välttelevät repivää väittelyä⁷.

Politiikan julkisuus, jossa toimittajat laajasti ottaen jakavat poliitikkojen kanssa samat arvot ja asenteet on voimakas yhteiskunnallisen vallankäytön väline. Samanaikaisesti julkisuus on tila, jossa poliitikot ja muut yhteiskunnalliset instituutiot kamppailevat vallasta. On toki pidettävä mielessä, että poliittisessa vallankäytössä on alueita, jotka näkyvät harvoin tai eivät jopa koskaan julkisuudessa⁸. Valtaa on siis toki muuallakin kuin julkisuudessa. Tässä luvussa tarkastellaan kuitenkin nimenomaan politiikan julkisuudessa ilmenevää *määrittelyvaltaa*. Määrittelyvalta ymmärretään muiden hyväksymänä oikeutena ja mahdollisuutena nimetä ja määrittää ympäröivän todellisuuden asioita ja ilmiöitä. Esimerkiksi Manuel Castells pitää kykyä arvioida ja arvottaa ihmisyyhteisön yhteistä todellisuutta tärkeimpänä yhteiskunnallisen vallan muotona, josta muut vallan lähteet kumpuavat. Tällöin kamppailu vallasta on itse asiassa kamppailua siitä, kenellä tai millä instituutiolla on oikeus määrittää todellisuutta ja vallan määrä on riippuvainen siitä, missä määrin muut ihmiset ja instituutiot hyväksyvät nämä määrittelyt. Yksi tällaisen kamppailun areena on tiedotusvälineiden ylläpitämä julkisuus, jossa ihmiset ja instituutiot väittelevät siitä, mikä merkitys asioille ja ilmiöille tulisi antaa. Esimerkiksi Suomen Pankilla on paljon valtaa talouskysymyksiin liittyvissä asioissa ja oikeuslaitoksella oman alansa piiriin kuuluvissa tapahtumissa. Näissäkin tapauksissa valta on oikeutta ottaa uskottavasti kantaa ja määritellä ympäröivän todellisuuden asioita ja ilmiöitä.⁹

Vuoden 2011 eduskuntavaalien tiedotusvälineiden politiikan julkisuus on erinomainen lähde tarkastella sitä, keillä henkilöillä tai millä instituutioilla oli julkisuuden määrittelyvaltaa vaaleja edeltävien kuukausien aikana. Yhtenäinen valtiollinen politiikan julkisuus oli periaatteessa mahtava vallankäytön väline, mutta kysymys kuuluu, kenen käsissä se kulloinkin oli ja mitkä tekijät näyttivät vaikuttavan siihen.

⁷ Kunelius et al. 2009, 448–449; Väliverronen & Kunelius 2009, 234–240.

⁸ Herkman 2011, 28, 32–35; Corner 2003, 67–84; Thompson 2000, 90–118.

⁹ Manuel Castells pitää julkista tilaa keskeisenä valtakamppailun tilana, joskin termillä julkinen tila (samoin kuin termin luoja Jürgen Habermas) Castells viittaa myös muuhun kuin tiedotusvälineiden ylläpitämään kommunikaatioon, esimerkiksi puolueiden suoraan poliittiseen viestintään. Castells 2009, 14. Vrt. Habermas 2004. Määrittelyvallan käsitteellä on pitkä historia, johon myös Castells viittaa. Castells 2009, 10–24.

Kevään 2011 politiikan julkisuuden aiheet on mahdollista asettaa järjestykseen sen mukaan, missä määrin määrittelyvalta oli politiikan ja viranomaisten toimijoilla ja missä määrin muilla tahoilla. Vahvimmillaan poliitikkojen ja viranomaisten julkisuuden agendan määrittelyvalta oli turvallisuuspolitiikan ja talouspolitiikan piirissä. Euroopan unionin talouskriisiä koskevissa uutisissa poliitikoilla oli huomattavasti määrittelyvaltaa, mutta myöhemmin kerrottavista syistä poliitikkojen valtaa rajoitti muutama seikka. Mielipidemittauksia ja perussuomalaiset-ilmiötä koskevissa uutisissa poliitikoilla oli melko vähän määrittelyvaltaa. Vallan vähäisyys ilmenee siinä, että muut poliitikot joutuivat muuttamaan omaa käytöstään ja omaa julkista asennettaan perussuomalaisiin kevään 2011 kuluessa. Erityisen vähän valtaa poliitikoilla oli vaalirahakohuun liittyvissä uutisissa. Seuraava esitys noudattaa tätä järjestystä. Poikkeuksen muodostavat iltapäivälehdet, joita käsitellään omassa alaluvussaan. Vaikka iltapäivälehtien aiheet myötäilivät muiden tiedotusvälineiden politiikan julkisuutta, niin niiden tapa käsitellä politiikan aiheita oli kuitenkin siinä määrin erilainen, että on perusteltua käsitellä niitä erikseen.

Turvallisuuspolitiikan määrittelyvalta

Keväällä 2011 julkaistuista Yleisradion ja MTV3:n televisioutusten turvallisuuspolitiikkaa käsittelevistä jutuista ilmenee, mitä julkisuuden määrittelyvalta käytännössä tarkoittaa. Tammikuusta huhtikuun puoliväliin julkaistuissa turvallisuuspolitiikan uutisissa oli päätoimijoina miltei pelkästään poliitikkoja tai viranomais-tahoja. Tällaisia tahoja olivat esimerkiksi puolustusministeri Jyri Häkämies (kok.), puolustusministeriön kansliapäällikkö Arto Rätty tai Yhdysvaltojen Nato-suurlähettiläs Ivo Daalder. Häkämies pohti Euroopan unionin taisteluosastoja, Rätty perusteli tarvetta puolustusvoimien säästöille ja Nato-suurlähettiläs arvioi Suomen Nato-jäsenyyden seurauksia Suomen turvallisuuspoliittiselle asemalle¹⁰. MTV3 painotti omassa julkisuudessaan erityisesti tasavallan presidentin Tarja Halosen asemaa. Se nosti esille Halosen kommentit EU:n valmiusjoukoista, presidentin vierailun Afganistanissa sekä Halosen vaatimuksen tutkia kansalaisten maanpuolustustahtoa¹¹.

Myöhemmin keväällä julkisuudessa kerrottiin suomalaisen rauhanturvaajan kaatumisesta Afganistanissa. Tasavallan presidentti Tarja Halonen esitti tapahtuneen seurauksena surunvalittelunsa. Maaliskuun lopussa ulkoministeri Alexander

¹⁰ Yle Uutiset, Yle TV1 17.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 10.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 18.1.2011.

¹¹ Kymmenen Uutiset, MTV3 1.1.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 19.1.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 7.3.2011.

Stubb (kok.) ja pääministeri Mari Kiviniemi (kesk.) keskustelivat julkisuudessa Suomen osallistumisesta Libyan rauhanturvaamisoperaatioon. Silloinkin kun toimijana oli ”Suomi”, käsiteltiin tosiasiaa Suomen hallituksen toimia: ”Suomi on tyytyväinen YK:n päätökseen lentokieltoalueen perustamisesta Libyan ylle”. Tässä Yleisradion uutisessa tyytyväinen taho on itse asiassa Suomen hallitus, mutta asia esitetään ikään kuin koko Suomi ja kaikki suomalaiset olisivat tyytyväisiä YK:n päätökseen. Suomen hallitus saa näin tilaisuuden symboloida koko Suomea. Kevään aikana Yleisradion uutisissa julkaistiin yksi juttu, jossa toimijana oli joku muu taho kuin viranomaiset tai johtavat poliitikot: ”Suomalaisten selvä enemmistö haluaa pitää nykyisen puolustusjärjestelmämme kutakuinkin ennallaan.” Siinäkin painotettiin, että suomalaiset hyväksyvät valtiohallinnon valitseman turvallisuuspoliittisen linjan.¹² Merkittävin ero MTV3:n ja Ylen uutisten välillä oli, että MTV3 käsitteli olennaisesti enemmän sotatoimia Libyassa ja Afganistanissa¹³. MTV3 toi myös aavistuksen verran enemmän esille puolueiden välisiä erimielisyyksiä.

Sanomalehtien ja televisiouutisten vertailussa täytyy ottaa huomioon, että sanomalehdistä oli poimittu vain kotimaan politiikan uutiset. Sanomalehdissä julkaistiinkin melko vähän kotimaan turvallisuuspoliittisia uutisia ennen Libyan kriisin kärjistymistä, jolloin Suomessa ryhdyttiin keskustelemaan siitä, tulisiko Suomen osallistua kansainväliseen Libyan operaatioon. Toisin kuin televisiouutisissa, joissa väittely oli pidättynyttä, monet sanomalehdet nostivat asiantuntijoiden, puolueiden ja poliitikkojen välisiä ristiriitoja esiin. *Aamulehti* ei pitänyt hallituksen varovaisuudesta ja toi asian selvästi julki. Lehti vertasi keskenään Ruotsin ja Suomen panostusta Libyan operaatioon Suomelle epäedullisella tavalla ja esitteli erilaisia turvallisuuspoliittisia vaihtoehtoja asettamalla kaksi turvallisuuspolitiikan asiantuntijaa väittelemään keskenään. Lisäksi *Aamulehti* julisti pääkirjoituksessaan ”Sanat eivät korvaa tekoja Libyassa”, ja haastatteli puolustusministeriön kansliapäällikköä, joka kritisoi ankarasti ulkoministeri Alexander Stubbia.¹⁴

Aamulehdelle vastakkaista näkökulmaa edusti *Ilkka*, joka löysi helposti itselleen sopivat poliitikot kertomaan, miksi Suomen ei tulisi osallistua Libyan operaatioon. ”Suomesta ei lähdetä tappamaan”, julisti SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Eero Heinäluoma koko sivun jutussa ja ”Värysen Suomi ei lähde sotaan”, kertoi

¹² Yle Uutiset, Yle TV1 15.2.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 18.3.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 21.3.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 23.3.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 29.3.2011.

¹³ Esim. Kymmenen Uutiset, MTV3 12.4.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 2.4.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 15.2.2011.

¹⁴ *Aamulehti* 23.3.2011: ”Vastakkain Libyasta”; *Aamulehti* 30.3.2011: ”Sanat eivät korvaa tekoja Libyassa”; *Aamulehti* 31.3.2011: ”Suomi taistelee kotonaan”; *Aamulehti* 5.4.2011: ”Stubbille täyslaidallinen Libya-kritiikkiä”.

Paavo Väyrysen haastattelu. Heinäluoman ja Väyrysen lisäksi *Ilkka* toi julki myös tasavallan presidentin Tarja Halosen, ulkoministeri Alexander Stubbin ja tietenkin pääministeri Mari Kiviniemen kielteisen suhtautumisen asiaan¹⁵. *Ilkan* ja *Aamulehden* turvallisuuspolitiikkaa koskevat uutiset osoittavat, että poliitikkojen yhtenäinen linja heikentää tiedotusvälineiden mahdollisuuksia kyseenalaistaa valittua poliittista linjaa. Toisaalta poliitikkojen samanmielisyys tarjoaa hallitusta tukevalle tiedotusvälineelle hyvät keinot vakuuttaa kansalaiset hallituksen valitseman linjan oivallisuudesta.

Turvallisuuspolitiikkaa koskevista uutisista on nähtävissä ne seikat, jotka vahvistavat poliitikkojen määrittelyvaltaa julkisuudessa. Ensinnäkin turvallisuuspolitiikka oli aihe, jossa vastuussa olevilla virkamiehillä ja poliitikoilla näytti olleen erityisen paljon määrittelyvaltaa. Aihepiirin julkisuutta televisiossa hallitsivat esimerkiksi tasavallan presidentti, pääministeri, ulkoministeri, puolustusministeri ja puolustusministeriön kansliapäällikkö sekä yksittäiset ulkomaiset tahot. Sanomalehdistä puolestaan ilmeni, että poliitikkojen ja viranomaisten haastaminen turvallisuuspoliittisissa aiheissa oli vaikeaa, koska yhtä vaikutusvaltaisia tahoja on vaikea löytää.

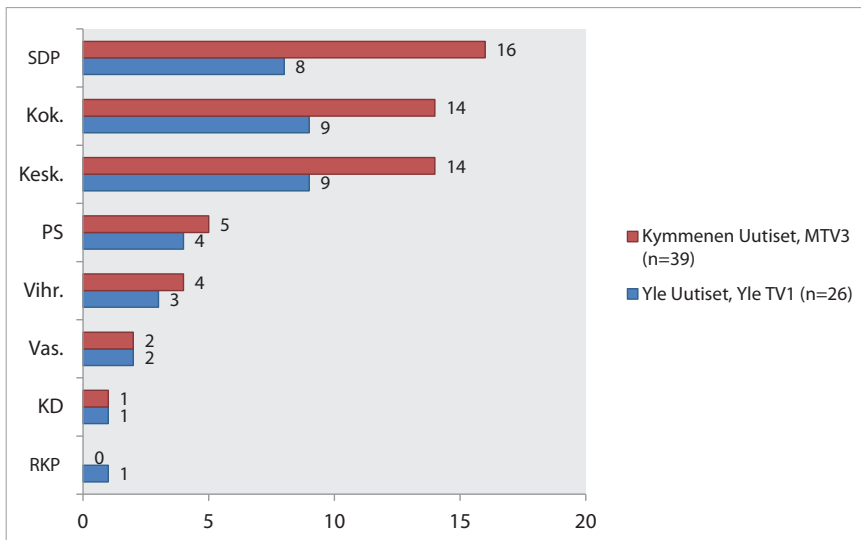
Poliitikkojen välisiä turvallisuuspolitiikkaan liittyviä erimielisyyksiä käsiteltiin television julkisuudessa varoen. Libyan kriisin yhteydessä pohdittiin tulisiko Suomen osallistua Libyan ilmatilaan julistetun lentokiellon valvontaan. Tässä väittelyssä todettiin, että keskusta ja kokoomus ovat eri linjoilla, mutta asia ohitettiin nopeasti. Verrattuna esimerkiksi valtionaloutta koskeviin räväköihin juttuihin, joissa pyrittiin pikemminkin kärjistämään puolueiden välisiä erimielisyyksiä, turvallisuuspolitiikkaa lähestyttiin maltillisesti. Vaikka MTV3 toi julki entisen puolustusministerin Elisabeth Rehnin hallitusta vastaan esittämän kritiikin, se toi yhtälailla julki tasavallan presidentin Tarja Halosen, puolustusministeri Jyri Häkämiehen ja presidentti Martti Ahtisaaren julkisen tuen hallituksen valitsemalle päätökselle olla osallistumatta lentokiellon valvomiseen¹⁶. Puolueilla tai puolue-taustalla näytti ylipäänsä olevan vähemmän merkitystä politiikan julkisuudessa puhuttaessa turvallisuuspolitiikasta. Turvallisuuspolitiikkaa käsiteltiin vallassa olevien poliitikkojen kautta, ei puoluepoliittisen keskustelun näkökulmasta. Uutisissa ei mainittu, että oppositio olisi kritisoinut hallitusta, eivätkä pienemmät puolueet näkyneet turvallisuuspolitiikkaa käsittelevissä jutuissa lainkaan.

¹⁵ Ilkka 23.3.2011: "Suomesta ei lähdetä tappamaan"; Ilkka 2.4.2011: "Väyrysen Suomi ei lähde sotaan"; Ilkka 3.4.2011: "Presidentti ja hallitus pohtivat nyt EU:n Libya-operaatiota"; Ilkka 5.4.2011: "Kiviniemi Rehnille: 'Hölmöä'".

¹⁶ Kymmenen Uutiset, MTV3 2.4.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 3.4.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 4.4.2011.

SDP, kokoomus ja keskusta hallitsivat keskustelua valtiontaloudesta

Valtiontalouden tasapainottamista käsittelevästä julkisesta keskustelusta ilmenee, miten erilaisia määriä määrittelyvaltaa eri puolueilla saattoi olla¹⁷. Kuvio 9 kertoo, mitkä puolueet ja niiden puheenjohtajat hallitsivat Yleisradion ja MTV3:n valtiontaloutta koskevien televisiouutisten julkisuutta tammikuun lopusta huhtikuun eduskuntavaaleihin. Se osoittaa, että televisiossa kokoomus, sosiaalidemokraatit ja keskusta näkyivät olennaisesti enemmän kuin muut, pienemmät puolueet.

KUVIO 9. Puolueet valtiontalouden tasapainottamista käsittelevissä televisiouutisissa.

Jokainen kolmesta ”suuresta” puolueesta näkyi suurin piirtein saman verran kuin viisi pienempää puoluetta (vihreät, perussuomalaiset, vasemmistoliitto, kristillisdemokraatit ja RKP) yhteensä. Mielenkiintoista kyllä, erot ”pienten” ja ”suurten” puolueiden näkyvyydessä olivat olennaisesti vähäisemmät Yleisradion uutislähetyksissä verrattuna MTV3:n uutisiin. Kuvion 9 perusteella näyttää siltä, että

¹⁷ Tässä alaluvussa puhutaan yksinkertaisuuden vuoksi myös valtiontaloutta koskevasta julkisuudesta, millä yhtä lailla viitataan valtiontalouden tasapainottamista koskeviin uutisiin, pääkirjoituksiin ja kolumneihin. Kategorialla ”valtiontalouden tasapainottaminen” tarkoitetaan verotusta, leikkauksia ja kestävyysvajetta käsitteleviä uutisia, pääkirjoituksia, kolumneja ja mielipidekirjoituksia.

Yleisradio pyrki tuomaan julki eri puolueiden näkökulmat tasaisemmin, kuin mitä niiden eduskuntapaikkojen määrä antaisi olettaa. MTV3 keskittyi mieluummin selkeästi suurten puolueiden keskustelun seuraamiseen. Perussuomalaiset oli poikkeus siinä mielessä, että se näkyi televisiuutisissa hiukan enemmän kuin mitä sen kansanedustajapaikkojen määrästä voisi olettaa. Silti se sai Yleisradiossa ja MTV3:ssa yhteensä vain yhdeksän mainintaa. Kuvio 9 itse asiassa osoittaa, että kaikki kansanedustajamäärältään sosiaalidemokraatteja, kokoomusta ja keskustaa pienemmät puolueet näkyivät valtiontaloutta koskevassa politiikan julkisuudessa vain vähän. Ruotsalainen kansanpuolue ei näkynyt MTV3:n valtiontaloutta koskevissa uutisissa lainkaan.

Lyhyt katsaus valtiontalouden uutisaiheisiin kertoo, millaisista uutisista oli kysymys. Tammikuun puolivälissä MTV3 kertoi, että pääministeri Kiviniemi on aloittanut MTV3:n netti-kolumnistina. Ensimmäisessä kolumnissaan pääministeri syytti muita puolueita tarpeettomista leikkauspuheista. Asia nostettiin suoraan MTV3:n pääuutislähetykseen¹⁸. Muutamaa päivää myöhemmin Yleisradio jatkoi talouspoliittista keskustelua kertomalla:

*Keskusta ja SDP ovat valmiit tinkimään ensi vaalikaudella sekä puolustusvoimien hankinnoista että määrärahoista. Myös kokoomuslainen puolustusministeri Häkämies arvelee, että puolustusvoimat joutuu osallistumaan valtiontalouden säästötalkoisiin.*¹⁹

Tammikuun lopussa talouspoliittinen keskustelu kääntyi leikkauksista verotuksen painopisteeseen ja talouskasvuun. MTV3:n ja Yleisradion uutiset kertoivat, että kokoomus tavoittelee työllisyyttä parantavaa verouudistusta, jossa verotusta kevennetään taloudellisen kasvun lisäämiseksi²⁰. Kokoomuksen keskustelun-avauksen jälkeen televisiuutiset asemoi muut puolueet suhteessa siihen. Ylen televisiuutiset toi julki vasemmistoliiton kritiikin, jonka mukaan hallituksen talouspolitiikka oli johtanut eriarvoisuuden kasvuun²¹. Vasemmistoliitto esitti asiasta välikysymyksen, jota seuranneesta keskustelusta *Yle Uutiset* nosti esille erityisesti sen, että vihreät arvosteli kokoomusta²². Julkisessa keskustelussa aloite oli

¹⁸ Kymmenen Uutiset, MTV3 14.1.2011.

¹⁹ Yle Uutiset, Yle TV1 21.1.2011 Viittä päivää myöhemmin uutisissa kerrottiin elinkeinoministeri Mauri Pekkarisen linjauksesta. Yle Uutiset, Yle TV1 26.1.2011.

²⁰ Yle Uutiset, Yle TV1 29.1.2011; Kymmenen uutiset, MTV3 29.1.2011.

²¹ Yle Uutiset, Yle TV1 31.1.2011.

²² Yle Uutiset, Yle TV1 5.2.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 8.2.2011.

kuitenkin kokoomuksella, SDP:llä ja keskustalla. Pienemmät puolueet pääsivät talouspolitiikan julkisuuteen vain silloin, kun ne kritisoivat suurempien puolueiden linjauksia.

Sama ilmiö toistui helmikuussa, kun puolueet alkoivat julkaista omia vaaliohjelmaansa. Yleisradio ja MTV3 laativat uutiset neljän mielipidemittauksissa suurimman puolueen vaaliohjelmien julkistamistilaisuuksista: keskustan eduskuntavaaliohjelman julkistamista käsiteltiin 17. helmikuuta, sosiaalidemokraattien ”vaalstarttia” 19. helmikuuta, perussuomalaisten tilaisuutta 25. helmikuuta ja kokoomuksen vaaliohjelman julkistamista 26. helmikuuta. Perussuomalaisia käsittelevä Yleisradion uutinen oli kuitenkin siinä mielessä poikkeuksellinen, että kärkenä ei ollut talouspolitiikka, vaan suhtautuminen ylivelkaantuneiden EU-maiden auttamiseen.²³

Mielipidemittauksissa vähäisemmän suosion saaneiden puolueiden vaaliohjelmiä käsiteltiin televisiuutisissa niukalti. Tyypillisesti kristillisdemokraattien, vasemmistoliiton ja vihreiden uutisissa tuotiin julki teemoja, joiden voi ajatella uusintavan näistä puolueista vallitsevia aikaisempia mielikuvia. Yleisradio nosti esille kristillisdemokraattien vaatimuksen makeis-, alkoholi- ja tupakkaveron nostamisesta²⁴ ja MTV3 korosti vasemmistoliiton kampanjasta sosiaalista oikeudenmukaisuutta, minimipalkkaa ja ”perusturvaa”, jota on kutsuttu myös kansalaispalkaksi tai perustuloksi²⁵. Vihreät saivat julkisuutta päätökselleen valita Pekka Haavisto puolueen presidenttiehdokkaaksi sekä ”naimalakolleen”, jossa kannatettiin tasa-arvoista avioliittolakia²⁶. Vihreiden talouspoliittiset kannanotot eivät näkyneet televisiuutisten politiikan julkisuudessa lainkaan, paitsi silloin kun puolueen edustajat kommentoivat muiden puolueiden linjauksia.

”Suurten” ja ”pienten” puolueiden julkisuuden määrän eroja talouspolitiikkaa koskevissa uutisissa korosti entisestään se, että tiedotusvälineet olivat erittäin kiinnostuneita kokoomuksen, keskustan ja SDP:n järjestämistä, aihepiiriin liittyvistä tilaisuuksista. Siinä missä vasemmistoliiton, kristillisdemokraattien, vihreiden ja RKP:n oli vaikeuksia saada kunnan julkisuutta edes vaalikampanjan avajaisilleen, tehtiin SDP:n, kokoomuksen ja keskustan julkituloista isoja juttuja. Keskustelua talouspolitiikan suunnasta ja verolinjauksista käytiin televisiuutisissa mielenkiintoisella tavalla vuorovedoin ”suurten” puolueiden välillä: keskustan reaktio sosiaalidemokraattien ”vaalstartissa” esittämiin linjauksiin näkyi uutisissa jo seu-

²³ Yle Uutiset, Yle TV1 26.2.2012; Kymmenen Uutiset, MTV3 19.2.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 25.2.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 25.2.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 26.2.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 4.3.2011.

²⁴ Yle Uutiset, Yle TV1 4.3.2011.

²⁵ Kymmenen Uutiset, MTV3 1.3.2011.

²⁶ Kymmenen Uutiset, MTV3 23.2.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 26.3.2011.

raavana päivänä²⁷. Jutta Urpilaisen ehdotus lapsivähennyksen ottamiseksi takaisin verotukseen pääsi samaan uutisohjelmaan kuin kokoomuksen talouspoliittisen ohjelman julkistamista koskeva uutinen²⁸.

Kiihkein veropoliittinen keskustelu televisiuutisissa päättyi kuitenkin helmi-kuun loppuun ja uutisten huomio kiinnittyi muihin teemoihin. Perussuomalaiset asetettiin julkisuudessa ”suurten” ja ”pienten” puolueiden välimaastoon siten, että sen talouspoliittiset julkitulot saivat enemmän huomiota kuin kristillisdemokratien, vasemmistoliiton, vihreiden ja RKP:n, mutta vähemmän kuin kokoomuksen, SDP:n ja keskustan. Tämä johtui osittain siitä, että perussuomalaiset sai julkisuutta Euroopan unionia vastustaville kannanotoilleen, jotka sisälsivät myös talouspolitiikkaan liittyviä kommentteja. Toisaalta puolueen kannatuksen voimakas kasvu kannusti tiedotusvälineet selvittämään, millaista talouspolitiikkaa se ajaa²⁹.

Valtionalouden tilaa käsittelevät uutiset osoittavat, että televisio on suurille puolueille melko hyvä väline tuoda julki omaa linjaansa ja kritisoida muita. Kokoomus, sosiaalidemokraatit ja keskusta saattoivat laskea sen varaan, että niiden esittämät vaaliohjelmat saivat runsaasti julkisuutta television uutisissa. Näiden puolueiden johtajat saivat hetken tilaa puhutella suoraan satoja tuhansia tai jopa toista miljoonaa katsojaa. Tutkijat ovat kuitenkin kiinnittäneet huomiota siihen, että toimittajilla on huomattavasti valtaa siihen, millä tavoin puolueet ja puoluejohtajat uutisissa esitetään. Toimittajat ohjaavat poliitikkoja esimerkiksi esittämällä sopivasti muokattuja kysymyksillä, leikkaamalla vastauksista sopivat kohdat sekä puhumalla väliin yleisön tulkintoja ohjaavia tekstejä.³⁰

Toimittajien valtaa vaikuttaa uutisten sisältöön ei tulekaan väheksyä, mutta laajemmalla kontekstilla on merkitystä siinä, kuinka paljon vaikutusvaltaa toimittajilla on. Tässä konteksti tarkoittaa, että valtionalouden tasapainottamista koskevassa keskustelussa puolueiden väliset linjaerot olivat melko vähäiset, mikä vaikeutti niiden kritisoimista ja vertailemista³¹. Valtionalous oli selvästi teema, jonka toimittajat mielsivät tärkeäksi ja jossa toimittajat pyrkivät välittämään kansalaisille tietoa merkittävänä pitamiensä puolueiden talouspolitiikasta. Seurauksena oli, että television uutislähetyksissä puolueiden puheenjohtajien annettiin hetki puhua suoraan toimittajalle (kansalaisille), eikä toimittajien puheenvuoroissa suoraan kritisoitu

²⁷ Yle Uutiset, Yle TV1 20.2.2011.

²⁸ Yle Uutiset, Yle TV1 26.2.2011.

²⁹ Yle Uutiset, Yle TV1 25.2.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 25.2.2011.

³⁰ Nylund 2009; Pitkänen 2007.

³¹ SDP halusi korottaa pääomaverotusta, mutta jättää muut verot suurin piirtein ennalleen. SDP vastusti erityisesti arvonlisäveron korottamista, jota kokoomus puolestaan kannatti. Keskusta halusi nostaa arvonlisäveroa valikoidusti. Kokoomus vastusti palkkaverotuksen kiristämistä.

puolueiden vaaliohjelmia tai verrattu niitä keskenään. Nämä seikat vahvistivat televisiuutisia instituutiona, joka ylläpiti kokoomuksen, sosiaalidemokraattien ja keskustan talouspoliittista määrittelyvaltaa. Tämän seikan vastapainoksi on kuitenkin muistettava, että television muut ohjelmatyypit antoivat varmasti paremmat mahdollisuudet kyseenalaistaa puolueiden talouspoliittiset linjaukset.

Päivälehdet seurasivat suurten puolueiden julkituloja

Kokoomuksen, SDP:n ja keskustan hallitseva asema valtiontaloutta koskevassa keskustelussa ilmenee kirkkaasti myös päivälehdissä. SDP julkisti oman vaaliohjelmansa 19. helmikuuta. Seuraavana aamuna kaikkien vaalipiirien tärkeimmät päivälehdet julkaisivat uutisen tästä tapahtumasta. Tyypillisesti julkaistu uutinen oli Suomen tietotoimiston tai oman mediakonsernin Helsingin toimituksen laatima³². Edellisessä luvussa kuvailtu suomalainen mediarakenne, jossa muutaman toimittajan uutiset leviävät koko maahan, toimi myös tässä yhteydessä. Iltapäivälehdet erottuivat omintakeisella tyylillään, mutta noteerasivat SDP:n tilaisuuden kuitenkin. Myös *Helsingin Sanomat* ja *Hufvudstadsbladet* julkaisivat omat laajat kirjoituksensa SDP:n tilaisuudesta³³.

Sama tilanne koski myös kokoomusta ja keskustaa. Esimerkiksi kokoomus järjesti veropoliittisen linjauksensa julkaisutilaisuuden 29. tammikuuta. Kyseessä ei siis ollut edes vaaliohjelman julkistamistilaisuus, joka järjestettiin kuukautta myöhemmin. Tästä huolimatta kokoomuksen tilaisuus sai tiedotusvälineiden laajan huomion: siitä tehtiin uutinen televisioon ja tilaisuutta koskeva juttu julkaistiin myös miltei kaikissa seuraavan päivän lehdissä³⁴. Tämän tutkimuksen materiaaliin kuuluvista päivlehdistä ainoastaan *Karjalainen* ei noteerannut kokoomuksen tilaisuutta.

³² STT:n uutinen julkaistiin Turun Sanomissa, Etelä-Suomen Sanomissa, Etelä-Saimaassa, Länsi-Savossa, Savon Sanomissa, Keski-suomalaisessa, Karjalaisessa, Kalevassa ja Ilkassa. Esim. Turun Sanomat 20.2.2011: "SDP tarjoaa kasvun, säästöjen ja veronkiristyksen yhdistelmää". Alma Median Helsingin toimituksen uutinen julkaistiin Lapin Kansassa, Satakunnan Kansassa ja Aamulehdessä. Esim. Aamulehti 20.2.2011: "SDP haluaa säästöjä ja veronkiristyksiä". Ks. myös Iltalehti 20.2.2011: "Kolmen pääpuolueen talouskortit pöydässä"; Ilta-Sanomat 19.2.2011: "Tunnustus: oma paikka vaarassa"

³³ Helsingin Sanomat 20.2.2011: "Demarit leikkaisivat valtion menoja"; Hufvudstadsbladet 20.2.2011: "SDP siktar på valseger och reform av skatterna"

³⁴ Yle Uutiset, Yle TV1 29.1.2011. STT:n uutinen julkaistiin Turun Sanomissa, Etelä-Saimaassa, Länsi-Savossa, Keski-suomalaisessa, Kalevassa ja Ilkassa. Esim. Ilkka 30.1.2011: "Kokoomus verottaisi kulutusta nykyistä enemmän" (STT). Aamulehti, Lapin Kansa ja Satakunnan Kansa julkaisivat Helsingin toimituksen jutun. Esim. Satakunnan Kansa 30.1.2011: "Kokoomuslaiset keventäisivät yritysten verotusta". Ks. myös Helsingin Sanomat 30.1.2011: "Lupauksena epämääräinen piristysruiske"; Hufvudstadsbladet 30.1.2011: "Katainen vill höja momsens"; Ilta-Sanomat 1.2.2011: "Kataisen verolinja rankkaisi köyhiä".

Vihreillä, kristillisdemokraateilla, vasemmistoliitolla ja RKP:llä tilanne oli aivan toinen. Helmikuun 26. päivänä vihreät järjesti vaalikampanjansa avajaiset Iisalmessa. Suomen tietotoimisto laati tilaisuudesta kaksi uutista. Ensimmäisessä kerrottiin, että vihreät ehdottavat tuloihin sidottua Yle-maksua³⁵. Toisessa mainittiin, että ”Vihreät uhkuvat uskoa vaalivoittoon”. Valtaosa suomalaisista päivälehdistä julkaisi ainakin toisen näistä uutisista, mikä kuitenkin samalla merkitsi, että päivälehdet tai niiden konsernit eivät lähettäneet paikalle omaa toimittajaansa³⁶. Ainoastaan *Etelä-Saimaa* ja *Helsingin Sanomat* seurasivat tilaisuutta oman toimittajan voimin. Ero esimerkiksi kokoomuksen saamaan julkisuuteen on merkittävä. Julkaistujen uutisten perusteella voi päätellä, että tiedotusvälineet eivät lähettäneet vihreiden tilaisuuteen omia toimittajia edes siinä määrin, kuin kokoomuksen periaatteessa paljon vähäisempään tilaisuuteen tammikuun lopussa.

”Suurten” ja ”pienten” puolueiden välinen epäsuhta ei päättynyt tähän. Uutinen vihreiden vaalikampanjan avajaisista oli tyypillisesti hyvin pieni, kun taas kokoomuksen verolinjauksesta tehdyt kirjoitukset olivat mittavia, jopa kokonaisen sivun kokoisia. Lisäksi on todettava, että vihreitä koskevissa uutisissa kiinnitettiin vain harvoin huomiota puolueen linjauksiin. Sen sijaan uutisissa tuotiin julki vihreiden oma arvio siitä, kykenevätkö he saavuttamaan vaalivoiton tulevissa eduskuntavaaleissa. Suomen tietotoimiston tapahtumasta laaditussa toisessa uutisessa nostettiin esille ajankohtainen aihe: televisiolupamaksu. Kummassakin uutisessa ilmenee, että pienemmät puolueet eivät saa julkisuudessa ääntään kuuluviin. Vaikka *Helsingin Sanomat* muuten toi julki vihreiden kantoja erilaisiin politiikan aiheisiin, vaalikamppailun avajaisista julkaistussa uutisessa näkökulmaa hallitsi kokonaan toinen puolue: ”Vihreät tulistuivat perussuomalaisten ohjelmasta”³⁷.

Samanlainen tilanne oli myös muilla pienillä puolueilla. Kristillisdemokratien vaaliohjelman julkaisu-tilaisuudesta tehtiin uutinen noin puolessa tarkasteluista viestimistä. STT:n tuottama uutismateriaali ja Väli-Suomen sanomalehtien toimittaja Vesa Sompin laatima juttu levisivät useisiin lehtiin samansisältöisenä³⁸. *Helsingin Sanomat* oli sanomalehdistä ainoa, joka tuotti tilaisuudesta oman uutis-

³⁵ Turun Sanomat 28.2.2011: ”Vihreät esittävät tuloihin sidottua Yle-maksua” (STT). Tämä STT:n uutinen julkaistiin myös Satakunnan Kansassa ja Aamulehdessä.

³⁶ Lapin Kansa 27.2.2011: ”Vihreät uhkuvat uskoa vaalivoittoon” (STT). Tämä STT:n uutinen julkaistiin myös Etelä-Suomen Sanomissa, Etelä-Saimaassa, Länsi-Savossa, Savon Sanomissa, Keski-suomalaisessa, Karjalaisessa, Kalevassa, Ilkassa ja Hufvudstadsbladetissa.

³⁷ Helsingin Sanomat 27.2.2011: ”Vihreät tulistuivat perussuomalaisten ohjelmasta”.

³⁸ Aamulehti 5.3.2011: ”Kristillisdemokraatit paikkaisivat vajeen vaalikaudessa” (STT); Ilkka 5.3.2011:

”Kristillisdemokraatit paikkaisivat kestävyysvajeen vaalikaudessa” (STT); Karjalainen 5.3.2011:

”Kristillisdemokraatit lopettaisi valtion velkaantumiskierteen”; Turun Sanomat 5.3.2011: ”Kristilliset lopettaisi valtion velkakierteen”.

sen³⁹. Myös Yle TV1:n *Yle Uutiset* ja MTV3:n *Kymmenen Uutiset* huomioivat ohjelman julkaisun⁴⁰. Uutiset olivat mitaltaan suppeita ja niissä nousivat tyypillisesti esille puolueen esittämät veronkorotukset, muttei juuri muuta. Kirjoituksissa oli tavallisesti haastateltu puolueen puheenjohtajaa Päivi Räsästä.

”Suurten” puolueiden mielipiteitä ”suurista” asioista pidetään tärkeinä ja uutisoimisen arvoisina. ”Pienet” puolueet joutuvat tyytymään parin toimittajan laatiin pieniin juttuihin. Näissä jutuissa tarkasteltiin tyypillisesti puolueen asemaa vaalikamppailussa tai sen suhtautumista johonkin suuremman puolueen aloitteeseen. Kolmas vaihtoehto oli, että puolue esitettiin ottamassa kantaa johonkin suppeaan ajankohtaiseen teemaan.

Valtiontaloutta koskevista uutisista ilmenee, että kokoomus, SDP ja keskusta hallitsivat valtiontalouteen liittyvää julkisuutta tammikuun alusta huhtikuun eduskuntavaaleihin ulottuvalla ajanjaksolla. Olennaista oli, että näillä puolueilla oli talouspoliittista uskottavuutta. Niiden järjestämät tilaisuudet saivat eniten huomiota ja toimittajat yrittivät välittää kansalaisille mielikuvan siitä, mitä asioita nämä puolueet ajavat. Pienemmillä puolueilla tilanne oli vaikeampi. Niiden saamasta julkisuudesta voi nähdä, että toimittajat nostivat herkästi esille pienempiä yksityiskoh-
tia, jotka joko liittyivät muuhun ajankohtaiseen keskusteluun tai vahvistivat puolueista aiemmin syntyneitä käsityksiä. Lopputuloksena on, kuten aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu, eräänlainen puolueiden julkista uskottavuutta uusintava kehä: vaikutusvaltaiset puolueet saavat enemmän julkisuutta, mikä ylläpitää niiden vaikutusvaltaista asemaa.⁴¹

Pienemmillä puolueilla oli siis olennaisesti vähemmän valtaa vaikuttaa siihen, millainen kuva niistä julkisuudessa muodostuu tai mistä asioista julkisuudessa tulisi keskustella. Perussuomalaisten asema tässä jaottelussa oli kuulua samaan sarjaan vasemmistoliiton ja vihreiden kanssa. Perussuomalaiset sai olennaisesti enemmän näkyvyyttä kuin kristillisdemokraatit tai RKP, mutta vähemmän kuin kokoomus, SDP tai keskusta. Yhtäältä se sai siis olennaisesti enemmän julkisuutta, kuin mitä sen eduskuntaryhmän koko olisi antanut olettaa, mutta toisaalta perussuomalaisten kannatuksen kasvu ei näkynyt taloutta koskevassa julkisessa keskustelussa likimainkaan yhtä vahvana kuin EU:n taluskriisiä koskevissa uutisissa.

Kokoomuksen, SDP:n ja keskustan hallitsevaa asemaa valtiontaloutta koskevassa keskustelussa voi ymmärtää *issue ownership* -teorian näkökulmasta. *Issue ownership* -teorian mukaan politiikan aiheet ja puolueet yhdistyvät kansalais-

³⁹ Helsingin Sanomat 5.3.2011: ”Kristillisdemokraatit löysivät paljon uusia verotuskohteita”.

⁴⁰ Kymmenen Uutiset, MTV3 4.3.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 4.3.2011.

⁴¹ Hopmann et al. 2010, 14.

ten ja median mielissä siten, että joillakin puolueilla on enemmän uskottavuutta tietyissä aiheissa ja toisilla puolueilla toisissa teemoissa.⁴² Esimerkiksi Suomessa vihreisiin luotetaan ympäristökysymysten ratkaisussa ja edellä mainitusta käy ilmi, että kokoomuksella, SDP:llä ja keskustalla on uskottavuutta valtiontaloutta koskevissa asioissa. Toinen tapa ymmärtää näiden puolueiden asemaa politiikan julkisuudessa on tarkastella sitä taloudellisten paineiden näkökulmasta. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että tiedotusvälineiden kiristynyt kilpailu voi johtaa myös journalistien suurempaan riippuvaisuuteen virallisista lähteistä. Tärkeät henkilöt ja instituutiot saavat herkemmin julkisuutta, koska kaupalliset paineet sallivat vähemmän liikkumavaraa siinä, keitä päästetään julkisuuteen ja keitä ei. On parempi olla ottamatta turhia riskejä ja tehdä juttu samasta puolueesta tai poliitikosta, josta kaikki muutkin kirjoittavat. Kun uutiskriteereissä painottuu kohteen merkittävyys, keskittyy julkisuus herkästi henkilöille, joita pidetään jo ennestään merkittävinä.⁴³ Lopputuloksena on aikaisempaa yhtenäisempi ja poliittikkovetoisempi julkisuus, joka keskittyy kuvaamaan samoja henkilöitä ja puolueita.

Toimittajien keinot haastaa puolueiden valta

Tiedotusvälineet ja toimittajat eivät kuitenkaan olleet täysin kriitikittömiä suhteessa puolueisiin valtiontaloutta koskevassa julkisessa keskustelussa. Päinvastoin toimittajat pyrkivät eri tavoin herättelemään vilkkaampaa talouspoliittista keskustelua, tuomaan julkisuuteen vaihtoehtoisia näkemyksiä ja kyseenalaistamaan puolueiden ja poliitikkojen talouspoliittiset arviot.

Tällaisia keinoja oli ainakin kolme. Ensimmäinen näistä oli asettaa puolueiden väliset erimielisyydet vastakkain, joko vertailemalla puolueiden linjauksia keskenään tai julkaisemalla puolueiden toinen toisiinsa suuntaamaa kritiikkiä. Toiseksi tiedotusvälineet kyseenalaistivat puolueiden näkemykset haastatteleamalla sellaisia ihmisiä tai instituutioita, joilla oli talouspoliittista uskottavuutta. Vaihtoehtoinen tapa oli teettää mielipidemittauksia tai tehdä ”tavallisten ihmisten” haastatteluita, joiden avulla saatiin todellinen tai kuviteltu kosketus suomalaisten talouspolitiikkaa koskeviin mielipiteisiin. Kolmanneksi lehdet laativat kriittisiä pääkirjoituksia ja kolumneja, joissa kritisoitiin ja analysoitiin poliitikkojen ja puolueiden linjauksia.

Esimerkiksi helmikuussa Yleisradion television uutiset nosti esille eduskunnan välikysymyskeskustelun, jossa eri puolueet kiistelivät harjoitetusta talouspolitiikasta sekä tulevaisuuden talouspoliittisista ratkaisuista:

⁴² Petrocik 1996.

⁴³ Shehata 2010.

Vaalien läheisyys näkyy yhä selvemmin eduskunnassa. Iltapäivän väliskysymyskeskustelussa tuloeroista puolueet hakivat verolinjauksillaan taisteluasemia. Opposition lisäksi ensi vaalikauden verolinjauksissa keskusta ja vihreät tekivät eroa hallituskumppaniinsa kokoomukseen.⁴⁴

Erilaiset syytökset suuntaan ja toiseen olivat näyttävää materiaalia niin Ylen kuin MTV3:n uutisissa: ”Oppositio puolue SDP syyttää hallitusta valtion kassan tyhjentämisestä”, ”Moitteita kokoomus antoi erityisesti perussuomalaisille”, ”Nimeämättömiä muita puolueita Kiviniemi syytti epäsuorasti katteettomien vaalipuheiden pitämisestä” ja ”Pääministeri Mari Kiviniemi tuomitsee kilpalaulannan leikkauslistoista.”⁴⁵ Vaalien lähestyessä Yleisradion televisioutisten toimitajat eivät jääneet passiivisina odottelemaan puolueiden julkituloja, vaan vertailivat itse puolueiden näkökulmia toisiinsa. Huhtikuun alussa *Yle Uutiset* vertaili ensin puolueiden linjauksia koskien eläkeikää sekä pari päivää myöhemmin puolueiden arvioita talouden tilasta sekä tulevaisuuden veropolitiikasta⁴⁶.

Myös päivälehdet julkaisivat mieluusti uutisia, joissa puolueet esitettiin riitelemässä keskenään talouspolitiikasta. Helmikuun alussa tehty väliskysymys suomalaisten yhteiskunnan tuloerojen repeämisestä sai runsaasti huomiota medioissa. Suomen tietotoimiston uutinen kertoi, että suurin oppositio puolue ”Sdp vaati hallitukselta pääomatuloveron nostoa nyt heti”. Otsikon mukaan tuloerokiistassa oli ”riidan henkeä”⁴⁷. Samassa kuussa julkaistut puolueiden vaaliohjelmat tarjosivat medioille runsaasti tilaisuuksia näyttää puolueet riitelemässä keskenään. Vies-timet tarttuivat esimerkiksi sosiaalidemokraattien vaaliohjelmaan julkaisemalla keskustan ja kokoomuksen siihen kohdistetun kritiikin: ”Kokoomus: kelvotonta, Keskusta: epäuskottavaa”⁴⁸. Maaliskuussa *Keskisuomalainen* toi julki SDP:n väitteen, jonka mukaan kokoomus on ”ahneuden asialla”. Muutamaa päivää myöhemmin *Ilkan* mukaan ”Sdp hiillosti hallitusta ja Kokoomusta tasaverosta”. Maaliskuun alussa keskustan elinkeinoministeri Mauri Pekkarisen reaktioita luonnehdittiin vä-

⁴⁴ Yle Uutiset, Yle TV1 8.2.2011.

⁴⁵ Yle Uutiset, Yle TV1 19.2.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 26.2.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 5.3.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 14.1.2011.

⁴⁶ Yle Uutiset, Yle TV1 3.4.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 5.4.2011.

⁴⁷ Lapin Kansan 9.2.2011: ”Tuloerokiistassa oli jo ’riidan henkeä’” (STT). Sama juttu julkaistiin myös Satakunnan Kansassa, Savon Sanomissa, Keskisuomalaisessa, Karjalaisessa ja Aamulehdessä. Kiista noteerattiin lisäksi Helsingin Sanomissa ja Hufvudstadsbladetissa. Helsingin Sanomat 9.2.2011: ”Tuloeroista raju riita eduskunnassa”; Hufvudstadsbladet 9.2.2011: ”Samlingspartiet och Sdp rök ihop om inkomstskyld”.
⁴⁸ Savon Sanomat 20.2.2011: ”Kokoomus: kelvotonta, Keskusta: epäuskottavaa”. Ks. myös Kaleva 20.2.2011: ”Kokoomus: kelvotonta, Keskusta: epäuskottavaa”.

rikkäästi: ”Pekkarinen tyrmistynyt kokoomuksen osinkoveroehdotuksesta”. Uutinen läpäisi miltei koko maakunnallisen julkisuuden.⁴⁹

Toimitukset saattoivat lisäksi kyseenalaistaa puolueiden näkemykset haastatteleamalla asiantuntijoita tai ”tavallisia” kansalaisia. Taloudellisten tutkimuslaitosten analyysien julkaiseminen tarjosikin materiaalia valtiontalouden tasapainottamiseen liittyvään keskusteluun. Media-aineiston perusteella sanomalehdillä oli käytettävissään enemmän keinoja puolueiden kannanottojen arvioimiseen kuin televisiolla. Sanomalehdissä oli olennaisesti enemmän tilaa tekstille, mahdollisuus perehtymistä vaativaan vertailuun ja monimutkaisten grafiikkojen esittelyyn. Tämän seurauksena sanomalehdet esittivätkin tarkempia analyysejä eri puolueiden talouspoliittisista eroista sekä pidempiä arvioita puolueiden talouspoliittisten näkemysten realismista tai sen puutteesta. Vertailu ei kuitenkaan sinänsä kerro lehtien ja television eroista politiikan julkisuuden välineinä, vaan pikemminkin erilaisten juttutyyppeiden eroista, koska television ajankohtaisohjelmat eivät kuulu neet aineistoon.

Helsingin Sanomat tarjoaa hyvän esimerkin siitä, millä tavoin tiedotusväline voi osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun hyödyntämällä talouspoliittista uskotavuutta nauttivien instituutioiden ja henkilöiden tarjoamaa informaatiota. Tammikuussa *Helsingin Sanomat* esitteli tulevan (2011) vuoden tulo- ja menoarviota sekä analysoi talouden tilaa jutussa ”Velanotto vähenee 2011”⁵⁰. Kirjoitus perustui Suomen valtion vuoden alussa julkaisemiin kansantalouden tunnuslukuihin. Lehti jatkoi talouspoliittista keskustelua seuraavana päivänä ”Uutisanalyysillä”, jossa toimittaja tarkasteli valtiovarainministeriön laskelmien perusteella kriittisesti SDP:n näkemystä, että talouskasvu hoitaa kaksi kolmasosaa kestävyysvajeesta⁵¹. Veronmaksajien keskusliiton asiaan liittyvä kannanotto tuotiin julkisuuteen noin viikkoa myöhemmin ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (Etla) näkemys seuraavana päivänä Mauri Pekkarisen haastattelulla höystettynä. Evankelisuterilaisen kirkon vuoro oli 20. tammikuuta⁵².

Myös iltapäivälehdet osallistuivat valtiontalouden vajetta koskevaan keskusteluun kysymällä taloudellisilta tutkimuskeskuksilta arvioita tulevan vaalikauden

⁴⁹ Keski-suomalainen 20.3.2011: ”SDP syyttää oikeistoa ahneudesta”; Ilkka 25.2.2011: ”Sdp hiillosti hallitusta ja Kokoomusta tasaverosta”; Keski-suomalainen 6.3.2011: ”Pekkarinen tyrmistynyt Kokoomuksen osinkoveroehdotuksesta”; Karjalainen 6.3.2011: ”Pekkarinen tyrmistynyt Kokoomuksen osinkoveroehdotuksesta”.

⁵⁰ *Helsingin Sanomat* 6.1.2011: ”Velanotto vähenee 2011”.

⁵¹ *Helsingin Sanomat* 7.1.2011: ”Onko talouskasvusta julkisen talouden vajeen pelastajaksi?” (kolumni, Piia Elonen).

⁵² *Helsingin Sanomat* 18.1.2011: ”Veronmaksajat ajaa palkkaveroihin kahden miljardin alennusta”; *Helsingin Sanomat* 18.1.2011: ”Pekkarinen voisi siivota yritystukia”; *Helsingin Sanomat* 19.1.2011: ”Kirkko vaatii tuloerojen kaventamista verotuksen keinoin”.

haasteista. Huhtikuun 6. päivä *Iltalehti* julkaisi usean sivun kirjoituksen tulevan hallituksen talouspoliittisista tehtävistä perustuen Pellervon taloudellisen tutkimuskeskuksen tutkijan Pasi Holmin haastatteluun. Otsikot puhuvat puolestaan: ”Kuka selättää kestävyysvajeen?” ja ”Näillä konsteilla kohti tasapainoa”.⁵³ Myös valtionvarainministeriön virkamiesten julkinen, puolueita vastaan kohdistettu kritiikki antoi lehdistölle selkänöjää vaatia poliitikoilta tiukkaa talouspoliittista linjaa.⁵⁴ Valtionvarainministeriön mielipiteisiin viitattiin toistuvasti useissa lehdissä, kuten *Karjalaisessa* ”Pakko leikata ja korottaa veroja” ja *Aamulehdessä* ”Uuden hallituksen hikinen huhtikuu”.⁵⁵ *Helsingin Sanomat* puolestaan julkaisi valtionvarainministeriön kansliapäällikön Raimo Sailaksen mittavan haastattelun juuri vaalien alla. Siinä Sailas syytti puolueita itsepetoksesta: ”Puolueet elävät kuin lastenlaulussa: Mummolaan kun pyöräilemme, pilvenhattaraa ei näy.”⁵⁶

Päivälehtien kritiikki puolueita kohtaan ei jäänyt tähän. Tamperelainen *Aamulehti* kirjoitti pääkirjoituksessaan: ” – kuvittelevatko puoluejohtajat vakavissaan äänestäjien uskovan, että julkisen talouden rahoitusongelmista ja väestön ikääntymisestä selvitään pelkällä talouskasvulla ilman kansakuntaa kirpaisevia päätöksiä?”. Oululainen *Kaleva* syytti, että poliitikoilla ei ole ratkaisua siihen, miten ”Suomen julkinen talous pelastetaan lähivuosina”. *Helsingin Sanomat* käytti puolestaan useitakin eri talousasiantuntijoita arvioidessaan puolueiden talouslinjauksia 3. huhtikuuta: ”Ekonomistit teilaavat talouspolitiikan”. Lehdessä tuotiin näyttävästi julki ruotsalaisen taloustutkimuksen keskuksen Konjunkturinstitutenin johtajan Juhana Vartiaisen arvio puolueiden esittämästä talouspolitiikasta: ”Puolueiden vastaukset osoittavat talouspoliittisen keskustelun tason kaikessa karmeudessaan”.⁵⁷

Tiedotusvälineet hakivat tuoreita näkemyksiä valtionalouden tasapainottamista koskevaan keskusteluun myös kansalaisilta. Näin teki esimerkiksi *Helsingin Sanomat*, jonka kirjoituksen pontimena saattoi olla ingressin havainto: ”Suurimmat puolueet eivät ole vielä kertoneet, mitä säästöjä ne tekisivät”.⁵⁸ Vuoden alussa Yleisradio julkaisi Taloustutkimukselta tilatun tutkimuksen, jossa oli kysely kansalaisten mielipidettä valtionalouden tasapainottamiseen: mistä tai keiltä pitäisi leikata?⁵⁹ Vastaavan tutkimuksen teetti myös Kunnallissalan kehittämissäätiö, ja näi-

⁵³ *Iltalehti* 6.4.2011: ”Kuka selättää kestävyysvajeen?”; *Iltalehti* 6.4.2011: ”Näillä konsteilla kohti tasapainoa”.

⁵⁴ Esim. Ilkka 28.3.2011: ”Rahaministeriön kamreerit leikkaisivat jo hallitusneuvotteluissa” (STT).

⁵⁵ *Karjalainen* 8.4.2011: ”Pakko leikata ja korottaa veroja”; *Aamulehti* 12.3.2011: ”Uuden hallituksen hikinen huhtikuu”.

⁵⁶ *Helsingin Sanomat* 14.4.2011: ”Raimo Sailas syyttää puolueita itsepetoksesta”.

⁵⁷ *Aamulehti* 9.3.2011: ”Hatusta vedettyä hyvinvointia”; *Kaleva* 5.4.2011: ”Leikkauksista ollaan hiljaa”; *Helsingin Sanomat* 4.3.2011: ”Ekonomistit teilaavat talouspolitiikan”.

⁵⁸ *Helsingin Sanomat* 10.1.2011: ”Miten rahat riittäisivät?”.

⁵⁹ *Yle Uutiset*, *Yle TV1* 5.1.2011.

den tutkimusten tuloksia kommentoitiin laajalti eri medioissa. *Satakunnan Kansan* kolumnisti tiivistä Yleisradion teettämän tutkimuksen tulokset otsikkoon ”Leikataan muilta”⁶⁰. Suomen tietotoimisto teki puolestaan Kunnallissalan kehittämissektin teettämästä tutkimuksesta uutisen, jonka viesti poliitikoille oli, ettei ainakaan vanhustenhuollosta ja päivähoidosta pidä leikata⁶¹. Kansalaisten näkemyksistä ei siis ollut tueksi medioiden yrittäessä saada poliitikot keksimään leikkauslistoja. Pian tämän jälkeen mielipidemittauksiin tai asiantuntijakommentteihin perustuva keskustelu hiipui ja sen tilalle tuli jälleen puolueiden varovainen väittely talouspolitiikan suunnasta. Kansalaisten mielipiteisiin palattiin juuri ennen eduskuntavaaleja Alma Median tilaamassa ja Taloustutkimuksen tekemässä haastattelussa, jossa edelleen tivattiin kansalaisilta leikkauslistoja. Mediat eivät ilmeisesti olleet kovin tyytyväisiä saamiinsa mielipiteisiin. *Etelä-Saimaa* torui vastauksensa antaneita varovasti: ”Helpot leikkaukset eivät taida riittää”⁶².

Valtiontalouden tilaa koskevasta julkisuudesta ilmenee kuitenkin, että asiantuntijoiden ja tutkimuslaitosten näkemykset eivät kyenneet kyseenalaistamaan poliitikkojen mielipiteitä. Konkreettisia leikkauslistoja ei julkisuudessa nähty. Tämän ilmiön totesivat tiedotusvälineet kautta maan. *Iltalehti* julkaisi vaaleja edeltävänä aikana ainakin kaksi mittavaa puolueiden talouspoliittisten linjausten vertailua, joiden johtopäätökset olivat samat⁶³. Puolueet eivät uskoneet leikkauksia tarvittavan, mutta mikäli näin kuitenkin kävisi, kohteet olivat samat: puolustusvoimat, hallinto ja yritystuet. Ainoan poikkeuksen tähän linjaan teki perussuomalaiset, joka halusi lehden mukaan leikata myös kehitysyhteistyötuista ja maahanmuuttoon käytetyistä varoista.

Yhden merkittävän eron puolueiden välillä *Iltalehti* sentään huomasi: ”Arvonlisäveron nosto jakaa puolueet selkeimmin kahteen leiriin.”⁶⁴ Kevään mittaan mediat joutuivat kerta toisensa jälkeen toteamaan, että lähemmässä tarkastelussa puolueiden väliset talouspoliittiset erot olivat vähäiset. Huhtikuussa *Yle Uutiset* totesi, että suurituloisten verotuksesta ”Kahdeksan suurimman puolueen [ts. eduskuntapuolueet -ER & MV] ehdokkaat ovat yllättävän yksimielisiä”⁶⁵. Samaan johtopäätökseen päädyttiin myös muissa tiedotusvälineissä, esimerkiksi

⁶⁰ Satakunnan Kansa 17.1.2011: ”Leikataan muilta” (kolumni, Timo Harakka).

⁶¹ Lapin Kansa 15.1.2011: ”Vanhustenhoidosta ja päivähoidosta ei saa tinkiä”.

⁶² *Etelä-Saimaa* 12.4.2011: ”Helpot leikkaukset eivät taida riittää”.

⁶³ *Iltalehti* 28.2.2011: ”Tätä puolueet lupaavat”; *Iltalehti* 6.4.2011: ”Näillä konsteilla kohti tasapainoa”.

⁶⁴ *Iltalehti* 28.2.2011: ”Arvonlisäveron nosto jakaa puolueet selkeimmin kahteen leiriin”.

⁶⁵ *Yle Uutiset*, *Yle TV1* 5.4.2011. Ks. myös *Yle Uutiset*, *Yle TV1* 21.1.2011.

Helsingin Sanomissa: ”Kolmen suuren kohtaamisessa yllätti eniten kantojen yhtenäisyys.”⁶⁶

Valtiontaloutta koskevasta politiikan julkisuudesta ilmenee, että erityisesti suurimmilla puolueilla oli varsin tiukka ote julkisesta keskustelusta. Keskustalla, SDP:llä ja kokoomuksella oli sellaista määrittelyvaltaa, jota muut instituutiot, media tai kansalaiset eivät kyenneet kyseenalaistamaan. Keskustan, SDP:n ja kokoomuksen ei tarvinnut muuttaa julkisia talouspoliittisia linjauksia vaalien alla, vaan ne saattoivat vetäytyä väljän yhteisen konsensuksen taakse, jossa väiteltiin lähinnä arvonlisäveron painopisteestä. Julkisessa keskustelussa ilmeni asetelma, jossa puolueiden talouspoliittiset kannanotot olivat melko yhteneväiset ja olenaisesti optimistisemmat kuin muiden yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten valtiovarainministeriön tai taloudellisten tutkimuslaitosten.

Kuten turvallisuuspolitiikkaa koskevassa julkisuudessa, myös valtiontaloutta käsittelevässä keskustelussa puolueiden määrittelyvallan taustalla oli siis puolueiden laajahko yhteisymmärrys. Erityisen mielenkiintoista on, että kokoomuksella, SDP:llä ja keskustalla näytti olevan sellaista talouspoliittista uskottavuutta, jota muut instituutiot eivät kyenneet kyseenalaistamaan. Edes valtiovarainministeriön ja sen kansliapäällikön Raimo Sailaksen kriittiset kommentit eivät pakottaneet poliitikkoja muuttamaan viestiään julkisuudessa. Valtiontalouden tilasta ja tulevaisuudesta käyty julkinen keskustelu osoittaa, kuinka vahva ote puolueilla voi olla politiikan julkisuudesta ja kuinka vähän tehokkaita keinoja tiedotusvälineillä on kyseenalaistaa puolueiden julkisia näkemyksiä. Osaltaan asiaan vaikutti myös se, että valtiontalouden tilanteessa ei keväällä 2011 tapahtunut mitään sellaista uutta ja yllättävää, joka olisi kyseenalaistanut poliitikkojen mielipiteet. Euroopan unionin talouskriisissä tilanne oli kuitenkin toinen.

⁶⁶ Helsingin Sanomat 17.3.2011: ”Kolmen suuren kohtaamisessa yllätti eniten kantojen yhtenäisyys”. Ks. myös Helsingin Sanomat 20.2.2011: ”Leikkauksista puhuminen on edelleen vaikeaa”; Helsingin Sanomat 3.3.2011: ”Verolinjojen erot hiuksenhienoja”.

Poliitikot Euroopan unionin talouskriisin puristuksessa

Euroopan unionin talouskriisiä koskevista uutisista ilmenee, että niiden lähteinä olivat miltei poikkeuksetta julkisen hallinnon tahot: viranomaiset tai poliitikot. Havainnot ovat samansuuntaisia riippumatta siitä, tarkastellaanko päivälehtiä vai tv-uutisia. Keskustelua siitä, millä tavoin Portugalin ylivelkaantumisen aiheuttamat ongelmat tulisi ratkaista, käytiin ennen muuta Euroopan unionin instituutioiden ja suomalaisten poliitikkojen kesken. Suomen tietotoimiston keväällä 2011 laatimissa uutisissa toistuvat johtavien suomalaisten poliitikkojen nimet: ”Katainen sai aikaan ilmiriidan –”, ”Kiviniemi ei ottanut kantaa –”, ”Soini luopui erivapaustoiveista”, ”Sauli Niinistö: Euromaat tukeneet velkaisia maita liian innokkaasti” ja ”Jutta Urpilainen kiirehtii Kreikan velkajärjestelyä.” Samoin näkyivät korkea-arvoiset virkamiehet, kuten EU-komissaari Olli Rehn: ”Rehn tyrmää puheet Portugalin hallitusta velkasaneerauksesta.”⁶⁷ Erityisesti televisiouutisissa painottuivat julkisen hallinnon johtavat henkilöt abstraktimpien instituutioiden sijaan⁶⁸.

Näiden lisäksi asiaa koskevissa uutisissa saivat julkisuutta myös puolueet ja poliittiset instituutiot: perussuomalaiset, kokoomus, sosiaalidemokraatit sekä eduskunta, hallitus ja oppositio. Nämä tahot esiintyivät aktiivisina toimijoina kaikkien välineiden uutisissa: ”Kokoomus julistaa –”, ”Oppositio hämmästelee”, ”Vasemmistoliitolta välikysymys” ja ”Suomen hallitus valmistautuu –”.⁶⁹ Eduskunta puolestaan toimi näiden tahojen välisen keskustelun ja väittelyn kenttänä: ”Eduskunta kiistelee edelleen Suomen takauksista muille euromaille.”⁷⁰

Kolmas merkittävä ryhmä talouskriisiä koskevissa uutisissa olivat valtiot. Eri maat saivat uutisissa erilaisia rooleja. Portugali oli uutisissa tyypillisesti huolen tai toimenpiteiden kohde, ei aktiivinen toimija. ”Portugali lisäsi vaalijännitettä”, ”Portugali joutuu alistumaan paljon kovempaan talouskuriin”. Saksa, Ranska ja Euroopan unioni olivat sen sijaan määräävässä asemassa: ” – Saksa ja Ranska ehdottivat

⁶⁷ Esim. Turun Sanomat 14.3.2011: ”Katainen sai aikaan ilmiriidan Sdp:n kanssa” (STT); Lapin Kansa 10.3.2011: ”Kiviniemi ei ottanut kantaa Väyrysen kirjan paljastuksiin” (STT); Lapin Kansa 30.3.2011: ”Yle: Soini luopui erivapaustoiveista” (STT); Lapin Kansa 10.4.2011: ”Rehn tyrmää puheet Portugalin hallitusta velkasaneerauksesta” (STT); Satakunnan Kansa 18.1.2011: ”Sauli Niinistö: Euromaat tukeneet velkaisia maita liian innokkaasti” (STT).

⁶⁸ Esim. Kymmenen Uutiset, MTV3 15.4.2011.

⁶⁹ STT:n uutinen aiheista, ks. esim. Lapin Kansa 13.3.2011: ”Oppositio hämmästelee Kiviniemen huippukokoustulkintoja” (STT); Karjalainen 14.3.2011: ”Vasemmistoliitto tekee välikysymyksen” (STT). Ks. myös Yle Uutiset, Yle TV1 14.1.2011.

⁷⁰ Yle Uutiset, Yle TV1 15.3.2011; Turun Sanomat 14.3.2011: ”Eduskunta kiistelee edelleen Suomen takauksista muille euromaille”.

euromaiden talousyhteistyön lisäämistä⁷¹ ja ”Euromaat lykkäävät vakausrahaston kasvattamista”⁷². Samoin ”Suomi” toistui toimijana säännöllisesti, mutta sanalla ei tarkoitettu suomalaisia konkreettisesti, vaan pikemminkin Suomen valtiota: ”Suomi helpottaisi vakausrahaston lainaehjoja”⁷³. Näiden rinnalla uutisissa ilmenee vielä yksi toimija, joka näytti yhtä aikaa arvaamattomalta ja vaikutusvaltaiselta: ”Markkinoilla on odotettu hermostuneina - -” tai ”jännitettä markkinoille myös euroryhmän tämäniltainen kokous”⁷⁴.

Johtavien poliitikkojen ja instituutioiden rinnalla ”tavallisten” ihmisten näkökulma jäi politiikan julkisuudessa miltei täysin varjoon. Se kuitenkin näkyi – edes hiukan – iltapäivälehtien sivuilla. *Ilta-Sanomat* arvioi, mitä ylivelkaantuneiden maiden auttaminen maksaa ”jokaiselle suomalaiselle” ja kysyi kansalaisilta, kannattavatko nämä Portugalin tukemista⁷⁵. *Iltalehti* puolestaan kertoi, että Portugalin tukipaketilla saisi miljoona suomalaista lasta päiväkerhoon⁷⁶. Iltapäivälehtien tapaa tuoda julki ”tavallisten suomalaisten” mielipide ei pidä silti liioitella. Samalla tavalla kuin päivälehdissä ja televisiossa, myös iltapäivälehdissä Euroopan unionin talouskriisin toimijoita olivat ennen muuta viralliset tahot: johtavat poliitikot, puolueet, instituutiot ja maat.

Kuviosta 10 ilmenee, ketkä puoluejohtajat näkyivät Euroopan unionin talouskriisiä koskevissa uutisissa. Se osoittaa, että eniten näkyvyyttä saivat pääministeri Mari Kiviniemi, valtiovarainministeri Jyrki Katainen ja perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini. Suurimman oppositiopuolueen puheenjohtaja Jutta Urpilainen oli neljäs. Iltapäivälehdistä voi erikseen todeta, että talouskriisiä käsittelevissä uutisissa Soini näkyi kummassakin lehdessä täsmälleen yhtä paljon kuin pääministeri Kiviniemi, Jyrki Kataisen jäädessä selvästi kolmanneksi.

⁷¹ Etelä-Saimaa 8.4.2011: ”Portugali lisäsi vaalijännitettä” (STT). Ks. myös Kymmenen Uutiset, MTV3 8.4.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 4.2.2011.

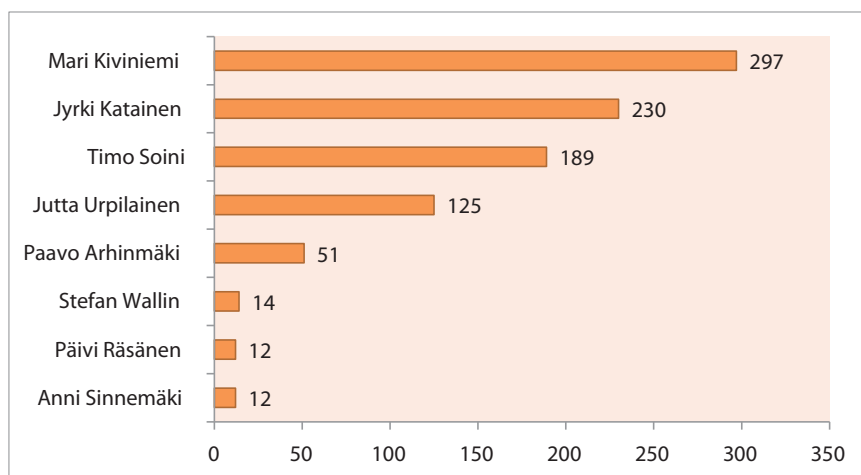
⁷² STT:n uutinen aiheesta, ks. esim. Lapin Kansa 19.1.2011: ”Euromaat lykkäävät vakausrahaston kasvattamista” (STT).

⁷³ STT:n uutinen aiheesta, ks. esim. Karjalainen 16.1.2011: ”Suomi helpottaisi vakausrahaston lainaehjoja” (STT).

⁷⁴ Yle Uutiset, Yle TV1 17.1.2011; Kymmenen Uutiset, MTV3 17.1.2011.

⁷⁵ *Ilta-Sanomat* 25.3.2011: ”Liian kallis EU-kriisi?”. Ks. myös *Ilta-Sanomat* 8.4.2011: ”Suomea uhkaa jättilasku”; *Ilta-Sanomat* 8.4.2011: ”Hyväksytkö Portugalin tukemisen”. Toisin kuin päivälehtien jutuissa, joissa ”Suomi” viittaa pikemminkin Suomen hallitukseen, näissä teksteissä ”Suomi” tarkoittaa ennen muuta ”tavallisia” suomalaisia.

⁷⁶ *Iltalehti* 9.4.2011: ”Miljoona lasta vuodeksi päivähoitoon!”. Ks. myös *Iltalehti* 15.1.2011: ”Markka takaisin!”.

KUVIO 10. Puheenjohtajat EU:n talouskriisiä käsittelevissä päivälehtien kirjoituksissa (n=849)

Päivälehdissä kolmen näkyvimmän poliitikon järjestys vaihteli lehdestä toiseen, mutta perusasetelma oli kuitenkin sama: Mari Kiviniemi näkyi eniten. Toisena ja kolmantena olivat vuorotellen Timo Soini ja Jyrki Katainen. Silmiinpistävää on, että muut puoluejohtajat jäivät EU:n talouskriisiä koskevassa uutisoinnissa selvästi näiden kolmen jalkoihin. Suurimman oppositiopuolueen SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen sai selvästi vähemmän palstatilaa kuin pienimmän oppositiopuolueen puheenjohtaja Timo Soini. Vasemmistoliiton puheenjohtajaa Paavo Arhinmäkeä auttoi jonkin verran se, että hänen johdollaan oppositio esitti välikysymyksen, jossa kyseenalaistettiin hallituksen päätös osallistua Euroopan unionin apupaketteihin Kreikalle ja Portugalille. Välikysymys uutisoitiin näyttävästi esimerkiksi *Helsingin Sanomissa*. Kolme jäljelle jäävää puoluetta – vihreät, kristillisdemokraatit ja ruotsinkielinen kansanpuolue – olivat Euroopan unionin apupaketteja koskevassa keskustelussa miltei täysin syrjässä. Erityisesti iltapäivälehdissä näiden kolmen puolueen puheenjohtajat jäivät varjoon: Anni Sinnemäkeä, Päivi Räsästä tai Stefan Wallinia ei mainittu yhtä ainuttakaan kertaa kevään aikana EU:n talouskriisiä koskevien uutisten yhteydessä. Kyseessä on merkittävä ilmiö, kun muistaa että kyseessä oli vaalikevään tärkein politiikan uutinen.

Käytännössä puoluejohtajien saama huomio tai sen puute merkitsi, että suomalaiset sanomalehdet tuottivat vastakkainasettelua perussuomalaisten ja hallituk-

sen välille. Kuten tämän teoksen luvussa ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensukseen” osoitetaan, Portugalin hallituksen kaatuminen ja sitä seurannut avunpyyntö oli talouskriisin julkisuuden taitekohta. Sitä ennen pääministeri Kiviniemi oli johdonmukaisesti väittänyt, että Euroopan unionin vakausrahaston Suomen osuutta ei tarvitse kasvattaa. Suomalaiset tiedotusvälineet hyväksyivät pitkään pääministerin määrittelyvallan Euroopan unionin talouskriisiä koskevassa julkisuudessa. Mediat toistivat pääministerin arvion, että vakausrahaston Suomen osuutta ei tarvitse kasvattaa, vaikka julkisuuteen tihkuneista asiantuntija-arvioista sekä ulkomailta saaduista muista tiedoista saattoi päätellä, että Portugalin tilanne ei ollut hyvä. Portugalin avunpyyntö osoitti konkreettisesti, että pääministeri oli arvioinut tilanteen pahasti väärin. Tapahtuman seurauksena Kiviniemen uskottavuus romahti, hänen asiaa koskeva määrittelyvaltansa hupeni, eikä hän enää näkynyt asiaa koskevassa julkisuudessa ennen vaaleja. Sen sijaan Jyrki Kataisen ja Timo Soinin uskottavuus kasvoi olennaisesti. Katainen oli arvioinut, että vakausrahaston Suomen osuutta tarvinnee kasvattaa ja nyt hänen näkemyksensä asiasta osoittautui oikeaksi. Myös Timo Soinin ennustus, että euroalue on kulkemassa kohti katastrofia, näytti paikkansapitävältä. Tämän seurauksena Timo Soinin ja Jyrki Kataisen asiaa koskeva määrittelyvalta kasvoi⁷⁷.

Asiassa on kuitenkin myös muita puolia. Ensinnäkin kokoomus on ollut suomalaisten äänestäjien mielissä puolue, jolla on parhaat taidot hoitaa Suomen talouspolitiikkaa⁷⁸. Tämä uskomus antoi puolueelle määrittelyvaltaa sekä valtiontaloutta että talouskriisiä koskevissa uutisissa. Samoin perussuomalaiset oli jo pitkään profiloitunut Suomen EU-kriittisimpänä puolueena. Toki vasemmistoliitto ja kristillisdemokraatit olivat esittäneet kritiikkiä Euroopan unionia kohtaan, mutta ne olivat kuitenkin osallistuneet EU-myönteistä politiikkaa noudattaneisiin hallituksiin. Perussuomalaisilla oli siis pitkältä ajalta kumuloitunutta uskottavuutta ja määrittelyvaltaa EU-asioissa⁷⁹.

Vertaamalla valtiontaloutta ja Euroopan unionin talouskriisiä käsitteleviä uutisia keskenään, ilmenee julkisesta määrittelyvallasta vielä muita puolia. Keväällä 2011 valtiontaloutta koskevissa uutisissa puolueiden väliset eroavaisuudet olivat vähäisiä. Ne kannattivat yhdessä suurin piirtein samanlaista politiikkaa, eikä kevään kuluessa tapahtunut mitään sellaista, jonka perusteella puolueiden julkisia

⁷⁷ Eduskuntavaalien jälkeen tehty tutkimus vahvistaa saman havainnon. Sami Borgin mukaan kokoomus ja perussuomalaiset olivat luotettavimmat puolueet hoitamaan EU:n kriisimaihin liittyvää politiikkaa.

Kokoomukseen luotti 29 % vastanneista ja perussuomalaisiin 23 %. Keskustaan luotti 6 %. Borg 2012, 248.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Raunio 2011.

linjauksia olisi ollut mahdollista kyseenalaistaa. Euroopan unionin talouskriisiä koskevissa uutisissa oli täsmälleen päinvastoin: puolueiden väliset eroavaisuudet olivat jyrkkiä erityisesti johtavien hallituspuolueiden ja perussuomalaisten välillä. Valtiontaloutta koskevassa keskustelussa tiedotusvälineet eivät kyenneet asettamaan kyseenalaiseksi puolueiden näkökulmia esimerkiksi vertailemalla niitä keskenään tai tuomalla julkisuuteen sellaisia instituutioita, joiden määrittelyvalta olisi ollut suurempi kuin puolueiden yhdessä muodostaman konsensuksen määrittelyvalta. Euroopan unionin talouskriisissä tällaisia lähteitä oli kuitenkin käytettävissä. Tiedotusvälineet hyödynsivät toistuvasti Euroopan unionin viranomaislähteitä, joilla oli sekä uskottavuutta että erilainen näkemys tapahtumien kulusta kuin kotimaan poliitikoilla, erityisesti pääministeri Mari Kiviniemellä. Uskottavat ulkopuoliset lähteet yhdistettynä puolueiden selkeisiin poliittisiin linjaerimielisyyksiin ja Portugalin hallituksen kaatumiseen, tuottivat politiikan julkisuuden, jossa poikkeuksellisella tavalla kyseenalaistui päähallituspuolueen ja pääministerin julkinen määrittelyvalta.

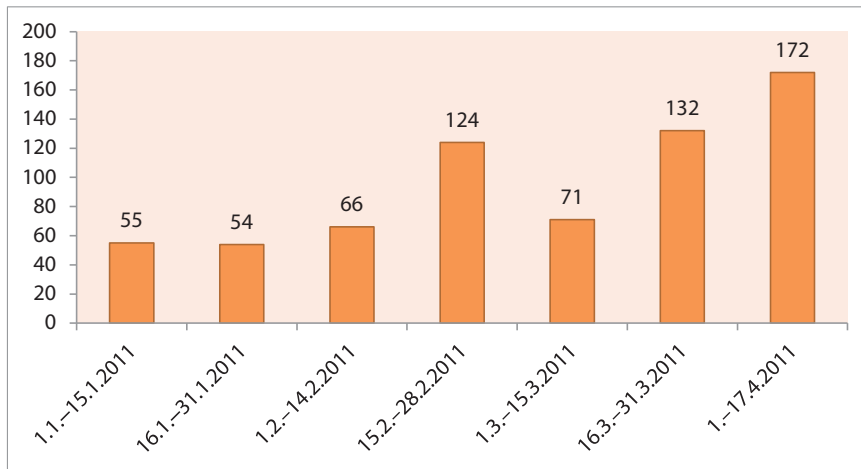
Mielipidemittaukset ja perussuomalaiset-ilmio

Ensimmäisessä politiikan julkisuuden agendaä käsittelevässä luvussa ”Vaalikevään media-agenda” todettiin, että perussuomalaiset-ilmion synnytti puolueen kannatuksen nousu SDP:n rinnalle mielipidemittauksissa. Perussuomalaiset-ilmio tarkoittaa, että tiedotusvälineet tarkastelivat laajaa kirjoa erilaisia aiheita perussuomalaisten kannatuksen kasvun näkökulmasta. Esimerkiksi muiden kuin perussuomalaisten poliitikkojen haastatteluissa otettiin toistuvasti esille näkökulma, että perussuomalaisten suosion kasvu uhkaa niiden menestystä ja kysyttiin, miten ne aikovat tähän reagoida. Tässä alaluvussa asiaan perehdytään tarkemmin. Siinä väitetään, että kannatuksen kasvu johti puolueen julkisen määrittelyvallan voimakkaaseen kasvuun.

Kuvioon 11 on koottu suomalaisten päivälehtien perussuomalaiset-ilmiota käsittelevien tekstien ajallinen sijoittuminen. Se vahvistaa jo aikaisemmin tehtyä havaintoa, jonka mukaan perussuomalaisten kannatuksen nopea kasvu mielipidemittauksissa synnytti perussuomalaiset-ilmion. Kuvioista 11 ilmenee, että päivälehtien perussuomalaisia koskevien kirjoitusten määrä nousi nopeasti helmikuun puolivälissä, kun mielipidemittaukset osoittivat perussuomalaisten saavuttaneen SDP:n suosion. Esimerkiksi *Aamulehdessä*, *Etelä-Saimaassa*, *Helsingin Sanomissa*, *Hufvudstadsbladetissa*, *Keskisuomalaisessa*, *Lapin Kansassa*, *Länsi-Savossa*,

Satakunnan Kansassa ja *Savon Sanomissa* kirjoitusten määrä joko kaksinkertaistui tai miltei kaksinkertaistui helmikuun jälkimmäisellä puoliskolla verrattuna samaan kuun kahteen ensimmäiseen viikkoon. Kokonaisuutena, kaikki lehdet ja kirjoitukset yhteen laskien, perussuomalaisiin liittyvien juttujen määrä suurin piirtein kaksinkertaistui samana aikana 66:sta 124:ään artikkeliin. Iltapäivälehdissä perussuomalaiset-ilmiota käsittelevien kirjoitusten määrä kasvoi liki kolminkertaiseksi tammikuusta helmikuuhun.

Joissakin lehdissä juttujen määrän nousu on epätasaisempaa. Esimerkiksi *Lapin Kansassa* perussuomalaisista kirjoitettiin runsaasti jo tammikuun lopussa. Selitykselle on, että Lapin vaalipiirissä julkaistiin tammikuussa paikalliset mielipidemittaukset, jotka osoittivat perussuomalaisten saavuttaneen tai jopa ohittaneen kaksi eduskunnan kolmesta suurimmasta puolueesta: sosiaalidemokraatit ja kokoomuksen.⁸⁰ Tammikuun 17. päivänä *Lapin Kansassa* julkaistun mielipidemittauksen mukaan perussuomalaiset saisi tulevaisuudessa eduskuntavaaleissa jopa 16,7 % kannatuksen, mikä tekisi siitä toiseksi suurimman puolueen heti keskustan jälkeen. Tulos herätti *Lapin Kansassa* kovaa keskustelua perussuomalaisten kannatuksen kasvun syistä ja mahdollisista seurauksista.

KUVIO 11. Perussuomalaiset-ilmion näkyvyys päivälehdissä (n=674).

⁸⁰ Lapin Kansa 17.1.2011: "Persut porskuttaa, kepu syöksyssä".

Edelleen on todettava, että perussuomalaisia käsittelevien kirjoitusten määrän voimakas kasvu helmikuussa ei johtanut siihen, että heitä koskevan julkisuuden määrä olisi noussut pysyvästi tälle korkealle tasolle. Maaliskuussa perussuomalaisiin tai perussuomalais-ilmioon liittyviä kirjoituksia julkaistiin olennaisesti vähemmän kuin helmikuussa. Vaalien alla ilmenevä juttujen määrän uusi kasvu liittyy vaalijulkisuuden yleiseen kasvuun: kaikkia puolueita käsiteltiin enemmän. Tokihan puolueiden saaman julkisuuden määrä yleisellä tasolla korreloi niiden saavuttaman vaalimenestyksen kanssa, kuten tästäkin tutkimuksesta voi monesta kohtaa nähdä, joten perussuomalaisten näkyvyys politiikan julkisuudessa todennäköisesti vaalien seurauksena kasvoi. Tiedotusvälineiden ja populististen puolueiden suhteita tarkastelleissa tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota siihen, että populististen puolueiden mediahuomio eri maissa näyttää noudattavan samaa kaavaa. Ensimmäisessä vaiheessa tiedotusvälineet yrittävät ohittaa populistit. Toisessa vaiheessa populistien kannatus nousee, minkä seurauksena mediat kohdistavat populistipuolueeseen valtavasti huomiota. Uuden poliittisen voiman syntyminen politiikkaan on tiedotusvälineille ohittamaton ilmiö ja populistijohtajan jokaista lausuntoa seurataan kiihkeästi. Kolmannessa vaiheessa populistipuolueen mediahuomio vähenee ja asettuu suurin piirtein puolueen kokoa vastaavalle tasolle.⁸¹

Keväällä 2011 Suomessa elettiin edellä kuvatun kaavan toisessa vaiheessa. Perussuomalaisten kannatuksen äkillinen kasvu teki siitä tuoreen voiman politiikan kentällä, minkä seurauksena se nautti valtavasta mediahuomiosta. Samalla jo vaalien alla oli nähtävissä, että kaikkein kiihkeimmän julkisuuden vaihe sijoittui helmikuuhun ja sen jälkeen kiinnostus alkoi jo laskea. On tosin todettava, että Suomessa perussuomalaisten mediahuomion määrä on todennäköisesti kulkenut edestakaisin vaiheissa kaksi ja kolme. Tutkimuksissa on todettu, että perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini on aikaisemminkin saanut enemmän julkisuutta kuin puolueen kannatuksen määrä olisi antanut olettaa.⁸² Kannatuksen nousu uuteen ennätykseen on todennäköisesti johtanut jo aiemmin mediahuomion aaltoon, joka sittemmin on tasaantunut. Tämän perusteella voi päätellä, että vuoden 2011 vaalien alla ilmenneen perussuomalaiset-ilmion kaltainen tapahtuma vaatisi toteutukseen uuden ulkopuolisen sysäyksen, esimerkiksi kannatuksen kasvun jälleen uuteen ennätykseen.

⁸¹ Stewart, Mazzoleni & Horsfield 2003, 222–227. Tutkimukseen sisältyy vielä neljäs vaihe, jossa populistipuolue menettää voimakkaasti kannatustaan ja kutistuu pieneksi puolueeksi. Kutistumisen myötä se menettää myös mediahuomiota. Neljäs vaihe on kuitenkin riippuvainen populistipuolueen menestyksestä vaaleissa. Monissa maissa populistipuolueet ovat vakiinnuttaneet kannatuksensa siten, että neljäs vaihe ei ole tapahtunut.

⁸² Niemi 2009. Ks. myös Berg, Niemi, Perna, Pitkänen & Railo 2009, 71–75.

Millaisia vaikutuksia perussuomalaiset-ilmiöllä oli vaalikamppailuun ja puolueiden välisiin valtasuhteisiin? Mielipidemittauksilla on ajoittain väitetty olevan vaikutusta puolueiden kannatukseen. On esimerkiksi puhuttu niin sanotusta *voittajan vankkurit* -efektistä (*band wagon*), jonka mukaan kansalaiset haluavat vaaleissa asettua voittajan puolelle. Ilmiön seurauksena puolueen tai ehdokkaan kohtava kannatus johtaa myönteiseen kierteeseen, jossa nouseva suosio tuo ehdokkaan puolelle yhä uusia kannattajia, kun äänestäjät lähtevät seuraamaan ”voittajan vankkureita”. Toisaalta on puhuttu myös *underdog*-efektistä, jonka mukaan laskeva kannatus saa äänestäjät tuntemaan sympatiaa heikompaan ehdokasta kohtaan, mikä ennen pitkää johtaa kannatuskäyrien kääntymiseen nousuun. Kuten nämä kaksi ristiriitaista ilmiötä osoittavat, kannatuksen muutoksilla voi olla hyvin erilaisia vaikutuksia puolueiden ja poliitikkojen suosioon, mikä tekee syyn ja seurauksen suhteen osoittamisen erittäin vaikeaksi.⁸³

Yleisesti voi kuitenkin todeta, että vaalitivalla ja yhteiskuntarakenteella on olennainen vaikutus mielipidemittausten ja puolueiden tai poliitikkojen todellisen kannatuksen väliseen vuorovaikutukseen. *Voittajan vankkurit* ja *underdog* -ilmiöt esiintyvät selkeimmillään henkilövaaleissa, jossa on kaksi pääehdokasta, useampi kuin yksi äänestyskierros ja enemmistövaalitapa, toisin sanoen vain yksi voittaja. Lisäksi mielipidemittausten vaikutusta ehdokkaiden kannatukseen vahvistaa se, että puolueet ovat poliittisesti lähellä toisiaan. Hyvä esimerkki tällaisesta maasta on Yhdysvallat, jossa on enemmistövaalitapa sekä kaksi pääpuoluetta, joiden ehdokkaat ovat mielipiteiltään melko lähellä toisiaan⁸⁴.

Suomalaiset eduskuntavaalit edustavat tässä suhteessa toisenlaista tilannetta. Suomessa käytetään suhteellista vaalitapaa ja pelkästään eduskuntapuolueita on kahdeksan. Mikä merkittävintä, puolueiden ja niiden kannattajien välillä on selkeitä sosioekonomisiin seikkoihin perustuvia eroja, vaikka suomalaisia puolueita usein värittömyydestä syytetäänkin. Nämä erot nostavat ihmisten kynnystä vaihtaa puoluetta, mikä on tehnyt Suomen puoluejärjestelmästä hyvin stabiilin⁸⁵. Esimerkkinä voi todeta, että eteläsuomalainen kaupunkilaisyrittäjä ei helposti äänestäisi keskustaa, eikä maaseudulla asuva arvokonservatiivinen viljelijä puolestaan herkästi kääntyisi vihreiden kannattajaksi, vaikka toki myös Suomessa liikkuvien

⁸³ Moy & Rinke 2012, 229–230.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Paloheimo 2008. Pertti Suhonen on todennut, että perussuomalaisten kannattajat olivat jo olemassa ennen vuoden 2011 eduskuntavaaleja. Suomalainen puoluejärjestelmä, jossa jokaiseen puolueeseen mahtuu monenlaisia ehdokkaita, oli Suhosen mukaan imenyt itseensä perussuomalaisten potentiaaliset kannattajat. Perussuomalaisten kannattajien ei siis tarvinnut muuttaa arvojaan ja asenteitaan tehdäkseen päätöksen äänestää perussuomalaisia. Suhonen 2005.

äänestäjien määrän on havaittu nousseen⁸⁶. Joka tapauksessa kysymys siitä, miten tiedotusvälineiden julkistamat mielipidemittaukset vaikuttivat esimerkiksi perussuomalaisten kannatukseen vie asian sivuun siinä mielessä, että esimerkiksi Yleisradion kannatusmittausten mukaan perussuomalaisten suosio oli 16 prosentin tuntumassa jo tammikuussa 2011. Toisin sanoen tässä tutkimuksessa tarkastellaan pikemminkin sitä, millä tavoin tiedotusvälineet ja poliitikot reagoivat perussuomalaisten häkellyttävään kannatuksen kasvuun julkisuudessa.

Tämän alaluvun näkökulmasta olennaisempaa onkin, että mielipidemittausten osoittama perussuomalaisten kannatuksen kasvu johti muutoksiin puolueen saavuttamassa määrittelyvallassa. Konkreettisimmillaan tämä ilmenee Euroopan unionin talouskriisiä koskevissa uutisissa, joissa perussuomalaiset esitettiin vastavoimana hallituksen kahdelle suurimmalle puolueelle, kokoomukselle ja keskustalle. Myös valtiontalouden tasapainottamista koskevissa uutisissa perussuomalaiset näkyi enemmän kuin sen edellisissä eduskuntavaaleissa saavuttama kannatus olisi antanut aiheen olettaa, mutta ei lainkaan yhtä paljon kuin talouskriisiuutisissa.

Perussuomalaiset-ilmioillä tarkoitetaan siis julkisuutta, jossa tarkasteltiin perussuomalaisten kannatuksen kasvua ja sen seurauksia mitä moninaisimpien asioiden kautta. Tällaisia uutisaiheita olivat mm. kehitysmaapolitiikka, ”tavallisten” kansalaisten mielipiteet, vaalirahakohu, uuden ydinvoimalan rakentaminen, median vaikutus vaaleihin tai pohjoisen Suomen elinkeinopolitiikka.⁸⁷ Viimeksi mainitussa, Pohjois-Suomen elinkeinorakennetta käsittelevässä tekstissä kirjoittajavieras arvioi, että perussuomalaisten kannatuksen kasvu pohjoisessa selittyy näiden myönteisellä suhtautumisella kaivosteollisuuden kehittämiseen. Mikään ilmiö tai asia ei näyttänyt olevan turvassa kysymykseltä, onko tämä seurausta perussuomalaisten suosion noususta.

Tällaisia perussuomalaiset-ilmion piiriin kuuluvia uutisia julkaistiin sanomajä aikakauslehdissä tammikuun alusta vaalipäivään 769 kappaletta. Tämä on olennaisesti enemmän kuin minkään yksittäisen puolueen saama huomio. Esimerkiksi perussuomalaiset-puoluetta käsiteltiin ”vain” 414 kirjoituksessa, kokoomusta 376, keskustaa 386 ja sosiaalidemokraatteja 508 jutussa. Pienemmät puolueet joutuivat

⁸⁶ Paloheimo & Raunio 2008, 209–219.

⁸⁷ Helsingin Sanomat 31.1.2011: ”Kepa karsisi autettavia maita ja keskittyisi auttamaan Afrikassa”; Turun Sanomat 30.3.2011: ”Ypäjäläisnuori toivoo remonttia työttömyysturvaan”; Karjalainen 21.3.2011: ”Baareissa leviää persuaate”; Lapin Kansa 18.2.2011: ”Poliisi ihmettelee Vanhas-tutkinnan aineiston julkistamista”; Lapin Kansa 21.2.2011: ”Alle puolet haluaa ydinvoimalan”; Keskiuomalainen 30.1.2011: ”Soini kampeaa ydinvoimalla hallitukseen” (STT); Savon Sanomat 4.4.2011: ”Poliitikon ase on kieli” (kolumni, Päivikki Antola); Kaleva 29.3.2011: ”Pohjoisessa ei pysyt enää hengissä hyreksimällä” (kolumni, Aimo Kajava).

tyytymään olennaisesti vähäisempään julkisuuteen: vihreät 235, vasemmistoliitto 132, ruotsalainen kansanpuolue 96 ja kristillisdemokraatit 72 artikkelia.

Perussuomalaiset-ilmio asetti muut puolueet puolustuskannalle julkisuudessa. Keväällä 2011 oli pikemminkin sääntö kuin poikkeus, että muita puolueita käsittelevissä uutisissa arvioitiin näiden puolueiden menestystä tai sen puutetta perussuomalaiset-ilmion näkökulmasta. Esimerkiksi *Kaleva* käsittelee vasemmistoliiton vaaliohjelmia 2. maaliskuuta kirjoituksessa: ”Vasemmistoliitto nostaa esiin rautatien ja väylät.”⁸⁸ Siinä puntaroitiin vasemmistoliiton mahdollisuuksia menestyä tilanteessa, jossa perussuomalaisten kannatus oli vahvassa nousussa. Puolueiden esittelyissä toistui asetelma, jossa perussuomalaiset esitettiin näiden vallan haastajina ja pohdittiin puolueiden keinoja vastata perussuomalaisen asettamaan haasteeseen. *Keskisuomalainen* analysoi koko sivun uutisessa 17. helmikuuta keskustan tilannetta. ”Jämäkkyudesta nostetta” -kirjoituksessa pohdittiin, millä tavoin keskusta selviää perussuomalaisten kannatuksen voimakkaasta kasvusta keskustan kannatuksen kustannuksella.⁸⁹ Kuopiossa julkaistava *Savon Sanomat* esitteli vasemmistoliiton vaaliohjelmia helmikuun 20. päivänä otsikolla ”Vain kokoomus ei käy”⁹⁰. Ingressissä tuotiin julki vasemmistoliiton kanta osallistua hallitusyhteistyöhön perussuomalaisten kanssa.

Samoin kokoomuksen vaalikampanjan etenemistä tarkasteltiin usein siitä näkökulmasta, mikä puolueen suhde oli perussuomalaisiin. *Lapin Kansa* uutisoi kokoomuksen vaalitulaisuudesta: ”Perussuomalaiset kelpaa kokoomukselle”. *Keskisuomalaisessa* julkaistussa jutussa puolestaan annettiin puheenjohtaja Jyrki Kataiselle tilaa kommentoida perussuomalaisten nihkeää suhtautumista vakuusrahasen kasvattamiseen: ”Kuulostaa vähän siltä, että maahan on vaikea saada järkevästi toimivaa isänmaallista hallitusta.”⁹¹ Kirjoituksista ei suoraan voi päätellä, ovatko toimittajat laatineet vastakkainasettelut teksteihin vai ovatko haastatellut poliitikot tehneet näin. Olennaista kuitenkin on, että perussuomalaisten suosion kasvu on tuottanut asetelman, jossa toimittajat tai poliitikot ovat pitäneet relevanttina näkö-

⁸⁸ Kaleva 2.3.2011: ”Vasemmistoliitto nostaa esiin rautatien ja väylät”.

⁸⁹ Keskisuomalainen 17.2.2011: ”Jämäkkyudesta nostetta”. Ks. myös Lapin kansa 13.1.2011: ”Perussuomalaiset kelpaa kokoomukselle” (STT); Keskisuomalainen 7.2.2011: ”Hallituspaikka koetuksella”. Keskisuomalaisen tekstissä pohditaan, pystyykö vihreät säilyttämään asemansa hallituksessa perussuomalaisten voimakkaasta kannatuksen kasvusta huolimatta.

⁹⁰ Savon Sanomat 20.2.2011: ”Vain kokoomus ei käy”.

⁹¹ Keskisuomalainen 31.3.2011: ”Kynnyssuma askarruttaa”.

kulmana tarkastella kohteena olevan politiikan tai puolueen menestystä perussuomalaisten kannatuksen kasvun näkökulmasta.⁹²

Perussuomalaisten määrittelyvallan kasvu ilmeni myös siinä, millä tavoin muut puolueet ja puoluejohtajat reagoivat perussuomalaisten menestykseen mielipidemittauksissa. Aihetta on tarkasteltu lähemmin tämän teoksen luvussa ”Tiedotusvälineet mielipidemittausten tulkitsijoina”.

Politiikan media-agendan näkökulmasta tarkasteltuna perussuomalaisten kannatuksen kasvu oli ilmiö, joka ei ollut muiden puolueiden tai niiden johtohenkilöiden hallittavissa. Perussuomalaisten yhteiskuntarakenteellinen ja aatteellinen pohja oli suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutoksessa, johon muut puolueet eivät olleen kyenneet vastamaan ja johon perussuomalaiset näytti tarjoavan ratkaisun.⁹³ Rakennemuutoksesta seuraavat ihmisten henkilökohtaiset kokemukset, esimerkiksi työttömäksi jääminen, olivat sellainen media-agendan ulkopuolinen seikka, johon ”perinteiset” puolueet eivät kyenneet vaikuttamaan tai vastaamaan. Mielipidemittausten osoittama kannatuksen kasvu oli yksi tärkeä tekijä, joka antoi perussuomalaiselle puolueelle sen tarvitseman uskottavuuden ja oikeuden puhua merkittävän kansanosan puolesta. Äänestäjien henkilökohtainen kokemus tuli näiden mielipidemittausten kautta politiikan julkisuuteen, eivätkä puolueet kyenneet tätä prosessia enää hallitsemaan sen lähdettyä käyntiin.

Kuka joutui puhumaan maahanmuutosta?

Maahanmuuttoon liittyvä julkinen keskustelu on lisääntynyt Suomessa 2010-luvun vaihteessa. Viimeisen vuosikymmenen aihe on puhuttanut kaikilla julkisuuden foorumeilla.⁹⁴ Sen jälkeen kun Suomi muuttui 1990-luvun vaihteessa selvemmin maastamuuttomaasta maahanmuuttomaaksi, on julkisuudessa esitetty sekä maahanmuuttoon hyväksyvästi että epäilevästi suhtautuneiden puheenvuoroja. Vuodesta 2008 lähtien keskustelu on vellonut entistä kiihkeämpänä julkisuudessa. Myös poliittiset puolueet ovat reagoineet yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutoksiin ottamalla kantaa aihepiiriin julkisuudessa ja ohjelmissaan. Osa erityisesti pe-

⁹² Vihreiden näkökulma perussuomalaisiin esitettiin maaliskuun alussa Suomen tietotoimiston uutisessa ”Sinnemäki: Vihreät ja perussuomalaiset ’täsmälleen päinvastaisia’”. STT:n uutinen julkaistiin esim. Keskisuomalaisessa, Ilkassa ja Turun Sanomissa. Maaliskuun alussa kirjailija Jörn Donner ilmoitti asettuvansa ehdolle eduskuntavaaleissa nimenomaisena tarkoituksenaan perussuomalaisten vastustaminen. Donnerin ulostulo sai laajaa huomiota kautta medioiden. Esim. Aamulehti 4.3.2011: ”Perussuomalaisten sonta’ sai Donnerin perumaan puheensa”.

⁹³ Toivonen 2011.

⁹⁴ Maasilta 2012; Hannula 2011; Puuronen 2011; Keskinen, Rastas & Tuori 2009; Martikainen, Sakaranaho & Juntunen 2008; Simola 2008.

russuomalaisten ja joidenkin pienpuolueiden ehdokkaista on ollut vahvasti esillä maahanmuuttokeskustelun yhteydessä. Aiheen on myös katsottu olleen erityisen tärkeä tekijä eräiden perussuomalaisten ehdokkaiden menestyksessä vuoden 2008 kunnallisvaaleissa ja 2009 europarlamenttivaaleissa.⁹⁵ Ennen vaaleja uumoiltiin, että maahanmuutosta tulisi myös yksi kevään 2011 suurista puheenaiheista. Teoksessa myöhemmin olevassa maahanmuuttojulkisuutta käsittelevässä luvussa pohditaan tiedotusvälineiden tarjoamia näkökulmia aiheeseen. Tässä kohdin paneudutaan siihen, ketkä pääsivät julkisuudessa ääneen puhuttaessa maahanmuutosta ja Suomessa olevista ulkomaalaistaustaisista henkilöistä.

Maahanmuuttoa ei käsitelty julkisuudessa pelkästään puoluepolitiikan tai eduskuntavaalien näkökulmasta. Itse asiassa vain hieman yli kolmanneksessa kaikista sanomalehtien maahanmuuttoa käsitellevistä kirjoituksista ja televisio uutisista aihepiiri liitettiin eduskuntavaaleihin. Poliitikkojen lisäksi keskeisiä toimijoita maahanmuuttoon liittyvissä uutisissa olivatkin erilaiset virkamiehet ja asiantuntijat. Tyypillisesti erilaisten selvitysten valmistuttua tutkijat tai viranomaiset nostettiin kommentoimaan tuloksia. Esimerkiksi kotoutumispolitiikasta, ulkomaiseen työvoimaan liittyvästä harmaasta taloudesta tai Itä-Euroopan romaneista keskusteltaessa viranomaisten ja asiantuntijoiden lausunnot olivat monesti keskiössä. Vain harvoin tiedotusvälineissä käytyyn maahanmuuttokeskusteluun sen sijaan osallistuivat ”tavalliset” suomalaiset tai maahanmuuttajataustaiset henkilöt.⁹⁶

Kuviosta 12 huomataan, että kun keskustelu maahanmuutosta liitettiin puoluepolitiikkaan, kiinnitettiin useimmiten huomiota perussuomalaisiin. Monesti keskityttiin esittelemään tai arvioimaan puolueen linjauksia. Perussuomalaisten ehdokkailta myös kysyttiin muita puolueita useammin maahanmuutosta. Muille puolueille oli ominaisempaa esiintyä julkisuudessa kommentoimassa maahanmuutosta käytyä keskustelua yleensä⁹⁷ tai tiettyä ulkomaalaispolitiikkaan liittyvää erityiskysymystä, kuten turvapaikkakäytäntöjä⁹⁸. Perussuomalaiset taas esiintyivät julkisuudessa ennemminkin selvittämässä puolueensa ohjelmallisia linjauksia tai suoraan linjaamassa maahanmuuttopolitiikkaa⁹⁹. Perussuomalaisia käsiteltiin lisäksi usein tiedotusvälineissä puhuttaessa maahanmuuttovastaisuudesta tai rasismista¹⁰⁰.

⁹⁵ Keskinen 2009; Mickelsson 2011.

⁹⁶ Vrt. Vehmas 2012; Raittila & Vehmas 2005.

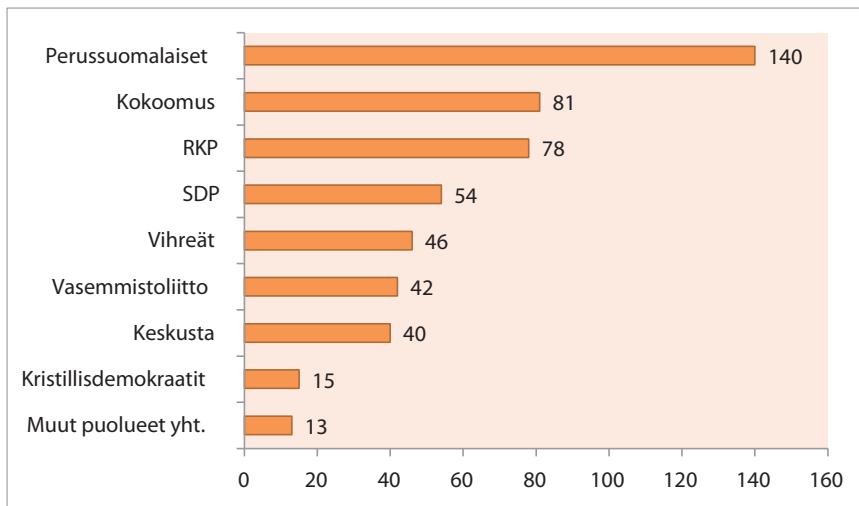
⁹⁷ Esim. Ilkka 17.3.2011: ”Stubb moittii keskustelua maahanmuutosta” (STT).

⁹⁸ Esim. Länsi-Savo 10.2.2011: ”Turvapaikanhakijoiden kohtelu jakoi edustajat” (STT).

⁹⁹ Esim. Iltalehti 18.3.2011: ”ANTEEKSI, MITÄ?”; Suomen Kuvalehti 14/2011: ”Haluttiin sitoutumista”.

¹⁰⁰ Esim. Aamulehti 11.3.2011: ”Suomen Sisäpyrstelee irti sitkeästä natsileimasta”; Länsi-Savo 3.4.2011: ”Rasismia aatteella uudet vaatteen”.

Sen lisäksi, että mediat nostivat perussuomalaisia esille maahanmuutosta pu-
huttaessa, puolueen eduskuntavaaliehdokkaat olivat myös itse aktiivisia aiheen po-
litisoisemisessa. Tämä näkyi paitsi haastatteluissa, myös yleisönosastoilla. Muiden
puolueiden edustajiin verrattuna he keskittyivät selvästi useammin juuri maahan-
muuton käsittelyyn kirjoituksissaan.¹⁰¹ Tämä selittää osaltaan puolueen vahvaa
kokonaisnäkyvyyttä aiheen yhteydessä. Puolueiden puheenjohtajista erityisesti
perussuomalaisten Timo Soini oli esillä maahanmuutosta uutisoitaessa. Hän an-
toi jonkin verran lausuntoja aiheeseen liittyvistä asiakysymyksistä, mutta joutui
myös usein kommentoimaan puolueensa ehdokkaiden lausuntoja ja väitettyä
rasistisuutta¹⁰².

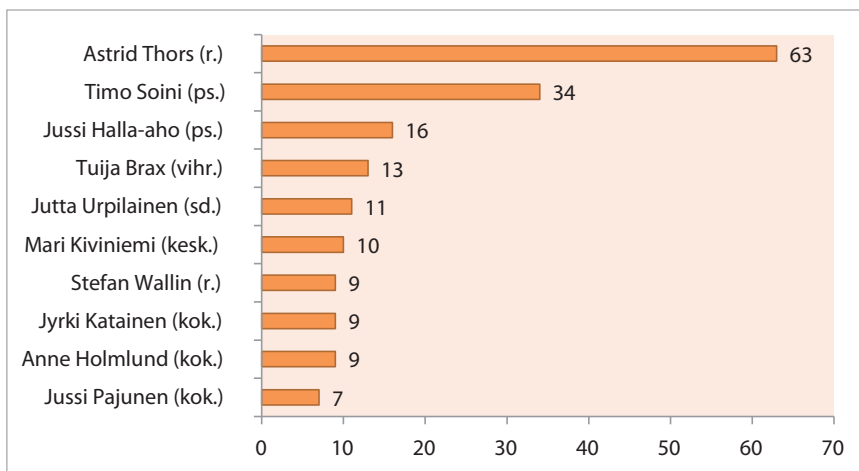
KUVIO 12. Puolueet maahanmuuttoa käsittelevissä jutuissa¹⁰³ (n=725).

¹⁰¹ Esim. Aamulehti 6.3.2011: "Vaikea kotoutuminen eriyttää koulut" (mielipidekirjoitus, Terhi Kiemunki);

Helsingin Sanomat 4.4.2011: "Maahanmuuttopolitiikka pitää hoitaa kuntoon" (mielipidekirjoitus, Tom Packalén).

¹⁰² Esim. Iltalehti 29.1.2011: "Salkku-SHOW!"; Hufvudstadsbladet 6.4.2011: "Vi måste vara redo att kompromissa".

¹⁰³ Koko aineisto, ks. taulukko 10, liite 1.

KUVIO 13. Kymmenen eniten näkyntää poliitikkoa maahanmuuttoa käsittelevissä jutuissa¹⁰⁴ (n=725).

RKP ja kokoomus olivat puolueista seuraavaksi eniten esillä maahanmuuttoa käsittelevissä jutuissa. RKP:n näkyvyys selittyi lähes pelkästään sillä, että Astrid Thors toimi maahanmuutto- ja eurooppaministerinä vaalien aikaan ja sai siksi kommentoida lukuisia maahanmuuttoa koskevia kysymyksiä. Kokoomuksen edustajat ottivat osaa ennen kaikkea Romanian romaneihin liittyvään keskusteluun, joka oli kuuminta pääkaupunkiseudun päivälehdissä *Helsingin Sanomissa* ja *Hufvudstadsbladetissa* sekä Yle TV2:n *Uudenmaan alueuutisissa*. Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen ei osallistunut tähän keskusteluun julkisuudessa aktiivisesti, vaan puolueesta olivat esillä kansanedustajat Ben Zyskowicz ja Sirpa Asko-Seljavaara sekä Helsingin kaupunginjohtaja Jussi Pajunen. Toisin kuin RKP, kokoomus oli esillä suhteellisen paljon myös eduskuntavaaleihin suoraan liittyvässä maahanmuuton käsittelyssä.

Maahanmuuttokeskustelun erityispiirre oli, että Timo Soinia lukuun ottamatta puolueiden puheenjohtajat näkyivät julkisuudessa varsin vähän. Tavallisesti puoluejohtajat olivat politiikan julkisuudessa hallitsevassa asemassa, mutta maahanmuuttokeskustelussa he jäivät syrjään. Kokoomuksen, SDP:n ja keskustan sekä RKP:n puheenjohtajat olivat jotakuinkin yhtä vähän esillä maahanmuutosta käytyssä keskustelussa ja muiden puolueiden puheenjohtajat näkyivät julkisuudessa vielä vähemmän. Vähäisestä näkyvyydestä syntyy vaikutelma, että poliitikot vältte-

¹⁰⁴ Ibid.

livät aihetta. Vaikutelmaa vahvistaa se, että muiden kuin perussuomalaisten aihetta koskevat kommentit olivat varovaisia. Niissä käsiteltiin yksittäisiä maahanmuuttoon tai ulkomaalaispolitiikkaan liittyviä asiakysymyksiä sekä arvosteltiin perussuomalaisten kannanottoja. Perussuomalaisista poiketen muut puolueet nostivat vain harvoin julkisuudessa aktiivisesti esille maahanmuuttoon liittyviä aiheita. Puolueiden edustajat lähinnä vastasivat toimittajien heille harvoin esittämiin maahanmuuttoaiheisiin kysymyksiin. Kristillisdemokraatit ja keskusta näyttivät olevan lähes kokonaan syrjässä maahanmuuttokeskustelusta. Niiden edustajien lausunnot jäivät yksittäisiksi, vaikka esimerkiksi keskustan puheenjohtajan, pääministeri Mari Kiviniemen lausunto, jossa vaadittiin maahanmuuttajavaltaiten alueiden syntymisen ehkäisemistä pääkaupunkiseudulla, levisikin lukuisiin lehtiin STT:n uutisena¹⁰⁵.

Poliitikoista maahanmuuton kommentointiin eivät osallistuneet ainoastaan puolueiden puheenjohtajat. Astrid Thorsin, Anne Holmlundin (kok.) ja Tuija Braxin (vihr.) ministeriasemat selittävät heidän näkyvyyttään aihepiiriin yhteydessä. Kuten todettua maahanmuutto- ja eurooppaministeri Thors kommentoi henkilöistä kaikkein laajimmin julkisuudessa erilaisia maahanmuuttoon liittyviä asiakysymyksiä, kuten kotouttamispolitiikkaa, oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntapaikkoja tai romanien tilannetta¹⁰⁶. Sisäministeri Holmlund oli esillä erityisesti Romanian romaneja ja ”kunniaväkivaltaa” käsittelevissä kirjoituksissa. Oikeusministeri Brax taas esiintyi ennen kaikkea uutisissa, joissa käsiteltiin maahanmuuttoaiheisiin liittyneitä juridisia näkökohtia. Perussuomalaisten kansanedustajaehdokas Jussi Halla-aho nousi niin ikään toistuvasti esille maahanmuuton käsittelyn yhteydessä. Kuvioista 13 huomataan, että hän oli Helsingin kaupunginjohtaja Jussi Pajusen (kok.) lisäksi oli ainoa maahanmuuttoon liittyvissä jutuissa näkyvään asemaan nostettu henkilö, joka ei ollut minkään puolueen puheenjohtaja tai hallituksen ministeri. Halla-aho pääsi kuitenkin harvoin itse kommentoimaan aihepiiriä tiedotusvälineissä, vaan kyseessä olivat yleensä hänen lausuntojensa kommentointi toimittajien, mielipidekirjoittajien tai haastateltujen taholta¹⁰⁷.

Useimpien puolueiden maahanmuuttoon liittyvät kannat jäivät epäselviksi joutuksen julkisten lausuntojen vähäisyydestä. Puolueiden maahanmuuttokeskustelu tapahtui ennen kaikkea perussuomalaisten kautta ja oikeastaan vain perussuo-

¹⁰⁵ Esim. Etelä-Suomen Sanomat 24.3.2011: ”Kiviniemi: Maahanmuuttajia pääkaupunkiseudulle tasaisesti” (STT).

¹⁰⁶ Turun Sanomat 6.4.2011: ”Suomi ei kannusta jäämään”; Etelä-Suomen Sanomat 12.4.2011: ”Valtio vauhdittaa pakolaisten muuttoa” (STT); Hufvudstadsbladet 25.3.2011: ”Finland vill påverka Europas syn på romer”.

¹⁰⁷ Iltalehti 29.1.2011: ”Salkku-SHOW!”; Aamulehti 20.2.2011: ”Perussuomalaiset. Nyt.”; Hufvudstadsbladet 12.3.2011: ”Antirasism kräver mer än röstfiske” (mielipidekirjoitus, James Mashiri).

malaisten ehdokkaat olivat selkeimmin aktiivisia. Vaikka puolue ei itse olisikaan ollut äänessä, siitä puhuttiin usein käsiteltäessä aihepiiriä. Tämä havainnollistaa aiemmin käsiteltyä perussuomalaiset-ilmiötä, jolla viitattiin siihen, kuinka vaalikeväänä lukuisia politiikan aiheita käsiteltiin perussuomalaisten kasvavan suosion näkökulmasta.

Perussuomalaisten gallup-kannatuksen kasvu näytti tuovan heille määrittelyvaltaa myös maahanmuuttokysymyksissä. Epäsuorasti valta näkyi siinä, kuinka toimittajien ja poliitikkojen täytyi huomioida heidät ja heidän mielipiteensä. Vaikka usein kyse olikin teilaamisesta, puolue sai näkyvyyttä linjauksilleen. Nämä konfliktit puolueiden välillä olivat tietenkin myös kiinnostavia uutisaiheita. Henkilögalleriaa punnitessa herää myös kysymys, nousivatko poliitikoista esille ne, jotka pakotettiin käymään keskustelua aiheesta. Vaikutti siltä kuin esillä olleet poliitikot olisivat asemansa johdosta olleet ikään kuin pakotetut ottamaan kantaa maahanmuuttokysymyksiin. Ehkä kyseessä oli aihepiiri, jonka pelättiin nostavan perussuomalaisten kannatusta, jos sitä käsiteltäisiin juuri ennen vaaleja. Maahanmuutto näyttäytyi lisäksi julkisuudessa vahvasti erilaisten ongelmien, kustannusten ja uhkien kautta¹⁰⁸, mikä saattoi tehdä siitä, varsinkin maahanmuuttoon myönteisemmin suhtautuville puolueille, epäsuotuisan keskustelunaiheen vaalien alla.

Teema oli kuitenkin politiikan toimitusten näkökulmasta ilmeisen kiinnostava, minkä osoittaa juttujen suuri määrä tiedotusvälineestä riippumatta. Toimitukset pitivät itse aktiivisesti aihepiirin kysymyksiä esillä uutisissa, pääkirjoituksissa ja kolumneissa. Myös lukuisat STT:n materiaaliin perustuneet maahanmuuttoutiset olivat ohittamattomia suurelle osalle päivälehtiä. Toimittajien lisäksi myös muut toimijat, erityisesti asiantuntijat ja virkamiehet, täyttivät poliitikkojen muodostamaa tyhjiötä julkisuudessa. Puoluejohtajien, ministerien, asiantuntijoiden ja virkamiesten lausuntojen valta-asema oli myös omiaan korostamaan mielikuvaa maahanmuuttoon liittyvästä byrokraattisuudesta. Toisaalta tätä kautta erityisesti lehdistössä voitiin esitellä maahanmuuton parissa työskentelevien henkilöiden näkemyksiä tuoden näin oletettavasti faktapohjaisia näkökulmia keskusteluun. Esille päässeissä henkilöissä näkyi myös aiemmin mainittu institutionaalisen aseman tuoma valta. Yliopistotutkijat, kaupunkien ja valtion viranomaiset, pääkirjoitustoimittajat ja kolumnistit sekä kansanedustajat ja erityisesti ministerit pääsivät ääneen. Maahanmuuttokeskustelua määrittivät näin ollen yhteiskunnan eri alojen eliittiin kuuluvat henkilöt.

¹⁰⁸ Ks. tarkemmin teoksen luvusta "Maahanmuutto – Poliitiikan arka aihe", s. 272–277.

Vaalirahakohun julkisuus

Vaalirahoitukseen liittyvät skandaalit olivat näkyvä uutisaihe keväällä 2012. Alun perin vaalirahakohu oli alkanut keväällä 2008, mutta poliitikkojen taloudellisten kytkösten käsittely jatkui mediassa vuosia tämän jälkeenkin. Tammikuun 12. päivänä Yleisradion uutiset kertoi keskusrikospoliisin saaneen valmiiksi Matti Vanhasen esitutkinta-aineiston. Esitutkinnassa oli selvitetty, oliko pääministerinä toiminut Vanhanen esteellinen päättäessään valtioneuvostossa Raha-automaattiyhdistyksen tuesta Nuorisosäätiölle. Valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen päätyi poliisin esitutkintamateriaalin pohjalta esittämään, että eduskunnan perustuslakivaliokunta kuulisi Vanhasta asiassa. Tieto entisen pääministerin joutumisesta perustuslakivaliokunnan kuultavaksi oli yksi eduskuntavaalikevään suurista uutisista, jota käsiteltiin miltei kaikissa suomalaisissa medioissa: niin iltapäivälehdissä, päivälehdissä kuin televisiossakin¹⁰⁹.

Erilaiset julkiset oikeusprosessit olivat tärkeä syy sille, että vaalirahakohu näkyi medioissa keväällä 2012. Tammikuun 24. päivänä Yleisradion uutiset totesi, että keskusrikospoliisi oli saanut valmiiksi toisen rikostutkinnan. Tällä kertaa kohteena oli ”Keskustaa lähellä oleva Nuorisosäätiö”, kertoi Yleisradion uutiset. Nimeltä mainittiin keskustan kansanedustaja Antti Kaikkonen, jota uutisten mukaan epäiltiin ”luottamusaseman väärinkäytöstä ja lahjuksen antamisesta”. Tämä oli yhtälailla mittava uutinen koko maassa. Uutiseksi kelpasi tosin sekin, että keskustan puheenjohtaja ja pääministeri Mari Kiviniemi *ei* ollut saanut Nuorisosäätiöltä rahaa. Tammikuun 26. päivänä Yleisradio kertoi, että Kiviniemen nimi mainitaan poliisin Nuorisosäätiötä käsittelevässä esitutkinta-aineistossa, mutta ”näyttöä – – tuesta ei ole”¹¹⁰. Kyseinen uutinen johti kuitenkin riitaan keskustan johdon ja Yleisradion välillä. Vihjaus, että pääministeri Kiviniemi olisi saanut rahaa Nuorisosäätiöltä, sai keskustan vaatimaan julkista anteeksipyyntöä Yleisradiolta. Yleisradio korjasi

¹⁰⁹ Kymmenen Uutiset, MTV3 12.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 12.1.2011. Väli-Suomen sanomalehtien uutinen aiheesta, ks. esim. Keski-suomalainen 13.1.2011: ”Vanhas-tutkinta valmistui”. Suomen tietotoimiston uutinen aiheesta julkaistiin Turun Sanomissa, Lapin Kansassa, Satakunnan Kansassa ja Etelä-Suomen Sanomissa. Iltapäivälehtien tapa käsitellä vaalirahaskandaalia poikkesi merkittävästi muista medioista. Ilta-Sanomien käsitteli koko aihetta paljon vähemmän kuin Iltalehti ja molemmat iltapäivälehdet keskittyivät pikemminkin rahasummien ja niiden käytön päivittelyyn, kuin muodollisen oikeusprosessin seuraamiseen. Iltalehti 3.1.2011: ”Kohtalo ratkeaa pian”; Ilta-Sanomien 25.1.2011: ”Ei mikään tähtihetki”; Ilta-Sanomien 26.1.2011: ”Luksumesimaari”; Ilta-Sanomien 29.1.2011: ”Kansanedustajan menetetty maine” (kolumni, Timo Paunonen); Iltalehti 29.1.2011: ”Maan tapaa on muutettava” (pääkirjoitus). Iltapäivälehtien tavassa käsitellä vaalirahakohua keväällä 2011 pistää silmään, että vaalirahakohusta uutisoitiin suurin piirtein saman verran kuin esimerkiksi Keskon pääjohtajan epäonnistuneesta pääministeriä kuvaavasta sanavalinnasta ”kokovartalomisteri”.

¹¹⁰ Yle Uutiset, Yle TV1 24.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 26.1.2011.

virheensä, mutta julkisuuteen pääsi väärää informaatiota. Pääministerin ja Yleisradion julkinen riita oli itsessään mittava uutinen¹¹¹.

Tammi-helmikuun taitteessa vaalirahakohu eteni uuteen vaiheeseen, kun eduskunnan perustusvaliokunta kuuli entistä pääministeriä Matti Vanhasta. Entisen pääministerin joutuminen perustuslakivaliokunnan kuultavaksi oli todella suuren mittaluokan uutinen, jota käsiteltiin televisiuutisissa erittäin perusteellisesti. Pelkästään tätä aihetta käsiteltiin yhdeksän kertaa Yleisradion televisiuutisten lähetyksissä runsaan kuukauden sisällä (12.1. – 22.2.2011)¹¹². Perustuslakituomioistuinten päätös oli lopulta vapauttava: se päätti, että Vanhasta vastaan ei nosteta syytteitä valtakunnanoikeudessa. Silti televisiuutiset korosti viimeisessä asiaa koskevassa uutisessaan, että ”kansanedustajat keskustelivat pitkään Vanhasen jääviystapauksesta sekä vaalirahoituksesta”. Päivälehdissä sanottiin suoraan: ”Matti Vanhanen rikkoi lakia jakaessaan raha-automaattiyhdistyksen rahoja Nuorisosäätiölle”¹¹³.

Utisten tapaa käsitellä Vanhasen esteellisyyttä koskevia uutisia voi lukea yhtäältä niin, että perustuslakituomioistuinten korostettiin tehneen perusteellista työtä asiassa. Toinen tapa tulkita uutisia on ajatella, että niissä vihjattiin Vanhasen toiminnassa olleen jotain hämärää, vaikka varsinainen syytekyynnys ei ylittyisikään. Jälkimmäistä näkemystä tuki suoraan myös Yleisradion välittämä tieto, jonka mukaan perustuslakivaliokunta piti kuitenkin Vanhasta esteellisenä, vaikka syytekyynnys ei ylittynytäkään¹¹⁴.

Entinen pääministeri Matti Vanhanen ei suinkaan ollut ainoa tai viimeinen poliitikko, jonka toimia tutkittiin keväällä 2012. Muita otsikkoihin nousseita poliitikkoja olivat kokoomuksen kansanedustajat Ilkka Kanerva, Marja Tiura, Sampsa Kataja ja Petri Salo. Tammikuun 28. päivänä Yleisradion uutiset kertoi, että Ilkka Kanervaa vastaan oli nostettu syyte törkeästä lahjusten ottamisesta. Kanervan tapaus ei kuitenkaan ehtinyt kehittyä eteenpäin ennen eduskuntavaaleja, eikä asiaan enää palattu. Samoin Katajan, Tiuran ja Salon tapaukset ohitettiin Yleisradion uutisissa hyvin lyhyesti. Kukin näistä tapauksista mainittiin vain kerran ja kaikissa jutuissa vain todettiin lyhyelti, että syytteitä ei nosteta. Esimerkiksi helmikuun 28.

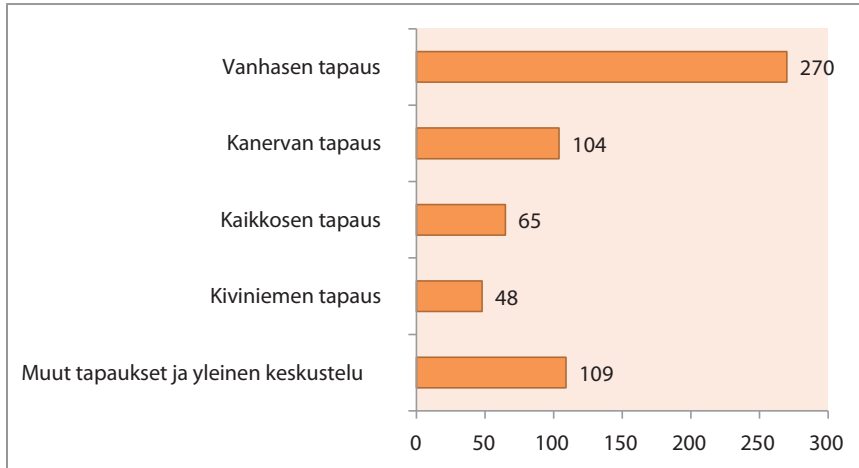
¹¹¹ Keski-suomalainen 27.1.2011: ”Pääministeri kiisti jyrkästi”.

¹¹² Yle Uutiset, Yle TV1 12.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 18.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 27.1.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 1.2.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 4.2.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 15.2.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 16.2.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 22.2.2011.

¹¹³ Väli-Suomen sanomalehtien uutinen, ks. esim. Keski-suomalainen 17.2.2011: ”Perustuslaki suojaa”. Alma-median uutisen ingressi totesi: ”Yksimielinen perustuslakivaliokunta ei esitä syytettä”. Aamulehti 17.2.2011: ”Perussuomalaiset voivat vielä vähän viivyttää Vanhas-päätöstä”. STT:n uutinen aiheesta, ks. esim. Etelä-Saimaa 17.2.2011: ”Perustuslakivaliokunta ei esitä syytettä Vanhaselle” (STT). Uutisessa kuitenkin selkeästi sanottiin, että vaikka syytekyynnys ei ylittynytäkään, Vanhanen oli syyllistynyt huolimattomuuttaan virkavelvollisuuden rikkomiseen.

¹¹⁴ Yle Uutiset, Yle TV1 15.2.2011.

päivänä Yleisradion uutiset mainitsi: ”Kokoomuksen kansanedustaja Marja Tiura ei saa syytettä lahjusrikkomuksesta”¹¹⁵. Vaalirahoihin liittyvät uutiset päättyivät helmikuun loppuun.

KUVIO 14. Tapaukset vaalirahoituskohua käsittelevissä sanomalehtien kirjoituksissa (n=458).

Keskusta näkyi keväällä 2011 vaalirahakohua käsittelevissä uutisissa oleellisesti enemmän kuin muut puolueet. Tämä ilmenee kuviosta 14, johon on merkitty järjestyksessä neljä useimmin päivälehdissä mainittua poliitikkoa: Matti Vanhanen, Ilkka Kanerva, Antti Kaikkonen ja Mari Kiviniemi. Listasta voi päätellä, että lehdistö seurasi nimenomaan niitä henkilöitä, joilla oli tai oli ollut vaikutusvaltaisin asema suomalaisessa politiikassa ja/tai niitä, joita epäiltiin vakavimmista rikoksista. Mari Kiviniemen asemassa pistää kuitenkin silmään se, että häntä ei epäilty mistään. Osittain Kiviniemen näkyvyys liittyy aikaisemmin mainittuun Yleisradion virheeseen vihjata, että Kiviniemi olisi mainittu poliisin esitutkimamateriaalissa.

Ylivoimaisesti eniten päivälehtien sivuilla sai näkyvyyttä keskustan entisen puheenjohtajan Matti Vanhasen tapaus. Ilmiselvä syy tähän oli, että kyseessä oli entinen pääministeri ja keskustan puheenjohtaja. Poliitiikan julkisuuden tutkimuksissa on havaittu, että taloudellisen kilpailun kiristyminen on johtanut tilanteeseen, jossa julkisuus keskittyy aikaisempaa voimakkaammin johtaviin poliitikkoihin. On puhuttu *product substitution* -ilmiöstä. Sillä tarkoitetaan, että poliittisia johtajia koskevia uutisia julkaistaan, koska valta myy. Kovassa kiireessä ja taloudellisessa

¹¹⁵ Yle Uutiset, Yle TV1 28.1.2011.

paineessa muut syyt julkaista uutisia poliitikoista jäävät sivuun ja medioiden fokus keskittyy muutamaa johtavaan poliitikkoon¹¹⁶.

Vuonna 2009 julkaistun tutkimuksen mukaan suomalainen tiedotusvälinejulkisuus keskittyy muutaman avainpoliitikon ympärille: pääministeri, valtiovarainministeri, tasavallan presidentti ja oppositiojohtaja saavat olennaisesti enemmän huomiota kuin muut poliitikot. Artikkeleiden määränä mitattuna pääministerin näkyvyys julkisuudessa oli noin kaksinkertainen valtiovarainministeriin verrattuna ja valtiovarainministerin (ja puolueen puheenjohtajan) näkyvyys puolestaan moninkertainen ”riviministereihin” verrattuna. Myös Suomessa politiikan julkisuudella on siis taipumus kasaantua samoille henkilöille.¹¹⁷ Ilmiö selittää samalla myös Matti Vanhaseen kiinnittynyttä huomiota. Entisen pääministerin epäilyttävyys Raha-automaattiyhdistyksen rahanjakoon liittyvissä asioissa, hänen kutsumisensa perustuslakituomioistuimen kuultavaksi sekä mahdollinen oikeusjuttu oli tiedotusvälineiden näkökulmasta ohittamaton uutisaihe¹¹⁸.

Entisen ulkoministerin Ilkka Kanervan tai kansanedustajien Marja Tiuran, Sampsa Katajan ja Petri Salon saama huomio heitä koskevissa lahjusepäilyssä ei ollut mittasuhteeltaan kuin pieni murto-osa entisen pääministerin ja keskustan puheenjohtajan saamaan näkyvyyteen verrattuna. Lisäksi jo pelkkä epäilyksen varjo istuvan pääministerin ja puolueensa puheenjohtajan Mari Kiviniemen yllä sai mediat julkaisemaan paljon enemmän uutisia hänestä kuin edellä mainituista kokoomuksen kansanedustajista.

Vaalirahakohun julkisuudessa kiinnittyy huomio siihen, että poliitikoilla oli erittäin vähän mahdollisuuksia vaikuttaa sen etenemiseen. Keväällä 2011 kohu oli edennyt vaiheeseen, jossa se ei enää kuulunut politiikan kentän piiriin, vaan oikeusjärjestelmän. Keskusrikospoliisin esitutkinnan valmistuminen tammikuulle 2011 ja siitä seurannut perustuslakivaliokunnan kuulemistilaisuus olivat asioita, joiden aikatauluihin politiikan järjestelmä ei enää pystynyt vaikuttamaan. Määrittelyvallan näkökulmasta ne poliitikot, joiden tapaukset etenivät omaa rataansa oikeusjärjestelmän puitteissa, olivat miltei täydellisesti menettäneet mahdollisuutensa vaikuttaa asiansa käsittelyyn julkisuudessa. Oikeuskanslerin päätös viedä Matti Vanhanen perustuslakivaliokunnan kuultavaksi merkitsi, että Vanhasella oli vain rajoitetut mahdollisuudet vaikuttaa omaan asemaansa julkisuudessa. Samalla myös keskustan mahdollisuudet vaikuttaa tapahtumasta tehtyihin tulkintoihin olivat vähäiset.

¹¹⁶ Shehata 2010.

¹¹⁷ Berg et al. 2009, 56–78.

¹¹⁸ Jussi Westisen tutkimuksen mukaan vaalirahakohu oli merkittävä syy keskustan vaalittappioon. Westinen 2012, 217.

Alueelliset kysymykset ehdokkaiden kamppailukenttänä

Edellisissä luvuissa tehtiin jaottelu päivälehtien välille sen mukaan, kuinka paljon niissä painottuivat alueelliset politiikan kysymykset vaalien alla. Lehdet voitiin karkeasti jakaa kolmeen ryhmään tämän perusteella.¹¹⁹ Tässä kohdin ei kuitenkaan noudateta tätä jaottelua, vaan keskitytään seitsemään vahvimman alueellisen painotuksen lehtiin, eli *Etelä-Saimaaseen*, *Helsingin Sanomiin*, *Ilkkaan*, *Kalevaan*, *Lapin Kansaan*, *Länsi-Savoon* ja *Satakunnan Kansaan*¹²⁰. Tarkoituksena on analysoida, miten julkisen keskustelun määrittelyvalta jakautui vahvimman maakunnallisen agendan omanneiden lehtien puhuttaneimmissa erityisaiheissa. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, miten eri puolueiden edustajat pääsivät esiintymään alueellisten politiikan aiheiden käsittelyn yhteydessä ja tätä kautta määrittämään keskustelujen kulkuja.

Paikallisille ehdokkaille on varmasti tärkeää päästä esittämään kantansa maakuntalehtien sivuilla alueella paljon puhuttaneista politiikan aiheista. Kukin puolue pyrkii luonnollisesti mahdollisuuksien mukaan esiintymään julkisuudessa juuri tietyn maakuntalehden kattaman alueen edut huomioivana. Suuri osa puolueiden kannanotoista nousi esille vaalipaneeleista, vaalikoneiden vastauksista tai vaalikampanjatilaisuuksista kirjoitetuissa jutuissa. Myös puolue- ja ehdokas-esittelyjutuissa paikalliset poliitikot pääsivät ottamaan kantaa alueellisiin vaalikysymyksiin. Jotkin lehdet antoivat myös mielipidepalstoilla runsaasti tilaa eri ehdokkaiden alueellisia kysymyksiä koskeneille kirjoituksille. Lisäksi eri vaalipiireissä vierailleilta eduskuntapuolueiden puheenjohtajilta kysyttiin kantaa tai he nostivat itse esille tiettyjä alueiden erityiskysymyksiä¹²¹.

Useimmissa laajalti uutisoiduissa, alueellisten vaalikysymysten ympärillä pyörineissä, keskusteluissa oli vaikeaa erottaa selviä puoluepositioita, vaikka joissakin kysymyksissä, kuten pääkaupunkiseudun romanikysymyksen tai itärajan kieli-kysymyksen kohdalla kannat vaikuttivatkin selvemmiltä. Yksimielisyyden vaikutelma johtui joko siitä, että puolueet eivät ottaneet lehdissä johdonmukaisesti tai toistuvasti kantaa aiheisiin, tai siitä, että niiden linjaukset olivat eri kysymysten kohdalla lähellä toisiaan.

¹¹⁹ Ks. tarkemmin teoksen luvuista ”Yhteinen julkisuutemme”, s. 84–92.

¹²⁰ Aineistoon kuuluneita Yle TV2:n alueuutisia ei käsitellä tässä kohdin, koska niissä puolueiden linjausten esitleminen politiikan kysymysten kohdalla oli tyypillisesti maakuntalehtiä harvinaisempaa.

¹²¹ Esim. Kaleva 30.3.2011: ”Menestystä on opittava sietämään” (Vaalit 2011 -liite); Lapin Kansa 20.2.2011: ”LO-sopimus on todella vaikea tehtävä”; Länsi-Savo 13.3.2011: ”SDP tarjoaa Itä-Suomelle erityiskohtelua” (Sunnuntai-liite).

Poliitikot viittasivat usein lehtien sivuilla alueen etuihin riippumatta siitä, oltiinko jotain hanketta vastaan vai sen puolella. Alueen yleisölle puhuttaessa oli toki ymmärrettävää korostaa sen etua. Esimerkiksi vaasalaisessa *Ilkassa* maatalouspolitiikasta käydyssä keskustelussa ehdokkaat perussuomalaisista ja kokoomuksesta keskustaan ja ruotsalaiseen kansanpuolueeseen asettuivat maaseudun ja maatalouden edunvalvojiksi¹²². *Satakunnan Kansassa* taas nostettiin esille keskustelua alueellisesta edunvalvonnasta ja siitä, kuinka tulevat kuntaliitokset saattaisivat vaarantaa koko alueen elinvoimaisuuden tai jopa maakunnan olemassaolon. Eri puolueiden ehdokkaat olivat hanakoita toteamaan oman puolueensa olevan vahva ”Satakunnan puolustaja”, eikä julkisuudessa syntynyt suurempaa vastakkainasettelua¹²³.

Kalevassa Nokia Oy:n irtisanomisista käytyyn keskusteluun taas osallistui tasaisesti lukuisia eri tahoja suurten puolueiden puheenjohtajista ja paikallisista ehdokkaista aina pääluottamusmiehiin ja pääkirjoitustoimittajiin¹²⁴. Myös näkökulma tuntui olevan yhtenevä ja melko ilmeinen: kehitys nähtiin valitettavana tai jopa epäoikeudenmukaisena. Pohjois-Suomen lehdissä pohdittiin myös suurpetokantojen tuottamaa haittaa alueen porotaloudelle. Niin ikään tämän aiheen kohdalla esiin nostettujen poliitikkojen mielipide-erot aiheesta eivät vaikuttaneet suurilta, kuten vaalikonevastauksiin perustuneen uutisen ingressi asian tiivistä: ”Vaalikone: Suurin osa kansanedustajaehdokkaista vähentäisi petojen määrää.”¹²⁵

Samoin Venäjän tekemien maakaupan rajoitusten arvostelu oli tyypillistä lähes kaikille julkisille lausunnoille, joita lappeenrantalaisessa *Etelä-Saimaassa* esitettiin. Erimielisyyttä keskustelun osapuolten välille ei tahtonut syntyä, vaikka keskusteluun lehden sivuilla osallistui eri puolueiden edustajia. Niin ikään itärajan lehdissä käydyn kielipoliittisen keskustelun kohdalla useimmat puolueet onnistuivat esittämään linjansa yleensä suhteellisen samankaltaisena toisiinsa nähden ja alueen enemmistön mielialoja myötäilevästi. Lausunnot olivat yleensä maltillisia ja niissä kannatettiin lähes poikkeuksetta venäjän kielikokeilujen lisäämistä Itä-

¹²² Ilkka 22.1.2011: ”Ruotsalainen kansanpuolue on muutakin kuin kielikysymys”; Ilkka 31.1.2011: ”Suurten valta murenemassa”; Ilkka 27.2.2011: ”Turkistuotanto jälleen pyörteessä” (mielipidekirjoitus, Lasse Hautala); Ilkka 3.3.2011: ”Perussuomalaiset ovat maaseudun puolella” (mielipidekirjoitus, Sami Yli-Rahnasto); Ilkka 16.3.2011: ”Kotimaisen ruokakassin puolella”.

¹²³ Satakunnan Kansa 1.2.2011: ”Vasemmistoliitto ainoa Satakunnan puolustaja?” (mielipidekirjoitus, Aki Nummelin); Satakunnan Kansa 9.2.2011: ”Lukijan kommentti” (mielipidekirjoitus, Juha Joutsenlahti); Satakunnan Kansa 4.4.2011: ”Pohjois-Satakunnan vaali-ilta paljastaa näkemyserot”.

¹²⁴ Kaleva 12.2.2011: ”Raju strategia hämmentää väkeä”; Kaleva 22.2.2011: ”Nokian henkilöstö odottaa Elopilta selkeitä linjauksia” (pääkirjoitus); Kaleva 5.4.2011: ”Ratarahoista nousi suurin haloo”.

¹²⁵ Lapin Kansa 2.4.2011: ”Liikaa susia?”. Ks. myös Lapin Kansa 31.3.2011: ”ILO-sopimus ei saa kannatusta”; Lapin Kansa 7.4.2011: ”Mariapori ja Näkkäljärvi eivät pidä salametsästystä vakavana ongelmana”.

Suomessa¹²⁶. *Etelä-Saimaan* vaalikonekyselyyn perustuneen uutisen otsikossa saatiin todeta: ”Pakkoruotsia ei kannata kaakossa mikään puolue”¹²⁷.

Julkisuudesta syntyi näin ollen monesti kuva vastakkainasettelun tai ristiriitaisuuksien puuttumisesta puolueiden väliltä. Kyseessä saattoi olla toimitustenkin taholta jonkinlainen konsensushakuisuus tärkeiden aiheiden ollessa kyseessä. Toimitukset ehkä myös viestittivät omaa linjaansa eri kysymyksiin nostaten tiettyä näkemystä selvemmin esille. Puolueiden ja ehdokkaiden näkökulmasta taas voidaan ajatella, että äänimäärän maksimointiin pyrkiminen johtaa ne myötäilemään alueella vallitsevia näkökantoja, mikä saattaa vähentää vastakkainasetteluja.

Harvoin mikään puolue tai yksittäinen ehdokas onnistui esiintymään yksin paljon puhuttaneen alueellisen kysymyksen yhteydessä. Lehdet siis yleensä välttelivät yhden puolueen kannan nostamista toistuvasti esille. Tästä poikkeuksena oli esimerkiksi keskustan näkyminen vahvasti Pohjois-Suomen lehdissä valtiollisen kaivosyhtiön perustamisen ja muutenkin pohjoisen alueen kaivosteollisuuden puolestapuhujana, kuten *Lapin Kansan* tammikuisesta otsikosta käy ilmi: ”Keskusta haluaa valtion kaivosyhtiön”¹²⁸. Kauppa- ja teollisuusministerinä toiminut Mauri Pekkarinen (kesk.) esiintyi lukuisissa lehtijutuissa hankkeen isänä¹²⁹. Toisaalta myös Lapissa kampanjoinut SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen totesi *Lapin Kansan* haastattelussa valtion kaivosyhtiön olevan tarpeellinen¹³⁰.

Kokoomus oli vahva pääkaupunkiseudulla puhuttaneiden aiheiden yhteydessä. Romanikeskustelussa kokoomuspoliitikoista erityisesti kansanedustajat Ben Zyskowitz ja Sirpa Asko-Seljavaara sekä Helsingin kaupunginjohtaja Jussi Pajunen ajoivat tiukkaa linjaa asiassa. He vaativat leiriytymisen tai kerjäämisen kieltämistä lailla.¹³¹ Vastapuolena lehdissä näyttäytyivät sosiaalidemokraattien ja vihreiden paikallispoliitikot, kuten Thomas Wallgren (sd.) tai Elina Moisio (vihr.) sekä järjestöjen, kuten Diakonissalaitoksen ja Vapaa Liikkuvuus -verkoston edustajat¹³². He edustivat sovitteluvampaa ratkaisua kysymykseen.

¹²⁶ *Etelä-Saimaa* 27.1.2011: ”Kielivalinnan vapaus on tärkeintä” (mielipidekirjoitus, Hanna-Kaisa Lähde); *Länsi-Savo* 8.2.2011: ”Venäjän kielen kokeilu kannattaa” (mielipidekirjoitus, Matti Piispa); *Karjalainen* 15.3.2011: ”Kiviniemi kuulolla Kiteellä”.

¹²⁷ *Etelä-Saimaa* 4.3.2011: ”Puolueet yhtenä rintamana: Ei tasoryhmiä kouluihin”. Ks. myös *Länsi-Savo* 1.4.2011: ”Ehdokkaat koululaisten piinapenkissä”.

¹²⁸ *Lapin Kansa* 4.1.2011: ”Keskusta haluaa valtion kaivosyhtiön”. Ks. myös *Lapin Kansa* 14.2.2011: ”Radan sähköjä ei peruta”.

¹²⁹ *Esim. Kaleva* 6.1.2011: ”Kaivostoiminnalle lisää kotimaista omistusta” (alio, Mauri Pekkarinen).

¹³⁰ *Lapin Kansa* 13.2.2011: ”Valtio mukaan kaivosbisnekseen”.

¹³¹ *Helsingin Sanomat* 20.1.2011: ”Esitys järjestyslain muutokseksi oli Pajuselle pettymys”; *Helsingin Sanomat* 27.1.2011: ”Kerjääminen repi eduskunnan rajusti halki”; *Helsingin Sanomat* 23.3.2011: ”Kerjäläisten häätö on lähellä”.

¹³² *Helsingin Sanomat* 19.3.2011: ”Helsinki maksoi romanikerjäläisille leirintämajoituksen”; *Helsingin Sanomat* 30.3.2011: ”Mitä tehdä romaniongelmalle?”.

Pääkaupunkiseudun niin sanottuun metropolikehitykseen liittyneessä keskustelussa esillä olivat vahvasti Helsingin kokoomuksen valtuustoryhmän puheenjohtaja Laura Rätty sekä Helsingin kaupunginjohtaja Pajunen. He suhtautuivat hyväksyvästi pääkaupunkiseudun yhdistämiseen tähtääviin suunnitelmiin ja heidän näkemyksensä nostettiin useamman kerran esille *Helsingin Sanomissa*¹³³. Yleisemminkin asetelma näytti olevan Helsingin valtuuston myönteisempi kanta vastaan muiden kaupunkien edustajien epäilevä asenne. Vastapoolina myönteisesti liitokseen suhtautuville esiintyivät *Helsingin Sanomissa* ennen muuta eri puolueita edustavat Vantaan ja Espoon kaupunginvaltuustojen ja -hallitusten jäsenet, kaupunginjohtajat ja asukkaat¹³⁴.

Valtakunnallisen tason poliitikot näkyivät myös vaalipiirien julkisuudessa

Kuten muissakin vaalikevään politiikan media-agendan aiheissa, myös alueellisten kysymysten kohdalla selvimminkin esille pääsivät yleensä eduskunnan suurimpien puolueiden, kokoomuksen, keskustan ja sosiaalidemokraattien, edustajat. Tyypillistä oli myös se, että esiin nousivat nimenomaan puolueiden johtavat poliitikot, kuten ministerit ja puoluejohtajat. Esimerkiksi Itä-Suomen lehdissä puhuttanut kysymys itärajan tonttiostoista sai alusta asti valtakunnallisen tason päättäjien huomion ja heidän lausuntojaan nostettiin uutisten aiheeksi. Lehdissä kerrottiin ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Pertti Salolaisen (kok.) ja varapuheenjohtaja Markku Laukkasen (kesk.) olevan sitä mieltä, että kysymys tuli siirtää EU-tasolla selvitettäväksi¹³⁵. Seuraavana päivänä myös puolustusministeri Jyri Häkämies (kok.) liittyi Venäjän päätöksen arvostelijoiden joukkoon. Saman kirjoituksen yhteydessä Häkämies katsoi, että tasavallan presidentti Tarja Halosen tulisi käyttää hyviä suhteitaan Venäjän presidentti Dimitri Medvedeviin kiistan selvittämiseksi.¹³⁶ Lisäksi kerrottiin, että ulkoministeri Alexander Stubb (kok.) selvittäisi kiistaa tulevalle Venäjänmatkallaan¹³⁷. Seuraavana päivänä oli pääministeri Mari Kiviniemen ja eduskunnan puhemies Sauli Niinistön (kok.) vuoro ”ihmetellä Venäjän maanmyyntikieltoa”¹³⁸.

¹³³ Helsingin Sanomat 4.2.2011: ”Lisää löylyä liitospuheisiin”; Helsingin Sanomat 13.1.2011: ”Helsingin kokoomus: Yksi kaupunki riittää”.

¹³⁴ Helsingin Sanomat 31.1.2011: ”Kunhan Vantaan nimeksi ei tule Helsinki”; Helsingin Sanomat 1.2.2011: ”Espoolaiset toivovat liitospuheiden jo loppuvan”; Helsingin Sanomat 15.1.2011: ”Vantaan kaupunginhallitus tyrmää liitoksen Helsinkiin”.

¹³⁵ Etelä-Saimaa 14.1.2011: ”Suomessa kaikki ovat samalla viivalla kiinteistökaupassa”.

¹³⁶ Etelä-Saimaa 15.1.2011: ”Häkämies arvostelee Venäjän päätöstä epäloogiseksi”.

¹³⁷ Etelä-Saimaa 9.2.2011: ”Ratkaisua maanostokieltoon ei ole vielä näköpiirissä”.

¹³⁸ Etelä-Saimaa 16.1.2011: ”Kiviniemi ja Niinistö ihmettelevät Venäjän maanmyyntikieltoa” (STT). Ks. myös Länsi-Savo 15.1.2011: ”Kiviniemi: Maanostokielto on huono viesti Venäjältä”.

Samoin Itä-Suomessa laajalti uutisoidussa kysymyksessä peruskoulujen kieli-
valinnoista ministerien näkemyksiä nostettiin esille. Opetusministeri Henna Virk-
kunen (kok.) esitettiin *Länsi-Savossa* ja *Etelä-Saimaassa* tiukkana ruotsin kielen
aseman puolustajana¹³⁹. Keskustalainen liikenneministeri Anu Vehviläinen sen si-
jaan näytti lehtien sivuille päässeissä STT:n jutuissa kielikokeiluille vihreää valoa¹⁴⁰.
Tosin lehdissä tästä aiheesta käydyssä keskustelussa oli mukana myös muita tahoja
peruskoulun rehtoreista ja opettajista virkamiehiin ja kielikysymysaktiiveihin.

Kansanedustajamääriltään pienillä puolueilla sen sijaan oli yleensä vaikeaa
saada ääntään kuuluviin alueellisten kysymysten käsittelyn yhteydessä. Vihreiden
edustajat näkyivät muutamien aihepiirien uutisissa. Esimerkiksi Romanian roma-
neita koskeneessa keskustelussa ja saimaannorppien suojeluun liittyneissä uutisissa
puolue toimi vastaparina suhteessa tiukemman linjan vetäjiin. Tämä osoittaa, että
vihreillä katsottiin olevan ihmisoikeuskysymyksiin ja ympäristönsuojeluun liitty-
vää uskottavuutta. Sen sijaan kristillisdemokraatit, ruotsalainen kansanpuolue ja
vasemmistoliitto olivat lähes täysin syrjässä puhuttaneimpien alueellisten kysy-
mysten käsittelystä.

Huomionarvoista on myös se, että perussuomalaiset-ilmiön vaikutus ei näky-
nyt alueellisten politiikan aiheiden yhteydessä. Puolue ei päässyt kannatusmittaus-
menestyksestään huolimatta juuri osallistumaan alueellisten kysymysten käsit-
telyyn sen enempää kuin muutkaan kansanedustajamäärältään pienet puolueet.
Puolueen julkisuuden määrittelyvalta vaikutti siis rajoittuvan vain joidenkin valta-
kunnallisen tason politiikan kysymysten käsittelyyn.

Myös paikallisilla poliitikoilla vaikutti usein olevan vaikeuksia nousta kovin
vahvasti esille alueellisten politiikan kysymysten käsittelyssä, vaikka joitain poik-
keuksia olikin: esimerkiksi *Länsi-Savossa* tiukimmin norppavesien kalastusrajoit-
uksia asetui vastustamaan vaalipiirin kansanedustajaehdokas Olli Nepponen
(kok.)¹⁴¹. *Etelä-Saimaan* sivuilla taas Suna Kymäläinen (sd.) vaati useaan otteeseen
tiukasti venäläisten maakauppoihin rajoituksia¹⁴². Kuitenkin, kuten edellä nähtiin,

¹³⁹ Etelä-Saimaa 22.1.2011: "Pakkoruotsia ei korvata venäjällä"; Länsi-Savo 23.1.2011: "Virkkunen hyväksyi
venäjän englannin vaihtoehdoksi" (Sunnuntai-liite); Länsi-Savo 14.2.2011: "Opetusministeriltä ei heru lupaa
ruotsin syrjäyttämiseen"; Etelä-Saimaa 1.4.2011: "Kielikiista kasvoi mielenosoitukseksi".

¹⁴⁰ Etelä-Saimaa 24.1.2011: "Vehviläinen kannattaa venäjänopetuskokeilua" (STT).

¹⁴¹ Länsi-Savo 26.2.2011: "Nepponen tyrmää uudet kalastuskiellot"; Länsi-Savo 5.3.2011: "Norpan suojelussa
varottava ylilyöntejä" (mielipidekirjoitus, Olli Nepponen); Länsi-Savo 8.4.2011: "Nepponen ei niele norppa-
asetusta".

¹⁴² Etelä-Saimaa 15.1.2011: "Maakauppakieltoon vastaus samalla mitalla" (mielipidekirjoitus, Suna Kymäläinen);
Etelä-Saimaa 23.1.2011: "Venäläismaanomistuksella kuuluisuuteen"; Etelä-Saimaa 1.4.2011: "Viini ja kuntien
määrä jakoivat mielipiteet Imatralla".

Itä-Suomen poliitikoilla ei yleensä vaikuttanut olevan yhtä suurta mahdollisuutta päästä näkyviin maakauppakysymyksen yhteydessä kuin esimerkiksi ministereillä.

Keskusteluun pääsivät monissa aiheissa osallistumaan kansanedustajaehdokaiden, ministerien ja puolueiden puheenjohtajien lisäksi myös muut tahot. Esimerkiksi suurpetokantoihin liittyneessä keskustelussa olivat vahvasti esillä poliitikkojen lisäksi toimittajat, matkailuyrittäjät, porotalouden edustajat, virkamiehet ja järjestöaktiivit. Kuten edellisessä luvussa todettiin, myös esimerkiksi *Etelä-Saimaan, Ilkan, Lapin Kansan* ja *Kalevan* toimitukset olivat tässä suhteessa aktiivisia toimijoita. Ne määrittivät osaltaan alueellisen edunvalvonnan aiheita. Määrittelyvalta tiivistyi lukuisiin pääkirjoituksiin ja kolumneihin, joissa nostettiin alueelliset näkökulmat ja tulevaisuuden hankkeet keskiöön.¹⁴³

Vastakkainasettelusta uutisointi on kiinnostavaa viestimien kannalta. Jos sitä ei kuitenkaan syntynyt alueellisten aiheiden kohdalla, oli ehkä hedelmällisempää uutisoida laajemmista aiheista, kuten EU:n talouskriisistä, ydinvoimasta, työurien pidentämisestä tai valtiontalouden tilasta, joihin oli mahdollista sisällyttää puolueiden välisiä näkemyseroja. On vaikea vastata kysymykseen siitä, mikä alueellinen kysymys olisi ollut edullinen millekin puolueelle. Joissain kysymyksissä yksittäinen poliitikko saattoi nousta esille, mutta puolueet esittivät vain harvoin muista eroavia näkemyksiä keskeisistä alueellisista kysymyksistä. Usein vaikutti siltä, kuin puolueet olisivat yhteisrintamana tietyn näkökannan puolella. Suurten puolueiden määrittelyvalta ulottui vahvasti myös alueellisiin kysymyksiin. Niiden puheenjohtajat, ministerit ja ehdokkaat olivat vahvimmin esillä vaalipiirin alueellisten aiheiden politiikan julkisuudessa.

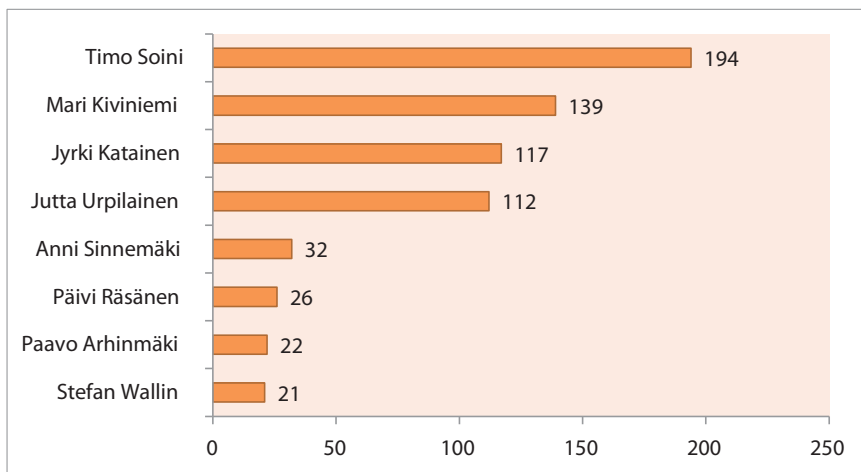
Iltapäivälehdet vaihtoehdoisen politiikan julkisuuden tuottajina

Iltapäivälehtien tuottama politiikan julkisuus erosi päivälehdistä ja televisiosta kahdella tavalla. Ensinnäkin iltapäivälehtien politiikan julkisuuden näkyvimpien poliitikkojen lista oli erilainen ja toiseksi iltapäivälehdet tarkastelivat politiikan uutisaiheita tunteikkaammin ja värikkäämmmin. Asiaan liittyy se, että iltapäivälehdillä oli voimavaroja tuottaa itse omat politiikan uutisensa. Tässä mielessä ne muodostivat oman julkisuutensa verrattuna kaikkiin muihin medioihin. Iltapäivälehdet eivät käyttäneet, ainakaan suoraan, Suomen tietotoimiston tai muiden tietotoimistojen tai tiedotusvälineiden tuottamia uutisia. Eikä tämä käytännössä olisi

¹⁴³ Ks. tarkemmin teoksen luvusta ”Yhteinen julkisuutemme”, s. 84–92.

ollut mahdollistakaan, ainakaan suuremmissa uutisissa. Siinä määrin erilainen oli iltapäivälehtien lähestymistapa politiikkaan.

Kuvio 15 kertoo, ketkä puheenjohtajat näkyivät iltapäivälehtien politiikan julkisuudessa keväällä 2011. Siitä ilmenee, että eduskuntapuolueiden puheenjohtajista perussuomalaisten Timo Soini näkyi ylivoimaisesti eniten iltapäivälehdissä. Hänen jälkeensä tulevat pääministeri Mari Kiviniemi, valtiovarainministeri Jyrki Katainen sekä suurimman oppositiopuolueen puheenjohtaja Jutta Urpilainen. Mielipidemittauksissa vähemmän kannatusta saaneiden puolueiden puheenjohtajat joutuivat tyytymään iltapäivälehdissä olennaisesti vähäisempään julkisuuteen. Anni Sinnemäen aavistuksen verran suurempi näkyvyys verrattuna muiden ”pienien” puolueiden puheenjohtajiin liittyy siihen, että vihreiden ”Uusi Suomi”-vaalikampanja sekä Sinnemäen uusi miesystävä saivat melko paljon julkisuutta iltapäivälehdissä. Timo Soini oli kuitenkin iltapäivälehtien näkökulmasta selvästi kiinnostavin vaalikevään poliitikko. Millä tavoin Timo Soinin näkyvyyden määrää iltapäivälehdissä voi selittää?

KUVIO 15. Puheenjohtajat iltapäivälehtien kirjoituksissa (n=886).

Kuten luvussa ”Vaalikevään media-agenda” todettiin, iltapäivälehtien politiikan julkisuus ei aihepiireiltään eronnut merkittävästi muista tiedotusvälineistä. Ainoa merkittävä poikkeus olivat niin kutsuttua pintajulkisuutta käsittelevät uutiset, millä tarkoitetaan poliitikkojen yksityiselämän uutisia. Tällaisia olivat esimerkiksi

suhteet läheisiin ihmisiin, terveydentila ja pukeutuminen. Näitä uutisia on käsitelty tarkemmin luvussa ”Vaalikevään media-agenda”.

Suomalaisten iltapäivälehtien historian kirjoittaneen Heikki Saaren mukaan ”Iltapäivälehti on parhaimmillaan rohkea ja ennakkoluuloton; perusideansa mukaan sen ei kuulukaan kumarrella kuvia tai valtaapitäviä. Se on värikäs, hauska, irrotteleva ja jopa iloinen.”¹⁴⁴ Saaren luonnehdinta sopii parhaiten kuvaamaan iltapäivälehtien tyyliä; ei niinkään niiden agendaa. Iltapäivälehtien politiikan julkisuudelle oli ominaista, että niissä tarkasteltiin pääosin samoja teemoja kuin muisakin medioissa, mutta käsittelytapa oli erilainen.

Aihepiiristä riippumatta iltapäivälehtien tapa lähestyä politiikkaa oli voimakkaasti tunteisiin vetoava. Tunteiden herättämiseen oli monenlaisia keinoja. Iltapäivälehdet esittelivät poikkeuksellisia tai äärimmäisiä kannanottoja, näyttivät poliitikkojen tunteita ja kärjekkäitä mielipiteitä sekä ottivat itse räväkästi kantaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki iltapäivälehtien jutut olisivat suhtautuneet kriittisesti poliitikkoihin. Päinvastoin monet poliitikot saivat iltapäivälehdissä paljon myönteistä julkisuutta. Ne tarjosivat jutuillaan mahdollisuuden asettautua poliitikon asemaan ja eläytyä hänen tunteisiinsa. Samaan hengenvetoon on kuitenkin todettava, että iltapäivälehtien julkisuus oli värikästä myös siinä mielessä, että se tarjosi monitulkintaisia juttuja, jotka eivät pakottaneet lukijoita tiettyyn positioon.

Poikkeukselliset tai äärimmäiset näkökulmat ilmenivät kirjoituksissa, joissa spekulointiin päivälehtiä ja televisiota rohkeammin mahdollisilla tulevaisuuden vaihtoehdoilla. Tammikuussa *Iltalehti* pohti mahdollisuutta vaihtaa euro takaisin markkaan: ”Markka takaisin!” ja ”Valuutta vaihtoon?”¹⁴⁵ *Iltä-Sanomat* puolestaan epäili: ”Suomea uhkaa jättilasku.”¹⁴⁶ Mielipidekirjoitukset tarjosivat erityisen hyvän välineen tuoda julkisuuteen kärjekkäitä ajatuksia. ”EU on mätä”, tilitti tuotun kansalainen *Iltalehden* mielipidepalstalla ja ”miksei suomalaisia pelasteta”, ihmetteli toinen¹⁴⁷.

Poliitikkojen tunteiden kuvaukset olivat iltapäivälehdeille tavallinen uutisaihe. Esimerkiksi mielipidemittausten tuloksia tarkasteltiin iltapäivälehdissä nostamalla esille poliitikkojen teräviä mielipiteitä toisistaan. ”Menestys kihautanut päähän!” ilmoitti Mikael Jungner (sd.) mielipiteensä Timo Soinista *Iltä-Sanomien* sivuilla. ”Jyrki Katainen tuotui Timo Soinin synkstä Italia-ennustuksesta”, väitti

¹⁴⁴ Saari 2007, 15.

¹⁴⁵ *Iltalehti* 15.1.2011: ”Markka takaisin!”; *Iltalehti* 15.1.2011: ”Valuutta vaihtoon?”.

¹⁴⁶ *Iltä-Sanomat* 8.4.2011: ”Suomea uhkaa jättilasku”.

¹⁴⁷ *Iltalehti* 18.3.2011: ”EU on mätä”; *Iltalehti* 19.3.2011: ”Miksei suomalaisia pelasteta”.

*Iltalehti*¹⁴⁸. *Ilta-Sanomat* puolestaan tarkasteli Euroopan unionin taluskriisiä esimerkiksi Jutta Urpilaisen ja Mari Kiviniemen sekä Jyrki Kataisen ja Sauli Niinistön henkilökohtaisten välien näkökulmasta¹⁴⁹. Poliitikkojen tunteiden kuvaukset tarjosivat lukijoille mahdollisuuden myös myötäelää poliitikkojen riemun tunteita. Portugalin hallituskriisin osoitettua, ainakin näennäisesti, Timo Soinin kaukonäköisyyden, *Ilta-Sanomat* julkaisi leveästi hymyilevän populistijohtajan kuvan otsikolla: ”Yhtä myhäilyä”¹⁵⁰. Toisenlaista tunnetilaa edusti Eero Heinäluoman haastattelu, jossa SDP:n entinen puheenjohtaja avoimesti myönsi puolueensa tehneen virheitä hallituskaudellaan¹⁵¹.

Iltapäivälehtien kanta-aottavuus ilmeni hyvin esimerkiksi vaalirahakohua koskevista uutisista. Mielenkiintoista kyllä, iltapäivälehdet eivät vaalirahakohua koskevissa uutisissaan kiinnittäneet huomiota niinkään Matti Vanhasen kuulusteluun perustusvaliokunnassa, vaan muihin tapauksiin. Ylipäätään iltapäivälehdet eivät käsitelleet politiikan muodollisia tapahtumia, kuten kokouksia tai tiedotustilaisuuksia, vaan keskittyivät epävirallisempiin tilanteisiin, kuten haastatteluihin, televisioväittelyihin tai kuvareportaaseihin, joista sai aikaiseksi värikkäämpiä kirjoituksia. Vaalirahakohun yhteydessä iltapäivälehdet tekivät juttuja Nuorisosäätiön entisestä puheenjohtajasta Antti Kaikkosesta nostaen esille säätiön rahankäyttöä kärjistettyjen esimerkkien kautta. Iltapäivälehtien vaalirahakohuja koskevasta julkisuudesta voi päätellä, että iltapäivälehdet hakivat otetta jo uusista skandaaleista: Matti Vanhasen tapaus oli iltapäivälehtien mielestä jo menneen talven lumia.¹⁵²

Iltapäivälehtien politiikkaa koskevat kirjoitukset pyrkivät siis herättämään yleisössä tunteita. Kirjoitukset oli usein laadittu niin, että ne tarjosivat eri lukijoille mahdollisuuden kokea erilaisia tunteita. ”Soini aiheutti paniikin”, kertoi *Ilta-Sanomat* helmikuussa, kun perussuomalaisien kannatus oli noussut 17 prosenttiin¹⁵³. Teksti ei sinänsä sitonut lukijoiden mielipiteitä suuntaan tai toiseen. Jos oli Soinin kannattaja, saattoi tuntea mielihyvää hänen menestyksestään. Jos vastusti perussuomalaisia, saattoi yhtyä ajatukseen siitä, että paniikki oli oikea tapa reagoida heihin ja jännittää, mitä seuraavaksi tapahtuu. Kirjoitukset ”Soinin tasavaltaan?” ja

¹⁴⁸ *Ilta-Sanomat* 21.3.2011: ”Menestys kihananut päähän!”; *Ilta-Sanomat* 12.4.2012: ”Katainen kiihtyi tentissä”; *Iltalehti* 8.4.2011: ”Pirujen maalailuja”.

¹⁴⁹ *Ilta-Sanomat* 14.4.2011: ”Heilläkö hyvät välit?”. *Ilta-Sanomissa* pohdittiin myös Jyrki Kataisen ja Sauli Niinistön välejä tilanteessa, jossa Sauli Niinistö oli kritisoinut hallituksen EU-politiikkaa. *Ilta-Sanomat* 22.1.2012: ”Tarjosi Niinistölle ministerin paikkaa”. Ks. myös *Ilta-Sanomat* 8.2.2012: ”Vihaaja vs. Rakastaja”.

¹⁵⁰ *Ilta-Sanomat* 8.4.2011: ”Yhtä myhäilyä”.

¹⁵¹ *Ilta-Sanomat* 15.1.2011: ”Virhe!”.

¹⁵² *Ilta-Sanomat* 26.1.2011: ”Lukusseminaari”; *Ilta-Sanomat* 27.1.2011: ”Puoluetoimistolta vaalitukea”.

¹⁵³ *Ilta-Sanomat* 11.2.2011: ”Soini aiheutti paniikin”.

”Pääministeri Soini?” jättivät kummatkin lukijan päätettäväksi sen, tulisiko Soinin pääministeriydestä olla huolissaan vai mielissään¹⁵⁴.

Edellä mainitusta seuraa, että iltapäivälehtien politiikan julkisuudessa ei tavallisesti ollut mitään selkeää johdonmukaisuutta tai ainakin sitä on mahdotonta havaita tästä aineistosta. Yksityiselämää koskeva julkisuus oli iltapäivälehdissä tyypillisesti hyvin myönteistä. Toisaalta iltapäivälehdet tarttuivat ähräkästi kaikkiin mahdollisiin poliitikkojen tekemiin virheisiin sekä näennäisiin tai todellisiin puutteisiin ja ristiriitaisuuksiin. Esimerkiksi alkukevästä iltapäivälehdet tuottivat mielikuvaa, että Jutta Urpilainen oli epäonnistunut puoluejohtajana. *Iltalehden* tuottama kysely oli antanut tuloksen, että Urpilainen ei nauttinut äänestäjien tukea puoluejohtajana. Eri päivinä julkaistut kirjoitukset näyttivät antavan aivan erilaisen kuvan siitä, tulisiko tilanteesta olla mielissään vai huolissaan. Välillä *Ilta-Sanomat* julisti tuomiota kirjoituksissa ”Kellot soivat Urpilaiselle”, ”Urpilainen ei käy kansalle!” tai ”Lomalta keskelle ongelmia.”¹⁵⁵ Välillä lehti näytti selkeämmin asettuvan Urpilaisen asemaan, kun se pohti, ”Mikä avuksi demareille” tai julkaisi mittavan Urpilaisen haastattelun, jossa myötäelettiin SDP:n johtajan tunteita: ”Tunnustus: oma paikka vaarassa.”¹⁵⁶

Tällainen linjattomuus voi tuntua yllättävältä, mutta kertoo todennäköisesti siitä, että iltapäivälehdet toimivat erityisen kireän taloudellisen kilpailun paineessa¹⁵⁷. Iltapäivälehdet tarjoavat yleisölleen monenlaisia lukijapositioneja maksimoidakseen lukijoiden määrän. Olennaista on kyky herättää tunteita. Tästä syystä Timo Soini oli iltapäivälehdeille ohittamaton uutisaihe. Olipa hänestä mitä mieltä hyvänsä, kylmäksi hän ei jättänyt ketään. Myös kansainvälisessä tutkimuksessa on huomattu, että nimenomaan iltapäivälehdet ovat herkästi julkaisseet erityisen paljon kirjoituksia populistijohtajista. Populistijohtajista kertovat jutut istuvat hyvin iltapäivä- ja skandaalilehtien tyyliin, jossa suhtaudutaan ennakkoluuloisesti vallassa olleisiin puolueisiin ja arvostettujen päivälehtien journalismiin sekä asetutaan ”tavallisten kansalaisten” puolelle¹⁵⁸.

John Fiske on kuuluisassa skandaalilehti *Weekly World Newsin* analyysissään päättänyt johtopäätökseen, että lehden tavoitteena oli haastaa ja kyseenalaistaa arvostettujen ja vakavina pidettyjen tiedotusvälineiden agenda ja näkökulmat. Fiske väittää, että virallinen uutisjournalismi ei tarjoa yhteiskunnan heikompiosaisille

¹⁵⁴ *Ilta-Sanomat* 18.2.2011: ”Soinin tasavaltaan” (pääkirjoitus); *Ilta-Sanomat* 18.2.2011: ”Pääministeri Soini?”

¹⁵⁵ *Ilta-Sanomat* 11.1.2011: ”Kellot soivat Urpilaiselle”; *Ilta-Sanomat* 7.1.2011: ”Urpilainen ei käy kansalle!”; *Ilta-Sanomat* 11.1.2011: ”Lomalta keskelle ongelmia”.

¹⁵⁶ *Iltalehti* 3.1.2011: ”Mikä avuksi demareille?”; *Ilta-lehti* 19.2.2011: ”Tunnustus: Oma paikka vaarassa”.

¹⁵⁷ Saari 2007, 17–27.

¹⁵⁸ Mazzoleni 2003, 11.

muuta asemaa kuin vallankäytön tai kauhistelun kohteena olemisen. Sen sijaan *Weekly World News* kiisti värikkäillä ”uutisillaan” koko virallisen asiajournalismin valtaa tuottavan ja ylläpitävän rakennelman.¹⁵⁹ Suomalaiset iltapäivälehdet istuvat jossain määrin Fiskeen määrittelyyn. Ne haastavat päivälehtien ja television asiajournalismin poikkeuksellisilla näkökulmillaan ja värikkäillä, tunteisiin vetoavilla jutuillaan. Samaan aikaan on todettava, että suomalaiset iltapäivälehdet olivat varsin maltillisia verrattuna brittiläiseen kollegaansa mitä tulee agendaan ja näkökulmiin.

Tämän alaluvun alussa todettiin, että iltapäivälehdet oli tiedotusväline, joka kykeni tuottamaan oman politiikan julkisuutensa. Iltapäivälehdet eivät olleet suoraan riippuvaisia tai edes kiinnostuneita muiden tiedotusvälineiden julkaisemista politiikan uutisista. Ne eivät myöskään johdonmukaisesti seuranneet puolueiden virallisia tilaisuuksia tai tiedotteita, minkä seurauksena ne olivat ainakin näennäisesti vapaita tekemään itse omat journalistiset ratkaisunsa.

Määrittelyvallan näkökulmasta tällainen julkisuus on sekä vahvaa että heikkoa. Se on heikkoa, koska se on hajanaista. Iltapäivälehtien aiheet ja näkökulmat vaihtuvat nopeasti ilman selkeää, ulospäin näkyvää syytä. Syntyy vaikutelma, että iltapäivälehdet ”hakevat otetta” poliitikoista tarttumalla joka päivä ennakkoluulottomasti uusiin aiheisiin poikkeavalla näkökulmalla ja tunteita herättävällä tavalla. Toisaalta iltapäivälehtien julkisuus on vahvaa nimenomaan sen vuoksi, että se vetoaa tunteisiin. Poliitiikan, vallan ja julkisuuden tutkimuksessa on viimeisten kymmenen vuoden aikana kiinnitetty huomiota siihen, että nimenomaan tunteet ja niiden herättäminen ovat voimakas keino tuottaa valtaa tai kyseenalaistaa olemassa olevat valtarakenteet.¹⁶⁰ Sen vuoksi populaarimedialla, joista iltapäivälehdet on vain yksi esimerkki, on enemmän valtaa kuin tavallisesti ajatellaan.¹⁶¹

John B. Thompsonin mukaan mediaskandaalien syntymisen tärkeä edellytys on niiden kyky herättää vahva moraalinen vastareaktio, tuohtumus. Tarpeeksi voimakas julkinen tuohtumus voi johtaa skandaalin kautta jopa vallassa olevan poliitikon eroon¹⁶². Toisaalta Liesbet van Zoonen on korostanut, että myös vallassa olevat käyttävät tunteita oman valtansa tukemiseen¹⁶³. Iltapäivälehdet julkaisivat poliitikoista myös myönteiseen sävyyn kirjoitettuja juttuja, joilla saattoi olla positiivinen vaikutus poliitikkojen julkisuuskuvaan tai muiden medioiden käsitykseen näistä poliitikoista.

¹⁵⁹ Fiske 2001, 169–174.

¹⁶⁰ Lehtonen & Koivunen 2011, 33–39; Castells 2009; van Zoonen 2005, Ahmed 2004.

¹⁶¹ Lehtonen & Koivunen 2011, 33–39; Koivunen & Lehtonen 2005.

¹⁶² Thompson 2000, 19–22.

¹⁶³ van Zoonen 2005.

Parhaimmillaan tai pahimmillaan iltapäivälehtien julkisuus voi johtaa muutoksiin puolueiden tai poliitikkojen määrittelyvallassa, mutta se edellyttää, että muut tiedotusvälineet tarttuvat iltapäivälehtien tarjoamaan tulkintaan. Tällaisessa tilanteessa iltapäivälehtien julkisuus muuttui heterogeenisestä homogeeniseksi. Aikaisemman kokeilevan ja erilaisia näkökulmia viljelevän julkisuuden tilalle tuli yhtenäinen näkökulma, jota toistettiin jutusta toiseen. Hyvä esimerkki tällaisesta julkisuudesta oli Jyrki Kataisen henkilökuvan kehitys, jota on analysoitu yksityiskohtaisemmin luvussa ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensukseen”. Muutamaa viikkoa ennen vaaleja iltapäivälehdet julkaisivat kokouksen puheenjohtajasta useita voimakkaasti tunteisiin vetoavia tekstejä, joissa käsiteltiin Kataisen ponnisteluja EU:n talouskriisin ratkaisemiseksi. Kirjoituksissa tuotiin esimerkiksi julki Kataisen perheen kärsimys, kun isä on poissa kotoa tai Kataisen raskaat työmatkat Brysseliin.¹⁶⁴

Olennaista on, että muutkin tiedotusvälineet kuin iltapäivälehdet tarttuivat ajatukseen Jyrki Kataisesta henkilönä, joka tarjoaisi Euroopan unionin talouskriisiin ratkaisun. Tällainen julkisuus muodostaa itseään voimistavan kehän, jossa tietty todellisuuden määritelmä vähitellen muodostuu hallitsevaksi käsitykseksi. Seurauksena on, että mikäli tiedotusväline löytää sopivan aiheen tai näkökulman, niin tunteet ruokkivat itseään. Kukin kirjoitus tai television lähetys herättää tunteita, jotka tuottavat uusia tunteita ja ajan myötä vaikuttavat määrittelyvallan muutoksiin.¹⁶⁵ Iltapäivälehtien tunteisiin vetoava ja poliitikoista otetta hakeva julkisuus tarjosi joka päivä uusia lähtökohtia tällaiselle tunteiden kehälle, jolla oli potentiaalia vaikuttaa yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin. Kevään 2011 vaalijulkisuuden perusteella näin kävi kuitenkin harvoin ja ilmiön edellytys oli muiden tiedotusvälineiden tarttumisen iltapäivälehtien kanssa samoihin uutisiin ja näkökulmiin.

Politiikan julkisuuden määrittelyvalta

Tässä luvussa on vastattu kolmeen limittäiseen, politiikan julkisuutta ja määrittelyvaltaa koskevaan kysymykseen. Mistä politiikan julkisuuden aiheet tulivat? Ketkä tai mitkä puolueet näkyivät politiikan julkisuudessa, ja keillä oli valta vaikuttaa siihen, mitä aiheita politiikan julkisuudessa käsiteltiin? Luvussa on analysoitu, millä tahoilla oli politiikan julkisuuden määrittelyvaltaa ja minkä olosuhteiden seurausta se oli. Määrittelyvaltaa on analysoitu arvioimalla, oliko tarkastelluilla tahoilla valtaa

¹⁶⁴ Ilta-Sanomien 2.4.2011: ”Katainen herkistyi tv:ssä”; Ilta-Sanomien 9.4.2011: ”Rankkaa perheelle”.

¹⁶⁵ Castells 2009, 412–415.

määrittää yhteiskunnalliset ongelmat itselleen suotuisalla tavalla vai joutuivatko he myöntymään omassa julkisessa mielipiteessään tai peräti luovuttamaan määrittelyvallan kokonaan muille tahoille.

Luvun keskeinen havainto on, että eri puolueilla oli keväällä 2011 erilaisia määriä määrittelyvaltaa. Määrittelyvallan määrä riippui monesta seikasta. Ensinnäkin se riippui puolueen koosta. Kevään 2011 politiikan julkisuus osoittaa, että mielipidemittauksissa neljä suurinta puoluetta – keskusta, kokoomus, SDP ja perussuomalaiset – ja niiden puheenjohtajat saivat järjestelmällisesti enemmän näkyvyyttä tiedotusvälineissä kuin neljä pienempää puoluetta: vihreät, vasemmistoliitto, ruotsalainen kansanpuolue ja kristillisdemokraatit. Erityisesti kahdella jälkimmäisellä oli suuria vaikeuksia näkyä julkisuudessa lainkaan. Perussuomalaisten asema keväällä 2011 oli poikkeuksellinen siinä mielessä, että toisten aiheiden yhteydessä se näkyi yhtä paljon kuin kokoomus, keskusta ja SDP, mutta toisten teemojen yhteydessä selvästi vähemmän. Tähän eroon palataan kohta.

Myös julkisuuden laadussa oli eroja. Neljällä mielipidemittauksissa suurimmalla puolueella oli olennaisesti paremmat mahdollisuudet saada viestinsä läpi kuin neljällä pienemmällä. Uutisista ilmenee, että toimittajat pyrkivät ymmärtämään ja selittämään kokoomuksen, SDP:n ja keskustan kannanottoja yleisölleen. Perussuomalaiset poikkesi kolmesta edellä mainitusta puolueesta siinä, että se sai paljon julkisuutta ajatuksilleen, mutta myös osakseen runsaasti kritiikkiä pääkirjoituksissa ja kolumneissa. Vihreiden, vasemmistoliiton, kristillisdemokraattien ja Rkp:n julkisuudelle oli yhteistä se, että niiden tilaisuuksista tehtiin harvemmin uutisia ja uutiset olivat pienempiä. Lisäksi neljän viimeksi mainitun puolueen tilaisuuksista tehdyissä jutuissa niitä käsiteltiin tavalla, jossa ne eivät saaneet omia näkemyksiään kunnolla esiin. Julkisuudessa keskityttiin tyypillisesti näiden puolueiden kannatuksen kehitykseen, otettiin esille jokin erityinen yksityiskohta puolueen käsittelemistä asioista tai tarkasteltiin niiden toimintaa jonkin toisen puolueen näkökulmasta.

Toinen määrittelyvallan määrään vaikuttava seikka oli aihepiiri. Tässä kohtaa poliittisten puolueiden erot ilmenivät selkeästi. Turvallisuuspolitiikassa pienemmät puolueet näkyivät erityisen vähän ja julkisuuden pääpaino oli turvallisuuspolitiikasta vastaavilla politiikan instituutioilla: tasavallan presidentillä, pääministerillä, puolustusministerillä, ulkoministerillä ja korkea-arvoisilla virkamiehillä. Valtiontalouden tasapainottamista käsittelevissä uutisissa määrittelyvaltaa oli erityisesti kokoomuksella, SDP:llä ja keskustalla. Kyseisestä aiheesta käyty keskustelu hallitsivat näiden kolmen puolueen syötteen ja keskinäinen väittely. Sen sijaan

pienemmillä puolueilla oli julkisuudessa reaktiivinen rooli: niiden kannanotot asemoitiin suhteessa kokoomukseen, keskustaan ja SDP:hen. Perussuomalaisilla oli valtionaloutta koskevissa uutisissa mielenkiintoinen asema. Sillä ei ollut yhtä paljon näkyvyyttä kuin kokoomuksella, keskustalla ja SDP:llä, mutta kuitenkin enemmän kuin mitä sen eduskuntaryhmän koko antaisi olettaa. Gallup-kannatuksen kasvu heijastui perussuomalaisten määrittelyvallan kasvuun, joka ilmeni esimerkiksi suurempana valtana valtionalouden tasapainottamiseen liittyvissä uutisissa.

Perussuomalaisten määrittelyvalta oli kuitenkin olennaisesti suurempi Euroopan unionin talouskriisiä koskevissa uutisissa. Niissä perussuomalaiset sai julkisuudessa runsaasti tilaa omalle näkemykselleen. Timo Soini sai suurin piirtein yhtä paljon julkisuutta kuin suurimpien hallituspuolueiden puheenjohtajat Mari Kiviniemi ja Jyrki Katainen ja enemmän kuin eduskuntaryhmältään suurimman oppositiopuolueen puheenjohtaja Jutta Urpilainen. Kuten luvussa ”Vaalikevään media-agenda” osoitetaan, ratkaiseva merkitys määrittelyvallan kasvussa oli Portugalin hallituskriisillä ja päätöksellä hakea apua Euroopan unionilta. Sen seurauksena tiedotusvälineet asettivat toivonsa Jyrki Kataiseen kriisin selvittäjänä ja Timo Soini puolestaan näytti henkilöltä, jonka aikaisempi arvio ylivelkaantuneiden maiden tilanteesta oli osunut oikeaan. Pääministeri Kiviniemi jäi tässä tilanteessa liki täysin syrjään asiaa koskevasta julkisuudesta. Määrittelyvallan taustalla oli myös puolueiden aikaisempi toiminta ja kannanotot. SDP:n kriittistä linjaa pidettiin epäuskottavana, koska sen ajateltiin olevan irtiotto aikaisemmasta euromyönteisestä politiikasta. Perussuomalaiset oli puolestaan nimenomaan profiloitunut Suomen eurovastaisimpana puolueena aina perustamisestaan lähtien¹⁶⁶.

Euroopan unionin talouskriisiin liittyi uutisaiheena kuitenkin myös toinen tärkeä ulottuvuus. Sen keskeiset ilmiöt tapahtuivat kaukana Suomen rajojen ulkopuolella, ennen muuta Kreikassa, Portugalissa ja Brysselissä. Näihin tapahtumiin suomalaiset poliitikot eivät kyenneet suoraan vaikuttamaan, mutta he eivät myöskään voineet olla ottamatta niihin kantaa. Euroopan unionin säännöllisin välein pidetyt pääministereiden ja valtiovarainministereiden kokoukset sekä Portugalin ja Kreikan ponnistelut oman taloudellisen tilanteensa vakauttamiseksi tuottivat jatkuvaa uutisvirtaa, johon johtavat suomalaiset poliitikot kykenivät vaikuttamaan vain vähän. Valtionalouden tasapainottamiseen liittyviin uutisiin verrattuna suomalaiset tiedotusvälineet saattoivat käyttää lähteinä julkisen hallinnon *ulkomaisia* tahoja, joilla oli runsaasti määrittelyvaltaa, mutta aivan toinen tulkinta tilanteesta kuin suomalaisilla kollegoillaan. Kuten luvussa ”Euroopan unionin talouskriisin

¹⁶⁶ Raunio 2011.

julkisuus – kritiikistä konsensuskseen” ilmenee, maaliskuun alkupuolella ristiriita erityisesti pääministeri Kiviniemen ja ulkomaisten tahojen näkemysten välillä oli sitä luokkaa, että suomalaisetkin tiedotusvälineet kiinnittivät asiaan huomiota. Sen sijaan valtionalouden tasapainottamista koskevassa keskustelussa tällaisia ulkopuolisia, vahvan määrittelyvallan omaavia tahoja ei näyttänyt olevan.

Maahanmuutto erosi muista politiikan julkisuuden aiheista siinä, että useimmat puolueet eivät kommentoineet aihetta julkisuudessa aktiivisesti. Tästä huolimatta toimitukset julkaisivat tasaisesti teemasta uutisia, pääkirjoituksia, kolumneja ja mielipidekirjoituksia. Perussuomalaisten ehdokkaat ja puheenjohtaja Timo Soini osallistuivat runsaasti maahanmuutosta ja ulkomaalaiskysymyksistä käytyyn keskusteluun. Tiedotusvälineet antoivat heille näkyvyyttä kysymällä heiltä huomattavasti muita puolueita useammin maahanmuutosta. Toimittajat nostivat lisäksi muita puolueita useammin esille puolueen ehdokkaiden maahanmuuttolauseuntoja tai perussuomalaisten vaaliohjelman asiaan liittyviä linjauksia. Puolueen siis voidaan katsoa tätä kautta onnistuneen viestittämään linjauksiaan potentiaalisille äänestäjilleen. Samalla se myös profiloitui poliittisista puolueista selkeimmin maahanmuuttoteeman yhteydessä.

Eniten maahanmuuttoa koskevassa julkisuudessa esillä olivat Timo Soinin lisäksi maahanmuuttoasioista vastaava ministeri Astrid Thors ja kansanedustajaehdokas Jussi Halla-aho. Toisin kuin monissa muissa politiikan julkisuuden aiheissa, puoluejohtajat näkyivät maahanmuuttoa koskevassa keskustelussa vähän. Leimallista poliitikkojen puheenvuoroille olikin, että he vaikuttivat usein vastentahtoisilta osallistumaan keskusteluun. Poliitikkojen lausunnot olivat tavallisesti varovaisia ja puolustelevia. Ehkäpä poliitikkojen varovaisuuden takia toimittajat haastattelivat ahkerasti asiantuntijoita, viranomaisia ja järjestöjen edustajia, jotka näkyivät julkisuudessa poikkeuksellisen paljon verrattuna moniin muihin aiheisiin ja loivat osaltaan maahanmuuttopolitiikan aihe- ja näkökulmavalikoimaa. Tästä huolimatta kunnollista keskustelua aiheesta ei syntynyt, koska poliitikot välttelivät aihetta. He eivät puolustaneet Suomen maahanmuuttopolitiikkaa, mutta eivät myöskään esittäneet sille vaihtoehtoja.

Alueellisten vaalikysymysten kohdalla julkisuuden määrittelyvalta vaihteli teemasta toiseen. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun romani- tai metropolikeskustelussa kokoomus sai puolueista laajinta näkyvyyttä osakseen. Sen sijaan Pohjois-Suomen kaivosteollisuuden kohdalla keskusta oli eniten esillä. Eduskunnan kolme suurinta puoluetta kamppailivat omassa sarjassaan alueellisten kysymysten käsittelyn kohdalla. Vaalipiirien suurimmat päivälehdet seurasivat johtavia valtiollisen

tason poliitikkoja, eivät paikallisia eduskuntavaaliehdokkaita. Myös eduskunnan pienempien puolueiden edustajat nousivat vain harvoin esille alueellisten politiikan aiheiden kohdalla. Perussuomalaisten kansanedustajaehtokkaiden näkyvyys oli yhtäläillä vähäistä alueellisten aiheiden yhteydessä. Alueellisten politiikan aiheiden kohdalla julkisuudesta syntyi lisäksi usein se vaikutelma, että puolueet olivat samanmielisiä. Esimerkiksi Itä- ja Kaakkois-Suomessa puhuttaneen kielikysymyksen, Satakunnassa keskustelua herättäneen aluepolitiikan tai vaasalaisessa *Ilkassa* maatalouspolitiikasta käytyjen keskusteluiden kohdalla lukuisat puolueet osallistuivat mielipiteenvaihtoon, mutta ne olivat aiheista samaa mieltä. Maakunnalliset aiheet eivät tuottaneet selkeitä eroja puolueiden mielipiteisiin.

Mielipidemittaukset ja niiden tuottama perussuomalaiset-ilmiö osoittavat, että puolueiden kannatuksissa tapahtuneet muutokset heijastuvat tiedotusvälineiden ja puolueiden toimintaan sekä puolueiden määrittelyvaltaan. Perussuomalaisten kannatuksen kasvu ja erityisesti tilanne, jossa perussuomalaiset nousi suosioluvuissaan ”kolmen suuren” joukkoon, johti määrittelyvallan uudenlaiseen rakenteeseen. Poliitiikan julkisuudessa muutos ilmeni siten, että monia melko etäisestikin politiikkaan liittyviä teemoja ryhdyttiin tarkastelemaan perussuomalaisten kannatuksen kasvun näkökulmasta. Samoin poliittisten puolueiden ja ehdokkaiden haastatteluissa kerta toisensa jälkeen pohdittiin, millä tavoin perussuomalaisten rynnistys vaikuttaa näiden puolueiden politiikkaan ja mahdollisuuksiin osallistua tulevaan hallitukseen. Uutisista ilmenee myös, että poliitikot ja puolueet itse miettivät samaa asiaa. Kuten luvussa ”Tiedotusvälineet mielipidemittausten tulkitsijoina” osoitetaan, Jyrki Katainen ja Eero Heinäluoma totesivat julkisesti, että perussuomalaisilla on yhtäläinen oikeus osallistua hallitukseen kuin muillakin puolueilla ja että Timo Soinista voi tulla jopa pääministeri, mikäli vaalivoitto siihen riittää.

Mielipidemittausten vaikutuksia vaalituloksiin voi tarkastella monesta näkökulmasta. Tämän tutkimuksen näkökulmasta hedelmällisimmältä vaikuttaa tapa ajatella mielipidemittauksia ja niistä tehtyjä tulkintoja välineenä, jolla tiedotusvälineet käsittelevät yhteiskuntarakenteessa ja ihmisten mielipiteissä tapahtuneita muutoksia. Ihmisten poliittiset arvot ja asenteet kietoutuvat yhteen heidän henkilökohtaisen kokemusmaailmansa kanssa eli yhteiskuntarakenne ja poliittinen maailmankuva liittyvät läheisesti toisiinsa. Kun yhteiskuntarakenne muuttuu, muuttuvat myös mielipiteet. On tosin lisättävä, että on monia syitä miksi yhteiskuntarakenteen ja mielipiteiden muutos eivät kulje käsi kädessä. Esimerkiksi vallassa olevien poliittisten puolueiden määrittelyvalta tarkoittaa nimenomaan sitä, että niiden tarjoama tapa ymmärtää ympäröivää todellisuutta vaikuttaa ihmisistä

uskottavalta. Tämän takia voi mennä pitkäänkin, ennen kuin ihmiset suostuvat vaihtamaan mielipiteitään, vaikka ympäröivä yhteiskuntarakenteen olisi jo muuttunut. Tästä näkökulmasta mielipidemittaukset ovat keino tiedottaa julkisuuteen ja analysoida sellaista poliittisten arvojen ja asenteiden kehitystä, jonka taustalla on merkittävä yhteiskuntarakenteen muutos.

Mielipidemittausten aiheuttama politiikan julkisuuden määrittelyvallan muutos on itse asiassa osoitus yhteiskuntarakenteen ja ihmisten henkilökohtaisen kokemuksen muutoksesta. Perussuomalaisten määrittelyvallan kasvu oli täten seurausta siitä, että se kykeni tarjoamaan ihmisille sellaisen tavan ymmärtää ympäröivää todellisuutta, joka sen kannattajien mielestä vaikutti mielekkäältä ja järkevältä. Mielipidemittaukset ja perussuomalaiset-ilmio pakottivat muut puolueet hyväksymään tämän tosiasian ja pohtimaan, millä keinoin ne kykenisivät reagoimaan siihen.

Vaalirahakohu on osoitus politiikan julkisuuden aiheesta, jossa poliitikoilla ei ollut valtaa senkään vertaa. Kevään 2011 vaalirahakohua koskeva uutisointi oli seurausta kahdesta oikeusprosessista, jotka kumpikin liittyivät eri tavoin Nuorisosäätiöön. Niistä ensimmäisessä valtakunnansyyttäjä päätyi poliisin esitutkimateriaalin pohjalta viemään entisen pääministerin Matti Vanhasen eduskunnan perustuslakivaliokunnan kuultavaksi. Toisessa tapauksessa valtakunnansyyttäjä selvitti, oliko Nuorisosäätiö toiminut laittomasti lahjoittaessaan rahaa poliitikkojen vaalikampanjaan. Poliitikkojen vallan vähyys oli seurausta siitä, että kyseessä olivat juridiset prosessit, jotka kuuluivat oikeuslaitoksen määrittelyvallan piiriin. Oikeuslaitoksen toiminta määritteli sen, missä aikataulussa asiassa edetään sekä lakien puitteissa myös sen, ovatko oikeusjutuissa syytetyt henkilöt syyllisiä vai eivät. Tokihan perustuslakivaliokunta on poliitikoista muodostunut elin ja poliitikkojen asema herättikin julkisuudessa keskustelua. Silti on ilmeistä, että prosessi tuotti erittäin epäsuotuisaa julkisuutta keskustan näkyville poliitikoille aina istuvaa pääministeriä myöten. Jos tilanne olisi ollut heidän hallittavissaan, he olisivat varmasti mieluummin vaihtaneet oikeusprosessin ajankohtaa tai siihen julkisuudessa tarjottua näkökulmaa. Perustuslakivaliokunnan päätös oli, että Vanhanen oli rikkonut lakia, vaikka kynnys viedä entinen pääministeri valtakunnanoikeuteen ei ylittynytäkään.

Julkisuuden määrittelyvaltaa määrittävät siis puolueen koko ja käsiteltävä aihe. Näihin liittyen erottuu vielä kolmas määrittelyvallan lähde. Ovatko puolueet yhtenäisiä vai onko puolueiden välillä selkeitä näkökulmaeroja? Entä ovatko muut yhteiskunnan instituutiot samaa vai eri mieltä poliitikkojen kanssa? Turvallisuuspolitiikassa poliitikkojen määrittelyvaltaa vahvisti se, että puolueiden välillä ei ollut selkeitä eroja tai niitä ei tuotu julkisuuteen. Valtiontalouden tasapainottamista kos-

kevissa uutisissa ilmenee samansuuntainen seikka: puolueiden väliset talouspoliittiset mielipide-erot olivat vähäiset. Poliitiikan ulkopuoliset instituutiot vaikuttivat heikoilta, eivätkä puolueet liikahtaneet omista julkisista talouspoliittisista mielipiteistään. Turvallisuuspolitiikkaan verrattuna valtiontaloutta sentään käsiteltiin puoluepolitiikkana, jossa tiedotusvälineet yrittivät itse kritisoida puolueita, nostivat esille muiden talouspoliittisten instituutioiden näkökulmia sekä toivat julki puolueiden – vähäisiksi havaittuja – talouspoliittisia eroja.

Euroopan unionin talouskriisiä koskevassa julkisuudessa puolueiden väliset erot olivat huomattavia, mikä teki keskustelusta värikästä. Tilanne heikensi pienten puolueiden ja poliittisten ääripäiden väliin jäävien puolueiden – keskustan ja SDP:n – asemaa. On todennäköistä, että julkisuus oli näiden puolueiden näkökulmasta arvaamatonta ja vaikeasti hallittavaa. Lisäksi talouskriisijulkisuudessa tiedotusvälineillä oli käytettävissä uskottavia ulkopuolisia instituutioita, joiden avulla kyseenalaistaa poliitikkojen mielipiteet.

Iltapäivälehdet muodostivat politiikan julkisuuden erikoisen alueen. Iltapäivälehdet käsitelivät suurin piirtein samoja aiheita kuin muutkin tiedotusvälineet, mutta omalla omaperäisellä tavallaan. Iltapäivälehtien politiikan uutisten keskiössä oli tunteisiin vetoaminen. Tämä tehtiin esimerkiksi kirjoittamalla poliitikkojen yksityiselämästä tai tunteikkaista lausunnoista, kuvailemalla poliitikkoja tunteisiin vetoavalla tavalla tai nostamalla kärjekkäästi esille poliitikkojen väärinkäytöksiä. Iltapäivälehtien politiikan julkisuudelle oli lisäksi ominaista vaihtelevuus ja monipuolisuus. Eri päivien tekstit saattoivat lähestyä samaa poliitikkoa eri näkökulmasta, joskin kirjoitukset tarjosivat tyypillisesti mahdollisuuksia erilaisiin tulkintoihin.

Määrittelyvallan näkökulmasta iltapäivälehdet oli media, jonka vaikutusvalta vaihteli merkittävästi. Heterogeenisyys ja vaihtelevuus yhdistettynä alhaiseen mediahierarkkiseen asemaan tarkoitti, että iltapäivälehdillä ei todennäköisesti ollut merkittävästi määrittelyvaltaa. Toisaalta iltapäivälehtien tunteisiin vetoava puhuttelutyö mahdollisti voimakkaan määrittelyvallan sellaisessa tilanteessa, jossa iltapäivälehdet ja muut mediat löysivät toisensa. Keväällä 2011 hyvä esimerkki tällaisesta tunteisiin vetoavasta julkisuudesta oli kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Kataista koskevat uutiset, joissa kerrottiin hänen raskaista työmatkoistaan Brysseliin sekä ikävästä lastensa luo. Tällainen tunteisiin vetoava puhetyö on voimakas vaikuttamisen väline, jota entisestään tehostaa sen vuorovaikutus muiden medioiden kanssa. Samalla on kuitenkin pidettävä mielessä, että iltapäivälehtien julkisuuden määrittelyvalta oli riippuvaista muiden tiedotusvälineiden tuesta. Lisäksi on todettava, että tämänkaltaisen henkilövetoinen politiikan julkisuus on

melko karkea vaikuttamisen väline. Poliitiikan skandaalijulkisuuden tutkimuksessa on todettu, että skandaalit voivat välillä johtaa muutoksiin lainsäädännössä, mutta yhtälailla ne voivat viedä huomiota tärkeämmiltä asiakysymyksiltä¹⁶⁷.

Tutkimus vahvistaa aikaisempia havaintoja siitä, että erityisesti suuremmilla puolueilla ja niiden johtajilla on runsaasti valtaa vaikuttaa politiikan julkisuuteen¹⁶⁸. Näin oli siitä huolimatta, että aikaisempien tutkimusten mukaan tiedotusvälineet pyrkivät vaalikampanjoiden aikana suurempaan tasapuolisuuteen kuin niiden välillä¹⁶⁹. Erityisesti päivälehtien ja television tuottama politiikan julkisuus uusinsi olemassa olevaa määrittelyvallan rakennetta. Toisaalta tutkimus osoittaa, että toimittajat pyrkivät myös haastamaan ja kyseenalaistamaan poliitikkojen mielipiteitä. Toimittajien vaikutusvalta oli kuitenkin vahvasti riippuvainen käsiteltävästä asiasta, puolueiden välisistä mielipide-eroista ja politiikan ulkoisista tapahtumista, kuten Euroopan unionin talouskriisin kehittymisestä.

¹⁶⁷ Allern & Pollack 2012, 181–190; Kantola & Vesa 2011, 63–64.

¹⁶⁸ Hopmann et al. 2010; Kunelius et al. 2009, 448–455; Väliaverron & Kunelius 2009; Strömbäck 2009, 155–163; Juntunen 2011; Suikkanen & Syrjälä 2010.

¹⁶⁹ Hopmann et al. 2010, 14.

Kirjallisuus

- Ahmed, Sara (2004): *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh University Press.
- Allern, Sigurd & Pollack, Ester (2012): The Marketplace of Scandals. Teoksessa Sigurn Allern & Ester Pollack (toim.): *Scandalous! The Mediated Construction of Political Scandals in Four Nordic Countries*. Nordicom, s. 113–132.
- Bennet, Lance W. (1990): Toward a Theory of Press-State Relations in the United States. *Journal of Communication* 40, s. 103–125.
- Berg, Laura; Niemi, Mari K.; Pernaa, Ville; Pitkänen, Ville & Railo, Erkka (2009): Poliitiikan julkisuuden perusvirta. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi, & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, s. 33–78.
- Borg, Sami (2012): Tärkeimmät asiakysymykset ja vakavimmat ongelmat. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 240–252.
- Castells, Manuel (2009): *Communication Power*. Oxford.
- Corner, John (2003): Mediated Persona and Political Culture. Teoksessa John Corner & Dick Pels (toim.): *Media and the Restyling of Politics*. Sage, s. 67–84.
- Fiske, John (2001): *Merkkien kieli*. Vastapaino.
- Habermas, Jürgen (2004): *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Vastapaino.
- Hannula, Milla (2011): *Maassa maan tavalla – Maahanmuuttokritiikin lyhyt historia*. Otava.
- Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino.
- Hopmann, David Nicolas; Elmelund-Præstekær, Christian; Vliegenhart, Rens; de Vreese, Claes H. & Albæk, Erik (2010): Party media agenda-setting: How parties influence election news coverage. *Party Politics*, s. 1–19.
- Kantola, Anu (2002): *Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä*. Loki-kirjat.
- Kantola, Anu & Vesa, Juho (2011): Skandaalit ja julkinen elämä Suomessa. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat – Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, s. 42–64.
- Keskinen, Suvi (2009): Pelkkiä ongelmia? Maahanmuutto poliittisen keskustelun kohteena. Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.): *En ole rasisti, mutta... – Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Vastapaino, s. 33–46.
- Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori Salla (toim.) (2009): *En ole rasisti, mutta... – Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Vastapaino.
- Koivunen, Anu & Lehtonen, Mikko (2005): ”Joskus on kiva olla vähemmän aikuinen” – kulttuurisen määrittelyvallan siirtymät ja julkisen puhuttelun areenat. *Tiedotustutkimus* 28:2, s. 4–27.
- Kunelius, Risto; Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2009): *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos.

- Lehtonen, Mikko & Koivunen, Anu (2011): Miltä tuntuu todella? Arjen kulttuuriset merkityskamppailut. Teoksessa *Kuinka meitä kutsutaan? Kulttuuriset merkityskamppailut nyky-Suomessa*. Vastapaino, s. 7–39.
- Maasilta, Mari (toim.) (2012): *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampereen yliopisto.
- Martikainen, Tuomas; Sakaranaho, Tuula & Juntunen, Marko (toim.) (2008): *Islam Suomessa – Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*. SKS.
- Mazzoleni, Gianpietro (2003): The Media and the Growth of Neo-Populism in Contemporary Democracies. Teoksessa Julianne Stewart, Gianpietro Mazzoleni & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism. A Contemporary Comparative Analysis*. Praeger, s. 1–20.
- Mickelsson, Rauli (2011): Suomalaisten nationalistipopulistien ideologiat. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi – kriittinen arvio*. Edita, s. 147–174.
- Moy, Patricia & Rinke, Eike Mark (2012): Attitudinal and Behavioral Consequences of Published Opinion Polls. Teoksessa Jesper Strömbäck & Christina Holtz-Bacha (toim.): *Opinion Polls and the Media: Reflecting and Shaping Public Opinion*. Palgrave Macmillan, s. 225–245.
- Niemi, Mari K. (2009): Kohu- ja skandaalijournalismi moraalien ja moralismin keväessä. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, s. 179–227.
- Nylund, Mats (2009): Lohkaisujen politiikka. Haastattelusta televisiouutiseen. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, s. 248–261.
- Paloheimo, Heikki (2008): Ideologiat ja ristiriitaisuudet. Teoksessa Heikki Paloheimo & Tapio Raunio (toim.): *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. WSOY oppimateriaalit, s. 27–59.
- Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (2008): Suomen puolueiden nykytila ja tulevaisuuden haasteet. Teoksessa Heikki Paloheimo & Tapio Raunio (toim.): *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. WSOY oppimateriaalit, s. 209–219.
- Petrocik, John R. (1996): Issue ownership in presidential elections with a 1980 case study. *American journal of Political Science*, 40, s. 825–850.
- Pitkänen, Ville (2007): Television vaaliuutisointi – tarinoita politiikasta. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediailmiöt*. Kirja-Aurora, s. 35–53.
- Puuronen, Vesa (2011): *Rasistinen Suomi*. Gaudeamus.
- Raittila, Pentti & Vehmas, Susanna (2005): Etnisyys ja rasismi sanomalehdissä 1999–2004 – seurantatutkimusten yhteenvetoa ja arviointia. Teoksessa Pentti Raittila (toim.): *Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja Internetissä*. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö, s. 11–32.
- Raunio, Tapio (2011): Missä EU, siellä ongelma – Populistinen Eurooppa-vastaisuus Suomessa. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi – Kriittinen arvio*. Edita, s. 197–217.
- Saari, Heikki (2007): *Isku tajuntaan! Eli Suomen iltapäivälehdistön lyhyt historia*. Johnny Kniga.

- Shehata, Adam (2010): Marking journalistic independence: Official dominance and the rule of product substitution in Swedish press coverage. *European Journal of Communication*. Vol. 25, s. 123–137.
- Simola, Anna (2008): *Tervetullut työvoimaksi - Työperäinen maahanmuutto mediassa*. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.
- Stewart, Julianne; Mazzoleni, Gianpietro & Horsfield, Bruce (2003): Conclusion: Power to the Media Managers. Teoksessa Julianne Stewart, Gianpietro Mazzoleni & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism. A Contemporary Comparative Analysis*. Praeger, s. 217–237.
- Strömbäck, Jesper (2009): *Makt, medier och samhälle. En introduktion till politisk kommunikation*. SNS Förlag.
- Suhonen, Pertti (2005): Kun politiikan kysyntä ja tarjonta eivät kohta. *Yhteiskuntapolitiikka* 70:6, s. 678–683.
- Suikkanen, Risto & Syrjälä, Hanna (2010): *Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2010*. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.
- Thompson, John B. (2000): *Political Scandal. Power and visibility in the media age*. Polity Press.
- Toivonen, Timo (2011): Perussuomalaisten nousun taustoista. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi - Kriittinen arvio*. Edita, s. 82–93.
- Uimonen, Risto (2009): *Median mahti*. WSOY.
- van Zoonen, Liesbet (2005): *Entertaining the Citizen. When Politics and Popular Culture Converge*. Rowman & Littlefield.
- Vehmas, Susanna (2012): Maahanmuuttokirjoittelu sanomalehdissä. Teoksessa Mari Maasilta (toim.): *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampereen yliopisto, s. 116–135.
- Virkkunen, Henna (2006): Ja ministeri erosi hymyillen. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat media kertoo*. Ajatus Kirjat, s. 127–158.
- Väliverronen, Jari & Kunelius, Risto (2009): Poliitiikan journalismi medioitumisen aikakaudella. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, s. 225–247.
- Westinen, Jussi (2012): Keskustan vaalitappio – Menetetyn kannatuksen taustatekijät. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 211–226.

II VAALIKAMPPAILUN UUDET JA VANHAT RYTMITTÄJÄT

Ville Pitkänen

Television vaaliohjelmat kampanjajulkisuudessa

Jutta Urpilaisen (sd.) tukka oli kuohkeana kuin Särkänniemen alkukeväinen hattara. Uljas leijonan harja alleviivaa sitä, että demaripomo on sisuuntunut omien ja vieraiden röykytyksessä.¹

Television vaaliohjelmat nousivat näkyvään rooliin vuoden 2011 eduskuntavaalien julkisuudessa. Vaaliohjelmia esitettiin televisiossa kymmeniä tunteja ja suosituimmat vaaliohjelmat keräsivät suurempia yleisöjä kuin mitkään muut yksittäiset kampanjatapahtumat. Mikäli illan televisio-ohjelma jäi katsomatta, äänestäjä saattoi kerrata tapahtumat tv-uutisista tai seuraavan päivän lehdestä. Sekä tv-uutisille että sanomalehdistölle television vaalikeskustelut tarjosivat loputtomasti mahdollisuuksia analysoida puoluejohtajien poliittisia linjauksia, elekieltä, retoriikkaa, pukeutumista ja puheenjohtajien välisiä kemioita. Analyyseja olivat tekemässä niin toimittajat, asiantuntijat kuin poliitikotkin. Jyvät eroteltiin akanoista, kun erilaiset raadit antoivat tuomionsa puoluejohtajien esiintymisestä.

Tässä luvussa tarkastellaan paitsi vaaliohjelmia myös niihin liittynyttä laajempaa julkista keskustelua. Luvun mielenkiinto kohdistuu erityisesti tiedotusvälineiden mittavaan vaaliohjelmien tapahtumia käsittelevään uutisointiin, jonka voidaan katsoa vahvistavan television keskeisyyttä vaalikampanjoinnissa ja korostavan visuaalisen politiikan merkitystä. Vaaliohjelmia käsittelevissä uutisissa, kolumneissa

¹ Toimittajan arvio Jutta Urpilaisen esiintymisestä Yleisradion Vaalilstartissa, Satakunnan Kansa 18.3.2011.

ja pääkirjoituksissa vaaliohjelmista rakennetaan kampanjoinnin keskeisimpiä tahtumia, joiden kautta rakentuu vaalien draaman kaari. Vaaliohjelmiä käsittelevissä teksteissä myös kehystetään politiikkaa uudella tavalla ja suunnataan yleisön huomio toimittajien olennaisina pitämiin kysymyksiin. Tämän artikkelin mielenkiinto kohdistuu juuri näihin journalistisiin valintoihin.

Vaaliohjelmiä ja niihin liittyntä julkista keskustelua tarkastellaan tässä luvussa kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin ollaan kiinnostuneita television vaaliohjelmista vaalijulkisuuden rytmittäjinä. Millaisia vaaliohjelmiä vaalien alla järjestettiin ja kuinka paljon vaaliohjelmista kirjoitettiin muissa tiedotusvälineissä? Millainen rooli vaaliohjelmilla oli vaalijulkisuudessa? Toiseksi luvussa kiinnitetään huomiota vaaliohjelmiä käsittelevien kirjoitusten sisällöllisiin painotuksiin. Mihin vaaliohjelmiä käsittelevissä kirjoituksissa kiinnitettiin huomiota? Millä tavoin puoluejohtajia analysoitiin vaaliohjelmiä käsittelevissä artikkeleissa? Kehottivatko lehtijutut katsojaa kiinnittämään huomiota puheenjohtajien asia-argumentteihin, esiintymiseen vai puheenjohtajien keskinäisiin kilpailuasetelmiin.

Artikkelin aineistona ovat Yleisradion ja MTV3:n televisiokeskustelut sekä vaaliohjelmiin liittynyt julkinen keskustelu niin sanomalehdistössä kuin televisiosakin². Tutkimushankkeen sanomalehtiaineistossa vaaliohjelmiä käsitteleviä kirjoituksia oli 250. Näistä enemmistö oli uutisia, mutta lisäksi aineisto pitää sisällään pääkirjoituksia ja kolumneja. Yksittäisistä vaaliohjelmista eniten kiinnostusta herättivät Ylen *Neljä suurta tentissä* (40 juttua), Ylen *Vaalistartti* (31 juttua), MTV3:n *Pääministeritentti* (20 juttua), MTV3:n *Suuri vaalikeskustelu* (17 juttua) sekä Ylen *Suuri vaalikeskustelu* (13 juttua). Vähemmälle huomiolle jäivät puheenjohtajitentit, joissa toimittajat haastattelivat yksi kerrallaan kutakin puoluejohtajaa.

Vaalikeskusteluihin liittyvän julkisuuden pitkä linja

Television vaaliohjelmiä on lähetetty Suomessa vuodesta 1960. Saman vuosikymmenen lopulla television vaaliohjelmat keräsivät usein yli miljoona katsojaa ja samalla niistä tuli tärkeä osa puolueiden kampanjointia. 1980-luvun lopulle saakka vaaliohjelmiä tuotti ainoastaan Yleisradio, mutta 1990-luvulla omia vaaliohjelmiään alkoivat esittää ensin MTV3 ja myöhemmin Nelonen. 1990-luvulta lähtien televisiossa esitettävien vaaliohjelmien lukumäärä alkoi kasvaa ja niihin lisättiin viihteellisempiä elementtejä.³

² Ks. taulukko 9, liite 1.

³ Sisättö 1977, 136; Perna & Pitkänen 2010, 211–212; Moring & Himmelstein 1993, 44–47.

Uutena vaaliohjelmaformaattina 1990-luvun lopulta lähtien vaalijulkisuudessa ovat olleet niin sanotut kolmen suuren tentit, joita on järjestetty Suomessa vuoden 1999 eduskuntavaaleista lähtien. Kolmen suuren asetelmaa vahvasti entuudestaan vuonna 2000 voimaan astunut perustuslaki, jonka perusteella suurimman puolueen puheenjohtaja aloittaa hallitustunnustelut. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että suurimman puolueen puheenjohtajasta on tullut poikkeuksetta myös pääministeri. Uuden perustuslain jälkeen vuosien 2003 ja 2007 eduskuntavaalien yhteydessä puhuttiin julkisuudessa jo yleisesti pääministerivaaleista.⁴

Vaaliohjelmien toteutustavassa tapahtuneista muutoksista huolimatta vaaliohjelmien sisältö on säilynyt peruseräisyydeltään melko muuttumattomana aina 1970-luvun puolivälistä saakka. Ohjelmantekijät ovat tyypillisesti määritelleet vaalikeskusteluiden temaattiset aihepiirit ja keskusteluun osallistuvat poliitikot ovat kertoneet puolueidensa poliittisista linjauksista, korostaneet omia saavutuksiaan sekä kritisoineet kilpailijoiden poliittisia valintoja. Keskustelua ohjaavien toimittajien aktiivisuus on vaihdellut sittemmin vaaleittain, mutta tyypillisesti poliitikolle on annettu vaalikeskustelussa melko paljon tilaa kertoa puoleensa tavoitteista.⁵

Sanomalehdistössä television vaaliohjelmiin alettiin kiinnittää enenevässä määrin huomiota 1980-luvulla, jolloin niistä alkoi tulla olennainen osa lehtien vaalijournalismia. Sanomalehdet alkoivat korostaa omissa kirjoituksissaan vaaliohjelmien merkitystä ja niistä tuli keskeisiä vaalikampanjaa rytmittäviä tapahtumia. Vaaliohjelmien nähtiin toimivan vaalikampanjoinnin todellisina käynnistäjinä ja vaalipäivän läheisyydessä esitetty Ylen *Suuri vaalikeskustelu* toimi kampanjoinnin huipentumana, jossa puolueet ratkoivat keskinäistä paremmuttaan. Saman aikaisesti myös vaaliohjelmista kertovien uutisten painotukset alkoivat muuttua. Vaalikeskusteluissa käsiteltyjen asiakysymysten ohella huomiota kiinnitettiin myös esimerkiksi ehdokkaiden esiintymiseen ja pukeutumiseen. Toimittajien ohella puheenjohtajien esiintymisiä analysoivat sanomalehdissä myös poliitikot, kansalaiset sekä eri alojen asiantuntijat. Yhä useammin uutistekstit pitivät sisällään tunnelmakuvia ja kertomuksia poliitikkojen valmistautumisesta televisiokeskusteluun.⁶

Politiikan ja viestinnän tutkimuksessa on havaittu, että tiedostusvälineet käsittelevät politiikkaa usein eräänlaisena strategisena pelinä. Lukuisten kansainvälisten tutkimusten mukaan tiedostusvälineet kiinnittävät erityisesti vaalien alla huomiota asiakysymysten sijaan puolueiden ja ehdokkaiden kampanjataktiikoi-

⁴ Anttila 2006, 170–171; Saarikko 2007, 57.

⁵ Pitkänen 2012.

⁶ Pitkänen 2012.

hin, poliitikkojen esiintymisiin sekä puolueiden välisiin kilpailuasetelmiin. Suomalaiset tiedotusvälineet eivät ole tässä suhteessa poikkeus. Olennainen osa tämänkaltaista journalismia on urheilu- ja sotasanaston runsas käyttö taisteluineen, kamppailuineen ja kilpailuineen.⁷ Kriitikkojen mukaan politiikan tarkasteleminen strategisena pelinä heikentää kansalaisten mahdollisuuksia vertailla erilaisia poliittikkavaihtoehtoja, vahvistaa käsitystä politiikasta oman edun tavoitteluna ja lisää kyynisyyttä äänestäjien keskuudessa⁸.

Samalla kun vaalikeskusteluihin liittyvässä journalismissa on yhä selvemmin omaksuttu puolueiden ja puoluejohtajien välistä kilpailua painottava lähestymistapa, ovat myös toimittajien tulkinnalliset vapaudet lisääntyneet. Kun uutisjutun lähtökohtana on arvioida poliitikkojen pärjäämistä keskustelussa, avata poliitikkojen käyttämiä viestinnällisiä strategioita sekä keskustelusta välittyviä vaikutelmia, myös uutisjuttujen subjektiivisuus väistämättä lisääntyy. Vaalikeskusteluihin liittyvissä uutisissa poliitikkojen edesottamuksia kuvaillaan usein varsin vapain sanankäantein. Television vaaliohjelmiin liittyvät uutiset eroavatkin jossain määrin perinteisestä faktapohjaisesta politiikan journalismista, jossa toimittajan mielipiteet on pyritty minimoimaan.

Miksi politiikan toimittajat sitten kirjoittavat politiikasta strategisena pelinä sen sijaan, että analysoisivat poliitikkojen linjausten taustoja? Kehitys liittyy muutuneeseen poliittiseen kulttuuriin, jossa puolueiden ja poliitikkojen viestinnästä on tullut yhä ammattimaisempaa. Poliitikot suunnittelevat tarkkaan julkisia esiintymisiään ja politiikan toimittajat katsovat tehtäväkseen avata lukijoilleen poliitikkojen viestinnällisiä strategioita.⁹ Raadollisempi näkemys painottaa tämänkaltaisen journalismin taloudellisuutta. Esiintymisarvioiden laatiminen on helppoa ja nopeaa, eikä vaadi laatijaltaan erityistä substanssiosaamista.¹⁰ Huomattavasti työläämpää on analysoida esimerkiksi puolueiden poliittisia linjauksia ja niiden potentiaalisista vaikutuksista.

⁷ Aalberg, Strömbäck & Vreese 2011; Lemert, Wanta, & Lee, 1999; Isotalus 1996.

⁸ Cappella & Jamieson 1997, 139–168.

⁹ Pitkänen 2009, 100–101.

¹⁰ Fallows 1996.

Vaaliohjelmat ylittävät uutiskynnyksen

Television vaaliohjelmat nousivat näkyvään rooliin myös vuoden 2011 kampanjajulkisuudessa. Televisiossa esitettiin vaalien alla 9 keskusteluohjelmaa sekä 27 vaalitenttiä.¹¹ Virallisten vaaliohjelmien lisäksi eduskuntavaaleja käsiteltiin runsaasti myös television ajankohtaisohjelmissä sekä viihteellisemmissä keskusteluohjelmissä. Kaiken kaikkiaan television vaalitarjonta oli vuoden 2011 eduskuntavaaleissa erittäin runsasta ja se kiinnosti myös äänestäjiä. Suosituimmat vaalikeskustelut keräsivät yli 800 000 katsojaa ja vaalitenttejäkin seurasi parhaimmillaan yli 500 000 katsojaa. (Ks. taulukot 15 ja 16, liite 4.)

Puolueiden yhteiskeskusteluihin osallistui ehdokkaita kaikista eduskuntapuolueista ja lisäksi Yleisradio järjesti yhden eduskunnan ulkopuolisten puolueiden vaalikeskustelun. Tv-keskusteluista neljä oli perinteisiä suuria vaalikeskusteluja, joihin osallistuivat kaikkien eduskuntapuolueiden puheenjohtajat. Niin sanottuja pääministeritenttejä, joihin osallistui kokoomuksen, keskustan, SDP:n ja perussuomalaisten puheenjohtaja, järjestettiin kaksi. Lisäksi MTV3 järjesti Uudenmaan vaalipiirin ehdokkaiden oman vaalikeskustelun, johon oli kutsuttu vaalipiirin ”kiinnostavimpia” ehdokkaita, kuten SDP:n Mikael Jungner, kokoomuksen Alexander Stubb ja perussuomalaisten Timo Soini.

Uudenlaista formaattia vaaliohjelmistossa edusti Sub-kanavan *Vaalilataamo*, johon oli kutsuttu laaja joukko eri puolueiden edustajia keskustelemaan vapaa-muotoisemmin vaalien tärkeistä teemoista. Näiden lisäksi televisiossa esitettiin 37 vaalitenttiä, joissa haastateltiin erikseen kunkin puolueen puheenjohtajaa. Vaalitenttisarjoja oli yhteensä neljä. *Ylen aamu-tv* ja ajankohtaistoimitus järjestivät omat vaalitenttinsä ja samalla tavoin MTV3:n *Huomenta Suomi* sekä uutistoimitus järjestivät omat vaalitenttinsä. (Ks. taulukot 15 ja 16, liite 4.)

Virallisten vaaliohjelmien lisäksi vaalit näkyivät myös television ajankohtaisohjelmissä, joista on erikseen syytä mainita Yleisradion A-ohjelmat¹². Viihteellisemmistä ohjelmista mainittakoon Ylen keskusteluohjelma *Arto Nyberg* sekä MTV3:n keskusteluohjelmat *Hjalliksen kanssa* ja *Korkojen kera*, joissa vieraili vaalien alla lukuisia eturivin poliitikkoja. Nelosella esitettiin *Krissen vaaligrilli* -ohjelmaa, jossa stand up -koomikot pilailivat paikalle saapuneiden ehdokkaiden kustannuksella.¹³

¹¹ Televisiossa ja sanomalehdistössä vaalitentti toimii usein yleisnimityksenä viitaten sekä puheenjohtajien yksilöhaastatteluihin että puheenjohtajien välisiin ryhmäkeskusteluihin. Tässä luvussa on johdonmukaisuuden vuoksi viitattu vaalikeskustelulla niihin television vaaliohjelmiin, joissa puolueiden puheenjohtajat keskustelivat yhdessä. Vaalitentti viittaa ohjelmaan, jossa toimittaja haastattelee yhtä puoluetta kerrallaan. Ainoastaan artikkelin suorissa sitaateissa vaalikeskusteluihin on viitattu toisinaan vaalitentteinä.

¹² Yleisradion A-ohjelmiin kuuluvia ohjelmia ovat A-studio, A-plus ja A-talk.

¹³ Viihteelliset vaaliohjelmat eivät sisälly tämän luvun aineistoon.

Puoluejohtajien tv-keskustelut noudattivat pieniä muutoksia lukuun ottamatta jo aiemmissa vaaleissa tutuiksi tulleita toimintatapoja. Yleisradion ja MTV3:n vaalikeskustelut olivat voittopuolisesti hyvin asiapitoisia ja politiikan sisältökysymyksiä painottavia. Kummankin kanavan keskusteluohjelmissa puolueiden puheenjohtajat laitettiin yleiskeskustelun ohella kaksintaisteluihin, joissa keskusteluun valitut ehdokkaat väittelivät keskenään toimittajien määrittämästä teemasta. Puheenjohtajien yksilöenteissä kyseltiin toisinaan arvoihin ja persooniin liittyviä kysymyksiä.

Yleisradion ja MTV3:n vaalikeskusteluissa oli paljon yhtäläisyyksiä, mutta myös eroja. Yleisradion vaalikeskusteluissa poliitikot vietiin tv-studiosta yleisön eteen ensin Hämeenlinnan Verkatehtaalle ja myöhemmin Tampereen raatihuoneelle. Ylen *Suuri vaalikeskustelu* järjestettiin studiossa Pasilassa. Vaaliohjelmien yhtenä uutena elementtinä erityisesti 2000-luvulla onkin ollut viedä ehdokkaat symbolisiin ympäristöihin kuten tyhjentyneelle televisioitehtaalle, tanssilavalle tai esimerkiksi kasinolle¹⁴.

MTV3 järjesti ainoastaan perinteisiä studiotenttejä, mutta myös se oli kutsunut Yleisradion tavoin studioon puolueiden tukijoista koostuvan yleisön. Uutena elementtinä MTV3 oli lisännyt vaalikeskusteluihinsa vuorovaikutteisia sisältöjä. Kansalaiset saivat lähetyksen edessä äänestää internetin välityksellä parhaiten esiintyvää puheenjohtajaa, ja vaalikeskustelun edetessä toimittaja kertoi väliaikatietoja ehdokkaiden saamista äänistä. Kansalaisille tarjottiin myös mahdollisuus kommentoida keskustelua Twitterin välityksellä ja aika ajoin toimittaja nosti esille parhaita kommenttipuheenvuoroja.¹⁵

Aihepiireiltään television vaalikeskustelut olivat laajoja. Vaalikeskusteluissa ehdittiin käydä läpi puolueiden näkemykset hyvin moniin eri asiakysymyksiin. EU:n talouskriisi, Portugalin tukipaketti ja Kreikan epävakaa tilanne nousivat pääaiheiksi lähes kaikissa vaalikeskusteluissa. Yhtä lailla kestopuheenaiheita vaalikeskusteluissa olivat kuntatalous, verotus ja valtion kestävyysvaje. Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsiteltiin erityisesti liittyen Libyan kriisiin. Energiapolitiikka nousi esille Fukushima ydinonnettomuuden myötä.

Television vaalikeskustelut ylittivät odotetusti uutiskynnyksen lähes kaikissa medioissa. Poliitiikan journalismin näkökulmasta vaaliohjelmat ovatkin otollista uutisaineistoa. Poliitikkojen keskustelusta nousee usein esille uusia puolueiden välisiä eroja korostavia kannanottoja, jotka sellaisenaan täyttävät journalistiset uutiskriteerit. Mikäli keskustelusta ei nouse esiin uusia poliittisia linjauksia, voivat

¹⁴ Pitkänen 2006; Saarikko 2007; Pernaa & Pitkänen 2010, 211–212.

¹⁵ Ks. esim. Suuri vaalikeskustelu, MTV3 6.4.2011.

toimittajat aina kiinnittää huomiota puoluejohtajien esiintymiseen ja pärjäämiseen keskustelussa.

Television puolella vaalikeskustelun tuottanut kanava nosti poikkeuksetta sen uutislähetyksensä yhdeksi pääaiheista. Kanavan omiin vaalikeskusteluihin viitattiin MTV3:lla 18 uutisjutussa ja Ylellä 14 jutussa. MTV3:n uutisten lähetysajat mahdollistivat vaalikeskusteluiden analysoinnin tuoreeltaan illan pääuutislähetyksessä *Kymmenen Uutisissa*. Vaalikeskusteluista oli poikkeuksetta laadittu pitkä uutinen, johon oli koottu keskustelun kohokohtia ja lisäksi MTV3:n uutisstudioon oli kutsuttu politiikan tutkija Kimmo Grönlund analysoimaan tenttiä. Grönlund nosti omilla puheenvuoroissaan esille keskustelun tärkeimpiä asiakysymyksiä sekä analysoi puheenjohtajien pärjäämistä.¹⁶ Samalla tavoin MTV3:n *Kymmenen Uutisiin* tehtiin uutisjutut kaikista puheenjohtajatesteistä. Keskusteluja jatkettiin aamulla *Huomenta Suomen* lähetyksissä, joissa Grönlund analysoi vaalikeskusteluja pidemmissä haastatteluissa.¹⁷

Ylen pääuutislähetyksessä ei sen sijaan ollut mahdollista uutisoida tuoreeltaan illan vaalitentistä, koska vaaliohjelmat lähetettiin vasta uutisten jälkeen. Ylen pääuutislähetyksessä sen sijaan mainostettiin illan vaalikeskustelua ottamalla yhteys vaaliohjelmien juontajiin ja kyselemällä ennakkotunnelmia.¹⁸ Vaalikeskusteluista laadittiin lisäksi uutisia TV2:ssa lähetettävään kello 21.50 alkavaan uutislähetykseen¹⁹ ja seuraavana päivänä keskustelua jatkettiin Ylen aamu-tv:ssä asiantuntijavieraiden haastatteluin²⁰. Toisinaan vaaliohjelmista nousi uutisia jopa seuraavan päivän pääuutislähetykseen²¹. Television puolella omien ohjelmien hyödyntäminen uutistoiminnassa onkin jo varsin yleistä. Samalla tavoin televisiokanavat toimivat myös esimerkiksi vuoden 2007 eduskuntavaaleissa.²²

Sanomalehdistön puolella eniten vaaliohjelmista kirjoittivat iltapäivälehdet, jotka vaalikeskusteluiden lisäksi kiinnittävät toisinaan huomiota myös puheenjohtajien yksilötentteihin. Lisäksi iltapäivälehdissä vaaliohjelmat olivat tyypillisesti näkyvämmin esillä kuin päivälehdissä. Iltapäivälehtien uutisissa käsiteltiin usein puheenjohtajien välisiä kemioita ja tunnetiloja sekä arvioitiin ehdokkaiden pärjäämistä vaalikeskustelun eri osa-alueilla.

¹⁶ Ks. esim. *Kymmenen Uutiset*, MTV3 13.4.2011.

¹⁷ *Huomenta Suomi*, MTV3 7.4.2011; *Huomenta Suomi*, MTV3 14.4.2011.

¹⁸ Ks. esim. *Yle Uutiset*, Yle TV1 17.3.2011.

¹⁹ *Yle Uutiset*, Yle TV2 17.3.2011; *Yle Uutiset*, Yle TV2 31.3.2011; *Yle Uutiset*, Yle TV2 14.4.2011.

²⁰ *Ylen aamu-tv*, Yle TV1 18.3.2011; *Ylen aamu-tv*, Yle TV1 1.4.2011; *Ylen aamu-tv*, Yle TV1 15.4.2011.

²¹ *Yle Uutiset*, Yle TV1 18.3.2011.

²² Pitkänen 2007, 42–43.

Yhtä lailla vaalikeskustelut ylittivät uutiskynnyksen lähes poikkeuksetta myös päivälehdissä kautta maan. Päivälehdissä otsikkoon nostettiin tyypillisesti jokin vaalikeskustelun teemoista, joka oli toimittajan näkemyksen mukaan herättänyt poliitikoissa eniten kiistelyä. ”Soini johdatti haastajat hallituksen kimppuun”, ”Puoluejohtajat kinasivat totutusti EU-takauksista ja verotuksesta” ja ”Velkakriisi kuumensi” olivat tyypillisiä otsikoita vaalikeskusteluista käsittelevissä uutisissa.²³ Itse uutisjuttuun kaksi tuntia kestäneistä televisiotenteistä nostettiin tavallisesti yksi tai korkeintaan kaksi aihealuetta. Useimmiten siteeratuiksi tulivat televisiokeskusteluiden hauskimmista sutkautuksista tai värikkäimmistä kielikuvista vastanneet poliitikot.

Perinteisten uutisten ohkeen liitettiin toistuvasti erikseen arviot puoluejohtajien pärjäämisestä keskustelun eri osa-alueilla. Nämä arviot olivat luonteeltaan subjektiivisia ja niissä toimittajat pikemminkin kirjasivat omia tuntemuksiaan vaalikeskusteluiden tapahtumista kuin pyrkivät erittelemään analyttisesti keskustelujen sisältöä. Toisinaan toimittaja antoi arviona keskustelun kulusta erillisellä kommenttipalstalla ja erityisesti iltapäivälehdissä puheenjohtajien esiintymistä arvioivat erilaiset asiantuntijaraadit, jotka antoivat usein puheenjohtajille kouluarvosanan illan suorituksesta.²⁴ Näissä formaateissa lukijalle tuli selväksi, että kyseessä on yksittäisen katselijan yksittäinen mielipide keskustelun kulusta.

Suurin osa sanomalehdistä kirjoitti kuitenkin esiintymisarviot joko suoraan uutisjuttujen sisään tai erillisiin faktalaatikoihin, minkä seurauksena jutuista ei käynyt suoraan ilmi kirjoitusten subjektiivinen luonne. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa erilaisia raateja käyttivät pääasiassa iltapäivälehdet, kun taas päivälehdissä toimittajien mielipiteet olivat useammin osa uutiskokonaisuutta. Puoluejohtajien esiintymistä arvioivat sanomalehdistössä niin toimittajat, eri alojen asiantuntijat kuin poliitikotkin. Asiantuntijoiden käyttö oli kuitenkin kokonaisuudessaan vähäistä ja tyypillisimmin arvioita esittivät toimittajat itse. Vaalikeskusteluista käsittelevissä uutisissa toimittajat ottivat siis kaksoisroolin toimien sekä journalistina että asiantuntijoina.²⁵

²³ Satakunnan Kansa 14.4.2011: ”Jutta Urpilainen tarjosi Portugalille pitkää lainojen maksuaikaa”; Aamulehti 18.3.2011: ”Soini johdatti haastajat hallituksen kimppuun”; Satakunnan Kansa 18.3.2011: ”Puoluejohtajat kinasivat totutusti EU-takauksista ja verotuksesta”; Savon Sanomat 1.4.2011: ”Velkakriisi kuumensi”.

²⁴ Ks. esim. Aamulehti 18.3.2011: ”Soini johdatti haastajat hallituksen kimppuun”; Ilta-Sanomat 7.4.2011: ”Näin he pärjäisivät”.

²⁵ Samankaltaisia havaintoja on tehty myös tutkittaessa Yhdysvaltojen vaalijulkisuutta. Lemert et al. 1999, 180–182.

Päivälehtien uutisointia vaaliohjelmien osalta yhdenmukaisti suuresti maakuntalehtien tekemä yhteistyö²⁶. Usein kävikin niin, että yhteistyötä tekevien lehtien vaaliohjelmiä käsittelevät uutiset oli kirjoitettu Helsingin toimituksessa ja sama uutinen painettiin kaikkiin maakuntalehtiin. Yhtä lailla osa sanomalehdistä hyödynsi journalismissaan STT:n laatimia uutisia vaalikeskusteluista.

Vaaliohjelmat keräsivät keskimäärin puolesta miljoonasta miljoonaan katsojaa, mutta muiden tiedotusvälineiden uutispeitto varmisti sen, että vaaliohjelmista saivat tietoa myös kansalaiset, jotka eivät itse vaaliohjelmiä syystä tai toisesta nähneet. Vaaliohjelmiä kohtaan osoitettu mielenkiinto liittyy toisaalta puolueiden puheenjohtajien merkityksen kasvuun ja toisaalta uskomuksiin televisioesiintymisten suuresta vaikutuksesta puolueiden kannatukseen. Vuoden 2011 eduskuntavaalienkin alla esitetyissä puheenvuoroissa korostettiin usein vaaliohjelmien suurta vaikutusta puolueiden vaalimenestykseen.²⁷ Tätä taustaa vasten ei ollut yllätys, että vaaliohjelmista kirjoitettiin eduskuntavaalien alla erittäin runsaasti ja niistä tuli julkisuudessa vaalikampanjointia rytmittäviä mediatapahtumia.

Kolmesta suuresta neljään suureen

Eräs tärkeä seikka, joka vahvisti television vaaliohjelmien merkitystä vaalijulkisuudessa, liittyi puolueiden välisissä voimasuhteissa tapahtuneisiin muutoksiin ja erityisesti perussuomalaisten gallup-kannatuksen nousuun suhteessa kokoomukseen, sosiaalidemokraatteihin ja keskustaan. Historiallisessa katsannossa Yleisradion vaaliohjelmat ovat olleet tiukkaan säänneltyjä ja niiden keskeisimpänä ohjenuorana on toiminut tinkimätön tasapuolisuuden vaatimus. Vuonna 1992 toteutettu puoluelain muutos kuitenkin mahdollisti myös Yleisradion käyttäen vaaliohjelmien toteutuksessa journalistista harkintaa²⁸ ja vuoden 1999 eduskuntavaaleista lähtien Yleisradio nosti osaksi vaaliohjelmistoaan kolmen suurimman puolueen kohtaamiset. MTV3 oli antanut kolmelle suurimmalle puolueelle enemmän ohjelma-aikaa jo vuoden 1995 eduskuntavaaleissa, jolloin keskustan Esko Aho, SDP:n Paavo Lipponen ja kokoomuksen Sauli Niinistö kohtasivat televisioiduissa kaksintaisteluissa. 2000-luvun eduskuntavaaleissa kolmen suurimman puolueen

²⁶ Maakuntalehtien yhteistyöstä ks. tämän teoksen luvusta "Yhteinen julkisuutemme", s. 67, 68.

²⁷ Yleisradion verkkosivut. Risto Uimosen kolumni 23.3.2011: "Timo Soinista otetaan mittaa vaalitenteissä" (http://yle.fi/radio1/asia/ykkosaamun_kolumni/risto_uimonen_timo_soinista_otetaan_mittaa_vaalitenteissa_29321.html); Ilta-Sanomat 13.4.2011: "Käsillä on kaikkien aikojen vaalidraama. Kestäkö perussuomalaisten suosio vai hiipuuko se kalkkiviivoille?"

²⁸ HE 57/1992 vp.

pääministeritentit ovat olleet osa television vaaliohjelmistoa niin MTV3:lla kuin Ylelläkin.

Kun perussuomalaisten gallup-kannatus lähenteli vuoden 2010 lopulla suurten puolueiden kannatusta, esitti Timo Soini joulukuussa 2010, että perussuomalaisten tulisi päästä osallistumaan Yleisradion pääministeritentiin. Ylen ajankohtaisohjelmien päällikkö Jyrki Richt kuitenkin torjui ajatuksen *Iltta-Sanomien* haastattelussa ja totesi, ettei ohjelmallisia muutoksia tehdä gallup-kannatuksen pohjalta. Ajatuksena oli, että osallistujajoukko määrittäisi gallupien sijaan edeltävien eduskuntavaalien kannatuksen mukaisesti. Richtin kanta perustui Ylen hallituksen linjauksiin. Soini tuoitui julkisesti Yleisradiossa tehdystä linjauksesta ja syytti vanhoja puolueita lähetykskaappauksesta.²⁹

Ylen korkeimman valvontaelimen, hallintoneuvoston linja kuitenkin poikkesi Richtin ja Ylen hallituksen kannasta. Hallintoneuvoston puheenjohtaja Kimmo Sasi totesi *Iltta-Sanomien* haastattelussa, että Ylen hallitusneuvoston linjauksen mukaisesti Yle voi käyttää vaaliohjelmissa journalistisia perusteita ja harkita Soinin mukaan ottamista pääministeritentiin perussuomalaisten gallup-menestyksen perusteella.³⁰ Myöhemmin myös kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen osallistui keskusteluun ja toivoi, että Soini otettaisiin tentteihin mukaan, koska puolueen gallup-kannatus osoittaa, että Soini on potentiaalinen pääministerikandidaatti³¹.

Helmikuun puolivälissä Yle ilmoitti ottavansa Soinin mukaan televisiotentteihin. Päätöstä perusteltiin perussuomalaisten vahvalla gallup-kannatuksella, joka oli jatkanut nousuaan alkuvuodesta. Päätös oli Yleisradion mukaan tehty jo tammiukuun lopussa.³² Samoihin aikoihin myös MTV3 ilmoitti kutsuvansa Timo Soinin omaan pääministeritentiinsä³³. Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen kiitteli mediatalojen ratkaisuja ja piti Soinin osallistumista tentteihin tärkeänä, koska tällä tavoin kansalaisille tarjoutui mahdollisuus kunnolla vertailla pääministeriehdokkaiden mielipiteitä ennen vaaleja³⁴.

²⁹ *Iltta-Sanomien* verkkosivut 28.12.2010: "Soini tyrmistyi Ylelle: "Taksijonossa ei voi kiilatala!" (http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/Soini%20tyrmistyi%20Ylelle%20Taksijonossa%20ei%20voi%20kiilatala/art-1288358759335.html)

³⁰ *Iltta-Sanomat* 28.12.2010: "Persut sittenkin vaalitenttiin?"; *Satakunnan Kansa* 9.1.2011: "Soini voi sittenkin päästä pääministeritentiin".

³¹ Kokoomuksen verkkosivut 14.2.2011: "Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen: Timo Soini mukaan kaikkiin pääministeritentteihin". (http://www.kokoomus.fi/ajankohtaista/?x1468061=3715167); *Satakunnan Kansa* 15.2.2011: "Soini pääsee Ylen pääministeritentiin".

³² Ylen verkkosivut 14.2.2011: "Ylen pääministeritentti vaihtuu neljän suuren tentiksi". (http://yle.fi/uutiset/teemat/vaalit_2011/2011/02/ylen_paaministeritentti_vaihtuu_neljan_suuren_tentiksi_2362151.html)

³³ MTV3:n verkkosivut 14.2.2011: "Soini osallistuu MTV3:n pääministeritentiin". (http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2011/02/1273535/soini-osallistuu-mtv3n-paaministeritentiin)

³⁴ *Ilkka* 17.2.2011: "Katainen janoaa Soinin kohtaamista vaalitentteissä".

MTV3:n verkkosivut 14.2.2011: "Katainen iloitsee Soinin pääsystä tentteihin". (http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2011/02/1273515/katainen-iloitsee-soinin-paasynta-tentteihin)

Se, että pääministeritenttien osallistajat ratkaistiin gallupien perusteella, oli mielenkiintoinen ennakkopäätös. Journalistisesta näkökulmasta Soinin mukaan ottaminen oli kenties ainoa mahdollinen vaihtoehto, mutta toiminnan johdonmukaisuuden ja tasapuolisuuden näkökulmasta ratkaisuun liittyy myös kysymysmerkkejä. Mikäli Yleisradion ratkaisut pohjaavat jatkossakin gallupeihin, olisi syytä miettiä esimerkiksi sitä, kuinka suurella gallup-kannatuksella puolue lunastaa paikkansa pääministeritentissä ja voiko huono gallup-kannatus pudottaa puolueen sieltä ulos. Yhtä kaikki päätös oli symbolisesti merkittävä ja sillä oli suuri vaikutus kevään vaalijulkisuuteen.

Soinin mukaan ottaminen television vaalikeskusteluihin herätti runsaasti keskustelua myös sanomalehdistössä, ja pääasiassa tieto otettiin lehdistössä vastaan positiivisin mielin. Kalevan päätöstä kiittelevässä pääkirjoituksessa arvioitiin, ettei perussuomalaisten linjauksista tärkeisiin sisä-, ulko- ja EU-poliittisiin kysymyksiin ole juurikaan tietoa ja kansalaisille täytyy tarjota mahdollisuus arvioida niiden realistisuutta³⁵. ”Tähän saakka perussuomalaiset on päässyt julkisuudessa varsin helpolla ja on keskittynyt muiden kritisointiin ilman omien vaihtoehtojen valaistua”, arvioitiin puolestaan *Karjalaisen* pääkirjoituksessa³⁶. ” – on oikein että hän pääsee tai joutuu esittelemään retoriikkaansa ja asiaosaamistaan samoissa tv-keskusteluissa kolmen muun suurimman puolueen puheenjohtajan kanssa”, arvioitiin *Etelä-Saimaan* pääkirjoituksessa³⁷.

Yleisenä ajatuksena oli se, että joutuessaan samoihin keskusteluihin suurten puolueiden puheenjohtajien kanssa, perussuomalaisten viestin sisällöttömyys avautuisi puolueen retoriikasta hurmaantuneille kansalaisille. Ajattelun motiiveja avattiin oivallisella tavalla *Helsingin Sanomien* pakinassa:

Miksi puheenjohtaja Soini oli mukana keskustelussa?

– Perussuomalaisista on tulossa suuri puolue.

– Siis tulossa? Miksi se sitten on päästetty mukaan suurten puolueiden vaalitenttiin?

– Ettei siitä tulisi suurta puoluetta.³⁸

Pienemmissä puolueissa päätökseen Soinin osallistumisesta pääministeritentteihin ei suhtauduttu samanlaisella innolla. Vasemmistoliiton Annika Lapintie

³⁵ Kaleva 15.2.2011: ”Hyvä, että Soini pääsee neljän suuren tenttiin” (pääkirjoitus).

³⁶ Karjalainen 19.2.2011: ”Perussuomalaiset joutuu vastamaan huutoonsa” (pääkirjoitus).

³⁷ Etelä-Saimaa 22.2.2011: ”Pääministerin paikka ei itsestään selvä” (pääkirjoitus).

³⁸ Helsingin Sanomat 3.4.2011: ”Älykyys tiivistyy”.

piti gallupeja liian epävarmoina mittareina puolueiden todellisesta kannatuksesta. Lapintie ihmetteli *Etelä-Suomen Sanomien* haastattelussa, onko Yleisradio vakavissaan harkitsemassa eduskunnan pienimmän puolueen nostamista pääministeritentteihin.³⁹

Vaaliohjelmien osallistujista käydyt keskustelut heijastuivat monin tavoin kevään vaalijulkisuuteen. Soinin nouseminen pääministeritentteihin oli symbolisesti erittäin merkittävä päätös ja vahvisti Soinin ja perussuomalaisen asemaa vaalitaistelussa. Perussuomalaisten gallup-kannatuksen nousu olisi tuonut perussuomalaisille joka tapauksessa runsaasti vaalijulkisuutta, mutta Soinin nouseminen pääministeritentteihin vahvisti hänen asemaansa julkisuuden seuratuimpana poliittikkona.

Toimittajille vaaliohjelmat toimivat luontevina vaalikamppailun rytmittäjinä. Alkupalavesta tunnelmaa kohotti keskustelu ”kilpailuun” osallistujista eli siitä, ketkä saavat osallistua niin sanottuihin pääministeritentteihin. Keskustelua vaaliohjelmien osallistujista voidaan pitää eräänlaisena vaalikamppailun esinäytöksenä ja sen voidaan arvioida lisänneen sekä toimittajien että suuren yleisön kiinnostusta television vaaliohjelmiä kohtaan.

Kun vaaliohjelmat käynnistyivät maaliskuun puolivälin jälkeen, pääsi ”kilpajuoksu” alkamaan. Useissa kirjoituksissa ensimmäistä television vaalikeskustelua pidettiin vaalikamppailun symbolisena lähtölaukauksena.⁴⁰ ”Vaalitaistelija on lähetetty matkaan”, kerrottiin *Ilta-Sanomien* pääkirjoituksessa ja julistettiin vaalitaistelu virallisesti avatuksi⁴¹. Samalla tavoin myöhemmätkin vaaliohjelmat toimivat etappeina kuljettaessa kohti vaalipäivää. ”Nyt aletaan todenteolla ratkoa kuka on eduskuntavaaleissa suurin ja kaunein”, julistettiin *Satakunnan Kansan* pääkirjoituksessa, kun neljän suurimman puolueen puheenjohtajat kohtasivat ensimmäistä kertaa⁴². Vaalikeskusteluiden edetessä ”kierrokset kovenivat”⁴³ ja lopulta television vaalikeskustelut käänsivät ”puolueiden vaalivankkurit loppusuoralle”⁴⁴.

Vaaliohjelmien erityislaatuista alleviivasivat myös jutut, joissa toimittaja vei lukijat kulissien taakse katsomaan puheenjohtajien valmistautumista vaalikeskusteluun. ”Takahuoneessa kului meikkiä ja särkylääkkeitä” otsikoi esimerkiksi *Aamulehti* juttunsa, jossa kerrottiin puheenjohtajien valmistautumisesta illan kes-

³⁹ Etelä-Suomen Sanomat 24.1.2011: ”Ihmiset valehtelevat gallupeissa”.

⁴⁰ Ks. esim. *Ilta-Sanomat* 18.3.2011: ”Lähtölaukaus vaaleille!”, Karjalainen 18.3.2011: ”Ydinvoima lämmitti”.

⁴¹ *Ilta-Sanomat* 18.3.2011: ”Vaalitaistelija on lähetetty matkaan” (pääkirjoitus); Keski-suomalainen 20.3.2011:

”Nuoret uljakteet ja yksi rötväke” (kolumni, Pekka Mervola).

⁴² *Satakunnan Kansa* 31.3.2011: ”Puoluepomot joutuvat puntariin” (pääkirjoitus).

⁴³ *Satakunnan Kansa* 1.4.2011: ”Kiviniemi ja Katainen vetivät yhtä köyttä tv-tentissä”.

⁴⁴ *Ilta-Sanomat* 2.4.2011: ”Soini sai mitä tilasi” (pääkirjoitus).

kusteluun. Jutussa kerrottiin Urpilaisen kärsivän päänsärystä ja niskajumista sekä Kataisen äänen olevan käheänä ajetuista kilometreistä ja ulkona pidetyistä puheista johtuen. Soinin kerrottiin sen sijaan saapuvan paikalle hyvinvoivana ja iskuvalmiina. ”Jokaisen kasvoilta paistaa keskittyminen. Satojen tuhansien televisionkatsojien edessä suorassa lähetyksessä esiintyminen vaatii kaiken keskittymiskyvyn myös kokeneilta politiikan konkareilta”, uutisessa tunnelmoitiin.⁴⁵ Pienin muutoksin jutun olisi voinut painaa myös lehden urheilusivuilla tarinana Suomen hiihtomaajoukkueen valmistautumisesta kauden päätöskisaan.

Lisäksi vaaliohjelmat tarjosivat toimittajille mahdollisuuden analysoida puoluejohtajien esiintymistä ja keskinäisiä suhteita. Useissa uutisjutuissa ehdokkaita arvioitiin yksitellen kiinnittäen huomiota niin pukeutumiseen ja tyyliin, argumentointiin ja sen selkeyteen, esiintymiseen ja kehonkieleen kuin uskottavuuteenkin. *Keskisuomalaisen* päätoimittaja Pekka Mervola kiteytti tämänkaltaisen journalismin lähtökohdan oivallisella tavalla kolumnissaan otsikolla ”Nuoret uljakteet ja yksi rötväke”: ”Hämeenlinnasta televisioitu Yleisradion vaalikeskustelu oli näyttävä, vaikka sisällöllisesti se ei tuonutkaan mitään uutta. – – Siksi on mielenkiintoista miettiä keskustelujen päähahmojen, puolueiden puheenjohtajien olemusta.”⁴⁶

Mervolan tapa nimetä puheenjohtajat keskusteluiden ”päähahmoiksi” on kuvaava, sillä juuri tästä vaalikeskusteluihin liittyvissä analyyseissa on pohjimmiltaan kysymys. Televisiossa esiintyvistä puolueiden puheenjohtajista rakentuu vaalijulkisuudessa politiikan ”päättähtiä”. Näiden poliittikkohahmojen esiintyminen sekä hahmojen keskinäisissä kemioissa tapahtuvat muutokset toimivat vaaliohjelmien kautta rakentuvan tarinan rakennusaineena. Päärooliin kevään julkisuudessa nousivat odotetusti kokoomuksen, keskustan, SDP:n ja perussuomalaisten puheenjohtajat, pienempien puolueiden puheenjohtajien jäädessä sivurooliin.

Soini – sisällötön sutkauttelija?

Kuten edellä todettiin, vaalikevään yksi eniten keskustelua herättäneistä aiheista oli perussuomalaisten vahva kannatus, ja puolueen gallup-kiitton luotsannut puheenjohtaja Timo Soini. Soini oli onnistunut lyömään itsensä läpi vaalikeskusteluiden väriläikkänä ja sutkauttelijana viimeistään vuoden 2006 presidentinvaaleissa nousten samalla laajemman äänestäjäkunnan tietoisuuteen.⁴⁷ Presidentinvaalien

⁴⁵ Aamulehti 1.4.2011: ”Takuhuoneessa kului meikkiä ja särkylääkkeitä”.

⁴⁶ Keskisuomalainen 20.3.2011: ”Nuoret uljakteet ja yksi rötväke” (kolumni, Pekka Mervola).

⁴⁷ Pitkänen 2006, 220.

jälkeen Soini saavutti poikkeuksellisen aseman suomalaisessa julkisuudessa saaden eduskunnan pienimmän puolueen puheenjohtajana lähes yhtä paljon julkisuutta kuin hallituspuolueiden puheenjohtajat.⁴⁸ Perussuomalaisten kannatuksen kääntynyt nousuun vuoden 2008 kunnallisvaaleissa ja saavutettua gallupeissa ensin kesällä 2010 kymmenen prosentin ja joulukuussa viidentoista prosentin rajan, Soiniin ja perussuomalaisiin kohdistunut mielenkiinto kasvoi entisestään.

Vaalijulkisuudessa perussuomalaiset ja Timo Soini ylittivät tiedotusvälineiden uutiskynnyksen toistuvasti, olipa kyse sitten puolueen puolueohjelmasta tai perussuomalaisten gallup-kannatuksesta⁴⁹. Näin ollen myös Soinin televisioesiintymisiin ladattiin runsaasti odotuksia ja näitä odotuksia olivat lisäämässä myös edellä kuvattu pääministeritenttien osallistujiin liittynyt keskustelu. Nämä tammi- ja helmikuussa käydyt keskustelut tarjosivat kansalaisille suoran katseluohjeen vaalikeskusteluihin: Soini haastaa vanhat puolueet ja vanhat puolueet yrittävät puhkaista perussuomalaisten kuplan. Asetelma oli omiaan nostamaan vaaliohjelmat näkyvään rooliin vaalikamppailussa ja lisäämään kansalaisten mielenkiintoa paitsi vaaliohjelmia yleensä⁵⁰ myös erityisesti Soinin esiintymisiä kohtaan. Huomionarvoista onkin, että puheenjohtajatenteissä Soini keräsi lähes poikkeuksetta suuremmat katsojaluvut kuin muut puheenjohtajat. (Ks. taulukko 15, liite 4.) Sanomalehtien perussuomalaisiin kohdistama mielenkiinto houkutteli suurella todennäköisyydellä katsojat vastaanottimien ääreen seuraamaan Soinin pärjäämistä televisiotenteissä. Lopulta kävi myös niin, että Timo Soini esiintyi vaalikeskusteluissa useammin kuin yksikään toinen puoluejohtaja, sillä Soini esiintyi ainoana puheenjohtajana MTV3:n *Uudenmaan vaalikeskustelussa*.

Vaaliohjelmien käynnistyessä maaliskuun puolivälin jälkeen sanomalehdet alkoivat julkaista vaalikeskusteluihin liittyviä analyyseja. Soinin valttina vaalikeskusteluissa pidettiin ennakkoon hänen osuvia humoristisia sutkauksiaan ja kansanomaista puhetapaansa. Nämä Soinin värikkääseen retoriikkaan liittyvät odotukset toimivatkin usein analyysien lähtökohtana. Ääneen lausumaton kysymys kuului, pystyykö Soini hurmaamaan katsojat jälleen värikkäillä kielikuvillaan.

Median suurin mielenkiinto kohdistui suomalaisen televisiohistorian ensimmäiseen neljän suuren tenttiin, joka järjestettiin maaliskuun viimeisenä päivänä. Tentissä Soini tulisi esiintymään ensimmäistä kertaa kolmen suuren puolueen rinnalla. Puheenparsi, jonka ydinajatus oli perussuomalaisten poliittisen viestin epä-määräisyydestä, tuli näkyvästi esille vaalikeskustelua ennakoivissa kirjoituksissa.

⁴⁸ Berg 2009, 55–61; Berg, Niemi, Pernaa, Pitkänen & Railo 2009, 64–68.

⁴⁹ Ks. tämän teoksen luku "Vaalikevään media-agenda", s. 36, 54–56.

⁵⁰ Moring & Mykkänen 2011, 68–69; Strandberg 2012, 86.

Satakunnan Kansan pääkirjoitustoimittaja odotti kuulevansa televisiossa erityisesti Soinin visioita velkakriisistä. Jutussa toivottiin perussuomalaisten ymmärtävän eurokantojensa vaarallisuuden ja kompromissien välttämättömyyden suhteessa eurooppalaiseen kriisirahastoihin. Jutussa maalailtiin perussuomalaisten taipumattomuuden vievän Suomen tielle, joka ei johda ”päivän paisteeseen vaan hämärään iltaan.”⁵¹

Itse keskusteluun liittyvät arviot olivat enimmäkseen melko kielteisiä. Kiitosta Soini sai konkreettisuudestaan⁵², mutta valtaosa toimittajista piti Soinin suoritusta keskinkertaisena. Soinin katsottiin olleen muun muassa totinen, passiivinen ja välttelleen vastaamista vaikeisiin kysymyksiin.⁵³ Monelle kommentaattorille neljän suuren tentti osoitti Soinin haavoittuvuuden. *Suomen Kuvalehden* kolumnisti Vesa-Pekka Koljosen mielestä vaaliohjelmat olivat paljastaneet Soininkin olevan vain poliitikko, jolla on vielä arki edessä.⁵⁴ *Ilta-Sanomien* pääkirjoituksessa katsottiin Soinin saaneen sitä mitä tilasi:

Muutaman sanan iskulauseilla vaalikansaa riemastuttanut Soini joutui Tampereen tentissä altavastaajan asemaan Kataisen, Kiviniemen ja Urpilaisen käydessä vuoron perään hänen linjaustensa kimppuun. Tentissä ei nähty enää letkeästi huulta heittävää persujohtajaa, vaan tilanne selvästi hermostutti Soinia jopa kiukuttelun asteelle.

*Raatihuoneen vaalitentti osoitti perussuomalaisten gallup-menetyksestä pahoin säikähtäneille muille puolueille, että Soini joukkoineen on haastettavissa tiukoilla asiakysymyksillä. Vaalikentillä on luvassa kahden viikon aikana tiukkoja debateja.*⁵⁵

Samoilla linjoilla oltiin *Aamulehden* pääkirjoituksessa:

Kestääkö Timo Soinin kantti ja kuinka pitkälle sutkautukset kannattelevat gallup-suosikkia? Entä paljastuuko joviaalin poliitikon alta ärtyvä poliitikko, jonka konseptit menevät sekaisin, kun hän joutuu väittelyssä alakynteen? Pääministeriehdokkaiden eilisiltainen tv-väittely osoitti,

⁵¹ Satakunnan Kansa 31.3.2011: ”Puoluepomot joutuvat puntariin” (pääkirjoitus).

⁵² *Ilta-Sanomien* 1.4.2011: ”IS-raati: Katainen oli ykkönen”; Satakunnan Kansa 1.4.2011: ”Kiviniemi ja Katainen vetivät yhtä köyhtä tv-tentissä”.

⁵³ Ks. esim. Savon Sanomat 2.4.2011: ”Vastustaja numero 1” (kolumni, Jari Tourunen); Savon Sanomat 1.4.2011: ”Velkakriisi kuumensi”; *Ilta-Sanomien* 1.4.2011: ”IS-raati: Katainen oli ykkönen”.

⁵⁴ Suomen Kuvalehti 14/2011: ”On se Timo niin lysti” (kolumni, Vesa-Pekka Koljonen).

⁵⁵ *Ilta-Sanomien* 2.4.2011: ”Soini sai mitä tilasi” (pääkirjoitus).

*että aivan aiheettomia nämä kysymykset eivät ole. Kansaan menevät sutkautukset jäivät vähiin eikä hyväntuulisuudesta ollut jälkeäkään, kun hallituksen Mari Kiviniemi ja Jyrki Katainen ajoivat perussuomalaisten Soinia nurkkaan.*⁵⁶

Ylen aamu-tv:ssä vieraana ollut tietokirjailija, Julkisen sanan neuvoston puheenjohtaja Risto Uimonen, arvioi neljän suuren tentin jälkeen Timo Soinin puhuneen puuta heinää, joskin epäili samalla, ettei tällä olisi merkitystä Soinin kannattajille, koska perussuomalaisten kannattajat äänestivät enemmän tunteella kuin järjellä⁵⁷. Samoilla linjoilla oltiin myös *Turun Sanomien* jutussa, jossa arveltiin Soinin saavuttaneen aseman, jossa vaaliteiteillä ei ole suurta vaikutusta vaalimenestykseen⁵⁸.

Kokonaisuudessaan Soinin esiintymiseen liittyvät arviot olivat varsin kahtiajakautuneet. Osalle toimittajista Soinin esiintyminen oli pettymys. Toisinaan retoriikan mestarin iskulauseiden arvioitiin lyövän tyhjää⁵⁹ ja toisinaan Soinin moitittiin sortuneen hauskoihin, mutta moneen kertaan kuultuihin sanaleikkeihin⁶⁰. Läpi vaalikeskusteluiden osa toimittajista moitti Soinia passiiviseksi, väsyneeksi ja jopa harmaaksi⁶¹. Samalla kun Soinin esiintymistä kritisoitiin, piirtyi analyyseista esiin myös Soinin vahvuudet. Kiitosta Soini sai erityisesti selkeästä puhetavastaan ja käyttämänsä kielen kansantajuudesta⁶². Esimerkiksi *Aamulehden* uutisessa Soinin katsottiin viljelleen keskusteluissa riittävästi yksinkertaisia kiteytyksiä ja linjan katsottiin olleen kenties ehdokasjoukon selvin: ”Kertoo mitä mieltä on ja perustelee kansantajuisesti”⁶³ Toisaalta eroja kommentaattorien kesken syntyi näkemyksissä Soinin asiaosaamiseen liittyen. ”Jos joku toivoi teidän kompastuvan asioiden hallintaan, pettyi. Olette tehnyt kotiläksynne”, arvioitiin *Iltalehden* ”päivän meili” -palstalla.

Samaa mieltä oli MTV3:n vaaliasiantuntija Kimmo Grönlund, joka kehui Soinin osoittaneen EU-asioiden olevan hallussa ja vakuuttaneen kritiikillään⁶⁴. Täysin

⁵⁶ Aamulehti 1.4.2011: ”Soini pelasi itsensä paitsioon”.

⁵⁷ Ylen aamu-tv, Yle TV1 1.4.2011.

⁵⁸ Ks. esim. Iltalehti 1.4.2011: ”Näin he selviytyivät”.

⁵⁹ Etelä-Suomen Sanomat: ”Nyt päästiin asiaan” (pääkirjoitus).

⁶⁰ Turun Sanomat 18.3.2011: ”Katainen, Soini ja Wallin suopeimpia uusille ydinreaktoreille”; Ilkka 18.3.2011: ”Katainen, Soini ja Wallin suopeimpia Loviisan uusille ydinreaktoreille”; Karjalainen 18.3.2011: ”Ydinvoima lämmitti”.

⁶¹ Savon Sanomat 7.4.2011: ”Ydinvoiman jatkolle punaista”; Hufvudstadsbladet 16.4.2011: ”Urpilainen kampanjens stjärna”; Iltä-Sanomat 14.4.2011: ”Urpilainen oli ykkönen”.

⁶² Aamulehti 18.3.2011: ”Soini johdatti haastajat hallituksen kimppuun”; Satakunnan Kansa 18.3.2011: ”Puoluejohtajat kinasivat totutusti EU-takauksista ja verotuksesta”.

⁶³ Aamulehti 18.3.2011: ”Soini johdatti haastajat hallituksen kimppuun”.

⁶⁴ Kymmenen Uutiset, MTV3 13.4.2011; Huomenta Suomi, MTV3 14.4.2011.

toista mieltä oli Risto Uimonen vetäessään *Ylen aamu-tv*:ssä yhteen television vaalikeskusteluiden antia viimeisen *Suuren vaalikeskustelun* jälkeen. Uimonen arvioi Soinin ”ottaneen takkiinsa” pitkin matkaa ja vaalikeskusteluiden osoittaneen Soinin puheiden sisällöttömyyden.⁶⁵

Soinin esiintymistä käsittelevistä arvioista television vaaliohjelmissa piirtyy varsin kahtiajakautunut kuva. Toisaalta analyseissä elää vahvana ajatus Soinin poliittisen viestin sisällöttömyydestä, mutta toisaalta Soinin arvioitiin pärjänneen vaalikeskusteluissa verrattain hyvin, eivätkä odotukset perussuomalaisten kuplan puhkeamisesta täyttyneet. Lehtijuttujen perusteella Soinia ei saatu kiinni huonosta asiaosaamisesta ja Euroopan talouskriisi nosti Soinin usein vaalikeskusteluista kerrottujen uutisten päähahmoksi.⁶⁶

Yleisesti ottaen voidaan arvioida, että Soinin pärjäämistä käsittelevät ristiriitaiset arviot kertoivat enemmän esittäjistään kuin Soinin tosiasiallisesta pärjäämisestä. Osalle kommentaattoreista analyysin lähtökohdana toimi ajatus Soinin ja hänen edustamansa puolueen viestin sisällöttömyydestä ja vaalikeskustelut todistivat tämän havainnon paikkansapitävyyden. Osa kommentaattoreista pyrki puolestaan arvioimaan Soinia enemmän hänen omista lähtökohdistaan, jolloin Soinin katsottiin saavuttaneen vaalikeskusteluissa tavoitteensa. Värikkään retoriikan ja hallituksen aktiivisen haastamisen arvioitiin vetoavan perussuomalaisten kannattajiin, joten sanomalehtiarvioista piirtyvän kuvan perusteella Soinin esiintyminen jäi kokonaisuudessaan plussan puolelle.

Soinin ja perussuomalaisten näkökulmasta esiintymisanalyyseja olennaisempi tekijä kenties kuitenkin oli mediatalojen helmikuinen päätös kelpuuttaa Soini pääministerikeskusteluihin. Tällä päätöksellä tiedotusvälineet nostivat perussuomalaiset suureksi puolueeksi ja Soinin pääministerikandidaatiksi. Kuten Soini itse vaalien jälkeen totesi, perussuomalaisilla oli television vaaliohjelmiin liittyvässä keskustelussa vain voitettavaa. Mikäli puolue olisi pudotettu ulos pääministeriteistä, olisi se mahdollistanut voimakkaan kritiikin vanhojen puolueiden suostumisesta. Mukaan pääsy taas merkitsi pääsyä vaalikampanjoinnin eturiviin ja puolueen uskottavuuden vahvistumista äänestäjien silmissä.⁶⁷

⁶⁵ Ylen aamu-tv, Yle TV1 15.4.2011.

⁶⁶ Ks. esim. Aamulehti 18.3.2011: ”Soini johdatti haastajat hallituksen kimppuun”.

⁶⁷ Timo Soinin puhe ”Jytkyn anatomia”-seminaarissa 12.12.2011.

Kiviniemen laskeva tähti

Soinin ohella vaalikevään päätähtiin lukeutui myös keskustan puheenjohtaja Mari Kiviniemi. Kiviniemi valittiin keskustan puheenjohtajaksi kesäkuussa 2010 vain vajaa vuosi ennen vaaleja, kun tehtävässä aiemmin toiminut pääministeri Matti Vanhanen jätti tehtävän. Kiviniemen lyhyt pääministerikausi eteni vailla suurempaa dramatiikkaa ja ennen vaaleja häntä pidettiin yhtenä vakavimmin otettavista pääministerikandidaateista. Odotukset Kiviniemeä kohtaan kasvoivat, kun helmikuussa julkaistuissa pääministeri-gallupeissa hän nousi ensimmäistä kertaa suosituimmaksi pääministeriehdokkaaksi ohi Jyrki Kataisen.⁶⁸

Keskustan näkökulmasta ennakoasetelmat vaalikeskusteluita ajatellen olivat siis varsin hyvät. Kiviniemeä pidettiin hieman harmaana, mutta tyylikkäänä poliittikkona, jonka uskottavuus oli kasvanut pääministeriyden myötä merkittävästi. Erityisesti Kiviniemen arveltiin vakuuttavan asiaosaamisellaan. Kiviniemen henkilökohtaiseen suosioon perustuen hänet jopa nostettiin puolueen vaalikampanjan keulakuvaksi.⁶⁹ Niin katujensivumainoksissa kuin verkkosivuilla komeilivat Kiviniemen kasvot. Hänen asemansa vaikutti vahvalta, sillä pääministeriyden myötä Kiviniemellä arveltiin olevani runsaasti uskottavuutta lisäävää tiedollista pääomaa.

Kun vaalikeskustelut käynnistyivät maaliskuun jälkipuoliskolla, katsottiin Kiviniemen onnistuneen keskusteluissa melko hyvin. Kiviniemen esiintymiseen liitettiin juuri niitä vahvuuksia, joita hänellä ajateltiin ennakkoon olevan. Kiviniemen arvioitiin argumentoivan vakavalla ja rauhallisella tyyllillä.⁷⁰ Yhtä lailla kiitosta Kiviniemi sai pukeutumisestaan ja ulkonäöstään. ”Mari Kiviniemi vei pisteet: kelmainen jakku ja kauniit korut erottivat joukosta⁷¹”. ”Punaiseen pukeutunut Mari Kiviniemi teki muihin eroa räväkällä pukeutumisellaan⁷²”. Vaalikeskusteluihin liittyvissä arvioissa pukeutumista arvioitiin myös muiden puheenjohtajien kohdalla ja usein jutuissa rekisteröitiin esimerkiksi miesten solmion väri, mutta koko ehdokasjoukosta eniten kiitosta tyylikkyystään sai juuri Kiviniemi.

Vaikka yleisesti ottaen Kiviniemen esiintymiseen liittyvät arviot olivatkin myönteisiä, liittyi arvioihin usein myös negatiivisempi käänköpuoli. Usein Kiviniemen asiallisuuden ja rauhallisuuden käänköpuoleksi nousi esiintymisen harmaus.

⁶⁸ Ilta-lehti 20.2.2011: ”Kiviniemi karkasi Kataiselta. Ilta-lehden pääministerikyselyssä Mari Kiviniemi jätti muut potentiaaliset pääministeriehdokkaat nielämään pölyä”.

⁶⁹ Jutila 2011, 51.

⁷⁰ Ilta-Sanomat 18.3.2011: ”Näin he selviytyivät”; Aamulehti 18.3.2011: ”Soini johdatti haastajat hallituksen kimppuun”.

⁷¹ Aamulehti 18.3.2011: ”Soini johdatti haastajat hallituksen kimppuun”.

⁷² Lapin Kansa 7.4.2011: ”Vain Soini ja Arhinmäki jäisivät pois Libyasta”.

”Olemuksen luontainen kalpeus luo etäisyyden ja kopeuden tuntua”, maalaili *Keski-Suomalaisen* päätoimittaja Pekka Mervola kolumnissaan.⁷³ *Ilta-Sanomissa* Kiviniemeä kritisoitiin jäykkyydestä ja rentouden puutteesta.⁷⁴ *Iltalehdessä* toimittaja Katja Boxberg moitti Kiviniemen esiintymistä mitäänsanomattomaksi ja väsähtäneeksi.⁷⁵

Tasaisuutta ja asiallisuutta pidettiin Kiviniemen vahvuuksina läpi vaalikampanjan, mutta mitä pidemmälle vaalikeskusteluissa päästiin, sitä kriittisemmin Kiviniemeen suhtauduttiin. *Satakunnan Kansassa* vedettiin yhteen Kiviniemen suoriutumista vaalikeskusteluissa kuvaavalla tavalla: ”Kiviniemi ei vain onnistu tv-ruudussa, rohkeus ja irtiotot puuttuvat kroonisesti.”⁷⁶ Televisiossa asiantuntijat katsoivat Kiviniemen jääneen jälkeen kilpakumppaneilleen erityisesti viimeisissä vaalikeskusteluissa. MTV3:n *Pääministeritent*in jälkeen Kimmo Grönlund arvioi Kiviniemen olleen hitusen Kataista heikompi siinä missä oppositio puolueiden edustajat olivat onnistuneet hyvin.⁷⁷ Ylen *Suuren vaalikeskustelun* jälkeen *Ylen aamu-tv:ssä* Kiviniemen arvioitiin esiintyneen väsyneemmin kuin kilpakumppaninsa.⁷⁸

Esiintymisen harmautta ja jäykkyyttä merkittävämpi ja uutisoinnissa systemaattisemmin esiin tullut ongelma liittyi keskustan poliittisiin linjauksiin. Useissa uutisjutuissa Kiviniemellä arvioitiin olevan ongelmia antaa kysymyksiin suoria vastauksia ja hänen arvioitiin usein ”joutuneen ahtaalle” erilaisissa asiakysymyksissä. Ensinnäkin keskustelu liittyi seuraavan vaalikauden mahdollisiin leikkauskohteisiin, joita Kiviniemi ei toistuvista uteluista huolimatta suostunut televisiossa nimeämään. ”Kiviniemi suostui vain hokemaan mistä keskusta ei ole valmis leikkaamaan”, kirjoitettiin *Satakunnan Kansassa*⁷⁹. ”Pääministerin virka tuo uskottavuutta, mutta epäselvät vastaukset syövät sitä”, arvioitiin *Iltalehdessä*⁸⁰. ”Jatkaa pidettyä linjaansa poliittisessa linjauksissaan”, arvioitiin STT:n uutisessa⁸¹. ”Ainoana puheenjohtajana ei vielä kukaan pystynyt sanomaan sitä, mistä voi säästää” arvioitiin *Savon Sanomien* uutisessa⁸². Kiviniemen haluttomuus vastata leikkauksia

⁷³ Keski-suomalainen 20.3.2011: ”Nuoret uljakkeet ja yksi rötväke” (kolumni, Pekka Mervola).

⁷⁴ *Ilta-Sanomien* 18.3.2011: ”Näin he selviytyivät”.

⁷⁵ *Ilta-lehti* 18.3.2011: ”IL-raati analysoi vaalistarttia”.

⁷⁶ *Satakunnan Kansa* 14.4.2011: ”Jutta Urpilainen tarjosi Portugalille pitkää lainojen maksuaikaa”.

⁷⁷ *Kymmenen Uutiset*, MTV3 13.4.2011.

⁷⁸ *Ylen aamu-tv*, Yle TV1 15.4.2011.

⁷⁹ *Satakunnan Kansa* 1.4.2011: ”Kiviniemi ja Katainen vetivät yhtä köyttä tv-tentissä”.

⁸⁰ *Ilta-lehti* 1.4.2011: ”Näin he selviytyivät”.

⁸¹ *Länsi-Savo* 1.4.2011: ”Keskustalta ei herunut leikkauskohteita vielä kukaan”.

⁸² *Savon Sanomat* 7.4.2011: ”Ydinvoiman jatkolle punaista”.

koskeviin kysymyksiin toistui uutisjutuissa lähes kaikkien vaalikeskusteluiden jälkeen. Kun Kiviniemi vaalikevään viimeisessä Yleisradion *Suuressa vaalikeskustelussa* vain muutamia päiviä ennen vaaleja esitti konkreettisia leikkauskohteita, näyttäytyi tämäkin toimittajille epäjohdonmukaisena toimintana. ”Leikkauksia ei tarvita, mutta sitten tarvitaan”, ihmeteltiin *Iltalehdessä*.

Toinen kritiikki, joka toistui usein vaalikeskusteluita arvioivissa kirjoituksissa, liittyi Kiviniemen kiertelyyn, välttelyyn ja väistelyyn eurotukikysymyksessä⁸³. Vesa Somppi kirjoitti *Keskisuomalaisessa* Kiviniemen vaatineen muilta vastausta euro maiden tukiasiassa, mutta jättäneen itse vastaamatta omaan kysymykseensä⁸⁴. *Helsingin Sanomien* uutisen mukaan Kiviniemi vaati oppositiolta vaihtoehtoja, mutta totesi samaan hengenvetoon, ettei vaihtoehtoja ole⁸⁵. *Hufvudstadsbladetissa* tutkija arveli Kiviniemen vaihtoehdottomuuspuheiden voivan ärsyttää kansalaisia. Miksi järjestää vaalit, jos vaihtoehtoja ei ole, kysyi tutkija haastattelussa.⁸⁶

Kiviniemen esiintymisistä ja niihin liittyvistä arvioista piirtyi kuva puoluejohtajasta, jolla on vaikeuksia artikuloida selvästi puolueen linjaa. Kiviniemellä oli leh tituttujen perusteella vaikeuksia asemoida puoluetta molemmilla vaalien kannalta keskeisillä ulottuvuuksilla. EU:n talouskriisissä Kiviniemen esitettiin tasapainoilevan akselilla, jonka toisessa reunassa oli euromyönteiset kokoomuslaiset ja toisella laidalla eurokriittiset perussuomalaiset. Toisaalta jutuissa annettiin ymmärtää, että Kiviniemellä oli vaikeuksia asemoida puoluetta myös vasemmisto–oikeisto-ulottu vuudella ja ottaa kantaa leikkauksiin ja niiden kohdentamiseen.

Kuten edellä todettiin, vaaliohjelmat toimivat kevään vaalijulkisuudessa kampanjointia rytmittävinä mediatapahtumina, jotka tarjosivat toimittajille mahdollisuuden analysoida puheenjohtajien pärjäämistä kilpajuoksussa kohti vaalipäivää. Mikäli Kiviniemen ”kilpailukuntoa” arvioidaan sanomalehdissä esitettyjen arvioiden pohjalta, oli Kiviniemen trendi laskeva. Kiviniemen asiallisuus kääntyi analyyseissa nopeasti harmaudeksi, kun Kiviniemi ei arvioiden mukaan pystynyt tarjoamaan tenteissä mitään uutta. Kiviniemen niin sanottuihin ”rutiinisuuorituksiin”⁸⁷ alettiin kampanjan edetessä suhtautua yhä kielteisemmin.

⁸³ Etelä-Suomen Sanomat 19.3.2011: ”Nyt päästiin asiaan” (pääkirjoitus); Keskisuomalainen 18.3.2011: ”Ydinvoima jakoi mielipiteet”.

⁸⁴ Keskisuomalainen 18.3.2011: ”Ydinvoima jakoi mielipiteet”.

⁸⁵ Helsingin Sanomat 14.4.2011: ”Pääministeritentissä kiivailtiin taas eurotuista”.

⁸⁶ Hufvudstadsbladet 15.4.2011: ”Debaterna hårdare än på länge”.

⁸⁷ Hufvudstadsbladet 16.4.2011: ”Urpilainen kampanjens stjärna”.

Vastuunkantaja Katainen

Kiviniemen tavoin toinen kärkiehdokas tulevaksi pääministeriksi oli kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen. Katainen valittiin kokoomuksen puheenjohtajaksi 2004 ja hänen kaudellaan kokoomuksen vaalimenestys oli ollut jatkuvasti nousujohteista. Julkisuudessa Kataisesta oli piirtynyt vuosien varrella verrattain myönteinen ja asiallinen kuva⁸⁸, joka sai lisää syvyyttä Kataisen toimiessa vaalikaudella 2007–2011 ensin Matti Vanhasen ja sitten Mari Kiviniemen hallitusten valtiovarainministerinä. Ministeriytensä myötä Katainen näyttäytyi julkisuudessa erityisesti talousasioihin perehtyneenä poliitikkona, jonka julkisuuskuvasa ei ollut suurempia säröjä.⁸⁹

Kun kokoomus sai vaalien alla tehdyissä kannatusmittauksissa toistuvasti suurimman kannatuksen, olivat odotukset puolueessa korkealla. Kataista pidettiin julkisuudessa yhtenä todennäköisimpänä vaihtoehtona pääministeriksi. Lisäksi Kataisella oli television vaalikeskusteluista vankka kokemus, sillä hän oli saanut tulikasteensa vaalikeskusteluihin jo vuoden 2004 eurovaaleissa ja esiintynyt sittemmin kymmenissä television vaalikeskusteluissa niin euro-, kunnallis- kuin eduskuntavaalienkin yhteydessä.

Istuva valtiovarainministeri oli odotetusti yksi seuratuimmista poliitikoista myös television vaaliohjelmia käsittelevissä kirjoituksissa. Kataisen esiintymistä luonnehdittiin myönteisimmillään luontevaksi, rennoksi, innostuneeksi, innokkaaksi, pirteäksi ja suorasanaiseksi⁹⁰. Huolimatta siitä, että Katainen oli vaalikeskusteluissa hallituksen edustajana, kirjoitettiin hänen toistuvasti haastaneen tai jopa ”ahdistaneen nurkkaan” kilpakumppaninsa⁹¹. Kataisen vahvuutena pidettiin hänen tapaansa toistaa puolueen keskeisiä teesejä, jolloin ne tulevat kaikille äänestäjille tutuiksi⁹².

Erityisesti Katainen sai kiitosta asiaosaamisestaan. *Ilta-Sanomissa* Kataisen arvioitiin argumentoivan vakuuttavasti ja olevan muita paremmin perillä asiakysymyksistä⁹³. *Iltalehdessä* arveltiin Kataisen kokemuksen näkyvän ja asiakysymysten

⁸⁸ Helsingin Sanomat 1.11.2008: ”Kysely: Poliitikoista Kataisella paras imago”.

⁸⁹ Berg et al. 2009, 64–69.

⁹⁰ Keski-suomalainen 18.3.2011: ”Ydinvoima jakoi mielipiteitä”; *Ilta-Sanomat* 18.3.2011: ”Näin he selviytyivät”;

Ilta-lehti 1.4.2011: ”Näin he selviytyivät”.

⁹¹ *Savon Sanomat* 18.3.2011: ”Euroalueen kriisin hoito kuumensi”; *Ilta-Sanomat* 1.4.2011: ”IS-raati: Katainen oli ykkönen”.

⁹² *Ilta-Sanomat* 7.4.2011: ”Näin he pärjäivät”.

⁹³ *Ilta-Sanomat* 18.3.2011: ”Näin he selviytyivät”.

olevan Kataisella parhaiten hallussa⁹⁴. *Satakunnan Kansassa* Kataisen kerrottiin selittäneen ”Timo Soinille kärsivällisesti miten asiat oikeasti ovat”⁹⁵. Erityisesti viimeinen esimerkki on mielenkiintoinen, sillä siinä toimittaja tulee rakentaneeksi asetelman, jossa toisen puheenjohtajan kanta edustaa rationalismia ja toisen ei. Vaalikeskusteluihin liittyvien arvioiden perusteella Katainen oli puheenjohtajajoukon pragmaatikko, joka perustaa ratkaisunsa ideologian sijasta tosiasioihin. Tämänkaltainen määrittely sisältää automaattisesti myös ajatuksen vähemmän rationaalisista kilpailijoista.

Kataisen kenties merkittävin saavutus vaalikeskusteluiden aikana liittyi hänen lanseeraamaansa ajatukseen vastuullisuudesta. Katainen toisti useissa vaalikeskusteluissa kokoomuksen edustavan suomalaisessa politiikassa vastuullista ajattelua ja myös itseään hän markkinoi vastuunkantajana. Merkille pantavaa on, että tämä viesti toistui hämmästyttävän usein myös vaaliohjelmista kirjoitetuissa sanomalehtijutuissa.⁹⁶ Julkisuuden hallinnan näkökulmasta tämän viestin läpiviemistä sanomalehtijulkisuuteen voidaan pitää merkittävänä onnistumisena.

Asiakysymysten osalta Katainen profiloitui ehdokasjoukosta selvimmin hallituksen harjoittaman politiikan puolustajaksi. Katainen puolusti vaaliohjelmista hallituksen tekemiä ratkaisuja niin europolitiikassa kuin veropolitiikassakin ja Kataisesta piirtyi sanomalehtitekstien perusteella varsin johdonmukainen kuva. Siinä missä sekä Urpilaista että Kiviniemeä kritisoitiin kiertelystä ja epäselvistä linjauksista, erottui Katainen joukosta johdonmukaisuudellaan. Tämän seurauksena Kataisen katsottiin usein olevan asiakysymyksissä vahvimmillaan. Esimerkiksi vaalien tärkeimmässä teemassa eli Euroopan unionin talouskriisin käsittelyssä Katainen piti johdonmukaisesti kiinni hallituksen valitsemasta linjasta osallistua talousvaikeuksissa olevien maiden auttamiseen. Tämä olikin Kataiselle helppoa verrattuna hallituskumppani keskustaan, sillä kokoomuksen kannattajakunta oli äänestäjäkunnan EU-myönteisintä⁹⁷.

Katainen sai myönteisiä arvioita erityisesti ensimmäisistä vaalikeskusteluista, mutta mitä pidemmälle vaalikampanja eteni, sitä useammin Kataisen esiintymiseen liitettiin myös negatiivisia piirteitä. *Satakunnan Kansassa* kerrottiin Kataisen luetelleen teesinsä, mutta tarinan alkavan vaikuttaa liiankin tutulta⁹⁸. Välillä häntä

⁹⁴ Ilta-lehti 1.4.2011: ”Näin he selviytyivät”.

⁹⁵ Satakunnan Kansa 1.4.2011: ”Kiviniemi ja Katainen vetivät yhtä köyttä tv-tentissä”.

⁹⁶ Satakunnan Kansa 18.3.2011: ”Puoluejohtajat kinasivat totutusti EU-takauksista ja verotuksesta”; Ilta-lehti 18.3.2011: ”IL-raati analysoi vaalistarttia”; Ilta-Sanomat 14.4.2011: ”Urpilainen oli ykkönen”.

⁹⁷ Haavisto 2012, 12.

⁹⁸ Satakunnan Kansa 14.4.2011: ”Jutta Urpilainen tarjosi Portugalille pitkää lainojen maksuaikaa”.

moitittiin väsyneen, hermostuneen, tuskastuneen ja alistuneen oloiseksi ja kärsivän näköiseksi. Samanaikaisesti hänen esiintymisestään löydettiin kuitenkin runsaasti myös myönteisiä piirteitä, joten yksioikoisen huonosti Katainen ei lehtikirjoitusten perusteella esiintynyt yhdessäkään tv-keskustelussa.⁹⁹

Kokonaisuudessaan Kataisen esiintymiseen liittyvistä arvioista jää myönteinen kokonaiskuva. Kataisen esiintymistä kritisoitiin aika ajoin, mutta myönteisiä arvioita oli kuitenkin suhteessa huomattavasti enemmän kuin negatiivisia. Toimitajat arvostivat toisaalta Kataisen rentoa esiintymistä, toisaalta hänen asiaosaamistaan. Kataisen esiintyminen oli lehtikirjoitusten perusteella varmaa läpi vaalikampanjan ja koko puheenjohtajajoukosta hänen julkisuuskuvaansa liittyi kaikkein vähiten riitasointuja.

Urpilainen – vaalikeskusteluiden yllättäjä

Siinä missä Kataisen ja Kiviniemen lähtöasetelmat vaalikeskusteluihin olivat myönteiset, olivat Urpilaisen lähtöasetelmat huomattavasti haastavammat. Urpilainen valittiin SDP:n puheenjohtajaksi keväällä 2008, kun puolueen edeltävä puheenjohtaja Eero Heinäluoma päätti luopua tehtävästä vuoden 2007 hävittyjen eduskuntavaalien jälkimainingeissa. Urpilainen oli perinteikkään puolueen ensimmäinen naispuheenjohtaja ja julkisuudessa hänen valintaansa liitettiin runsaasti korkeita odotuksia.¹⁰⁰

SDP:n kannatus ei kuitenkaan lähtenyt odotettuun nousukiitoon ja heikosti menneiden kuntavaalien jälkeen Urpilaista alettiin kritisoida niin puolueen sisä- kuin ulkopuoleltakin. Puheenjohtajakautensa edetessä Urpilainen joutui erilaisten mediakohujen kohteeksi ja hänen julkisuuskuvansa kärsi monenlaisia kolhuja. Urpilaisen arvioitiin erilaisissa imagomittauksissa olevan esimerkiksi räksyttävä ja teennäinen.¹⁰¹ Kun SDP:n kannatus jatkoi putoamistaan¹⁰², käytiin julkisuudessa laaja keskustelu niin SDP:n tilasta kuin Urpilaisen asemasta puolueen puheenjohtajana. Paine Urpilaista kohtaan lisääntyi, kun vaalien alla tehdyt kannatusmit-

⁹⁹ Hufvudstadsbladet 16.4.2011: "Urpilainen kampanjens stjärna"; Ilta-Sanomat 14.4.2011: "Urpilainen oli ykkösen"; Iltalehti 15.4.2011: "Näin he pärjäisivät"; Helsingin Sanomat 14.4.2011: "Pääministeritentissä kiivailtiin taas eurotuista".

¹⁰⁰ Niemi 2009, 148–149.

¹⁰¹ Urpilaisen julkisuukuvaan liittyneitä keskusteluita: "Glamour-kissa" -keskustelu liittyi Urpilaisen esiintymiseen iltapäivälehdessä verkkosukkahousuissa (ks. esim. Ilta-Sanomat 20.1.2009: "Kis, kis, sääripari"); "Papukaija" -keskustelu liittyi vuoden 2008 kunnallisvaalien tulosiltaan, jossa Urpilainen aloitti useasti haastattelun samalla virkkeellä (ks. esim. Uusi Suomi 27.10.2008: "Video 'papukaija-Urpilaisesta' naurattaa"); Helsingin Sanomat 1.11.2008: "Kysely: Kataisella poliitikoista paras imago"; Ilta-Sanomat 6.10.2009: "Vanhanen ja Urpilainen imagoalhossa".

¹⁰² Ylen verkkosivut. Yleisradion puoluekannatusmittari. (<http://yle.fi/puoluekannatusmittari/>)

taukset osoittivat, ettei Urpilaisella ole kannatusta edes omien keskuudessa¹⁰³. Keskustelu SDP:n ja erityisesti Urpilaisen tulevaisuudesta oli eräitä alkuvuoden näkyvimpiä puheenaiheita¹⁰⁴. Urpilaisen aseman arvioitiin olevan eduskuntavaaleissa vaakalaudalla ja vaaleja pidettiin Urpilaisen viimeisenä näytön paikkana. Vaalikevättä ennakkoiden *Karjalaisen* pääkirjoituksessa arvioitiin tammikuun alussa vaalitenttien alkavan näyttää Urpilaisen viimeiseltä oljenkorrelta¹⁰⁵.

Kun vaalikeskustelut käynnistyivät maaliskuussa, olivat Urpilaisen esiintymiseen liittyneet arviot eräällä tavalla jatkoa aiemmille analyyseille. *Turun Sanomissa* Urpilaisen helmasyntinä pidettiin luennointia¹⁰⁶. Useissa jutuissa Urpilaisen puheita pidettiin epäaitoina ja ulkoa opetellun kuuloisilta. ”Kuulosti rikkinäiseltä levytä Kataisen ahdistellessa”, arvioitiin *Iltalehdessä*.¹⁰⁷ *Vaalistartista* tehdyissä arvioissa Urpilaisen esiintymistä analysoitiin pääasiassa kielteisessä sävyssä. *Satakunnan Kansan* ja *Aamulehden* arvioissa Urpilaisen lauseet kuulostivat ajoittain teinikieleltä ja asuvalintakin oli mennyt pieleen: ”Jutta Urpilainen olisi voinut mustan housupuvun sijasta valita jotain värikkäämpää.”¹⁰⁸

Samankaltaiset arviot jatkuivat seuraavissa keskusteluissa. Useissa lehdissä Urpilaisen arvioitiin haastavan hallituspuolueita aktiivisesti, mutta Urpilaisen osuutarkkuutta pidettiin heikkona.¹⁰⁹ Lisäksi Urpilaisen EU-kantoja pidettiin kyseenalaisina, sillä olihan SDP:tä totuttu pitämään erittäin Eurooppa-myönteisenä puolueena. ”Urpilainen ei tosin vielääkään ihan yksiselitteisesti saanut kakistettua mikä puolueen kanta tosipaikan tullen on. Urpilainen pelaa nyt aikaa. Kukaan tuskin uskoo SDP:n tekevän euroalueen rahoitusjärjestelyiden ulkopuolelle jäämisestä kynnyskysymystä”, arvioitiin esimerkiksi *Aamulehden* pääkirjoituksessa.¹¹⁰

¹⁰³ Helsingin Sanomat 8.1.2011: ”Kannatus ei kartu oppositiossa”.

¹⁰⁴ Iltalehti 4.1.2011: ”Urpilaisen viika”; Ilta-Sanomat 3.1.2011: ”Mikä avuksi demareille”; Aamulehti 15.1.2011: ”Kello käy ja sdp:n hätä on suuri” (pääkirjoitus); Ilkka 5.1.2011: ”Pitää laskeutua ihmisten tasolle, ei vaihtaa puoluejohtoa”; Kaleva 8.1.2011: ”Kysely: Urpilaisella ei kannatusta SDP:n johtoon”; Helsingin Sanomat 8.1.2011: ”Sdp:n kenttä oireilee” (pääkirjoitus).

¹⁰⁵ Karjalainen 8.1.2011: ”Vaalitentit alkavat olla Urpilaisen viimeinen oljenkorsi” (pääkirjoitus).

¹⁰⁶ Turun Sanomat 18.3.2011: ”Katainen, Soini ja Wallin suopeimpia uusille ydinreaktoreille”.

¹⁰⁷ Turun Sanomat 18.3.2011: ”Katainen, Soini ja Wallin suopeimpia uusille ydinreaktoreille”; Etelä-Suomen

Sanomat 19.3.2011: ”Nyt päästiin asiaan” (pääkirjoitus); Iltalehti 18.3.2011: ”IL-raati analysoi vaalistarttia”.

¹⁰⁸ Satakunnan Kansa 18.3.2011: ”Puoluejohtajat kinasivat totutusti EU-takauksista ja verotuksesta”; Aamulehti 18.3.2011: ”Soini johdatti haastajat hallituksen kimppuun”.

¹⁰⁹ Satakunnan Kansa 1.4.2011: ”Kiviniemi ja Katainen vetivät yhtä köyttä tv-tentissä”; Lapin Kansa 7.4.2011:

”Vain Soini ja Arhinmäki jäisivät pois Libyasta”.

¹¹⁰ Aamulehti 1.4.2011: ”Soini pelasi itsensä paitsioon” (pääkirjoitus).

Siinä missä Kiviniemen ja Kataisen arveltiin suoriutuneen erityisen hyvin ensimmäisissä vaalikeskusteluissa, onnistui Urpilainen toimittajien mielestä paremmin lähempänä vaalipäivää. *Kalevan* pääkirjoituksessa arvioitiin Yleisradion neljän suuren tentin jälkeen Urpilaisen hyvin tehtyjen kotiläksyjen mahdollistavan hänen nousemisensa varteenotettavaksi haastajaksi Kiviniemelle ja Kataiselle.¹¹¹ Väli-Suomen sanomalehtien ja *Turun Sanomien* uutisessa MTV3:n pääministeritentistä Urpilaisen arvioitiin nousseen opposition kärkihahmoksi ja jättäneen Soinin taakseen.¹¹² Kirjoitukset paitsi loivat vaikutelmaa tv-keskusteluiden suuresta vaikutuksesta puolueiden kannatukseen, ne myös antoivat viitteitä Urpilaisen julkisuuskuvan parantumisesta.

Samankaltaiset arviot jatkuivat myös Yleisradion *Suureen vaalikeskusteluun* liittyvissä kirjoituksissa. *Hufvudstadsbladetissa* mediakonsultti Petteri Väänänen arvioi Urpilaisen aiempaa selkeäkielisemmäksi, vapautuneemmaksi, inhimillisemmäksi, asiallisemmaksi ja energisemmäksi. *Aamulehdessä* Urpilaisen arvioitiin esiintyneen jälleen varmasti, hallitsevan keskusteltavat asiat ja jopa peitonneen Kataisen tiedoillaan sekä inhimillisyydellään¹¹³. Arvioissa Urpilaisen katsottiin lisäksi päässeen eroon kielteisistä piirteistään, kuten ärsyttävyydestä ja opettajamaisuudesta¹¹⁴.

Viimeisissä tenttiarvioissa Urpilainen esitettiin aktiivisena haastajana, joka onnistui useampaan otteeseen horjuttamaan kilpailijoitaan:

*Sai Kataisen pulssin nousemaan*¹¹⁵.

*Sai Kataisen ja Kiviniemen hämilleen*¹¹⁶.

*Onnistui hermostuttamaan Kiviniemen*¹¹⁷.

*Katainen lämpeni syytöksistä. 'Minusta Jyrki ei kannata hermostua', Urpilainen näpäytti takaisin valtiovarainministeriä*¹¹⁸.

*Onnistui nyt järkyttämään Kataisen tasapainoa valtiovarainministerin omalla tontilla*¹¹⁹.

¹¹¹ Kaleva 2.4.2011: Neljän suuren vaalikeskustelu jätti odotuksia seuraaviin tentteihin." (pääkirjoitus).

¹¹² Ks. esim. Turun Sanomat 14.4.2011: "Urpilainen haastoi hallitusta eurosta Soinin arvostellessa päätöksiä."

¹¹³ Aamulehti 15.4.2011: "Hallitus myönsi tv-tentissä epäonnistuneensa vanhusasiassa."

¹¹⁴ Ilta-Sanomat 14.4.2011: "Urpilainen oli ykkönen."

¹¹⁵ Satakunnan Kansa 14.4.2011: "Jutta Urpilainen tarjosi Portugalille pitkää lainojen maksuaikaa."

¹¹⁶ Ilta-Sanomat 14.4.2011: "Urpilainen oli ykkönen."

¹¹⁷ Aamulehti 15.4.2011: "Hallitus myönsi tv-tentissä epäonnistuneensa vanhusasiassa."

¹¹⁸ Satakunnan Kansa 14.4.2011: "Jutta Urpilainen tarjosi Portugalille pitkää lainojen maksuaikaa."

¹¹⁹ Iltalehti 14.4.2011: "Näin he selviytyivät".

Samalla, kun Urpilaisen rooli hallituksen ykköshaastajana tuli selvemmin läpi teksteissä, alettiin hänen linjauksiaan pitää uskottavampana. Siinä missä Kiviniemen linjaa pidettiin läpi kampanjan horjuvana, alkoi Urpilaisen uskottavuus lisääntyä toimittajien silmissä. Kun Urpilainen toisti tentistä toiseen johdonmukaisesti puolueensa EU-linjaukset, ei niitä enää aktiivisesti kyseenalaistettu vaaliohjelmiin liittyneissä arvioissa.¹²⁰

Myönteisemmiksi Urpilaiseen esiintymiseen liittyvät arviot muuttuivat viimeisellä viikolla ennen vaaleja, jolloin televisiossa esitettiin sekä MTV3:n *Pääministeritentti* että Yleisradion *Suuri vaalikeskustelu*. MTV3:n vaaliasiantuntija Kimmo Grönlund kehui Urpilaisen parantaneen parhaiten juoksuaan ja olleen vakuuttava.¹²¹ *Ylen aamu-tv:ssä* asiantuntijat arvioivat Urpilaisen esiintyneen kenties gallupien siivittämänä energisesti ja vakuuttavasti¹²². *Aamulehdessä* Urpilaisen katsottiin olleen tietävä ja rohkea. *Ilta-Sanomien* raadin jäsenten mielestä Urpilainen oli petrannut todella paljon. Urpilainen oli toisaalta valpas, terrierin tyylinen, aktiivinen ja tarmokas, toisaalta varma, rauhallinen ja vakava.¹²³ ”Urpilainen on saanut selvästi uutta puhtia kohenevista gallup-lukemista ja hyvistä tv-esiintymisistä. Hän on vienyt Soinin roolia hallituksen haastajana. Urpilainen myös esittää asiansa selvästi”, arvioitiin *Satakunnan Kansassa*¹²⁴. Gallup-kannatuksen nousulla viitattiin edeltävänä päivänä julkaistuun *Helsingin Sanomien* gallupiin.

Viittaukset gallupeihin ovat mielenkiintoisia, sillä Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa on havaittu, että vaaliväittelyihin liittyvät lehdistöarviot seuraavat jossain määrin gallupien tuloksia siten, että gallupeissa hyvin menestyvien ehdokkaiden esiintymistä arvioidaan usein positiivisemmassa valossa kuin ehdokkaita, joille mitataan heikompia gallup-kannatuksia¹²⁵. Gallupit antavat toimittajille selkänöjan jota vasten arvioida poliitikkojen esiintymistä. Mikäli gallup-luvuissa tapahtuu muutoksia, liitetään nämä muutokset tyypillisesti juuri televisioesiintymisiin.¹²⁶ Onkin mielenkiintoista pohtia, missä määrin Urpilaisen parantunut esiintyminen liittyi gallup-menestykseen ja kuinka suurelta osin sen liittyi hänen tosiasialliseen petraamiseensa vaalikeskusteluissa.

¹²⁰ Ilta-Sanomat 14.4.2011: ”Urpilainen oli ykkönen”; Satakunnan Kansa 14.4.2011: ”Jutta Urpilainen tarjosi Portugalille pitkää lainojen maksuaikaa”.

¹²¹ Huomenta Suomi, MTV3 14.4.2011.

¹²² Ylen aamu-tv, Yle TV1 15.4.2011.

¹²³ Ilta-Sanomat 14.4.2011: ”Urpilainen oli ykkönen”.

¹²⁴ Satakunnan Kansa 14.4.2011: ”Jutta Urpilainen tarjosi Portugalille pitkää lainojen maksuaikaa”.

¹²⁵ Lemert et al. 1999, 185.

¹²⁶ Pitkänen 2006, 198–199.

Kaiken kaikkiaan toimittajat olivat melko johdonmukaisesti sitä mieltä, että Urpilainen paransi esiintymistään vaalikampanjan edetessä. Näin ollen onkin todennäköistä, että hän todella esiintyi vaalien alla esitetyissä keskusteluissa aktiivisemmin ja uskottavammin kuin ensimmäisissä vaalikeskusteluissa. Vaalien jälkeen *Helsingin Sanomien* teettämässä kyselyssä kerrottiin myös kansalaisten arvioineen Urpilaisen parantaneen esiintymistään eniten vaalien viime hetkillä¹²⁷. Toisaalta esiintymisanalyyseissa tapahtunut nopea muutos herättää kysymyksen siitä, muutuiko Urpilaisen esiintyminen todella niin dramaattisesti parempaan suuntaan kuin esiintymisarvioiden perusteella näyttäisi tapahtuneen.

Esiintymiseen liittyvät arviot ovat erittäin subjektiivisia ja voikin olla, että Urpilainen oli vaaliohjelmien alkaessa ehdokasjoukosta eniten heikon julkisuuskuvansa vanki. Imagoiden voiman on sanottu piilevän niiden suodatinvaikutuksessa. Ihmisillä on voimakkaita ennakkokäsityksiä asioista ja ihmisistä. Nämä omaksutut näkemykset ohjaavat tulkintoja ja ne voivat heikentää ihmisten havaintokykyä suhteessa havainnoinnin kohteeseen. Kohdetta tarkastellaan suhteessa omiin ennakkokäsityksiin ja kohteesta haetaan piirteitä, jotka vahvistavat ennakkokäsityksiä.¹²⁸ On mahdollista, että Urpilaisen heikko julkisuuskuva ohjasi jossain määrin hänestä syntyviä tulkintoja ensimmäisissä vaalikeskusteluissa ja vastaavasti, kun Urpilainen ei ollutkaan niin heikko kuin hänen julkisuuskuvansa antoi odottaa, paranivat hänen esiintymiseensä liittyvät arviotkin suhteellisesti eniten. Urpilainen onnistui muuttamaan ehdokasjoukosta kenties eniten häneen liitettyjä ennako-odotuksia positiivisempaan suuntaan.

Vaalikeskusteluiden sivustakatsojat

Kuten edellä kuvattiin, vaalikampanjointi on erityisesti 2000-luvulla painottunut yhä voimallisemmin suuriin puolueisiin, joilla on potentiaalinen mahdollisuus nousta eduskunnan suurimmaksi puolueeksi. Pienempien puolueiden näkökulmasta tämä kehitys on merkinnyt niiden aseman heikentymistä julkisuudessa. Vaalikeskusteluiden keskittyessä pääministeritaistoon, on pienten puolueiden yhä vaikeampi saada omia poliittisia linjauksiaan esille. Vaalikeskusteluiden kohdalla epätasa-arvoista asetelmaa korostavat erikseen järjestettävät pääministeritentit, joista pienempien puolueiden edustajat jäävät ulos.

¹²⁷ Helsingin Sanomat 1.5.2011: "HS-gallup: Urpilainen paransi eniten esiintymistään vaalien loppumetreillä".

¹²⁸ Karvonen 1999, 61.

Pieniä puolueita edustivat vuoden 2011 eduskuntavaaleissa kristillisdemokraattien Päivi Räsänen, rkp:n Stefan Wallin, vasemmistoliiton Paavo Arhinmäki sekä vihreiden Anni Sinnemäki. He pääsivät osallistumaan puheenjohtajille järjestettävistä suomenkielisistä vaalikeskusteluista kolmeen, siinä missä suuremmilla puolueilla esiintymisiä oli viisi ja perussuomalaisten Timo Soinilla peräti kuusi. Asetelman epätasa-arvoisuutta korosti vielä erikseen se, että niin sanotuissa pääministeritenteissä puheenjohtajille oli tarjolla suhteellisesti enemmän aikaa per ehdokas kuin suurissa vaalikeskusteluissa, joihin osallistuu neljän ehdokkaan sijaan kahdeksan ehdokasta.

Pienten puolueiden puheenjohtajien esiintymisessä nähtiin olleen eroja, mutta yhteisiäkin piirteitä oli. Ensinnäkin kaikkia pienten puolueiden puheenjohtajia kritisoitiin passiivisuudesta. Puheenjohtajilla oli yksittäisiä onnistumisia, mutta kaikkien katsottiin ajautuneen jossain vaiheessa sivuun keskustelusta. ”Mitään sanomaton, ei antanut mitään koko keskustelulle”, summattiin Sinnemäen suoritusta vaalstartissa¹²⁹. Arhinmäen ja Räsänen arvioitiin jääneen statistiksi MTV3:n *Suuressa vaalikeskustelussa*. Wallin oli puolestaan ajautunut Ylen *Suuressa vaalikeskustelussa* pariiksi tunniksi sivuraiteelle¹³⁰. Osin tämänkaltaista kritiikkiä voidaan pitää epärealistisena, sillä vaalikeskusteluissa ensimmäiset puheenvuorot annettiin tyypillisesti suurten puolueiden edustajille¹³¹.

Pienten puolueiden ehdokkaille paras mahdollisuus erottua joukosta ja päästä sanomalehteen liittyi erilaisiin kaskuihin ja huumoriin. *Vaalistartissa* Anni Sinnemäki ampui alas Timo Soinin käyttämän kielikuvan meloneista ja omenoista, jonka seurauksena toimittajat kiittelivät hänen huumorintajuaan ja osa nosti hänet keskustelun parhaimmiston¹³². Stefan Wallin puhui MTV3:n keskustelussa ”Virus Valge -mäyräkoirista”, joita suomalaiset alkaisivat Virosta karrätä Suomeen, mikäli alkoholiveroa korotettaisiin. Tämä sutkautus löysi tiensä vaaliohjelman käsitteleviin uutisjuttuihin.¹³³ Humoristiset kommentit olivatkin yksi keino, jolla pienten puolueiden edustajat saattoivat ylittää uutiskynnyksen ja nousta näkyvästi esille televisiokeskusteluita käsittelevissä uutisjutuissa. Toisinaan nimittäin kävi niinkin, ettei uutisjutuissa mainittu lainkaan kaikkia keskustelussa läsnä olleita puheenjoh-

¹²⁹ Ilta-lehti 18.3.2011: ”IL-raati analysoi vaalistarttia”.

¹³⁰ Savon Sanomat 7.4.2011: ”Ydinvoiman jatkolle punaista”; Ilta-Sanomat 15.4.2011: ”Urpilainen vakuutti taas”.

¹³¹ Suuri vaalikeskustelu, MTV3 6.4.2011; Suuri vaalikeskustelu, Yle TV1 14.4.2011.

¹³² Turun Sanomat 18.3.2011: ”Vesa Somppi: Keskisuuret onnistuivat” (kommentti); Etelä-Suomen Sanomat 18.3.2011: ”Euroalueen kriisin hoito kuumensi tunnelmat vaalistartissa”.

¹³³ Satakunnan Kansa 7.4.2011: ”Vain Soini ja Arhinmäki jäisivät pois Libyasta”; Aamulehti 7.4.2011: Soini ja Arhinmäki eivät lähtisi Libyaan”.

tajia.¹³⁴ Vaalikeskustelusta sanomalehden kautta seuraava kansalainen saattoi siis jäädä siihen käsitykseen, ettei mainitsematta jäänyt puoluejohtaja ollut paikalla lainkaan.

Tarkasteltaessa pienten puolueiden puheenjohtajista kirjoitettuja arvioita yksitellen erottuvat joukosta paremmin pärjänneet Päivi Räsänen ja Paavo Arhinmäki sekä heikommin pärjänneet Stefan Wallin ja Anni Sinnemäki. Ajoittaisista passiivisuussyytöksistä huolimatta kristillisdemokraattien Päivi Räsänen esiintymistä toimittajat pitivät verrattain hyvänä. Räsänen puheenvuoroista tehtiin muutamia nostoja uutistekstiin ja hänen esiintymistään pidettiin aktiivisena, räväkkänä ja terävänä. Räsänen esiintymiseen liittyneet arviot säilyivät melko muuttumattomina läpi vaalikeskusteluiden ja yleisvaikutelma Räsänen esiintymisestä jäi myönteiseksi.¹³⁵ Onnistujien joukkoon kuuluu myös vasemmistoliiton Paavo Arhinmäki, jonka esiintymistä pidettiin toimittajien arvioissa yleensä hyvänä. Arhinmäen katsottiin haastavan ärhäkkäästi hallituspuolueita ja nostavan esiin vasemmistoliitolle tärkeitä teemoja.¹³⁶

Ailahtelevammin pärjäivät toimittajien mielestä vihreiden Anni Sinnemäki sekä rkp:n Stefan Wallin. Erityisesti Anni Sinnemäen esiintyminen tuntui jakavan toimittajia. Kriittikkiä sai erityisesti Sinnemäen puhetapa, jota moni toimittaja piti vaikeaselkoisena: ”Kähisee asiansa eikä sanoma tahdo välittyä”, arvioitiin *Keskisuomalaisessa*¹³⁷. Pitäisi treenata artikulaatiota, pohdiskeltiin *Hufvudstadsbladetissa*¹³⁸. Sinnemäen katsottiin myös poikkeuksellisen usein jääneen muiden keskustelijoiden varjoon. Toisinaan arviot menivät myös voimakkaasti ristiin. *Ilta-Sanomien* raadissa dosentti Pertti Timonen piti Sinnemäen esiintymistä Ylen *Suuressa vaalikeskustelussa* pahimpana pettymyksenä, kun taas *Ilta-Sanomien* politiikan toimittaja Eeva Ketvelin mielestä kyseessä oli Sinnemäen ylivoimaisesti paras vaalitenttiesiintyminen. Stefan Wallinia puolestaan kritisoitiin toistuvasti passiivisuudesta ja hänen puheenvuoroihinsa viitattiin vaaliohjelmia käsittelevissä jutuissa kaikkein vähiten. Pertti Timonen arvioikin, että Wallinille on varmasti turhauttavaa keskustella illasta toiseen kysymyksistä, joilla ei ole mitään vaikutusta puolueen kannatukseen. ”Haluaisi varmaan olla jossain muualla”, Timonen arveli.¹³⁹

¹³⁴ Lapin Kansa 15.4.2011: ”Hallituksesta ei tolkkua tentissä”.

¹³⁵ Savon Sanomat 7.4.2011: ”Ydinvoiman jatkolle punaista”; Ilta-Sanomien 15.4.2011: ”Urpilainen vakuutti taas”; Ilta-Sanomien 7.4.2011: ”Näin he pärjäivät”.

¹³⁶ Karjalainen 18.3.2011: ”Vesa Somppi: Keskisuuret onnistuivat” (kommentti); Iltalehti 18.3.2011: ”IL-raati analysoi vaalilistarttia”; Satakunnan Kansa 18.3.2011: ”Puoluejohtajat kinasivat totutusti EU-takauksista ja verotuksesta”; Aamulehti 18.3.2011: ”Soini johdatti haastajat hallituksen kimppuun”.

¹³⁷ Keskisuomalainen 20.3.2011: ”Nuoret uljakkeet ja yksi rötväke” (kolumni, Pekka Mervola).

¹³⁸ Hufvudstadsbladet 16.4.2011: ”Urpilainen kampanjens stjärna”.

¹³⁹ Ilta-Sanomien 15.4.2011: ”Urpilainen vakuutti taas”.

Pienempien puolueiden edustajien rooli jäi niin vaalikeskusteluissa kuin niitä käsittelevissä kirjoituksissakin melko vaatimattomaksi. Median kiinnostus kohdistui suurten puolueiden ehdokkaisiin ja taisteluun pääministerin paikasta, jonka seurauksena niin Arhinmäki, Räsänen Sinnemäki kuin Wallinkin saivat epäkiitollisen tehtävän toimia vaalikeskusteluiden ”statisteina”, joiden tärkein keino nousta näkyvämpään rooliin uutisoinnissa liittyi humoristisiin kommentteihin.

Puheenjohtajien kompetenssi puntarissa

Kuten edellä on kuvattu, vaalikeskustelut ja niihin liittynyt julkinen keskustelu tarjosivat vaalijulkisuuteen monenlaisia virikkeitä. Vaaliohjelmat toimivat ensinnäkin vaalikampanjointia rytmittävinä välietappeina kuljettaessa kohti vaalipäivää. Debatti pääministeritenttien osallistujista loi ennakko-odotuksia. Itse tv-keskustelut jäsensivät vaalijulkisuutta toimien tärkeinä kiintopisteinä arvioitaessa puolueiden kilpailuasetelmia. Lisäksi vaaliohjelmat osallistuivat vaalien agendan määrittelyyn ja tarjosivat toimittajille mahdollisuuden arvioida puolueiden poliittisia linjauksia, esiintymistaitoa ja pukeutumista, puolueiden kilpailuasetelmia sekä puheenjohtajien välisiä kemoita.

Analysoidessaan vaaliohjelmiä tiedotusvälineet korostivat puoluejohtajien ja politiikan ulkoisten piirteiden merkitystä asiakysymysten kustannuksella. Puheenjohtajat näyttäytyvät journalistille ja sitä kautta myös suurelle yleisölle roolihenkilöinä, joiden heikkouksia ja vahvuuksia vaalikeskusteluissa pyrittiin valottamaan. Kontekstin tulkinnoille loivat puoluejohtajien henkilöhistoria, poliittinen kokemus, aiemmat onnistumiset ja epäonnistumiset sekä vaalikevään poliittinen asetelma.

Kokonaisuudessaan vaalikeskusteluja käsittelevien kirjoitusten jännite rakentui perussuomalaisten Timo Soinin muille puolueille asettamaan haasteeseen. Julkisessa keskustelussa muiden puolueiden tehtäväksi annettiin ennen vaalikeskustelujen alkua Soinin poliittisen viestin ja populistisen retoriikan ontouden osoittaminen. Paljon mielenkiintoa kohdistui myös huonosta julkisuuskuvasta kärsineeseen SDP:n Jutta Urpilaiseen, jonka poliittisen tulevaisuuden katsottiin olevan vaalikalaudalla eduskuntavaaleissa. Nämä ennakko-odotukset tulivat erityisen hyvin näkyviin ensimmäisistä vaalikeskusteluista kirjoitetuissa analyyseissa, joissa sekä Soini että Urpilainen sovitettiin heille ennakkoon käsikirjoitettuihin rooleihin. Vaalikeskusteluiden edetessä käsikirjoitus kuitenkin muuttui, kun Soinia ei saatu kiinni asiavirheistä ja Urpilainen piti johdonmukaisesti kiinni kriittisestä EU-kan-

nastaa. Mitä lähemmäksi vaalipäivää tultiin, sitä ahtaammalle hallituspuolueet toimittajien mielestä joutuivat SDP:n Jutta Urpilaisen haastaessa Timo Soinin säes-tämänä Mari Kiviniemeä ja Jyrki Kataista.

Utisanalyysien perusteella kiivaan poliittisen kilpajuoksun vahvimmita esi-tyksistä vastasivat hallituksen politiikkaa johdonmukaisesti puolustanut Jyrki Ka-tainen sekä jatkuvasti ”juoksuaan parantanut” Jutta Urpilainen. Jyrki Katainen oli uutisten perusteella puheenjohtajajoukon tasaisin suoriutuja, joka vakuutti toimit-tajat asiaosaamisellaan ja johdonmukaisuudellaan. Jutta Urpilainen sen sijaan pys-tyi parantamaan julkista kuvaansa vaalikampanjan aikana puheenjohtajajoukosta kaikkein eniten. Selvimmin kärkinelikosta epäonnistui lehtikirjoitusten perusteella keskustan Mari Kiviniemi, jonka asiaosaaminen ja rauhallisuus kääntyivät vaali-kampanjan aikana epäjohdonmukaisuudeksi ja passiivisuudeksi.

Kevään 2011 eduskuntavaalien vaalikeskusteluihin liittynyt journalismi edusti historiallisessa traditiossa tiedotusvälineiden vakiintunutta tapaa nostaa television vaaliohjelmat näkyvään rooliin vaalikampanjoinnissa. Vaalikampanjan aikana ja vaalien jälkeen useissa julkisissa puheenvuoroissa korostettiin television suurta merkitystä vaalituloksen kannalta.¹⁴⁰ Mielenkiintoinen kysymys liittyykin sii-hen, mikä merkitys vaaliohjelmissä ja niihin liittyneellä kirjoittelulla lopulta oli vaalien lopputulokseen. Vaaliohjelmien tosiasiallisista vaikutuksista kansalaisten äänestyspäätöksiin on olemassa ristiriitaista tietoa, ja yleisesti ottaen niiden vai-kutuksia kansalaisten äänestyspäätöksiin pidetään melko vähäisenä.¹⁴¹ Erityisesti eduskuntavaaleissa, joissa vain harva suomalainen pääsee tosiasiallisesti äänestä-mään puolueen puheenjohtajia, voi vaalikeskusteluiden vaikutus olla hyvin vähäi-nen. Lisäksi on hyvä muistaa, että kansalaisilla on voimakkaita ennakkokäsityksiä niin puoluejohtajista kun heidän edustamistaan puolueista, minkä seurauksena puoluejohtajien pärjäämistä vaaliohjelmissä sekä vaaliohjelmista tehtyjä tulkintoja arvioidaan usein omista subjektiivisista lähtökohdista.

Vaikkeivät television vaalikeskustelut vaalien lopputulosta ratkaisseetkaan, voidaan esittää, että puoluejohtajien arvioitu menestyminen tai epäonnistumi-nen televisiotenteissä rakensi puolueen brändiä, muokkasi puheenjohtajien ima-go ja saattoi vahvistaa vaaleihin jo muutoinkin liittyneitä trendejä. Kaikkein eniten kirjoittelu kuitenkin todennäköisesti vahvisti niitä tulkintakehyksiä, joista käsin kansalaiset politiikkaa 2000-luvulla arvioivat. Kriittistä tulkintaa mukailen

¹⁴⁰ Yleisradion verkkosivut 23.3.2011: ”Timo Soinista otetaan mittaa vaaliteenteissä” (kolumni, Risto Uimonen);

Jussi Lähde, Herrat pitävät vaaleista -blogi 18.4.2011: ”On analyysin aika, osa 1”.

¹⁴¹ McKinney & Carlin 2004, 209–214.

sanomalehtien ja television omaksumat puheenjohtajien esiintymistä painottavat lähestymistavat tuottivat käsitystä politiikasta strategisena pelinä, joka vieraannuttaa kansalaisia yhteisten asioiden hoidosta. Vähemmän dramaattisen tulkinnan mukaan television vaalikeskusteluihin liittynyt uutisointi tarjosi äänestäjille yhden yksinkertaisen, helposti ymmärrettävän ja pelkistetyn tavan arvioida puolueiden poliittisia linjauksia ja puheenjohtajien asiaosaamista ja esiintymistaitoa.

Kirjallisuus

- Aalberg, Toril; Strömbäck Jesper & de Vreese, Claes H. (2011): The framing of politics as strategy and game: A review of concepts, operationalizations and key findings. *Journalism* 13, 2012, s. 162–178.
- Anttila, Terhi (2007): Veretön pääministeritaisto. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.) *Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediailmiöt*. Kirja-Aurora, s. 159–192.
- Anttila, Terhi (2006): Eduskuntavaaleista pääministerivaaleiksi. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatus Kirjat, s. 159–126.
- Berg, Laura; Niemi, Mari K.; Pernaa Ville; Pitkänen, Ville & Railo, Erkki (2009): Poliitiikan julkisuuden perusvirta. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, s. 33–78.
- Berg, Laura (2009): Kampanjajulkisuus. Teoksessa Laura Berg & Mari K. Niemi (toim.): *Kenen kuntavaalit? Polemia-sarja, Kunnallisalan kehittämissäatiö*, s. 21–61
- Cappella, Joseph M. & Jamieson, Kathleen (1997): *Spiral of Cynicism. The Press and the Public Good*. Oxford University Press.
- Fallows, James (1997): *Breaking the News. How the Media Undermine American Democracy*. Vintage.
- Haavisto, Ilkka (2012): *EU vai ei? EVAn arvo- ja asennetutkimus 2012*. EVA.
- Isotalus, Pekka (1996). Vaalikeskustelu ylittää uutiskynnyksen. Mitä sanomalehdet kirjoittavat television vaaliohjelmista. *Politiikka* 38 (4), s. 229–239.
- Jutila, Karina (2011): Intohimona vastuu. Mari Kiviniemi: nuoren polven puoluejohtaja. Teoksessa Johanna Korhonen, Karina Jutila, Leena Koivisto (toim.): *Muotokuvia. Naisia politiikan huipulta*. Ajatuspaja E2, Maaseudun sivistysliitto, s. 43–57.
- Karvonen, Erkki (1999): *Elämää mielikuva yhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa*. Gaudeamus.

- Lemert, James B.; Wanta, Wayne & Lee, Tien-Tsung (1999): Winning by staying ahead: 1996 debate performance verdicts. Teoksessa Lynda Lee Kaid & Dianne G. Bystrom (toim.): *The electronic election: Perspectives on the 1996 campaign communication*. Lawrence Erlbaum, s. 179–189.
- McKinney, Mitchell S. & Carlin, Diana P. (2004). Political campaign debates. Teoksessa Lynda Lee Kaid (toim.): *Handbook of Political Communication Research*. LEA's Communication Series, s. 203–234.
- Moring, Tom & Himmelstein, Hal (1993): *Politiikkaa riisuttuna*. Tutkimusraportti 6/1993, YLE.
- Moring, Tom & Mykkänen, Juri (2012): Vaalikampanjat ja viestinnällistyminen. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 62–78.
- Niemi, Mari K. (2009): Mitä henkilövaihdosten uutisointi kertoo toimittajien odotuksista? Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, s. 145–167.
- Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (2010): Median ja politiikan muuttuvat suhteet. Teoksessa Marjo Meriranta (toim.): *Mediakasvatuksen käsikirja*. Unipress, s. 195–229.
- Pitkänen, Ville (2012): Asiasisältöjen raportoinnista esiintymisanalyysihin. Television vaaliohjelmat sanomalehdistön silmin 1960-luvulta 1980-luvulle. *Media ja Viestintä* 35 (2012): 2, s. 57–78.
- Pitkänen, Ville (2009): Poliitiikan journalismin yhteiskunnallinen tehtävä. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, s. 79–108.
- Pitkänen, Ville (2007): Television vaaliuutisointi – tarinoita politiikasta. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediailmiöt*. Kirja-Aurora, s. 35–54.
- Pitkänen, Ville (2006): Kun ylivoimainen kansansuosikki haastetaan presidentinvaaleissa. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatuskirjat, s. 193–227.
- Saarikko, Annika (2007): Haastaja, hyökkääjä, populistit ja puolustaja television vaalikeskusteluissa. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediailmiöt*. Kirja-Aurora, s. 55–73.
- Sisättö, Seppo (1977): *Televisio ja vaalit. Tutkimus Suomen television esittämistä eduskunta- ja kunnallisvaaliohjelmien seuraamisesta vuosina 1960–1975*. Valtiotieteellisen Yhdistyksen Julkaisusarja, Poliitiikan tutkimuksia.
- Strandberg, Kim (2012): Sosiaalisen median vallankumous? Ehdokkaat, valitsijat ja sosiaalinen media vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, 79–93.

Erkka Railo

Tiedotusvälineet mielipidemittausten tulkitsijoina

Mielipidemittaukset ja niistä tehdyt analyysit ovat olleet kiinteä osa vaaleja edeltävää politiikan julkisuutta Suomessa jo vuosikymmenien ajan. Näin oli myös keväällä 2011. Vaaleja edeltävän kolmen ja puolen kuukauden aikana Suomessa julkaistiin ainakin kymmenen valtakunnallisen kannatusmittauksen sekä seitsemäntoista vaalipiirikohtaisen mielipidemittauksen tulokset. Yksi selitys mielipidemittausten suosioon on, että mielipidemittauksiin perustuvat uutiset ovat erityisen kiinnostavaa journalismia, minkä vuoksi niiden julkaisu on taloudellisesti kannattavaa. Puolueiden välistä kilpailuasetelmaa korostava *horse race* -journalismi on kiinteä osa nykyaikaista politiikan julkisuutta, jossa kamppailu kuluttajien ajasta ja rahasta on jatkuvasti kiristynyt.¹

Mielipidemittauksia ja niihin perustuvia kirjoituksia voi toisaalta ymmärtää sitoutumattomien medioiden keinona käsitellä poliittista valtaa ja sen jakautumista jo ennen varsinaisia vaaleja. Mielipidemittauksista esitettyjen tulkintojen myötä vaalit muuttuvat kuukausia kestäväksi prosessiksi, jossa toimittajilla on aikaa reagoida mittausten osoittamiin kansalaisten mielipiteiden muutoksiin. Säännöllisin väliajoin julkaistut mielipidemittaukset toimivat pohjana uutisille, kolumneille ja pääkirjoituksille, joissa pohditaan todennäköistä vaalitulosta, analysoidaan kansalaisten mielipiteiden syitä, mietitään mahdollisten äänestystulosten seurauksia ja otetaan niihin kantaa.

¹ Suhonen 2012, 52; Strömbäck 2012, 13–15.

Vuosikymmenien saatossa suomalainen mediamaisema on kehittynyt pisteseen, jossa politiikan julkisuutta hallitsevat puoluepoliittisesti sitoutumattomat mediat². Tiedotusvälineiden teettämät mielipidemittaukset tarjoavat kuitenkin niille oikeutuksen ottaa kantaa poliittikkoihin ja poliitikkoihin. Puolueiden kannatusmittaukset tuottavat ikään kuin ”kansan” äänen, jota medioilla on oikeus tulkita mielensä mukaan³. Julkisuudessa on usein pohdittu, millä tavoin mielipidemittaukset vaikuttavat äänestäjiin. On kuitenkin kiinnitetty paljon vähemmän huomiota siihen, millä tavoin mielipidemittaukset vaikuttavat tiedotusvälineisiin ja poliittikkoihin, ja erityisesti niiden tapaan suhtautua puolueisiin, joiden kannatuksessa tapahtuu merkittävä muutos⁴.

Kirjoituksen lähtökohta on ajatus toimittajien muodostamasta arvoyhteisöstä, joka jakaa keskenään väljästi samat arvot ja asenteet, mutta käy niistä myös samalla jatkuvaa julkista neuvottelua. Tämä toimittajien arvoyhteisö on lähellä suomalaista poliittista valtaa, ajoittain haastaen, mutta toimien usein myös yhteistyössä tai vähintään yhteisymmärryksessä johtavien poliitikkojen kanssa⁵. Toisaalta toimittajat seuraavat tiiviisti myös kansalaisten asenteiden muutoksia ja voivat halutessaan asettaa edustamaan kuviteltua kansaa itse tuottamassaan politiikan julkisuudessa. Kansalaisten tahdon edustaminen, myötäily ja muokkaaminen tuovat julki median aikaisempaa itsenäisemmän aseman suhteessa muihin yhteiskunnallisiin instituutioihin. Media on kasvanut irti muista yhteiskunnallisista instituutioista siten, että se – ainakin ajoittain – kykenee riippumattomaan mielipiteen muodostamiseen ja vaikuttamaan muuhun yhteiskuntaan⁶.

Tiedotusvälineissä julkaistut mielipidemittausten arviot muodostavat määrittelyvallan lähteen, jossa tuotetaan sekä vallan käyttäjiä että vallankäytön kohteita. Niissä luodaan käsitystä siitä, keitä ovat ”suomalaiset”, millaista poliittista linjaa he kannattavat sekä millaisia ovat poliittiset puolueet ja niiden johtajat sekä heidän edustamansa politiikka. Siten medioiden tavoitteena on sekä kuvitteellisen kansallisen yhteisymmärryksen tuottaminen että tiettyjen yhteisymmärrykseen sopimattomien arvojen ja asenteiden torjuminen. Anu Kantola on Benedict Andersoniin viitaten todennut, että tiedotusvälineiden käsittelyssä ”demokratiasta tulee yksi modernin yhteiskunnan tarina, jolla tuotetaan yhteenkuuluvuutta”⁷. Vaalit ja

² Tommila & Salokangas 1998.

³ Strömbäck 2012a, 12–13; Suhonen 2012, 47.

⁴ Moy & Rinke 2012, 226–227; Strömbäck 2012b, 246–248. Myös vuoden 2011 vaalien alla keskusteltiin kiihkeästi siitä, vaikuttavatko mielipidemittausten tulokset ihmisten äänestyspäätöksiin. Ks. Suhonen 2012, 54–57.

⁵ Vrt. Kunelius, Noppari & Reunanen 2009.

⁶ Hjarvard 2008, 105–134; Kunelius et al. 2009, 32–39, 451–459.

⁷ Kantola 2012, 45–46; Andersson (2007 [1983]).

vaalijulkisuus ovat tästä näkökulmasta prosessi, jossa houkutellaan ihmisiä osallistumaan äänestykseen, kuulumaan yhteiseen kansalliseen demokratiaan ja valitsemaan itselleen omat poliittiset edustajansa.

Viestinnän tutkijat Mikko Lehtonen ja Anu Koivunen ovat todenneet, että tämä kuvitteellinen kansallinen yhteisymmärrys perustuu itse asiassa hyvin toimeentulevan ”keskiluokan” arvoille. Keskiluokka esitetään yhteiskunnallisena normina, jonka tarpeisiin ja toiveisiin yhteiskuntapolitiikkaa lähtökohtaisesti suunnitellaan. Keskiluokan ulkopuolelle sijoitetaan ihmiset, joiden elämäntapaa tai näkökulmia ei esitetä julkisuudessa heidän omista lähtökohdistaan käsin, vaan sitä päivitetään tai jopa kauhistellaan ikään kuin keskiluokkaisen kansalaisen silmin.⁸ Vuoden 2011 vaalien alla tilanne oli kuitenkin siinä suhteessa poikkeuksellinen, että mielipidemittauksissa menestyi puolue, joka haastoi aikaisemman keskiluokkaisen normin ja siihen perustuvan kuvitteellisen yhteenkuuluvuuden.

Luvussa analysoidaan tiedotusvälineiden mielipidemittauksista julkaisemia tulkintoja vuoden 2011 tammikuun alun ja huhtikuun puolivälin eduskuntavaalien välisenä aikana. Siinä vastataan kahteen kysymykseen: Ensinnäkin, millä tavoin mediat tulkitsivat puolueiden ja niiden puheenjohtajien kannatuslukuja ja miten näitä tulkintoja tulisi ymmärtää? Ja toiseksi, ilmenikö tiedotusvälineiden tuottamissa arvioissa tavoite poliittisen konsensuksen rakentamiseen tilanteessa, jossa perussuomalaiset haastoi aikaisemmat puoluepoliittiset valta-asetat? Jos tällainen konsensuksen tuottaminen on havaittavissa, millä tavoin sitä tuotettiin, mitkä arvot ja asenteet siihen sisällytettiin ja mitkä poliittiset suunnat suljettiin sen ulkopuolelle. Tarkastelu aloitetaan perussuomalaiset-ilmiön synnystä tammikuun vaihteessa.⁹

Miten reagoida perussuomalaisiin?

Helmikuun alussa 2011 julkaistun Yleisradion mielipidemittauksen mukaan perussuomalaisten kannatus oli 16,6 % ja sosiaalidemokraattien 17,5 %, mikä käytännössä tarkoitti, että näiden kahden puolueen kannatuksen välinen ero mahtui tutkimuksen virhemarginaaliin¹⁰. Käytännössä puolueet olivat siis samankokoiset ja perussuomalaisilla oli todellinen mahdollisuus nousta maan kolmen suurimman puolueen joukkoon. Tiedotusvälineet reagoivat perussuomalaisten kannatuksen

⁸ Lehtonen & Koivunen 2010, 229–250.

⁹ Kirjoittaja kiittää Juha Herkmania kommentista ja korjausehdotuksista.

¹⁰ Ylen verkkosivut. Yleisradion puoluekannatusmittari. (www.yle.fi/puoluekannatusmittari)

kasvuun eri tavoin. Periaatteessa suhtautumistavat voi jakaa kahteen ryhmään. Yhtäältä mediat pyrkivät eri keinoin torjumaan perussuomalaiset ja heidän kannattajansa, mutta toisaalta vaalien lähestyessä perussuomalaisten kannattajia yritettiin myös integroida kansalliseen yhtenäisyyteen.

Ensireaktio perussuomalaisten kannatuksen kasvuun oli kuitenkin kielteinen. Kuten luvussa ”Perussuomalaisuuden kuva pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa” todetaan, perussuomalaisten esittämää poliittista vaihtoehtoa haukuttiin ja vähäteltiin. Tiedotusvälineissä väitettiin, että perussuomalaisten nousu hallitukseen tai peräti pääministeripuolueeksi johtaisi Suomen turmioon. Yhtä lailla torjuntareaktion voi pitää helmikuussa käynnistynyttä keskustelua siitä, voiko Timo Soinista tulla pääministeri, ja jos voi, niin millainen. Tiedotusvälineiden lähtökohtainen kanta oli, että Soinilla ei puolueensa kannatuksen kasvusta huolimatta ole realistisia mahdollisuuksia nousta Suomen pääministeriksi. Päivälehtien pääkirjoituksissa ja kolumneissa muistutettiin: ”pääministerin paikka ei itsestään selvä”¹¹. Edes suurimman puolueen asema ei takaa pääministeriyyttä: ”Käsitys vaalivoittajan automaattisesta valtaanpääsystä on silkkaa koulupoikaroskaa”¹². Mediat vetivät mukaan perussuomalaisten torjuntaan myös tutkijat, jotka Suomen tietotoimiston laajalti levinneen uutisen mukaan ”toppuuttelivat keskustelua Soinista pääministerinä”¹³ sekä tasavallan presidentin Tarja Halosen, jonka väitettiin ”jarruttelevan Soinin pääministeri-intoa”¹⁴.

Myös niin kutsutut pääministerigallupit eli keskeisten pääministeriehdokkaiden suosiota mittaavien tutkimusten julkaisu tarjosi tiedotusvälineille keinon siirtää politiikan julkisuuden painopistettä pois perussuomalaisista. Onkin havaittu, että puhe ”pääministerivaaleista” tukee politiikan julkisuudessa suuria puolueita ja aivan erityisesti kannatusmittauksissa kahta suurimman suosion saavuttanutta puoluetta. ”Pääministerivaalit” -asetelmaa käsitellään politiikan julkisuudessa tyypillisesti kahden suosituimman puolueen puheenjohtajien välisenä vastakkainasetteluna¹⁵. Tässä tapauksessa voittajia olivat keskustan Mari Kiviniemi ja kokoomuksen Jyrki Katainen. Esimerkiksi iltapäivälehdissä vaaleja tarkasteltiin toistuvasti

¹¹ Etelä-Saimaa 22.2.2011: ”Pääministerin paikka ei itsestään selvä” (pääkirjoitus).

¹² Ilta-Sanomat 21.3.2011: ”Näpäyttämään” (kolumni, Jukka Tennilä). Ks. myös Hufvudstadsbladet 20.2.2011: ”Gallupdiktatur”.

¹³ Etelä-Saimaa 22.2.2011: ”Tutkijat eivät usko Soinin nousevan pääministeriksi” (STT); Länsi-Savo 22.2.2011: ”Pääministeriksi Soini ei yllä, uskovat tutkijat” (STT).

¹⁴ Helsingin Sanomat 4.3.2011: ”Halonen toppuuttelee Soinin pääministeri-intoa” (STT). Uutinen julkaistiin samalla otsikolla myös muissa lehdissä. Lapin Kansan 4.3.2011; Satakunnan Kansan 4.3.2011; Etelä-Suomen Sanomat 4.3.2011; Etelä-Saimaa 4.3.2011.

¹⁵ Anttila 2006, 178–192.

pääministerivaaleina, jolloin Soini jäi selvästi Kataisen ja Kiviniemen varjoon. Esimerkiksi Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimittaja pohdiskeli helmikuussa, kenestä tulee Suomen seuraava pääministeri. Artikkelissa ei mainittu perussuomalaisia tai Timo Soinia. Olisi vaikea kuvitella, että puolueiden kannatusmittauksista olisi kyetty kirjoittamaan mainitsematta perussuomalaisten kannatuksen historiallisesti katsoen ainutlaatuista nousua¹⁶.

Iltalehti kirjoitti maaliskuun puolivälissä, siis ajankohtana jolloin perussuomalaisten kannatus oli mielipidemittausten mukaan siihen asti korkeimmalla tasolla, ”pääministeriehdokkaiden” vaaliväittelystä, johon osallistuivat Jyrki Katainen, Mari Kiviniemi ja Jutta Urpilainen¹⁷. *Iltalehti* toi toistuvasti julki, että Kiviniemi oli kansalaisten suosikki pääministeriksi. Tammikuussa Kiviniemi oli ”[v]iileä voittaja”, helmikuun jälkimmäisellä puoliskolla hän ”jätti muut pääministeriehdokkaat nielemään pölyä”, maaliskuussa Kiviniemi oli *Iltalehden* mukaan ”[n]aisten suosikki” pääministeriksi¹⁸. Maaliskuun loppupuolella pääministerivaalikeskustelun painopiste siirtyi. Nyt Kiviniemen johto alkoi tiedotusvälineiden mukaan sulaa ja Katainen nousta suosikin asemaan. Lehdet esittivät hiukan eri tavalla, kumpi näistä henkilöistä oli todennäköisemmin tulevan hallituksen pääministeri. *Hufvudstadsbladet* julkaisi maaliskuun 27. päivänä mittavan uutisen, jonka mukaan Jyrki Katainen on RKP:n kannattajien mielestä suosituin pääministeriehdokas: ”Katainen är SFP:arnas favorit som statsminister”¹⁹. Olennaista kuitenkin on, että realistisia pääministeriehdokkaita oli uutisten mukaan vain kaksi. *Iltalehti* julisti Kiviniemestä ja Kataisesta vain päivää ennen vaaleja: ”Tasoissa maalisuoralle”²⁰. Silloinkin kun puhuttiin ”neljän suuren puolueen” puheenjohtajien pääministerikisasta painotettiin, että todellisia mahdollisuuksia on vain Kataisella ja Kiviniemellä²¹.

Tiedotusvälineistä ilmenee myös toinen tapa reagoida perussuomalaisten kannatuksen kasvuun. Vaalien lähestyessä tiedotusvälineissä näkyi yrityksiä integroida

¹⁶ Samaan johtopäätökseen on tullut myös Pertti Suhonen, ks. Suhonen 2012, 52.

¹⁷ *Iltta-Sanomat* 17.3.2011: ”Nyt alkoi taisto!”

¹⁸ *Iltalehti* 22.1.2011: ”Viileä voittaja”; *Iltalehti* 19.2.2011: ”Kiviniemi karkasi Kataiselta”; *Iltalehti* 21.2.2011: ”Historiaa!”; *Iltalehti* 19.3.2011: ”Naisten suosikki”.

¹⁹ *Hufvudstadsbladet* 27.3.2011: ”Katainen är SFP:arnas favorit som statsminister”.

²⁰ *Iltalehti* 16.4.2011: ”Tasoissa maalisuoralle”.

²¹ *Kaleva* julisti pääministerivaalit alkaneeksi huhtikuun 1. päivänä. *Kaleva* 1.4.2011: ”Pääministeritaisto alkaa” (pääkirjoitus). Samassa lehdessä julkaistiin toimittaja Heikki Venton varsin nuiva kirjoitus pääministeriehdokas Timo Soinista. *Kaleva* 1.4.2011: ”Soinin uusin kansanrintama”. On myös esitetty, että puhe Soinista pääministerinä antoi hänelle uskottavuutta vaaleja edeltävänä aikana ja oli osaltaan vaikuttamassa perussuomalaisten vaalivoittoon. Tämä tulkinta jättää huomiotta, että puhe Soinista mahdollisena pääministerinä tapahtui *sen jälkeä*n, kun perussuomalaisten kannatus oli mielipidemittausten mukaan noussut ”kolmen suuren” tuntumaan. Kyseessä oli siis seuraus, ei syy.

perussuomalaiset ja heidän kannattajansa osaksi medioiden tuottamaa kansallista yhtenäisyyttä. Mediat eivät siis pelkästään pyrkineet torjumaan tai vähättelemään perussuomalaisten politiikkaa, vaan julkaisivat myös sellaisia kirjoituksia, joissa eläydyttiin perussuomalaisten ja Timo Soinin menestykseen. Sama koski myös muita puolueita ja poliitikkoja. Nekin pyrkivät jo hyvissä ajoin ennen vaaleja sopeutumaan ajatukseen siitä, että perussuomalaiset tulee vaalien jälkeen olemaan huomattavasti aikaisempaa isompi puolue. Toisin sanoen perussuomalaisten kannatuksen kasvu johti muutoksiin myös siinä, millä tavoin muut puolueet ja poliitikot puhuivat perussuomalaisista julkisuudessa.

Tammi-helmikuun taitteessa SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Eero Heinäluoma ilmoitti, että ”puheet kolmen suuren hallituksesta” olisi syytä lopettaa²². Puheenvuoro oli avoimesti reaktio perussuomalaisten kannatuksen kasvulle. Siinä Heinäluoma torjui ajatuksen, että keskustan, kokoomuksen ja SDP:n tulisi vaalien jälkeen muodostaa ”kolmen suuren puolueen” hallitus ja sulkea perussuomalaiset ulkopuolelle vaalituloksesta riippumatta²³. Vielä isompi uutinen oli kokoomuksen puheenjohtajan Jyrki Kataisen lausunto Elinkeinoelämän valtuuskunnan järjestämässä tilaisuudessa 10. helmikuuta. Tuolloin Katainen ilmoitti, että myös Timo Soini tulisi kutsua suurimpien puolueiden vaaliväittelyihin. Kataisen ilmoitus sai jatkoa muutamaa päivää myöhemmin Turussa pidetyssä puolueen tilaisuudessa, jolloin kokoomuksen laajemminkin väitettiin olevan sitä mieltä, ettei perussuomalaisia pidä automaattisesti sulkea hallituksen ulkopuolelle. Kataisen kommentti ja kokoomuksen mielipide saivat erittäin paljon julkisuutta.

MTV3:n uutiset julkaisi oman vaaligallupinsa tulokset helmikuun 10. päivänä: ”Perussuomalaiset nousseet tasoihin SDP:n kanssa”. Samassa uutisessa tuotiin julki Jyrki Kataisen näkemys siitä, miten perussuomalaisten kannatuksen kasvu vaikuttaa vaalikamppailuun: ”Jyrki Kataisen mukaan nyt on neljä pääministeriehdokasta”²⁴. Suomalaiset päivälehdet käsittelivät Kataisen kommenttia paljonpuhuvilla otsikoilla. ”Pääministeri Timo Soini” otsikoi *Helsingin Sanomat* asiaa käsittelevän pääkirjoituksen²⁵. Suomen tietotoimisto laati Kataisen kommentista uutisen, joka levisi useisiin päivälehtiin. Esimerkiksi *Ilkan* kotimaasivujen pääuutinen 11. helmikuuta oli: ”Katainen julisti neljä pääministeriehdokasta”²⁶. *Savon Sanomien* toimittaja arvioi pääkirjoitussivun kolumnissa: ”Jyrki Katainen sanoi sen suoraan: Timo Soi-

²² Turun Sanomat 1.2.2011: ”Heinäluoma lopettaisi puheet kolmen suuren hallituksesta”.

²³ Esimerkiksi Keski-suomalainen 1.2.2011: ”Puheet pois kolmen suuren hallituksesta”.

²⁴ Kymmenen Uutiset, MTV3 10.2.2011.

²⁵ Helsingin Sanomat 14.2.2011: ”Pääministeri Timo Soini”.

²⁶ Ilkka 11.2.2011: ”Katainen julisti neljä pääministeriehdokasta” (STT).

nista voi tulla pääministeri”²⁷. *Länsi-Savo* arvioi koko sivun jutussaan: ”Olisiko jo aika kutsua myös Soini?”²⁸, *Turun Sanomissa* todettiin: ”Kokoomusväki ei sysää nousevia perussuomalaisia hallituspannaan”²⁹. Alma Median Helsingin toimitus totesi, että ”Pääministerikisasta kehkeytyi neljän koitos” ja *Hufvudstadsbladet* lainasi suoraan Kataista: ”Timo Soini kan bli statsminister”³⁰.

Vaikka tiedotusvälineiden ensireaktio Jyrki Kataisen lausuntoihin oli torjuva, olivat kokoomuksen puheenjohtajan kommentit silti osaltaan käynnistämässä laajempaa keskustelua siitä, millä tavoin perussuomalaisten kasvaneeseen kannatukseen tulisi suhtautua. Vaalien lähestyessä tiedotusvälineissä on nähtävissä eräänlaista vastentahtoista vaalituloksen ennakoitua ja perussuomalaisten kasvaneeseen kannatukseen sopeutumista. Kevään aikana julkaistiin useita sellaisia kirjoituksia, jossa Timo Soini ja hänen kannattajansa yritettiin tuoda esille ”kansan” edustajina. Näitä kirjoituksia julkaistiin erityisen paljon huhtikuun aikana muutama viikko ennen vaaleja. Seuraavaksi tarkastellaan tiedotusvälineiden ponnistuksia integroida perussuomalaiset käsitykseen suomalaisesta kansasta, minkä jälkeen keskustan, kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien kannatukseen liittyviä arvioita tuodaan esille omissa alaluvuissaan.

Perussuomalaisten menestyksen myötäeläminen

Mielipidemittausten osoittama perussuomalaisten kannatuksen kasvu toi esiin sen mahdollisuuden, että Soini saattaisi voittaa vaalit ja päästä hallitukseen. Perussuomalaisia voitiin haukkua ja vähätellä tiettyyn pisteeseen saakka, mutta jossain kohtaa tiedotusvälineiden oli pakko ottaa huomioon se tosiasia, että kannatus oli ollut perinteisten suurten puolueiden tasolla jo useita kuukausia. Jo pelkästään kaupalliset syyt aiheuttivat todennäköisesti painetta kirjoittaa myös sellaisia juttuja, joissa perussuomalaisia ja heidän kannattajiaan pyrittiin ymmärtämään. Abstraktimmalla tasolla voi todeta, että tiedotusvälineiden tehtävänä ei ole määrätietoisesti sulkea tiettyä ihmisryhmää oman uutisointinsa ulkopuolelle, vaan toimia myös myötäelämisen välineenä. Näistä syistä toimittajat alkoivat vaalien lähestyessä kirjoittaa juttuja, jotka tarjosivat lukijoille perussuomalaisten näkökulmaa ja mahdollisuuden jopa innostua perussuomalaisten menestyksestä.

²⁷ Savon Sanomat 12.2.2011: ”Hiljaiseksi veti eduskunnassa”.

²⁸ Länsi-Savo 11.2.2011: ”Olisiko jo aika kutsua myös Soini?”.

²⁹ Turun Sanomat 13.2.2011: ”Kokoomusväki ei sysää nousevia perussuomalaisia hallituspannaan”.

³⁰ Esim. Aamulehti ja Satakunnan Kansa 11.2.2011: ”Pääministerikisasta kehkeytyi neljän koitos”; Hufvudstadsbladet 11.2.2011: ”Timo Soini kan bli statsminister”.

Esimerkiksi jo helmikuussa iltapäivälehdillä oli päivälehdistä jonkun verran poikkeava tyyli kertoa siitä, että perussuomalaisten kannatus oli saavuttanut SDP:n suosion. *Iltalehti* henkilöi perussuomalaisten menestyksen julkaisemalla sivun kokoisen kuvan leveästi hymyilevästä Timo Soinista peukut pystyssä otsikolla ”Vaalivoitto ainoa tavoite”. Kirjoitukseen oli nostettu näkyvälle paikalle myös Kataisen kommentti: ”Soini pääministeriehdokas”³¹. Myös *Ilta-Sanomat* julkaisi suuren kuvan Soinista ja luonnehti MTV3:n julkaisemia mielipidemittauksia räväkällä otsikolla ”Soini aiheutti paniikin”³². Viikkoa myöhemmin sama lehti puolestaan kertoi ”Soinin tasavaltaan?” otsikoidussa pääkirjoituksessa, että ”Katainen toivotti Soinin tervetulleeksi pääministeriehdokkaiden joukkoon”³³. ”Murskalukemat!”, hehkutti *Iltalehti* maaliskuun lopussa kun mielipidemittaukset olivat antaneet perussuomalaisille jälleen uusia kannatusennätyksiä. Kirjoituksessa oli tarkoitushakuisesti poimittu perussuomalaisten sellaisia vaalipiirikohtaisia kannatuslukemia, joissa puolueen suosio oli suurempaa kuin maassa keskimäärin.³⁴

Myötäelämisen mahdollisuuksia sisältäviä kirjoituksia ei julkaistu pelkästään iltapäivälehdissä, vaan myös päivälehdissä. ”Vaviskaa, vanhat puolueet!”, julisti *Kalevan* kirjoitus helmikuun lopussa. Tekstissä oli haastateltu useita tutkijoita, joiden antamista kommentteista oli nostettu erityisesti esille Heikki Paloheimon lausahdus: ”Perussuomalaisten gallupmenestys voi vetää uurnille sellaisiakin, jotka eivät yleensä äänestä”³⁵. Maaliskuussa yhä noussut kannatus elähdytti monia toimittajia julistamaan, että perussuomalaiset saattaa yllättää vaaleissa. ”Nuorten miesten kannatus tuo perussuomalaisille huiman gallupluvun”, kertoi *Turun Sanomat* alueellisen mielipidemittauksen tulokset³⁶. *Lapin Kansan* pääkirjoituksivulla puolueen menestystä luonnehdittiin urheilutermein: ”[Timo Soinin] ravi jatkuu komeana. Puolueen koilliseen jatkuva kannatuskäyrä ei näytä juuri laantuneen.”³⁷ *Kaleva* puolestaan muistutti lukijoitaan: ”Timo Soinista voi tulla vaikutusvaltaisin poliitikko sitten Mauno Koiviston”. Toimittaja yhdisti perussuomalaisten äänestämisen kansalaisten protestimielialaan: ”Tämän vuosikymmenen tyytymätön äänestäjä herroja, ylimielisyyttä, rahasotkuja, lisäeläkkeitä ja optioita vastaan”³⁸.

Kansansuosion lisäksi Timo Soinin terveydentila oli erityisesti iltapäivälehtien jatkuvan mielenkiinnon kohde. ”Jaksaako Soini?” kysyi *Iltalehti* helmikuussa. Lehti

³¹ *Iltalehti* 11.2.2011: ”Vaalivoitto ainoa tavoite”.

³² *Ilta-Sanomat* 11.2.2011: ”Soini aiheutti paniikin”.

³³ *Ilta-Sanomat* 18.2.2011: ”Soinin tasavaltaan?”.

³⁴ *Ilta-Sanomat* 28.3.2011: ”Murskalukemat!”.

³⁵ *Kaleva* 20.2.2011: ”Vaviskaa, vanhat puolueet!”. Vrt. myös *Kaleva* 22.2.2011: ”Gallupsuosikki pitää pintansa”.

³⁶ *Turun Sanomat* 27.3.2011: ”Kolmea vanhaa suurta uhkaa vaalitappio Varsinais-Suomessa”.

³⁷ *Lapin Kansa* 5.4.2011: ”Timo Soinin ravi näyttää pitävän”.

³⁸ *Kaleva* 13.3.2011: ”Valtaa jaossa entistä enemmän”. Helsingin toimituksen laatima juttu julkaistiin myös *Savon Sanomissa*. *Savon Sanomat* 13.3.2011: ”Jaossa nyt paljon valtaa”.

vastasi omaan kysymykseensä myönteisesti huhtikuussa, kunnes Soinin vanhemmat puolestaan huolestuivat poikansa kunnosta: ”Mitenköhän Timo jaksaa?”³⁹. Ruumiillisen kärsimyksen kuvailua voi pitää sellaisena yksityiselämää koskevana journalismina, joka tarjoaa mahdollisuuden asettua kirjoituksen kohteen asemaan. Ovathan kivut ja väsymys tunteita, jotka ovat yhteisiä meille kaikille. Sellaisena se on tehokeino, joka tuottaa myönteistä mielikuvaa poliitikosta.⁴⁰

Soinin terveydentilaa koskevat kirjoitukset eivät olleet kuitenkaan poikkeus siinä mielessä, että jo pelkästään puolueen puheenjohtajuus takaa osaltaan sellaista julkisuutta, jossa asetetaan kirjoituksen kohteen asemaan. Useat tiedotusvälineet julkaisivat järjestelmällisesti henkilökuvat kaikista eduskuntapuolueiden puheenjohtajista. Henkilökuvaan journalismin lajityyppinä liittyy haastatellun henkilön näkökulman esiintuominen⁴¹. Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* julkaistiin henkilökuvat kaikista eduskuntapuolueiden johtajista. Oululaisen Kalevan julkaisemassa Timo Soinin henkilökuvassa tarkastellaan ympäröivää maailmaa Soinin silmin: ” – 48-vuotias Soini on kuin suomenhevonen, joka viilenee samaa tahtia kannatusmittausten noustessa, sillä hän tietää, että nyt on pidettävä pää kylmänä.”⁴² *Satakunnan Kansa* puolestaan julkaisi mittavan jutun Raumalla vierailleesta Timo Soinista helmikuun lopussa. Siinä toimittaja luonnehti Soinin ulkomuotoa:

*Suomi-politiikan uusvanha ihmelapsi ei poikennut karvareuhkaisen porukkansa keskeltä millään tavalla: ääni oli käheä edellisillan Lukkopelistä, Millwall-pipo ja -kaulahuivi olivat uusia viime vuosituhannella, pomppu monet tuiskut nähnyt, ja asfaltti oli syönyt housunlahkeet takaa. Parta taisi jäädä ajamatta.*⁴³

Timo Soinin ulkomuodon kuvaukset saattavat ensilukemalta tuntua triviaaleilta. Ulkomuoto ja tyyli ovat kuitenkin olennainen osa *kulttuurista kansalaisuutta*. Kulttuurisen kansalaisuuden käsitteen kautta on mahdollisuus ymmärtää esimerkiksi ikään, luokkaan, sukupuoleen tai etniseen taustaan liittyviä kulttuurisia hierarkioita, jotka määrittävät ihmisten asemaa yhteiskunnassa ja heidän mahdollisuuksiaan osallistua julkiseen keskusteluun politiikasta⁴⁴. On kiinnitetty

³⁹ Ilta-lehti 26.2.2011: ”Jaksaako Soini?”; Ilta-lehti 7.4.2011: ”Soini jaksaa taas”; Ilta-lehti 14.4.2011: ”Mitenköhän Timo jaksaa?”.

⁴⁰ Koivunen 2011, 219–237; Corner 2003, 67–84.

⁴¹ Siivonen 2007, 36–37.

⁴² Kaleva 30.3.2011: ”Menestystä on opittava sietämään” (Vaalit-liite).

⁴³ Satakunnan Kansa 20.2.2011: ”Suomi on kuitenkin toimiva käyttöliittymä”. Vrt. myös Timo Soinin haastattelu Kalevassa 20.2.2011: ”Politiikan Mister Mallorca”.

⁴⁴ Kulttuurisesta kansalaisuudesta ks. Stevenson 2003; Herkman 2011.

huomiota siihen, että viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana monissa länsimaissa työväenluokkaisuus on määritelty marginaaliseksi tai vähempiarvoiseksi kansalaisuuden muodoksi verrattuna ”keskiluokkaiseen” normiin. Julkisuudessa, eikä pelkästään politiikan julkisuudessa, on määritelty ”huono” maku tai ”huono” tyylijutaja, joista ihmisten oletetaan parantuvan tai pääsevän eroon. Esimerkiksi ylipaino on tällainen ”huonon” kansalaisuuden osoitus, jonka torjuntaan on valjastettu huomattava määrä resursseja aina television viihdeohjelmia ja terveydenhuoltopalveluita myöten⁴⁵.

Timo Soinin hahmo on kuitenkin tällaisen ”huonon” maun ja työväenluokkaisen tyylijutajan julkinen puolustaja ja symboli: ylipainoinen ja resuinen mies, jonka suhtautuminen omaan tyyliinsä ja ruumiin vajavaisuuteen on korostetun välinpitämätön. ”Soinin kerrotaan lyöneen vetoa entisen puoluesihteerin Rolf Sormon kanssa, kumpi ensin alittaa 100 kiloa. Voittajaa ei löydetty”, kirjoitti *Helsingin Sanomat* Soinin henkilökuvassa.⁴⁶ Timo Soinin julkisesti resuinen hahmo tarjosi samastumisen kohteen vähempiarvoisena pidetyille työväenluokkaiselle tyyliille, jota on suomalaisessa julkisuudessa pyritty väheksymään tai marginalisoimaan.

On siis mahdotonta sanoa, että perussuomalaisiin ja Timo Soiniin olisi tiedotusvälineissä suhtauduttu vain yhdellä tavalla. Erityisesti helmikuussa toimittajat kritisoivat Timo Soinia ja perussuomalaisia ankarasti, mutta toisaalta mielipidemittauksen osoittamaa voimakasta kannatuksen kasvua oli kuvattava jotenkin. Mikä tärkeämpää, mahdollisimman suurta taloudellista voittoa tavoittelevat, periaatteessa sitoutumattomat lehdet eivät voineet tyystin jättää perussuomalaisten tarjoamaa näkökulmaa huomiotta. Soinin kampanjatapahtumia kuvailevat uutiset osoittavat, että välillä toimittajien oli katsottava maailmaa myös soinilaisesta näkökulmasta ja tarjota lukijoille Soinin menestystä ymmärtäviä lukijapositioneja, jossa näytetään ”tavallisia kansalaisia” sekä kuvaillaan ”kansan” ja Soinin välistä yhteyttä. *Lapin Kansan* uutisessa Timo Soini pyytää kannattajiltaan ”Antakaa voimaa” jaksakseen vaalikampanjan loppuun saakka. Toimittajan arvion mukaan Soini on saanut näiden eduskuntavaalien isoimman kannattajajoukon liikkeelle Rovaniemellä⁴⁷. Kampanjatapahtumia koskeviin uutisiin liittyi toistuvasti kookkaita kuvia tilaisuuksista, joissa Soini seisoo suurten ihmisjoukkojen ympäröimänä. Näin oli myös *Keskisuomalaisen* artikkelissa ”Loppukiri alkaa”, jossa kerrottiin Soinin maakuntakierroksesta Keski-Suomessa: ”Kiinnostunutta yleisöä oli kaikissa [Timo Soinin] käyntikohteissa paljon, esimerkiksi Jyväskylän Kävelykadulla järjestäjien mukaan

⁴⁵ Lehtonen & Koivunen 2010; Kyrölä 2010.

⁴⁶ *Helsingin Sanomat* 1.4.2011: ”Yksinvaltainen kansanmies”.

⁴⁷ *Lapin Kansa* 14.4.2011: ”Antakaa voimaa”.

yli tuhat kuuntelijaa”. Varsinaisen Soinia käsittelevän artikkelin otsikoksi oli valittu ”Kansan kieltä ja kuuntelemista”.⁴⁸ Perussuomalaiset-ilmion eräänlainen loppuhuipennus nähtiin vaalipäivänä 17. huhtikuuta kun STT:n uutinen ”Timo Soini saattaa tehdä historiaa” julkaistiin useissa päivälehdissä⁴⁹.

Näitä Timo Soinin ja perussuomalaisten näkökulmaa esitteleviä positioita voi käsittää myös kansallisen yhteisymmärryksen rakentamisen tekniikkana, jota Mikko Lehtonen ja Anu Koivunen ovat omassa tutkimuksessaan korostaneet.⁵⁰ Mediat pyrkivät rakentamaan kontaktipintaa niihin kansalaisiin, jotka olivat ilmiselvästi aikeissa äänestää perussuomalaiset yhdeksi Suomen suurimmista puolueista. Tällaisen yhteisymmärryksen rakentaminen on kuitenkin samalla kontrollin keino. Sen kautta uusi ilmiö määritellään ja integroidaan osaksi kansallista yhteisöä. Sille on oma paikkansa ja tehtävänsä kansallisessa projektissa, jonka laajemmat tavoitteet määritellään kuitenkin muualla. Tässä prosessissa tiedotusvälineet suhtautuvat melko myötämielisesti Timo Soiniin, mutta muihin perussuomalaisten kansanedustajaehdokkaisiin olennaisesti kriittisemmin.

Satakunnan Kansa vertaili Soinia yhtäältä ulkomaalaisiin ”kollegoihinsa” ja toisaalta omiin kannattajiinsa.

*On silti todettava, että meillä on tällä kerralla käynyt hyvä herraonni. Soini on ehdottomasti fiksuimmasta päästä, kun häntä vertaa aiempiin eurooppalaisiin populistikollegoihinsa. Jörg Haidereita ei Suomi kaipaa. Soinin porukoista en mene takuuseen. Soini erottuu muista.*⁵¹

Myös muut sanomalehtien kolumnistit pohtivat tulevien perussuomalaisten kansanedustajien kokemattomuutta: ”Eiköhän puolueensa suvereeni henkinen isä, Timo Soini, opeta uusille edustajilleen ainakin sen, kuuluuko oma puolue hallitukseen vai oppositioon”⁵². *Savon Sanomien* pääkirjoituksessa ihmeteltiin, pitääkö Timo Soini puolueessaan langat tiukasti omissa käsissään, koska ei luota puolue- tovereihinsa⁵³. Kirjoituksissa Soini esitettiin tavallisen kansan uskottavana puolestapuhujana, jonka tavoitteena on tuoda syrjäytyneet ja vähäosaiset ihmiset takaisin osaksi yhteiskuntaa. Keskisuomalaisen uutistekstissä kuvailtiin Soinin tavoitteita:

⁴⁸ Keskisuomalainen 10.4.2011: ”Loppukiri alkaa”; Keskisuomalainen 10.4.2011: ”Kansan kieltä ja kuuntelemista”. Ks. myös Etelä-Saimaa 16.4.2011 ”Soinin sanoma veti kansaa”; Turun Sanomat 6.3.2011: ”Soini piiritettiin Turun kävelykadulla”.

⁴⁹ Esim. Länsi-Savo 17.4.2011 ja Etelä-Suomen Sanomat 17.4.2011: ”Soinilla mahdollisuus tehdä historiaa” (STT).

⁵⁰ Lehtonen & Koivunen 2010.

⁵¹ Satakunnan kansa 10.4.2011: ”Kansan edustaminen on todella kova ja työläs homma” (pääkirjoitus).

⁵² Etelä-Saimaa 4.4.2011: ”Junttien vastaisku” (kolumni, Jorma Hernesmaa).

⁵³ Savon Sanomat 12.4.2011: ”Populismin varaan on uhkarohkeaa rakentaa” (pääkirjoitus).

*Syrjäytyminen ja köyhyys ovat Suomessa jo sitä luokkaa, ettei tätä kysymystä enää voida jättää Soinin arvion mukaan ennalleen, koska se tulee lopulta käymään yhteiskuntarauhan päälle. Maassa elää köyhyysrajalla noin 750 000 ihmistä. Perusturvan tasoa pitää nostaa.*⁵⁴

Soinin vaalikiertuetta kuvaavissa teksteissä ihmiset eivät halunneet vallankumousta, vaan samanlaisen elämän kuin suomalaisella hyvin toimeentulevalla keskiluokallakin on. *Helsingin Sanomien* laatima henkilökuvaa Timo Soinista on myös paljastava. Siinä Soinin poliittista linjaa arvioitiin: ”Soinia ei pidä aliarvioida pelkäksi populistiksi. Hänellä on Smp:n aidot ihanteet: heikompiosaisia on puolustettava, eikä kansaa saa kusettaa. Soinissa asuu oikeudenmukaisuus, mutta se usein peittyä nasevan retoriikan alle”. Kirjoituksessa painotettiin myös Soinin torjuvaa asennetta rasismiin: ”Frederikin hän hylkäsi, koska viime vaaleissa tämä meni liian pitkälle. Postimerkki perseeseen ja kotiin, oli laulajan ratkaisu maahanmuuttokysymykseen”. Samoin merkittävää on, että teksti esittää Soinin johtajana, joka kykenee hallitsemaan puolueensa ääri-aiheet, kuten otsikko ”Yksinvaltainen kansanmies” osoittaa⁵⁵. Teksti tarjoaa Soinista mielikuvaa tavallisen kansan edustajana ja puolustajana sekä turvallisenä valintana vaaleissa. Laajemmin voi todeta, että sama ilmiö näkyy myös muissa Timo Soinia ja perussuomalaisten kannattajia eli ”kansaa” tarkastelevissa teksteissä.

”Kansan” kiinnostus Timo Soinia kohtaan esitettiin sinänsä myönteisessä valossa sitä kyseenalaistamatta tai kritisoimatta, ja Soini puolestaan näytettiin legitiiminä tämän kansan asian edustajana. Toisaalta ”kansan” oikeutettuna vaatimuksina esitettiin erityisesti köyhyyden tai syrjäytymisen torjunta, eikä esimerkiksi maahanmuuttovastaisuus tai Euroopan unionin vastustaminen. Tällä tavoin kirjoitukset pyrkivät määrittämään ”kansan” ja ottamaan sen kontrollin kohteeksi osoittamalla, mitkä piirteet tai mielipiteet olivat ”kansalle” sopivia ja mitkä sopimattomia.

⁵⁴ Keski-suomalainen 10.4.2011: ”Kansan kieltä ja kuulemista”. Mielenkiintoisen poikkeuksen Timo Soinin vaalikampanjan kuvauksissa muodostaa pohjalainen Ilkka. Sen kirjoituksissa Timo Soini ja hänen kannattajansa saavat olennaisesti huonomman kohtelun kuin monissa muissa tiedotusvälineissä. Kirjoituksessa ”Timo Soini käy nyt kaupaksi” ja siihen liitettyssä kolumnijutussa ”Tavallisen suomalaisen Brad Pitt tai joku muu”, Ilkka 9.4.2011, luodaan Timo Soinista kuvaa populistisena kaupiamiehenä, joka myy sitä mistä kansa pitää. Toimittaja puolestaan kuvaa Soinin kannattajia näin: ”Aina joskus ihmisille käy näin. He kerta kaikkiaan hurauttavat. Ei siinä hirveästi järjeä ole välttämättä takana, mutta tunteellahan sitä äänestyspäätökset useimmiten tehdään”.

⁵⁵ *Helsingin Sanomat* 1.4.2011: ”Yksinvaltainen kansanmies”.

Sosiaalidemokraattien ja Urpilaisen väitetty epäonnistuminen

Puolueiden joukossa sosiaalidemokraatit oli se ryhmä, joka eniten joutui vastaamaan julkisuudessa perussuomalaiset-ilmion asettamaan haasteeseen. Saavuttihan perussuomalaiset mielipidemittauksissa ensinnä sosiaalidemokraatit. SDP:n kannatuksen alhaisuudesta oli kuitenkin puhuttu julkisuudessa jo vuosien ajan ja uudelleen herännyt keskustelu liittyi tähän jatkumoon. Vuodenvaihteessa *Ilta-Sanomat* julkaisi mielipidemittauksen, jonka mukaan vain 16 prosenttia SDP:n kannattajista piti Jutta Urpilaista parhaana henkilönä puolueen puheenjohtajaksi. Saman tutkimuksen mukaan Urpilaista suosituimpia puheenjohtajia olisivat esimerkiksi Erkki Tuomioja ja Eero Heinäluoma.⁵⁶ *Ilta-Sanomien* avaus tuotti lukuisia uutisia myös päivälehdissä ja asiaa puitiin runsaasti pääkirjoituksissa ja kolumneissa. Teksteissä kiinnitettiin samalla huomiota viimeisimpiin puolueiden kannatusmittauksiin, joissa SDP oli pärjännyt huonosti: se oli saanut jälleen alle 19 prosentin kannatuksen.⁵⁷

Julkinen keskustelu SDP:n kannatuksen heikkoudesta ja Jutta Urpilaisen menestymisestä puoluejohtajana sai uutta virikettä tammi-helmikuun vaihteessa, jolloin tiedotusvälineet kautta Suomen kiinnittivät huomiota siihen, että perussuomalaisten kannatus oli noussut SDP:n kanssa samalle tasolle. *Karjalaisessa* havahduttiin uuteen tilanteeseen jo tammikuun lopussa: ”Demarien kanssa tasoissa”⁵⁸, mutta laajempi keskustelu alkoi vasta helmikuussa. Helmikuun 11. päivä Väli-Suomen sanomalehtien Helsingin toimitus viittasi MTV3:n mielipidemittaukseen kirjoituksessaan ”Perussuomalaiset nousivat hiipuneen Sdp:n tuntumaan”⁵⁹. *Helsingin Sanomat* julkaisi helmikuun puoluegallupin tulokset otsikolla ”Perussuomalaiset nousi Sdp:n rinnalle HS:n kyselyssä – Kannatus aivan tasoissa”⁶⁰. Esimerkiksi *Ilkka*, *Savon Sanomat* ja *Etelä-Suomen Sanomat* kertoivat lukijoilleen Suomen tietotoimiston laatiman uutisen: ”Perussuomalaiset nousi tasoihin SDP:n kanssa”⁶¹.

⁵⁶ *Ilta-Sanomat* 7.1.2011: ”Urpilainen ei käy kansalle!”

⁵⁷ *Ilta-Sanomien* artikkeli levisi päivälehtiin STT:n uutisena. Esim. Keskisuomalainen 8.1.2011: ”IS: Vain 16 prosenttia kannattaa Urpilaista” (STT). Myös Väli-Suomen median Helsingin toimitus julkaisi aiheesta uutisen. Ks. esim. *Karjalainen* 8.1.2011: ”Urpilaisella ei kannatusta SDP:n johtoon”. Iltapäivälehdet käsitelivät SDP:n ja Urpilaisen epäsuosiota mielipidemittauksissa erittäin runsaasti. Ks. esim. *Ilta-Sanomat* 3.1.2011: ”Mikä avuksi demareille?”; *Ilta-Sanomat* 4.1.2011: ”Miten käy Urpilaisen?”; *Ilta-Sanomat* 4.1.2011: ”Gallupit ruokkivat Sdp:n hätäännystä” (pääkirjoitus); *Iltalehti* 4.1.2011: ”Urpilaisen vika!”; *Iltalehti* 11.1.2011: ”Usko Urpilaiseen horjuu”.

⁵⁸ *Karjalainen* 27.1.2011: ”Demarien kanssa tasoissa”.

⁵⁹ Ks. esim. *Turun Sanomat* ja *Savon Sanomat* 11.2.2011: ”Perussuomalaiset hiipuneen Sdp:n tuntumaan”. *Keskisuomalainen* puolestaan otsikoi saman uutisen 11.2.2011: ”Kolme suurta laskussa”.

⁶⁰ *Helsingin Sanomat* 17.2.2011: ”Perussuomalaiset nousi Sdp:n rinnalle HS:n kyselyssä – Kannatus aivan tasoissa”.

⁶¹ *Ilkka*, *Savon Sanomat* ja *Etelä-Suomen Sanomat* 18.2.2011: ”Perussuomalaiset nousi tasoihin SDP:n kanssa”.

Helmikuun loppupuolella Väli-Suomen sanomien Helsingin toimitus kiinnitti huomiota nimenpöytä SDP:n heikentyneeseen tulokseen: ”Neljästä suuresta vain Sdp pienentynyt viime kuusta”⁶². Saman viestin lähetti lukijoilleen myös *Savon Sanomien* pääkirjoitus: ”Tasoissa”⁶³. *Karjalaisen* 13. helmikuuta julkaistu pääkirjoitus ei antanut armoa sosiaalidemokraateille: ”SDP:n kannalta kyselyn tulos on suorastaan murhaava.”⁶⁴

Mielipidemittauksien tuloksia tulkittiin usein niin, että Jutta Urpilainen oli epäonnistunut SDP:n puheenjohtajana. Näin teki esimerkiksi *Savon Sanomat*: ”Viime kesänä uudelleen SDP:n johtoon valitun Urpilaisen ongelma on koko hänen puheenjohtajakautensa ajan ollut, että edes kaikki omat eivät ole tulleet varauksetta hänen taakseen”⁶⁵. Myös *Kalevassa* arvioitiin, että suurimman vastuun puolueen alennustilasta kantaa Urpilainen. Puolueen kannatus lähti uuteen luisuun, kun ”ilmeni hänen [Urpilaisen] kykenemättömyytensä ottaa ohjat omiin käsiinsä”⁶⁶.

Vaikka pääkirjoituksissa muistutettiin, ettei puolueen kannatuksen laskua tule laittaa pelkästään puheenjohtajan syyksi, todettiin samalla, että ”muut” puheenjohtajaa kuitenkin syyttävät: ”Urpilainen on tehnyt paljon työtä ja parhaansa, mutta hän ei ole muiden silmissä lunastanut johtajuuttaan”⁶⁷. Myös *Helsingin Sanomat* totesi, että SDP:n kenttä ei näytä uskovan puheenjohtajaansa, mutta ”olisi silti kohtuutonta väittää Urpilaisen epäonnistuneen SDP:n johtajana”⁶⁸. Suomen tietotoimiston uutisessa tammikuun alussa ”[p]ääoppositiipuolue SDP joutuikin itse piinapenkkiin”, kun puolueen heikko menestys gallup-mittauksissa yhdistettiin suoraan Urpilaisen hahmoon: hän leimautui jo puheenjohtajakauden alussa ”unelmahötön” puhujaksi ja jäi entisen puheenjohtajan Heinäluoman varjoon. Eduskuntaryhmän johtajaksi valittu Eero Heinäluoma mainitaankin kirjoituksissa toistuvasti hahmona, joka vakuuttavuudellaan murentaa istuvan puheenjohtajan uskottavuutta⁶⁹. Tiedotusvälineet siis selittivät, että Urpilainen ei todennäköisesti ole syyppä SDP:n alennustilaan, mutta toisaalta väitettiin, että ”muut” tai ”kenttä”

⁶² Esim. Turun Sanomat ja Etelä-Suomen Sanomat 25.2.2011: ”Neljästä suuresta vain Sdp pienentynyt viime kuusta”, Ks. myös Satakunnan Kansan 13.2.2011: ”Porvarihallitus onnistunut kohtuullisesti” (pääkirjoitus).

⁶³ Savon Sanomat 19.2.2011: ”Tasoissa” (Pääkirjoitus).

⁶⁴ Karjalainen 13.2.2011: ”Perussuomalaiset järjestyvät jo mannerlaattojakini” (pääkirjoitus).

⁶⁵ Savon Sanomat 9.1.2011: ”Urpilaisen uskottavuus mitataan huhtikuussa”.

⁶⁶ Kaleva 9.1.2011: ”SDP:n tuska vain kasvaa”.

⁶⁷ Etelä-Suomen sanomat 9.1.2011: ”Urpilainen & kumpp. ahtaalla”.

⁶⁸ Helsingin Sanomat 8.1.2011: ”Sdp:n kenttä oireilee” (pääkirjoitus).

⁶⁹ Esim. Satakunnan Kansan 10.1.2011: ”Pääoppositiipuolue SDP joutuikin itse piinapenkkiin” (STT); Etelä-Suomen Sanomat ”Pääoppositiipuolue haukuttavana” (STT); Keski-suomalainen 8.1.2011: ”IS: Vain 16 prosenttia kannattaa Urpilaista” (STT). Samaa ajatusta toistettiin myös myöhemmin STT:n uutisessa, ks. esim. Ilkka 13.3.2011: ”Eduskuntavaaleissa valitaan ensi kerran Suomen johtaja”.

saattavat näin ajatella. Iltapäivälehdissä ei tarvinnut ilmaista asioita näin monimutkaisesti. ”Urpilaisen vika!” ladattiin *Iltalehden* otsikossa tammikuun alussa⁷⁰. Vastakkainasettelu vakuuttavana nähdyn Eero Heinäluoman ja uskottavuusongelmista kärsivän Jutta Urpilainen välillä korosti Urpilaisen nuoruutta ja sukupuolta hänelle epäedullisella tavalla. Sukupuolinäkökulmaa ei tavallisesti korostettu teksteissä, vaikka se näkyikin tavasta kuvailla Urpilaista SDP:n ensimmäiseksi naispuoliseksi puheenjohtajaksi. *Kaleva* oli omassa arviossaan astetta kärkevämpi:

*Elämme edelleen sen verran miehisessä maailmassa, että naisia arvioidaan eri tavalla kuin miehiä. Poliitiikan huippupaikat ovat sosiaalidemokraateillakin olleet niin pitkään miesten käsissä, että naisten täytyisi olla monin verroin miestä pätevämpi pärjätäkseen vastaavassa tehtävässä.*⁷¹

Vaalien lähestyessä tiedotusvälineissä oli nähtävissä kaksi toisistaan poikkeavaa tapaa tarkastella Jutta Urpilaisen menestystä puheenjohtajana. Yhtäältä oli jo aiemmin mainittu Urpilaista kritisoiava näkökulma, jossa SDP:n puheenjohtajaa ei päästetty helpolla. Maaliskuussa *Helsingin Sanomien* kolumnisti arvioi, että SDP:n ”nykyjohto” on ”sekasorron vallassa”⁷². Julkisuudessa käydyssä pääministerikamppailussa Jutta Urpilaisen esitettiin toistuvasti pärjäävän huonosti tai jopa erittäin huonosti. ”Sdp:n kannattajilla edelleen vaikeuksia luottaa puheenjohtaja Urpilaiseen”, kertoi *Helsingin Sanomat* maaliskuun lopussa⁷³. *Aamulehden* kolumnisti arvioi viikko ennen vaaleja SDP:n ja Urpilaisen kannatuksen heikkoutta: ”Kun unelmahöttö ja verkkosukkaimago on kerran syntynyt, sitä ei niin vain pyyhitä pois.”⁷⁴ *Helsingin Sanomien* henkilökuvassa Urpilaista kuvailtiin henkilönä, joka yrittää näyttää puoluejohtajalta, vaikka ei oikeasti olekaan saavuttanut puheenjohtajan mittoja: ”Urpilainen yrittää esiintyä kuten suuren puolueen puheenjohtajan oletetaan”, ”[h]än tukeutuu opeteltuihin lauseisiin vapaasti puhumisen sijaan. Silloin kuulostaa kuin hän olisi juuttunut repeatille”⁷⁵. Tekstiin laaditussa tarinassa Urpilaisesta kerrotaan, että hän on politiikassa joutunut luopumaan nuoruuden ihanteistaan ja opettelemaan pragmaattiseksi poliitikoksi. Kirjoituksissa toistuu sukupuolittunut ajatus, että politiikka ei ole naisille luonteva tila, vaan naisten on erityisesti ponnistettava saavuttaakseen uskottavuutta ja vakuuttavuutta poliittikkona⁷⁶.

⁷⁰ Iltalehti 4.1.2011: ”Urpilaisen vika!”.

⁷¹ *Kaleva* 9.1.2011: ”SDP:n tuska vain kasvaa”.

⁷² *Helsingin Sanomat* 13.3.2011: ”Vanhasa vara parempi” (kolumni, Juha Akkanen).

⁷³ *Helsingin Sanomat* 19.3.2011: ”Katainen johdossa juuri nyt”.

⁷⁴ *Aamulehti* 10.4.2011: ”Urpilainen vastaan Kiviniemi” (kolumni, Riitta Järventie). Ks. myös *Aamulehti* 25.3.2011: ”Sdp:n tuplapulma: Soini ja Urpilainen”.

⁷⁵ *Helsingin Sanomat* 4.4.2011: ”Roolihaamon taakka”.

⁷⁶ Hammarlin & Jarlbro 2012, 113–132; Kuusipalo 2011; Railo 2011; van Zoonen 2005.

Toisaalta tiedotusvälineiden Jutta Urpilaista käsittelevistä kirjoituksista voi nähdä myös toisenlaisen tarinan, jossa Jutta Urpilaista on koeteltu, mutta hän on selvinnyt vaikeuksistaan. Erityisesti väitettiin, että Urpilaisen paineensietokyky on hämmästyttänyt tarkkailijat. *Iltalehti* kirjoitti Urpilaisen julkisuudesta:

Jos Eero Heinäluomaa aikoinaan parjattiin julkisuudessa, se oli lastenleikkiä Urpilaisen kokemaan verrattuna. Häntä on haukuttu lähes kaikesta mahdollisesta ja osin mahdottomastakin. Nyt tuuli on kuitenkin kääntynyt. Media hämmästelee demarijohtajan henkistä kanttia ja osaaamista.⁷⁷

Myös *Kalevan* henkilökuvassa todettiin, että Urpilainen ei ole hätkähtänyt arvostelua, vaan on tyyneästi ”porskuttanut eteenpäin”⁷⁸. *Helsingin Sanomat* totesi julkisen kritiikin vaikutuksesta puheenjohtajaan:

Arvostelu on satuttanut ja loukannut Urpilaista. Hän ei ole kuitenkaan antanut sen vaikuttaa tai näkyä ulospäin. Urpilaisen stressinsietokyky on poikkeuksellinen. Hän on tyyne ja nukkuu yönsä hyvin. Urpilainen ei ole luovuttanut. Eikä hän pelkää epäonnistua⁷⁹.

Naispoliitikkojen julkisuudessa on havaittu tarinamalli, jossa he miesten hallitsemassa politiikassa toimiessaan kohtaavat omaan sukupuoleensa liittyviä ennakkoluuloja, mutta kykenevät lopulta saavuttamaan muiden hyväksynnän. Jutta Urpilaiseen hyväksyvästi suhtautuvia kommentteja voikin lukea aikaisempaa kritiikkiä vasten siten, että ankara julkinen arvostelu nähtiin myöhemmin koettelemuksena, josta nuori naispuolinen puheenjohtaja oli menestyksellisesti selvinnyt⁸⁰. Samalla on kuitenkin todettava, että kirjoituksista ei ole nähtävistä selkeää johdonmukaisuutta. Eri näkökulmat ilmenevät samoissa lehdissä, jopa samoissa jutuissa.

Jutta Urpilaisen julkisuutta eduskuntavaalien alla voi ymmärtää siten, että tiedotusvälineissä käytiin neuvottelua siitä, missä määrin SDP:n heikko kannatus oli puheenjohtajan syytä ja missä määrin se oli seurasta muista tekijöistä. Puolueen alhaiset kannatusluvut vaativat selityksen, joissa tyypillisesti painotettiin Urpilaisen

⁷⁷ *Iltalehti*: 26.3.2011: ”Kantti kestää”. Ks. myös *Iltalehti* 23.3.2011: ”Esikoisteos sanelemalla!”. Ingressissä todetaan ”Kirjan julkaissut Jutta Urpilainen myöntää kritiikin kovettaneen ulkoa, muttei sisältä”.

⁷⁸ *Kaleva* 30.3.2011: ”Pohjois-Suomelle tarvitaan oma strategia.” (Vaalit-liite).

⁷⁹ *Kaleva* 30.3.2011: ”Pohjois-Suomelle tarvitaan oma strategia” (Vaalit-liite).

⁸⁰ Railo 2011, 139–159; Saarialampi 2007, 69–73, 93–113.

naisuutta, melko nuorta ikää sekä kokemattomuutta puoluejohtajana. Keskustelun aiheet ja sävy osoittavat, että puheenjohtaja ja hänen henkilökohtaiset ominaisuutensa veivät tiedotusvälineiden huomiota SDP:n politiikasta ja sen linjauksista. Oli mielenkiintoisempaa pohtia, missä määrin puheenjohtajan ominaisuudet vaikuttavat SDP:n kannatukseen, kuin minkä verran puolueen valitsema politiikka on syynä puolueen suosion laskuun. SDP:n puheenjohtajan naisuus tarjosi tiedotusvälineille yhden näkökulman SDP:n heikkoon menestykseen kannatusmittauksissa. Mediat toki sanoutuivat herkästi itse irti tästä selityksestä, mutta toivat tietäväksi, että näin varmaankin yleisesti ajatellaan.

Yhtäältä voi ajatella, että toimittajat uusinsivat käsitystä politiikasta miehille sopivana ja naisille vieraana yhteiskunnan alueena. Toisaalta toimittajien näemyksen voi ymmärtää myös kritiikkinä tätä asiaintilaa kohtaan. Jutta Urpilaisen aseman julkinen käsittely osoittaa, että sukupuolella ja iällä oli merkitystä vaalijulkisuudessa. Puheenjohtajan nuoruus ja sukupuoli muodostivat ilmiön, jota oli pakko käsitellä ennen kuin päästiin muihin aiheisiin. Samalla julkisuudessa ilmenevä tarinamalli, jossa Urpilainen selviää kohtaamistaan vaikeuksista, osoittaa, että suomalainen politiikan julkisuus on kehittynyt suuntaan, jossa naispolitiikon menestys on helpompi hyväksyä kuin aiemmin⁸¹.

”Suomalaiset luottavat Kataiseen”

Mielipidemittauksia tulkitsevista kirjoituksista kulkee mielenkiintoinen sivujuonne, joka alkaa perussuomalaiset-ilmion myötä helmikuun loppupuolella ja voimistuu kohti vaaleja. Helmikuun alussa tiedotusvälineet yhdistivät perussuomalaisten vahvistuneen kannatuksen SDP:n heikentyneeseen suosioon, mutta helmikuun lopussa medioissa kiinnitettiin huomiota toiseen näkökulmaan: kokoomuksen kannatuksen jatkuvaan heikkenemiseen.

Helmikuussa *Iltä-Sanomat* analysoi pääkirjoituksessaan kokoomuksen kannatuksen laskua:

Kokoomus pärjäsikin mielikuvamarkkinoilla pitkään korva- ja toivopitoisella sirkusmeiningillä. Tämän tingeltangelin viesti oli, että kannattaa tulla mukaan porvarilliseen kimppekivaan. Kuokkia on tarjolla kuokkavieraillekin!

⁸¹ Esimerkiksi 1990-luvulla julkaistuista naispolitiikkojen henkilökuvista ilmenee, että naispolitiikkojen menestymistä oli vaikea kuvata. Ks. Mattinen 2005 ja Railo 2011.

*Nyt kokoomuksen vaalitoimissa näkyy pyrkimys asiakaslähtöisempään otteeseen, mutta muutos saattaa tulla liian myöhään. Jos korva on eh-
tynyt korvata vakaumukset, vahingon korvaaminen voi olla vaikeaa.*⁸²

Ilta-Sanomien tulkinta mielipidemittausten tuloksista on, että kokoomus on sortunut vaalikamppailussa ylimielisyyteen ja kannatus on kääntynyt laskuun. Samalla tekstissä luodaan dramaattista jännitettä: kokoomus on havahtunut tehtyihin virheisiin, mutta kykeneekö se vielä pelastamaan tilanteen? *Aamulehden* toimittaja esitti kokoomuksen kannatuksen laskusta samansuuntaisen arvion maaliskuun alussa: ”Kokoomus on paistatellut pitkään menestyksessä. Sujuvasanaisuus ja geellillä hyvin suitut hiukset eivät enää kannaa yli kokoomuksen perusongelman. Mikä on kokoomuksen todellinen poliittinen aate ja linja?”⁸³

Samoihin aikoihin päivälehdissä alkaa kuitenkin ilmetä näkökulma, jossa kokoomus ja sen puheenjohtaja esitetään kamppailemassa perussuomalaisten kasvavan kannatuksen aiheuttamaa uhkaa vastaan. Suomen tietotoimisto tarkasteli kokoomuksen vaaliohjelman julkistamista helmikuun lopussa juuri tästä näkökulmasta.

Katainen osoitteli virheitä perussuomalaisten sopivasti edellisenä päivänä esitellyistä vaalivoitteista moittien, etteivät puolueella ole perusasiat hallussa.

*Valtiovarainministerin mukaan keskustelu talouden tasapainottamisesta on vaikeaa, kun perussuomalaiset esittää keinoksi esimerkiksi supistuksia Ylen ruotsinkieliseen toimintaan, johon ei valtion budjetista mene senttiäkään.*⁸⁴

Maaliskuussa Jyrki Kataisen asema sai enemmän nostetta, kun tiedotusvälineet kertoivat mielipidemittauksesta, jossa oli kysytty kansalaisten mielipidettä parhaasta pääministeristä. *Helsingin Sanomien* koko sivun uutisessa ingressi kertoi: ”Pääministerikysely on Kataisen ja Kiviniemen taisto”. Varsinainen pääotsikko nosti kuitenkin esille Jyrki Kataisen: ”Katainen johdossa juuri nyt”⁸⁵. Uutisen mukaan Jyrki Kataisen kannatus pääministeriksi oli 29 %, Mari Kiviniemen 27 %, Timo Soinin 18 % ja Jutta Urpilaisen 13 %. *Helsingin Sanomien* uutinen julkaistiin pikku-uutisena miltei kaikissa suomalaisissa päivälehdissä ympäri maan.

⁸² Ilta-Sanomat 24.2.2011 ”Kokoomus paljasti haavoittuvuutensa” (pääkirjoitus).

⁸³ Aamulehti 12.3.2011: ”Politiikan hädänalaisia on turha sääliä”.

⁸⁴ Esim. Turun Sanomat 27.2.2011: ”Katainen kamppailee Perussuomalaisten nousukiittoa” (STT). Ks. myös Keski-suomalainen 27.2.2011: ”Katainen lähti kamppaamaan” (STT).

⁸⁵ Helsingin Sanomat 19.3.2011: ”Katainen johdossa juuri nyt”.

Kuukautta myöhemmin Alma Media julkaisi tilaamansa tutkimuksen, jonka mukaan Jyrki Katainen on ”suomalaisten” mielestä luotettavin pääministeri hoitamaan Suomen Eurooppa-politiikkaa. Aihetta koskevan uutisen mukaan haastatelluista 26 % piti Kataista tässä suhteessa parhaana valintana. Jyrki Kataisen jälkeen tulivat Mari Kiviniemi (22 %), Timo Soini (14 %) ja Jutta Urpilainen (7 %). Tämän lisäksi 16 % haastatelluista antoi äänensä jollekin muulle poliitikolle kuin edellä mainituille ja 14 % ei osannut valita sopivaa henkilöä tai ei halunnut kertoa omaa mielipidettään.⁸⁶

On mielenkiintoista, että Alma Mediaan kuuluvat tiedotusvälineet valitsivat otsikkoon määritelmän ”suomalaiset”, vaikka vain tilkan yli neljäsnes vastanneista oli pitänyt Kataista parhaana pääministerinä hoitamaan Suomen Eurooppa-politiikkaa. Käyttämällä termiä ”suomalaiset” kirjoituksessa kutsuttiin kaikkia suomalaisia luottamaan Kataiseen pääministerinä Eurooppa-politiikassa. Tällaisena teksti oli voimakas kehoitus liittyä kuvitteelliseen ja näiden tiedotusvälineiden tuottamaan kansalliseen yhteisymmärrykseen ja Kataisen edustaman Eurooppa-politiikan taakse.⁸⁷

Kokoomuksen ja sen puheenjohtajan uskottavuutta korostettiin myös asettamalla Timo Soinin ja Jyrki Kataisen talouskriisiä koskevat argumentit vastakkain. *Savon Sanomien* toimittaja Matti Pietiläinen arvioi perussuomalaisten ja kokoomuksen kannatuksen kehittymistä huhtikuun 8. päivänä näin:

Soini tarjoaa helposti nieltävää EU-kritiikkiä, jossa vilisevät päärynät, melonit ja lippalakit. Sillä heltiää irtopisteitä liikkuvilta äänestäjiltä. Var-sinkin, kun letkauksille tuli lisäkatetta.

*Kokoomus taas kerää vastuupisteitä. Valtiovarainministeri Katainen tuo terveisiä EU-tason neuvotteluista parhaaseen katseluaikaan, puhuu vastuun kantamisen raskaudesta ja tärkeydestä. Muistuttaa, että jonkun vain on hommat hoidettava ja kiirehtii hoitamaan niitä.*⁸⁸

Iltapäivälehdet ryhtyivät puhumaan Kataisesta omalla tavallaan. *Ilta-Sanomat* julkaisi kaksi päivää ennen vaaleja artikkelin, jossa kysyttiin ”julkisten” mielipidettä parhaasta henkilöstä pääministeriksi. Kirjoitus alkoi yksiselitteisesti: ”Jyrki Katainen (kok.) näyttää olevan julkisten suosikki seuraavaksi pääministeriksi.” Tekstin otsikko ”Julkisten suosikki” oli yhdistetty kookkaaseen Jyrki Kataisen

⁸⁶ Aamulehti 24.3.2011: ”Suomalaiset luottavat Kataiseen EU-osaajana”.

⁸⁷ Ks. myös Satakunnan Kansan 24.3.2011 ”Suomalaiset luottavat Kataiseen EU-osaajana”.

⁸⁸ Muutamaa päivää myöhemmin toinen Aamulehden toimittaja heitti lisää löylyä kiukaalle: ”Katainen ei voi samalla tavalla irrotella euroalueen rahoituskriisillä kuin velkamaiden haudoilla tanssiva Timo Soini.” Aamulehti 13.4.2011: ”Porvarin painajainen”.

kuvaan.⁸⁹ Viikkoa ennen vaaleja *Ilta-Sanomat* julkaisi useita juttuja valtiovarainministeri Kataisen matkoista Keski-Eurooppaan selvittämään talouskriisiä. Kirjoituksessa ”Kataisen kova lento” annetaan valtiovarainministerille runsaasti tilaa kertoa omista ajatuksistaan liittyen EU:n talouskriisin hoitoon. Samalla sivutaan myös Kataisen perhe-elämää, jota koskeva kommentti on nostettu näyttävästi ingressiin: ”Paine tuntuu ministerin perheessä – ’samaa konkurssiahan tämä on’ ”⁹⁰. Seuraavana päivänä sama teema jatkui: ”Rankkaa perheelle”. Jälleen valtiovarainministeri sai liki aukeaman verran kertoa ponnisteluistaan selvittää Euroopan unionin talouskriisi. Kuten edellisenäkin päivänä, myös tällä kertaa ingressiin oli nostettu Kataisen työn vaikutus perheeseen: ”Jyrki Katainen puhuu nuoren perheenisän paineista Suomen nykyhistorian kiivaimman vaalitaistelun keskellä. 5-vuotias esikoinenkin on jo seurannut taistelua.” Ingressi tuottaa asetelmaa, jossa Jyrki Kataisen tilanne näyttää hyvin epäreilulta. Samaan aikaan kun Katainen käy kiivasta vaalikamppailua Suomessa, hän joutuu selvittämään talouskriisiä ja kaiken tämän keskellä perhekin kärsii.⁹¹

Kataisen tunne-elämän käsittely ei jäänyt vielä tähän. Myös kahdessa muussa mittavassa jutussa viitattiin Jyrki Kataisen tunteisiin. Viimeisen vaaliväittelyn arvioissa kerrottiin: ”Katainen vaikeni äidistään”. Otsikko viittaa siihen, että Katainen ei ollut suostunut kertomaan pyörätuolia käyttävän äitinsä tilasta tai hoidosta yksityiskohtia, vaikka oli kertonut tietävänsä omakohtaisesti mitä omaishoitajan arki on.⁹² Toisessa uutisessa kerrottiin tilanteesta, jossa Katainen oli miltei pillahtanut itkuun televisiostudiossa, kun puhe oli tullut politiikan ja perhe-elämän yhdistämisestä. Kataisen ”läheltä piti” -tilannetta korostettiin dramaattisella kuvasarjalla, jonka ilmeisenä tavoitteena oli todistaa tämä hetki lukijalle.⁹³

Kyseessä ei ollut ensimmäinen kerta, kun Jyrki Katainen vuodattaa julkisia kyyneleitä. Keväällä 2008 Katainen joutui julkisen paineen alla erottamaan ulkoministeri Ilkka Kanervan tehtävistään tekstiviestikohun seurauksena. Anu Koivusen mukaan itkemisen kaltaiset voimakkaiden tunteiden julkiset esitykset tuottavat valtaa niitä esittäville tahoille. Ensinnäkin julkiset tunteet antavat yleisölle sellaisen myötäelämisen mahdollisuuden, jota asijulkisuus ei tarjoa. Ne tulkitaan osoituksena aitoudesta, joka jo sellaisenaan on politiikolle erittäin myötämielinen

⁸⁹ *Ilta-Sanomat* 15.4.2011: ”Julkkisten suosikki”.

⁹⁰ *Ilta-Sanomat* 8.4.2011: ”Kataisen kova lento”.

⁹¹ *Ilta-Sanomat* 9.4.2011: ”Rankkaa perheelle”; *Epäreilulta* tuntuvaa asetelmaa saatettiin korostaa myös väittämällä, että Katainen joutuu vakuuttamaan myös omiaan talousavun tärkeydestä. *Aamulehti* 3.4.2011: ”Euroopan velkajärjestelyjä täytyy myydä omillekin”.

⁹² *Ilta-Sanomat* 15.4.2011: ”Katainen vaikeni äitinsä hoidosta”.

⁹³ *Ilta-Sanomat* 2.4.2011: ”Katainen herkistyi tv:ssä”.

asia⁹⁴. Toiseksi kyneleet tuottavat illuusion siitä, että kyseinen henkilö ei ole vastuussa siitä tilanteesta, jossa nämä voimakkaat tunteet esitetään, mikä häivyttää keskushenkilön todellisen ja virallisen valta-aseman välistä rajaa. Tämän seurauksena politiikan vallan tai hänen toimintansa kyseenalaistaminen muuttuu lähes mahdottomaksi. Samalla yksityiselämän tuominen julkisuuteen on keino tuottaa kuviteltua yhteisöllisyyttä kansalaisten ja johtajien välille. Ovathan yksityiselämän kokemukset ja vaikeudet yhteisiä meille kaikille.⁹⁵

Myös päivä- ja aikakauslehdet julkaisivat henkilökuvia Kataisesta. *Suomen Kuvalehti* ja *Helsingin Sanomat* julkaisivat kokoomuksen puheenjohtajasta kirjoitukset, joita voisi luonnehtia politiikan sankarikuviiksi. Sankarikuviiksi on kutsuttu sellaisia poliitikoista julkaistuja henkilökuvia, jotka ovat politiikan näkökulmasta erityisen myönteisiä. Näille henkilökuville on tyypillistä, että niissä poliitikosta tuotetaan kasvutarina, jossa hän nousee omalla työllään puolueen puheenjohtajaksi pelastamaan sen vaikeasta tilanteesta. Matkallaan hän kohtaa vaikeuksia ja vastoinkäymisiä, joista hän selviää, mutta jotka kasvattavat häntä tulevia koitoksia varten. *Suomen Kuvalehden* ja *Helsingin Sanomien* henkilökuvuissa kerrotaan tarina nuoresta innokkaasta miehestä, joka joutuu tekemään lujasti töitä päästäkseen puolueen kärkeen. Niissä kuvaillaan, että Katainen saa käsiinsä edellisen puheenjohtajan jäljiltä sekavassa tilassa olevan puolueen, mutta onnistuu rakentamaan siitä ahkeruutensa ja aatteellisuutensa ansiosta menestyvän liikkeen. Saavutuksistaan huolimatta hän on nöyrä: hänessä on ”herkkyyttä ja tunteellisuutta”, eikä ”hän teeskentele viisaampaa kuin on.”⁹⁶

Sankaritarinan kaavaan rakennettuja poliitikkojen henkilökuvia on julkaistu aikaisemmin monenlaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* on julkaissut sankaritarinoita Mauno Koivistosta, Paavo Lipposelta, Sauli Niinistöstä, Matti Vanhasesta ja Olli Rehnistä. Näiden sankaritarinoiden funktiona on henkilöidä poliittiset ratkaisut tiettyyn poliittikkoon tilanteessa, jossa tiedotusvälineiden tuottama kuvitteellinen kansakunta on kohdannut huomattavia ongelmia tai sen täytyy sopeutua hallitusti uudensuolaisiin olosuhteisiin⁹⁷. Poliitiikan henkilöiminen ja yksityiselämän tuominen julkisuuteen ovat voimakkaita keinoja tuottaa yhteisöllisyyttä johtajan ja kansalaisten välillä. Tietyn poliittisen linjan henkilöiminen ihmiseen häivyttää kansalaisten välisiä aatteellisia eroja ja ristiriit-

⁹⁴ Koivunen 2011, 219–238; Corner 2003, 67–84; Kantola 1998, 122–148.

⁹⁵ Koivunen 2011, 219–238; Corner 2003, 67–84.

⁹⁶ *Helsingin Sanomat* 28.3.2011: ”Hyvien aikojen kultapoika”. *Suomen Kuvalehti* 9/2011: ”Puolue ylikunnossa”. Vrt. myös *Seura* 4/2011: ”Tahtopoliitikko”.

⁹⁷ Railo 2010, 127–161.

toja. Saman efektin tuottaa myös yksityiselämään vetoaminen⁹⁸. Vahvasti henkilöity, yksityiselämää ja jopa henkilökohtaisia tunteita hyödyntävä julkisuus tarjosi turvalliselta tuntuvan kiinnittymisen kohteen – valtiovarainministeri Kataisen – tilanteessa, jossa taluskriisi näytti entisestään pahenevan. Suomalainen lehdistö aloitti tulevan pääministerin vallan oikeuttamisen sekä kansakunnan yhdistämisen todennäköisimmän vaalien voittajan taakse jo ennen vaaleja.

Kiviniemi puoluettaan suosituimpi

Vaalien lähestyessä tiedotusvälineistä alkaa erottua asetelma, jossa eri lehdille valikoitui omia suosikkejaan niistä poliitikoista, jotka johtivat mielipidemittauksia. Tämä ilmenee siitä, millä tavoin tiedotusvälineet tulkitsivat eri poliitikkojen suosiota kuvaavia tutkimuksia. Näitä kirjoituksia voi lähestyä kahdesta eri näkökulmasta. Yhtäältä niitä voi pitää yrityksenä vaikuttaa kansalaisten äänestyspäätöksiin vaaleja edeltävien kuukausien aikana. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että yksittäisten kirjoitusten vaikutus ihmisten mielipiteisiin on väistämättä vähäinen. Lisäksi nämä kirjoitukset olivat reaktioita kansalaisten mielipidemittauksissa esittämiin mieltymyksiin, koska ne tyyppillisesti julkaistiin mielipidemittausten julkistamisen jälkeen. Niitä tulisikin tulkita pikemmin pyrkimyksenä tarjota yleisölle mieluisia kirjoituksia näiden jo ennestään kannattamista poliitikoista, toisin sanoen uutisten kuluttajille tarjottuna palveluna, kuin yrityksenä vaikuttaa kansalaisten mielipiteisiin.

Tästä huolimatta eräistä tiedotusvälineistä on nähtävissä, että niissä tulkittiin mielipidemittausten tuloksia tavalla, jossa ilmenee halu tukea yhtä poliitikkoa toisten kustannuksella. Esimerkiksi Lahdessa ilmestynvä *Etelä-Suomen Sanomat* julkaisi maaliskuun 25. päivänä mielipidemittauksen, jonka mukaan Kiviniemi ja Katainen olivat ”liki tasoissa” *Helsingin Sanomien* pääministerigallupissa: Katainen oli saanut 29 % ja Kiviniemi 27 % kannatuksen⁹⁹. Muutamaa päivää myöhemmin *Etelä-Suomen Sanomat* julkaisi oman Hämeessä tehdyn pääministerigallupin tulokset, joiden mukaan ”Kiviniemi karkaa Kataiselta ja Soinilta”. Sen mukaan Hämeessä Kiviniemeä piti parhaana pääministeriehdokkaana 29 % vastanneista. Kiviniemen jälkeen suosituimmat ehdokkaat olivat Jyrki Katainen (22 %), Timo Soini (13 %) ja Jutta Urpilainen (7 %) ¹⁰⁰. Seuraavana päivänä *Etelä-Suomen Sanomat* tulkitsi Kiviniemen menestystä pääkirjoituksessa: ”Kiviniemen asialinja puree”:

⁹⁸ Laclau 2005, 178–179.

⁹⁹ *Etelä-Suomen Sanomat* 20.3.2011: ”Katainen ja Kiviniemi liki tasoissa HS:N pääministerigallupissa” (STT).

¹⁰⁰ *Etelä-Suomen Sanomat* 30.3.2011: ”Kiviniemi karkaa Kataiselta ja Soinilta”.

Soini sai vastaajilta suuren kannatuksen, mutta pääministerin salkkua he eivät ole hänelle antamassa. Hämäläiset vierastavat protestipääministeriä.

Tutkimus vahvistaa, että Kiviniemen valinta Keskustan puheenjohtajaksi oli onnistunut ratkaisu. Hän on kyennyt vakuuttamaan äänestäjät asiaosaamisellaan ja rauhallisuudellaan. Hän on osoittautunut päteväksi pääministeriksi.¹⁰¹

Kirjoitus osoittaa, että mielipidemittaukset antavat tiedotusvälineille oikeuden tehdä varsin pitkälle meneviä johtopäätöksiä poliittisista johtajista. Pääkirjoituksessa väitetään, että Kiviniemi on onnistunut pääministerinä ja että keskusta on tehnyt oikein valitessaan Kiviniemen oman vaalikampanjansa kärkeen. Kirjoituksessa kiinnittää huomiota myös päätelmä, että ”[h]ämäläiset vierastavat protestipääministeriä”. Se määrittelee Timo Soinin ”protestipääministeriksi” ja ”hämäläiset” ihmisiksi, jotka eivät tällaista henkilöä kannata. Tällä tavoin teksti kutsuu Hämeessä asuvia lukijoitaan hyväksymään identiteetikseen sellaisen poliittisen ideologian, johon liittyy ”protestipääministerin” vastustaminen. Lukijan tehtäväksi jää miettiä, onko hän oikea tai oikeanlainen hämäläinen, mikäli hän syystä tai toisesta kannattaisikin Soinia pääministeriksi.

Sanomalehtien poliittinen värityneisyys voi vaikuttaa yllättävältä aikakaudella, jolloin puoluepoliittinen sitoutumattomuus on ollut normi jo kymmenien vuosien ajan. Toisaalta aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että nimellisestä sitoutumattomuudesta huolimatta aikaisempi aatteellinen tausta edelleen ilmenee päivälehtien sivuilla¹⁰². Johtavia poliitikkoja kuvailevat tekstit osoittavat, että aatteellinen tausta kietoutuu alueellisuuteen siten, että tietyn alueen suurin päivälehti julkaisee myötämielisiä kirjoituksia niistä poliitikoista, joita sen alueen ihmisten tiedetään kannattavan. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* on julkaissut 1980-luvun alusta lähtien tyyppillisesti erittäin positiivisia henkilökuvia SDP:n ja kokoomuksen puheenjohtajista – keskustan johtajat ovat tavallisesti joutuneet tyytymään tylympään kohteluun¹⁰³.

Kiviniemen taakse asettui myös pohjalainen *Ilkka*, jonka tulkinta Mari Kiviniemen erinomaisuudesta ei jättänyt tulkinnolle sijaa. Vajaata kahta viikkoa ennen vaaleja *Ilkassa* kerrottiin keskustan piirikokouksesta, jossa oli kuultu ”hyväntuulisten ehdokkaiden vakuuttelut hyvästä hengestä ja vaali-innostuksesta”. Keskeiselle

¹⁰¹ Etelä-Suomen Sanomat 31.3.2011: ”Kiviniemen asialinja puree” (pääkirjoitus).

¹⁰² Holmberg 2004.

¹⁰³ Mattinen 2005.

paikalle oli nostettu ehdokas Juha Miedon lausuma: ”Mari on ollut pääministerigalluppien ykkönen, ja sellainen on tutina, että se alkaa näkyä, ja vaaleissakin ollaan ykkösiä.”¹⁰⁴

Tämäntyyppinen journalismi korostaa politiikan henkilövetoisuutta ja puoluejohtajien asemaa julkisuudessa asia-aiheiden kustannuksella. Kansallisen vaalitutkimuksen mukaan puolueiden puheenjohtajien merkitys sekä vaalijulkisuudessa että kansalaisten äänestyspäätökseen vaikuttavana tekijänä on korostunut suomalaisessa politiikassa¹⁰⁵. Voi kuitenkin hyvin perustein kysyä, vievätkö ”pääministeriehdokkaiden” kannatusmittaukset harhaan puolueita ja niiden johtajia, jotka saattavat kuvitella että puoluejohtajan suosio sellaisenaan riittäisi tukemaan puolueen kannatusta muista seikoista huolimatta.

Pitkän linjan keskustalainen Kari Hokkanen tulkitsi vahvasti Mari Kiviniemen menestystä pääministerigallupeissa vaalipäivän aattona arvioiden samalla sosiaalidemokraattien ja erityisesti perussuomalaisten oppositiopolitiikkaa:

Keskusta kampanjoi ainoana johtajansa kuvalla. Eikä ihme – eihän muilla ole näyttöä osaamisesta tasavallan tärkeimpänä päättäjänä.

Kunhan äänestäjät huomenna pitävät päänsä kylmänä, voi velkaisessa omakotitalossa asuva lapsiperhekin nukkua yönsä rauhassa. Juuri korkojen nousun pelossa euron kriisiä on padottu. Nouseva korko on myrkyä myös työllisyydelle, kuten 90-luvun alusta muistetaan.

*Kiukku ja protesti eivät nyt hyödytä ketään. Suurta vahinkoa niistä voi aiheutua. Sen että persut eivät sellaisista piittaa, vielä ymmärtää, koska populistiliikkeet perustuvat aina tyytymättömyyden lietsonnalle. Mutta demareita on pakko ihmetellä.*¹⁰⁶

Ehkä silmiinpistäväntä Mari Kiviniemeä koskevissa kirjoituksissa on kuitenkin se, kuinka vähän tiedotusvälineet pitivät pääministeriä esillä vaalien alla. Vaaleja edeltävän kolmen viikon aikana pääministeri Kiviniemellä ei näyttänyt olevan selkeää hänelle istuvaa teemaa, joka olisi pitänyt hänet julkisuudessa. Kuten EU:n talouskriisiä käsittelevässä luvussa ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kriitistä konsensukseen” todetaan, maaliskuun 23. päivänä tapahtuneen Portugalin

¹⁰⁴ Ilkka 6.4.2011: ”Keskusta sai gallupista lahjan”.

¹⁰⁵ Grönlund & Westinen 2012, 178–179.

¹⁰⁶ Ilkka 16.4.2011: ”Kenestä tasavallan tärkein puhuva pää?”.

hallituksen kaatumisen jälkeen Kiviniemi katoaa EU:n talouskriisiä koskevasta julkisuudesta miltei täysin. Vaaleja edeltävän viimeisen kolmen viikon aikana Kiviniemi näkyy ennen muuta Libyan kansannousua koskevissa jutuissa, mutta niissäkin melko vähän ja vielä vähemmän missään muissa uutisissa. Siinä missä tiedotusvälineet seurasivat tiiviisti Jyrki Kataisen ponnisteluja selvittää EU:n talouskriisi tai Timo Soinin vaalikiertueen tekemiä uusia yleisöennätyksiä, luontevaa asia-aihetta ei pääministerille näyttänyt löytyvän.

Väli-Suomen sanomalehtien toimittaja Vesa Somppi laati maaliskuun lopussa Mari Kiviniemestä haastattelun, jossa hyvin asiallisesti käytiin läpi useita keskustan keskeisiä vaaliaiheita, kuten talouskasvun tukemista. Kirjoitus julkaistiin useissa sellaisissa lehdissä, joiden kohdealueella keskustalla on vahva kannatus, esimerkiksi *Keskisuomalaisessa*, *Ilkassa* ja *Kalevassa*¹⁰⁷. Asiallisuuden ja asiaosaamisen korostaminen yleisenä teemana korostaa kuitenkin entisestään sitä, että keskustalaiselle pääministerille oli julkisuudessa jäämässä luvun käteen. *Ilkka* julkaisi 5. huhtikuuta mittavan Mari Kiviniemen haastattelun, jossa hänen kerrottiin odottavan ”arjen asioiden” tuloa vaalikamppailuun. Ingressissä pyrittiin viemään keskustelua pois päin senhetkisistä ajankohtaisista teemoista: ”Libya ja EU:n vakausrahastot ovat tärkeitä, mutta kaukana siitä, mikä ihmisiä vaalitulaisuudessa kiinnostaa.” Sen sijaan Kiviniemi ajatteli uutisen mukaan, että ”[p]erhepolitiikka, omaishoito, eläkeindeksi puhuttavat”¹⁰⁸. Nämä saattoivat tosiaan olla niitä teemoja, joista ihmiset olivat kiinnostuneita vaalitulaisuudessa, mutta politiikan julkisuudessa niiden merkitys oli vähäinen, kuten tämän kirjan luku ”Vaalikevään media-agenda” osoittaa. Sen seurauksena Kiviniemikään ei päässyt esiintymään näihin aiheisiin liittyvässä julkisuudessa.

Tilannetta voi yhtäältä tulkita siitä näkökulmasta, että EU:n talouskriisi ja perussuomalaisten nousu hallitsivat julkisuutta, jolloin muille puolueille ja niiden edustamille teemoille jäi vähemmän tilaa. Toisaalta pääministeri Kiviniemen kuvauksia voi ymmärtää myös siten, että ne kertovat siitä kapeasta liikkumavarasta, joka naispoliitikoilla on politiikan julkisuudessa. Kuten useat tutkimukset ovat osoittaneet, politiikan julkisuudessa miehet ovat normi, josta naiset poikkeavat. Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että miehet vaikuttavat politiikan julkisuudessa luonnostaan päteville, kun taas naisiin kohdistuu erityinen vaatimus osoittaa oma ammattitaitonsa.¹⁰⁹ Naispuolisen puheenjohtajan asiallisuuden ja ammattitaidon

¹⁰⁷ Keskisuomalainen 27.3.2011: ”Tiukka menokuri riittää”; Kaleva 27.3.2011: ”Tiukka menokuri ohjenuorana”; Ilkka 27.3.2011: ”Menokuri riittää Kiviniemelle”.

¹⁰⁸ Ilkka 5.4.2011: ”Kiviniemi odottaa arjen asioita”.

¹⁰⁹ Railo 2011; Kuusipalo 2010; Hammarlin & Jarlbro 2012; van Zoonen 2005.

korostaminen on siten ymmärrettävää, mutta yleisellä tasolla ne eivät sellaisenaan vielä riitä tekemään henkilöstä tai hänen edustamastaan puolueesta tarpeellista. Vaadittaisiin erityinen teema, jossa tämä asiantuntemus voisi päästä esille, mutta sellaista ei näissä vaaleissa ollut.

Kolmas näkökulma liittyy edelliseen. Mari Kiviniemeä koskevissa arvioissa puhuttiin usein hänen asiallisuudestaan ikään kuin painottaen, ettei hän ole tunteittensa vietävänä. Kuten naispolitiikkojen julkisuutta koskevissa tutkimuksissa on havaittu, tunteikkuuden osoittaminen ei ole naisille samalla tavalla sallittua kuin miehille, koska se tulkitaan herkästi epäasiallisena tai epäammattimaisena käytökseenä. Sama koskee yksityiselämän kuvauksia. Siinä missä miehillä perheen ja työn yhdistäminen näyttäytyy traagisena tilanteena, joka herättää myötätuntoa miespolitiikkaa kohtaan, naispolitiikoilla työn ja perheen välisten ristiriitojen kuvaaminen johtaa keskusteluun siitä, onko naispolitiikko hyvä äiti ja puoliso¹¹⁰. Jyrki Kataisen tapauksessa oli mahdollista kertoa Kataisen kyyneleistä tai riipaisevasta ristiriidasta kodin ja työn ristipaineissa, mutta Kiviniemen kohdalla tällainen olisi saattanut johtaa keskusteluun siitä, kykeneekö pääministeri hallitsemaan hermonsa tai onko Kiviniemi hyvä vanhempi.

Viimeiset mielipidemittaukset ja perussuomalaisten kannatuksen notkahdus

MTV3, *Helsingin Sanomat* ja Yleisradio julkaisivat viimeiset valtakunnalliset mielipidemittaukset ennen eduskuntavaaleja huhtikuussa. MTV3:n mielipidemittauksen tulokset julkaistiin 5. päivänä, *Helsingin Sanomien* 12. päivänä ja Yleisradion 14. päivänä. Näiden mielipidemittausten tuloksista tehtiin uutisia kaikissa tutkituissa tiedotusvälineissä, tosin sillä varauksella, että kilpailevan kaupallisen median puoluekannatusmittauksia käsiteltiin vain ohimennen tai ei lainkaan. *Helsingin Sanomat* julkaisi esimerkiksi yli puolen sivun uutisen Yleisradion mielipidekyselystä, mutta MTV3:n vastaava tutkimus jätettiin huomiotta.

Helsingin Sanomat nosti omaa mielipidemittaustaan koskevan uutisen ylälaitaan Kataisen, Urpilaisen, Kiviniemen ja Soinin kuvat ja valitsi otsikoksi: ”Soinin nousu taittui.” Sisäsivulla lehdessä esitettiin kaksi muuta mielipidemittauksesta johdettua väitettä: ”Kokoomus suurin, Sdp noussut”. Otsikko painotti siis kokoomuksen suurinta kokoa, eikä esimerkiksi sitä, että tutkimuksen mukaan kokoomuksen

¹¹⁰ Railo 2011; van Zoonen 2005.

kannatus oli itse asiassa hivenen laskenut.¹¹¹ Muutamaa päivää myöhemmin *Helsingin Sanomat* uskalsi uutisoida Yleisradion teettämän kannatusmittauksen tulok-
sista hiukan rohkeammin: ”Perussuomalaiset laskussa ja kokoomus nousussa”¹¹².

Yleisradion ja *Helsingin Sanomien* teettämien mielipidemittausten tuloksia tulkittiin samansuuntaisesti koko maassa. Uutiset olivat kuitenkin pituudeltaan lyhyitä ja vailla näyttäviä grafiikoita. Vaikuttaa siltä, että tiedotusvälineet välttelivät julkaisemasta suuria otsikoita tai kookkaita kuvia juuri vaalien alla. Lehdet kyllä kommentoivat viimeisiä mittaustuloksia esimerkiksi pääkirjoituksissa, mutta olivat niissäkin varovaisia: ”Kummankin [TNS gallupin ja Taloustutkimuksen -ER] mielipidemittauksen mukaan perussuomalaisten kannatus on lähtenyt laskuun, ja puolue on putoamassa kolmen suuren kyydistä. Mutta näissä vaaleissa mikään ei näytä olevan etukäteen varmaa.”¹¹³ Voimakkaiden kannanottojen ja näyttävien juttujen sijaan tiedotusvälineet lähinnä kehottivat kansalaisia äänestämään. Äänestyskehotukset osoittavat, että tiedotusvälineet kokevat velvollisuudekseen kannustaa ihmisiä käyttämään äänioikeuttaan¹¹⁴.

Kansan ja sen johtajien tuottaminen ja kontrolli

Tässä luvussa on vastattu kysymykseen, millä tavoin suomalaiset tiedotusvälineet tulkitsivat mielipidemittauksia vuoden 2011 eduskuntavaaleja edeltävässä julkisuudessa. Millaisia vaikutuksia näillä tulkinnoilla oli tiedotusvälineiden tapaan kuvata puolueita ja niiden puheenjohtajia? Entä tuotettiinko tulkinnoissa uutta kansallista yhteenkuuluvuuden tunnetta ja mihin arvoihin ja asenteisiin sen haluttiin perustuvan?

Luvun sisälle kirjoitettu argumentti on, että mielipidemittaukset vaikuttivat siihen, millä tavoin toimittajat tuottivat käsitystä kansasta ja sen johtajista. Mikäli mielipidemittaukset osoittivat puolueiden tai puoluejohtajien saavuttaneen kannatusta kansalaisten keskuudessa, pyrkivät tiedotusvälineet esittämään kyseisten puolueiden johtajat sopivina hallitsemaan kansalaisia. Toisaalta, jos mielipidemittausten mukaan jonkun puolueen tai puoluejohtajan kannatus oli alamäessä, toimittajat arvioivat puheenjohtajan toimintaa kriittisesti. Toimittajat epäilemättä pyrkivät kirjoituksillaan selittämään puolueiden ja niiden johtajien kannatuksessa tapahtuneita muutoksia, mutta tällä toiminnalla oli myös toinen puolensa. Tässä

¹¹¹ Helsingin Sanomat 12.4.2011: ”Soinin nousu taittui”; Helsingin Sanomat 12.4.2011: ”Kokoomus suurin, Sdp noussut”.

¹¹² Helsingin Sanomat 15.4.2011: ”Yle: Perussuomalaiset laskussa ja kokoomus nousussa”.

¹¹³ Helsingin Sanomat 16.4.2011 ”Huomenna on hyvä päivä äänestää” (pääkirjoitus).

¹¹⁴ Niemi 2009, 109–126.

luvussa on osoitettu, että medioiden tavoitteena oli luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta kansalaisten ja mielipidemittauksissa menestyneiden päättäjien välille. Toimittajat pyrkivät ennakoimaan vaalitulosta mielipidemittausten mukaisesti ja sopeutumaan poliittisen vallan tulevaan muutokseen vaalipäivänä.

Näiden funktioiden rinnalla mielipidemittauksia ja niiden tulkintoja käytettiin dramaattisten jännitteiden tuottamiseen vaalijulkisuudessa. Puoluemittausten avulla tiedotusvälineet saattoivat kertoa yleisölleen mielenkiintoisen tarinan, joka ulottui vaalijulkisuudessa vuoden alusta huhtikuun puoliväliin. Nämä kaksi näkökulmaa – jännittävän tarinan tuottaminen ja ennakoituun vaalitulokseen sopeutuminen – ilmenivät limittäin politiikan julkisuudessa.

Tammikuun lopussa julkaistut mielipidemittaukset osoittivat, että perussuomalaisten kannatus äänestäjien keskuudessa oli noussut suurin piirtein SDP:n tasolle. Helmikuun alussa julkaistujen mielipidemittausten analyysien mukaan perussuomalaiset saattoi olla jopa aavistuksen verran suositumpi kuin SDP. Lehdissä pohdittiin, olisiko perussuomalaisten gallup-suosion taustalla ollut SDP:n heikkous ja erityisesti Jutta Urpilaisen epäonnistuminen puolueen puheenjohtajana. Uutiset, pääkirjoitukset ja kolumnit tuottivat jännitteen, joka perustui kysymykselle, kykeneekö melko äskettäin puoluejohtajaksi valittu nainen selviytymään perussuomalaisten asettamasta haasteesta ja saavuttamaan puolueelleen vaalivoiton.

Samanaikaisesti perussuomalaisten kannatuksen nousulla alkoi olla vaikutuksia myös muihin poliitikkoihin. Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen reagoi perussuomalaisten suosion nousuun toteamalla helmikuussa julkisuudessa kaksikin kertaa, että perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini voi nousta Suomen seuraavaksi pääministeriksi. Ajatus Soinista pääministerinä valpastutti suomalaiset mediat, jotka ryhtyivät pohtimaan, mitä tämä suomalaisten puolueiden valtasuhteiden muutos merkitsisi ja miten siihen tulisi suhtautua. Samalla kiinnitettiin huomiota siihen, että myös kokoomuksen kannatus oli luisumassa tasolle, johon perussuomalaiset saattoivat yltää, mikä tuotti vaalien toisen jännittävän tarinan: kykeneekö kokoomus pysäyttämään kannatuksensa liu'un vai ohittaako perussuomalaiset myös sen. Kokoomuksen ja SDP:n kannatuksen lasku muodostivat vaalien jännitteen, eräänlaisen tarinakaavan, joka vaikutti uutisten taustalla.

Keskustan ja sen puheenjohtajan Mari Kiviniemen julkisuuden ongelma oli, ettei kunnollista tarinaa tuntunut syntyvän. Tiedotusvälineissä ei arvuuteltu, kuinka Kiviniemen käy, osittain ehkä siksi, että Kiviniemen henkilökohtainen suosio näytti niin suurelta. Toimittajat eivät miettineet, selviääkö keskusta perussuomalaisten rynnistyksestä. Oliko keskustaan ja sen skandaaleihin väsytty siinä määrin, ettei-

vät toimittajat edes yrittäneet jännittää sen puolesta? Vai vaikuttiko pääministeri Kiviniemen henkilökohtainen kannatus pääministerigallupeissa niin vahvalta, ettei Kiviniemen aseman kyseenalaistaminen tuntunut mielekkäältä? Keskustan ja Kiviniemen tueksi asettunut *Ilkka* ainakin valitsi suorastaan ylimielisen itsevarman linjan, jossa lähinnä pohdittiin, onko keskusta vaalien jälkeen suurin vai toiseksi suurin puolue. Jännitteen tuottamisen vaikeus saattaa olla syynä siihen, että tiedotusvälineet seurasivat Kiviniemen ja keskustan tilannetta varsin vähän viimeisten viikkojen aikana. Kiviniemen henkilökuissa painottuu epämääräinen ja yleisluonteinen ”asiantuntevuus” ja asiallisuus, jotka kiinnittyivät Euroopan unionin taluskriisiin ja Suomen Eurooppa-politiikan puolustamiseen, kunnes Portugalin hallitus maaliskuun kolmannella viikolla kaatui. Sen jälkeen Kiviniemi ei näkynyt taluskriisiä koskevassa julkisuudessa miltei lainkaan ja muussakin julkisuudessa vain vähän ottaen huomioon, että hän oli edelleen Suomen pääministeri.

Jutta Urpilaisen asema julkisuudessa oli monitahoinen. Kun perussuomalaisten kannatus mielipidemittauksissa tuli virhemarginaalin päähän SDP:tä tammikuussa, alkoivat tiedotusvälineet laajalti kritisoimaan istuvaa puheenjohtajaa arvioiden, ettei hänessä ole ainesta johtaa sosiaalidemokraatteja. Kysymys siitä, kykeneekö melko äskettäin valittu puheenjohtaja selviämään perussuomalaisten asettamasta haasteesta, loi SDP:n ja Urpilaisen julkisuuden jännitteen. Vaalien lähestyessä tämä kysymys sai eräänlaisen vastauksen. Urpilaisen julkiseen kuvaan kietoutui tarina naisesta, jonka kykyjä ja mahdollisuuksia selviytyä miesten hallitsemassa politiikassa epäillään, mutta joka kykenee vastaamaan haasteeseen. Tarinan toinen puoli on, ettei Urpilaisen julkisuus liittynyt mihinkään politiikan teemaan erityisesti, vaan keskittyi enemmän sen pohtimiseen, selviytyykö Urpilainen puolueensa puheenjohtajana. Siinä missä Jyrki Kataiseen yhdistettiin EU:n taluskriisin selvittäminen ja Timo Soiniin ”tavallisen kansan” henkilöiminen, edusti Urpilainen kuitenkin ennen muuta itseään. Urpilaiseen liitettyä tarinaa voi ymmärtää siten, että julkisuus koettelee sukupuoleltaan normista poikkeavaa henkilöä käyden samalla neuvottelua siitä, onko sukupuolella merkitystä viranhoidolle ja siinä menestymisessä. Kuitenkin se, että aikakauden yhteiskunnallinen ilmapiiri näytti sallivan Jutta Urpilaisen tarinalle onnellisen lopun, kertonee naispolitiikkojen julkisen aseman parantumisesta verrattuna esimerkiksi 2000-luvun alkuun tai 1990-lukuun¹¹⁵. Samaa hengenvetoon on kuitenkin todettava, että politiikan julkisuuden tasa-arvo merkitsisi ideaalitulanteessa sitä, että poliittisia ongelmia olisi mahdollista käsitellä yhtäläillä niin mies- kuin naispolitiikkojen kautta. Kevään 2011 vaalijulkisuudessa

¹¹⁵ Railo 2011; Kuusipalo 2010; Mattinen 2005.

näin ei ollut. Jyrki Katainen tarjosi julkisuudessa ratkaisun talouskriisiin ja Timo Soini ”unohdetun kansan” uudelleenlöytymiseen, mutta Urpilaiseen tai Kiviniemeen ei henkilöity selkeitä poliittisia kysymyksiä tai niiden ratkaisuja.

Tiedotusvälineiden tavat suhtautua perussuomalaisten kannatuksen kasvuun vaihtelivat huomattavasti. Laajasti katsoen reaktiot asettuivat kahteen kategoriaan. Yhtäältä perussuomalaisia pyrittiin torjumaan ja vähättelemään, mutta toisaalta vaalien lähestyessä tiedotusvälineet pyrkivät myös sopeutumaan väistämättömältä näyttäneeseen perussuomalaisten vaalivoittoon. Helmi- ja maaliskuussa politiikan julkisuutta hallitsi torjuva asenne. Kuten luvussa ”Perussuomalaisuuden kuva pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa” osoitetaan, perussuomalaisten kannattajien poliittista tietoa vähäteltiin, heidän mielipiteitään pidettiin perusteettomina, ohjelmaa heikkotasoisena ja heidän mahdollisen valtaanpääsytensä seurauksia vakavina.

Tiedotusvälineet yrittivät myös siirtää keskustelun painopistettä pois perussuomalaisten gallup-menestyksestä kohti pääministerivaaleja. Pääministerivaaleja koskevissa uutisissa tai kommentoissa oli mahdollista ohittaa Timo Soini ja perussuomalaiset, koska puolueen puheenjohtaja jäi suosituimman pääministerin mittauksissa toistuvasti Jyrki Kataisen ja Mari Kiviniemen jalkoihin. Toimittajat muistuttivat mieluusti, etteivät edes Soinin omat kannattajat pitäneet häntä parhaana ehdokkaana Suomen poliittisen järjestelmän vaikutusvaltaisimpaan virkaan. Pääministerivaalit-asetelma tarjosi usealle medialle legitiimin perusteen väittää, että vaaleissa oli itse asiassa kysymys valinnasta kahden varteenotettavan vaihtoehdon välillä: Kiviniemen ja Kataisen. Mielipidemittausten tarjoaman dramaattisen tulkintakehityksen näkökulmasta perussuomalaiset muodosti uhan aikaisemmin hallinneille puolueille ja julkisuudessa pohdittiin, kykenevätkö ne vastaamaan tähän haasteeseen.

Jos *Ilkka* ja *Etelä-Suomen Sanomat* iloitsivat Kiviniemen suosioista pääministerigallupeissa ja yrittivät tuottaa istuvasta pääministeristä pätevää kuvaa, samoin tekivät monet muut lehdet Jyrki Kataisesta. Kataisesta laadituissa henkilökuissa hyödynnettiin symboliikkaa, joka teki hänestä sankarillisen ja uhrautuvan politiikan hahmon. Niissä korostettiin hänen tavallista taustaansa, työteliäisyyttään ja valmiuttaan uhrata perhe-elämä tilanteessa, jossa kansakunnan etu sitä vaati. Näissä kirjoituksissa ei juurikaan käsitelty EU:n talouskriisin ratkaisua sinänsä, mutta osoitettiin kylläkin sopivin henkilö puolustamaan Suomen etuja vaikeassa tilanteessa. Kirjoituksissa hyödynnettiin sellaista symboliikkaa ja tarinamalleja, joita on aiemmin kutsuttu politiikan julkisuuden ”sankarikuviksi”. Sankarikuvia tulee ymmärtää henkilöityinä ratkaisumalleina ympäröivän todellisuuden asettamiin

ongelmiin. Samalla tavalla kuin politiikan skandaaleissa ongelmat voidaan henkilöidä yhteen ihmiseen, sankarikuvissa ongelmien ratkaisut personoidaan yhteen poliitikkoon. Tiedotusvälineiden preferensseistä riippuu, kuka tämä henkilö on. Huhtikuussa 2011 *Helsingin Sanomat*, *Suomen Kuvalehti* ja iltapäivälehdet henkiöivät EU:n taluskriisin ratkaisun Jyrki Kataiseen.

Toimittajien muodostaman yhteisön arvot ja asenteet ilmenevät kuitenkin kaikkein kirkkaimmin Timo Soinia ja perussuomalaisia koskevista kirjoituksista. Vaalien lähestyessä ja mielipidemittausten osoittaessa perussuomalaisten saavut-tavan todennäköisesti huomattavan vaalivoiton toimittajien oli pohdittava, millä tavoin he voisivat ymmärtää Timo Soinin ja perussuomalaisten tarjoamaa maailmankuvaa ja sen houkuttelevuutta. Jo pelkästään taloudellisen voiton tavoittelun logiikka pakotti tiedotusvälineet tarjoamaan lukijoille perussuomalaiset-puolueen kannattajien asemaan asettuvia kirjoituksia. Julkisen keskustelun kohteeksi täsmentyi, mitkä asiat perussuomalaisten maailmankuvassa saattoivat olla hyväksyttävissä ja mitkä eivät olisi hyväksyttävissä. Toisin sanoen politiikan kansallisessa julkisuudessa oltiin siirtymässä tilanteeseen, jossa perussuomalaisten kansansuosioon perustuva valta-asema hyväksyttiin ja sen sijaan ryhdyttiin neuvottelemaan siitä, millaisin rajoituksin tai edellytyksin perussuomalaisten pääsy valtaan saattaisi olla mahdollista.

Vaalien lähestyessä mediat alkoivat julkaista Timo Soinista ja hänen kannattajistaan kirjoituksia, joissa pyrittiin eläytymään Soinin asemaan ja esitettiin perussuomalaiset ”kansan” äänenä. Tällaisia kirjoituksia olivat esimerkiksi iltapäivälehtien tekstit, joissa ihmeteltiin perussuomalaisten puheenjohtajan jaksamista raskaan vaalikiertueen aikana. Päivälehdet puolestaan julkaisivat useita kirjoituksia, joissa kuvattiin toistuvasti, että ”kansan” on saapunut runsaslukuisena kuulemaan Soinin mieluisaa sanomaa. Vaikka teksteissä toimittajan ääni on usein ihmettelevä, ja asettaa toimittajan ja ”kansan” vastakkain, on kirjoituksissa kuitenkin ymmärtäväinen sävy. Toimittajat pyrkivät asettautumaan kansan asemaan irvailematta tai vähättele-mättä sitä. Perussuomalaisten kannattajien kuvaukset sekä Soinin myötämieliset henkilökuvat hyväksyivät kuitenkin vain osan perussuomalaisten aatemaailmasta. Kirjoituksissa suhtauduttiin myötämielisesti köyhien ja syrjäytyneiden puolustamiseen, mutta torjuttiin maahanmuuttokriittisyys. Lehtosen ja Koivusen ajatusten mukaisesti kirjoitukset pyrkivät integroimaan perussuomalaisten kannattajat ja Soinin osaksi medioiden tuottamaa kuviteltua kansakuntaa, mutta samalla toimittajien arvovyhteisö yritti torjua kuvitellun kansakunnan aatteisiin ja arvoihin sopimattomia piirteitä. Tällä tavoin tiedotusvälineet vastasivat perussuomalaisten

asettamaan haasteeseen. Ne tavoittelivat uudenlaista poliittista konsensusta, jossa myös Timo Soinilla olisi paikka köyhien ja syrjäytyneiden oikeutettuna edustajana, mutta toisaalta torjuivat sellaisia aatteita ja arvoja, jotka eivät sopineet toimittajien tuottamaan suomalaisuuteen¹¹⁶.

Kevään 2011 vaalijulkisuuden mielipidemittauksia käsittelevät tulkinnot olivat siis politiikan julkisuutta, jossa toimittajien muodostama arvoyhteisö arvioi suomalaisten kohtaamia ongelmia ja henkilöi ongelmiin sopivat ratkaisut mielipidemittauksissa menestyneisiin poliitikkoihin. Sen sijaan heikko menestys mielipidemittauksissa antoi tiedotusvälineille syyn käsitellä kysymystä, kuka saa edustaa kansalaisia ja millä ehdoilla. Mielipidemittaukset tarjosivat medioille välineen ennakoita tulevia voimatasapainon muutoksia ja varautua niihin. Varautuminen ja ennakointi tarkoittivat, että tiedotusvälineet tuottivat kansallista yhtenäisyyttä kuvailemalla suosittuja poliitikkoja myötämielisellä tavalla ja siten oikeuttamalla heidän tulevan valta-asemansa ennakkoon. Toisaalta tiedotusvälineet olivat myös vallankäyttäjiä siinä mielessä, että toimittajat eivät hyväksyneet kaikkia arvoja ja asenteita, vaan määrittivät, mitkä arvot ja asenteet ovat hyväksyttäviä ja mitkä eivät. Tämä keskustelu jäi kesken, mutta sen verran siitä voi sanoa, että Euroopan unionia ja talouskriisiä koskeissa asioissa mediat halusivat pitää kiinni Suomen kuulumisesta Euroopan unioniin. Tiedotusvälineet torjuivat myös maahanmuuttovihamielisyyden pyrkien osoittamaan, että Timo Soini kykenee hallitsemaan oman puolueensa ääri­laidan. Mediat reagoivat perussuomalaisten kannatuksen kasvun osoittamaan kansallisen konsensuksen järkkymiseen käymällä abstraktia arvo­neuvottelua siitä, voidaanko nämä aikaisemmin näkymättömiin jääneiden tahojen mielipiteet integroida osaksi kansallista yhteisöllisyyttä ja millä ehdoilla.

¹¹⁶ Lehtonen & Koivunen 2011.

Kirjallisuus

- Anttila, Terhi (2006): Eduskuntavaaleista pääministerivaaleiksi. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat media kertoo*. Ajatus Kirjat, s. 159–192.
- Anderson, Benedict (2007 [1983]): *Kuvitellut yhteisöt*. Vastapaino.
- Corner, John (2003): Mediated Persona and Political Culture. Teoksessa John Corner & Dick Pels (toim.): *Media and the Restyling of Politics*. SAGE Publications, s. 67–84.
- Grönlund, Kimmo & Westinen, Jussi (2012): Puoluevalinta. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 156–187.
- Hammarlin, Mia-Marie & Jarlbro, Gunilla (2012): From Tiara to Toblerone. The Rise and Fall of Mona Sahlin. Teoksessa Sigurn Allern & Ester Pollack (toim.): *Scandalous! The Mediated Construction of Political Scandals in Four Nordic Countries*. Nordicom, s. 113–132.
- Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino.
- Hjarvard, Stig (2008): The Mediatization of Society. A Theory of the Media as Agents of Social and Cultural Change. *Nordicom Review* 29, s. 105–134.
- Holmberg, Jukka (2004): *Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987–2003*. Jyväskylän yliopisto.
- Kantola, Anu (2012): Miten meistä tuli me? Julkinen elämä mielikuvituksena. Teoksessa Kari Karpainen ja Janne Matikainen (toim.): *Julkisuus ja demokratia*. Vastapaino, s. 37–59.
- Kantola, Anu (1998): Tärkeintä on olla aito. Poliittisten uutisten dramaturgia. Teoksessa Anu Kantola; Inka Moring & Esa Väliverronen (toim.): *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, s. 122–148.
- Koivunen, Anu (2011): Jyrki Kataisen kyneleet: sukupuoli, valta ja tunnepolitiikka. Teoksessa Anu Koivunen & Mikko Lehtonen (toim.): *Kuinka meitä kutsutaan? Kulttuuriset merkityskamppailut nyky-Suomessa*. Vastapaino, s. 219–237.
- Kunelius, Risto; Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2009): *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos.
- Kuusipalo, Jaana (2010): *Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa*. Tampere University Press.
- Kyrölä, Katariina (2010): *The weight of Images. Affective Engagements with Fat Corporeality in the Media*. Turun yliopiston julkaisuja.
- Laclau, Ernesto (2005): *On Populist Reason*. Thousand Oaks.
- Lehtonen, Mikko & Koivunen, Anu (2010): Kansalainen minä: Median ihannesubjektit ja suostumuksen tuottaminen. Teoksessa Petteri Pietikäinen (toim.): *Valta Suomessa*. Gaudeamus, s. 229–250.
- Niemi, Mari K. (2009): Sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnin tavoitteet ja onnistuminen. Teoksessa Laura Berg & Mari K. Niemi (toim.): *Kenen kuntavaalit?* Kunnallissalalan kehittämissäätiö, s. 109–126.

- Mattinen, Erkka (2005): *Valtiaat, vallattomat ja vallanhimoiset julkisuudessa – Helsingin Sanomissa vuosina 1978–2003 julkaistujen poliitikkojen henkilökuvien sukupuolittunut ideologia ja yhteisölliset funktiot*. Turun yliopiston julkaisematon liseniaattitutkimus.
- Moy, Patricia & Rinke, Eike Mark (2012): Attitudinal and Behavioral Consequences of Published Opinion Polls. Teoksessa Jesper Strömbäck & Christina Holtz-Bacha (toim.): *Opinion Polls and the Media: Reflecting and Shaping Public Opinion*. Palgrave Macmillan, s. 225–245.
- Railo, Erkka (2011): *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuviissa vuosina 1975–2005*. Turun yliopisto.
- Railo, Erkka (2010): Median tuottama poliitikkojen sankaruus. Teoksessa Ulla-Maija Peltonen & Ilona Kempainen (toim.): *Kirjoituksia sankaruudesta*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, s. 127–161.
- Rautio, Tapio (2011): Missä EU, siellä ongelma: populistinen Eurooppa-vastaisuus Suomessa. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, s. 197–217.
- Saarilampi, Marja-Liisa (2007): *Meediotaiteilijasta mediataiteilijaksi – taiteilijan kulttuuriset tarinamallit musiikkialan erikoislehdessä*. Studia musica 31. Sibelius Akatemia.
- Siivonen, Jonita (2007): *Personporträttet som tidningsgenre. En närläsningstudie med focus på innehållsliga teman berättärkonventioner och kön*. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
- Stevenson, Nick (2003): *Cultural Citizenship. Cosmopolitan questions*. Open university press.
- Strömbäck, Jesper (2012a): The Media and Their Use of the Opinion Polls: Reflecting and Shaping Public Opinion. Teoksessa Jesper Strömbäck & Christina Holtz-Bacha (toim.): *Opinion Polls and the Media: Reflecting and Shaping Public Opinion*. Palgrave Macmillan, s. 1–22.
- Strömbäck, Jesper (2012b): Published Opinion polls, Strategic Party Behavior and News Management. Teoksessa Jesper Strömbäck & Christina Holtz-Bacha (toim.): *Opinion Polls and the Media: Reflecting and Shaping Public Opinion*. Palgrave Macmillan, s. 246–266.
- Suhonen, Pertti (2012): Mielipidekyselyt vaalijournalismissa. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 43–60.
- Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo (1998): *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Edita.
- van Zoonen, Liesbet (2005): *Entertaining the Citizen. When politics and Popular Culture Converge*. Rowman & Littlefield Publishers Inc.

Erkka Railo

Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensukseen

Kreikan ja Portugalin taloudelliset vaikeudet sekä Euroopan unionin ja Suomen hallituksen ponnistelut ratkaista nämä ongelmat olivat ylivoimaisesti näkyvin politiikan julkisuuden aihe keväällä 2011. Euroopan unionin talouskriisiä käsitteleviä uutisia on analysoitu määrällisestä näkökulmasta jo luvussa ”Vaalikevään media-agenda”, joten tässä luvussa keskitytään aihetta käsittelevien 1.1.2011–17.4.2011 välisenä aikana julkaistujen uutisten laadulliseen analyysiin. Laadullisen analyysin kohteeksi on otettu erityisesti kaksi teemaa: Euroopan unionin talouskriisiä koskevien uutisten yleissävy ja toiseksi puoluejohtajien asemoiminen talouskriisin julkisuudessa.

Suomen EU-politiikalle on ollut ominaista, että suomalaiset puolueet ovat perussuomalaisia lukuun ottamatta suhtautuneet EU-integraatioon hyvin myötämielisesti. Toki kristillisdemokraatit ja vasemmistoliitto ovat ajoittain esittäneet myös EU-politiikkaa arvostelevia kommentteja, mutta se ei silti ole estänyt niitä osallistumasta EU-myönteisiin hallituksiin. Suomen EU-politiikkaa ovatkin johtaneet ennen muuta kokoomus, SDP ja keskusta, joita on yhdistänyt integraatiomyönteinen asenne¹. Suomalaiset tiedotusvälineet ovat puolestaan myötäilleet Suomen EU-politiikan linjaa: toimittajat ovat suhtautuneet keskimäärin muita kansalaisia myönteisemmin Euroopan integraatioon². Osittain taustalla lienevät

¹ Raunio 2006.

² Mörä 1999.

toimittajien henkilökohtaiset asenteet, mutta toisaalta suomalaisille medioille on ollut tyypillistä melko varovainen ja luottavainen suhde poliitikkoihin. Ankaa kritiikkiä on vältetty ja pikemminkin on haettu yhteisymmärrystä yhteisestä aatepohjasta³. On kuitenkin totta, että ajoittain suomalaiset tiedotusvälineet ovat suhtautuneet poliitikkoihin myös erittäin kriittisesti. Tästä ovat hyvä esimerkki 1990-luvun alun jälkeiset poliittiset skandaalit. Toinen vertailukohta saattaisi olla 1990-luvun alun lama, jolloin tiedotusvälineet arvostelivat kipakasti poliitikkoja epäonnistuneesta talouspolitiikasta⁴. Tässä luvussa vastataan kysymykseen, millä tavoin suomalaiset mediat joukkoviestimet kirjoittivat Euroopan unionin talouskriisistä eduskuntavaaleja edeltävien kolmen ja puolen kuukauden aikana. Oliko suhtautuminen Euroopan unioniin ja Suomen johtaviin poliitikkoihin kriittistä vai pyrkivätkö tiedotusvälineet tuomaan esille Euroopan unionin hyviä puolia ja tukemaan niitä poliitikkoja, jotka asettuivat puolustamaan EU:ta?

Määrällisen analyysin keskeinen havainto oli, että EU:n taluskriisin julkisuudessa mielipidemittauksissa neljän suurimman puolueen puheenjohtajat – Mari Kiviniemi (kesk.), Jyrki Katainen (kok.), Jutta Urpilainen (sd.) ja Timo Soini (ps.) – näkyivät merkittävästi enemmän kuin mielipidemittauksissa heikommin menestyneiden puolueiden puheenjohtajat Paavo Arhinmäki (vas.), Stefan Wallin (r.), Päivi Räsänen (kd.) ja Anni Sinnemäki (vihr.). Määrällinen analyysi antoi myös viitteitä siitä, että julkisuudessa muodostui vastakkainasettelu oppositiota edustavan Timo Soinin ja hallitusta edustavien Mari Kiviniemen ja Jyrki Kataisen välille.⁵ Tässä luvussa vastakkainasetteluun perehdytään syvällisemmin ja vastataan kysymykseen, millä tavoin mielipidemittauksissa neljän suurimman puolueen puoluejohtajat asemoitiin julkisuudessa EU:n taluskriisiä koskevissa uutisissa ja miten tätä vastakkainasettelua voisi ymmärtää.

Luvun materiaalina on käytetty Euroopan unionin taluskriisiä käsitelleitä uutisia, kolumneja ja pääkirjoituksia suomalaisissa päivälehdissä sekä Yleisradion ja MTV3:n televisiouutisia. Luvussa edetään väljän kronologisesti. Aluksi käydään läpi EU:n taluskriisin julkisuutta yleisellä tasolla tarkastellen suomalaisten tiedotusvälineiden suhtautumista ylivelkaantuneiden maiden auttamiseen ennen Portugalin hallituksen kaatumista 23. maaliskuuta. Sen jälkeen analysoidaan yksi kerrallaan neljän näkyvimmän puoluejohtajan asemaa taluskriisiin julkisuudessa. Lopussa palataan EU:n taluskriisin julkisuuden kehittymiseen Portugalin hallituksen kaatumisen jälkeisellä ajalla.⁶

³ Kunelius, Noppari & Reunanen 2009; Väliaverron & Kunelius 2009, 232–233; Moring 2008, 58.

⁴ Kantola & Vesa 2011, 42–65; Railo 2006, 96–97.

⁵ Ks. kuvio 10, s. 122.

⁶ Kirjoittaja kiittää Juha Herkmania kommentista ja korjausedotuksista.

Tuhtumus taloudellisesta tilanteesta

Vaalikeväällä 2011 julkaistut EU:n talouskriisiä käsittelevät kolumnit, kommentit ja pääkirjoitukset osoittavat, että tiedotusvälineet suhtautuivat EU:n kriisiin kauhistellen. Materiaalista on myös nähtävissä, että kauhistuneisuuteen liittyi erittäin kriittinen asenne poliitikkoihin, joiden nähtiin olevan kyvyttömiä ratkaisemaan talousongelmia. Portugalin hallituksen kaatuminen 23. päivänä maaliskuuta aiheutti tiedotusvälineiden asenteissa kuitenkin jakaantumista. Osa medioista suhtautui tilanteeseen eräänlaisella ”mitäs me sanoimme” -asenteella. Toisaalta osa tiedotusvälineistä reagoi Portugalin avunpyyntöön korostamalla, että Suomen tulee kantaa vastuunsa Euroopan unionin jäsenmaana ja osallistua Portugalin auttamiseen. Tähän asiaan palataan luvun lopussa.

Euroopan unionin talouskriisiä koskevissa uutisissa oli tammi- ja helmikuussa 2011 toistuvasti uhkaava sävy. Yleisradion uutisissa kerrottiin vuoden alussa: ”Euroopan talouskriisi uhkaa syventyä lähikuukausina.”⁷ Heti seuraavana päivänä uutisissa arvioitiin: ”Portugalin on arveltu olevan seuraava euromaa, joka joutuu turvautumaan kansainväliseen talousapuun.”⁸ Tulevan keskustelun näkökulmasta on mielenkiintoista havaita, että jo tammikuussa kerrottiin Suomen hallituksen varautuvan Suomen vakuuksien kaksinkertaistamiseen: ”Suomen hallitus valmistautuu antamaan lisävakuuksia Euroopan vakausrahostolle. *Yle Uutisten* hallituslähteistä saamien tietojen mukaan Suomen on varauduttava jopa 16 miljardin takauksiin nykyisen 8 miljardin sijaan.”⁹ *Turun Sanomat* kertoi tammikuun puolivälissä lukijoilleen Ilmarisen varatoimitusjohtajan arviona: ”Portugali-tuen todennäköisyys kasvaa.”¹⁰

Uutisissa kerrottiin myös, että Euroopan unionin johtajat olivat kykenemättömiä ratkaisemaan Portugalin ja Kreikan ylivelkaantumisen aiheuttamia ongelmia. Tampereen seudun suurin lehti *Aamulehti* totesi tammikuun lopussa, että euroalueen valtiovarainministereiltä näyttävät olevan neuvot lopussa talouskriisin ratkaisemiseksi¹¹. Helmikuussa pidetystä Euroopan unionin jäsenmaiden valtiovarainministereiden kokouksesta Yleisradiolla ei ollut mitään hyvää kerrottavaa: ”Brysselissä kokoontuneet valtiovarainministerit eivät päässeet sopuun – väli-

⁷ Yle Uutiset, Yle TV1 9.1.2011.

⁸ Yle Uutiset, Yle TV1 10.1.2011.

⁹ Yle Uutiset, Yle TV1 14.1.2011.

¹⁰ *Turun Sanomat* 13.1.2011: ”Portugali-tuen todennäköisyys kasvaa”. Samana päivänä julkaistiin myös uutinen *Turun Sanomat* 13.1.2011: ”EU haluaa lisää rahaa vakausrahostoon”.

¹¹ *Aamulehti* 19.1.2011: ”Neuvottomuus huipussaan”. Vrt. myös *Aamulehti* 5.2.2011: ”Saksan ja Ranskan talouspaketti ei kelvannut muille”.

aikaisen kriisirahaston vahvistamisesta¹² tai ” Väliaikaisen rahaston vahvistaminen on yhä täysin auki.”¹³ Maaliskuun alkupuolella MTV3:n *Kymmenen Uutisissa* luonnehdittiin: ”Keskustelut EU:n vakuusrahastojen laajentamisesta takkuavat Brysselissä.”¹⁴ Maaliskuun puolivälissä *Turun Sanomat* julkaisi STT:n uutisen: ”Euromaat eivät päässeet ratkaisuun lainatakauksista.”¹⁵ Kotimaan politiikkaa käsittelevissä uutisissa puolueet riitelivät katkerasti siitä, millä keinoin talouskriisi tulisi ratkaista ja mikä Suomen osuus näissä pitäisi olla. Yhteisymmärrystä ei tahotonut löytyä: ”Eduskunnan suuri valiokunta ei ole päässyt yksimielisyyteen Suomen tavoitteista EU:n talousremontissa”¹⁶, ”Eduskunta kiistelee edelleen Suomen takauksesta muille Euromaille.”¹⁷ Edelleen EU:n talouskriisin kulkua analysoivissa kirjoituksissa esitettiin, että Suomi oli pieni maa, joka oli joutunut isompien maiden vietäväksi. ”Kuten aina kansainvälisessä politiikassa – myös talouspolitiikassa – ratkaisut tehdään suurten [so. Saksan ja Ranskan] ehdoilla. Näin on myös Euroopan unionissa”, arveli *Keskisuomalaisen* kolumnisti Lasse Kangas¹⁸. ”Jatkossakin vakuusrahastosta tehdään päätöksiä Saksan ja Ranskan heiluttaessa tahtipuikkoja”, arvioi *Satakunnan Kansa*¹⁹.

Uhkaavaa vaikutelmaa tuottivat myös EU:n talouskriisiä sivuavat uutiset. Medioissa seurattiin tiiviisti pankkien ns. stressitestien tuloksia sekä Portugalin valtionlainojen korkojen kehitystä. ”Veloissa rämpivälle Portugalille koronnousu merkitsee entistä kovempia lainakustannuksia sekä askelta lähemmäs kriisirahastolle tehtävää tukipyyntöä”²⁰, kertoivat tiedotusvälineet maaliskuun alussa.

Tiedotusvälineiden tapaa esittää EU:n talouskriisi voi ymmärtää ainakin kahdesta eri näkökulmasta. Voidaan ajatella, että talouskriisi oli oikeasti uhkaava tapahtuma, jolla saattoi olla vahingollisia seurauksia Suomelle ja suomalaisille. Talouskriisin ”todellisuuden” ja siitä annetun julkisen kuvan vertailu asettuu kuitenkin tämän tutkimuksen rajauksen ulkopuolelle. Toinen tapa ymmärtää talouskriisin uutisointia on miettiä sitä uutiskriteerien näkökulmasta: mistä asioista

¹² Yle Uutiset, Yle TV1 15.2.2011.

¹³ Yle Uutiset, Yle TV1 25.3.2011.

¹⁴ *Kymmenen Uutiset*, MTV3 11.3.2011.

¹⁵ *Turun Sanomat* 15.3.2011: ”Euromaat eivät päässeet ratkaisuun lainatakauksista” (STT); *Myös Etelä-Suomen Sanomat* 15.3.2011 ”Euromaat eivät päässeet ratkaisuun lainatakauksista”(STT).

¹⁶ Yle Uutiset, Yle TV1 11.3.2011.

¹⁷ Yle Uutiset, Yle TV1 15.3.2011.

¹⁸ *Keskisuomalainen* 18.1.2011: ”Euron puolustus ja pieni Suomi” (kolumni, Lasse Kangas). Vrt. myös *Keskisuomalainen* 3.3.2011: ”Rahaliitto kohti liittovaltiota” (kolumni, Lasse Kangas).

¹⁹ *Satakunnan Kansa* 24.1.2011: ”Vakuusrahastolinjaus yhä tuulijolla” (pääkirjoitus).

²⁰ Yle Uutiset, Yle TV1 18.3.2011; Yle Uutiset, Yle TV1 4.4.2011. Ks. myös *Aamulehti* 19.1.2011: ”EU-maat panevat pankit ankarampaan läpivalaisuun”.

tehdään uutisia ja millä perusteella? Kärjistetyksi voi todeta, että mitä kielteisempi, suurempi ja tärkeämpi asia on, sitä todennäköisemmin siitä tehdään uutinen. Mitä useampaa ihmistä se koskee, mitä enemmän kansalliset taloudelliset ja poliittiset eliitit kiinnittävät siihen huomiota, mitä helpommin sen suuruutta ja merkittävyyttä on mahdollista korostaa ja mitä paremmin se vastaa aikaisempia käsityksiä merkittävistä tapahtumista, sitä todennäköisemmin siitä tulee uutinen.²¹

Utiskriteerin käsitteen voi kääntää kuitenkin myös niin päin, että asiasta tai ilmiöstä *tehdään* utiskriteerin mukainen uutinen. Utiskriteerit kertovat yhtälailla siitä, millaiset asiat toimittajien mielestä kiinnostavat yleisöä ja millä tavoin tapahtumat tulee esittää, jotta niiden avulla saavutetaan yleisön huomio kaupallisilla mediamarkkinoilla. Tästä näkökulmasta EU:n talouskriisiä voidaan pitää tapahtumana, joka oli helppo esittää utiskriteerien mukaisesti mahdollisimman mielenkiintoisena ja tärkeänä uutisena. Se oli jatkuvasti kehittyvä prosessi, joka kosketti useita maita ja niiden kansalaisia. Siihen oli vaivatonta yhdistää talouden ja politiikan perinteisesti tärkeinä pidettyjä näkökulmia ja esittää talouden ja politiikan eliittien työskentelevän jatkuvasti tämän ilmiön hallitsemiseksi. Vaikka kyseessä oli monimutkainen asia, se saatettiin esittää julkisuudessa selkeästi ja yksiselitteisesti: Kreikka ja Portugali ovat käyttäneet rahansa loppuun ja nyt muilta euromailta halutaan lainata lisää. Esimerkiksi Suomen tietotoimiston laatima uutinen tammikuun puolivälistä ei ollut turhan moniselitteinen. ”Rahaa vaaditaan lisää”, julisti *Kalevan* koko sivun levyinen otsikko²².

On mielipidekysymys, pyrkivätkö tiedotusvälineet dramatisoimaan EU:n talouskriisiä liikaa. Kyky esittää tärkeät asiat mielenkiintoisella tavalla kertoo toimittajien ammattitaidosta. Toisaalta on myös niin, että kaupallisilla uutismarkkinoilla on tiedotusvälineiden taloudellisen edun mukaista dramatisoida asioita ja ilmiöitä tai ei ainakaan vähätellä niitä²³. Sana ”dramatisoida” tuo utiskriteereiden listaan vielä yhden tärkeän elementin: tunteet. Journalismin on viime vuosikymmeninä väitetty muuttuneen suuntaan, jossa yleisössä pyritään herättämään aikaisempaa enempiä tunteita²⁴. Tunteiden herättämiseen monet EU:n talouskriisiä koskevat jutut näyttivät todella pyrkivänkin.

Aikaisemmin mainittiin jo, että talouskriisi esitettiin Suomea ja suomalaisia uhkaavana ilmiönä, johon eurooppalaiset tai suomalaiset poliitikot eivät tuntuneet löytävän ratkaisua. Toimittajien tuottamus ja värikäs kielenkäyttö pääsivät erityi-

²¹ Strömbäck 2009, 166–180. Ks. myös Nieminen & Pantti 2004, 105–108.

²² Kaleva 13.1.2012: ”Rahaa vaaditaan lisää” (STT).

²³ Nieminen & Pantti 2004, 92–98.

²⁴ Pantti 2009, 193–206.

sesti valloilleen, kun kolumnistit ja pääkirjoitustoimittajat arvioivat poliitikkojen suoritusta EU:n taluskriisin selvittämisessä. Alkuvuonna julkaistuissa teksteissä poliitikkoja syytettiin EU:n taluskriisin synnyttämisestä ja kyvyttömyydestä ratkaista se. Tamperelainen *Aamulehti* soimasi poliitikkoja ”pikkupolitikoinnista”, joka esti talousongelman selvittämisen²⁵. Oulussa ilmestyvän *Kalevan* toimittaja Unto Valpas loi kolumnissaan vaikutelmaa, että suomalaiset oli jotenkin huijattu euroalueeseen: ”Perusteluina meille esitettiin silloin, että maamme pitää kuulua kaikkiin ytimiin. Eurohuumassa kansalaisille uskoteltiin myös, että yhteisvaluutasta tulee ylivertainen maksuväline ja sen arvostelijoita pidettiin lähinnä hölmöinä.”²⁶ *Turun Sanomien* kolumnisti arvioi, että suomalaisten poliitikkojen suhtautuminen kansalaisiin oli alentavaa: ”Vaaliohjelmien laatijat ovat ilmeisesti päättäneet, että äänestäjien sieto- ja käsityskyky EU asioista on kouluarvosanalla mitattuna korkeintaan nelonen. Äänestäjiä mielistelläkseen poliitikot ovat päättäneet käydä kolmosen arvoista keskustelua.”²⁷

Lapin Kansan kolumnisti Timo Harakka puolestaan väitti suoraan, että kansaa huijataan: ”Suurin silmänkääntötempu on tietysti se, että pankit panevat velkansa veronmaksajien piikkiin jo toisen kerran peräkkäin”. Toiseksi suurin ”silmänkääntötempu” oli Harakan mielestä se, että Timo Soinilla on ongelmaan parempi vastaus kuin muilla puolueilla. Harakan kommentit kertovat siitä yleisestä kaikkiin puolueisiin kohdistuvasta tyytymättömyydestä, joka ilmeni tiedotusvälineiden EU-uutisista.²⁸ Poliitikkojen väitettiin sortuneen äänestäjien mielistelyyn vaalien alla: ”EU:n yhteinen etu ja euroalueen vakaus saavat väistyä, kun kotimaa kutsuu suomalaispoliitikkoja ja vaalit lähestyvät²⁹”. *Aamulehden* kolumnissa kuvattiin poliitikkojen keskustelutaitoja näin: ”Muita on mukava mestaroida. Asiatiedoista ei niin väliä. Huutoääneen haihtuu vähäkin järki.”³⁰ ”Nyt tarvitaan johtajuutta”, kuulutti puolestaan *Apu*-lehden päätoimittaja antaen ymmärtää, ettei nykyisillä poliitikoilla tätä ominaisuutta ole³¹. Ympäristöministeri Paula Lehtomäen televisioesiintymisestä tuhtunut *Lapin Kansan* kolumnisti Kirsi Hölttä latasi täyslaidallisen kaikkia poliitikkoja vastaan: ”Useista kansanedustajista on henkinyt

²⁵ *Aamulehti* 11.3.2011: ”Hermost pinnalla Euroopassa” (pääkirjoitus).

²⁶ *Kaleva* 19.1.2011: ”Horjuva euro” (kolumni, Unto Valpas).

²⁷ *Turun Sanomat* 15.3.2011: ”Vaalit ja henkinen taantuma” (kolumni, Ari Niemi). Karjalaisen kolumnisti vertasi poliitikkoja hiekkalaatikolla leikkiviin lapsiin, *Karjalainen* 3.2.2011: ”Kokoomus ja keskusta tappelevat leikisti” (kolumni, Pasi Koivumaa).

²⁸ *Lapin Kansa* 14.2.2011: ”Isommat tuopit” (kolumni, Timo Harakka).

²⁹ *Aamulehti* 18.3.2011: ”Mallioppilaasta tuli EU:n häirikkö” (kolumni, Päivi Isotalus).

³⁰ *Aamulehti* 10.4.2011: ”Iso vauva uhmaikään” (kolumni, Jorma Pokkinen).

³¹ *Apu* 5/2011 ”Nyt tarvitaan johtajuutta” (pääkirjoitus).

omahyväisyys, kansalaisten tunteiden vähättely ja kyvyttömyys nähdä, mikä politiikan nykyämenossa ei suomalaisia miellytä³².

Iltapäivälehdet olivat omissa kannanotoissaan kärkevämpiä kuin päivälehdet. Samalla iltapäivälehdet eivät aina vaivautuneet erottelemaan toisistaan edes hallitusta tai oppositiota saatikka eri puolueita. Iltapäivälehdistä puhuttiin toistuvasti ”vanhoista puolueista” tai ”kolmesta suuresta” puolueesta negatiivisissa asiayhteyksissä. *Iltalehti* vaati maaliskuun puolivälissä puolueilta selkeitä kannanottoja: ”Suoraa puhetta, vanhat puolueet!”³³ Toisaalta *Iltta-Sanomat* toisti ajatusta, että puolueet eivät kerro koko totuutta taloustilanteesta: ”Euroalueen pankit taitavat olla paljon heikommassa jamassa kuin halutaan kertoa.”³⁴ Sama tuohtumus ilmeni myös iltapäivälehtien tavasta päivitellä talousavun kustannuksia. Maaliskuun loppussa 2011 alkoi käydä ilmeiseksi, että Portugalin ei kykene selviytymään veloistaan omin avuin, vaan joutuu hakemaan apua muilta Euroopan unionin jäsenmailta ja kansainväliseltä valuuttarahastolta. Tässä tilanteessa iltapäivälehdet pyrkivät hahmottamaan lukijoilleen käytännön esimerkkien avulla millaisista summista on kysymys. Kaksi päivää Portugalin hallituksen kaatumisen jälkeen maaliskuun 25. päivänä *Iltta-Sanomat* julkaisi kirjoituksen otsikolla ”Liian kallis EU-kriisi?”, jossa todettiin että ”[p]ahimmillaan jokainen suomalainen takaa ongelmamaiden lainoja 3000 eurolla”. Kainalokirjoituksessa toimittaja ei säästellyt sanojaan:

Suomalaiset ovat viime viikkoina seuranneet kauhusta kankeina, paljonko Suomen laina- ja takausvastuut ovat paisuvat EU:n kriisimaiden pelastustalkoissa. Nyt näyttää, että paljon, vaikka moni kriisipakettien yksityiskohta on vielä päätöstä vailla.

*Hallituspuolueiden edustajat tuntuvat suhtautuvan miljarditakauksiin kevyesti. Aivan kuin takauksissa olisi kyse jostain leikkirahasta.*³⁵

Iltalehti puolestaan arvioi, mitä 3,4 miljardiksi euroksi arvioidulla Portugalin tukipaketin Suomen osuudella saisi aikaan: ”Miljoona lasta vuodeksi päivähoitoon!”³⁶ Tekstissä laskettiin myös, että summalla saisi 136 000 perheautoa tai 17 000 omakotitaloa. Arkiset esimerkit tuottivat vaikutelmaa, että kyseiset rahat ovat nyt menossa epämääräiseen tyhjiin aukkoon sen sijaan, että niillä autettaisiin

³² Lapin Kansa 4.2.2011: ”Tästä on Paula leikki kaukana” (kolumni, Kirsi Hölttä).

³³ *Iltalehti* 17.3.2011: ”Suoraa puhetta, vanhat puolueet!” (pääkirjoitus).

³⁴ *Iltta-Sanomat* 29.3.2011: ”Onko Kuningas eurolla vaatteita?” (pääkirjoitus).

³⁵ *Iltta-Sanomat* 25.3.2011: ”Liian kallis EU-kriisi?”

³⁶ *Iltalehti* 9.4.2011: ”Miljoona lasta vuodeksi päivähoitoon!”

suomalaisia perheitä. Kirjoituksissa väitettiin myös, että velkamaille annetut rahat käytetään aikaisempien velkojen poismaksuun tai pankkien saataviin. Samoin vaaliipiirien tärkeimmät päivälehdet yrittivät havainnollistaa niitä summia, joilla Portugalia ja Kreikkaa avustetaan. *Karjalainen* julkaisi miltei koko sivun mittaisen otsikon ”220 euroa per suomalainen” tarkentaen tekstissä vielä: ”Suomen takausvastuut Portugalin tukipaketissa olisivat ehkä 1,2 miljardin euron luokkaa. Se tarkoittaisi noin 220 euron takausosuutta jokaiselle suomalaiselle vauvasta vaariin. Summa saattaa kuitenkin muuttua.”³⁷ Viimeistä kommenttia kannattaa tarkastella siitä näkökulmasta, ettei julkisuudessa oltu puhuttu ainakaan suomalaisten takaussummien supistumisesta. Tilannetta ei kansalaisen mielestä varmasti parantanut useissa päivälehdissä muutama päivä ennen vaaleja sivun kokoisena juttuna julkaistu Suomen tietotoimiston uutinen, jonka keskeisen sisällön esimerkiksi *Karjalainen* tiivisti otsikkoon: ”80 miljardia tarvitaan”³⁸.

Kritiikkiä ja tuotumusta ilmentävät myös ne kirjoitukset, joissa painotettiin hallituspuolueiden välinpitämätöntä, jopa tietämätöntä asennetta Portugalin ja Kreikan apupaketteihin. Artikkeleissa väitettiin, että Katainen ja Kiviniemi eivät ymmärrä mitä he ovat tekemässä. *Ilta-Sanomat* analysoi: ”Äänestäjien kosiskelun lisäksi politiikkojen vaikenemisen taustalla vaikuttaa silkkä tietämättömyys.”³⁹ *Iltalehti* puolestaan muistutti lukijoita politiikkojen aiemmista, katteettomista lupauksista:

Valtiovarainministeri Jyrki Kataisen (kok.) mukaan Suomen takausvastuut ovat Portugalin tapauksessa noin 1,2 miljardia euroa. Summa voi kuitenkin yhä muuttua. Pääministeri Mari Kiviniemi (kesk) katsoi vielä kaksi viikkoa sitten, ettei mikään viittaa siihen, että Portugali olisi hakemassa laina-apua. Nyt Kiviniemi sanoo, että myrkyä pitää niellä, jos myrkyä lääkkeeksi tarvitaan.

*Taas kerran monelta taholta vakuutetaan, että euromaiden kriisiytyminen päättyy nyt Portugaliin. Vastaavanlaisia vakuutteluja on kuultu aieminkin.*⁴⁰

Kirjoituksissa toistui näkemys, että Kreikan ja Portugalin apupaketit ovat vain alkusoittoa sille, että muutkin Etelä-Euroopan maat sekä Irlanti pyytävät tukea.

³⁷ *Karjalainen* 8.4.2011: ”220 euroa per suomalainen”. Vrt. myös Keski-suomalaisen uutinen 8.4.2011: ”1,2 miljardia”.

³⁸ *Karjalainen* 8.4.2011: ”80 miljardia tarvitaan” (STT).

³⁹ *Ilta-Sanomat* 16.4.2011: ”Sammutetu in lyhdyin” (kolumni, Mika Koskinen).

⁴⁰ *Iltalehti* 8.4.2011: ”Portugal in apupaketti sähköistää vaalit” (pääkirjoitus).

”Mikä on seuraava maa apujonossa?” kysyi *Ilta-Sanomat* 8. huhtikuuta⁴¹. Lehdet eivät myöskään antaneet toivoa Portugalille tai Kreikalle selviytyä veloistaan, vaikka hätäapua annettaisiinkin. ”Mahdoton tehtävä!” otsikoi *Iltalehti* ja luetteli syyt, miksei Portugali kykene maksamaan velkojaan takaisin⁴².

Tiedotusvälineiden osoittama kriittisyys poliitikkoja kohtaan on yllättävää siinä mielessä, että suomalaiselle politiikan journalismille on ollut tyyppillistä ”pelkästään” politiikan näyttämönä toimiminen ja voimakkaiden kannanottojen välttäminen. Ilmiötä on selitetty kylmän sodan perinnöllä. Suomen herkkä kansainvälispoliittinen asema tuotti kulttuurin, jossa poliitikot pyrkivät konsensukseen ja toimittajat puolestaan eivät ole uskaltaneet kyseenalaistaa tätä konsensusta⁴³. Ilmiötä on selitetty myös viittaamalla suomalaisen korporatistiseen päätöksentekojärjestelmään, jossa kaikki osapuolet osallistuvat päätöksentekoon, mutta jossa kriittisen ja riippumattoman median asema suhteessa muihin yhteiskunnan instituutioihin on jäänyt heikoksi⁴⁴. Tämän vastapainona Suomessa on ollut nähtävissä vähittäistä siirtymää kohti Daniel C. Hallinin ja Paolo Mancinin kuvailemaa liberaalia, kilpailutalouteen perustuvaa mediajärjestelmää. Siinä tiedotusvälineet näkevät oman tehtävänsä ”kansaa” tai pikemminkin kaupallista yleisöään edustavana ja poliitikkoja kriittisesti arvioivana instituutiona⁴⁵.

Risto Kunelius, Elina Noppari ja Esa Reunanen ovat kuvanneet suomalaisen median aikaisempaa itsenäisempää asemaa suhteessa poliitikkoihin funktionaalisen differentaation käsitteen avulla: tiedotusvälineet ovat kehittäneet itsenäistä, politiikasta poikkeavaa arvoperustaa sille, mikä tapahtuma on uutinen ja mistä näkökulmasta tapahtumista uutisoidaan⁴⁶. Huomiota on kiinnitetty myös siihen, että muutos kohti kriittisyyttä on tapahtunut kolumneissa ja pääkirjoituksissa samalla kun uutistekstit ovat säilyttäneet toteavan ja asiallisemman sävyn. Kantaaottavien kolumnien osuus kaikista julkaistuista artikkeleista on olennaisesti kasvanut samalla kun niissä käytetty kieli on muuttunut räväkämmäksi.⁴⁷ Tämä jaottelu ilmenee hyvin myös Euroopan unionin talouskriisiä koskevissa uutisissa. Siinä missä kolumneista ja pääkirjoituksista näkyy suuttumus poliitikkoja kohtaan, säilyttävät uutiset asiallisemman otteen. Iltapäivälehtien tyyli on koko tarkastelu-

⁴¹ *Ilta-Sanomat* 8.4.2011: ”Mikä on seuraava maa apujonossa?”.

⁴² *Iltalehti* 8.4.2011: ”Mahdoton tehtävä!”.

⁴³ Väliaverron & Kunelius 2009, 239–244; Moring 2008, 58.

⁴⁴ Väliaverron & Kunelius 2009, 237–238.

⁴⁵ Herkman 2011, 127–137; Kantola 2011a, 38–41; Väliaverron & Kunelius 2009, Moring 2008, 52–59; Hallin & Mancini 2004.

⁴⁶ Kunelius et al. 2009, 61–63.

⁴⁷ Väliaverron & Kunelius 2009, 230–231.

jakson ajan värikkäämpi, mutta niiden kirjoituksista onkin vaikea välillä erottaa, milloin kirjoitus on kolumni ja milloin uutinen.

Euroopan talouskriisiä käsittelevien uutisten sävyyn alkuvuonna 2011 vaikutti kaksi syytä. Ensinnäkin kirjoituksissa ilmeni tiedotusvälineiden tarve tuottaa mielenkiintoinen ja tunteita herättävä uutinen tärkeästä tapahtumasta. Aikaisempaa kireämpi kilpailu kansalaisten ajasta ja huomiosta selittää, minkä takia EU:n talouskriisi esitettiin niin dramaattisena ja uhkaavana ilmiönä. Toisaalta suomalaisen media-instituution funktionaalinen differentaatio selittää, miksi kolumnistit ja pääkirjoitustoimittajat suhtautuivat niin tuhtuneesti poliittikkoihin. Itsenäisempi asema suhteessa poliittisiin päättäjiin yhdistyi taloudelliseen intressiin asettua ”tavallisen” kansalaisen eli lukijoiden asemaan. Seurauksena oli toimittajien tuhtumuksen aalto EU:n talouskriisiä käsittelevissä jutuissa erityisesti alkuvuodesta 2011. Kaikki poliitikot eivät kuitenkaan saaneet yhtä kovaa kohtelua ja toimittajienkin aatokset Euroopan unionista ehtivät vielä muuttua ennen huhtikuun vaaleja.

Kiviniemi vältteli vastausta

Pääministerin, keskustan puheenjohtajan Mari Kiviniemen, roolina politiikan julkisuudessa oli puolustaa hallituksen ohjelmaa. Tämä tarkoitti, että nimenomaan Kiviniemeen henkilöitiin talouspoliittinen linja, jossa Suomen vakuusvastuita ei tarvitse kasvattaa. On toki yhtäläillä mahdollista, että Kiviniemi itse myötävaikutti tähän ilmiöön, mutta aineisto ei anna tähän suoraa vastausta. Kiviniemeä koskevista kirjoituksista ilmenee, että hänet esitettiin (tai hän itse esiintyi) toistuvasti kiistämässä tarvetta kasvattaa Euroopan unionin vakausrahaston Suomen osuutta.

Tammikuun puolivälissä pääministeri Kiviniemi näkyi julkisuudessa torjumas-
sa arvioita, että Portugalin tukemiseen ja EU:n vakausrahastojen kasvattamiseen
oltaisiin jo varautumassa: ”Mari Kiviniemi: Portugalin tukemisesta ei neuvotella.”⁴⁸
Kiviniemen ilmoitus hyväksyttiin tiedotusvälineissä sellaisenaan ja helmikuussa
tiedotusvälineiden huomio kiinnittyi hetkiseksi muualle, mikä jätti julkisuuteen
käsityksen, että Kiviniemen vastaus oli voimassa oleva totuus. Asia palasi uudelle-
leen julkisuuteen maaliskuussa, kun eduskunnassa puhkesi kiista siitä, onko hal-
litus puhunut yhtä suurella valiokunnassa ja toista julkisuudessa. Oppositio väitti
eduskunnan täysistunnossa, joka oli siis julkinen tilaisuus, että pääministeri oli
luottamuksellisessa suuren valiokunnan istunnossa kertonut Suomen vakuusvas-
tuun olevan todennäköisesti olennaisesti suurempi kuin mitä julkisuudessa oli esi-

⁴⁸ Satakunnan Kansan 14.1.2011: ”Mari Kiviniemi: Portugalin tukemisesta ei neuvotella”.

tetty. Pääministeri Kiviniemi kiihtyi opposition väitteestä siinä määrin, että syytti oppositiota epäisänmaallisuudesta. Hän moitti, että oppositio toi luottamuksellisesti käsitellyjä tietoja julkisuuteen heikentäen siten hallituksen mahdollisuuksia puolustaa Suomen linjaa Euroopan unionissa.

Riita epäisänmaallisuudesta toi julkisuuteen sen Kiviniemen kannalta epämieluisan seikan, että suuressa valiokunnassa hallituspuolueiden edustajat olivat ilmeisesti puhuneet Suomen vakausvastoista eri tavalla kuin julkisessa eduskuntakeskustelussa. Tämä asia tuotiin kyllä julkisuudessa esiin, mutta siihen ei aluksi kiinnitetty kovin paljon huomiota⁴⁹. Kiviniemen vaikeus oli, että vakausrahaston kokoa käsittelevän kiistan siirtyminen julkisuuteen oli jo sellaisenaan ongelma: suoran vastauksen antaminen oli ilmeisen vaikeaa, mutta myös vastauksen välttäminen ja epäisänmaallisuus-syytöksen leiskauttaminen johti ikävyyksiin.

Tiedotusvälineet eivät kuitenkaan heti tarttuneet niinkään pääministeri Kiviniemen julkisten ja luottamuksellisten lausuntojen välisiin ristiriitaisuuksiin, vaan keskittyivät pikemminkin Kiviniemen sanaharkkaan opposition kanssa. Kiviniemen värikäs kielenkäyttö tuomittiin lehdistössä laajalti. ”Syyttäminen epäisänmaallisuudesta on raskas loukkaus kansanedustajaa kohtaan ja harkitsematonta”, moitti *Helsingin Sanomat*⁵⁰. ”Isänmaalla ei politikoida”, muistutti puolestaan *Satakunnan Kansa*⁵¹. Paitsi, että kiista isänmaallisuudesta herätti runsaasti paheksuntaa tiedotusvälineissä, se nosti julkisuuden fokukseen Kiviniemen epäselvän tai moniselitteisen tiedotuspolitiikan koskien EU:n vakausrahaston Suomen osuuden kasvattamista. Se korosti julkisuudessa kehittyntä asetelmaa, jossa Kiviniemeen oli henkilöity talouspoliittinen väite, ettei vakausrahastojen Suomen osuuksia tarvitse kasvattaa. Tämä väite oli kuitenkin joutumassa yhä voimakkaamman kritiikin kohteeksi. Kuvaavaa tilanteelle oli, että valtiovarainministeri Katainen jäi asetelmassa syrjään kritiikiltä ja Kiviniemi joutui julkisuudessa yksin selvittämään, minkä takia Suomen EU-politiikan linjaa koskevien kysymysten esittäminen on epäisänmaallista⁵². Olihan Katainen jo tammikuussa julkisuudessa arvioinut, että Suomen tulee varautua vakausrahaston kasvattamiseen.

⁴⁹ Aamulehti kuvasi tapahtunutta näin: ”Kiviniemi sinkosi syytöksen väittelyn viime minuuteilla antaessaan ilmoituksen Euroopan talouden vakauttamisesta. Oppositio penäsi tarkkoja tietoja siitä, millä summalla Suomi osallistuu ylivelkaantuneiden euro maiden pelastamiseen.” Aamulehti 10.3.2011: ”Sdp vaatii Kiviniemeltä näyttöä, kuka toimii epäisänmaallisesti”.

⁵⁰ Helsingin Sanomat 10.3.2011: ”Kipinät sinkoilivat eduskuntakeskustelussa”.

⁵¹ Satakunnan Kansa 10.3.2011: ”SDP tivaa Kiviniemeltä, kuka toimii epäisänmaallisesti”.

⁵² Helsingin Sanomat 10.3.2011: ”Oppositio: Kiviniemi esitti historiallisen loukkauksen kansalle”; Helsingin Sanomat 11.3.2011: ”Sdp pillastui vuotosyytöksistä”.

Riitaa epäisänmaallisuudesta voi pitää taitekohtana, jossa valtiovarainministeri Kataisen ja pääministeri Kiviniemen erilaiset talouspoliittiset linjat, sellaisena kuin ne julkisuudessa esitettiin, alkoivat selvästi erkaantua toisestaan. Mielikuvaa itsehillintänsä menettäneestä pääministeristä ja tilannetta hallitsevasta valtiovarainministeristä kuvaa hyvin se, että vaikka Katainen ei muutoin ollut näkynyt isänmaallisuutta koskevan riidan julkisuudessa, hänet esitettiin kuitenkin päättämässä riitaa ikään kuin hän olisi ollut koko keskustelun yläpuolella: ”Katainen: tietovuotokeskustelu loppuun käsitelty.”⁵³

Euroopan unionin taluskriisiä koskevan uutisoinnin perusteella pääministeri Kiviniemen julkisuuteen antamasta informaatiosta syntyy sekava vaikutelma. Eri uutisten perusteella hän joko vältteli vastaamasta takausvastuiden määrää koskeviin kysymyksiin tai antoi muiden tahojen kanssa ristiriitaista tietoa. Maaliskuun 10. ja 11. päivänä *Turun Sanomat* ja *Keskisuomalainen* kertoivat lukijoilleen Kiviniemen eduskunnassa antamaan lausuntoon perustuen ”Takausvastuita reilusti lisää”⁵⁴. *Savon Sanomat* puolestaan ilmoitti: ”Hallitus valmis tuplaamaan [takausvastuut]”⁵⁵

Miltei samanaikaisesti pääministeri Kiviniemeltä näytti kuitenkin tulevan aivan päinvastaista informaatiota. *Helsingin Sanomat* kirjoitti 13. maaliskuuta: ”Kiviniemen mielestä euroalueen kriisirahastoa ei ole kiire vahvistaa.”⁵⁶ Asiaan liittyvä Suomen tietotoimiston uutinen levisi liki kaikkiin vaalipiirien tärkeimpiin sanomalehtiin suurin piirtein samanlaisella otsikolla: ”Euromaat eivät kasvata vakausrahastoaan.”⁵⁷ Pääministeri Kiviniemen tulkinta EU:n johtajien pitämän kokouksen päätöksistä hyväksyttiin aluksi monessa tiedotusvälineessä sellaisenaan. Esimerkiksi *Kaleva* julisti pääkirjoituksessaan maaliskuun puolivälissä Kiviniemen viitaten, että ”Euromaat eivät kasvata väliaikaista kriisirahastoa”⁵⁸. *Aamulehti* haastatteli Tampereella vierailutta Kiviniemeä, joka kommentoi asiaa toimittajan mukaan: ”Samalla hän [Kiviniemi -ER] vakuutti, että Suomi ei joudu kasvattamaan vastuutaan EU:ssa vaikeuksissa olevien euromaiden takauksista.”⁵⁹ Paria päivää myöhemmin eduskunta keskusteli siitä, onko Kiviniemi sitoutunut Suomen vakuusosuuden kasvattamiseen. *Aamulehti* kertoi Kiviniemen vakuuttaneen, ”ettei Suomi ole sitoutunut lisätakauksiin”⁶⁰. Saman asian uutisoi myös *Helsingin*

⁵³ *Helsingin Sanomat* 13.3.2011: ”Katainen: tietovuotokeskustelu loppuun käsitelty”.

⁵⁴ *Keskisuomalainen* 11.3.2011: ”Takausvastuita reilusti lisää”; *Turun Sanomat* 10.3.2011: ”Hallitus varautuu tuplaamaan Suomen takausvastuun EU:ssa”.

⁵⁵ *Savon Sanomat* 10.3.2011: ”Hallitus valmis tuplaamaan”.

⁵⁶ *Helsingin Sanomat* 13.3.2011: ”Lisätakausten aikataulu auki”.

⁵⁷ Esim. *Karjalainen* 13.3.2011: ”Euromaat eivät kasvata vakausrahastoaan”.

⁵⁸ *Kaleva* 13.3.2011: ”Euromaat eivät kasvata väliaikaista kriisirahastoa”; *Kaleva* 13.3.2011: ”Kriisimaille ei heru lisärahaa” (pääkirjoitus).

⁵⁹ *Aamulehti* 13.3.2011: ”Ydinvoimapäätöksiä ei tarvitse arvioida uudestaan”.

⁶⁰ *Aamulehti* 16.3.2011: ”Kiviniemi vakuutti, ettei Suomi ole sitoutunut lisätakauksiin”.

Sanomat, joka uutisoi pääministerin väittäneen, että ”euromaat eivät viime perjantaina sopineet mitään keinoista ja aikatauluista, joilla Euroopan rahoitusvakausvälinettä ERVV:tä tehostetaan”⁶¹. Samana päivänä, 16. maaliskuuta, julkisuuteen levisi kuitenkin myös täysin päinvastainen tieto, jonka mukaan Mari Kiviniemi oli ”vihjannut”, että Suomen vakausvastuut saattaisivat sittenkin nousta⁶². Kiviniemen lausuntojen ristiriitaisuutta korosti entisestään se, että valtiovarainministeri Katainen ilmoitti 15. maaliskuuta MTV3:n *Kymmenen Uutisissa*: ”–väliaikaisen vakausrahaston lainanantokyvyn kasvattamiseen tarvitaan lisää takuita.”⁶³ Kiviniemen ja Kataisen näkemysten ristiriita ei mennyt toimittajilta ohi. 18. maaliskuuta Alma Median toimittaja kertoi, että Jyrki Katainen oli joutunut selittelemään Brysselissä pääministeri Kiviniemen kotimaan lausuntoja. Kirjoituksessa Kataisen suulla nimenomaisesti todettiin, että Suomi on sitoutumassa lisätakauksiin, vaikka pääministeri onkin kotimaassa muuta väittänyt⁶⁴.

Pääministeri Kiviniemen julkisuudessa esittämä väite, että Suomen ei tarvitse osallistua vakausrahaston kasvattamiseen on syytä asettaa sitä taustaa vasten, että jo tammikuussa useat tiedotusvälineet kertoivat tarpeesta suurentaa EU:n vakausrahaston kokoa. Esimerkiksi *Yle Uutisissa* kerrottiin 14. päivänä tammikuuta, että ”Suomen hallitus valmistautuu antamaan lisävakuuksia Euroopan vakausrahastolle”. Uutisen mukaan Suomen tulee varautua vakausrahaston osuuden kaksinkertaistumiseen⁶⁵. *Keskisuomalaisen* kolumnisti vetosi tammikuun lopussa brittiläiseen *The Economist* -lehteen todeten, että Kreikan ja todennäköisesti myös muiden ylivelkaantuneiden eurooppalaisten maiden velkasaneeraus on väistämätön tapahtuma, mistä seuraa myös suuremman taloudellisen avun tarve⁶⁶. Nämä uutiset perustuivat useisiin eri lähteisiin, esimerkiksi Euroopan unionin tiedotusvälineille antamiin julkilausumiin tai ulkopuolisten talousasiantuntijoiden arvioihin. Jopa valtiovarainministeri Jyrki Katainen ja keskustan puoluesihteeri Timo Laaninen olivat myöntäneet julkisesti tarpeen uudelle kriisipaketille eli käytännössä vakausrahaston kasvattamiselle niinkin varhain kuin 11. tammikuuta. Toisin sanoen tiedotusvälineistä saa sen kuvan, että pääministeri Kiviniemi yritti vielä maaliskuussa kiistää arvioita, joita oli esitetty julkisuudessa sekä hallitus-

⁶¹ Helsingin Sanomat 16.3.2011: ”Voipunut taisto EU-takauksista”.

⁶² Turun Sanomat 16.3.2011: ”Kiviniemi vihjasi Suomen takausten ehkä nousevan”.

⁶³ Kymmenen Uutiset, MTV3 12.3.2011.

⁶⁴ Aamulehti 18.3.2011: ”Katainen joutui selittelemään Kiviniemen puheita”.

⁶⁵ Yle Uutiset, Yle TV1 14.1.2011. Ks. myös Turun Sanomat 14.1.2011: ”Hallitus taipumassa euron vakausrahaston vahvistamiseen”. Mainostelevisiion haastattelemat asiantuntijat arvioivat jo aiemmin, että Portugali ei tule selviämään keväästä ilman jonkinlaista apupakettia. FIM pankkiiriyhtiön sijoitusjohtajan Timo Tyrväisen totesi haastattelussa: ”Olisi yllätys, jos Portugali ei joutuisi markkinoiden raatelun kohteeksi”. Kymmenen Uutiset, MTV3 9.1.2011.

⁶⁶ Keskisuomalainen 25.1.2011: ”Milloin velkasaneeraus alkaa” (kolumni, Lasse Kangas).

kumppaneiden ja jopa oman puolueen puoluesihteerin suusta jo ainakin tammi-kuun puolivälistä alkaen⁶⁷.

Sen jälkeen kun tiedotusvälineet olivat tarpeekseen kauhistelleet pääministerin harkitsemattomia sananvalintoja eduskunnan täysistuntokeskustelussa maaliskuun 9. päivänä, niiden huomio siirtyi itse asiaan: Suomen vakaussvastuiden kokoon ja pääministerin ristiriitaisiin lausuntoihin. Mediat alkoivat ärhäkästi tarttua Mari Kiviniemen ristiriitaisiin kommentteihin. Ensin Suomen tietotoimisto nosti julkisuuteen Erkki Tuomiojan arvion, että Kiviniemen julkisuudessa esittämät väitteet vakaussvastuiden Suomen osuudesta eivät pidä paikkaansa⁶⁸. Sen jälkeen Euroopan parlamentin edustaja Carl Haglund (r.) sai runsaasti julkisuutta kommentilla, jonka mukaan Brysselissä oli nimenomaan sovittu vakaussummien nostamisesta. Esimerkiksi *Turun Sanomat* nosti Haglundin lausunnon näyttävästi esille: ”Carl Haglund syyttää Kiviniemeä harhaanjohtamisesta.”⁶⁹ Haglund väitti haastattelussa Kiviniemen tosiasiallisesti suostuneen lainatakuiden kasvattamiseen edellä mainitussa maaliskuun alun huippukokouksessa. *Kaleva* ihmetteli asiaa tuoreeltaan pääkirjoituksessaan: ”Herää kysymys, mistä huippukokouksessa oikein päätettiin, ja miksi julkisuuteen annetaan perin erilaisia tietoja sen tuloksista.”⁷⁰ *Satakunnan Kansa* kiinnitti huomiota siihen, että Kiviniemi ei julkisuudessa kiistänyt opposi-tion väitettä siitä, että takausvastuut ovat kaksinkertaistumassa⁷¹. *Savon Sanomat* asetti vastakkain Kataisen ja Kiviniemen ristiriitaiset näkemykset ja ihmetteli: ”Eikö pääministeri ymmärrä realiteetteja?”⁷² *Helsingin Sanomat* arvioi Kiviniemen toimintaa astetta kovemmin maaliskuun 16. päivänä: ”Kiviniemi ei ehkä suoraan valehdellut lauantaisessa tiedotteessaan, mutta ei siitä myöskään selvinnyt mitä kokouksessa tapahtui.”⁷³ ”Kiviniemien olisikin pitänyt puhua takausvastuista selvää asiaa, eikä häivyttää vastauksia tarkoituksenmukaisiin sanavalintoihin”, totesi *Etelä-Suomen Sanomat*⁷⁴. *Aamulehti* arvioi Kiviniemen kantaa värikkäämmiin:

⁶⁷ ”Keskustan ryhmäjohtaja Timo Kalli uskoo, että eduskunta joutuu vielä kevään aikana käsittelemään kriisipakettia, jolla pelastetaan talousvaikeuksiin joutunut Portugal. Valtiovarainministeri Jyrki Kataisen mukaan Suomen pitää tehdä kaikki voitava, jotta eurooppalaisen talouskriisin eteneminen maasta toiseen voidaan estää.” *Kymmenen Uutiset*, MTV3 11.1.2011.

⁶⁸ Ks. esim. *Lapin Kansa* 13.3.2011: ”Oppositio hämmästelee Kiviniemen huippukokoustulkintoja”.

⁶⁹ *Turun Sanomat* 15.3.2011: ”Carl Haglund syyttää Kiviniemeä harhaanjohtamisesta”.

⁷⁰ *Kaleva* 16.3.2011: ”Outo viesti takausvastuista” (pääkirjoitus).

⁷¹ *Satakunnan Kansa* 16.3.2011: ”Väläkysymyksen saatelemana vaalikentille” (pääkirjoitus).

⁷² *Savon Sanomat*. 18.3.2011: ”Takuista tuli vaaliase” (pääkirjoitus).

⁷³ *Helsingin Sanomat* 16.3.2011: ”Keskusta lykkää ongelmat yli vaalien” (kolumni, Marko Junkkari). Seuraavana päivänä *Helsingin Sanomien* kolumnisti muistutti lukijoita siitä, että muut euromaat ovat tosiasiallisesti jo sopeutuneet ajatukseen takauksummien kasvattamisesta. *Helsingin Sanomat* 17.3.2011: ”Vain Suomi puhuu EU-takauksien vaihtoehdoista” (kolumni, Annamari Sipilä). Saman lehden pääkirjoituksessa arvioitiinkin, että Kiviniemen vaitonaisuuden taustalla on yritys pelata aikaa: ”Takauksen korotus on tulossa, mutta niin ovat vaalitkin. Pääministeri Kiviniemen valinta on ajanpeluu”. *Helsingin Sanomat* 23.3.2011: ”Suomi saanee toivomansa viipeen takausratkaisuun” (pääkirjoitus).

⁷⁴ *Etelä-Suomen Sanomat* 17.3.2011: ”Talousasiat leimaavat vaalilomaa” (pääkirjoitus).

Pääministeri Mari Kiviniemi ei ole euron kriisirahaston lainatakuiden kasvattamisen puolesta eikä vastaan – pikemminkin päinvastoin. Tältä ainakin hänen viimeaikaiset puheensa ovat kuulostaneet.

Kiviniemen poliittinen väistöliike perjantaisen huippukokouksen jälkeen ja tiistaina eduskunnassa oli valitettavan tyyppillinen harhautus, johon poliitikot turvautuvat, kun eivät halua kertoa epämiellyttävää totuutta.⁷⁵

Portugalin hallituksen kaatuminen maaliskuun 23. päivänä ei pakottanut Kiviniemää ottamaan ainakaan julkisuudessa selkeää kantaa asiassa. Itse asiassa muutamana päivänä sisällä tiedotusvälineissä julkaistiin jopa kolme erilaista vastausta kysymykseen, tarvitseeko pääministeri Kiviniemen mukaan vakausrahosta kasvattaa Portugalin kriisin seurauksena. Välittömästi Portugalin hallituksen kaatumisen jälkeen Suomen tietotoimiston ja MTV3:n *Kymmenen Uutisten* kautta koko Suomeen levisi tieto Kiviniemen toteamuksesta, jonka mukaan Suomen takausvastuut voivat jopa kaksinkertaistua⁷⁶. Uutinen julkaistiin näkyvällä paikalla useissa suomalaisissa medioissa. Mielenkiintoista kyllä, joissakin medioissa julkaistuissa, saman uutisen eri versiossa Kiviniemi näytti ottavan olennaisesti varovaisemmin kantaa: ”Pääministeri Kiviniemi ei täysin sulkenut pois takauksien nostoa.”⁷⁷ *Lapin Kansa* ja *Satakunnan Kansa* puolestaan väittivät pääministeri Kiviniemen olevan aivan päinvastaista mieltä: ”Väliaikaista vakausrahosta tuskin tarvitaan” ja ”Kiviniemi uskoo Portugalin selviävän ilman kriisirahoitusta.”⁷⁸

Samaan aikaan julkaistu Yleisradion uutinen ei ottanut suoraan kantaa siihen, mitä pääministeri Kiviniemi on takausvastuista sanonut tai jättänyt sanomatta. Siitä näkyy kuitenkin epäsuora kannanotto: ”Pääministeri Mari Kiviniemi joutuu lähtemään huomenna alkavaan EU:n huippukokoukseen ilman opposition tukea. Oppositio puolueet eivät hyväksy EU:n uutta pysyvää kriisirahastoa eivätkä Suomen vastuiden kasvattamista nykyisessä väliaikaisessa rahastossa.”⁷⁹ Uutinen sisältää oletuksen, että Kiviniemi on pyytänyt lupaa kaksinkertaistaa Suomen osuuden vakausrahosta, mutta ei ole siinä onnistunut. Uutisen perusteella Kiviniemen EU-kannasta on ollut vaikea saada selvää. Opposition edustama poliittinen linja ilmenee uutisessa kylläkin aivan kirkaana.

⁷⁵ Aamulehti 17.3.2011: ”Läpinäkyvä harhautus”.

⁷⁶ Kaleva 24.3.2011: ”Takausvastuu voi vielä nousta” (STT); Vrt. myös Karjalainen 24.3.2011: ”Ratkaisut kesäkuussa”; *Kymmenen Uutiset*, MTV3 23.3.2011.

⁷⁷ Keski-suomalainen 24.3.2011: ”Ratkaisut kesäkuussa”.

⁷⁸ *Lapin Kansa* 24.3.2011: ”Kiviniemi: Väliaikaista vakausrahosta tuskin tarvitaan”; *Turun Sanomat* 25.3.2011: ”Kiviniemi ei kasvattaisi vakausrahosta”. *Satakunnan Kansa* 26.3.2011: ”Eurotalous vakavasti uhattuna” (pääkirjoitus).

⁷⁹ *Yle Uutiset*, Yle TV1 23.3.2011.

Ristiriitaisten uutisten tai ristiriitaisten lausuntojen tai niiden yhteisvaikutuksen lopputulos oli pääministeri Kiviniemen julkisen aseman hämmästyttävä romahdus Euroopan unionin vakausrahastoa koskevissa uutisissa. Pari päivää Portugalin hallituksen kaatumisen jälkeen Kiviniemi katoaa julkisuudesta lähes täysin aihetta koskevista uutisista⁸⁰. Kontrasti vuoden 2011 ensimmäisen kolmen kuukauden uutisiin on selkeä. Tammikuusta Portugalin hallituksen kaatumiseen ulottuvalla ajanjaksolla pääministeri Kiviniemi kiisti julkisuudessa toistuvasti, että Suomen osuutta Euroopan unionin vakausrahastosta tarvitsisi kasvattaa. Pääministeri-instituution valta-asemasta kertoo paljon se, että vaikka julkisuudessa poliitikkoja suomittiin ankarasti EU:n taluskriisin kelvottoman hoidon takia, pääministeri Kiviniemen lausuntoja ei kyseenalaistettu suoraan ennen maaliskuun puoliväliä. Epäsuoraa kritiikkiä oli toki runsaasti, ja tiedotusvälineet haastattelivat lukuisia talousasiantuntijoita, jotka arvioivat, etteivät Euroopan ylivelkaantuneet maat tule selviämään veloistaan. Toisaalta mediat samanaikaisesti julkaisivat sellaisenaan useita pääministerin lausuntoja, joiden mukaan vakausrahaston senhetkinen koko on riittävä. Portugalin hallituksen kaatumisen jälkeen Kiviniemi joutui pyörtämään puheensa näyttävästi ja julkisesti. Jo tätä ennen, maaliskuun puolivälin tienoilla, Kiviniemen kommenttien ristiriitaisuuksiin alettiin kiinnittää enenevässä määrin huomiota. Portugalin hallituksen kaatuminen ja maan esittämä myöhempi avunpyyntö paljastivat raakalla tavalla aikaisemman julkisuudessa esitetyn talouspoliittisen linjan kestättömyyden. Samalla pääministeri Kiviniemen uskottavuus koki julkisuudessa peruuttamattoman kolauksen. Hänen tilalleen nousi kuitenkin toinen henkilö.

”Katainen asialinjalla”

Kokoomuksen puheenjohtajan ja valtiovarainministeri Jyrki Kataiseen henkilöitiin julkisuudessa tiukan talouskurin vaatijan sekä vakausrahastojen puolustajan roolit. Jälkimmäinen rooli merkitsi käytännössä, että Kataisen julkisuudessa jo tammikuussa esittämän arvion mukaan Euroopan unionin vakausrahastojen Suomen osuuksia tullaan kasvattamaan.

Tukipaketteja koskevissa uutisissa ja pääkirjoituksissa Jyrki Katainen esitettiin toistuvasti selittämässä toimiaan Portugalin ja Kreikan apupakettien laadinnassa: ”Katainen sanoi tiistaina MTV3:n haastattelussa, että Portugalin on mietittävä, mitä

⁸⁰ Merkittävin poikkeus tähän on Turun Sanomien Helsingin toimituksen laatima uutinen joka julkaistiin useassa päivälehdessä ympäri maata. Turun Sanomat 8.4.2011: ”Uusi eduskunta joutuu heti päättämään tuesta Portugalille”. Siinä Mari Kiviniemi esiintyy yhdessä Jyrki Kataisen kanssa. Ks. myös Kaleva 8.4.2011: ”Päätös uudelle eduskunnalle”.

uusia valtiontalouden oikaisukeinoja se voisi keksiä palauttaakseen markkinoiden uskon maahan”. Samassa haastattelussa Katainen myönsi lisäksi, että eduskunnan tulisi varautua takausten kasvattamiseen.⁸¹ Suomen tietotoimiston laatiman uutisen mukaan Katainen vaati tiukempia säästötoimenpiteitä ylivelkaantuneilta mailta: ”Kataisen mielestä euroalue tarvitsee enemmän talouskuria ja vähemmän puhetta.”⁸² Sama näkökulma toistui myöhemmin keväällä, kun eurooppalaiset oikeistojohtajat vierailivat Helsingissä. Myös tuolloin Kataisen uutisoitiin vaativan säästöjä pulaan joutuneilta euromailta: ”Oikeistojohtajat tarjoavat EU-maille kovaa talouskuria.”⁸³

Verrattuna pääministeri Kiviniemeen, kokoomuksen puheenjohtajalla ja valtiovarainministerillä näytti olevan enemmän liikkumatilaa EU:n taluskriisin julkisuudessa. Tämä ilmeni monessa eri asiassa. Katainen saattoi esimerkiksi kritisoida uskottavalla tavalla EU:n päätöksentekojärjestelmää, ilman että se olisi kyseenalaistanut hänen oman asemansa osana tuota prosessia. Tammikuun lopussa *Helsingin Sanomat* julkaisi laajan kirjoituksen, jossa Katainen moitti Euroopan unionia epädemokraattisuudesta ja julkisen keskustelun ohittamisesta. Samalla kerrottiin, että valtiovarainministeri tekee hartiavoimin töitä ylläpitääkseen kansanvaltaa EU:ssa: ”Valtiovarainministeri soittaa kesken kokouksen Suomeen saadaakseen eduskunnan tuen.” Kataisen haastattelun viestin kanssa mielenkiintoiseen ristiriitaan asettuu pääministeri Kiviniemen samalle sivulle laitettu kommentti, jonka mukaan pääministeri ei ymmärrä Kataisen kritiikkiä: ”Demokratia toimii riittävästi.”⁸⁴ Katainen sai tukea näkemyksilleen heti seuraavan päivän pääkirjoituksessa sekä saman päivän kolumnissa⁸⁵. Myös opposition epäsanmaallisuutta koskevassa kiistassa Katainen häivytetään syrjään, vaikka ohimennen saatettiin mainita myös hänen pitäneen opposition toimintaa sopimattomana. Maaliskuun 16. päivänä uutiset kertoivat Kataisen ilmoittaneen, että Euroopan unionin vakausrahaston yksityiskohdista sovitaan vasta vaalien jälkeen⁸⁶. Tästä huolimatta Kataista ei syytetty viivyttelystä tai epämääräisyydestä. Lisäksi Kataisen saatettiin todeta vältelleen toimittajia ilman, että toimittajat olisivat suorasanaisesti paheksuneet tapahtumaa, kuten pääministeri Kiviniemeä koskevissa uutisissa tehtiin.

⁸¹ Helsingin Sanomat 14.1.2011: ”Portugali selvisi rimaa hipoen” (pääkirjoitus).

⁸² Länsi-Savo 19.1.2011: ”Euromaat lykkäävät vakausrahaston kasvattamista” (STT); Vrt. myös Savon Sanomat 19.1.2011: ”Taluskuri tärkein” (STT).

⁸³ Satakunnan Kansa 5.3.2011: ”Oikeistojohtajat tarjoavat EU-maille kovaa talouskuria”.

⁸⁴ Helsingin Sanomat 20.1.2011: ”Julkinen keskustelu puuttuu”; Helsingin Sanomat 20.1.2011: ”Kiviniemi: ’Kärpäsestä härkänen”.

⁸⁵ Helsingin Sanomat 21.1.2011: ”EU-keskustelulle tulisi antaa poliittista tilaa.” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 21.1.2011: ”Asioiden kertominen edistää keskustelua” (kolumni, Marko Junkkari).

⁸⁶ Etelä-Saimaa 16.3.2011: ”Katainen: Vakausrahaston yksityiskohdista sovitaan vaalien jälkeen” (STT). Tämä STT:n uutinen julkaistiin useassa suomalaisessa päivälehdessä, mm. Länsi-Savo 16.3.2011: ”Katainen: Vakausrahastosta sovitaan tarkemmin vaalien jälkeen” (STT).

Portugalin hallituksen kaatuminen 23. maaliskuuta ja sitä seurannut virallinen avunpyyntö johtivat julkisuuteen, jossa Katainen esitettiin selvittämässä kärjistävää tilannetta. Huhtikuun 9. päivänä miltei kaikki suomalaiset päivälehdet julkaisivat muodossa tai toisessa komissaari Olli Rehnin arvion, että eurooppalainen velkakriisi edellyttää 80 miljardin apupaketin kasaamista. Samassa yhteydessä Jyrki Katainen sai runsaasti tilaa arvostella poliittista oppositiota. Esimerkiksi Suomen tietotoimiston laatimassa uutisessa valtiovarainministeri Katainen esitetään haukkumassa oppositiota armotta:

Portugalin joutuminen velkasaneeraukseen olisi Kataisen mukaan huikea riski koko Euroopan taloudelle, sillä saneeraus voisi johtaa vuoden 2008 pankkikriisin toistumiseen.

– Ympäripyöreät puheet sijoittajien vastuusta eivät nyt auta. Vastuulisten toimijoiden pitää kertoa avoimesti, mitä sijoittajien vastuu juuri tässä hetkessä tarkoittaisi, tuohtunut Katainen pauhasi.

Hänen mielestään Urpilainen ja perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini pakoilevat vastuuta helppojen iskulauseiden taakse.

–Suomea ei ole koskaan rakennettu juoksemalla pakoon vaikeita asioita.⁸⁷

Haastattelussa ei ole tuotu julki tekstissä mainittujen oppositiopuolueiden puheenjohtajien vastauksia Kataisen määrittelyihin. Valtiovarainministeri Kataiselle on annettu tiedotusvälineessä tilaa ja oikeus määrittää vastustajansa haluamallaan tavalla. Tekstissä vedotaan Kataisen määrittämään ”suomalaisuuteen”, joka esittää Kataisen itsensä ”vastuullisena suomalaisena” vihjaten samalla, että poliittiset vastustajat ovat jotain muuta.

Samantyyppisiä kirjoituksia julkaistiin myös muissa päivälehdissä. *Etelä-Suomen Sanomat* julkaisi 13. maaliskuuta valtiovarainministeri Kataisen pitkäkhön haastattelun, jossa hänen annetaan määritellä sekä EU:n talouskriisi että oma politiikkansa sen selvittämiseksi. Kirjoituksen mukaan ”muut” ovat rakentaneet ”megalomaanisia” talousvaikeuksia, joita ”me” olemme joutuneet ratkaisemaan ”suojataksemme suomalaisia työpaikkoja, talouden vakautta ja verokertymiä”, vaikka kriisin taustalla ovat ”epäoikeudenmukaiset syyt”. ”Me [kokoomus, -ER] haluamme olla aktiivinen ja avoin, kansainvälinen toimija ja vastuunkantaja”, kertoo Katainen

⁸⁷ Savon Sanomat 9.4.2011: ”Rehn: Portugalin tukitarve noin 80 miljardia”; Keski-suomalainen 9.4.2011: ”Katainen haukkui opposition”; Karjalainen 9.4.2011: ”80 miljardia tarvitaan”.

haastattelussaan.⁸⁸ Nimenomaan ”vastuunkantajan” roolia soviteltiin Kataiselle julkisuudessa useammankin kerran⁸⁹.

Jyrki Kataisen ja kokoomuksen asema taluskriisiä koskevassa julkisuudessa oli päällisin puolin ristiriidaton. Valtiovarainministeri Katainen esitettiin taluskriisin totuudenpuhujana, jolla oli oikeus vaatia ylivelkaantuneilta mailta säästöjä ja varoittaa Euroopan unionin vakausrahaston Suomen osuuden kasvusta. Katainen saattoi kritisoida Euroopan unionia epädemokraattisista päätöksentekojärjestelmistä, haukkua oppositiota epärealistisista vaatimuksista ja luottamuksellisten tietojen vuotamisesta sekä esittää vakausjärjestelmää koskevien päätösten siirtämistä yli vaalien ilman, että häntä olisi merkittävästi julkisuudessa kritisoitu näistä seikoista.

Miten Kataisen julkisuudessa saavuttamaa asemaa tulisi ymmärtää? Aikaisemmin on jo todettu, että Timo Soini ja perussuomalaiset olivat saavuttaneet kyseenalaistamattoman aseman Euroopan unionin vastustajina. Yhtäläillä Jyrki Kataisen julkisuus antaa vaikutelman, että kokoomuksella ja sen puheenjohtajalla oli Euroopan unionin puolustajana ja tiukan taluskurin ajajana sellaista uskottavuutta, jota muilla puoluejohtajilla tai puolueilla ei ollut. Kataisen valta oli nimenomaan määrittelyvaltaa: oikeutta määrittää todellisuuden ilmiöitä ja osoittaa niille ratkaisuja. Osittain tämä uskottavuus kumpusi Kataisen asemasta valtiovarainministerinä, mutta ehkä vielä enemmän siitä pitkän aikavälin kuluessa muodostuneesta käsityksestä, jonka mukaan kokoomus on vakuuttavin puolue taloudenhoitoon liittyvissä kysymyksissä. Kataisen uskottavuuteen vaikutti todennäköisesti myös se, että toisin kuin pääministeri Kiviniemi, Kataisen ei tarvinnut muuttaa omaa julkista taluskriisipoliittista linjaansa kesken vaalikamppailun. Katainen oli julkisesti ennakoanut, että Euroopan unionin vakausrahastoa joudutaan kevään kuluessa kasvattamaan ja näin myös kävi. Kun Portugali joutui pyytämään Euroopan unionilta talousapua veloistansa selviämiseen, osoitti se Kataisen olleen oikeassa. Taluskriisin kärjistyessä toimittajat ja tiedotusvälineet ryhtyivät innokkaammin seuraamaan Kataisen arvioita tilanteen kehittymisestä ja olivat valmiita myös hyväksymään hänen tarjoamansa ratkaisut.

⁸⁸ Etelä-Suomen Sanomat 13.3.2011: ”Vaikuttaja vai puski huutelija?”

⁸⁹ Etelä-Suomen Sanomat 30.3.2011: ”Kuntohuipun ajoitus arvoitus”.

Urpilaisen ja SDP:n epäselvä linja

Tiedotusvälineillä oli selviä vaikeuksia hahmottaa Suomen sosialidemokraattisen puolueen paikkaa hallituksen EU-myönteistä linjaa edustavien Kataisen ja Kiviniemen ja EU-vastaisuutta edustavan Soinin välissä. Lienee syytä painottaa, että tämä ei ole kannanotto siihen, oliko SDP:n EU-linja sekava vai ei. Sen sijaan tässä väitetään, että selkeästi myönteisen ja selkeästi kielteisen linjan välimaastoon sijoittuvaa politiikkaa oli ylipäätään vaikea ymmärtää.

Tiedotusvälineiden tulkinnan mukaan SDP oli Suomen EU-myönteisen politiikan pitkän linjan takuupuolue, vaikka se oppositiossa kritisoi hallitusta kelvottomasta EU-politiikasta. Yleinen arvio lehdissä oli, että SDP:n moitteissa oli pitkälti kysymys vaalitaktikoinnista. *Satakunnan Kansan* kolumnissa arveltiin, että sosiaalidemokraatit ”olisivat hallituksessa hyväksyneet Kreikan ja Irlannin auttamisen”⁹⁰. *Lapin Kansa* soimasi SDP:n linjaa ”epäselväksi”⁹¹. *Savon Sanomien* pääkirjoitustoimittaja arvioi Urpilaisen vaalitenttiesiintymisen perusteella, että SDP:n puheenjohtajalla oli vaikeuksia löytää itselleen ja puolueelleen selkeää asemaa hallituksen euromyönteisen ja Soinin eurovastaisen linjan välissä: ”Epäselväksi se [asema] todennäköisesti jäi useimmille katsojillekin.”⁹²

Jutta Urpilainen näkyi EU:n talouskriisiä käsittelevissä uutisissa melko vähän ennen maaliskuuta, jolloin Kiviniemen syytökset opposition epäisänmaallisuudesta nostivat SDP:n puheenjohtajan otsikoihin. Vielä tammikuussa julkista keskustelua EU:n talouskriisistä hallitsivat päähallituspuolueiden johtajat Mari Kiviniemi ja Jyrki Katainen, jotka esiintyivät selittämässä hallituksen toimenpiteitä asiassa. Tässä vaiheessa Jutta Urpilainen ja SDP esitettiin lähinnä vaatimassa ”tietoa ja keskustelua”⁹³ Suomen EU-politiikasta. Vaatimus ei todennäköisesti antanut journalisteille paljoakaan välineitä kertoa äänestäjille, millä tavoin SDP:n tarjoama EU-politiikan vaihtoehto olisi eronnut hallituksen EU-linjasta. Helmikuussa EU:n talouskriisiä koskevat uutiset jäivät muutenkin hetkikeksi syrjään ja medioiden huomio kiinnittyi puolueiden vaaliohjelmien julkistamisiin, kunnes maaliskuussa opposition ja hallituksen ristiriidat pulpahtivat pintaan.

Maaliskuun 9. päivänä pääministeri Kiviniemi arvosteli oppositiota ”epäisänmaallisuudesta”. Kommentin jälkeen tiedotusvälineet keskittyivät muutaman päi-

⁹⁰ Satakunnan Kansa 4.2.2011: ”Politiikot, puhukaa EU:sta” (kolumni, Kirsi Hölttä).

⁹¹ Lapin Kansa 4.2.2011: ”EU nousee lopulta vaalien teemaksi” (pääkirjoitus).

⁹² Savon Sanomat 2.4.2011: ”Katainen ja Soini johtavat blokkeja” (pääkirjoitus); Myös Aamulehti totesi:

”Urpilainen ei tosin vieläkään ihan yksiselitteisesti saanut kakistettua, että mikä puolueen kanta tosipaikan tullen on”. Aamulehti 1.4.2011: ”Soini pelasi itsensä paitsioon” (pääkirjoitus).

⁹³ Helsingin Sanomat 20.1.2011: ”Oppositio haluaa EU-päätöksistä tietoa ja keskustelua”.

vän ajan selvittämään pääministerin kommenttia ja suurimman oppositiopuolueen puheenjohtajan Urpilaisen reaktiota syytteeseen. Erityisesti valtakunnalliset tiedotusvälineet pohtivat kansanedustajan kielenkäytön sopivaisuussääntöjä. Erityistä tässä oli, että hetkellisesti termi ”oppositio” tarkoitti yksiselitteisesti Jutta Urpilaista ja SDP:tä, eikä Timo Soinia. Media tuotti uutisoinnillaan voimakkaasti mielikuvaa poliittisesta riidasta, jonka osapuolina olivat pääministeri Kiviniemi ja suurimman oppositiopuolueen puheenjohtaja Urpilainen. Tästä huolimatta ei voi sanoa, että asiaan liittyvä julkisuus olisi ollut näille henkilöille eduksi. *Helsingin Sanomat* kuvaili SDP:n reaktiota ”pillastumiseksi”, SDP oli ”tuotunut” ja ”Urpilainen vaati anteeksipyyntöä”⁹⁴. Epäisänmaallisuus-syytteestä syntynyt kohu oli kuitenkin olennaisesti isompi valtakunnallisissa medioissa, televisiuutisissa, *Helsingin Sanomissa* ja iltapäivälehdissä, kuin maakunnallisissa päivälehdissä. Vaalipiirien tärkeimmät lehdet olivat asiassa pitkälti STT:n asiaa koskevan uutisoinnin varassa⁹⁵. Vaikuttaa siltä, että *Helsingin Sanomat*, MTV3 ja Yle seurasivat kohua osittain sen vuoksi, että ne ylipäänsä tarkkailivat tiiviimmin eduskuntakeskustelua.

Kiihkeän epäisänmaallisuutta käsittelevän uutisvaiheen jälkeen palattiin takaisin arkeen. Tiedotusvälineillä oli edelleen vaikeuksia löytää eroavaisuuksia SDP:n ja hallituspuolueiden linjauksista television vaaliväittelyn perusteella. Osa medioista esitti SDP:n linjan siten, että puolue yritti vain taktisista syistä omaksumaa aikaisempaa kriittisempää suhtautumista Euroopan unioniin saadakseen perussuomalaisiin liukuneet äänestäjät takaisin itselleen. Esimerkiksi *Karjalainen* ihmetteli SDP:n asennetta: ”Perussuomalaiset ovat Suomessa kalastelleet ääniä vakuuttamalla, että tällaista eurooppalaista solidaarisuutta ja laajempaa näkemystä ei nyt tarvittaisi. Populistiselta puolueelta varsin ymmärrettävää, mutta outoa on pääoppositiopuolue SDP:n hyppääminen tässä asiassa perussuomalaisten kelkkaan”⁹⁶. Samaa ihmetteli *Helsingin Sanomat*. SDP:n kriittisyyttä vakauspaketteja koskevassa keskustelussa pidettiin taktisena ja epäuskottavana vetona⁹⁷. Samalla kun *Helsingin Sanomien* kolumnisti totesi, että äänestäjien on tehtävä valinta Kataisen euromyönteisen ja Soinin eurovastaisen linjan välillä, hän syytti SDP:tä siitä, että sen EU-linjaukset olivat olleet epäjohdonmukaisia:

Sdp ja keskusta saavat syyttää pitkälti itseään sivuraiteelle jäämisestä eurokeskustelussa. Jutta Urpilainen (sd) puhuu Sdp:n ”johdonmukaisesta

⁹⁴ *Helsingin Sanomat* 11.3.2011: ”Pahoittelun ja pahastumisen vaikeus” (kolumni, Mikael Pentikäinen); *Helsingin Sanomat* 11.3.2011: ”Sdp pillastui vuotosyytöksistä”.

⁹⁵ vrt. Länsi-Savo 10.3.2011: ”Kiviniemi suostui vain pahoittelemaan puheitaan” (STT).

⁹⁶ *Karjalainen* 8.4.2011: ”Portugalikaan ei vielä ylipääsemätön paikka EU:lle” (pääkirjoitus).

⁹⁷ *Helsingin Sanomat* 9.4.2011: ”Opposition osatotuus”.

linjasta” ja vaatii ERVV:hen sijoittajien vastuuta, vaikka Sdp hyväksyi viime kesänä Suomen osallistumisen ERVV:hen – ilman sijoittajien vastuuta.⁹⁸

Tiedotusvälineiden kyvyttömyys ymmärtää SDP:n EU-linjauksia saattoi olla seurausta siitä, että politiikassa Euroopan unioni on ollut kärjistetyn mustavalkoinen ilmiö. Hagen Schulz-Forberg ja Bo Stråth ovat todenneet, että poliittista keskustelua Euroopan unionista hallitsee tavallisesti vastakkainasettelu, jossa Euroopan unionia joko puolustetaan tai vastustetaan, mutta välimuotoja ei ole. Euroopan unioni ei asetu luontevasti poliittiselle akselille, jossa olisi esimerkiksi kokoomuslaista, sosiaalidemokraattista, keskustalaista tai vihreää Eurooppa-politiikkaa. Sen sijaan Euroopan unioni on mielletty ennen muuta taloudellisen kasvun projektina, jolle on ollut leimallista epäpoliittisuus ja puoluerajat ylittävän poliittisen eliitin vahva asema. Myös Suomessa integraatiopolitiikalle on ollut ominaista eliittivetoisuus ja puolueiden laaja konsensus harjoitettavasta EU-politiikasta. Mielenkiintoista kyllä, suomalaisten mielikuvan mukaan sosiaalidemokraatit ja kokoomus on nähty kaikkein myötämielisimpinä EU:n kannattajina⁹⁹.

Tietynlaisesta epäpoliittisuudesta huolimatta talouskasvun tavoittelu ja markkinausko ovat tehneet Euroopan unionin kannattamisesta erityisesti oikeistopuolueille luontevan poliittisen teeman. Sen sijaan vasemmistopuolueilla on ollut vaikea määritellä, mitä tarkoittaisi sellainen EU:a kannattava politiikka, joka pohjautuisi tavallisten kansalaisten näkökulmaan ja suhtautuisi kriittisesti markkinauskoisuuteen. Niin kansalaisten kuin toimittajienkin on helpompi ymmärtää vastakkainasettelua, jossa EU-vastaiset populistipuolueet ja EU-myönteiset oikeistopuolueet ottavat mittaa toisistaan, kuin sellaista julkista keskustelua, joissa EU-politiikasta on erilaisia painotuksia tai näkökulmia¹⁰⁰. Asiaan vaikuttivat todennäköisesti myös uutiskriteerit. Mitä helpommin johonkin asiaan tai ilmiöön voidaan liittää selkeä vastakkainasettelu, sitä todennäköisemmin siitä tulee uutinen. Asian voi kääntää myös niin, että uutiskriteerit kannustavat uutisoimaan tapahtumista selkeän vastakkainasettelun kautta¹⁰¹. Sosiaalidemokraattien näkökulmasta asian

⁹⁸ Helsingin Sanomat 5.4.2011: ”Eurokeskustelussa pitäisi jo mennä asiaan” (kolumni, Marko Junkkari).

⁹⁹ Raunio 2006, 49. Jorma Kalela on puolestaan puhunut taloudellisen globalisaation hallitsevasta tulkinnasta Suomessa. Hänen mukaansa 1990-luvun alussa myös Suomessa kehittyi EU-politiikka, jonka tavoitteena oli Suomen yhdistäminen osaksi kansainvälisiä markkinoita. Tälle poliittiselle linjalle on ollut tyypillistä se, että se on ollut poliittisen eliitin yhteinen, puoluerajat ylittävä tavoite. Ks. Kalela 2005, 265–281.

¹⁰⁰ Schulz-Forberg & Stråth 2010.

¹⁰¹ Strömbäck 2009, 173.

varjopuoli oli, että SDP:n linjaa oli vaikeampi ymmärtää ja kuvailla, kuin hallituksen tai perussuomalaisten.

SDP:n yritys asettua kahden ääripään väliin sisälsi kuitenkin myös myönteisiä puolia. Julkisuuden tuottama kuva kahdesta ääripäästä, joista toinen on kyseenalaistamattoman EU-myönteinen ja toinen joustamattoman EU-vastainen, saattaa tarjota tilaa kompromissille näiden kahden ääripään välillä. Ennen pitkää suomalainen konsensushakuinen poliittinen järjestelmä ja politiikan julkisuus ryhtyisi etsimään toteuttamiskelpoisia vaihtoehtoja ääripäiden välimaastosta.

Soinin selkeä linja

Tiedotusvälineestä riippumatta Timo Soini ja perussuomalaiset esitettiin hallituspuolueiden ja Suomen aikaisemman EU-politiikan vastustajana. Mari Kiviniemen ja Jutta Urpilaisen linjanvalinnat saattoivat vaikuttaa tiedotusvälineistä sekavilta ja hämäriltä, mutta perussuomalaisten EU-linja oli helposti tiivistettävissä: ”Suomesta ei maksumiestä kriisivaltioille.”¹⁰² Helmikuun lopussa julkaistusta perussuomalaisten vaaliohjelmasta nostettiin otsikoihin tyypillisesti juuri kritiikki apupaketteja kohtaan: ”Soini ei halua Suomea enää EU:n kriisivaltioiden maksumieheksi” tai ”Soini: EU ei ole mikään vippikassa.”¹⁰³ *Yle Uutiset* keskittyi erityisesti painottamaan perussuomalaisten EU-vastaisuutta: ”Perussuomalaiset pitää tärkeimpänä vaalitavoitteenaan Suomen nykyisen EU-politiikan muuttamista. Puolue ei tahdo sellaiseen hallitukseen, joka tukee talousongelmiin ajautuneita euromaita.”¹⁰⁴

Timo Soinin ja perussuomalaisten saama runsas näkyvyys ei kuitenkaan merkinnyt sinänsä myönteistä tai kritiikitöntä julkisuutta, mutta Soinin EU-vastainen viesti tuli kylläkin selvästi läpi, olipa siitä mitä mieltä hyvänsä. Lehdissä todettiin, että Soinin kritiikki EU-paketteja vastaan saattaa johtaa taloustilanteen pahenemiseen. *Suomen Kuvalehti* esimerkiksi muistutti Suomen olevan ainoa vapaa-
matkustaja, jos se torjuu Portugalin tukipaketin¹⁰⁵. Olennaista kuitenkin on, että perussuomalaiset esitettiin puolueena, jonka valtaannousu lopettaa apupakettien lähettämisen Kreikkaan ja Portugaliin: ”Persut ovat Brysselin pahin painajainen.

¹⁰² Lapin Kansa 26.2.2011: ”Suomesta ei maksumiestä kriisivaltioille”.

¹⁰³ Satakunnan Kansa 26.2.2011: ”Soini ei halua Suomea enää EU:n kriisivaltioiden maksumieheksi”; Aamulehti 31.3.2011: ”Soini: EU ei ole mikään vippikassa”.

¹⁰⁴ Yle Uutiset, Yle TV1 25.2.2011. Yleisradion uutiset painotti myös maaliskuun alussa Timo Soinin EU-vastaisuutta: ”Soini ajaisi hallituksessa EU-politiikkaa, joka tähtäisi unionin hajottamiseen”. Yle Uutiset, Yle TV1 3.3.2011.

¹⁰⁵ Suomen Kuvalehti 15/2011: ”Myös Slovakia tukee Portugalia”; Aamulehti 14.1.2011: ”Mitä sitten jos Niinistö ei suostu?” (kolumni, Riitta Järventie).

Perussuomalaisten menestys vaaleissa uhkaa vesittää EU:n yritykset auttaa Portugalia.”¹⁰⁶

Perussuomalaisia toki kritisoitiin runsaasti heidän EU-linjauksistaan. *Lapin Kansan* kolumnisti Jouko Kurppa ihmetteli 12. helmikuuta Soinin eurovastaisuutta. Kurppa totesi, että kolme neljäsosaa suomalaisista haluaa säilyttää euron ja perussuomalaisten kannattajistakin puolet. ”Kyllä kansa tietää, mutta Timo Soini ei sitä usko”, paukautti Kurppa.¹⁰⁷ Alma Median kolumnisti puolestaan kuvaili Timo Soinia isoksi vauvaksi, joka on kasvanut uhmaikään¹⁰⁸. Kriittisistä äänenpainoista huolimatta Soinin asema ”muiden puolueiden”¹⁰⁹ vastakohtana muodostui liki kyseenalaistamattomaksi itsestäänselvyydeksi. *Helsingin Sanomat* teki perussuomalaisten vaaliohjelmasta koko sivun yksityiskohtaisen jutun, jonka kärkenä – poikkeuksellista sinänsä – ei ollut puolueen EU-vastaisuus, vaan menneisyyden kaipuu: ”Perussuomalaiset uskoo vanhoihin ihanteisiin ja yhtenäisyyskulttuuriin”¹¹⁰. *Helsingin Sanomien* lukijat eivät kuitenkaan voineet jäädä tietämättömiksi perussuomalaisten suhtautumisesta Euroopan unioniin. Siitä piti huolen Timo Soinista laadittu mittava henkilökuva, jossa hän kuvailee Euroopan unionia ”pimeyden ytimeksi”¹¹¹.

Portugalin hallituksen kaaduttua maaliskuun jälkimmäisellä puoliskolla ja sen esitettyä virallisen avunpyynnön Euroopan unionille, uutisvirta tuotti mielikuvaa Timo Soinista totuudenpuhujana. Kreikan ja Portugalin avunpyynnöt osoittivat medioiden mukaan, että Soini oli koko ajan ollut oikeassa väittäessään, ettei näiden maiden auttamisessa ollut mieltä. 8. huhtikuuta *Ilta-Sanomat* antoi Timo Soinille runsaasti tilaa painottaa, että hän oli varoittanut tilanteesta etukäteen: ” – Eihän tämä iloinen perhetapahtuma ole. Olen monta kuukautta koettanut tolkuttaa, että nämä vakausvälineet ja -mekanismit eivät toimi.”¹¹² *Aamulehti* puolestaan julkaisi mittavan uutisen Timo Soinin vierailusta Nokialla, Tampereen naapurikunnassa. Kirjoituksessa annettiin Soinille tilaa selittää värikkäin kielikuvin, miksi hän vastustaa Kreikan ja Portugalin apupaketteja: ”Tuppurainen Tappuraisen takaajana, herranen aika sentään.”¹¹³ Soinin lausunnoille antoi erityistä uskottavuutta se, ne

¹⁰⁶ Iltalehti 16.4.2011: ”Persut ovat Brysselin pahin painajainen”.

¹⁰⁷ Lapin Kansa 12.2.2011: ”Markkako takaisin?” (kolumni, Jouko Kurppa).

¹⁰⁸ Aamulehti 10.4.2011: ”Iso vauva uhmaikään” (kolumni, Jorma Pokkinen).

¹⁰⁹ Lapin Kansa 13.2.2011: ”Pääministeri Soini” (kolumni, Antti Kokkonen).

¹¹⁰ Helsingin Sanomat 26.2.2011: ”Yhtenäisen kansan manifesti”.

¹¹¹ Helsingin Sanomat 15.2.2011: ”Mitä Soini haluaa?”.

¹¹² Ilta-Sanomat 8.4.2011: ”Yhtä myhäilyä”; Ilta-Sanomat 8.4.2011: ”Lissabonista lensi vaalilahja Soinille” (pääkirjoitus).

¹¹³ Aamulehti 2.4.2011: ”Tuppurainen Tappuraisen takaajana, herranen aika sentään”.

olivat hyvin samankaltaisia kuin lehtien kriittisten kolumnistien ja pääkirjoitus-toimittajien aikaisemmat lausunnot. Huhtikuussa *Kalevan* julkaisemassa Soinin kirjoittamassa mielipidekirjoituksessa hänen esittämänsä argumentit muistuttavat monella tapaa alkuvuonna julkaistuja valtamedioiden toimittajien näkemyksiä: ”Unelma liittovaltiosta on pönkitetty taloudellisista tosiasioista piittaamatta”, ”Euroopan unioni on eliittien hanke ja Euroopan unionin päätöksenteossa Saksalla ja Ranskalla on ratkaiseva valta, Suomella sopeutujan rooli.”¹¹⁴

Timo Soinin uskottavuutta Euroopan unionin ja sen apupakettien vastustajana voi ymmärtää kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin perussuomalaiset on ollut Suomen puolueista johdonmukaisimmin EU-vastainen. Toki vasemmistoliitto ja kristillisdemokraatit ovat myös kritisoineet Euroopan unionia, mutta se ei ole estänyt niitä osallistumasta hallitukseen, jotka ovat toteuttaneet EU-myönteistä politiikkaa¹¹⁵. Samaan asiaan liittyy myös se, että tapahtumat Euroopassa vääjäämättä tuottivat uskottavuutta Soinille. Soini oli jo pitkän aikaa väittänyt, että Euroopan talousintegraatio on perusteiltaan epäonnistunut ja tulee johtamaan onnettomuuteen. Vaalien alla näytti tapahtuvan juuri se, mitä Soini oli jo pitkään ennustanut.

Toinen tapa ymmärtää Soinin uskottavuutta on tarkastella sitä uutiskriteereiden näkökulmasta. Tapahtumien ja ilmiöiden uutisarvoa lisää, mikäli ne sisältävät selkeää vastakkainasettelua tai henkilöitävän ristiriidan¹¹⁶. Timo Soinin henkilöön oli helppoa laatia tällainen vastakkainasettelu, jossa Soini esitettiin yksiselitteisesti vastustamassa Euroopan unionia ja sen kokoamia vakausrahoja.

Euroopan puolesta

Portugalin hallituksen kaaduttua maaliskuun 23. päivänä tiedotusvälineet ryhtyivät mielenkiintoiseen tasapainotteluyritykseen. Yhtäältä mediat totesivat, että Suomen on pakko osallistua EU:n vakausrahoihin ja auttaa pulaan joutuneita maita, mutta toisaalta ne torjuivat loputtoman avunantamisen. Tällaista politiikkaa ehdotti esimerkiksi oululainen *Kaleva*, joka kutsui sitä ”pienimmän pahan tieksi”. Lehdessä korostettiin, että Suomen on osallistuttava apupaketteihin ja muistutti lukijoita: ”Suomi ei heitä rahaa talousvaikeuksissa olevien maiden pohjattomaan kaivoon, vaan apu on pääasiassa lainaa ja takauksia, jotka odotetaan saavan takaisin.”¹¹⁷ *Karjalainen* totesi luottavaisesti: ”Portugalikaan ei vielä ylipääsemätön

¹¹⁴ Kaleva 11.4.2011: ”Luu paistaa Euroopassa” (mielipidekirjoitus, Timo Soini).

¹¹⁵ Raunio 2011, 197–216.

¹¹⁶ Strömbäck 2009, 173.

¹¹⁷ Kaleva 26.3.2011: ”Pienimmän pahan tie” (pääkirjoitus). Vrt. myös Kaleva 8.4.2011: ”Portugali siellä, vetelä täällä”.

paikka EU:lle.”¹¹⁸ Kirjoittaja luetteli arvioita velkavaikeuksiin joutuneiden maiden tarvitsemista summista päätyen optimistiseen arvioon, että Euroopan unioni selviää jäsenmaittensa talousongelmista. *Satakunnan Kansan* pääkirjoitustoimittaja analysoi: ”Markka olisi näissä talousmyllerryksissä ollut maallemme selvästi huonompi vaihtoehto.”¹¹⁹ *Keskisuomalainen* tähdensi pääkirjoituksessaan: ”Euromaiden tukemisen raja tulee pian vastaan.” Se kannatti avun antamista, mutta pyrki osoittamaan sille rajansa. Perussuomalaisten linjauksia lehti piti epärealistina:

Suomi on sitoutunut syvästi euromaiden yhteiseen talouden puolustamiseen. Nämä ratkaisut ovat olleet suomalaisittain epämieluisia.

*Timo Soini (ps.) on ollut sitä mieltä, että Suomen olisi kovapäisesti pitänyt jättäytyä turvaamisoperaatioiden ulkopuolelle. Ajatus kulkee niin, että Saksa ja muut maat olisivat sitten hoitaneet asiat. Näin olisimme päässeet eurooppalaisiksi vapaamatkustajiksi. Välistävetäjän tie ei ole kuitenkaan pitkä.*¹²⁰

Keskisuomalaisen kolumnisti vertasi EU:n taluskriisiä tulipaloon, joka uhkaa puutaloista koostuvaa kylää: ”Nyt tilannetta yritetään pitää yhteisvoimin hallinnassa. Tilanne on kuin puukaupungissa, jossa kolme taloa on syttynyt tuleen. On sanomattakin selvä, että koko kaupungin kannattaa ponnistella tulen leviämisen estämiseksi.”¹²¹ Metafora Euroopan kansakunnista yhteisen kaupungin asukkaina kutsuu kaikkia kansalaisia osallistumaan yhteisen vaaran torjuntaan. Samalla metafora yksinkertaistaa todellisuutta, vetoaa lukijoiden tunteisiin ja häivyttää Portugalin auttamiseen liittyviä kansallisia ristiriitoja¹²². Myös *Aamulehti* painotti, että ”Eurotalouden vakaus on myös Suomen etu”¹²³. Pääkirjoitustoimittajien lisäksi toimittaja Matti Mörntinen yritti vakuuttaa kolumnissaan äänestäjiä: ”Rahaliitosta

¹¹⁸ Karjalainen 8.4.2011: ”Portugalikaan ei vielä ylipääsemätön paikka EU:lle” (pääkirjoitus).

¹¹⁹ Satakunnan Kansa 17.3.2011: ”Euro saa syystä sympatiaa” (pääkirjoitus).

¹²⁰ Keskisuomalainen 23.3.2011: ”Euromaiden tukemisen raja tulee pian vastaan” (pääkirjoitus). Vrt. kolumni, jossa vakuutettiin suomalaisten saavan rahansa takaisin. Keskisuomalainen 3.4.2011. ”Ei Eurooppa romahda” (kolumni, Pekka Mervola). Samaa esitti myös Satakunnan Kansa: ”Tärkeää on nyt saada Euroopan kriisimaille ja niiden rahoitukselle säännöt samalla tavalla kuin Kansainvälisen Valuuttarahaston ottaessa banaaniavun hoitoonsa. Apua saavan valtion talous on pantava kuntoon, eikä päätöksentekoa saa jättää pelkästään kansallisten parlamenttien tehtäväksi.” Satakunnan Kansa 26.3.2011: ”Eurotalous vakavasti uhattuna” (pääkirjoitus).

¹²¹ Keskisuomalainen 15.4.2011: ”Ainahan on maksettava eikös...” (kolumni, Lasse Kangas).

¹²² Fiske 2001, 122–126.

¹²³ Aamulehti 23.3.2011: ”Eurotalouden vakaus on myös Suomen etu”. Vrt. myös ”Jos jokainen jäsenmaa heittäytyy aina vaalien lähetessä poikkiteloin, koskaan ei saada mitään suuria ja vaikeita päätöksiä tehdyksi.” Aamulehti 26.3.2011: ”EU sairastaa vaalikuumetta”.

puuttui talousliitto, joka on synnyttävä nyt. Sanalla sanoen on mentävä enemmän kohti liittovaltiota. Sekin on kansallinen etumme.”¹²⁴

Niin ikään *Helsingin Sanomat* otti myönteisen näkökulman Euroopan unionin yrityksiin ratkaista velkakriisi. Se katsoi, että käynnissä oleva kriisi oli johtanut oikeasuuntaiseen kehitykseen. Taloudellinen yhteistyö on tiivistynyt: ”Tämä [linjasopimus talouspolitiikan koordinaatiosta, ns. europlus -sopimus] on jäsenmaiden – omaa projektia ja edustaa pohjimmiltaan vain tervettä ja euroalueen kaipaamaa taloudenpitoa. Eikä tämä kasvata EU-instituutioiden valtaa jäsenmaiden kustannuksella.”¹²⁵ Muutama päivä ennen vaaleja kolumnisti Paavo Rautio arvioi, että EU:n taluskriisissä pahin oli jo takanapäin: ” – uhka on vihdoin väistymässä euroalueen päältä.”¹²⁶ Samoin *Turun Sanomat* kannatti Portugalin auttamista. Pääkirjoitustoimittaja laski, että euroalueen finanssikriisi oli maksanut Suomelle noin 44 miljardia euroa menetettynä taloudellisena kasvuna ja yleisenä taloudellisena epävakautena. Tämän perusteella kirjoittaja päätteli, että vakausrahastoon sijoitetut miljardit ”kannattaa maksaa.”¹²⁷

Keskusteluun vedettiin myös asiantuntijat ottamaan kantaa EU:n talousliiton puolesta. Suomen tietotoimiston uutisessa 16. huhtikuuta haastateltiin useita suomalaisen integraatiopolitiikan ja talouspolitiikan asiantuntijoita, joiden mielipiteet oli vedetty yhteen otsikossa: ”Uskottavin talouslinja voiton tae”. Kirjoituksessa oli erityisesti korostettu Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen VATTin johtajan Aki Kangasharjun retorista kysymystä: ”Kumpi on uskottavampi, hallituksen tuke ma yleiseurooppalainen linja vai Timo Soinin ja Sdp:n linja?”¹²⁸

Tiedotusvälineissä maaliskuussa julkaistujen kannanottojen lukeminen on mielenkiintoista, kun muistaa että vielä vuoden alussa medioiden suhtautuminen Euroopan unioniin ja poliittikkoihin oli erityisen negatiivista. Toki myös kritisoiva suhtautumistapa EU:n velkakriisiin säilyi medioissa aina vaalipäivään saakka, etenkin iltapäivälehdissä¹²⁹, mutta vaalien lähestyessä Euroopan unioniin myönteisesti suhtautuvat näkemykset voimistuivat olennaisesti. Mielipiteen muutos voi vaikuttaa yllättävältä, mutta kannattaa muistaa, että toimittajien suhtautu-

¹²⁴ Aamulehti 14.4.2011: ”Ihanaa EU:ta, ihanaa!” (kolumni, Matti Mörttinen). Ks. myös Länsi-Savo 9.4.2011: ”Portugalia on pakko auttaa”.

¹²⁵ *Helsingin Sanomat* 31.3.2011: ”EU:n talous etenee kohti tiiviimpää yhtenäisyyttä” (pääkirjoitus).

¹²⁶ *Helsingin Sanomat* 10.4.2011: ”Merkittäviä tapahtumia, merkittäviä tulintoja” (kolumni, Paavo Rautio).

¹²⁷ *Turun Sanomat* 26.3.2011: ”Ratkaisut siirtyvät kesäkuulle” (pääkirjoitus). Ks. myös *Hufvudstadsbladet* 9.4.2011: ”I Portugal har väljarna inga alternativ” (pääkirjoitus).

¹²⁸ Karjalainen (16.4.2011): ”Uskottavin talouslinja voiton tae” (STT).

¹²⁹ Tosin myös iltapäivälehdissä julkaistiin kirjoituksia, joissa asetettiin puolustamaan talousapua Kreikalle ja Portugalille. Esimerkiksi *Ilta-Sanomat* arvosteli Soinia siitä, että tämä vähätteli apupaketeista kieltäytymisen kustannuksia. *Ilta-Sanomat* 9.4.2011: ”Lamoja tulee ja lamoja menee” (kolumni, Timo Paunonen).

minen Euroopan unioniin on ollut pääosin myönteistä. Alkuvuoden kriittisyys oli siis poikkeuksellinen tilanne, joka oli seurausta poikkeuksellisesta tapahtumasta: vuonna 2009 käynnistyneestä velkakriisistä. Alkuvuodesta toimittajat olivat vielä ennen muuta kriittisiä suhteessaan Euroopan unioniin, mutta vaalien lähestyessä medioissa ehkä ymmärrettiin, että kriittisyys saattaa johtaa Suomen EU-politiikan muuttumiseen sekä arvaamattomiin seurauksiin EU:n ja Suomen taloudellisessa tilanteessa. On paradoksi, että Portugalin hallituksen kaatumisen ja velkakriisin kärjistymisen jälkeen tiedotusvälineet itse asiassa muuttuivat olennaisesti myönteisemmiksi Euroopan unionin auttamiselle. Vaikka Suomen EU-politiikkaa myös kritisoitiin, teksteissä painotettiin toistuvasti, että vaihtoehdot ovat huonompia.

Yhtälailla mielenkiintoista on, että kirjoituksissa painotettiin, että avun antamisen edellytys on taloudellisten uudistusten toteuttaminen näissä maissa. Myös pankkeja ja sijoittajia vaadittiin vastuuseen. Mediat nostivat siis esille teemoja, jotka olivat julkisuudessa leimanneet kokoomusta ja SDP:tä. Kokoomus oli Jyrki Kataisen johdolla vaatinut näyttävästi säästöjä ja rakenteellisia uudistuksia pulaan joutuneissa maissa ja SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen oli toistuvasti esittänyt, että myös sijoittajat ja pankit tulee saada vastuuseen.

Konsensuksen murtumapiste ja uuden konsensuksen tuottaminen

Tammikuun 2011 alun ja huhtikuun 17. päivän välisen ajan EU:n talouskriisiä koskeva julkisuus voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan, jossa jakoviivana on Portugalin hallituksen kaatuminen 23. maaliskuuta. Ensimmäisessä vaiheessa kaikkien tiedotusvälineiden suhtautuminen EU:n talouskriisin hoitoon sekä Suomen siihenastiseen EU-politiikkaan oli korostetun negatiivinen. Kolumneissa ja pääkirjoituksissa arvosteltiin kärkevästi ja värikkäästi kaikkien puolueiden, mutta erityisesti kokoomuksen, sosiaalidemokraattien ja keskustan EU-politiikkaa. Varsinaisissa uutisissa EU:n talouskriisi esitettiin tavalla, joka tuotti mielikuvaa uhkaavasta ja hallitsemattomasta ilmiöstä. Julkisuuteen nostettiin asiantuntijoita, jotka arvioivat, että Portugalin ja Kreikka eivät selviydy veloistaan. Euroopan unionin ponnistukset korjata tilanne eivät vaikuttaneet uutisissa vakuuttavilta. Portugalin ja Kreikan lainahuutokauppoja seurattiin suomalaisissa medioissa säännöllisesti. Poliitikkojen antamat lausunnot koskien EU:n vakausmekanismeja ja niiden kookoa olivat ristiriitaisia. Mediat tarjosivat suomalaisesta EU-politiikasta mielikuvaa, jossa aikaisemmin hallitusvastuussa olleet puolueet olivat epäonnistuneet. Vaikka tiedotusvälineet suhtautuivat hyvin kriittisesti myös perussuomalaisten EU-politiikkaan, uutisista ilmeni selkeästi perussuomalaisten oppositioasema suhteessa Suomen aikaisempaan EU-politiikkaan.

Suomalaisten tiedotusvälineiden kärjistynyt kriittisyys EU:n talouspolitiikkaa koskevissa uutisissa voidaan selittää medioihin ja toimittajiin kohdistuvalla, aikaisempaa voimakkaammalla taloudellisella paineella. Tämä ilmenee medioiden tavassa tuottaa EU:n talouskriisin tapahtumista suurta ja uhkaavaa draamaa, jonka yhtenä tavoitteena on herättää yleisössä tunteita: esimerkiksi pelkoa tai huolestuneisuutta. Kiristyneen kilpailun olosuhteissa tiedotusvälineillä ei ollut mitään syytä ainakaan vähätellä velkakriisiä¹³⁰. Toisaalta taloudellinen kilpailu on johtanut myös siihen, että medioilla on hyvä syy asettua kansalaisten asemaan. Markkinoilla menestyvät ennen muuta tiedotusvälineet, jotka kykenevät tarjoamaan yleisölle sitä, mitä nämä haluavat. Tästä seuraa myös, että medioilla on tarve osoittaa olevansa poliittisesta vallasta riippumaton viestinnän lähde, joka kykenee tarvittaessa arvostelemaan päättäjiä ankarastikin¹³¹.

Suomalaisten tiedotusvälineiden Euroopan unioniin liittyvät uutiset tuottivat keväällä 2011 mielikuvaa vastakkainasettelusta yhtäältä EU-myönteisen hallituksen ja toisaalta EU-vastaisen perussuomalaisten välille. Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen esitettiin vaatimassa ylivelkaantuneilta mailta tiukkaa talouskuria ja pääministeri Kiviniemi puolestaan väittämässä, ettei Suomen osuutta EU:n vakausrahastossa tarvitse kasvattaa. Maan suurin oppositiopuolue SDP näkyi julkisuudessa melko vähän ennen maaliskuun alkua, mutta silloin kun se näkyi, väittivät toimittajat, ettei SDP:n kannanotoista tahtonut saada selvää. Tätä vastakkainasettelua ja SDP:n linjan väitettyä epäselvyyttä voi tarkastella kahdesta näkökulmasta. Yhtäältä uutisen laatimisen logiikka suosii selkeiden vastakkainasetteluiden tuottamista. Asiat on helpompi esittää ymmärrettävässä muodossa laatimalla uutisiin selkeä vastakkainasettelu. Samalla uutiskriteerit suosivat asioiden esittämistä sellaisessa muodossa, jossa olemassa olevia ristiriitoja kärjistetään¹³². Toisaalta Euroopan unioniin poliittisena ilmiönä liittyy piirre, että se jakaa poliittisen kentän EU:n kannattajiin ja vastustajiin. Näiden kahden ääripään väliin asettuvia linjauksia tuntuu olevan vaikea ymmärtää¹³³. Tammikuusta maaliskuuhun ulottuvalla politiikan julkisuuden jaksolla tiedotusvälineillä oli selviä vaikeuksia hahmottaa poliittista linjausta, jossa EU:a kannatetaan ehdollisesti. Ehkä tämän vuoksi Jutta Urpilaisen Euroopan unionia ja vakausrahastoja koskeva poliittinen linja vaikutti ulkopuolisista tarkkailijoista niin sekavalta.

¹³⁰ Ks. Anu Kantolan tutkimus taloudellisen kilpailun vaikutuksesta uutisten sisältöihin. Kantola 2011b, 134–140.

¹³¹ Väliverronen & Kunelius 2009, 245; Benson & Hallin 2007, 42–43.

¹³² Strömbäck 2009, 173, 183–193.

¹³³ Schulz-Forberg & Stråth 2010.

Vasemmistoliitto, vihreät, kristillisdemokraatit ja RKP sekä niiden puheenjohtajat näkyivät EU:n talouskriisiä käsittelevässä julkisuudessa erittäin vähän. Näiden puolueiden johtajista eniten näkyvyyttä sai vasemmistoliiton puheenjohtaja Paavo Arhinmäki, joka oli ensimmäinen allekirjoittaja tukipaketteja koskevassa välikysymyksessä.

Portugalin hallituksen kaatuminen säästölakeja koskevaan äänestykseen 23. päivänä maaliskuuta johti EU:n talouskriisin julkisuuden toiseen vaiheeseen. Puoluejohtajien saamassa julkisuudessa tapahtui useita muutoksia. Ensinnäkin pääministeri Kiviniemen lausunnot sellaisina kuin ne julkisuudessa esitettiin, menivät pahasti ristiin. Portugalin hallituksen kaatumista seuraavina päivinä tiedotusvälineissä julkaistiin peräti kolme erilaista Kiviniemen nimiin laitettua arviota siitä, täytyykö Euroopan unionin vakausrahaston Suomen osuuksia kasvattaa: ei, ehkä ja kyllä. Samalla kolumneista ja pääkirjoituksista ilmenee, että toimittajat olivat erittäin närkästyneitä pääministerin – ainakin näennäisesti – sekavista lausunnoista. Asiaa ei ainakaan parantanut se, että muutama päivä Portugalin hallituksen kaatumisen jälkeen Kiviniemi joutui julkisesti ja näyttävästi perumaan aikaisemmat puheensa ja ilmoittamaan, että Suomen täytyy sittenkin osallistua suunniteltua suuremmalla summalla Euroopan unionin vakausrahastoon. Toimittajien ärtymystä selittänee, että monet tiedotusvälineet olivat luottaneet pääministeri Kiviniemen aikaisempaan ilmoitukseen, ettei Suomen osuutta EU:n vakausrahastossa tarvitse kasvattaa. Kiviniemen lausunnot johtivat kuitenkin tilanteeseen, jossa huomattava osa pääministerin poliittisesta uskottavuudesta perustui erityisesti tähän näkemykseen. Liekö juuri tämän uskottavuuskriisin syytä, mutta muutama päivä Portugalin hallituksen kaatumisen jälkeen pääministeri Kiviniemi katoaa miltei täysin EU:n talouskriisiä koskevasta julkisuudesta.

Pääministeri Kiviniemen nöyryyttävä julkinen epäonnistuminen hyödytti ennen muuta kahta toista puoluejohtajaa. Portugalin hallituksen kaatuminen ja myöhempi avunpyyntö loi tilanteen, jossa perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini näyttäytyi totuudenpuhujana, joka oli nähnyt tapahtumaketjun ennalta. Hänen kommenttinsa ja näkemyksensä Euroopan unionista, euroalueesta ja talouskriisistä näyttivät tapahtuneen valossa tarkoilta ja täsmällisiltä. Perussuomalaiset oli ollut johdonmukainen Euroopan unionin ja taloudellisen integraation vastustaja koko olemassaolonsa ajan, ja nyt tämä vastustus kantoi hedelmää.

Timo Soinin lisäksi Portugalin kriisin kärjistyisestä hyötynyt henkilö oli Jyrki Katainen, jonka julkinen kuva alkoi kirkastua maaliskuun lopussa ja huhtikuun

alussa. Samoin kuin Soini, myös Katainen oli varoittanut tarpeesta nostaa vakauserahastojen Suomen osuutta. Portugalin hallituksen kaatumisen jälkeen taloussotkun selvittämisen julkinen ja ”vastuullinen” henkilöitymä oli Katainen. Hänet esitettiin vaatimassa oppositiolta vaihtoehtoja harjoitetulle politiikalle, selvittämässä kriisiä Brysselissä sekä edellyttämässä Portugalilta ja Kreikalta talouskuria avun ehtona.

Mielenkiintoisin muutos EU:n talouskriisin toisessa vaiheessa tapahtuu kuitenkin kolumnien ja pääkirjoitusten asenteessa suhteessa vakauserahastoon ja Euroopan unioniin. Portugalin hallituksen kaaduttua pääkirjoitustoimittajat ja kolumnistit asettuivat kilvan puolustamaan Suomen osallistumista EU:n vakauserahaston kasvattamiseen ja talousavun myöntämistä Euroopan ylivelkaantuneille maille. Siinä missä suhtautuminen Euroopan unioniin ja suomalaisiin poliitikkoihin oli vuoden alussa ollut kyynistä ja kriittistä, Portugalin hallituksen kaaduttua mediat äkisti näkivät Euroopan unionin ja euroalueen edut. Tiedotusvälineissä korostettiin, että eurooppalainen talousintegraatio oli ollut hyväksi Suomelle ja nyt Suomen tehtävänä oli auttaa pulaan joutuneita maita euroalueen taloudellisen vakauden pelastamiseksi. Samaan hengenvetoon toimittajat kuitenkin muistuttivat, ettei rahaa sovi heittää kaivoon, vaan talousavulle on saatava vakuudet, pankkien on kannettava vastuunsa tappioista ja Kreikan ja Portugalin on sitouduttava ankaraan talouskuriin. Toisin sanoen tiedotusvälineet hakivat uutta talouspoliittista konsensusta ikään kuin poimien mielestään parhaita paloja kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien julkisista kannanotoista.

Tutkijat Jari Väliverronen ja Risto Kunelius ovat todenneet, että suomalaisen politiikan journalismin perusviesti on ollut konsensuksen ja yhteisymmärryksen tavoittelu. Poliittisia vastakkainasetteluita on siloteltu, päämäärät on kuvailtu yhteiseksi ja julkisessa keskustelussa on pikemmin väitely keinoista kuin tavoitteista.¹³⁴ Talouskriisiä koskevasta politiikan julkisuudesta ilmenee, että vaaleja edeltävien kolmen ja puolen kuukauden aikana vaihtelivat sekä poliitikkoja kritisoivat että myötäilevät tekstit.

Tiedotusvälineissä oli nähtävissä ikään kuin kahden arvomaailman kamppailua: yhtäältä tiedotusvälineiden aikaisempaa riippumattomampaan asemaan perustuva, poliittiseen valtaan erittäin kriittisesti suhtautuvaa politiikan journalismia, mutta toisaalta myös konsensushakuista politiikan journalismia. Tammikuusta maaliskuun jälkimmäiselle puoliskolle ulottuvalla ajanjaksolla tiedotusvälineet olivat erittäin kriittisiä ja kärjistiköivät poliittista vastakkainasettelua niin puoluei-

¹³⁴ Väliverronen & Kunelius 2009.

den kesken kuin kansalaisten ja poliitikkojen välillä. Tässä ilmeni suomalaisten tiedotusvälineiden institutionaalinen eriytyminen poliittisesta vallasta sekä kiristyneen taloudellisen kilpailun tuottamat paineet. Portugalin hallituksen kaatumisen seurauksena aiheutunut talouskriisin kärjistymisen palautti kuitenkin toimittajat takaisin arkeen miettimään, millä tavoin suomalaisessa Eurooppa-politiikassa voitaisiin löytää sellainen yhteisymmärrys, johon mahdollisimman monet tahot voisivat sitoutua. Prosessissa yhdistyivät monet tekijät: perussuomalaisten kasvaneen kannatuksen aiheuttama todellinen uhka Suomen EU-jäsenyydelle, suomalaisten toimittajien muuta kansaa myönteisempi suhtautuminen Euroopan unioniin sekä suomalaisen poliittisen kulttuurin konsensushakuisuus.

Kirjallisuus

- Benson, Rodney & Hallin, Daniel C. (2007): How States, Markets and Globalization Shape the News: The French and US National Press, 1965–97. *European Journal of Communication*, 22: 27.
- Hallin, Daniel C. & Mancini, Paolo (2004): *Comparing Media Systems Three models of media and politics*. Cambridge University Press.
- Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino.
- Fiske, John (2001): *Merkkien kieli*. Vastapaino.
- Kalela, Jorma (2005): Suomi ja globalisaatio. Teoksessa Ville Pernaa & Mari K. Niemi (toim.): *Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia*. Edita, s. 265–282.
- Kantola, Anu (2011a): Modernin julkisuuden teoria ja käytännöt. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, s. 17–41.
- Kantola, Anu (2011b): Notkean journalismin nousu. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, s. 115–141.
- Kantola, Anu & Vesa, Juho (2011): Skandaalit ja julkinen elämä Suomessa. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, s. 42–64.
- Kunelius, Risto; Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2009): *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos.

- Moring, Tom (2008): Media and Politics in Finland. Teoksessa Jesper Strömbäck, Mark Ørsten & Toril Aalberg (toim.): *Communicating politics. Political Communication in the Nordic Countries*. Nordicom, s. 45–62.
- Mörä, Tuomo (1999): *EU-julkisuuden anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994*. Helsingin yliopiston viestinnän laitos.
- Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2004): *Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen*. Loki-kirjat.
- Pantti, Mervi (2009): *Tunteellisempaa journalismia*. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, s. 193–206.
- Railo, Erkki (2006): Lehdistön lemmikit ja median möröt. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatus Kirjat, s. 88–126.
- Raunio, Tapio (2011): Missä EU, siellä ongelma: populistinen Eurooppa-vastaisuus Suomessa. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi kriittinen arvio*. Edita, s. 197–220.
- Raunio, Tapio (2006): Poliittinen järjestelmä: konsensusta kansallisen edun hengessä. Teoksessa Tapio Raunio & Juho Saari (toim.): *Eurooppalaistuminen. Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Edita, s. 41–71.
- Schulz-Forberg, Hagen & Stråth, Bo (2010): *The Political History of the European Integration. The hypocrisy of the democracy-through-market*. Routledge.
- Strömbäck, Jesper (2009): *Makt, medier och samhälle. En introduktion till politisk kommunikation*. SNS Förlag.
- Väliverronen, Jari & Kunelius, Risto (2009): Poliitiikan journalismi medioitumisen aikakaudella. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, s. 225–247.

Matti Välimäki

Maahanmuutto – politiikan arka aihe

*Jytyn yksi syy on maahanmuuttokeskustelu, muttei ainoa syy.
– Timo Soini¹*

Suomen kehitys on seurannut monia Länsi-Euroopan maita niin maahanmuuton kuin siitä käydyin keskustelunkin osalta. 1970-luvulta lähtien useissa Euroopan maissa on käyty tiukentuvaa keskustelua maahanmuuttajiin ja noudatettuun maahanmuutto- ja integraatiopolitiikkaan liittyen. Tutkimuksissa maahanmuuttovastaisuuden nostamista johtavaksi teemaksi vaalikamppailuissa on pidetty tyyppillisenä nimenomaan oikeistopopulistisiksi luokiteltaville puolueille. Populistis-nationalistiset puolueet ovat saaneet vaalivoittoa ja onnistuneet nousemaan joidenkin Euroopan valtioiden hallitukseen.² Maahanmuutto oli suosittu aihe vuoden 2011 eduskuntavaalien alla niin lehdissä kuin televisiossakin³. Sitä olivat aiempina vuosina pitäneet esillä perussuomalaiset ja myös näissä vaaleissa maahanmuuttoa käsiteltiin pitkälle perussuomalaisten kautta. Lisäksi kevään vaaleissa perussuomalaisia äänestäneille maahanmuuttolinjaukset olivat tärkeimpiä syitä antaa äänensä puolueelle⁴.

¹ Timo Soinin puhe ”Jytyn anatomia” -seminaarissa 12.12.2011.

² Paloheimo 2012; Mudde 2007; Rydgren 2005.

³ Ks. tämän teoksen luku ”Vaalikevään media-agenda”, s. 36–39, 51–59.

⁴ Borg 2012a, 201–202, 204, 206; Borg 2012b, 243–244.

Seuraavassa osallistutaan Jytyn taustojen tarkasteluun kysymällä: Mikä oli maahanmuuttoon liittyvän keskustelun rooli vaaleja edeltäneessä julkisuudessa? Kaksiosainen kysymyksenasettelu ohjaa lukua. Ensimmäiseksi luodaan katse maahanmuuton käsittelyyn päivälehdissä. Minkälaisena ilmiönä maahanmuutto näyttyi, ja mistä näkökulmista aihepiiriä voittopuolisesti tarkasteltiin? Pyrkimyksenä on valottaa mediassa vallalla olleita maahanmuuttoon liittyneitä painotuksia ja puhetapoja. Aineistona ovat 1.1.–17.4.2011 julkaistut päivälehtien kirjoitukset⁵, joissa käsiteltiin maahanmuuttoa ja maahanmuuttajataustaisia henkilöitä Suomen kontekstissa. Selkeästi turismiin liittyviä kirjoituksia ei ole otettu mukaan. Myös sanomalehtien mielipideosaston kirjoitukset on jätetty tarkastelun ulkopuolelle, koska kohteena on nimenomaan toimitusten välittämä kuva ilmiöstä.

Toiseksi tarkastellaan tiedotusvälineiden välittämää kuvaa maahanmuutosta osana kevään eduskuntavaaleja ja puoluepolitiikkaa. Mitkä aiheet ja näkökulmat nousivat keskusteluun, ja miten eduskuntapuolueet profiloituivat tai profiloitiin suhteessa maahanmuuttoon? Suoraan vaaleissa käytyyn maahanmuuttokeskusteluun liittyvä aineisto analysoidaan päivälehtiä laajemmin⁶. Mukana on 14 päivälehtien sekä molempien iltapäivälehtien ja kolmen aikakauslehden 1.1.–17.4.2011 julkaisema materiaali. Television osalta tarkastellaan Yle TV1:n ja MTV3:n vaali-ohjelmia ja pääuutislähetyksiä⁷.

Maahanmuutosta ja julkisesta keskustelusta

Suomen alueelta ja alueelle on muutettu koko Ruotsin ja Venäjän vallan sekä itsenäisyyden ajan. Vielä 1950- ja 1960-luvuilla Suomesta lähdettiin enemmän kuin maahan tultiin. 1970-luvulta lähtien talouden noususuhdanne johti Suomessa työvoiman kysyntään. Tämä hillitsi maastamuuttoa. Toisaalta se lisäsi jonkin verran työn toivossa Suomeen muuttaneiden määrää 1980-luvun alusta lähtien, jolloin Suomi muuttui vähitellen maastamuuttomaasta maahanmuuttovoittoiseksi.⁸ Kiintiöpakolaisia maa vastaanotti muutamia satoja vuosittain 1980-luvun puolivälistä lähtien⁹. Omin avuin Suomeen alkoi saapua turvapaikanhakijoita oikeastaan vasta

⁵ 14 päivälehtien kotimaan-, alue- sekä pääkirjoitusosastojen sekä vaali- ja viikonloppuliitteiden kirjoitukset. Ks. taulukko 9, liite 1.

⁶ Tässä huomioidaan myös mielipideosastojen kirjoitukset.

⁷ Ks. tarkemmin taulukot 15 ja 16, liite 4.

⁸ Leitzinger 2008; Korkiasaari & Söderling 2007, 262–263; Söderling 2004, 44–46. Myös 1970-luvulla oli joitain muuttovoittovuosia, mutta niiden synnä olivat lähinnä Ruotsista saapuneet paluumuuttajat. Korkiasaari & Söderling 2007, 262.

⁹ Liebkind 1994, 11.

1990-luvun vaihteessa. Kokonaisuudessaan tasaisen nouseva maahanmuuttotrendi on jatkunut 2000-luvulla ja Suomi on säilynyt muuttovoittoisena maana. 2000-luvulla maan luonnollinen väestönkasvu (kuolleisuus vähennettynä syntyvyydestä) vaikuttaa tyrehtyneen ja niinpä ihmisten tulo maan ulkopuolelta pitää yllä hienoista väestönkasvua.¹⁰

Omaa kontekstiaan Suomeen suuntautuneille 2000-luvun alun muuttoliikkeille on luonut kansainvälinen kehitys. Länsi-Euroopan maihin suuntautunut maahanmuutto on lisääntynyt suhteellisen tasaisesti 2000-luvulla¹¹. Suomi on osa tätä kehitystä. Globalisaatio ja Euroopan integraatio selittävät osaltaan ihmisten liikkumista. Euroopan sisällä liikkumista edistetään ja samanaikaisesti Euroopan unionin rajoille rakennetaan esteitä, joilla pyritään kontrolloimaan ja säätelemään alueelle tulemistä¹². Toisaalta ihmisyhteisöihin eri tasoilla vaikuttava globalisaatio liikuttaa ihmisiä, ajatuksia ja resursseja, minkä seurauksena myös muuttovirrat usein syntyvät. Esimerkiksi muutokset tietyn maan teollisuudessa voivat johtaa työvoiman ylitarjontaan tai tarpeeseen työntäen tai vetäen ihmisiä rajoja ylittävään muuttoon. Lisäksi monissa maailman osissa vallitsevat sotatilat, moninaiset konfliktit ja katastrofit sekä globaali eriarvoisuus pitävät yllä moderneja kansainvaelluksia.¹³

Julkinen keskustelu on sidoksissa oman aikansa oloihin. Tietyissä yhteiskunnassa käyty keskustelu esimerkiksi maahanmuuttajista ja ulkomaalaisista heijastelee monia ajalle ominaisia piirteitä ja kehityskulkuja. Puheenvuorot syntyvät puitteissa, joita määrittää kulloinkin taloudellinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja poliittinen tausta sekä status quo. Uutisointitapoihin tai puheenvuoroihin maahanmuutosta vaikuttavat myös yhteiskunnan historia maahanmuuton tai väestörakenteen osalta. Maahanmuuttokeskustelun luonnetta määrittää se, kuinka kauan valtio on ollut maahanmuutto- tai maastamuuttomaa, kuinka paljon maassa asuu ulkomaalais-taustaisia henkilöitä tai minkälaista ulkomaalaispolitiikkaa (esimerkiksi kansalaisuus- tai integraatiopolitiikkaa) valtio on noudattanut. Myös julkisella keskustelulla voidaan nähdä olevan historia. Se, mistä aiheista ja millä tavoin on aiemmin puhuttu – tai mistä aiheista on vaiettu – on omiaan luomaan pohjaa myös tulevalle keskustelulle ja aihevalinnoille.

Kansainväliset virtaukset vaikuttavat eri tavoin maahanmuuttokeskusteluun Suomessa. Puheenvuoroissa viitataan kokemuksiin, joita muissa maissa esitetään

¹⁰ Maahanmuuttoviraston verkkosivut. Tilastot. Vuosikertomuksen tilastoliitteet. (http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot); Miettinen 2011.

¹¹ Vuosien 2005 ja 2010 välillä Länsi-Euroopan maihin muuttaneiden määrä lisääntyi 5,6 miljoonalla. IOM 2010, 185.

¹² Penninx 2006, 7–10; IOM 2011, 71–74.

¹³ Castles & Miller 2009; Marfleet 2006; Martikainen 2011, 12–32.

olevan tietystä aihepiiristä (esimerkiksi integraatiosta). Julkisessa keskustelussa voidaan ylistää tietyn valtion harjoittamaa ulkomaalaispolitiikkaa tai esittää Suomen olevan astumassa huonoon, tietyssä esimerkkivaltiossa toteutuneen kehityksen suuntaan. Siinäkin mielessä keskustelun voidaan nähdä olevan luonteeltaan kansainvälistä, että esitetyt argumentit ovat harvoin uniikkeja. Pikemminkin eri yhteiskunnissa esitetään usein hyvin samankaltaisia puheenvuoroja maahanmuutosta¹⁴.

Julkinen keskustelu on Suomessa seurannut maahanmuuton lisääntymistä. 1990-luvun alusta lähtien ja erityisesti 2010-luvun taitetta kohti, aiheesta on puhuttu enemmän myös julkisuudessa. Julkisissa puheenvuoroissa on usein keskitytty pohtimaan ulkomaisen työvoiman tarvetta sekä turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanottamista. Maahanmuuttoa on monesti katsottu ennen muuta kustannuseränä. Lisäksi on korostettu maahantulon säätelemistä. Vierasta ei ole myöskään ollut maahantulijoiden asettaminen arvojärjestykseen.¹⁵ Suhtautuminen maahanmuuttoon oli muuttunut vuonna 2011 aiempaa penseämmäksi, vaikka vielä vuonna 2007 voitiin todeta suomalaisten asennoitumisen maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan olleen positiivisinta 20 vuoteen¹⁶.

Se, että maassa on entistä enemmän toisen sukupolven maahanmuuttajia, on tuonut julkisuuteen myös uudenlaisia keskustelunaiheita. 1990-luvulla ja aiemmin maahan saapuneet ihmiset eivät enää ole tulokkaita, vaan enemmän tai vähemmän vakiinnuttaneet asemansa osana suomalaista yhteiskuntaa. Enää ei keskitytä pohtimaan ainoastaan ihmisten maahan saapumista. Maahanmuuttajat eivät myöskään enää identifoidu keskustelussa pelkästään Suomessa olevina ulkomaalaisina. Esille on noussut uudenlaisia maahanmuuttajiin liittyviä kysymyksiä. Esimerkiksi kansalaisuuspolitiikka, kotoutuminen tai suomalaisten perinteiden tulevaisuus ovat puhuttaneet suomalaisen maahanmuuttokeskustelun siirtyessä uuteen vaiheeseen 2000-luvun alussa.

Kysymykset Suomen väestörakenteen kehityksestä ovat antaneet oman mausteensa keskusteluun. Väestön ikääntymisen ja supistuvien nuorten ikäluokkien on katsottu johtavan lisääntyvään Suomen ulkopuolelta tulevan työvoiman ja veronmaksajien tarpeeseen. Tilanne on ollut väestötieteilijöiden ja poliittisten päättäjien

¹⁴ Maahanmuuttoon liittyvästä julkisesta keskustelusta eri maissa ks. Vertovec & Wessendorf 2010; Green-Pedersen & Krogstrup 2008; Tsoukala 2005; Van Dijk 2005; Benson 2002. Oikeistopopulististen liikkeiden samankaltaisista kannanotoista ks. Mudde 2007, 69–73, 138–145; Rydgren 2005.

¹⁵ Viime vuosien Suomessa käydystä julkisesta maahanmuuttokeskustelusta ks. Maasilta 2012; Hannula 2011; Martikainen 2011; Puuronen 2011; Keskinen, Rastas & Tuori 2009a; Simola 2008.

¹⁶ Haavisto & Kiljunen 2011, 86–90; Jaakkola 2009, 78–80.

tiedossa, mutta julkinen keskustelu on monesti keskittynyt vastakkainasetteluun suomalaisten työttömien ja ulkomaisen työvoiman välillä. Toisaalta ulkomaiseen työvoimaan suomalaiset ovat suhtautuneet 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa maahanmuuttajien ryhmistä hyväksyvimmin¹⁷. Vuoden 2011 alun selvityksen mukaan työperäinen maahanmuutto ratkaisuna Suomessa tehdyn työn lisäämiseksi miellytti kuitenkin enää 30 % vastaajista¹⁸.

2010-luvun taitetta kohti erityisesti perussuomalaisten poliitikot ja kannattajat ovat nousseet julkisuuteen maahanmuuttoteemoin. Verkon yhteisö- ja blogisivustot ovat olleet merkittäviä areenoita julkisen maahanmuuttokeskustelun ajankoh-taistumiselle. Hommaforumin¹⁹ kaltaisissa verkkoyhteisöissä on keskitytty ennen kaikkea maahanmuuttopolitiikan ja maahanmuuttajataustaisten ihmisten arvosteluun ja maahanmuuton vastustamiseen. Lisäksi niissä on mobilisoitu ihmisiä yhteisen asian taakse. Vuoden 2008 kunnallisvaaleissa ja 2011 eduskuntavaaleissa jotkut, muun muassa kyseisellä keskustelupalstalla pitkään aktiivisina toimineet, ehdokkaat onnistuivat saamaan taakseen tukevan kannatuksen keskittymällä kampanjoissaan vahvasti maahanmuuttokysymyksiin.²⁰

Vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmaan asti maahanmuutto loisti poissaolollaan perussuomalaisten ohjelmissa ja julistuksissa lukuun ottamatta kahta riviä vuoden 1995 yleisohjelmassa²¹. Vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmassa puolue omisti jo kokonaisen luvun ”pakolaispolitiikan” arvostelulle ja muissakin ohjelman osissa tehtiin viittauksia maahanmuuttoon. Perussuomalaisten ohjelmissa on keskitytty useimmiten korostamaan turvapaikka- ja pakolaispolitiikkaan liitettyjä epäkohtia ja vaadittu muutoksia niihin. Erityistä huomiota on kiinnitetty kustannuksiin ja lieveilmiöihin, jotka on liitetty kuuluviksi maahanmuuttoon. Tyypillistä on ollut myös ”kantäväestön” etujen asettaminen vastakkain ”ulkomaalaisten” etujen kanssa.²²

Myös puolueen vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa maahanmuutto nostettiin yhden pääluvun teemaksi. Siinä korostettiin Suomelle maahanmuutosta koitu-

¹⁷ Esim. Jaakkola 2009, 22–29.

¹⁸ Haavisto & Kiljunen 2011, 106.

¹⁹ Hommaforumin verkkosivut. (<http://www.hommaforum.org>)

²⁰ Mickelsson 2011, 163–164; Keskinen 2009, 33–34. Ks. myös Hannula 2011.

²¹ ”Hyväksymme maatamme rakentamaan ja täällä elämään myös ulkomaalaisia, mutta emme salli kenenkään heistä tulevan tänne vahingoittamaan kansankotiamme. Heidän on hyväksyttävä meidän yhteiskunta- ja oikeusjärjestyksemme, jolloin me puolestaan hyväksymme heidän kulttuurinsa ja elämän lähtökohtien erilaisuuden ja annamme heille oikeuden elää yhdenvertaisina yksilöinä kanssamme.” Perussuomalaiset 1995.

²² Perussuomalaiset 1995; Perussuomalaiset 2002; Perussuomalaiset 2006; Perussuomalaiset 2008; Perussuomalaiset 2009; Perussuomalaiset 2011. Ks. myös Ruostetsaari 2011, 124–126, 132–135, 139–140; Mickelsson 2011, 153–154, 159–162, 168.

via haasteita ja kustannuksia. Lisäksi Suomen valtion näkökulma sekä kontrollonin ja turvallisuushkien keskeisyys painoutuivat tekstissä.²³ Puolueen virallisen vaaliohjelman lisäksi 13 perussuomalaisten kansanedustajaehdokasta julkaisi heinäkuussa 2010 Nuiva Vaalimanifesti -nimisen julistuksen. Siinä käsiteltiin lähinnä maahanmuuttoon liitettyjä epäkohtia ja se oli monilta osin sanatarkasti yhtenevä perussuomalaisten varsinaisen vaaliohjelman maahanmuutto-osuuden kanssa²⁴. Molempien ohjelmien linjaukset saivat näkyvyyttä tiedotusvälineissä²⁵.

Päivälehtien näkökulmat

Maahanmuutosta käytävä (julkinen) keskustelu sisältää yksinkertaistuksia. Keskustelijat esiintyvät usein ikään kuin he tietäisivät automaattisesti, mistä maahanmuutossa on kysymys, jolloin tuhansia erilaisia ihmisiä ja kysymyksiä käsittävä ilmiö saattaa tyypistyä yhdenmukaiseksi kokonaisuudeksi tai jopa yhdeksi sanaksi.²⁶ Todellisuudessa vain tietyt aiheet, näkökulmat ja ihmiset ovat esillä aihepiiristä käytävässä keskustelussa. Vähemmistöihin liittyviä julkisia puhetapoja tutkinut Teun van Dijk toteaa, että vaikka maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä käsittelevissä uutisissa aihevalikoima saattaa olla hyvin moninainen, keskitytään lähes poikkeuksetta samoihin asioihin. Printtimedian vähemmistöjä koskevissa kirjoituksissa korostuvat yleensä enemmistön näkökulma, erilaiset konfliktit, ongelmat ja uhat sekä vähemmistön erilaisuus valtaväestöön nähden.²⁷ Kun tarkastellaan maahanmuuttoa ja ulkomaalaistaustaisia henkilöitä koskenutta suomalaista päivälehtijulkisuutta, muualla tehdyt huomiot tiedotusvälineiden suosimista käsittelytavoista saavat lisäevidenssiä. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, miltä maahanmuutto näytti suomalaisissa päivälehdissä eduskuntavaalien alla.

²³ Perussuomalaiset 2011, 40–44.

²⁴ Puolueen eduskuntavaaliohjelman maahanmuuttoa käsitteleestä luvusta selvästi yli puolet oli täysin yhtenevää Nuivan Vaalimanifestin tekstin kanssa. Suurimmat erot kahden ohjelman välillä koskivat ”irtisanoutumista monikulttuurismista”. Aihe oli esillä vain Nuivassa Vaalimanifestissa. Lisäksi perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmasta oli karsittu rajuimpia sanamuotoja, eikä siinä esitetty yhtä paljon suoria viittauksia tiettyihin maahanmuuttajien ryhmiin liitettyistä epäkohdista. Perussuomalaiset 2011, 40–44; Nuiva Vaalimanifesti 2010.

²⁵ Esim. Helsingin Sanomat 26.7.2010: ”Huono maahanmuutto ei ole luonnonvoima”; Aamulehti 19.2.2011: ”Perussuomalaiset. Nyt.” (Sunnuntai-liite); Aamulehti 26.2.2011: ”Soini ei halua Suomea enää EU:n kriisivaltioiden maksumieheksi”; Helsingin Sanomat 26.2.2011: ”Yhtenäisen kansan manifesti”.

²⁶ Vrt. Wickström & Maasilta 2012, 149–151; Horsti 2005, 200–203. Mm. Aamulehden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastauksia esitelleessä uutisessa ehdokkaat sijoitettiin koordinaatistolle sen mukaan, olivatko heidän näkemyksensä ”maahanmuuton puolesta” vai ”maahanmuuttoa vastaan”. Aamulehti 19.3.2011: ”Vaalilinko paljastaa asenteet”.

²⁷ Van Dijk 2000, 38. Ks. myös Penninx 2006, 10–11. Vastaavia havaintoja on tehty myös suomalaisen median tuottamista näkökulmista maahanmuuttoon. Vehmas 2012; Raittila & Vehmas 2005.

Kapea maahanmuuttajajulkisuus

Yksittäisten henkilöiden muuttomotiivien tyypistäminen vain yhteen tiettyyn seikkaan on usein ristiriidassa monimutkaisten elämäntilanteiden ja valintojen kanssa. Jos tästä huolimatta luodaan katse Suomeen viime vuosina suuntautuneeseen muuttoon, huomataan, että suurimpia syitä hakea ja saada Suomesta oleskelulupa, ovat olleet työn tekeminen, opiskelu, parisuhde ja Suomen kansalaisten paluumuutto ulkomailta Suomeen²⁸. Julkisessa keskustelussa kaikille Suomeen muuttavien ryhmille ei anneta yhtä paljon huomiota. Pikemminkin julkisuuden perusteella syntyvä kuva maahanmuutosta on vinoutunut, jos sitä verrataan tilastollisiin lukuihin.

Noin 2/3 päivälehtien kirjoituksista voitiin tulkita viitattavan vähintään yhteen maahanmuuttajien ryhmään. Ryhmäviittaukset huomioitiin muuttosyihin, kansalaisuuteen ja etniseen alkuperään perustuen.²⁹ Mukaan on laskettu kirjoitukset, joissa on joko suoraan mainittu tietty maahanmuuttajaryhmä, tai on tekstin perusteella voitu päätellä puhuttavan tietystä ryhmästä³⁰.

Kuviosta 16³¹ nähdään, että päivälehdet kiinnittivät huomiota erityisesti turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten³² tarkasteluun. Tämä ryhmä oli päivälehdessä riippumatta vahvasti esillä. Maahanmuuton saaman julkisuuden keskittyminen tähän ryhmään ei ole poikkeuksellista³³. Keskustelu humanitaarisen maahanmuuton ympärillä on käynyt vilkkaana, vaikka turvapaikanhakijat ja pakolaiset muodostavat noin kymmenesosan kaikista vuosittain Suomeen muuttavista, ja vaikka vuosien

²⁸ Maahanmuuttoviraston verkkosivut. Oleskelulupatilastot. Tilastokatsaukset ja -analyysit oleskelulupa-asioista. (http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/oleskelulupatilastot)

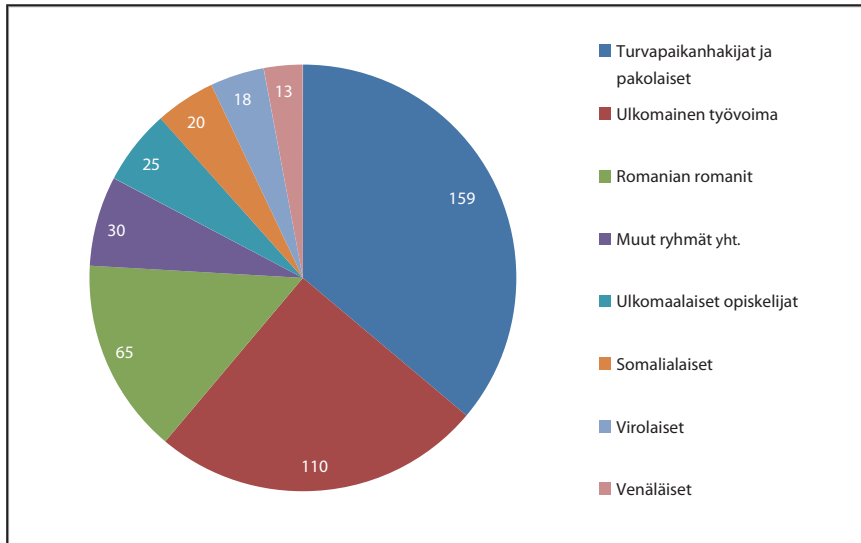
²⁹ Huomiota on kiinnitetty ainoastaan ryhmäidentiteetteihin. Kun päivälehtien kirjoituksissa on puhuttu selkeästi yksittäisestä henkilöstä, on se jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

³⁰ Julkisessa keskustelussa kategoriat usein sekoittuvat keskenään ja esimerkiksi tietty maahanmuuttoon liittyvä motiivi saatetaan liittää kuuluvaksi tiettyyn etniseen ryhmään, eli ryhmä leimautuu tietyn toimintaidentiteetin omaavaksi.

³¹ Mukana tarkastelussa olivat päivälehtien pääkirjoitus-, kotimaan- ja alueosastojen sekä viikonloppuliitteiden uutisjutut, pääkirjoitukset, kolumnit ja aliot, joissa käsiteltiin maahanmuuttoa. Samassa kirjoituksessa saatettiin mainita yksi tai useampi ryhmä tai ei ainuttakaan ryhmää.

³² Turvapaikanhakija tarkoittaa henkilöä, joka hakee turvapaikkaa tietyistä maista. Nimitys sekoitetaan usein arkikielessä ja virallisemmissakin yhteyksissä pakolainen-nimikkeeseen, jolla viitataan henkilöön, joka on saanut pakolaisstatuksen joko UNHCR:ltä (The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees) tai valtiolta myönteisen turvapaikkapäätöksen kautta. Korkiasaari & Söderling 2007, 240–241. Koska turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten käsittely yhtenä ryhmänä oli julkisuudessa yleistä, näitä kahta käsitellään myös tässä luvussa yhtenä kokonaisuutena.

³³ Horsti 2005, 79–182; Marfleet 2006, 274–276; Mäkinen 2011, 73.

KUVIO 16. Viittaukset ulkomaalaistaustaisiin ryhmiin päivälehdissä³¹ (n=477)

2009 ja 2011 välillä turvapaikanhakijoiden määrä on laskenut³⁴. Näyttää siltä, että keskustelut, jotka kuohuttavat mieliä, eivät seuraa tilastoja.

Turvapaikanhakijat ja pakolaiset esiintyivät yleensä päivälehdissä yhtenä kategoriana, eli ryhmänä, johon viitattiin kokonaisuutena. Ero kiintiöpakolaisten, turvapaikanhakijoiden tai oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden välillä tehtiin vain harvoissa kirjoituksissa. Vuosina 2009–2011 kansalaisuuden perusteella suurimmat turvapaikanhakijoiden ryhmät³⁵ – irakilaiset, somalialaiset, bulgarialaiset, venäläiset ja afganistanilaiset – jäivät kirjoituksissa niin ikään useimmiten nimeämättä. Vain somalialaiset saivat hieman enemmän mainintoja.

Eduskuntavaalien alla päivälehdissä saivat laajan näkyvyyden myös Suomeen työn vuoksi muuttavat ihmiset. Näkyvyys on ymmärrettävä ottaen huomioon ryhmän viime vuosien koon maahanmuuttotilastoissa³⁶. Myös ulkomaista työvoimaa käsiteltiin valtaosassa kirjoituksista yhtenä joukkona, eikä eroa useimmiten tehty

³⁴ Maahanmuuttoviraston verkkosivut. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. (http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot). Toinen mielenkiintoinen havainto on, että vuoden 2011 eduskuntavaalien alla maahanmuuttoon liittyvistä tosiasioista vähiten tiedävät äänestäjät omasivat kaikkein kriittisimmät asenteet maahanmuuttoa kohtaan. Elo & Rapeli 2012, 280–282.

³⁵ Maahanmuuttoviraston verkkosivut. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. (http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot)

³⁶ Maahanmuuttoviraston verkkosivut. Tilastot. Vuosikertomuksen tilastoliitteet. (http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot)

erilaisten osaryhmien välillä. Myöhemmin kirjoitusten sävyjen ja näkökulmien erittelyn yhteydessä huomataan, että kirjoituksissa ei kuitenkaan usein esitetty ulkomaista työvoimaa kovin myötämielisesti.

Itä-Euroopasta saapuneet romanit ovat viime vuosina aiheuttaneet laajaa keskustelua Suomessa. Näin tapahtui myös vaalikeväänä. Etnisyyteen tai kansalaisuuteen perustuvista ryhmistä Romanian romanit saivat eniten näkyvyyttä päivälehdissä³⁷. Vaikka romaneihin liittyvät kysymykset puhuttivat lähes kaikissa lehdissä, valtaosa aihetta käsittelevistä kirjoituksista julkaistiin *Helsingin Sanomissa*. Virolaiset, venäläiset ja ruotsalaiset ovat kolme kansalaisuuden perusteella suurinta Suomessa asuvien ulkomaalaisten ryhmää³⁸. Ryhmät jäivät kuitenkin suuressa osassa päivälehtiä tyystin mainitsematta. Venäläiset olivat esillä lähinnä Itä-Suomen päivälehdissä turismin yhteydessä. Virolaiset taas nousivat jonkin verran esille Suomessa toimivien ulkomaisten yritysten käsittelyn yhteydessä. Niin ikään ulkomaalaiset opiskelijat, jotka muodostavat suuren osan vuosittain Suomesta oleskeluluvan saavista³⁹, saivat päivälehdissä suhteellisen vähän huomiota osakseen.

Engelmakeskeisyys ja valtaväestön näkökulma

Haasteisiin ja epäkohtiin keskittymisen on todettu olevan journalismille ominainen tapa käsitellä yhteiskunnallisia kysymyksiä⁴⁰. Haasteet ja lieveilmiöt nousivat usein pääosaan maahanmuuttoon liittyvässä uutisoinnissa. Esimerkiksi STT:n tuottamaan materiaaliin pohjautuneet uutiset maahanmuuttaja-alueiden syntymisestä kaupunkeihin, koululuokkien ulkomaalaistaustaisten oppilaiden enimmäiskäsitöistä ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntiin muuttamisesta nostettiin usein esille suuressa osassa päivälehtiä⁴¹. Näiden uutisten ydinajatuksena olivat haasteet ja kustannukset, joita Suomen yhteiskunnalle ja hallinnolle aiheutui ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrän lisääntymisestä.

³⁷ Romanian romanit voidaan nähdä erikoistapauksena, jonka julkisen käsittelyn yhteydessä etniseen taustaan ja maahantulomotiiveihin perustuva ryhmäjako usein sekoittuivat. Tämä johti siihen, että kirjoituksissa etninen identiteetti, romani, assosioitui yleensä Suomeen saapumisen motiiviin, mikä taas tarkoitti käytännössä kerjäämistä.

³⁸ Maahanmuuttoviraston verkkosivut. Tilastot. Vuosikertomuksen tilastoliite 2011. (http://www.innocorp.fi/migri_tilastoliite_2011)

³⁹ Vuonna 2011 ulkomaalaisia opiskelijoita oli 31 prosenttia kaikista oleskeluluvan saaneista. Maahanmuuttoviraston verkkosivut. Tilastot. Vuosikertomuksen tilastoliite 2011. (http://www.innocorp.fi/migri_tilastoliite_2011)

⁴⁰ Schudson 2003, 48–50; Altheide 1997.

⁴¹ Esim. Etelä-Suomen Sanomat 15.2.2011: "Maahanmuuttajat kotiutuvat yhä useammin samoille alueille" (STT); Aamulehti 25.2.2011: "Opettajat näkevät maahanmuuttajat luokan rasitteena"; Karjalainen 12.4.2011: "Valtio vauhdittaa muuttoja" (STT).

Romaneihin liittyvissä kirjoituksissa korostuivat ennen kaikkea Suomen lain-säädännölle ja Helsingin viranomaisille tilanteesta aiheutuvat haasteet. Uutisista välittyi usein negatiivinen kuva ihmisryhmästä. Joissain puheenvuoroissa esitettiin romaneiden maahantuloon, Suomessa oleskeluun tai kerjäämiseen liittyvän järjestäytyntyyttä rikollisuutta⁴². Jo lehtien otsikot korostivat, että romanien kohdalla kyseessä oli ennen kaikkea ongelma, joka odotti ratkaisuaan. STT:n aihetta käsitelleet uutiset nousivat esille useissa päivälehdissä. Helmikuun uutinen oli otsikoitu: ”Uusi hallitus päättää rajat kerjäämiselle”⁴³. *Helsingin Sanomien* lähes sivun laajuisen kirjoituksen otsikossa kysyttiin: ”Mitä tehdä romaniongelmalle?”⁴⁴. Kevään aikana uutisoitiin myös mielipidekyselyistä, joissa oli mitattu suomalaisten suhtautumista maassa oleviin romaneihin. Tulokset vaikuttivat selkeiltä. *Helsingin Sanomat* totesi, että helsinkiläisten asenteet ovat ”kiristyneet kerjäläisiä kohtaan”, ja että ”kielteisimmin suhtautuvat yli 50-vuotiaat ja perussuomalaisten kannattajat”⁴⁵. Lehti kiteytti maaliskuun lopun otsikossaan suomalaisten yhteisrintaman laajuuden: ”Kodittomatkin hylkivät romaneja”⁴⁶.

Myös kuva Suomeen tulevista ulkomaalaisista työntekijöistä piirtyi päivälehdissä usein ongelmien kautta. Lainvastaisuudet, kuten veronkierto, ihmiskauppa ja puutteelliset työehdot nousivat työperäistä maahanmuuttoa kommentoineissa kirjoituksissa vahvaksi teemaksi⁴⁷. Osassa kirjoituksista ulkomainen työvoima esitettiin uhkaavan suomalaisten työpaikkoja⁴⁸. Ajoittain aihepiiriä pyrittiin uutisissa katsomaan myös ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäytön näkökulmasta, mutta tällöinkin ongelmat olivat keskiössä⁴⁹.

Maahanmuutto esitettiin lähes neljänneksessä päivälehtien aihetta koskeneista kirjoituksista ilmiönä, johon liittyi jonkinlaista rikollisuutta tai väkivaltaa. Maahanmuuttoon ilmiönä ja ulkomaalaistaustaisiin henkilöihin liitettiin siis tätä kautta vahvasti väkivaltaisuus ja lainvastaisuus. Useissa päivälehdissä nostettiin helmi-

⁴² Etelä-Suomen Sanomat 22.2.2011: ”Pitäisikö soittaa Ahtisaarelle”; Helsingin Sanomat 31.3.2011: ”Eurooppa polvillaan Helsingissä” (kolumni, Antti Blåfield).

⁴³ Esim. Satakunnan Kansa 3.2.2011: ”Uusi hallitus päättää rajat kerjäämiselle” (STT); Länsi-Savo 3.2.2011: ”Uusi hallitus päättää rajat kerjäämiselle” (STT). Ks. myös Keski-suomalainen 20.1.2011: ”Aggressiivinen kerjääminen – Kielto ehkä jo ennen kesää” (STT).

⁴⁴ Helsingin Sanomat 30.3.2011: ”Mitä tehdä romaniongelmalle?”

⁴⁵ Helsingin Sanomat 18.2.2011: ”Helsinkiläisten asenteet kiristyneet kerjäläisiä kohtaan”.

⁴⁶ Helsingin Sanomat 29.3.2011: ”Kodittomatkin hylkivät romaneja”.

⁴⁷ Esim. Savon Sanomat 4.2.2011: ”Hyväksikäyttöön on puututtava ankarasti” (pääkirjoitus); Turun Sanomat 4.2.2011: ”Työperäistä ihmiskauppaa esiintyy eniten rakennus- ja ravintola-alalla”.

⁴⁸ Ilkka 8.4.2011: ”Ilman vierastyövoimaa olisi rakennusala lähes täystyöllisyys”; Kaleva 8.2.2011: ”5 euroa käteen pimeästi”. Vrt. Pöyhtäri 2011, 56–57.

⁴⁹ Satakunnan Kansa 4.2.2011: ”Vain murto-osa ulkomaalaisten riistosta tulee ilmi”; Helsingin Sanomat 20.2.2011: ”Vain pieni osa poliisin tietoon”.

kuussa esille STT:n uutinen ulkomaalaisten vankien määrän kasvusta⁵⁰. *Helsingin Sanomat* taas otsikoi helmikuun alkupuolen uutisensa: ”Tutkintavankeudessa paljon ulkomaalaisia” ja jatkoi alaotsikossa: ”Määrä kaksinkertaistui kymmenessä vuodessa”⁵¹. Lukija voi pelkästään otsikoista päätellä, että ulkomaalaiset tekevät paljon rikoksia, ja että ulkomaalaisten rikoksentekeijöiden määrä on vuosikymmenessä kasvanut huomattavasti. Ulkomaalaisten vankien määrää koskevissa kirjoituksissa nostettiin usein keskiöön kustannukset, joita Suomelle näistä vangeista koituu. Tämä näkyi muun muassa *Aamulehden* etusivun kursailemattomassa otsikossa: ”Ulkomaalaiset vangit vievät sellitilat ja rahat”⁵².

Useille päivälehtien kirjoituksille ominainen tapa esittää rikollisuutta oli jakaa rikoksentekeijät ulkomaalaisiin ja suomalaisiin. Lukuja vertailtiin eri rikostyyppien kohdalla näiden ryhmien välillä. Olennaista tuntui usein olevan ulkomaalaisten kohdalla suurten lukujen korostaminen. ”Maahanmuuttaja erottuu rikostilastossa”, kirjoitti *Etelä-Suomen Sanomat* helmikuussa ja jatkoi alaotsikossa ”Etenkin raiskaukset usein ulkomaalaisen tekemiä”⁵³. *Helsingin Sanomat* otsikoi tammikuun lopulla uutisensa: ”Puolet asuntomurroista ulkomaalaisten tekemiä”⁵⁴. Esittämistavassa määrittävänä tekijänä korostuu lainrikkojien syntymäpaikka sekä vastakkainasettelu ulkomaalaistaustaisten ja ”kantäväestön” välillä. Kaikki muut ihmisiä määrittävät taustatekijät jätetään tarkastelutavassa huomiotta⁵⁵. Ulkomaalaistaustaiset ihmiset näyttävät tarkastelutavassa kategorisesti vain ryhmänsä jäseninä ja todennäköisempinä rikoksentekeijöinä kuin ”suomalaiset”.

Osassa päivälehtien kirjoituksia ulkomaalaistaustaisten henkilöiden elinpiiristä nostettiin esille kulttuurisia tai uskonnollisia käytänteitä, joihin kuului lainvastaisuutta, yksilönvapauden rajoittamista tai jonkinlaista väkivaltaa. Näistä esimerkkeinä voidaan pitää keskustelua niin sanotusta kunniaväkivallasta, pakkoavioliittoista tai huntujen käytöstä⁵⁶. Naispuoliset maahanmuuttajat määriteltiin usein suojeltaviksi. Heidän uhkakseen esitettiin useimmiten joko Suomessa, tai Suomen ulkopuolella asuvat ulkomaalaistaustaiset ihmiset. Toimittajat käyttivät tällaisen

⁵⁰ Esim. Keski-suomalainen 22.3.2011: ”Ulkomaalaisvankien määrä kasvanut hurjasti” (STT).

⁵¹ *Helsingin Sanomat* 10.2.2011: ”Tutkintavankeudessa paljon ulkomaalaisia”.

⁵² *Aamulehti* 21.3.2011: ”Ulkomaalaiset vangit vievät sellitilat ja rahat”.

⁵³ *Etelä-Suomen Sanomat* 15.2.2011: ”Maahanmuuttaja erottuu rikostilastossa”. Ks. myös esim. *Savon Sanomat* 15.2.2011: ”Yliedustus rikostilastossa”.

⁵⁴ *Helsingin Sanomat* 26.1.2011: ”Puolet asuntomurroista ulkomaalaisten tekemiä”.

⁵⁵ Identiteetin yhteen ”ryhmäominaisuuteen” tyypistämisen ongelmallisuutta on pohtinut esim. Amartya Sen (Sen 2009).

⁵⁶ Esim. *Karjalainen* 13.4.2011: ”Poliisi kaipaa kouluilta apua kunniaväkivallan estämiseksi” (STT);

Keski-suomalainen 7.2.2011: ”Tyttöjä katoaa Suomesta”; *Kaleva* 16.4.2011: ”Huntuun ei saa pakottaa ketään” (pääkirjoitus).

argumentoinnin tukena usein asiantuntijoiden antamia lausuntoja. Esitystapa korosti asetelmaa, jossa suomalainen yhteiskunta oli kuin sivustaseuraaja, joka määrittäi ”vääranlaisia” käytäntöjä, tuomitsi niitä ja vaati korjaamistoimenpiteitä. Myös jako ”ulkomaalaisten” ja ”suomalaisten” edustamien arvojen välillä tehtiin selväksi. Ulkomaalaiset naiset piirtyivät teksteissä yleensä ikään kuin passiivisina ”kulttuurinsa” uhreina. Ulkomaalaistaustaiset miehet taas osoitettiin syyllisiksi naisiin kohdistuvaan vapaudenriistoon.

Turvallisuus- ja uhkanäkökulmat ovat olleet tyypillisiä useissa länsimaissa käydyille julkisille maahanmuuttokeskusteluille. Tutkimuksessa on puhuttu maahanmuuton turvallistamisesta, eli sen esittämisestä erilaisten uhkien kautta. Tässä näkökulmassa maahanmuutto näyttää ennen kaikkea turvattomuutta lisäävänä ”vastaanottavassa yhteiskunnassa”.⁵⁷ Päivälehdissä turvallisuusnäkökulma nousi toistuvasti esille, joko suoraan tai kirjoituksiin sisäänrakennettuna. Ulkomaalaisten tekemien rikosten ja väkivaltaisuuden korostamisen voidaan katsoa olleen osaa tätä näkökulmaa. ”Ulkomaalaisten” rikollisten tai vankien määrän esittely voidaan nähdä rajojen ulkopuolelta, eli maahanmuuton kautta, Suomeen kohdistuvana uhkana. Joissain kirjoituksissa myös terrorismin esitettiin mahdollisesti uhkaavan Suomea tulevaisuudessa. Tämäkin rikollisuuden laji linkittyi kirjoituksissa ulkomaalaisiin – yleensä somalialaisiin⁵⁸. Uhkanäkökulman yleistymisestä ei ole pitkä matka siihen, että koko maahanmuutto ja kaikki maahanmuuttajat näyttävät lähtökohtaisesti negatiivisina yhteiskuntarauhan kannalta.

Kansalliseen tarkastelutapaan kuului turvallisuus- ja uhkanäkökulman lisäksi päivälehdistä välittynyt ajatus siitä, että ennen ulkomaisen työvoiman aktiivista hankkimista on huolehdittava suomalaisista työttömistä ja avun tarpeessa olevista⁵⁹. Valtakunnallinen lähestymistapa heijastui myös niistä jutuista, joissa haastateltavat – lähinnä perussuomalaisten kannattajat ja ehdokkaat – korostivat, että Suomen oli tärkeää välttää muualla tehdyt virheet⁶⁰. Haastatellut henkilöt viittasivat muiden Euroopan maiden kokemuksiin maahanmuutto- tai integraatiopolitiikassa. Kansainvälisillä esimerkeillä pyrittiin lausunnoissa usein perustelemaan Suomen ulkomaalaispolitiikan tiukentamista.

⁵⁷ Tsoukala 2005; Benson 2002.

⁵⁸ Keski-suomalainen 5.1.2011: ”Somaliyhteys voi tuoda terrorin maaperällemme” (pääkirjoitus); Kaleva 5.1.2011: ”Terrorismi kolkuttelee ovea” (pääkirjoitus).

⁵⁹ Varsinkin perussuomalaisten ja sosiaalidemokraattien lausunnoissa nostettiin esille tätä näkemystä. Esim. Lapin Kansa 23.2.2011: ”Yhteenotto työelämästä”; Aamulehti 26.2.2011: ”Kokoomus on EK:n talutusnuorassa”; Ilkka 27.3.2011: ”Halu palata kolmeen kansanedustajaan”.

⁶⁰ Etelä-Saimaa 18.3.2011: ”Täyttä asiaa tyhjille tuoleille”; Karjalainen 21.3.2011: ”Baareissa leviää persuaate”; Ilkka 22.3.2011: ”Poliittisen olympiavoiton kalkkiviivoilla”.

Oleonnaista päivälehdissä esiintyvissä maahanmuuttoon liittyneissä puhetavoissa oli, että ongelmat ja haasteet, joita maahanmuuton esitettiin eri tavoin aiheuttavan, olivat voittopuolisesti suomalaisen yhteiskunnan tai Suomen kohtaamia. Näkökulma oli siis maahan tulevien ihmisten sijaan ”vastaanottavan yhteiskunnan”. Alueelliset ja kansainväliset tarkastelukulmat olivat maahanmuuttoa käsittelevissä kirjoituksissa harvassa⁶¹. Kyseessä oli ilmiö, jota käsitteellistettiin ja käsiteltiin ennen muuta Suomen ja suomalaisten näkökulmasta. Olellainen kysymys näytti monien kirjoitusten perusteella olevan: Tarvitseeko Suomi maahanmuuttajia?

Joissain, vaikkakin harvoissa, päivälehtien kirjoitusten aihepiireissä ja tarkastelutavoissa korostui hyötynäkökulma. Tämä tarkoitti lähes poikkeuksetta pohdintoja siitä, minkälaista hyötyä maahan tulevista ihmisistä Suomelle voisi olla. Näkökulma oli siis leimallisesti Suomen valtion tai yhteiskunnan. Hyöty taas tarkoitti lehtien sivuilla yleensä Suomea uhkaaviin väestö- ja työvoimapuliiin vastaamista ulkomaisen työvoiman ja veronmaksajien avulla⁶². Tässä kohdin maahanmuuttajat jakautuivat useimmiten implisiittisesti hyödyllisiin ja hyödyttömiin⁶³. ”Hyödyllisiä” olivat ulkomailta Suomeen tulevat, jotka tekivät töitä ja maksoivat veroja Suomeen. Nämä ”hyödylliset” maahanmuuttajat piirtyivät päivälehtijulkisuudessa lähinnä jonkinlaisena abstraktina ihanteena, josta ei usein esitelty konkreettisia esimerkkejä. ”Hyödyttömiä” tässä logiikassa olivat ryhmät, joiden Suomeen muutto ensisijaisena tarkoituksena ei ollut työn tekeminen.

Maahanmuuttoon liittyvissä kirjoituksissa painotettiin tyypillisesti kontrollonin ja hallinnoinnin tarvetta. Tätä korosti viranomaisten ja päättäjien lausuntojen vahva rooli monissa kirjoituksissa ja se näkyi erityisesti romaneja koskevassa uutisoinnissa, mutta myös muissa aiheissa⁶⁴. Maahanmuuttajien kotoutuminen tai integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan oli yksi useimmin mainituista aiheista. Tarkastelukulmat integraatiokeskustelussa vaihtelivat. Esimerkiksi sillä, puhuttiinko kotoutumisesta vai kotouttamisesta on merkitystä. Kotoutumista käsitelleissä kirjoituksissa korostui maahanmuuttajista lähtävä sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Tällöin yleensä pohdittiin haasteita, joita heidän sopeutumisensa tiellä oli. Usein nostettiin esiin ajatus siitä, että työllistyminen ja kielen oppiminen ovat olellaisia ulkomaalaisten sopeutumiselle Suomeen⁶⁵. Kuitenkin vain harvoin

⁶¹ Ks. tämän teoksen luku ”Yhteinen julkisuutemme”, s. 76–80.

⁶² Helsingin Sanomat 23.3.2011: ”Suomi kasvaa ulkomaalaisvoimin”; Ilkka 2.4.2011: ”RKP tavoittelee lisäpaikkoja”; Aamulehti 12.4.2011: ”Asiallista vääntöä maahanmuutosta”.

⁶³ Vrt. Simola 2008, 109; Pöyhtäri 2011, 54–55.

⁶⁴ Ks. tämän teoksen luku ”Kamppailu julkisuuden hallinnasta”, s. 131–135. Vrt. Vehmas 2012, 128–133; Mäkinen 2011, 67; Raittila & Vehmas 2005.

⁶⁵ Esim. Karjalainen 25.3.2011: ”Sopuisa vaalipaneeli maahanmuutosta”; Ilkka 31.3.2011: ”Kieli on avain työpaikalle”.

nähtiin aiheelliseksi pohtia, kuinka näitä kotoutumiselle olennaiseksi esitettyjä puolia voitaisiin käytännössä edistää. Vaikka siis puhuttiin kotoutumisen parantamisen tärkeydestä, konkreettiset ratkaisut eivät läheskään aina nousseet esille. Kun maahanmuuttajia lähestyttiin kotouttamisnäkökulmasta, korostettiin suomalaisen yhteiskunnan tai julkisen hallinnon roolin tärkeyttä maahanmuuttajien sopeuttamisessa. Kirjoitukset, joissa kotoutuminen olisi esitetty kaksisuuntaisena prosessina, jossa myös vastaanottava yhteiskunta sopeutuu muutoksiin, olivat harvassa.

Lähestyminen maahanmuuttokysymyksiin taloudellisesta näkökulmasta ei ollut harvinainen päivälehtien toimituksellisissa kirjoituksissa. Erityisesti turvapaikajärjestelmään, integraatiopolitiikkaan ja ulkomaalaisten vankien hoitoon liittyvät kustannukset korostuivat toistuvasti. Kustannuksiin keskittyvä lähestymistapa maahanmuuttoon oli havaittavissa kirjoituksissa, joissa haastatellut poliitikot pohtivat Suomen sosiaali- tai terveydenhuoltojärjestelmän maksamia etuuksia. Erityisesti perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaat painottivat ”maahanmuuton kustannuksia” tästä näkökulmasta⁶⁶. Heidän lausunnoissaan järjestelmän kalteudesta parhaana esimerkkinä toimivat useimmiten turvapaikanhakijoille maksetut tuet.

Vähemmistöjä koskevan uutisoinnin esittämistavalle on tutkimuksissa todettu olevan tyypillistä, että valtaväestön edustajat puhuvat vähemmistön puolesta, ja että vähemmistöön kuuluvat esiintyvät uutistekstissä objekteina tai passiivisina hahmoina⁶⁷. Maahanmuuttaja tai muu vähemmistöön kuuluva henkilö on siis joku, josta puhutaan, mutta joka on vain harvoin itse äänessä. Vaikka päivälehdissä kerrottiin laajalti maahanmuutosta, tämä ei yleensä tarkoittanut, että maahanmuuttajat olisivat olleet aktiivisia toimijoita myös jutuissa, eli olisivat päässeet osallistumaan keskusteluun. Ulkomaalaistaustaiset henkilöt pääsivät esittämään kantojaan lähes poikkeuksetta ainoastaan heille varatuissa osioissa alaotsikon alla⁶⁸. Selvänä poikkeuksena aineistosta nousi esille Suomen Pakolaisavun valitsemman vuoden pakolaisnaisen, Saido Mohamedin, valintaan liittyneet lukuisat uutiset, joissa oli usein haastateltu Mohamedia⁶⁹. Maahanmuuttoon liittyviä lausuntoja pääsivät päivälehdissä kuitenkin enimmäkseen antamaan suomalaiset toimittajat, poliitikot ja asiantuntijat.

⁶⁶ Ilkka 29.3.2011: ”Muuttoaalion tuomia joka ikinen”; Hufvudstadsbladet 5.4.2011: ”Alla hoppas invandrare hittar jobb”

⁶⁷ Van Dijk 2000, 39–40; Raittila & Vehmas 2005, 24–26.

⁶⁸ Länsi-Savo 7.1.2011: ”Tee Reh kääntää katseen tulevaan”; Turun Sanomat 21.1.2011: ”Somalialainen Mahamed sai oleskeluluvan ilman oikeusapua”; Etelä-Suomen Sanomat 17.3.2011: ”Suomi yhdeksän, Norja kymmenen”.

⁶⁹ Esim. Länsi-Savo 9.3.2011: ”Vuoden pakolaisnainen muistuttaa ihmisestä pakolaisen takana” (STT).

Humanitaarisuus ja suvaitsevaisuus

Humanitaariset näkökulmat jäivät vähemmistöön maahanmuuttoon liittyneissä kirjoituksissa, kun katsotaan sekä poliitikkojen, asiantuntijoiden, että toimittajien lausuntoja. Osassa eduskuntavaaliehdokkaiden puheenvuoroista todettiin lausunnon päätteeksi tai aluksi, ikään kuin pakollisena jargonina, että ”selvässä hädässä olevia on autettava”⁷⁰. Joidenkin lausuntojen kohdalla tämänkaltaista toteamusta ympäröi puhe maahanmuuttoon liittyvistä lieveilmiöistä tai ”perusteetomista turvapaikanhakijoista”⁷¹. On huomionarvoista, että yleensä vain tiettyjen puolueiden (kristillisdemokraatit, ruotsalainen kansanpuolue, sosiaalidemokraattinen puolue, vasemmistoliitto ja vihreät) edustajien lausunnoissa korostuivat etiikan, ihmisoikeuksien tai kansainvälisten sopimusten merkitys puhuttaessa maahanmuutosta⁷².

Tutkija Suvi Keskinen on esittänyt puheen suvaitsevaisuudesta ja rasismista lisääntyneen suomalaisessa julkisessa keskustelussa viime vuosina⁷³. Suvaitsevaisuutta korostivat päivälehdissä toimittajat ja asiantuntijat sekä muiden kuin perussuomalaisten poliitikot. Usein suvaitsevaisuudesta puhuttiin suhteessa rasismiin tai muukalaisvastaisuuteen, jota perussuomalaisissa esitettiin olevan⁷⁴. Joskus suvaitsevaisuutta taas vaadittiin, kuten ulkoministeri Alexander Stubb (kok.), vastapainoksi tarkemmin määrittelemättömälle maahanmuuttokeskustelun tai -asenteiden kiristymiselle⁷⁵. Maahanmuuttokeskustelu määriteltiin kannanotoissa yleensä joksikin, mitä käytiin haastateltavan tai toimittajan oman vaikutusalueen ulkopuolella. Keskustelua kommentoiva siis katsoi, useimmiten arvostellen, sitä ikään kuin ulko- tai yläpuolelta.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että päivlehdissä esiintyivät tarkasteluvälillä vain tietyt maahanmuuttajaryhmät huolimatta niiden todellisesta osuudesta Suomeen muuttaneiden kokonaismäärästä. Erityinen huomio kiinnittyi ryhmiin, kuten turvapaikanhakijoihin ja pakolaisiin ja Itä-Euroopan romaneihin, joiden ensisijaiseksi maahantulon tarkoitukseksi katsottiin jokin muu kuin ansiotyönteko tai

⁷⁰ Satakunnan Kansan 19.2.2011: ”Soini ja mamut erottavat persut kristillisistä”; Ilkka 25.3.2011: ”Pienen takun jälkeen syntyi kelpo lista”.

⁷¹ Ilkka 24.3.2011: ”Keskusta kisa tasaisemmin kuin aikoihin”; Ilkka 25.3.2011: ”Pienen takun jälkeen syntyi kelpo lista”.

⁷² Lapin Kansan 27.3.2011: ”Yhteisvastuu EU:n turvapaikanhakijoista jakaa puolueita” (STT); Ilkka 29.3.2011: ”Ydinvoima alkoi tehdä vaalityötä”; Helsingin Sanomat 11.4.2011: ”Vaaleissa päätetään, miten romanikerjäläisten käy”.

⁷³ Keskinen 2009, 38–42.

⁷⁴ Esim. Länsi-Savo 30.1.2011: ”Perussuomalaiset rasismien tarkkailuluokalle”.

⁷⁵ Karjalainen 17.3.2011: ”Maahanmuuttokeskustelun ilmapiiri ahdistava” (STT).

opiskelu. Myös työn vuoksi Suomeen saapuvat olivat esillä, mutta heidän kohdallaan huomiota kiinnitettiin ennen muuta väärinkäyttöksiin, kuten veronkiertoon tai puutteellisiin työoloihin tai sen pohtimiseen, tarvitseeko Suomi oikeastaan työvoimaa ulkomailta.

Arvioitaessa päivälehtien välittämiä näkökulmia maahanmuuttoon havaitaan, että niissä korostuivat usein lieveilmiöt ja haasteet. Tämä ei väistämättä viesti toimitusten kielteisestä suhtautumisesta maahanmuuttoon, vaan ehkä pikemminkin ongelmakohtien paikantamisesta, mikä voidaan nähdä lähtökohdaksi erilaisten yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseksi. On kuitenkin vaikea uskoa, että tietyn ilmiön ja ihmisryhmän esiintyminen voittopuolisesti ongelmien yhteydessä ei vaikuttaisi yleisön näkemyksiin. 1990- ja 2000-lukujen journalismia tarkastelleissa tutkimuksissa on esitetty tiedotusvälineiden kaupallistumisen ja voitontavoittelun johtavan yhä viihteellisempien, sensaatiohakisempien ja tunteisiin vetoavampien juttujen syntymiseen⁷⁶. Sama havainto on tehty tutkimuksissa, joissa on analysoitu tiedotusvälineiden käyttämiä puhetapoja maahanmuuton yhteydessä⁷⁷. Voidaan-kin kysyä, nousivatko vastakkainasettelut ja epäkohdat päivälehdissä esille myös siksi, että lehdet myisivät paremmin.

Harvojen ja valittujen aihe vaalijulkisuudessa

Maahanmuuttokeskustelun lisääntyminen yleisessä julkisessa keskustelussa on kasvattanut aiheen esiintymistä myös vaalijulkisuuden yhteydessä. Sitä ovat vuosien 2008 kunnallisvaaleissa, 2009 europarlamenttivaaleissa ja 2011 eduskunta-vaaleissa nostaneet vaaliagendalle erityisesti perussuomalaisten ehdokkaat.⁷⁸ Perussuomalaisten ehdokkaista puhuttaessa on tosin huomattava, että maahanmuutto ei ole kaikille puolueen toimijoille yhtä tärkeä teema. Vain osa kevään 2011 vaaleissa eduskuntaan valituista perussuomalaisista korosti maahanmuuttoa kärkiaiheenaan, osalle se oli teema muiden joukossa ja osa ei kiinnittänyt maahanmuuttoon vaalikampanjoinnissaan juuri mitään huomiota⁷⁹. Niin ikään on huomionarvoista, että perussuomalaisten lisäksi myös muissa puolueissa on ollut poliitikkoja, jotka ovat nostaneet maahanmuuttoa esille omissa kampanjoissaan ja julkisissa puheenvuoroissaan⁸⁰.

⁷⁶ Kantola 2011; Sipola 1998, 90–96.

⁷⁷ OECD 2010, 146; Benson 2002.

⁷⁸ Keskinen 2009, 33–34, 39–40; Mickelsson 2011, 163–164.

⁷⁹ Mickelsson 2011, 163–164; Lydén 2012, 135–137.

⁸⁰ Puuronen 2011, 204–207. Ks. myös Lydén 2012; Förbom 2010.

Aiemmin vaalien yleistä media-agendaa käsitelleessä luvussa osoitettiin, että maahanmuutto oli yksi suosituimpia politiikan julkisuuden aiheita keväällä⁸¹. Vaaleihin maahanmuutto kytkettiin kuitenkin vain hieman yli kolmanneksessa maahanmuuttoaiheisista sanomalehtikirjoituksista ja television uutisista. On mielenkiintoista, että aihe ei näkynyt enempää vaalikeskusteluissa tai vaaliagendalla, vaikka siitä tehtiinkin jonkin verran uutisia, jotka pohjasivat vaalikoneiden vastauksiin tai vaalikeskusteluihin. Maahanmuutto oli esillä ajoittain myös television vaaliohjelmissa.

Maahanmuutto oli leimallisesti aihepiiri, josta esitettiin kysymyksiä nimenomaan perussuomalaisten ehdokkaille sekä sanomalehdissä että televisiossa. Perussuomalaiset olivat myös ahkerimpia aiheen esille nostajia julkisuudessa. Aihepiiri oli merkittävä myös joillekin äänestäjille. Kun perussuomalaisia äänestäneiltä kysyttiin vaalien jälkeen heidän äänestyspäätökseensä vaikuttaneista seikoista, valtaosa mainitsi, että puolueen ajama maahanmuuttopolitiikka oli ratkaisevassa asemassa. Maahanmuuton vastaisuus ja rikollisuuden torjunta olivat ennen kaikkea perussuomalaisia äänestäneille tärkeitä teemoja. Muita puolueita äänestäneille teemat sen sijaan eivät olleet yhtä merkittäviä.⁸²

Eduskuntavaalien alla olisi voinut olettaa, että suurin mielenkiinto julkisessa maahanmuuttokeskustelussa olisi kohdistunut Suomen valtion harjoittaman maahanmuuttopolitiikan niin sanottujen suurten linjojen pohtimiseen. Tämä olisi tarkoittanut keskustelua maahanmuuttoon ja ulkomaalaiseen liittyvän lainsäädännön sekä viranomaistoiminnan vahvuuksista ja kehittämistarpeista. Lisäksi olisi saattanut odottaa puheenvuoroja abstraktimmista aihepiirin teemoista, kuten arvoista, suvaitsevaisuudesta tai kansallisvaltion tulevaisuudesta. Näissä vaaleissa maahanmuuton käsittely mediajulkisuudessa tapahtui kuitenkin ennen kaikkea yhden puolueen kautta.

Perussuomalaisten vahva teema

Perussuomalaiset saivat puolueista selvästi eniten näkyvyyttä eri tiedotusvälineissä maahanmuuttopolitiikan käsittelyn yhteydessä⁸³. Puolueen maahanmuuttolinjat esitettiin usein muista puolueista poikkeaviksi: ”Perussuomalaiset eroavat ulkomaalaispolitiikan linjauksissaan edelleen selvästi muista”, totesi *Etelä-Saimaa* vaalijuttusarjansa kirjoituksen otsikossa⁸⁴. Uutisoinnissa korostui ajoittain myös

⁸¹ Ks. tämän teoksen luku ”Vaalien media-agenda”, s. 36–39, 63.

⁸² Borg 2012a, 201–206; Borg 2012b 243–244; Rahkonen 2011, 432; Haavisto & Kiljunen 2011, 46–48.

⁸³ Ks. tämän teoksen luku ”Kamppailu julkisuuden hallinnasta”, s. 131–135.

⁸⁴ *Etelä-Saimaa* 8.3.2011: ”Maahanmuuttokeskustelu ei ole enää yhden puolueen asia”. Ks. myös Satakunnan Kansan 27.3.2011: ”Yhteisvastuu turvapaikanhakijoista jakaa puolueita” (STT).

maahanmuuttovastaisuus tai ”maahanmuuttokriittisyys”, jota perussuomalaisissa esitettiin olevan. ”Puolueessa on edelleen paljon erittäin maahanmuuttokriittisiä ehdokkaita”, totesi MTV3 tammikuuisessa pääuutislähetyksessään⁸⁵. Hieman yli kuukautta myöhemmin puolueen vaaliohjelmaa kommentoitiin uutislähetyksessä: ”Kovat maahanmuuttolinjaukset herättävät varmasti keskustelua”⁸⁶. Perussuomalaisten maahanmuuttolinjaukset näyttäytyivätkin uutisoinnissa monesti vaihtoehdolta muiden puolueiden politiikalle. Vaihtoehtoisuus tarkoitti nimenomaan tiukemman politiikan ajamista.

Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaat olivat useissa päivälehdissä ahkeria mielipideosaston kirjoittajia ja erityisesti maahanmuutto oli keskeisenä aiheena. Argumentointi noudatteli yleensä suhteellisen pitkälle puolueen vaaliohjelman ja Nuivan Vaalimanifestin ajatuksia. Puheenvuoroissa korostui maahanmuuttopolitiikan muuttamisen vaatimus, mikä tarkoitti usein käytännössä ulkomaalaisten maahantulon tai Suomessa oleskelun vastustamista. Myös kustannukset, joita maahanmuutosta Suomelle, suomalaisille tai ”suomalaisille veronmaksajille” koitui, nostettiin usein keskiöön.⁸⁷

Perussuomalaisehdokkaiden julkisissa lausunnoissa Suomeen ulkomailta tulevista henkilöistä piirtyi negatiivinen kuva. Lähes poikkeuksetta maahan pyrkivät ihmiset esitettiin potentiaalisina suomalaisten ”hyväntahtoisuuden”, ”verovarujen” tai ”hyvinvointivaltion” hyväksikäyttäjinä. Turvapaikkapolitiikan väärinkäytökset ja ”pakolaisiin” liittyvät ongelmat nousivat esille suuressa osassa perussuomalaisten julkisia lausuntoja. Tyypillistä oli korostaa puolueen vaaliohjelman tapaan turvapaikkajärjestelmään liittyviä epäkohtia sekä kustannuksia.⁸⁸

Oikeistopopulistisille puolueille on todettu olevan tyypillistä korostaa vahvasti oman maan kansalaisten etua suhteessa ulkopuolisiksi määriteltyihin ryhmiin⁸⁹. Perussuomalaistenkin julkisissa lausunnoissa ulkomainen työvoima näyttäytyi ensisijaisesti uhkana. Suomalaisten työpaikkojen esitettiin olevan vaarassa. Lausuntojen perusteella valtion verokertymä ei suinkaan lisääntyisi ulkomaisen työvoiman lisääntyessä, vaan veronkierrosta tai verojen ulkomaille maksamisesta johtuen se saattaisi jopa supistua. Ulkomaalaisten lisääntyneeseen työskentelyyn Suomessa suhtauduttiin lähes poikkeuksetta kielteisesti. Ehdokkaat korostivat suomalaisten työllistymisen olevan etusijalla, ja usein todettiin, että sen jälkeen, kun

⁸⁵ Kymmenen Uutiset, MTV3 10.1.2011.

⁸⁶ Kymmenen Uutiset, MTV3 25.2.2011. Ks. myös Kymmenen Uutiset, MTV3 9.2.2011.

⁸⁷ Esim. Satakunnan Kansan 21.1.2011: ”Lukijan kommentti” (mielipidekirjoitus, Laura Huhtasaari); Ilkka 14.1.2011: ”Suomi on hyvä turvapaikka” (mielipidekirjoitus, Anneli Manninen).

⁸⁸ Esim. Helsingin Sanomat 16.2.2011: ”Jussi Halla-aho sai muut panelistit puolustuskannalle”; Kymmenen Uutiset, MTV3 27.2.2011; Helsingin Sanomat 14.4.2011: ”Maahanmuuttolinja tiukentuu”.

⁸⁹ Betz 2005, 32–37.

Suomessa ei ole enää työttömiä, voidaan harkita ulkomaisen työvoiman aktiivista vastaanottamista.⁹⁰

Tiedotusvälineet ovat kiinnittäneet viime vuosina huomiota ”maahanmuuttokriittiseksi” itseään kutsuviin yhteisöihin ja ehdokkaisiin. Tällaista nostoa tapahtui myös kevään vaalien alla. Myös maahanmuuttoaiheisia verkkokeskusteluja käsiteltiin sanomalehdissä jonkin verran. Yleensä ne esitettiin negatiivisessa valossa. Verkossa käydystä maahanmuuttokeskustelusta ”maahanmuuttokriittiset” olivat lähes ainoita, jotka nousivat yleensäkin esille sanomalehtijulkisuudessa. ”Maahanmuuttokritiikkiä” ja maahanmuutosta verkossa käytävää keskustelua käsiteltiin ylipäättään lehdissä useimmiten rasmin ja suvaitsemattomuuden yhteydessä⁹¹. Ne tuomittiin yksiselitteisesti. Huomionarvoista on, että ”maahanmuuttokritiikki” ja rasistinen keskustelu yhdistettiin yleensä perussuomalaisiin. Näin ollen myös negatiiviset miellejohdot, joita ilmiöön kirjoituksissa yhdistettiin, leimasivat perussuomalaisia. Muutenkin oli suhteellisen yleistä yhdistää perussuomalaiset paitsi lisääntyneeseen maahanmuutosta käytyyn keskusteluun, niin myös lisääntyneeseen maahanmuuton vastustamiseen sekä syrjintään ja rasismiin⁹².

Perussuomalaisten puheenjohtajan rooli maahanmuutosta käydyssä keskustelussa oli mielenkiintoinen. Timo Soini oli puoluejohtajista selvästi eniten esillä maahanmuuttokysymyksiin liittyen⁹³. Monin paikoin hän vaikutti pyrkivän hillitsemään intohimoja maahanmuutosta käydyssä keskustelussa. Esimerkiksi päivää ennen vaaleja *Ilta-Sanomat* uutisoi Soinin todenneen ennen kampanjatilaisuutta, että ”asia ei ole tärkeyslistan kärjessä”⁹⁴. Soini joutui myös useaan otteeseen tiedotusvälineissä kommentoimaan puolueen suhdetta rasismiin ja ulkomaalaisvastaisuuteen sekä joidenkin, maahanmuutosta rajumpia kannanottoja esittäneiden, ehdokkaiden puheita⁹⁵.

Sanomalehtikirjoituksissa, haastatteluissa ja televisioesiintymisissä, joissa Soini kommentoi suoraan maahanmuuttopolitiikkaa, nousi esille puolueen vaaliohjel-

⁹⁰ Etelä-Saimaa 18.3.2011: ”Täyttä asiaa tyhjille tuoleille”; Ilkka 22.3.2011: ”Poliittisen olympiavoiton kalkkiviivoilla”; Etelä-Suomen Sanomat 4.4.2011: ”Tuetaan suomalaista vaihtoehtoa” (mielipidekirjoitus, Rami Lehto).

⁹¹ Aamulehti 16.1.2011: ”Netin vihakirjoittelu kuriin rangaistuksilla”; Keskiuomalainen 27.1.2011: ”Biaudet toivoo uutta lakia”; Suomen Kuvalehti 7/2011: ”Pienestä alusta suuri poru”.

⁹² Helsingin Sanomat 12.3.2011: ”Suomen sisun perusteet löytyvät perussuomalaisten vaaliohjelma”; Hufvudstadsbladet 24.3.2011: ”Sannfinländare beskylls för rasism”; Iltalehti 30.3.2011: ”Persukahakka!”; Suomen Kuvalehti 15/2011: ”Perusmarttyyrit” (kolumni, Leena Sharma).

⁹³ Ks. tämän teoksen luku ”Kamppailu julkisuuden hallinnasta”, s. 132–134.

⁹⁴ Ilta-Sanomat 16.4.2011: ”Loppusota!”. Ks. myös Helsingin Sanomat 13.4.2011: ”Soini antoi tukensa hallituksen ulkomaalaispolitiikalle”.

⁹⁵ Iltalehti 29.1.2011: ”Salkku-SHOW!”; Huomenta Suomi, MTV3 25.3.2011; Puheenjohtajatentti, MTV3 4.4.2011; Hufvudstadsbladet 6.4.2011: ”Vi måste vara redo att kompromissa”; Suuri vaalikeskustelu, TV1 14.4.2011.

mista tuttuja ongelmia ja haasteita sekä kansallista hyötyä korostava näkökulma. Vaalikampanjoille on yleensäkin ominaista samojen teemojen, linjausten ja argumenttien toistaminen, mutta kuva, joka maahanmuutosta perussuomalaisten puheenjohtajan lausuntojen perusteella piirtyi, oli yksipuolinen. Tyypillisessä Soinin puheenvuorossa argumentointi aloitettiin toteamalla, että ”kyllä tänne saa tulla tekemään työtä, maksamaan veroja ja hyödyttämään suomalaista yhteiskuntaa”. Aloitusta seurasi retorinen ”mutta”-sana, jonka jälkeen Soini nosti esille erilaisia ongelmia ja lieveilmiöitä, jotka hänen mukaansa liittyivät maahanmuuttoon. Korostaessaan epäkohtien lisäksi maahanmuuttajien vähemmistön muodostavan turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten ryhmän merkitystä, hän loi kuvaa ongelma-
vyyhdestä, johon perussuomalaiset (tai ”kans”) halusi muutoksia.⁹⁶

Toinen Soinin retoriikalle tyypillinen tapa oli hänen maahanmuuttoon liittämisenä kustannusten asettaminen vastakkain jonkin ”kantaväestöön” kuuluvan ryhmän etujen kanssa. Soini totesi lukuisiin päivälehtiin levinneessä jutussa, että ”on täysin vastuutonta pyrkiä haalimaan maahamme ikäihmisiä, kun samaan aikaan jonot vanhustenhuoltoon ovat kasvussa”⁹⁷. Oman maan kansalaisten edun korostaminen suhteessa ulkopuolisiin, ja erityisesti jonkin oman maan kaltoin kohdelluksi esitetyn ryhmän vastakkain asettaminen vähemmistöryhmän kanssa, on tyypillistä populistista retoriikkaa⁹⁸. Vastaavanlaista argumentointia esiintyi myös muiden perussuomalaisten julkisissa lausunnoissa⁹⁹. Konkreettisten ratkaisuehdotusten sijaan keskityttiin usein ongelmien, epäkohtien, kustannusten ja muutoksen välttämättömyyden alleviivaamiseen.

Oikeistopuolueiden tutkija Cas Mudde on esittänyt, että oikeistopopulistiset puolueet pyrkivät välttämään leimautumista liian radikaaleiksi, jotta myös maltillisemmat voisivat antaa heille vaaleissa äänensä¹⁰⁰. Myös Soini pelasi ikään kuin kaksilla korteilla: Hänen julkisista lausunnoistaan kuvastui pyrkimys ainakin jossain määrin asiakeskeiseen argumentointiin ja rasismisyytösten karistamiseen puolueen harteilta. Samalla Soini näytti kuitenkin haluavan vakuuttaa myös maahanmuuttoon epäluuloisesti suhtautuvat siitä, että perussuomalaiset oli heidän puolueensa.

⁹⁶ Huomenta Suomi, MTV3 25.3.2011; Uudenmaan vaalitentti, MTV3 30.3.2011; Vaalitentti, MTV3 13.4.2011. MTV3:n Vaalitentistä tehdyissä, Väli-Suomen sanomalehtien Helsingin toimituksen tuottamaan materiaaliin pohjaavissa lukuisissa uutisissa nostettiin esille vain se, että ”Soini puhui vakuuttavasti siitä, että Suomeen saa kuka tahansa tulla töihin ja maksamaan veroja.” Esim. Aamulehti 14.4.2011: ”Jutta Urpilainen tarjosi Portugalille pitkää lainojen maksuaikaa”.

⁹⁷ Kyseessä oli Väli-Suomen sanomalehtien Helsingin toimituksen kautta levinnyt uutinen. Esim. Aamulehti 26.2.2011: ”Soini ei halua Suomea enää EU:n kriisivaltioiden maksumieheksi”.

⁹⁸ Stanyer 2007, 132; Keskinen, Rastas & Tuori 2009b, 12.

⁹⁹ Esim. Satakunnan Kansan 25.1.2011: ”Kysymys tärkeysjärjestyksestä” (mielipidekirjoitus, Laura Huhtasaari.)

¹⁰⁰ Mudde 2007, 257–259.

Muut puolueet vähän esillä

Maahanmuutosta käydyssä keskustelussa sanomalehti- ja televisiojulkisuudessa olivat puolueista perussuomalaisten lisäksi esillä lähinnä ruotsalainen kansanpuolue, kokoomus ja sosiaalidemokraattinen puolue. Niiden esiintyminen maahanmuutosta käydyssä keskustelussa jäi kuitenkin selvästi perussuomalaisia vähäisemmäksi. Suuremmista puolueista keskusta ja pienemmät eduskuntapuolueet (RKP:tä lukuun ottamatta) jäivät maahanmuuttokeskustelussa vähälle huomiolle. Lähes kaikki puolueet tulivat esille lähinnä puolueiden ministerien tai puheenjohtajien kautta. RKP:n suuri näkyvyys aiheen ympärillä selittyy ennen kaikkea sillä, että puolueen kansanedustaja Astrid Thors piti hallussaan maahanmuutto- ja eurooppaministerin salkkua.¹⁰¹

Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka eivät olleet muille puolueille yhtä rakkaita vihollisia kuin perussuomalaisille. ”Hädänalaisista” saatettiin vaatia huolehdittavan, mutta yleisesti lausunnot turvapaikka- tai pakolaispolitiikkaan liittyen jäivät laimeammiksi kuin perussuomalaisten julkiset kannanotot. Romanikerjäläiskysymys oli julkisuuden perusteella erityisesti kokoomukselle tärkeä. Puolue ajoi kevään aikana eduskunnassa tiukennuksia kerjäämistä ja leiriytymistä koskevaan lainsäädäntöön ja otti aiheeseen kantaa myös päivälehtien sivuilla¹⁰². *Turun Sanomat* katsoi helmikuun pääkirjoituksessaan, että kokoomus ”halusi ennen vaalikentille menoa profiloitua kurin, järjestyksen ja ihmisarvon airuena” romanikysymyksen kohdalla¹⁰³. Puolueen puheenjohtaja Jyrki Katainen ei juuri osallistunut romaneita koskeneeseen keskusteluun, vaan kokoomuksen kannan esitteli useimmin puolueen kansanedustaja Ben Zyskowitz. Keskustelussa romanikerjäläisistä oli mukana myös Helsingin paikallispoliitikkoja ja paikallisia viranomaisia, mutta kokoomuspoliitikkojen kannanotot saivat suurimman näkyvyyden tiedotusvälineissä.

Puolueista lähinnä kokoomus, ruotsalainen kansanpuolue, vasemmistoliitto ja vihreät esittivät ajoittain lehdissä kannanottoja, lähinnä työvoiman, maahanmuuton lisäämisen, ja erityisesti kotouttamispolitiikan tärkeyden ja parantamisen, puolesta¹⁰⁴. Myös television vaalikeskusteluissa ulkomaisen työvoiman Suomeen

¹⁰¹ Ks. tarkemmin teoksen luku ”Kamppailu julkisuuden hallinnasta”, s. 131–135.

¹⁰² Esim. *Etelä-Suomen Sanomat* 27.1.2011: ”Kokoomus tiukentaisi kerjäämisen kieltoa” (STT); Helsingin *Sanomat* 3.3.2011: ”Asko-Seljajaara: Romanikerjäläiset tarvitsevat oman leiriytymisalueen”; Helsingin *Sanomat* 23.3.2011: ”Kerjäläisten häätö on lähellä”.

¹⁰³ *Turun Sanomat* 4.2.2011: ”Vaalikenttien kutsu ruuhkauttaa” (pääkirjoitus).

¹⁰⁴ Esim. Ilkka 29.3.2011: ”Ydinvoima alkoi tehdä vaalityötä”; *Hufvudstadsbladet* 30.3.2011: ”Tar Soini över flyttar Balogh från Finland”.

tulon helpottamisesta puhuttiin muutamia kertoja. Sen nostivat esille erityisesti kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen ja keskustan puheenjohtaja Mari Kiviniemi.¹⁰⁵ Vielä Suomen hallituksen vuonna 2006 julkaisemassa maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa todettiin, että ulkomaista työvoimaa olisi vuosittain lisättävä tuntuvasti¹⁰⁶. Kuitenkin vuoden 2011 vaalien alla maahanmuuton lisäämisen tai maassa elämisen helpottamisen puolesta puhuvia poliitikkoja näkyi julkisuudessa suhteellisen vähän.

Ulkomaisiin työntekijöihin ja yrityksiin liittynyt harmaa talous ja rikollisuus olivat taajaan julkisuudessa vaalien aikaan ja myös puolueet kiinnittivät huomiota aihepiiriin. Lähes kaikki puolueet pääsivät antamaan ehkä itsestään selvänkin tuomionsa veronkierrolle ja ”kaksien työmarkkinoiden syntyemiselle”. Aihepiiri vaikutti olevan tärkeä ennen kaikkea SDP:lle ja vasemmistoliitolle, jotka ehkä perinteisistä teemoistaan johtuen kiinnittivät erityishuomiota työelämän vinoutumisen riskiin. Erotuksena perussuomalaisten tavalle käsitellä ulkomaisiin yrityksiin ja työntekijöihin liittyviä epäkohtia vasemmistopuolueet nostivat esille myös ulkomaalaisten työntekijöiden oikeudet korostaen heidän kohtaamiaan vääryyksiä tai työllistymisen tärkeyttä.¹⁰⁷

Hallituspuolueista erityisesti keskustan ja kokoomuksen yksi tehtävä tuntui olevan korostaa, vaalikamppailulle tyypillisesti, että ulkomaalaispolitiikkaan oli tehty kuluneella vaalikaudella parannuksia. Tällä näytettiin puheenvuorojen perusteella tarkoitettavan erityisesti turvapaikkalainsäädäntöön tehtyjä tiukennuksia, joiden esitettiin vähentäneen aiempia ”vääriinkäytöksiä”. Keskustan puheenjohtaja Mari Kiviniemi totesi Yle TV1:n *Suuressa vaalikeskustelussa* hallituksen ”kiristäneen ehtoja” johtuen ”maahanmuuttajien määrästä ja vääriinkäytösten määrästä”. Hetkeä myöhemmin kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen säesti toteamalla, että ”turvapaikkapolitiikan pitää olla tiukkaa”.¹⁰⁸ Tässäkin argumentoinnissa keskityttiin korostamaan ennen muuta kustannusten ja ei-toivottavan maahanmuuton määrän pienentämisen tärkeyttä.

Toimittajien lisäksi myös muiden puolueiden edustajat kiinnittivät huomiota perussuomalaisten maahanmuuttolinjauksiin. Yleensä kyse oli puolueen arvostelusta. Vihreiden puheenjohtaja Anni Sinnemäki totesi Yle TV1:n *Suuressa vaalikeskustelussa*, että perussuomalaiset ovat ”tehneet paljon sen eteen, että tänne [Suo-

¹⁰⁵ Esim. Pääministeritentti, MTV3 13.4.2011.

¹⁰⁶ Suomen hallitus 2006, 3–4.

¹⁰⁷ Helsingin Sanomat 23.2.2011: ”Harmaata taloutta torjuttava monin eri tavoin” (mielipidekirjoitus, Kari Rajamäki); Ilkka 27.3.2011: ”Halu palata kolmeen kansanedustajaan”; Uudenmaan vaalitentti, MTV3 30.3.2011.

¹⁰⁸ Suuri vaalikeskustelu, Yle TV1 14.4.2011.

meen -MV] olisi hankalampi tulla”¹⁰⁹. Perussuomalaisia syytettiin useaan otteeseen eri puolueiden toimesta myös suvaitsemattomuuden, maahanmuuttovastaisuuden tai rasismien lisääntymisestä. ”Perussuomalaisten nousu on ehkä tehnyt hyväksyttävämmäksi tuoda esiin kriittisyyttä maahanmuuttajia kohtaan”, totesi Varsinais-Suomen vihreiden puheenjohtaja Aapo Rantanen *Keskisuomalaisessa*¹¹⁰. MTV3:n uutiset taas kertoi muutama päivä ennen varsinaista vaalipäivää vasemmistoliiton puheenjohtaja Paavo Arhinmäen esittäneen, että ”vihapuheen lisääntyminen poliitikossa on osittain perussuomalaisten syytä”¹¹¹.

Myös muiden eduskuntapuolueiden lähteminen perussuomalaisten kelkkaan maahanmuuttolinjausten sekä keskusteluun liittyvän retoriikan osalta oli jonkin verran esillä vaalien alla. Muun muassa *Apu*-lehti kertoi perussuomalaisten menestekijöitä käsitelleessä jutussa:

*Sdp matki perussuomalaisten maahanmuuttajakritiikkiä. Tämä käy esimerkiksi virheistä, joilla muut puolueet ovat ruokkineet perussuomalaisten nousua. Sdp pani nimensä takaajan paikalle perussuomalaisten vekseliin. Perussuomalaisten uskottavuus kasvoi, Sdp:n pienehi.*¹¹²

Joissakin tiedotusvälineiden välittämässä poliitikkojen puheenvuoroissa keskityttiin syyllistämään muita puolueita perussuomalaisten maahanmuuttoretorii-kan tai ”perussuomalaisten vihapuheiden myötäilystä”¹¹³. Esimerkiksi ruotsalaisen kansanpuolueen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Ulla-Maj Wideroos syytti *Helsingin Sanomissa* ”suuria puolueita” asettumisesta ”niin lähelle perussuomalaisia” maahanmuuttokeskustelussa. ”Silloinhan kannattajille sanotaan, että voitte oikeastaan äänestää niitä”, hän jatkoi.¹¹⁴ Näiden lausuntojen antajat siis katsoivat, että perussuomalaisten myötäily toisi puolueelle vain lisää legitimizeettiä äänestäjien silmissä.

Muiden kuin perussuomalaisten linjaukset jäivät mediajulkisuudessa enemmänkin yksittäisiksi, usein tiettyä asiakysymystä kommentoiviksi puheenvuoroiksi. Tämän vuoksi on vaikea sanoa, olivatko puolueet retoriikaltaan tai linjauksiltaan

¹⁰⁹ Suuri vaalikeskustelu, Yle TV1 14.4.2011.

¹¹⁰ Keskisuomalainen 31.3.2011: ”Maahanmuutto saa Turun kuohahtelemaan”. Ks. myös Ilkka 26.3.2011: ”Thors: Perussuomalaisilla ajojahti meneillään”.

¹¹¹ Esim. Kymmenen Uutiset, MTV3 13.4.2011.

¹¹² *Apu* 9/2011: ”Protestien isoäiti!”. Ks. myös Aamulehti 16.2.2011: ”Internetin uumenista nousee valkoinen Suomi” (kommentti, Matti Mörttinen).

¹¹³ Esim. Kymmenen Uutiset, MTV3 13.4.2011.

¹¹⁴ Helsingin Sanomat 18.2.2011: ”RKP valmiina kaikkiin hallitusvaihtoehtoihin”.

lähellä perussuomalaisia. Muut puolueet jäivät kuitenkin maahanmuuttokeskustelussa ikään kuin sivurooliin. Maahanmuutto ei teemana ollut useimpien puolueiden vaaliagendoilla yhtä merkittävä kuin muut aiheet, kuten EU:n talouskriisi, verotuksen uudistukset tai työurien pituuksiin liittyvät kysymykset. Myös tiedotusvälineiden huomio näytti keskittyvän maahanmuuttoaiheeseen osalta enemmän perussuomalaisiin kuin muihin puolueisiin. Näin siis perussuomalaiset onnistui selkeimmin profiloitumaan aiheen mediakäsittelyssä ja viestittämään sitä kautta omaa linjaansa äänestäjille.

Satoiko julkisuus perussuomalaisten laariin?

Useat johtavat poliitikot ovat 2010-luvun taitteessa esittäneet, että maahanmuutosta ei keskustella tarpeeksi, julkinen keskustelu aiheesta ei ole vapaata tai siinä ei nosteta riittävästi esiin ongelmia, joita maahanmuuttoon liittyy¹¹⁵. Eduskuntavaalien alla ongelmalähtöinen ja haasteita painottava lähestymistapa maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin sai valtaosan aiheen mediajulkisuudesta. Vaikka joitain positiivisia lähestymiskulmia aihepiiriin esiintyi, maahanmuutto, Suomen ulkomaalaispolitiikka ja ulkomaalaistaustaiset ihmiset näyttäytyivät niin päivälehdissä kuin perussuomalaisten linjauksissakin voittopuolisesti erilaisten haasteiden ja ongelmien kautta. Itse asiassa perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelman maahanmuuttopolitiikkaa käsittelevän luvun viimeinen otsikko ”Kansainvaellukset eivät ratkaise ongelmia, vaan synnyttävät niitä”¹¹⁶, tiivistää yllättävän osuvasti suomalaisessa päivälehtijulkisuudessa maahanmuutosta välittyneen kuvan. Lisäksi lehtien maahanmuuttoon liittyvissä kirjoituksissa ja poliitikkojen vaalien alla esittämissä kommentteissa painotettiin Suomen valtion näkökulmaa muualta tuleviin sekä näiden ihmisten liikkumisen hallinnointia ja kontrollointia.

On mielenkiintoista pohtia, miksi maahanmuutto ei noussut yleisestä media-näkyvyydestään huolimatta suurempaan rooliin eduskuntavaalien valtajulkisuudessa. Tiedotusvälineaineiston perusteella näyttää siltä kuin olisi vallinnut laaja konsensus puolueiden puheenjohtajien – myös perussuomalaisten Timo Soinin – ja toimittajien välillä siitä, että aihepiiri ei kuulu näissä vaaleissa merkittävimpien keskustelunaiheiden joukkoon. Ehkä aihepiiri oli kaluttu loppuun aiempina vuosina, kuten jotkut toimittajat uskoivat¹¹⁷. Tai sitten se ei kiinnostanut enää,

¹¹⁵ Keskinen 2009, 37. Elinkeinoelämän Valtuuskunnan, vuoden 2011 vaihteessa toteutetun tutkimuksen perusteella vaatimus aiempaa laajemmasta maahanmuuttokeskustelusta ja maahanmuuttoon liittyvien ongelmien laajempi käsittely julkisuudessa oli yleensäkin suomalaisten toiveena. Haavisto & Kiljunen 2011, 90.

¹¹⁶ Perussuomalaiset 2011, 43.

¹¹⁷ Helsingin Sanomat 14.4.2011: ”Osa vaalipaineista purettiin ennakkoon” (kolumni, Hanna Kaarto).

koska turvapaikanhakijamäärät laskivat ja ulkomaalaislakiin oli saatu muutoksia. Toisaalta vaalien aikaisen mielipidetiedustelun perusteella valtaosa suomalaisistakaan ei pitänyt maahanmuuttoa yhteiskunnallisesti merkittävimpiin ongelmiin kuuluvana¹¹⁸.

Perussuomalaiset onnistui vaalien sanomalehti- ja televisiojulkisuudessa selkeimmin esiintymään maahanmuuttokeskustelun muutosvoimana. Perussuomalaisen ehdokkaat esitettiin tiedotusvälineissä ajoittain suvaitsemattomina ja puolueen linjaukset ahdasmielisinä. Perussuomalaiset oli puolueista eniten esillä aiheen käsittelyssä tarjoten vaihtoehtoa ulkomaalaispolitiikalle, joka vaikutti julkisuudessa usein ongelmien täyttämältä ja kalliilta. Muut puolueet eivät olleet yhtä aktiivisia maahanmuuttopolitiikan kommentoijia. Keskusteluintoa saattoi vähentää se, että kyseessä oli leimallisesti yksi nousukiidossa olleen perussuomalaisen perinteisistä teemoista.

Perussuomalaisen potentiaalisten äänestäjien kesken käytiin aktiivista maahanmuuttokeskustelua myös sanomalehti- ja televisioitoimitusten hallinnan ulkopuolisilla julkisuuden areenoilla. Muun muassa sosiaalisessa mediassa, sanomalehtien verkkouutisten kommenttiketjuissa ja eduskuntavaaliehdokkaiden blogeissa mielipiteenvaihto oli vilkasta¹¹⁹. Myös esimerkiksi perussuomalaisen ehdokas, ja ”maahanmuuttokriittisten” tunnetuimpiin nimiin kuulunut Jussi Halla-aho julkaisi vuoden 2010 syksyllä verkossa listan eri vaalipiirien ehdokkaista, jotka suhtautuivat maahanmuuttoon ”oikealla” tavalla. Lista levisi useille eri keskustelupalstoille ja uutisten aiheeksi¹²⁰. Lisäksi ”maahanmuuttokriittisten” suosituimmalla verkon keskustelupalstalla, Hommaforumilla, keskustelu vilkastui huomattavasti vuoden 2011 alussa. Vaalipäivän iltana palsta saavutti siihenastisen olemassaolonsa suurimman hetkittäisen kävijämäärän – 1 731.¹²¹

¹¹⁸ Borg 2012b, 247–249.

¹¹⁹ Maasilta 2012.

¹²⁰ Esim. Iltalehden verkkosivut 25.11.2010: ”Halla-ahon suosikit”. (http://www.iltalehti.fi/uutiset/2010112512754790_uu.shtml); Demari-lehden verkkosivut 23.11.2010: ”Puoluesihteerin Junger: Halla-ahon lista vaalien kiintoisin asia”. (<http://www.demari.fi/arkisto?id=13334>); Iltalehden verkkosivut, keskustelufoorumi 15.4.2011: ”Jussi Halla-aho antaa äänestysvinkkejä maahanmuuttokriittisille (”nuivat ehdokkaat”)”. (<http://portti.iltalehti.fi/keskustelu/showthread.php?t=489276>)

¹²¹ Keskustelufoorumilla ”uniikkien vierailijoiden” määrä kehittyi vuoden 2011 alussa seuraavasti: tammikuu 91 119, helmikuu 94 209, maaliskuu 120 665, huhtikuu 143 756 (mukana vain http-liikenne). Samaan aikaan myös uusien viestien määrä palstalla kasvoi: tammikuu 25 512, helmikuu 23 899, maaliskuu 31 561, huhtikuu 37 182. Hommaforumin ylläpidon tiedonanto 1.8.2012; Hommaforumin verkkosivut. Tilastot. (<http://hommaforum.org/index.php?action=stats>)

Maahanmuutto ei ollut kuitenkaan tärkeä kysymys edes kaikille perussuomalaisten ehdokkaille tai heitä äänestäneille. Puolue saattoi ehkä laskea sen varaan, että maahanmuuton vastustajat äänestäisivät heitä ilman linjausten jatkuvaa toistamista. Perussuomalaiset olivat ehtineet jo edeltävinä vuosina profiloitua tiukan linjan vetäjänä maahanmuuttoon liittyvissä kysymyksissä. Perussuomalaisten vahvuudeksi voidaan nähdä paitsi heidän linjansa pysyvyys, erilaisuus ja napakka esittäminen ohjelmissa sekä julkisissa puheenvuoroissa, niin myös se, että muiden puolueiden kannanotot jäivät häilyviksi. Osaltaan ne jäivät mediassa perussuomalaisten linjausten varjoon toimittajien keskittyessä perussuomalaisiin aihepiiriin käsittelyssä.

Kirjallisuus

- Altheide, David L. (1997): The News Media, the Problem Frame, and the Production of Fear. *The Sociological Quarterly*, Vol. 38, No 4, s. 647–668.
- Benson, Rodney (2002): The political/literary model of French journalism: change and continuity in immigration news coverage, 1973–1991. *Journal of European Area Studies*, 10, 1, s. 49–70.
- Betz, Hans-Georg (2005): Against the System: Radical Right-Wing Populism's Challenge to Liberal Democracy. Teoksessa Jens Rydgren (toim.): *Movements of Exclusion – Radical Right-Wing Populism in the Western World*. Nova Science Publishers, s. 25–40.
- Borg, Sami (2012a): Perussuomalaiset. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 191–210.
- Borg, Sami (2012b): Tärkeimmät asiakysymykset ja vakavimmat ongelmat. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 240–252.
- Castles, Stephen & Miller, Mark J. (2009): *The Age of Migration – International Population Movements in the Modern World*. Palgrave Macmillan.
- Elo, Kimmo & Rapeli, Lauri (2012): Poliittikatietämys ja poliittinen kiinnostus. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 275–291.
- Förbom, Jussi (2010): *Hallanvaara – merkintöjä maahanmuuton puhetavoista*. Into-pamfletti 30. Like.

- Green-Pedersen, Christoffer & Krogstrup, Jesper (2008): Immigration as a political issue in Denmark and Sweden. *European Journal of Political Research*, 47, s. 610–634.
- Haavisto, Ilkka & Kiljunen, Pentti (2011): *Maailman paras maa – EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2011*. EVA.
- Hannula, Milla (2011): *Maassa maan tavalla – Maahanmuuttokritiikin lyhyt historia*. Otava.
- Horsti, Karina (2005): *Vierauden rajat – Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampereen yliopisto.
- IOM (2010): *World Migration Report 2010*. IOM.
- IOM (2011): *World Migration Report 2011*. IOM.
- Jaakkola, Magdalena (2009): *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta: asennemuutokset 1987–2007*. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kantola, Anu (2011): Notkean journalismin nousu. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat – Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, s. 115–141.
- Keskinen, Suvu (2009): Pelkkiä ongelmia? Maahanmuutto poliittisen keskustelun kohteena. Teoksessa Suvu Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.): *En ole rasisti, mutta... – Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Vastapaino, s. 33–46.
- Keskinen, Suvu; Rastas, Anna & Tuori Salla (toim.) (2009a): *En ole rasisti, mutta... – Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Vastapaino.
- Keskinen, Suvu; Rastas, Anna & Tuori, Salla (2009b): Johdanto: Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa. Teoksessa Suvu Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.): *En ole rasisti, mutta... – Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Vastapaino, s. 7–24.
- Korkiasaari, Jouni & Söderling, Ismo (2007): Muuttoliike. Teoksessa Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Veijo Notkola, Kari Pitkänen, Marika Jalovaara, Elina Mäenpää, Anne Ruokolainen, Markku Rynänen & Ismo Söderling (toim.): *Suomen Väestö*. Gaudeamus, s. 239–270.
- Leitzinger, Antero (2008): *Ulkomaalaiset Suomessa 1812–1972*. East-West Books Helsinki.
- Liebkind, Karmela (1994): Johdanto. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.): *Maahanmuuttajat – Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Gaudeamus, s. 9–20.
- Lydén, Marianne (2012): *Jag är inte rasist. Jag vill bara ha främlingsfientliga röster – En journalists betraktelser av främlingsfientlighetens framförelse*. Söderström.
- Maasilta, Mari (toim.) (2012): *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampereen yliopisto.
- Marfleet, Philip (2006): *Refugees in a Global Era*. Palgrave Macmillan.
- Martikainen, Tuomas (2011): *Suomi remix*. Into-pamfletti 35. Like.
- Mickelsson, Rauli (2011): Suomalaisten nationalistipopulistien ideologiat. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi – kriittinen arvio*. Edita, s. 147–174.
- Miettinen, Anneli (2011): Population Data on Finland 1900–2010. Teoksessa *Finnish Yearbook of Population Research 2011*. Väestöliitto, s. 163–172.

- Mudde, Cas (2007): *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge.
- Mäkinen, Jussi (2011): *Veroja maksavat maahanmuuttajat – tervetuloa! – Egyptiläisen Eveline Fadayelin tapauksesta käyty maahanmuuttokeskustelu HS.fi keskustelupalstoilla 2009–2010*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, poliittinen historia.
- OECD (2010): Public Opinions and Immigration: Individual Attitudes, Interest Groups and the Media. Teoksessa *International Migration Outlook 2010*. OECD, s. 116–157.
- Paloheimo, Heikki (2012): Populismi puoluejärjestelmän vedenjakajana. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 324–346.
- Penninx, Rinus (2006): Introduction. Teoksessa Rinus Penninx, Maria Berger & Karen Kraal (toim.): *The Dynamics of International Migration and Settlement in Europe – A State of the Art*. Amsterdam University Press, s. 7–18.
- Puuronen, Vesa (2011): *Rasistinen Suomi*. Gaudeamus.
- Pöytäri, Reeta (2011): Lajityypin ehdoilla – maahanmuuton ja maahanmuuttajien artikulaatiot aikakauslehdissä. *Media & Viestintä*, 34:3, s. 40–64.
- Rahkonen, Juhon (2011): Perussuomalaisten ruumiinavaus – Onko työväen protestipuolueen kannatus saavuttanut vielä ylärajaansa? *Yhteiskuntapolitiikka*, 76, s. 425–435.
- Raittila, Pentti & Vehmas, Susanna (2005): Etnisyys ja rasismi sanomalehdissä 1999–2004 – seurantatutkimusten yhteenvetoa ja arviointia. Teoksessa Pentti Raittila (toim.): *Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja Internetissä*. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö, s. 11–32.
- Ruostetsaari, Ilkka (2011): Populistiset piirteet vennamolais-soinilaisen puolueen ohjelmissa. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi – kriittinen arvio*. Edita, s. 94–146.
- Rydgren, Jens (toim.) (2005): *Movements of Exclusion – Radical Right-Wing Populism in the Western World*. Nova Science Publishers.
- Schudson, Michael (2003): *The Sociology of News*. Norton.
- Sen, Amartya (2009): *Identiteetti ja väkivalta*. Basam Books.
- Simola, Anna (2008): *Tervetullut työvoimaksi – Työperäinen maahanmuutto mediassa*. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.
- Sipola, Simo (1998): Lisää koskettavuutta – Miten käy uutisen? Teoksessa Anu Kantola & Tuomo Mörrä (toim.): *Journalismia! Journalismia?* WSOY, s. 83–98.
- Stanyer, James (2007): *Modern Political Communication: Mediated Politics in Uncertain Times*. Polity Press.
- Söderling, Ismo (2004): Finland in Sweden's footsteps. Differences and similarities in immigration and integration policies. Teoksessa Kimi Kärki (toim.): *Power and Control: Perspectives on Integration and Multiculturalism in Europe*. Väestöntutkimuslaitos, s. 42–51.
- Tsoukala, Anastassia (2005): Looking at Migrants as Enemies. Teoksessa Didier Bigo & Elspeth Guild (toim.): *Controlling Frontiers – Free Movement Into and Within Europe*. Ashgate, s. 161–192.

- van Dijk, Teun A. (2005): *Racism and Discourse in Spain and Latin America*. John Benjamins.
- van Dijk, Teun A. (2000): New(s) Racism: A Discourse Analytical Approach. Teoksessa Simon Cottle (toim.): *Ethnic Minorities and the Media*. Open University Press, s. 33–49.
- Vehmas, Susanna (2012): Maahanmuuttokirjoittelu sanomalehdissä. Teoksessa Mari Maasilta (toim.): *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampereen yliopisto, s. 116–135.
- Vertovec, Steven & Wessendorf, Susanne (toim.) (2010): *The Multiculturalism Backlash – European Discourses, Policies and Practices*. Routledge.
- Wickström, Jarkko & Maasilta, Mari (2012): Maahanmuutto ja vaalit televisiojulkisuudessa. Teoksessa Mari Maasilta (toim.): *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampereen yliopisto, s. 136–158.

Poliittiset ohjelmat

- Nuiva Vaalimanifesti (2010): *Maahanmuuttokriittinen vaaliohjelma*.
- Perussuomalaiset (1995): *Oikeutta kansalle – Perussuomalaisen puolueen yleisohjelma 1995. Olen perussuomalainen*.
- Perussuomalaiset (2002): *Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2003. Uusi suunta Suomelle – korjauksia epäkohtiin*.
- Perussuomalaiset (2006): *Eduskuntavaaliohjelma 2007. Oikeudenmukaisuuden, hyvinvoinnin ja kansanvallan puolesta*.
- Perussuomalaiset (2008): *Kunnallisvaaliohjelma 2008. Äänestäjän asialla*.
- Perussuomalaiset (2009): *Perussuomalaisten EU-vaaliohjelma 2009*.
- Perussuomalaiset (2011): *Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2011. Suomalaiselle sopivin*.
- Suomen hallitus (2006): *Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma*.

III PERUSSUOMALAISTEN MONIMUOTOINEN JULKISUUSKUVA

Niko Hatakka

Perussuomalaisuuden kuva kolumni- ja pääkirjoitusjulkisuudessa

On esitetty, että eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuudessa oli useita perussuomalaisille suotuisia piirteitä. Tällaisia olivat esimerkiksi koko vaalikevään jatkunut uutisointi puolueen kannatuksen kasvusta, nousu neljän suuren vaalitentteihin, perussuomalaisille suotuisten politiikan aiheiden keskeinen asema ja vielä keväälläkin seuratut keskustan ja kokoomuksen vaalirahoituskandaalit¹. Tiedotusvälineiden on nähty olleen osallisina paitsi populististen puolueiden menestykseen myös niiden tappioon². Uusien populististen tulokkaiden on nähty hyötäneen esimerkiksi tiedotusvälineiden tarjoamasta viestintäkanavasta³, näkyvyyden lisäämästä legitimitetistä⁴, populistien omistamien aiheiden käsittelystä⁵ ja tiedotusvälineiden ruokkimasta yleisestä tyytymättömyydestä⁶. Populistipuolueille haasteellisiksi mediailmiöiksi puolestaan on havaittu esimerkiksi vähäinen tai negatiivisesti väritynyt julkisuus⁷ sekä suoranainen mediaboikotti ja keskustelun ulkopuolelle sulkeminen⁸.

¹ Ks. tämän teoksen luvut ”Tiedotusvälineet mielipidemittausten tulksitsijoina” ja ”Television vaaliohjelmat kampanjajulkisuudessa”; Perna 2012; Perna & Railo 2012.

² Stewart, Mazzoleni & Horsfield 2003.

³ Plasser & Ulram 2003.

⁴ Biorcio 2003, 83–84.

⁵ Boomgarden & Vliegenthart 2007.

⁶ Birenbaum & Villa 2003, 50–51.

⁷ Horsfield & Stewart 2003, Jenkins 2003.

⁸ Hellström & Nilsson 2010.

Perussuomalaisten ja median suhteen luonteesta on esitetty erilaisia mielipiteitä. Toimittajat ja muut kommentaattorit ovat esittäneet, että vaalikeväänä perussuomalaisia käsiteltiin tiedotusvälineissä silkkihansikkain eikä heidän linjauksiaan avattu riittävästi. Tämän nähtiin johtaneen tilanteeseen, jossa kansalaiset eivät perussuomalaisia äänestäessään välttämättä tienneet minkälaiselle poliittiselle puolueelle äänensä antavat.⁹ Monien eduskuntaan valittujen perussuomalaisten ehdokkaiden mielestä vaalikevään julkisuudessa pikemminkin pyrittiin tietoisesti sabotoimaan perussuomalaisten kannatuksen kasvua lokaamalla perussuomalaisten poliittisia ehdotuksia ja esittämällä ylimielisiä ja perusteettomia väitteitä perussuomalaisista ja perussuomalaisuudesta¹⁰. Laadullista analyysia perussuomalaisten vaalikevään julkisuuskuvasta ei kuitenkaan ole tehty. Kirjan tässä luvussa vastataan aineistolähtöisesti kysymykseen, miten suomalaisen poliittisesti sitoutumattoman lehdistön pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa suhtauduttiin perussuomalaisuuteen ja perussuomalaiseen politiikkaan.

Aineistoksi on kerätty perussuomalaista ilmiötä ja perussuomalaista politiikkaa kommentoineet pääkirjoitukset ja kolumnit neljästätoista päivälehdestä, kummas-takin iltapäivälehdestä sekä kolmesta aikakauslehdestä.¹¹ Aikavälillä 1.1.–17.4.2011 lehdissä julkaistiin yhteensä 1679 pääkirjoitusta tai kolumnia. Ensimmäisellä rajauskierroksella kaikista kolumneista ja pääkirjoituksista valittiin tekstit, joissa käsiteltiin perussuomalaisten kannatuksen kasvua, perussuomalaisuutta ilmiönä tai perussuomalaisten poliittisia linjauksia. Näin aineisto kaventui 341 tekstiin. Toisella rajauskierroksella aineistoa edelleen supistettiin poistamalla joukosta jutut, joissa kannatuksen kasvu, perussuomalaiset-ilmiö¹² tai puolueen politiikka esiintyivät lähinnä maininnan tasolla, minkä jälkeen lopulliseen tekstianalysiin päätyi 223 kirjoitusta.

⁹ Ilkka 22.1.2011: "Vaalien iso vauva ja isot asiat" (kolumni, Kari Hokkanen); Hufvudstadsbladet 23.1.2011: "Timo, Liisa och väljarna" (kolumni, Marianne Lydén); Helsingin Sanomat 9.3.2011: "Timo Soinista tuli muille hyvä vihollinen" (pääkirjoitus). Vaalikeväänä "median silittely" nousi ensimmäisen kerran keskusteluun, kun Liisa Jaakonsaari esitti STT:n haastattelussa median suhtautuvan Timo Soiniin kuin "suureen vauvaan".

¹⁰ Esim. Jussi Halla-ahon blogi 13.2.2011: "Puhe Kirjan talolla 6.2.2011"; Vesa-Matti Saarakkalan blogi 17.3.2011: "Perussuomalaisten vastustajista tuli poliittisia pellejä"; James Hirvisaaren Facebook-sivu 11.3.2011 klo 9:49; Hirvisaaren blogi 6.4.2011: "Vaalikeskustelu mediassa – journalismia vai politiikkaa?"; Reijo Tossavaisen blogi 1.1.2011: "Perussuomalaiset eivät ole änkyräjuntteja, vähäväkisiä ja kaiken vastustajia"; Pirkko Mattilan blogi 12.2.2011: "Saako kansan jakaa kahtia?"; Timo Soinin blogi 7.4.2011: "Pelkoa ja piirikierrosta".

¹¹ Aineiston lehdet: Aamulehti, Apu, Etelä-Saimaa, Etelä-Suomen Sanomat, Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Ilkka, Iltalehti, Ilta-Sanomat, Kaleva, Karjalainen, Keskisuomalainen, Lapin Kansa, Länsi-Savo, Satakunnan Kansa, Turun Sanomat, Savon Sanomat, Seura & Suomen Kuvalehti. Laadullisen sisällönerittelyssä ja -analyysissä käytettiin Atlas ti -ohjelmaa, joka on laajojen laadullisten aineistojen hallinnoinnin apuväline.

¹² Ks. perussuomalaiset-ilmiöstä tarkemmin teoksen luvussa "Kamppailu julkisuuden hallinnasta", s. 124–130.

Kolumni- ja pääkirjoitusjulkisuus on suhteellisen pieni, mutta diskursiivisesti rikas ja keskustelun kulkua ohjaileva osa vaalijulkisuutta. Pääkirjoitukset ja kolumnit ovat mielipiteellisiä tekstejä, joiden tehtävänä on paitsi syventää lehdistön päivittäistä uutisointitehtävää myös toimia foorumina yhteiskunnalliselle keskustelulle. Niiden formaatit antavat kirjoittajille uutistekstejä luontevamman mahdollisuuden ajankohtaisten ilmiöiden mielipiteelliseen analyysiin. Pääkirjoitus on ennen kaikkea paikka, jossa lehti ottaa kantaa ja pyrkii vaikuttamaan. Pääkirjoituksista voidaan tietyssä määrin päätellä, miten käsiteltäviin ilmiöihin on pääkirjoitustoimituksissa suhtauduttu, mutta niistä ei kuitenkaan voida päätellä lehden yleistä toimituspolitiikkaa. Kolumneissa kirjoittajat tarkastelevat käsiteltäviä ilmiötä valitsemistaan näkökulmista ja useimmiten esittävät oman mielipiteensä aiheesta. Kolumneja voivat kirjoittaa toimittajien lisäksi toimitusten ulkopuoliset avustajat, kuten esimerkiksi asiantuntijat, kirjailijat tai politiikan toimijat.¹³

Vaali kevään kirjoituksissa suhtautuminen perussuomalaisuuteen tuli ilmi erityisen selvästi kolmessa eri yhteydessä: Ensinnäkin, pääkirjoituksissa ja kolumneissa pyrittiin tarjoamaan selityksiä sille, mistä perussuomalaisten korkeat kannatuslukemat johtuvat. Toiseksi, teksteissä pyrittiin analysoimaan ja avaamaan perussuomalaisten poliittisia linjauksia. Kolmanneksi, kirjoituksissa esitettiin tulintoja siitä, minkälainen suomalainen yhteiskunta olisi, jos perussuomalaiset olisivat vallassa. Näiden kolmen tutkimusnäkökulman ja -kysymyksen avulla luvussa esitetään, minkälainen oli perussuomalaisuuden kuva pääkirjoituksissa ja kolumneissa vuoden 2011 eduskuntavaaleissa tilanteessa, jossa perussuomalaiset oli mielipidemittausten perusteella noussut Suomen neljän suurimman puolueen joukkoon.

Tyytymättömyys suosion selittäjänä

Aluksi tarkastellaan, miten perussuomalaisten ilmiömäistä gallup-kannatuksen kasvua selitettiin. Puolueiden kannatusmittauksista ja niiden avulla tapahtuvasta puoluevaltasuhteiden tarkastelusta on tullut yleinen vaalijournalismin genre ja julkisen keskustelun aihe. Puolueiden voimasuhteita arvioitaessa julkisuudessa tehdään tilanteenmäärittelyjä puolueiden vahvuuksista, heikkouksista ja spekuloidaan kannatusmuutoksia aiheuttaneilla tekijöillä. Analysoimalla selityksiä, joita pääkirjoituksissa ja kolumneissa tarjottiin perussuomalaisten kannatuksen kasvulle, voidaan tarkastella sitä, minkälaisessa viitekehyksessä perussuomalaista ilmiötä tarjottiin yleisölle ymmärrettäväksi.

¹³ Esim. Heikkinen 1999, 18–19; Kunelius 2004, 68.

Kolumnistit ja pääkirjoittajat näkivät perussuomalaiset ensisijaisesti protestiväylänä, johon kansalaiset purkivat pettymystään. Perussuomalaisten esitettiin avanneen ”kanavan, johon kansan syvät rivit voivat purkaa vuosikymmenien mitaan patoutuneen kaunan ja vihan”¹⁴. Kannatuksen voimavaraksi esitetyt asenneilmaston piirteet olivat lähes poikkeuksetta negatiivissävytteisiä; perussuomalaisen ilmiön takana esitettiin olevan esimerkiksi tyytymättömyyttä, tukahdutettua vihaa ja raivoa, turhautuneisuutta, pelkoa, pahoinvointia, taantumusta, menneisyyden haikailua, sisäänpäin kääntyneisyyttä, käpertyneisyyttä ja epätoivoa.¹⁵ Perussuomalaisten ansioksi kannatuksen kasvua ei kuitenkaan pääkirjoituksissa ja kolumneissa laskettu:

*Perussuomalaisten menestys ei kerro puolueen hyvästä ohjelmatyöstä tai erityisen aktiivisesta vaalityöstä. Eniten se kertoo siitä, että ihmisten mitta on täynnä ja että suomalaisessa yhteiskunnassa kasvaa pelko ja merkityksettömyyden tunne. Perussuomalaisia lukuun ottamatta kaikki muut puolueet ovat vallassa tärveltyneitä.*¹⁶

Perussuomalaisten gallup-kannatuksen kasvun esitettiin pääkirjoituksissa ja kolumneissa johtuneen ensisijaisesti jostain muusta kuin puolueen tarjoamista politiikan ratkaisuehdotuksista (ks. kuvio 17). Tehdessään tämän tulkinnan kirjoittajat enemmän tai vähemmän suorasti esittivät, että perussuomalaisilla itsellään oli ollut vain vähän vaikutusta puolueen kannatuksen kasvuun¹⁷. Perussuomalaisten nousu määriteltiin siis narratiivina, jossa puolueen menestys oli käytännössä päähenkilön toiminnasta riippumatonta; perussuomalaisten esitettiin lähinnä olleen oikeassa paikassa oikeaan aikaan.

¹⁴ Satakunnan Kansan 20.1.2011: ”Eduskuntavaalien jymy-yllätys?” (kolumni, Jukka Tarkka).

¹⁵ Suomen Kuvalehti 15/2011: ”Ratkaisun paikka” (pääkirjoitus); Kaleva 7.3.2011: ”Perussuomalaiset palauttaisi Suomen umpiperäksi” (kolumni, Antti Ervasti); Helsingin Sanomat 16.3.2011: ”Eriarvoistuminen korostuu vaalikeskustelussa” (kolumni, Vilho Harle); Helsingin Sanomat 13.3.2011: ”Keskisormi pystyy” (kolumni, Antti Blåfield); Ilkka 16.1.2011: ”Köyhän asialla” (kolumni, Jarmo Lintala); Keski-suomalainen 16.2.2011: ”Nokia alas, Soini ylös” (kolumni, Pekka Mervola).

¹⁶ Helsingin Sanomat 13.3.2011: ”Keskisormi pystyy” (kolumni, Antti Blåfield).

¹⁷ Turun Sanomat 11.2.2011: ”Oppositiolisän yllättävä kanava” (pääkirjoitus); Lapin Kansan 20.2.2011: ”Haastajan vauhti näyttää kestävän” (pääkirjoitus); Etelä-Saimaa 30.3.2011: ”Ärtymys sataa perusjensa laariin” (kolumni, Jyrki Nuottamäki); Helsingin Sanomat 26.1.2011: ”Vaalirahasotku näkyy myös puolueiden kannatuksessa” (pääkirjoitus); Ilkka 16.1.2011: ”Köyhän asialla” (kolumni, Jarmo Lintala); Satakunnan Kansan 18.2.2011: ”Soini halusi ja joutuu tosi puntariin” (pääkirjoitus); Keski-suomalainen 16.2.2011: ”Nokia alas, Soini ylös” (kolumni, Pekka Mervola).

TYTYMÄTTÖMYYS

(115 juttua)

– **Politiikan uskottavuuden kriisi:**
esim. muiden puolueiden epäonnistuminen, vaalirahakriisi, poliitikkojen vieraantuminen, SDP:n johtajuus-ongelmat.

– **Yhteiskunnan epäkohdat:**
esim. eriarvoistuminen, turvattomuus, työttömyys.

PERUSSUOMALAISTEN TOIMINTA (44 juttua)

– Esim. populistinen viesti yhdistettynä kansalaisten tietämättömyyteen, Timo Soini, oppositioasema, EU-politiikka, maahanmuuttovastaisuus, voittajan vankkurit.

KUVIO 17. Perussuomalaisten gallup-kannatukselle pääkirjoituksissa ja kolumneissa esitetyt selitykset.

Pääkirjoituksissa ja kolumneissa perussuomalaisten kannatusta ruokkineelle pettymykselle ja protestihengelle ei aina tarjottu selitystä; ajoittain tyytymättömyyttä kuvailtiinkin epämääräiseksi tai jäsentymättömäksi.¹⁸ Kun puolueen kannatusta ruokkinutta pettymystä pyrittiin avaamaan, kuvattujen tuntemusten esitettiin johtuneen ensisijaisesti politiikan uskottavuuden kriisistä¹⁹ ja yhteiskunnan rakenteellisista ongelmista²⁰.

Politiikan uskottavuuden kriisin merkittävimäksi syyksi esitettiin vallassa olleiden puolueiden epäonnistuminen. Muiden puolueiden esitettiin luoneen tilanteen, jossa ”vanhojen” poliittisten vaihtoehtojen tuottamien pettymysten rinnalla perussuomalaiset vaikutti varteenotettavalta ja vetoavalta äänestysvaihtoehdolta. Tärkeimmäksi epäonnistumisten symboliksi kirjoituksissa nousi erityisesti kes-

¹⁸ Helsingin Sanomat 16.3.2011: ”Eriarvoistuminen korostuu vaalikeskustelussa” (kolumni, Vilho Harle); Helsingin Sanomat 14.2.2011: ”Pääministeri Timo Soini” (pääkirjoitus).

¹⁹ Esim. Helsingin Sanomat 19.2.2011: ”Kevyt maito 0,88 euroa” (kolumni, Marko Junkkari); Savon Sanomat 6.2.2011: ”Politiikan kaksi todellisuutta” (kolumni, Mauri Liukkonen); Karjalainen 7.2.2011: ”Elämän viihteellisyys auttaa Timo Soinia” (kolumni, Pekka Sitari); Suomen Kuvalehti 15 /2011: ”Miksi Persut pärjäävät?” (kolumni, Anu Kantola); Helsingin Sanomat 4.4.2011: ”Kuinka suureksi Soinin puolue vielä kasvaakaan?” (pääkirjoitus); Iltasanomat 29.1.2011: ”Kansanedustajan menetetty maine” (kolumni, Timo Paunonen).

²⁰ Esim. Lapin Kansa 27.3.2011: ”Protestimielialaa on nyt nähtävissä” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat: ”Vanhat puolueet auttavat perussuomalaisia” (pääkirjoitus); Iltalehti 5.4.2011: ”Uusi vaihtoehto - Tyytymättömien hallitus” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 23.1.2011: ”Timo, Liisa och väljarna” (kolumni, Marianne Lydén).

kustaa ryvettänyt pitkäkestoinen vaalirahasotkujen sarja²¹. Myös pitkään jatkuneen konsensuaalisen politiikan kulttuurin ja puolueiden samankaltaistumisen esitetiin rapauttaneen kansalaisten uskoa perinteikkäämpien puolueiden kykyyn johtaa yhteiskuntaa²². Vaalirahoitusotkujen lisäksi myös erilaisten skandaalien nähtiin luoneen ilmapiiriä, jossa kansalaiset eivät voineet luottaa perinteisten puolueiden moraaliin ja rehellisyyteen²³.

Pahiten vanhoista puolueista nähtiin epäonnistuneen keskustan ja SDP:n, mutta myös kokoomus sai osansa kritiikistä: ”Suomalaista politiikkaa hallinneiden kolmen suuren sekoilut johtajuus- ja raha-asioiden kanssa ovat avanneet kunnia-kujan perussuomalaisten hurjalle kasvulle”²⁴. Suurista puolueista kuitenkin juuri keskustan esitettiin olleen suurin syyppää perussuomalaisten kasvuun: ”Perusta kannatuksen nousulle valettiin kaikessa hiljaisuudessa keskustan puoluetuimistossa. Vaalirahaskandaalin paisuessa muuta ei tarvittu, ja perin pohjin kynittynäkin se näyttää kantavan vaaliurnille saakka.”²⁵ Kolmen suurimman puolueen lisäksi epäonnistujia ei juuri löydetty.

Perussuomalaisten gallup-kannatusta kohottanutta kollektiivista tyytymättömyyttä selitettiin myös yhteiskunnallisen rakennemuutoksen aiheuttamilla epäkohdilla ja asenneilmaston muutoksilla. Kirjoittajat esittivät, että globalisoituneesta 2010-luvun suomalaisesta yhteiskunnassa löytyi monia tyytymättömyyttä aiheuttaneita ilmiöitä, kuten työttömyyttä²⁶, taloudellisen eriarvoisuuden kasvua²⁷

²¹ Esim. Turun Sanomat 27.3.2011: ”Arvojen muutos aktivoi protestin” (pääkirjoitus); Etelä-Saimaa 30.3.2011: ”Ärtymys sataa persujen laariin” (kolumni, Jyrki Nuottamäki); Etelä-Suomen Sanomat: ”Vanhat puolueet auttavat perussuomalaisia” (pääkirjoitus); Kaleva 23.2.2011: ”1970. 1983. 2011?” (pääkirjoitus); Lapin Kansan 20.2.2011: ”Haastajan vauhti näyttää kestävän” (pääkirjoitus).

²² Keskisuomalainen 16.2.2011: ”Nokia alas, Soini ylös” (kolumni, Pekka Mervola); Aamulehti 6.4.2011: ”Kukkulan kuningas” (kolumni, Riitta Järventie); Iltalehti 19.3.2011: ”Täällä lippalakin alla” (Pikkutakki -kolumni); Iltalehti-Sanomat 29.1.2011: ”Kansanedustajan menetetty maine” (kolumni, Timo Paunonen); Satakunnan Kansan 10.4.2011: ”Kansan edustaminen on todella kova ja työläs homma” (kolumni, Petri Hakala).

²³ Etelä-Saimaa 30.3.2011: ”Ärtymys sataa persujen laariin” (kolumni, Jyrki Nuottamäki); Etelä-Suomen Sanomat 1.2.2011: ”Tyytymättömyyttä ilmassa” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 23.2.2011: ”Herrakauna vaikuttaa kevään vaalitulokseen” (pääkirjoitus).

²⁴ Savon Sanomat 17.1.2011: ”Kvartaali ennen vaalitulosta” (kolumni, Seppo Rönkkö). Ks. myös Savon Sanomat 6.2.2011: ”Politiikan kaksi todellisuutta” (kolumni, Mauri Liukkonen).

²⁵ Aamulehti 6.4.2011: ”Kukkulan kuningas” (kolumni, Riitta Järventie).

²⁶ Helsingin Sanomat 13.3.2011: ”Keskisormi pystyy” (kolumni, Antti Blåfield); Kaleva 19.2.2011: ”Rakennemuutos ruokkii protestia” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat: ”Vanhat puolueet auttavat perussuomalaisia” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 23.1.2011: ”Timo, Liisa och väljarna” (kolumni, Marianne Lydén).

²⁷ Helsingin Sanomat 16.3.2011: ”Eriarvoistuminen korostuu vaalikeskustelussa” (kolumni, Vilho Harle); Lapin Kansan 27.3.2011: ”Protestimielialaa on nyt nähtävissä” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat: ”Vanhat puolueet auttavat perussuomalaisia” (pääkirjoitus); Iltalehti 5.4.2011: ”Uusi vaihtoehto - Tyytymättömien hallitus” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 23.1.2011: ”Timo, Liisa och väljarna” (kolumni, Marianne Lydén); Helsingin Sanomat 23.2.2011: ”Herrakauna vaikuttaa kevään vaalitulokseen” (pääkirjoitus).

ja turvattomuuden tunnetta²⁸, jotka olivat oleellisella tavalla luoneet pohjaa perussuomalaisen kannattajien muutoshalulle.

Esittäessään perussuomalaiset kansalaisten pettymyksen purkautumisen kanavana, pääkirjoitukset ja kolumnit vahvistivat käsitystä, jonka mukaan perussuomalaisen äänestäminen oli rationaalinen ja toimiva keino osoittaa tyytymättömyyttään ja näpäyttää vallanpitäjiä. Pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuuden voidaan sanoa luovuttaneen perussuomalaisille monopolin protestiin. Kannatuksen kasvun syiden analyysissä samalla kuitenkin luotiin mielikuvaa puolueesta, joka ei poliittisen ohjelmasisältönsä puolesta välttämättä ansaitsisi saavuttamaansa korkeaa gallup-kannatusta.

Perussuomalaisen tarjoamien poliittisten linjausten sisältö esitettiin selityksenä puolueen kannatuksen kasvulle suhteellisen harvoin, joskin esimerkiksi maahanmuutto- ja EU-kriittisten linjausten nähtiin hyödyttäneen puoluetta²⁹. Linjaukset nähtiin syynä kannatuksen kasvuun kuitenkin lähinnä populismille tyypillisessä opportunistisessa merkityksessä; kirjoituksissa toistui ajatus siitä, että perussuomalaisen kannatuksen takana ei ole niinkään poliittisten linjausten laadukkuus, vaan linjausten populistinen muoto: ”Perussuomalaiset ovat käyttäneet tilaisuutta hyväkseen ja hyödyntävät monia ajan ilmiöitä”³⁰. Puolueen populistisen retoriikan nähtiin vetoavan jo valmiiksi tyytymättömään kansaan. Näin ollen sanoman populistisella muodolla ja Timo Soinilla sen esittäjänä nähtiin olleen puolueen kannatuksen kasvuun suurempi merkitys kuin puolueen poliittisen sisällöntuotannon laadukkuudella tai sillä, että puolue saattaisi olla linjauksillaan oikeassa. Selityk-

²⁸ Keskisuomalainen 27.1.2011: ”Turvattomuus heiluttelee puolueita” (pääkirjoitus); Keskisuomalainen 16.2.2011: ”Nokia alas, Soini ylös” (kolumni, Pekka Mervola); Kaleva 19.2.2011: ”Rakennemuutos ruokkii protestia” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 16.3.2011: ”Eriarvoistuminen korostuu vaalikeskustelussa” (kolumni, Vilho Harle); Apu 5/2011: ”Nyt tarvitaan johtajuutta” (pääkirjoitus).

²⁹ Turun Sanomat 11.2.2011: ”Oppositiolisän yllättävä kanava” (pääkirjoitus); Lapin Kansa 20.2.2011: ”Haastajan vauhti näyttää kestävän” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 28.3.2011: ”Huonot ajat ruokkivat kovia asenteita” (pääkirjoitus); Aamulehti 6.4.2011: ”Kukkulan kuningas” (kolumni, Riitta Järventie); Apu 15/2011: ”Kantaako Soinin lento?” (pääkirjoitus); Kaleva 23.2.2011: ”1970. 1983. 2011?” (pääkirjoitus); Ilta-lehti 5.4.2011: ”Uusi vaihtoehto - Tyytymättömien hallitus” (pääkirjoitus); Ilta-sanomat 9.4.2011: ”Lamoja tulee ja lamoja menee” (kolumni, Timo Paunonen); Apu 5/2011: ”Nyt tarvitaan johtajuutta” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 24.3.2011: ”Än ligger protesten bara i luften” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 26.3.2011: ”Makt kväver sällan populister” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 7.4.2011: ”Invandrardebatten gick i bakläs” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 11.3.2011: ”I landets och partiets intresse” (pääkirjoitus).

³⁰ Lapin Kansa 20.2.2011: ”Haastajan vauhti näyttää kestävän” (pääkirjoitus); Ilta-Sanomat 9.4.2011: ”Lamoja tulee ja lamoja menee” (kolumni, Timo Paunonen).

senä populismin vetoavuudelle tarjottiin myös kansalaisten tietämättömyyttä³¹. Kirjoituksissa toistui ajatus, että heikolla politiikan tuntemuksella varustetut kansalaiset eivät välttämättä kykenisi tekemään valistunutta ja rationaalisesti kestäväää äänestyspäätöstä. Tämä nähtiin jossain määrin myös uhkana: ”Tietääköhän kansa ihan varmasti, mitä ja ketä vastustaa?”³².

Median syyksi perussuomalaisten kannatuksen kasvu langetettiin pääkirjoituksissa ja kolumneissa vain harvoin; median hampaattomuutta perussuomalaisten käsittelyssä kritisoiitiin kirjoituksissa lähinnä sivulausein. Toimittajat puolustautuivat syytöksiltä, joiden mukaan perussuomalaiset olisi mediassa päästetty helpolla. Kirjoituksissa esitettiin, että media teki parhaansa, mutta perussuomalaiset eivät vastanneet esitettyihin kysymyksiin riittävän selkeästi tai eivät vastanneet lainkaan.³³ Ainoa selkeä mediavetoinen kannatuksen kasvun syy löydettiin kannatusmittausten aiheuttamasta ns. voittajan vankkurit -ilmiöstä³⁴, jossa on kyse äänestäjien siirtymisestä gallupeissa hyvin pärjänneen puolueen tai ehdokkaan kannattajiksi. Median nähtiin lisänneen perussuomalaisten menestystä myös päivittäisellä uutisoinnillaan kansalaisten tyytymättömyyttä ruokkineista aiheista, kuten vaalirahoituksen epäselvyyksistä tai EU:n talouskriisistä³⁵.

Kirjoituksissa perussuomalaisten kannatuksen esitettiin osittain johtuneen myös puolueeseen ja sen ehdokkasiini julkisuudessa kohdistetusta kritiikistä. Kritiikin esittäjiksi kuitenkin lähes poikkeuksetta esitettiin joku muu kuin media; välillä liiallisen ja ylimielisenkin kritiikin esittäjäksi esiteltiin epämääräiseksi jäänyt ”älymystö”³⁶, välillä muut puolueet ja niiden puheenjohtajat³⁷. Median ei kuitenkaan itse nähty esittäneen perusteetonta perussuomalaista ilmiötä ruokkinutta

³¹ Helsingin Sanomat 14.2.2011: ”Pääministeri Timo Soini” (pääkirjoitus); Ilta-Sanomat 4.4.2011: ”Ihmisten kieltä” (kolumni, Jukka Tennilä); Savon Sanomat 4.4.2011: ”Demokratia on taitolaji” (kolumni, Mauri Luukkonen); Kaleva 22.3.2011: ”Politiikan tieto pahasti hukassa” (pääkirjoitus); Satakunnan Kansan 28.3.2011: ”Me tietämättömät” (kolumni, Timo Harakka); Satakunnan Kansan 22.2.2011: ”Kyllä gallupit äänestävät” (kolumni, Erkki Teikari); Aamulehti 22.3.2011: ”Silmät ummessa uurnille” (pääkirjoitus); Ilta-Sanomat 21.3.2011: ”Näpättämään” (kolumni, Jukka Tennilä); Hufvudstadsbladet 17.3.2011: ”De populistiska tankefelen” (kolumni, Paul Lillrank).

³² Kaleva 22.3.2011: ”Politiikan tieto pahasti hukassa” (pääkirjoitus).

³³ Hufvudstadsbladet 23.1.2011: ”Timo, Liisa och väljarna” (kolumni, Marianne Lydén); Iltalehti 28.3.2011: ”Ei vastaa kun kysytään” (kolumni, Katja Boxberg); Karjalainen 19.2.2011: ”Perussuomalaiset joutuu vastaamaan huutoonsa” (pääkirjoitus); Ilta-Sanomat 28.2.2011: ”So Soini” (Uusidiileri-kolumni).

³⁴ Etelä-Suomen Sanomat 2.1.2011: ”Vaalit edessä” (kolumni, Jaakko Koskela); Helsingin Sanomat 18.3.2011: ”Vaaleista tulossa huippujännittävä” (pääkirjoitus); Satakunnan Kansan 22.2.2011: ”Kyllä gallupit äänestävät” (kolumni, Erkki Teikari); Etelä-Suomen Sanomat 5.1.2011: ”Vanhat puolueet auttavat perussuomalaisia” (pääkirjoitus); Kaleva 19.2.2011: ”Rakennemuutos ruokkii protestia” (pääkirjoitus).

³⁵ Ilta-Sanomat 9.4.2011: ”Lamoja tulee ja lamoja menee” (kolumni, Timo Paunonen); Turun Sanomat 11.2.2011: ”Oppositiolisän yllättävä kanava” (pääkirjoitus).

³⁶ Satakunnan Kansan, Lapin Kansan & Aamulehti 18.3.2011: ”Älymystön Suomi-helveti” (kolumni, Toni Viljanmaa); Savon Sanomat 13.3.2011: ”Kauheat konservatiivit” (kolumni, Sami Vainio).

³⁷ Satakunnan Kansan 14.3.2011: ”Poliittinen kuntohuippu ajoitettava oikein” (pääkirjoitus); Aamulehti 1.3.2011: ”Puoluejohtajakööri hakoteilla” (pääkirjoitus); Suomen Kuvalehti 9/2011: ”Eppinen pläjäys” (kolumni, Pekka Ervasti).

kritiikkiä. Esiin nostettiin kylläkin perussuomalaisia mobilisoinut populistisista heitoista syntynyt julkinen ”älämölö”³⁸, jolla tarkoitettiin esimerkiksi perussuomalaisten vaaliohjelmasta syntynyttä vilkasta keskustelua. Seuraavaksi avataankin, miten pääkirjoituksissa ja kolumneissa käsiteltiin perussuomalaista politiikkaa.

Politiikka esitettiin epärealistisena ja populistisena

Perussuomalaiseen politiikkaan liitettiin usein piirteitä, jotka saattoivat aktivoida suuren yleisön mielissä negatiivisia mielikuvia. Perussuomalaiset-ilmion arvelutavuutta korostettiin esimerkiksi käyttämällä dikotomisia sanapareja, joiden avulla annettiin ymmärtää, ettei perussuomalaiseen politiikantekoon liity lainkaan tiettyjä vastuullisen politiikan harjoittamiseksi vaadittavia piirteitä. Perussuomalaisen politiikan käyttövoimaksi esitettiin järjen sijaan tunne, jota voidaan pitää vastaakohtaisena rauhallisen rationaaliselle harkinnalle: ”Perussuomalaiset ovat tuoneet vahvasti tunteet mukaan vaalikamppailuun. Rautanaulaa lyödään sydämeen ja elämä on aina pyhää. Asioista ei puhuta konkreettisesti ja analyttisesti.”³⁹ Tunnevetoinen argumentaatio on tärkeä osa populistista retoriikkaa⁴⁰, joten perussuomalaisesta näkökulmasta tunnevetoisuuden osoittaminen ei välttämättä ollut lainkaan haitallista.

Perussuomalaiseen politiikkaa kuvattiin usein pääkirjoituksissa ja kolumneissa kielikuvoin, jotka harvemmin kuvaavat rationaaliseen keskusteluun tai konsensusuksen etsimiseen perustuvaa politiikantekoa. Perussuomalaista politiikkaa kritisoitiin esimerkiksi ”poikkiteloin heittäytymiseksi”⁴¹, ”kapuloiden työntämiseksi rattaisiin”⁴² tai ”EU:n lapselliseksi kampittamiseksi”⁴³. Perussuomalaisten tavoitteena esitettiin valtapoliittisen tasapainon järkyttäminen ja horjuttaminen. Perussuomalaisten näkökulmasta ”kapuloiden rattaisiin työntäminen” kuitenkin saattoi näyttytyä oikeutettuna ja hyvänä politiikan tekemisen keinona. Perussuomalaiset han pyrkivät retoriikassaan vaalikeväänä esiintymään nimenomaan ummehtuneen

³⁸ Satakunnan Kansan 6.3.2011: ”Eduskuntavaalit ratkaisee loppumetrioiden irtiottokyky” (kolumni, Olli-Pekka Behm). Ks. myös Suomen Kuvalehti 9/2011: ”Eeppinen pläjäys” (kolumni, Pekka Ervasti).

³⁹ Iltalehti 15.4.2011: ”Eliitin vastaisuus näkyy vaaleissa” (pääkirjoitus). Ks. myös Helsingin Sanomat 13.3.2011: ”Keskisormi pystyy” (kolumni, Antti Blåfield); Helsingin Sanomat 16.3.2011: ”Eriarvoistuminen korostuu vaalikeskustelussa” (kolumni, Vilho Harle); Helsingin Sanomat 20.3.2011: ”Soinin on jo syytä pohtia ministereitä” (kolumni); Suomen Kuvalehti 9/2011: ”Puhukaa asiaa” (pääkirjoitus).

⁴⁰ Esim. Canovan 1999, 9; Wiberg 2011, 15, 18.

⁴¹ Aamulehti 26.3.2011: ”EU sairastaa vaalikuumetta” (pääkirjoitus).

⁴² Iltalehti 26.2.2011: ”Ohjelman avulla kapuloita rattaisiin” (pääkirjoitus).

⁴³ Kaleva 7.3.2011: ”Perussuomalaiset palauttaisi Suomen umpiperäksi” (kolumni, Antti Ervasti); Ilkka 14.1.2011: ”Soini saapuu Coltit vyöllään” (kolumni, Majju Lemettinen).

konsensuspolitiikan kulttuuria hajottavana voimana, joka iskulauseessaan kehotti ”murtamaan vanhojen puolueiden ylivallan”⁴⁴. Myös kansallisessa vaalitutkimuksessa havaittiin, että perussuomalaisia äänestäneille ratkaisevin äänestyspäätöstä perustellut tekijä oli ”halu saada liikettä jämhätäneeseen puoluejärjestelmään”⁴⁵.

Perussuomalaisten politiikka esitettiin melko usein reaktiivisena poliittisena ”ratsastuksena”⁴⁶, jossa tyytymättömyyttä aiheuttaneet ilmiöt oli valjastettu perussuomalaiseen vaalityöhön. Esimerkiksi eurokriisin esitettiin tipahtaneen Timo Soinin syliin kuin ”taivaan lahjan”⁴⁷. Erityisen paljon huomiota perussuomalaisten politiikassa saivatkin perussuomalaisten linjaukset liittyen nimenomaan EU:n taluskriisiin – olihan se myös vaalikevään suurin yksittäinen puheenaie⁴⁸. Timo Soinin esimerkiksi esitettiin toimineen opportunistisesti EU-kriisiä sivuneissa lausunnoissaan: ”Soini on käyttänyt tilannetta häikäilemättä hyväkseen vetämällä mutkat suoriksi niin, ettei realismia ja tosiasioita mahdu edes hänen sivulauseisiinsa”⁴⁹. Myös perussuomalaisten maahanmuuttopoliittiset linjaukset nähtiin jossain määrin instrumentaalisen äänenkalasteluna ja keinona hyödyntää suomalaisissa piilevää maahanmuuttajavastaisuutta⁵⁰.

Alkuvuodesta perussuomalaisia kritisoitiin ennen kaikkea siitä, että puolueen tavoitteet olivat ”epäselvät tai olemattomat”⁵¹ tai että niistä oli vaikea saada tietoa. Ennen helmikuun loppua, jolloin perussuomalaiset julkistivat virallisen vaali-ohjelmansa, kolumnistit ja pääkirjoittajat usein esittivät, ettei perussuomalaisten kannatus tule kantamaan vaalipäivään saakka, koska puolueella ei ole kunnollista ohjelmaa ja Soinikin vain ”sutkauttee”⁵². Perussuomalaisen politiikan esitettiin perustuvan pettynuille kansalaisille osoitetuille populistisille heitoille, joista var-

⁴⁴ Perussuomalaisten vaalimainonta.

⁴⁵ Borg 2012, 201.

⁴⁶ Iltalehti 5.4.2011: ”Uusi vaihtoehto - Tyytymättömien hallitus” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat 5.2.2011: ”Meidän jälkeemme vedenpaisumus” (pääkirjoitus); Iltalehti 29.3.2011: ”VS: pelin politiikka” (Päivän meili -kolumni).

⁴⁷ Aamulehti 6.4.2011: ”Kukkulan kuningas” (kolumni, Riitta Järventie).

⁴⁸ Ks. kuvio 1, s. 36.

⁴⁹ Aamulehti 13.4.2011: ”Porvarin painajainen” (kolumni, Riitta Järventie).

⁵⁰ Iltalehti 5.4.2011: ”Uusi vaihtoehto - Tyytymättömien hallitus” (pääkirjoitus); Kaleva 23.2.2011: ”1970. 1983. 2011?” (pääkirjoitus); Apu 15/2011 14.4.2011: ”Kantaako Soinin lento?” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 28.3.2011: ”Huonot ajat ruokkivat kovaa asenteita” (pääkirjoitus).

⁵¹ Savon Sanomat 6.2.2011: ”Politiikan kaksi todellisuutta” (kolumni, Mauri Liukkonen). Ks. myös Savon Sanomat 12.4.2011: ”Populismin varaan on uhkarohkeaa rakentaa” (pääkirjoitus); Kaleva 19.2.2011: ”Rakennemuutos ruokkii protestia” (pääkirjoitus); Iltalehti 11.1.2011: ”Lomat ohi, nyt asiaan!” (pääkirjoitus); Savon Sanomat 18.2.2011: ”Vanhat asetelmat ovat murtumassa” (pääkirjoitus); Satakunnan Kansan & Etelä-Suomen Sanomat 3.3.2011: ”Mitä vaalilupaus lupaa?” (kolumni, Jukka Tarkka).

⁵² Esim. Satakunnan Kansan 18.2.2011: ”Soini halusi ja joutuu tosi puntariin” (pääkirjoitus); Kaleva 19.2.2011: ”Rakennemuutos ruokkii protestia” (pääkirjoitus); Karjalainen 5.1.2011: ”Perussuomalaiset rokottavat nyt eniten SDP:tä” (pääkirjoitus); Kaleva 14.1.2011: ”Alhainen äänestysintto voi vielä sekoittaa pakan” (pääkirjoitus); Kaleva 24.1.2011: ”Peli ei ole vielä pelattu” (pääkirjoitus).

sinaiset politiikan ratkaisuehdotukset käytännössä puuttuivat. Tällä ei kuitenkaan nähty olleen vaikutusta perussuomalaisten houkuttelevuuteen puolueena, joskin sitä yleisesti ihmeteltiin: ”Sillä, onko Soini oikea vai väärä profeetta, ei näytä olevan merkitystä niille, jotka näissä vaaleissa ovat protestimielellä liikkeellä”⁵³.

Perussuomalaisten ohjelmaa käsitelleissä kirjoituksissa usein todettiin, ettei perussuomalaisten ohjelmalla tai heidän osaamisensa heikolla tasolla ollut merkitystä puolueen kannattajille. Lehdissä tulkittiin yleisesti, että poliittisen ohjelmantuo- tannon sisältö ei ollut perussuomalaisten tapauksessa kannatuksen kasvattamisen kannalta lainkaan oleellista: ”Ei heillä tarvitse olla uskottavaa ohjelmaa. Riittää, että pelot ja turhautumiset saavat äänen”⁵⁴. Perussuomalaisten kasvanut kannatus esi- tettiin olleen epäsuhtainen puolueen esittämien poliittisten linjausten määrän kanssa: ”Perussuomalaiset ovat päässeet kansan suosioon tekemättä käytännössä oikein mitään. Puolueen tavoitteista tai ohjelmista ei ole paljon tietoa, eikä varsin- kaan siitä, miten realistisella pohjalla ne ovat.”⁵⁵

Perussuomalaisten julkistettua virallisen puolueohjelmansa kritiikki siirtyi linjausten olemattomuudesta vaaliohjelman sisältöön. Eniten perussuomalaisten vaaliohjelmaa kritisoitiin sen epärealistisuudesta ja populistisuudesta⁵⁶, ja sen si- sältöä kuvailtiin esimerkiksi epäselväksi, ristiriitaiseksi ja pelkäksi vastustamiseksi: ”perussuomalaiset eivät tarjoa vaihtoehtoja, vaan ainoastaan kritisoivat muita”⁵⁷. Ohjelmakritiikissään kirjoittajat käyttivät hyvin värikästä ja jopa latautunutta kieltä. Perussuomalaisten ohjelmaa kuvailtiin esimerkiksi ”haaveiden ja realismin ristiriidaksi”⁵⁸, ”sekahedelmäkeittomaiseksi tavoiteryppääksi”⁵⁹, sekoitukseksi ”pe- rusteltuja ehdotuksia ja äärimmäistä pöyhöpopulismia”⁶⁰ sekä 70 sivuksi ”kansallis- mielistä, itsekeskeistä ja pelokkaasti maailmaan suhtautuvaa uhoa”⁶¹. Suurimmassa osassa tekstejä kirjoittajat kuitenkin osoittivat perussuomalaisten ohjelmasta konk-

⁵³ Aamulehti 6.4.2011: ”Kukkulan kuningas” (kolumni, Riitta Järventie).

⁵⁴ Helsingin Sanomat 13.3.2011: ”Keskisormi pystyy” (kolumni, Antti Blåfield.). Ks. myös Ilta-Sanomat 4.4.2011:

”Ihmisten kieltä” (kolumni, Jukka Tennilä); Apu 09/2011: ”Nyt tiedetään liikaakin” (kolumni, Yrjö Rautio);

Aamulehti 1.3.2011: ”Puoluejohtajakööri hakoteillä” (pääkirjoitus); Suomen Kuvalehti 9/2011: ”Eeppinen pläjäys” (kolumni, Pekka Ervasti).

⁵⁵ Satakunnan Kansan 18.2.2011: ”Soini halusi ja joutuu tosi puntariin” (pääkirjoitus).

⁵⁶ Esim. Hufvudstadsbladet 26.2.2011: ”Hederlighet i valkampanjen” (kolumni, Pär Stenbäck); Lapin Kansan

3.4.2011: ”Umpi-impivaaraa” (kolumni, Jouko Kurppa.); Länsi-Savo 6.2.2011: ”Vennamoista Soiniin” (kolumni,

Tapio Honkamaa); Etelä-Suomen Sanomat 29.3.2011: ”Vastuu on myrkyä perussuomalaisille” (pääkirjoitus);

Kaleva 26.2.2011: ”Timo Soini ei ole mikään Veikko Vennamo” (kolumni, Raimo Väyrynen); Kaleva 7.3.2011:

”Perussuomalaiset palauttaisi Suomen umpiperäksi” (kolumni, Antti Ervasti).

⁵⁷ Karjalainen 5.1.2011: ”Perussuomalaiset rokottavat nyt eniten SDP:tä” (pääkirjoitus).

⁵⁸ Helsingin Sanomat 5.2.2011: ”Soinin haaveiden ja realismin ristiriita on räikeä” (kolumni, Juha-Pekka Raeste).

⁵⁹ Satakunnan Kansan 1.3.2011: ”Talouspolitiikka ehdoton ykkösteema” (pääkirjoitus).

⁶⁰ Kaleva 27.2.2011: ”Missä on se vaihtoehto?” (pääkirjoitus).

⁶¹ Helsingin Sanomat 5.3.2011: ”Poliitikko, vihaatko mitään tässä maassa?” (kolumni, Reetta Rätty).

reettisiä esimerkkejä populistisista ratkaisuehdotuksista, joista saavutettavat hyödyt esimerkiksi kansantalouden tasapainottamisen näkökulmasta olivat pienet tai niiden toteuttaminen hankalaa. Tällaisiksi esitettiin esimerkiksi ehdotukset EU-jäsenmaksujen⁶² ja kehitysavun⁶³ leikkaamiseksi sekä Ylen ruotsinkielisen ohjelmarajonnan supistamiseksi⁶⁴. Monet ohjelman ehdotuksista esitettiin taloudellisesti haitallisina ja niiden annettiin ymmärtää sisältävän puutteellista tai jopa väärää tietoa⁶⁵. Aina kirjoittajat eivät kuitenkaan osoittaneet varsinaisia virheellisiä ehdotuksia puhuessaan ohjelman epärealistisuudesta ja populistisuudesta.

Vaalikeväänä huomiota kolumneissa ja pääkirjoituksissa sai myös perussuomalaisten vaaliohjelman sisältämä kulttuurilinjaus, jonka mukaan valtion myöntämiä kulttuuritukia oli ohjattava siten, että ne ”vahvistavat suomalaista identiteettiä”⁶⁶. Myöhemmin perussuomalaiset väittivät linjausta tarkoituksellisen ristiriitaiseksi ja huomiota kalastelleeksi ”vaalisyötiksi”⁶⁷. Pääkirjoituksissa ja kolumneissa perussuomalaisten taidelinjaus tulkittiin monissa yhteyksissä modernin liberaalidemokratian näkökulmasta vähintään erikoiseksi. Kulttuurilinjausta käsitellessä kirjoituksissa tartuttiin erityisesti taiteen autonomiaan ja perussuomalaisten näkemykseen postmodernin määritelmästä sekä korostettiin linjauksen samankaltaisuutta totalitaaristen diktatuuriin taideidealeihin.⁶⁸

Vaikka pääkirjoittajat ja kolumnistit ensisijaisesti puolustivat vapaan taiteen itseisarvoa yhteiskunnallisen itseymmärryksen näkökulmasta, kritisoitujen leirissä kritiikki saatettiin ymmärtää toisin. Koska perussuomalaisessa nationalistisessa retoriikassa taiteen merkitys on ymmärrettävissä yhdeksi suomalaisuutta ja isänmaallisuutta ylläpitävistä voimista⁶⁹, kolumni- ja pääkirjoitusjulkisuuden esittämä näkökulma saattoi olla perussuomalaisten keskuudessa tulkittavissa hyökkäykseksi

⁶² Satakunnan Kansan 1.3.2011: ”Talouspolitiikka ehdoton ykkösteema” (pääkirjoitus); Keski-suomalainen 26.2.2011: ”Vaaliohjelmat osa vaalipropagandaa” (pääkirjoitus); Kaleva 27.2.2011: ”Missä on se vaihtoehto?” (pääkirjoitus).

⁶³ Kaleva 7.3.2011: ”Perussuomalaiset palauttaisi Suomen umpiperäksi” (kolumni, Antti Ervasti); Lapin Kansan 3.1.2011: ”Perussuomalaisten kantti punnitaan hallituksessa” (kolumni, Kirsti Pohjonen).

⁶⁴ Kaleva 7.3.2011: ”Perussuomalaiset palauttaisi Suomen umpiperäksi” (kolumni, Antti Ervasti).

⁶⁵ Etelä-Suomen Sanomat 29.3.2011: ”Vastuu on myrkkyä perussuomalaisille” (pääkirjoitus); Suomen Kuvalehti 9/2011: ”Puhukaa asiaa” (pääkirjoitus); Apu 09/2011: ”Nyt tiedetään liikaakin” (kolumni, Yrjö Rautio); Suomen Kuvalehti 11/2011: ”Ketä äänestäisin” (kolumni, Risto Repo); Satakunnan Kansan 14.4.2011: ”Kuka ostaisi häneltä käytetyn auton?” (kolumni, Jukka Tarkka).

⁶⁶ Perussuomalaisten eduskuntavaalien 2011 virallinen vaaliohjelma I, 9.–10.

⁶⁷ Timo Soinin puhe Jytkyn anatomia -seminaarissa 12.12.2011; Vesa-Matti Saarakkala blogi 9.3.2011: ”Perussuomalaisten retoriikka puhuttaa”.

⁶⁸ Karjalainen 7.3.2011: ”Propagandaa taiteen sijaan” (pääkirjoitus); Ilkka 4.3.2011: ”Ruotsinkieliset postmodernistit sivistävät Suomea” (kolumni, Markku Leivo); Apu 09/2011: ”Nyt tiedetään liikaakin” (kolumni, Yrjö Rautio).

⁶⁹ Esim. Ruostetsaari 2011, 132–133; Mickelsson 2011, 167–168.

suomalaisen kulttuurin perustuksia vastaan. Perussuomalaisten linjaus ”postmodernin tekotaiteen” verorahoilla tukemisen kyseenalaistamisesta sai kirjoituksissa myös ymmärrystä, joskin vähemmän kuin tuomitsevaa huomiota. Linjausta esimerkiksi verrattiin pelkkää ”junttiutta” arvokkaampaan kulttuurikonservatismiin perinteeseen, eli korostettiin jaetun kansallisen kulttuuriperinnön kohesiivista yhteiskunnallista vaikutusta⁷⁰.

Perussuomalaisten ilmasto-ohjelmaa – Soinin malliksi nimettyä ulostuloa – kritisoitiin pääkirjoituksissa ja kolumneissa voimakkaasti. Kirjoittajien huomion kiinnittyessä ivallisesti siihen, että paperi oli pitkälti kopio Matti Putkosen laatimasta Metalliliiton ohjelmasta⁷¹, ohjelman varsinaista sisältöä ja sen varsinaisia epäkohtia kritisoitiin huomattavan vähän. Ainoastaan muutamassa kirjoituksessa tuotiin esille ohjelmaan sisältyneitä käytännön tason ongelmia, kuten että Suomen olisi ollut käytännössä vaikea irtautua kansainvälisistä päästökauppasopimuksista⁷². Ilmasto-ohjelman nähtiin edustavan yleistyvää piittaamattomuutta ympäristöasioista, mistä erään kolumnistin vision mukaan oli laajan mittakaavan ilmiönä muodostumassa ”vakava uhka koko ihmiskunnan tulevaisuudelle”⁷³. Perussuomalaisten muista linjauksista huomiota sai myös Timo Soinin keskustelunavaus, jossa hän ehdotti suomalaisten eläkerahastojen investointia tieinfrastruktuurin parantamiseen. Ehdotusta pidettiin käsittämättömänä, pöhkönä, tuottamattomana ja toimimattomana⁷⁴.

Timo Soini esitti vaalien jälkeen, että häneen kohdistui vaalikeväänä paljon tarpeetonta henkilöön mennyttä kritiikkiä⁷⁵. Soinin persoonaa kritisoitiin vaalikevään kolumneissa ja pääkirjoituksissa kuitenkin erittäin vähän. Ainoastaan yhdessä kirjoituksessa oli huomattavissa suoranainen henkilökohtainen hyökkäys, jonka tähtäimessä ei ollut perussuomalainen politiikka vaan puheenjohtaja Soinin henkilökohtaiset ominaisuudet: ”Puolueen keulakuva ei – – vastaa suomalaisen prototyyppejä. – – Hän tienaa reippasti yli keskivertosuomalaisen. – – Katolilaisena

⁷⁰ Savon Sanomat, 13.3.2011: ”Kauheat konservatiivit” (kolumni, Sami Vainio).

⁷¹ Savon Sanomat 5.2.2011: ”Rapsakkaa ohjelmatyötä” (pääkirjoitus); Karjalainen 5.2.2011: ”Vähän uutta, paljon lainattua” (pääkirjoitus); Kaleva 6.2.2011: ”Soinin kengät lipsuvat huipun lähestyessä” (kolumni, Markku Mantila); Aamulehti 6.2.2011: ”Kirjoitusvihreet” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 30.1.2011: ”Klimatskeptikerns kandidater i motvind” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 19.2.2011: ”Hur tuktas en argbigga?” (pääkirjoitus).

⁷² Hufvudstadsbladet 30.1.2011: ”Klimatskeptikerns kandidater i motvind” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat 5.2.2011: ”Meidän jälkeemme vedenpaisumus” (pääkirjoitus).

⁷³ Etelä-Suomen Sanomat 5.2.2011: ”Meidän jälkeemme vedenpaisumus” (pääkirjoitus).

⁷⁴ Aamulehti 9.3.2011: ”Soinin tulkuton esitys” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 9.3.2011: ”Timo Soinista tuli muille hyvä vihollinen” (pääkirjoitus); Etelä-Saimaa 8.3.2011: ”Työeläkeraha liian kallista tientekoon” (pääkirjoitus).

⁷⁵ Timo Soinin puhe Jytkyn anatomia -seminaarissa 12.12.2011.

vastustaa naispappeutta ja abortteja. Habituksesta päätellen syö kuitenkin lihaa ja juo olutta⁷⁶. Tämä kirjoitus oli kuitenkin poikkeus. Timo Soinin katoliseen vakaukseen perustunutta abortinvastaisuuttakin kuvailtiin ”uskonnolliseksi fundamentalismiksi” ainoastaan yhdessä kirjoituksessa⁷⁷. Vaikka perussuomalaisen politiikan kritiikki oli pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa retorisesti latautunutta ja voimakasta, kritiikki kohdistui valtaosin perussuomalaisten edustamaan politiikkaan, eikä esimerkiksi Timo Soinin persoonaan.

Maahanmuuttopolitiikkaan liittyneitä konkreettisia ehdotuksia ei perussuomalaisten ohjelman avaamisen yhteydessä varsinaisesti käsitelty. Tämä johtuu ehkä siitä, että maahanmuuttopolitiikan kysymykset eivät olleet merkittävimpiä journalistisessa julkisuudessa käsiteltäviä vaali aiheita ja esimerkiksi Timo Soini pyrki julkisuudessa välttämään maahanmuuttopolitiikkaan liittyneitä keskustelun-avauksia⁷⁸. Suurimmaksi osaksi esimerkiksi verkossa kannatuksensa keränneiden ns. maahanmuuttokriittisten ehdokkaiden maahanmuuttopoliittisiin linjauksiin ja retoriikkaan ei käytännössä kiinnitetty laajemmin huomiota. Perussuomalaisten toivomat maahanmuuttopolitiikan kiristyksen esitettiin mielikuvien tasolla kuitenkin osana tietynlaista maailmalta pakoilevaa perussuomalaisuutta.

Kaikkiaan pääkirjoituksissa ja kolumneissa perussuomalaisten kannatuksen nähtiin johtuvan muista tekijöistä kuin puolueesta itsestään. Perussuomalainen politiikanteko kuvailtiin rationaalisen harkinnan vastakohtana ja perussuomalaisten esittämiä poliittisia ratkaisuehdotuksia kritisoitiin voimakkaasti muun muassa populistisiksi ja epärealistisiksi. Puolueen poliittisista avauksista huomiota kiinnitettiin erityisesti EU-linjauksiin, Metalliliiton ja Soinin ilmasto-ohjelman samankaltaisuuden sekä kulttuuripoliittiseen linjaukseen kansallidentiteettiä vahvistavan taiteen suosimisesta. Seuraavaksi tarkastellaan, minkälaisina pääkirjoituksissa ja kolumneissa arvioitiin perussuomalaisuuden mahdolliset vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan.

Pettymyksen synkät seuraukset

Viimeiseksi analysoidaan, mitä perussuomalaisten esitettiin tuovan mukanaan, jos puolue pääsisi valtaan. Yksi median yhteiskunnallisista tehtävistä demokraattisissa valintatilanteissa on avata ajankohtaisten ilmiöiden potentiaalisia vaikutuksia yh-

⁷⁶ Ilkka 14.1.2011: ”Soini saapuu Coltit vyöllään” (kolumni, Maiju Lemettinen).

⁷⁷ Etelä-Suomen Sanomat 10.4.2011: ”Vaalien sankari” (kolumni, Jaakko Koskela).

⁷⁸ Ks. tämän teoksen luku ”Maahanmuutto – politiikan arka aihe”, s. 282–283.

teiskunnalle, ja tämä demokratian toimivuuden kannalta tärkeä tehtävä korostuu, kun tarkasteltava toimija on populistinen puolue⁷⁹. Perussuomalaista ilmiötä ja perussuomalaista politiikkaa käsitellessä pääkirjoituksissa ja kolumneissa tehtiin arvotuksia siitä, minkälaiset olivat puolueen edellytykset harjoittaa menestyksestä politiikkaa, ja minkälaisia vaikutuksia – niin myönteisiä kuin kielteisiä – perussuomalaisilla ja puolueen menestyksellä saattaisi olla suomalaiseen yhteiskuntaan.

Takaisin Impivaaraan

Useimmin toistuneessa uhkakuvassa perussuomalaisten menestymisen vaaleissa esitettiin tarkoittavan Suomen paluuta impivaaralaiseen eristäytymiseen. Perussuomalainen maailmakuva ja politiikka esitettiin esimerkiksi ”sulkeutumisenä pahlalta maailmalta”⁸⁰, ”kokemusmaailman supistamisena”⁸¹, ”rajojen sulkemisena”⁸², ”menneen maailman ikävöintinä”⁸³ ja ”palaamisena köyhään metsäläisyyteen, josta ollaan kovalla työllä päästy pois”⁸⁴. Lähtökohtaisesti impivaaralaisuus näyttytyi kirjoittajien näkökulmasta kestävämmän olotilana, jolla ei ole tulevaisuutta.⁸⁵ Kansainvälisen yhteistyön rajoittaminen nähtiin jopa vaarana suomalaisuuden säilymiselle: ”Perussuomalaisten ratkaisumalleilla maasta tehdään junttilaa, joka ei kiinnosta koko ajan kansainvälistyviä nuoriamme. He lähtevät pois ja vievät suomalaisuutensa mennessään”⁸⁶.

Impivaara-ajatus esiintyi erityisen usein käsiteltäessä perussuomalaisten EU-linjauksia ja ilmasto-ohjelmaa, joiden tulkittiin tarkoittavan Suomen osittaista vetäytymistä kansainvälisestä yhteistyöstä: ”Kyse ei lopulta ole vain kriisimaiden tukemisesta, vaan paljon laajemmasta asiasta: kääntyykö Suomi sisäänpäin, vai ovatko sen kasvot kohti muuta Eurooppaa?”⁸⁷ Perussuomalainen protesti nähtiin konservatiivisena ja kansallisena siinä missä poliittinen eliitti esitettiin liberaalina ja Eurooppaan suuntautuneena.⁸⁸ Kirjoituksissa tulkittiin usein, että perussuoma-

⁷⁹ Mazzoleni 2003, 13–14; Abts & Rummens 2007; journalismin yhteiskunnallisesta tehtävästä ks. esim. Pitkänen 2009.

⁸⁰ Suomen Kuvalehti 15/2011: ”Ratkaisun paikka” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat 10.4.2011: ”Vaalien sankari” (kolumni, Jaakko Koskela).

⁸¹ Satakunnan Kansa 25.3.2011: ”Lakkipäinen päärynä ja muita pelkoja” (kolumni, Eveliina Talvitie).

⁸² Aamulehti 20.2.2011: ”Rajoja sulkemalla ei rauhaa rakenneta” (kolumni, Matti Mörntinen).

⁸³ Ilta-Sanomat 21.3.2011: ”Näpäyttämään” (kolumni, Jukka Tennilä).

⁸⁴ Kaleva 7.3.2011: ”Perussuomalaiset palauttaisi Suomen umpiperäksi” (kolumni, Antti Ervasti).

⁸⁵ Lapin Kansa 22.2.2011: ”Lainalauseita äänestysikäisille” (kolumni, V.A. Heikkinen). Ks. myös Lapin Kansa 13.2.2011: ”Pääministeri Soini” (kolumni, Antti Kokkonen); Savon Sanomat 28.3.2011: ”Impivaarassa voi elää vain aikansa” (pääkirjoitus).

⁸⁶ Suomen Kuvalehti 11/2011: ”Ketä äänestäisin” (kolumni, Risto Repo).

⁸⁷ Savon Sanomat 2.4.2011: ”Katainen ja Soini johtavat blokkeja” (pääkirjoitus).

⁸⁸ Turun Sanomat 17.4.2011: ”Karkkipäivä” (kolumni, Kari Vainio).

lainen politiikka merkitsisi kieltäytymistä kansainvälisen yhteistyön mukanaan tuomista pitkän aikavälin hyödyistä: ”Pelissä on euron ja sitä myöden koko EU:n tulevaisuus. Silloin on valittava ollaanko vakauttavan eheyden vai hajaannuksen kannalla. Timo Soinilla on varaa toivoa EU:n hajoamista, mutta Suomella ei ole. Lyhytnäköinen nationalisti ei ole todellinen patriootti.”⁸⁹ Perussuomalaisten edustama politiikka esitettiinkin vastakohtana avautumiselle, kansainvälisyydelle ja ”maailmankansalaisuudelle”⁹⁰. Pääkirjoituksissa ja kolumneissa perussuomalaiseksi esitetty vanhakantainen talonpoikaiskonservatismi asetettiin vastakkain modernin ja urbaanin arvoliberalismin kanssa:

*[H]aluavatko he [perussuomalaisten äänestäjät–NH] todella tukea tätä ihmis- ja maailmankuvaa. Haluavatko he kansallista eristäytymistä ja itsekkyyttä? Haluavatko he palata moraalisisissa arvioissa 1950-luvulle? Torjuvatko he perimmäisen tasa-arvon, jossa sukupuoli, seksuaalinen suuntautuneisuus, syntyperä tai kulttuuritausta ei tee kenestäkään muita huonompaa?*⁹¹

Perussuomalaisuuteen liitettiin ominaisuuksia, joiden esitettiin takaperoisuudessaan olevan jossain määrin vastakohtaisia kirjoittajien toivomusten mukaiselle kansainväliselle ja ulospäin suuntautuneelle suomalaiselle yhteiskunnalle. Vennamolais-soinilaisen puolueen käyttämässä retoriikassa konservatismilla ja tietynlaisella nostalgian hyväksikäytöllä on kuitenkin ollut oma paikkansa⁹², eikä perussuomalaisten näkökulmasta vanhojen konservatiivisten arvojen palauttaminen välttämättä näyttäytyntä lainkaan huonona vaihtoehtona.

Politiikan tuntemattomuus ääriaineiksi suurempi uhka

Kolumneissa ja pääkirjoituksissa kiinnitettiin perussuomalaisten esittämään ns. maahanmuuttokritiikkiin suhteellisen vähän huomiota. Perussuomalaisuudella harvoin esitettiin olevan yhtäläisyyksiä eurooppalaisiin äärioikeistolaisiin liikkeisiin; sellaiseksi perussuomalaisia kuvailtiin ainoastaan yhdessä kirjoituksessa⁹³. Sen sijaan kirjoituksissa painotettiin, että puolueen SMP:läiseen arvopohjaan nojaava

⁸⁹ Turun Sanomat 7.1.2011: ”Kriisistä tietoisuuteen” (kolumni, Paavo Lipponen).

⁹⁰ Suomen Kuvalehti 15/2011: ”Ratkaisun paikka” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 13.3.2011: ”Det våras också för politiken” (pääkirjoitus); Lapin Kansa 22.2.2011: ”Lainalauseita äänestysikäisille” (kolumni, V.A. Heikkinen).

⁹¹ Apu 09/2011: ”Nyt tiedetään liikaakin” (kolumni, Yrjö Rautio).

⁹² Ruostetsaari 2011, 138, 143.

⁹³ Lapin Kansa 22.2.2011: ”Lainalauseita äänestysikäisille” (kolumni, V.A. Heikkinen).

ideologinen perinne on lähellä suomalaista maltillista keskustaa ja vasemmistoa⁹⁴. Näin ollen kolumni- ja pääkirjoitusjulkisuudessa käsitys perussuomalaisten paikasta eurooppalaisen populismin kentällä oli samankaltainen kuin mitä sen on tutkimuksessa esitetty olevan⁹⁵. Esimerkiksi Satakunnan Kansan päätoimittajan mukaan Soinin tapauksessa oli ”käynyt hyvä herrasmiesteri”, sillä muihin eurooppalaisiin populistikollegoihinsa verrattuna hän oli ”ehdottomasti fiksuimmasta päästä”⁹⁶. Ne harvat kerrat, kun perussuomalaisten maahanmuuttolinjauksen yhteydessä sivuttiin rasismia tai maahanmuuttajavastaisuutta, aihetta käsiteltiin yleisemmällä maailmankatsomuksellisella tasolla ja siihen suhtauduttiin poikkeuksetta kriittisesti.

Vaikka perussuomalaisten esitettiin enimmäkseen olevan kaukana äärioikeistosta, muutamissa kirjoituksissa puolueeseen liitettiin uhkakuvia ääriaineeksista ja liberaalidemokratian kannalta epäilyttävistä tavoitteista. Näitä ”ääriaineeksia” ei kuitenkaan aina mainittaessa tarkemmin nimetty, eikä niiden ideologisia lähtökohtia analysoitu esille nostamista pidemmälle, mutta siitä huolimatta niiden nähtiin olevan potentiaalisesti vaaraksi suomalaiselle demokratialle: ”Jos Timo Soinista tulee Suomen pääministeri, hänen sisäpolitiikkansa kaikkien perussuomalaisten ääri-ihmisten kanssa voi ajaa Suomen todella suuriin vaikeuksiin – –”⁹⁷ Ainoastaan kahdessa kirjoituksessa suoraan viitattiin perussuomalaisten maahanmuuttokriittisiksi itseään kutsuneeseen ns. halla-aholaiseen ehdokasjoukkoon potentiaalisena uhkana: ”Soinin nuoret leijonat ottaisivat mieluusti oppia veljespuolueiden kireistä maahanmuuttokannoista. Tämän väen kohtaaminen on Soinille, perussuomalaisille ja koko Suomen politiikalle iso kysymys.”⁹⁸ Välillä ns. maahanmuuttokriittisen siiven uhkaa kuvailtiin hyvinkin värikkäin ottein ottein: ”Timo Soini -ilmiö on tuntematon, jopa vaarallinen asia. – – Soini toimii nyt eräänlaisena Troijan puuhevosena, joka sisällään kuljettaa tuntemattomia voimia kansanvallan ytimeen – –”⁹⁹

Timo Soinin suhdetta maahanmuuttokriittikoihin pidettiin epäselvänä ja sellaisenaan huolestuttavana seikkana¹⁰⁰. Kirjoituksissa myös yleisesti tuomittiin, että Soini äänten kalastelun varjolla sieti puolueessaan muukalaisviihamielisyydellä ja

⁹⁴ Turun Sanomat 16.2.2011: ”Populismi - politiikan selkokieltä” (kolumni, Mikael Miikkola); Etelä-Suomen Sanomat 5.1.2011: ”Vanhat puolueet auttavat perussuomalaisia” (pääkirjoitus); Satakunnan Kansan 27.3.2011: ”Populisti Timo Soinista tuli uuden Suomen kasvot Euroopassa” (kolumni, Toni Viljanmaa).

⁹⁵ Esim. Paloheimo & Raunio 2008, 213; Arter 2010; Ruostetsaari 2011; Mickelsson 2011.

⁹⁶ Satakunnan Kansan 10.4.2011: ”Kansan edustaminen on todella kova ja työläs homma” (kolumni, Petri Hakala).

⁹⁷ Etelä-Suomen Sanomat 20.2.2011: ”Valitse viisaasti kun äänestät” (kolumni, Jaakko Koskela).

⁹⁸ Satakunnan Kansan 27.3.2011: ”Populisti Timo Soinista tuli uuden Suomen kasvot Euroopassa” (kolumni, Toni Viljanmaa).

⁹⁹ Iltalehti 14.4.2011: ”Vaarallinen Soini” (kolumni, Juha Keskinen).

¹⁰⁰ Iltalehti 28.3.2011: ”Ei vastaa kun kysytään” (kolumni, Katja Boxberg).

rasismilla flirttailua¹⁰¹. Perussuomalaisten maahanmuuttopoliittisten linjausten toimivuuteen tai totuudenmukaisuuteen ei pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa konkreettisesti kuitenkaan otettu kantaa. Maahanmuuttopoliittisten linjausten kritisoinnin sijaan pikemminkin korostettiin uhkakuvaa politiikan tuntemattomuudesta.

Hieman ehkä yllättäenkin, perussuomalaisten yhteydessä vaalien jälkeen paljon puhuttanut maahanmuuttoaihe ei siis pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa ollut merkittävästi esillä arvioitaessa perussuomalaisten menestymisen mahdollisia vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan. Perussuomalaisten näkökulmasta ns. maahanmuuttokritiikin käytännön linjausten aggressiivisen julkisen haastamisen puuttumisesta ei ainakaan ollut puolueelle haittaa. Harjoitetun maahanmuuttopoliitiikan kritisoinnilla eduskuntaan päässeillä ehdokkailla oli erityisesti internetissä omat väylänsä käsitellä aihetta omilla ehdoillaan ja painotuksillaan.

Perussuomalaiset vakauden uhkaajana

Kirjoituksissa toistui uhkakuva siitä, että perussuomalaisten saavuttaessa suuren vaalivoiton, heidän epämääräisenä esitetty politiikkansa saattaisi ajaa Suomen poliittisesti epävakaiseen tilanteeseen. Erityisesti puolueen ääriaineiksia käsitellessä kirjoituksissa perussuomalaisen politiikan tuntemattomuus nähtiin suoranaisena vaarana. Perussuomalaisuus esitettiin ilmiönä, jota suuri yleisö ei tuntenut ja jonka hajanaisista poliittisista lausunnoista oli hankala rakentaa kokonaiskuvaa: ”On vaikea päätellä, millaista hallintoa saisimme, jos perussuomalaiset hallitsisivat”¹⁰². Tuntemattomuuden uhan korostus ei kadonnut puolueen julkaistua virallisen vaaliohjelmansa. Tilalle tuli kritiikki siitä, että ohjelma on populistisuudessaan niin epämääräinen, että sen vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan on vaikea arvioida.

Perussuomalainen politiikka esitettiin arvaamattomana ja venkoilevana, mikä korostui erityisesti tapauksessa, jossa Timo Soini ehdotti puolueelleen hallitusneuvotteluissa erivapauksia äänestää taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneille euromaille myönnettäviä tukipaketteja vastaan. Muut puolueet tyrmäsivät ehdotuksen, minkä seurauksena Soini esitti päivää myöhemmin perussuomalaisten kategorisesti kieltäytyvän liittymästä hallitukseen, joka hyväksyy euromaiden tukemisen. Tämän seurauksena esimerkiksi Iltä-Sanomien pääkirjoituksessa ivaallisestikysyttiin: ”[V]anhenevatko Soinin puheet yleisemminkin jo vuorokaudessa?”. Helsingin Sanomissa Soinin puolestaan esitettiin ”viettäneen aprillipäivää muutaman päivän

¹⁰¹ Hufvudstadsbladet 26.3.2011: ”Makt kväver sällan populist” (pääkirjoitus); Suomen Kuvalehti 15/2011: ”Perusmarttyyrit” (kolumni, Leena Sharma).

¹⁰² Satakunnan Kansa & Etelä-Suomen Sanomat 3.3.2011: ”Mitä vaalilupaus lupaa?” (kolumni, Jukka Tarkka).

etuajassa.¹⁰³ Koska perussuomalaisten hallituspaikkaa pidettiin kannatusmittaus-
ten valossa realistisena vaihtoehtona, kirjoituksissa korostui tulevien hallitusneu-
vottelujen vaikeus ja perussuomalaisen populismin sopimattomuus hallitusyhteis-
työhön¹⁰⁴. Useissa tapauksissa vastuuttomina esitettyjen perussuomalaisten halli-
tuspotentiaalini nähtiin paitsi hidastavan hallitusneuvotteluja myös mahdollisesti
vievän suomalaisen yhteiskunnan poliittiseen lamaanukseen tai vähintään pakot-
tavan perussuomalaiset syömään suuret lupauksensa: ”Herravihaa heijastelevat pe-
russuomalaiset tarjoavat laiskistuville suomalaisille pakotietä, joka on valheellinen.
Suomi ei pelastu eikä vaara väisty heitä äänestämällä, ikävä kyllä.”¹⁰⁵ Tilanteessa,
jossa puolueella oli hyvät menestymisen mahdollisuudet ja jopa mahdollisuus hal-
lituspaikkaan, myös puolueorganisaation kehittymättömyyteen kiinnitettiin huo-
miota: ”Pääministeri tarvitsee ison koneiston. Varsinkin tästä näkökulmasta Timo
Soinin mahdollinen pääministeriys on arvoituksellinen, jopa pelottava asia.”¹⁰⁶

Epävarmuuden uhkaan liitettiin myös perussuomalaisten puoluekoneiston
kehittymättömyys sekä ehdokkaiden tuntemattomuus ja kokemattomuus. Perus-
suomalaisten kannatuksen pysyvyydestä ei ollut kirjoitusten mukaan varmuutta;
perussuomalaisten kannatuksen arvioitiin vielä lässähtävän ennen vaalipäivää.
Yleisimmäksi syyksi perussuomalaisten kannatuksen hiipumiselle arvioitiin puo-
lueen poliittisen sanoman sisällöttömyys: ”[P]erussuomalaisten tuleva vaalivoitto
ei ole lainkaan kirkossa kuulutettu. Vaaleihin on melkein kolme kuukautta, joihin
mahtuu todellinen väntö Suomen linjasta. Niissä keskusteluissa yhden lauseen
mittaiset nokkeluudet eivät riitä.”¹⁰⁷ Puolueen kannatuksen hiipumisen pohdin-
toihin sisältyi myös eräänlainen ajatus kansalaisten järkiinsä tulemisesta: ”Vaalien
lähestyessä moni kiukkuinenkin kansalainen alkaa pohtia aiempaa vakavammin,
uskaltaako antaa valtakirjansa seuraaviksi neljäksi vuodeksi puolueelle, jonka lin-

¹⁰³ Ilta-Sanomat 30.3.2011: ”Vallassa pitää sietää myös vallan vaivat” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 1.4.2011: ”Aprillia, hihkuvat Timo Soini ja vihreät” (kolumni, Jyri Räikkä).

¹⁰⁴ Iltalehti 5.4.2011: ”Uusi vaihtoehto - Tytymättömien hallitus” (pääkirjoitus); Iltalehti 1.4.2011: ”Pääministeri valitaan eduskuntavaaleissa” (pääkirjoitus); Ilta-Sanomat 21.3.2011: ”Näpäyttämään” (kolumni, Jukka Tennilä); Kaleva 21.3.2011: ”Soinin voi olla vaikeaa löytää hallituskumppaneita” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 14.2.2011: ”Pääministeri Timo Soini” (pääkirjoitus); Kaleva 19.2.2011: ”Rakennemuutos ruokkii protestia” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 20.3.2011: ”Soinin on jo syytä pohtia ministereitä” (kolumni, Mikael Pentikäinen).

¹⁰⁵ Suomen Kuvalehti 9/2011: ”Puhukaa asiaa” (pääkirjoitus). Ks. myös esim. Savon Sanomat 11.3.2011: ”Musta hevonen” (pääkirjoitus); Etelä-Saimaa 1.2.2011: ”Puolueiden ryhmittely meni jo uusiksi” (kolumni, Markku Espo); Apu 09/2011: ”Nyt tiedetään liikaakin” (kolumni, Yrjö Rautio); Aamulehti 27.2.2011: ”Soini takaisin Brysseliin” (kolumni, Stig Höger); Satakunnan Kansa 12.4.2011: ”Tiedon puute ja laiskuus kukkivat” (kolumni, Juha Lehtinen); Hufvudstadsbladet 16.2.2011: ”SFP kan stå inför fyra år i kylan” (pääkirjoitus).

¹⁰⁶ Iltalehti 1.4.2011: ”Pääministeri valitaan eduskuntavaaleissa” (pääkirjoitus).

¹⁰⁷ Kaleva 24.1.2011: ”Peli ei ole vielä pelattu” (pääkirjoitus).

jasta ja tavoitteista kovin harva tietää mitään, ja vielä harvempi uskaltaa mennä takuuseen.”¹⁰⁸

Pääkirjoituksissa ja kolumneissa usein muistutettiin, että Soinia voi äänestää ainoastaan Uudellamaalla. Tällä viitattiin siihen, että perussuomalaisten suosio kulminoituisi pelkästään puheenjohtaja Timo Soinin persoonaan, ja että perussuomalaisilla ei olisi ollut tarjota muita varteenotettavia ehdokkaita.¹⁰⁹ Ehdokasasettelusta löydettiin kaksi ongelmaa, jotka nähtiin spekulatioissa osasyinä sille, ettei perussuomalaisten kannatus tulisi välttämättä toteutumaan. Ensinnäkin perussuomalaisten ehdokkaiden esitettiin olevan poliittisesti taitamattomia ja kokemattomia: ”Yksikään maakunnan perussuomalaisista ehdokkaista ei ole noussut esiin omaperäisillä tai kiinnostavilla ajatuksilla.”¹¹⁰ Kokonaisuutena puolueen ehdokaslistaa listaa kuvailtiin esimerkiksi ”sekalaiseksi seurakunnaksi”¹¹¹ ja ”tavoitteiltaan hyvin epäyhtenäiseksi joukoksi”¹¹². Esteeksi puolueen menestykselle nähtiin myös esimerkiksi äänikynnys ja ehdokkaiden tuntemattomuus, joita yleisen innostuksen kylläkin nähtiin tasoittavan: ”Hurmos on sellainen, että osa kansasta äänestää puoluetta, vaikka ehdokkaana olisi lampunpylväs”.¹¹³ Perussuomalaisten ehdokasasettelusta alettiin kuitenkin vaalikevään edetessä esittää myös positiivisia arvioita¹¹⁴.

Pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa perussuomalaisten menestys esitettiin potentiaalisena uhkana suomalaisen yhteiskunnan vakaudelle. Tämän esitettiin johtuvan perussuomalaisten ehdokkaiden kokemattomuudesta ja taitamattomuudesta, esitetyn politiikan tuntemattomuudesta ja epämääräisyydestä sekä kannatuksen vakiintumattomuudesta. Seuraavaksi analysoidaan, minkälaisia myönteisiä vaikutuksia perussuomalaisilla nähtiin olevan.

¹⁰⁸ Iltalehti 11.1.2011: ”Lomat ohi, nyt asiaan!” (pääkirjoitus).

¹⁰⁹ Esim: Savon Sanomat 14.3.2011: ”Miesten puolue” (kolumni, Janne Laitinen); Helsingin Sanomat 4.4.2011: ”Kuinka suureksi Soinin puolue vielä kasvaakaan?” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 1.4.2011: ”Aprillia, hihkuvat Timo Soini ja vihreät” (kolumni, Jyri Räikkä); Lapin Kansa 18.1.2011: ”Politiikan historia toistaa itseään” (pääkirjoitus).

¹¹⁰ Länsi-Savo 3.4.2011: ”Omenat ja melonit sekaisin” (kolumni, Tapio Honkamaa). Ks. myös Hufvudstadsbladet 19.2.2011: ”Hur tuktas en argbigga?” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 4.4.2011: ”Kuinka suureksi Soinin puolue vielä kasvaakaan?” (pääkirjoitus); Länsi Savo 3.4.2011: ”Omenat ja melonit sekaisin” (kolumni, Tapio Honkamaa); Länsi-Savo 1.2.2011: ”Perussuomalaisilla edessä kova urakka” (pääkirjoitus).

¹¹¹ Savon Sanomat 14.3.2011: ”Miesten puolue” (kolumni, Janne Laitinen).

¹¹² Apu 15/2011: ”Kantaako Soinin lento?” (pääkirjoitus, Matti Saari).

¹¹³ Etelä-Suomen Sanomat 2.1.2011: ”Yksi ilmiö ylitse muiden” (kolumni, Ari Helminen). Ks. myös Karjalainen 7.4.2011: ”Näissä vaaleissa äänestäjä on kuningas” (kolumni, Kari Kontkanen); Länsi-Savo 2.4.2011: ”Perussuomalaisten rynnistys jatkuu” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat 2.1.2011: ”Yksi ilmiö ylitse muiden” (kolumni, Ari Helminen); Lapin Kansa 18.1.2011: ”Politiikan historia toistaa itseään” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 1.4.2011: ”Aprillia, hihkuvat Timo Soini ja vihreät” (kolumni, Jyri Räikkä).

¹¹⁴ Aamulehti 4.3.2011: ”Maistereita ja tohtoreita joka lähtöön” (kolumni, Riitta Järventie); Helsingin Sanomat 16.3.2011: ”Eriarvoistuminen korostuu vaalikeskustelussa” (kolumni, Vilho Harle); Ilkka 10.4.2011: ”Luopuja kipuaa ministerilistalle” (pääkirjoitus); Satakunnan Kansa 2.3.2011: ”Median oikut” (kolumni, Rainer Friman).

Varauksellisesti myönteisiä piirteitä

Perussuomalaisia ei käsitelty pelkästään negatiivisesti, joskin myönteiset näkökulmat olivat huomattavasti harvemmassa. Vaikka tiettyihin aikaisemmin esitelyihin pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuuden piirteisiin sisältyi ivallisuutta ja jopa avointa naureskelua, perussuomalaisten myös todettiin olevan esimerkiksi ”vakavasti otettava tuleva hallituspuolue” ja ”poliittinen voimatekijä”.¹¹⁵ Yleisellä tasolla perussuomalaisten esitettiin esimerkiksi ”tuovan uutta virtaa politiikan kentälle”¹¹⁶, ”kaikesta huolimatta tekevän hyvää koko politiikalle”¹¹⁷, ”luovan vaaleista mielenkiintoiset”¹¹⁸, ”lisäävän keskustelua”¹¹⁹ ja ”sähköistävän vaalikampanjan”¹²⁰.

Perussuomalaisten nousulla nähtiin olleen positiivisia vaikutuksia ensinnäkin äänestysinnokkuuteen: ”Persuilla voi olla monia syntejä, mutta selvä ansio on se, että äänestysprosentti saattaa kääntyä nousuun pitkästä ajasta. He mobilisoivat uurnille paitsi kannattajiaan myös vastustajiaan”¹²¹. Perussuomalaisten myös nähtiin tuovan dynamiikkaa konsensuskseen perustuneeseen politiikan ilmapiiriin, jonka tuotteina oli erään kirjoittajan mukaan ollut ”samanmielistä hymistelyä ja samaan muottiin puristettuja mielipiteitä ja vesitettyjä päätöksiä”¹²². Perussuomalaiset nähtiin myös merkinä siitä, että suomalainen demokratia on voimissaan: ”Lohdutuksen sanana voi myös todeta, että persut ovat tietenkin merkki siitä, että mekin olemme länsimaa. Vihdoin myös meillä on useimpien länsimaiden tapaan komeettapuolue, joka haastaa järjestelmän.”¹²³ Perussuomalaiset esitettiin siis myös tärkeänä vastavoimana ja suomalaisen yhteiskunnan tietynlaisena tervehtyttäjänä: ”Kulttuurin elinvoimaisuus tarvitsee identiteetin lisäksi myös diversiteettiä – . Paradoksaalisesti Suomi tarvitsee siksi myös perussuomalaisia.”¹²⁴

Perussuomalaisten nähtiin siis myös puhdistavan suomalaista poliittista ilmapiriä. Vallassa jo pitkään olleiden puolueiden nähtiin toimineen osittain huonosti,

¹¹⁵ Turun Sanomat 16.2.2011: ”Populismi - politiikan selkokieltä” (kolumni, Mikael Miikkola); Etelä-Suomen Sanomat 17.4.2011: ”Demokratia on tehty sinulle” (pääkirjoitus).

¹¹⁶ Etelä-Suomen Sanomat 17.4.2011: ”Demokratia on tehty sinulle” (pääkirjoitus).

¹¹⁷ Lapin Kansa 18.1.2011: ”Politiikan historia toistaa itseään” (pääkirjoitus).

¹¹⁸ Savon Sanomat 12.4.2011: ”Populismien varaan on uhkarohkeaa rakentaa” (pääkirjoitus).

¹¹⁹ Savon Sanomat 9.3.2001: ”Savolaistan äänestäjien on aika ryhdistäytyä” (pääkirjoitus).

¹²⁰ Suomen Kuvalehti 15/2011: ”Ratkaisun paikka” (pääkirjoitus).

¹²¹ Suomen Kuvalehti 15/2011: ”Miksi Persut pärjäävät?” (kolumni, Anu Kantola). Ks myös Helsingin Sanomat 16.4.2011: ”Huomenna on hyvä päivä äänestää” (pääkirjoitus); Ilkka 13.3.2011: ”Nolla perään neljässä vuodessa” (kolumni, Virpi Niemistö); Aamulehti 22.3.2011: ”Silmät ummessa uurnille” (pääkirjoitus); Iltalehti 17.1.2011: ”Äänestysinto saattaa nousta” (pääkirjoitus).

¹²² Keski-suomalainen 24.2.2011: ”Lisää epävarmaa erimielisyyttä” (kolumni, Anita Kärki).

¹²³ Suomen Kuvalehti 15/2011: ”Miksi Persut pärjäävät?” (kolumni, Anu Kantola).

¹²⁴ Savon Sanomat 5.3.2011: ”Perussuomalainen miehuus” (kolumni, Henry Räsänen).

ja esimerkiksi vaalirahoitusotkujen yhteydessä keskusteluun noussut ns. ”vanha maan tapa” todettiin kestäättömäksi ja moraalittomaksi: ”Vallantäyteisyydessään hallitusvastuun vuosikymmeniä marinoimat vanhat puolueet kieltäytyvät näkemästä, että heidän piirinsä ulkopuolelta voisi tulla uskottava ja elinkelpoinen poliittinen vaihtoehto”¹²⁵. Positiivisiin mielikuviin kuului myös ajatus siitä, että perussuomalaiset vihdoin rikkovat suomalaisen puoluerakenteen, jonka varassa politiikka ”on junnannut lähes koko itsenäisyyden ajan”¹²⁶. Yksi oleellisimmista pääkirjoituksissa ja kolumneissa esitetyistä demokratiaa tervehdyttävistä vaikutuksista oli, että perussuomalaisten nähtiin pakottavan muut puolueet tarkentamaan omia poliittisia linjojaan ja tasoittavan suomalaisen politiikan valtasuhteita: ”Tämä on demokratian kannalta hyvä asia ja tarkoittaa sitä, että entistä useammalla vaaleissa annettulla äänellä on aitoa merkitystä”¹²⁷.

Perussuomalaisten edustamassa maailmankatsomuksessa nähtiin olevan tiettyjä tavoittelemisen arvoisia piirteitä: ”Perussuomalaiset ovat saaneet meidät kiinni antinationalismista ja vauhtisokeudesta. He ovat fiksusti pakottaneet poliitikkomme keksimään uudelleen työn ja yrittämisen merkityksen sekä sadomonetarismin vaikutukset”¹²⁸. Perussuomalaiseen kansallismieliseen sanomaan esitettiin kuuluvan paitsi omaleimaista suomalaisuutta myös jämäkkyyttä, työteläisyyttä ja uskallusta uida tarpeen vaatiessa vastavirtaan¹²⁹.

Vaikka perussuomalaisten sanoman populistisuutta kritisoitiin voimakkaasti, jopa puolueen käyttämästä retoriikasta löydettiin myönteisiä puolia: ”[Puolueen] sanoma on oikeastaan filosofia – toiminnan suunta. Ja Timo Soini sanoo sen selkeästi, hauskaasti ja ymmärrettävästi suomeksi. Muuttuvassa maailmassa mielestäni se toimii paremmin kuin jäykät poliittiset ohjelmat, strategiat ja suunnitelmat.”¹³⁰ Populistisen retoriikan esitettiin lisäävän kansalaisten mielenkiintoa ja pakottavan muiden puolueiden tarkentamaan politiikkaansa¹³¹: ”Kun Soini heittää herjaa ja puhuu hauskoja, kansakunnan kiinnostus myös politiikkaan säilyy ja mielet

¹²⁵ Turun Sanomat 2.3.2011: ”Unohdetun kansan asialla” (kolumni, Markku Jokisipilä). Ks. myös Ilta-Sanomat 29.1.2011: ”Kansanedustajan menetetty maine” (kolumni, Timo Paunonen).

¹²⁶ Satakunnan Kansa & Etelä-Suomen Sanomat 20.1.2011: ”Eduskuntavaalien jymy-yllätys?” (kolumni, Jukka Tarkka). Ks. myös Karjalainen 21.1.2011: ”Demokratian laadunvarmistajat” (pääkirjoitus).

¹²⁷ Karjalainen 17.4.2011: ”Äänestäjät tekevät vain oikeita valintoja” (pääkirjoitus). Ks. myös Kaleva 30.2.2011: ”Arvot ja aatteet kamppailussa” (pääkirjoitus).

¹²⁸ Lapin Kansa 13.4.2011: ”Sotaa apatiaa vastaan” (kolumni, V A. Heikkinen).

¹²⁹ Turun Sanomat 16.2.2011: ”Populismi - politiikan selkokieltä” (kolumni, Mikael Miikkola); Ilta-Sanomat 9.4.2011: ”Palvelukseen halutaan: johtaja” (kolumni, Tapio Sadeoja).

¹³⁰ Turun Sanomat 16.2.2011: ”Populismi - politiikan selkokieltä” (kolumni, Mikael Miikkola).

¹³¹ Savon Sanomat 12.4.2011: ”Populismin varaan on uhkarohkeaa rakentaa” (pääkirjoitus); Keski-suomalainen 24.2.2011: ”Lisää epävarmaa erimielisyyttä” (kolumni, Anita Kärki); Kaleva 30.2.2011: ”Arvot ja aatteet kamppailussa” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 26.3.2011: ”Makt kväver sällan populister” (pääkirjoitus).

pysyvät kirkkaina.”¹³² Perussuomalaisten mukaantulo nähtiin johtavan tilanteeseen, jossa ”politiikka tekee näyttävää paluutaan politiikkaan”¹³³.

Positiivisena perussuomalaisten nousussa nähtiin myös se, että kansalaisten tyytymättömyys ja halu muutokseen näyttivät kanavoituvan parlamentarisella tavalla: ”Kun yhteiskunnallinen tyytymättömyys on usein aikaisemmin passivoitunut kansalaisia ja saanut heidät kääntämään selkensä politiikalle, nyt kiinnostus vaaleja kohtaan nimenomaan kriittisten mielenilmaisujen purkautumistienä on kasvanut”¹³⁴. Tämä kehystys kuitenkin piti sisällään ajatuksen siitä, että perussuomalaisuuteen kanavoitui vallitsevaa poliittista tilannetta uhkaavia tuntemuksia, jotka kontrolloimattomasti purkautuessaan voisivat olla vaaraksi yhteiskunta- rauhalle¹³⁵.

Perussuomalaisten vakavasti otettavuutta korostavassa puheessa oli läsnä ajatus siitä, että puolue on otettava tosissaan nimenomaan siksi, että sen korkean mitaukskannatuksen toteutuessa toteutuisivat myös perussuomalaisiin liitetyt uhkakuvat. Kirjoituksissa vedottiin kansalaisiin, muihin medioihin ja puolueisiin, että perussuomalaisten nousseen kannatuksen myötä puolueen politiikka otettaisiin tiukkaan analyysiin¹³⁶, jotta heidän tavoittelemansa yhteiskunta ei tulisi kenellekään yllätyksenä. Varoittavana esimerkkinä esille nostettiin ruotsalaismedian ruotsidemokraatteihin kohdistama tehoton boikotti – pääkirjoituksissa ja kolumneissa haluttiin tehdä selväksi, että perussuomalaisia ei sovi marginalisoida tai sulkea keskustelun ulkopuolelle¹³⁷.

Perussuomalaisiin yritettiin liittää myös positiivisia mielikuvia, vaikka se näytti vaativan kriittisiä näkökulmia enemmän ponnistelua. Perussuomalaisten positiivisen kuvailun kautta pyrittiin selittämään, mistä perussuomalaisessa ilmiössä on kyse, ja miksi puolueen kannatus on niin korkealla. Loppujen lopuksi kirjoitukset, joissa suhtauduttiin perussuomalaisiin täysin kriittikittömästi ja positiivisesti kehystäen, olivat melko harvassa. Kehuista huolimatta, perussuomalaisten menestyksessä nähtiin enemmän uhkakuvia kuin demokratiaa tervehdyttäviä piirteitä.

¹³² Lapin Kansa 3.4.2011: ”Umpi-impivaaraa” (kolumni, Jouko Kurppa).

¹³³ Kaleva 30.2.2011: ”Arvot ja aatteet kamppailussa” (pääkirjoitus).

¹³⁴ Turun Sanomat 27.3.2011: ”Arvojen muutos aktivoi protestin” (pääkirjoitus). Ks. myös Savon Sanomat 9.3.2001: ”Savolaistan äänestäjien on aika ryhdistäytyä” (pääkirjoitus); Ilkka 13.3.2011: ”Nolla perään neljässä vuodessa” (kolumni, Virpi Niemistö).

¹³⁵ Hufvudstadsbladet 26.2.2011: ”Hederlighet i valkampanjen” (kolumni, Pär Stenbäck).

¹³⁶ Esim. Lapin Kansa 11.2.2011: ”Timo Soini juhlii nyt kokoomuksen tontilla” (kolumni, Riitta Järventie).

¹³⁷ Esim. Satakunnan Kansa 27.3.2011: ”Populisti Timo Soinista tuli uuden Suomen kasvot Euroopassa” (kolumni, Toni Viljanmaa). Vrt. Hellström & Nilsson 2010.

Perussuomalaisuuden kuvan vetoavuus riippuu tulkitsijasta

Pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa perussuomalaisuuden kuva ei ollut puolueelle ainakaan suoranaisten myötämielinen. Puolueen korkean kannatuksen nähtiin johtuneen enimmäkseen muista tekijöistä kuin puolueesta itsestään. Perussuomalaisuuteen liitettiin kirjoittajien näkökulmasta negatiivisina näyttäytyneitä piirteitä ja perussuomalaisessa politiikassa osoitettiin puutteita, epämääräisyyttä ja uhkia. Vaikka perussuomalaisuuteen liitettiinkin demokratiaa tervehdyttäviä ominaisuuksia, olivat ne suomalaisen lehdistön pääkirjoituksissa ja kolumneissa harvemmassa kuin negatiiviset merkitykset. Väitteet siitä, että perussuomalaiset olisi vaalikeväänä ollut yksiselitteisesti median suosikki ja että perussuomalaisen ohjelmaa ei olisi avattu ja sen puutteita kritisoitu, eivät pidä paikkaansa. Vaalikevään julkisuudessa oli useita piirteitä, joiden voidaan esittää hyödyttäneen perussuomalaisia, mutta kolumneissa ja pääkirjoituksissa perussuomalaiset esitettiin joukkona, jonka äänestäminen voi olla jopa vaaraksi. Havaintojen pohjalta ei kuitenkaan voida päätellä, että media olisi pyrkinyt tarkoituksella tekemään tyhjäksi puolueen kannatusta.

Kun valtapuolueet, kansalaisyhteiskunta ja tiedotusvälineet ovat tehneet yhteistyötä populistipuolueiden kanssa tai ovat jättäneet ne huomiotta, populistipuolueiden kannatus on yleensä kasvanut. Vastakohtaisesti, jos populistisia liikkeitä vastaan on hyökätty jo varhaisessa vaiheessa, liikkeet ovat yleensä menettäneet legitimitettiään niin mahdollisten ehdokkaiden kuin äänestäjienkin keskuudessa. Huomattavaa kuitenkin on, että jos populistiset liikkeet ovat jo onnistuneet vakiinnuttamaan kannattajakuntansa ja saamaan valtaa paikallisella, osavaltiossa tai valtakunnallisella tasolla, niitä vastaan kampanjoiminen on voinut osoittautua tehottomaksi tai jopa nostaa liikkeen kannatusta.¹³⁸ Tämä johtuu osittain siitä, että tiedotusvälineet vaikuttavat yleisöön vähemmän sellaisten aiheiden osalta, jotka ovat ihmisille ennestään tuttuja,¹³⁹ eikä vaalikeväänä 2011 perussuomalaiset ei ollut puolueena täysin tuntematon.

Perussuomalaisen kannatus oli jo vuoden 2010 heinäkuussa yli 10 prosenttia, ja vuoden vaihtuessa yli 16 prosenttia¹⁴⁰. Puolueella oli eduskuntavaalien alla 443 kunnanvaltuutettua, 5 kansanedustajaa ja yksi Euroopan parlamentin jäsen. Vaalit olivat perussuomalaisille eduskuntavaaleina neljännet, ja aikaisemmin puolue

¹³⁸ Art 2007, 332.

¹³⁹ Esim. Meraz 2009, 684.

¹⁴⁰ Esim. Taloustutkimuksen verkkosivut. Puolueiden kannatusarviot 2010. (http://www.taloustutkimus.fi/tuotteet_ja_palvelut/puolueiden_kannatusarviot/puolueiden_kannatusarviot_2010/)

oli osallistunut kahdesti presidentinvaaleihin ja neljä kertaa sekä kunnallis- että europarlamenttivaaleihin. Yksi selityksistä sille, miksi kolumni- ja pääkirjoitusjulkisuuden negatiiviset mielikuvat eivät välttämättä hillinneet äänestyshalukkuutta, on että perussuomalaiset oli saavuttanut kohtalaisen vankan aseman jo ennen vaalikevättä 2011. On myös muistettava, että pääkirjoitusten ja kolumnien yleisöt ovat suhteellisen pieniä.

Populististen puolueiden mediakuvasta puhuttaessa sorrutaan usein mustavalkoisiin arviointeihin. Kysymys siitä suosittiinko perussuomalaisia vai pääsettiinkö heidät helpolla, on liian dikotominen, sillä mediasisältöjen vaikutukset ihmisten äänestyskäyttäytymiseen harvoin ovat yksiselitteisiä. Perussuomalaisten runsas näkyvyys oli merkki siitä, että perussuomalaiset olivat nousseet vuoden 2011 eduskuntavaaleissa vakavasti otettavaksi puolueeksi. Vaikka perussävyltään perussuomalaisuuden ja perussuomalaisen politiikan käsittely oli pääkirjoituksissa ja kolumneissa enimmäkseen negatiivissävytteistä, se ei välttämättä vähentänyt puolueen kannatusta – ehkä jopa päinvastoin.

Pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa esitetty perussuomalaisuuden kuva saattoi äänestäjien karkottamisen sijaan vahvistaa joidenkin kansalaisten äänestyspäätöstä, sillä perussuomalaista ajatusmaailmaa kannattaneille kansalaisille perussuomalaisuuteen liitetyt merkitykset saattoivat näyttäytyä tunnistettavina ja samaistuttavina. Populistiseen politiikkaan liitetyt ominaisuudet ja merkitykset saattoivat näyttäytyä eri tavalla populistin vastustajille ja sellaisille kansalaisille, joita kritisoidun puolueen edustama populistinen maailmankuva sykähdytti. Kun perussuomalaisia kritisoineet kolumnistit ja pääkirjoittajat esimerkiksi esittivät perussuomalaisuuden sisäänpäin kääntyneenä lähtökohtaisesti negatiivisena impivaaralaisuutena, sama impivaaralaisuus saatettiin perussuomalaisten piirissä tulkita positiivisena ja tavoiteltavana isänmaallisena olotilana, jossa pidetään huolta omasta lähipiiristä, omasta veljessarjasta. Omien tarpeiden priorisointia ei perussuomalaisia äänestäneiden keskuudessa nähty itsekkyytenä ja maailmanpakoiluna, vaan tietynlaisena realismina.

Pääkirjoituksissa ja kolumneissa esitetty kritiikki saatettiin myös tulkita eräänlaisena kiusaamisena ja kansalaismielipiteen väheksymisenä. Perussuomalaisten omassa retorisessa kehystyksessä perussuomalaisiin kohdistetusta kritiikistä rakennettiin aktiivisesti eräänlaista mediävälitteistä kiusaustapahtumaa, jossa eliitin

esitettiin pyrkivän vaientamaan altavastaajan oikeutetun mielipiteen¹⁴¹. Perussuomalaisten kannattajat ja puolueen edustajat ovat voimakkaasti kritisoineet ennen ja jälkeen vaalien sitä, että media pyrki osoittamaan perussuomalaisten mielipiteiden itsessään olevan jollain lailla lähtökohtaisesti väärä. Kuitenkin syytös tiedotusvälineiden agendallisesta asettumisesta perussuomalaista puoluetta vastaan on kestänyt. Perussuomalaisten kannatuksen analysointi, ohjelman avaaminen ja puolueeseen kohdistettu kritiikki olivat oleellisessa osassa prosessia, jossa perussuomalaiset nousivat merkittävään asemaan mediavälitteisen keskustelun agendalle ja tätä kautta kansalaisten mieliin. Tutkimuksissa onkin havaittu, että ottamalla populistiset yhteiskunnalliset liikkeet mukaan käsittelyyn vakavasti otettavana toimijana, journalistinen media nostaa liikkeen profilia ja laajentaa sen vaikutusvaltaa, vaikka julkisuuden sävy ei olisi positiivista¹⁴².

Tässä luvussa esitetyt havainnot perustuvat nimenomaan kolumni- ja pääkirjoitusjulkisuuteen, joka edustaa julkista yhteiskunnallista keskustelua institutionalisoituneimmillaan. Jos pääkirjoitusten ja kolumnien sanottaisiin kuvaavan eliitin näkökulmaa, ei välttämättä oltaisi paljoakaan väärässä. Havaintojen pohjalta ei voida vetää johtopäätöstä, että suhtautuminen perussuomalaisiin olisi ollut myös muissa vaalikevään mediajulkisuuden osissa sävyiltään yhtä arvostelevaa. Kolumni- ja pääkirjoitusjulkisuus on oma, uutisjournalismista erillinen vaalijulkisuuden osansa, jolle on ominaista mielipiteellinen ja kantaaottava sävy. Tätä kantaaottavuutta ei voida yleistää kokonaisuudessaan uutisvälitykseen, eikä sen pohjalta voida myöskään päätellä, että media olisi ollut perussuomalaisia vastaan. Muualla Euroopassa 2000-luvulla nousseet uuspopulistiset poliittiset liikkeet ovat joutuneet vielä kovempaa mediakäsittelyyn tai ne on jopa suljettu täysin julkisen keskustelun ulkopuolelle¹⁴³. Vääriä mielipiteitä ei ole olemassa, mutta sen sijaan mielipiteiden perustelu ja argumentaatio voi olla perusteetonta ja mielipiteiden pohjalta harjoitettava politiikka voi olla huonoa ja toimimatonta. Populistiseen muotoon puettut mielipiteet voivat ratkaista äänestäjien tuen, mutta niiden pohjalta muotoiltava politiikka ei välttämättä kestä tarkempaa tarkastelua.

Perussuomalaisten vuonna 2010 nousuun ampaissut kannatuksen kasvu teki puolueesta potentiaalisen valtapuolueen, ja julkinen keskustelu teki perussuomalaisia ruotiessaan demokratialle palveluksen. Nyt ei voida väittää, että pääkirjoittajat ja kolumnistit olisivat jättäneet suorittamatta yhteiskunnallisen tehtävänsä

¹⁴¹ Ks. teoksen luku "Journalismin perussuomalainen uudelleentulkinta sosiaalisessa mediassa", s. 380–385.

¹⁴² Gamson 1995, 99; Ruzza & Schmidtke 1993.

¹⁴³ Esim. Hellström & Nilsson 2010.

jättämällä kriittisesti avaamatta suurelle yleisölle populistipuolueen ohjelmaa. Voidaan sanoa, että perussuomalaiset läpäisivät julkisen keskustelun kiirastulen, sillä ihmiset halusivat äänestää perussuomalaisia siitä huolimatta, että puolueen piirteistä ja ohjelmista oli julkisuudessa tarjolla runsaasti kriittisiä näkemyksiä. Syitä siihen, miksi kansalaiset näin tekivät, pitää kuitenkin hakea erilaisin aineistoin ja tutkimusmetodein¹⁴⁴.

Tiedotusvälineiden välittämät merkitykset ovat häilyviä siksi, että niille muodostuvia merkityksiä on lähes yhtä monia kuin niiden tulkitsijoitakin. Tämä tekee mediasisältöjen sisältämien representaatioiden aktuaalisen vaikutuksen tutkimisen tulkinnanvaraiseksi. Myös tämän takia on tärkeää ymmärtää, että perussuomalaisiin liitetyt negatiiviset mielikuvat eivät välittyneet kaikille äänestäjille välttämättä yksiselitteisen synkkinä. Suomalaisessa yhteiskunnassa on tiettyjä arvoja, joita kannattamalla poliitikko tai poliittinen puolue voi olla varma menettävänsä suosiotaan. Sisäänpäinkääntyneisyys, vastaanpistäminen, kapuloiden rattaisiin tunkeminen, eliitistä erottuminen ja tietynlainen rehellinen kömpelyys eivät perussuomalaisten tapauksessa sellaisia olleet.

¹⁴⁴ Ks. esim: Borg 2012; Grönlund & Westinen 2012.

Kirjallisuus

- Abts, Koen & Rummens, Stefan (2007): Populism versus Democracy. *Political Studies*, 55, s. 405–424.
- Art, David (2007): Reacting to the Radical Right: Lessons from Germany and Austria. *Party Politics*, 13, s. 331–349.
- Arter, David (2010): The Breakthrough of Another West European Populist Radical Right Party? The Case of the True Finns. *Government and Opposition*, 45, s. 484–504.
- Biorcio, Roberto (2003): The Lega Nord and the Italian Media System. Teoksessa Gianpetro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism: a Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Publishers., s. 71–94
- Birenbaum, guy & Villa, Marina (2003): The Media and Neo-Populism in France. Teoksessa Gianpetro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism: a Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Publishers, s. 45–70.
- Boomgarden, Hajo & Vliegenthart, Rens (2007): Explaining the Rise of Anti-immigrant Parties: The Role of News Media Content. *Electoral Studies*, 26, s. 404–417.
- Borg, Sami (2012): Perussuomalaiset. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö 2012, s. 191–210.
- Canovan, Margaret (1999): Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies*, 47, s. 2–16.
- Gamson, William (1995): Constructing Social Protest. Teoksessa Hank Johnston & Bert Klandermans (toim.): *Social Movements and Culture*. University of Minnesota Press, s. 85–106.
- Grönlund, Kimmo & Westinen, Jussi (2012): Puoluevalinta. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, s. 156–188.
- Heikkinen, Vesa (1999): *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hellström, Anders & Nilsson, Tom (2010): 'We Are the Good Guys'. Ideological positioning of the nationalist party Sverigedemokraterna in contemporary Swedish politics. *Ethnicities*, 10, s. 55–76.
- Horsfield, Bruce & Stewart, Julianne (2003): One Nation and the Australian Media. Teoksessa Gianpetro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism: a Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Publishers.
- Jenkins, Richard (2003): More Bad News: News Values and the Uneasy Relationship between the Reform Party and the Media in Canada. Teoksessa Gianpetro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism: a Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Publishers, s. 149–174.
- Kunelius, Heikki (2004): *Viestinnän vallassa*. WSOY.
- Mazzoleni, Gianpetro (2003): The Media and the Growth of Neo-Populism in Contemporary Democracies. Teoksessa Gianpetro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The media and Neo-Populism: a Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Publishers, s. 1–20.

- Meraz, Sharon (2009): Is There an Elite Hold? Traditional media to Social Media Agenda Setting Influence in Blog Networks. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14, s. 682–707.
- Mickelsson, Rauli (2011): Suomalaisten nationalistipopulistien ideologiat. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, s. 147–174.
- Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (2008): Suomen puolueiden nykytila ja tulevaisuuden haasteet. Teoksessa Heikki Paloheimo & Tapio Raunio (toim.): *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. WSOY, s. 209–219.
- Pernaa, Ville (2012): Vaalikamppailu mediassa. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö.
- Pernaa, Ville & Railo, Erkka (2012): Mediapeliä – taas kerran. Kevään 2011 shokki- ja blokkivaalien media-agenda. *Journalismikritiikin vuosikirja 2012, Media & Viestintä 1/2012*, s. 32–42.
- Pitkänen, Ville (2009): Poliitiikan journalismin yhteiskunnallinen tehtävä. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, s.79–108.
- Plasser, Fritz & Ulram, Peter (2003): Striking a Responsive Chord: Mass Media and Right-Wing Populism in Austria. Teoksessa Gianpetro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism: a Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Publishers, s. 21–44.
- Ruzza, Carlo & Schmidtke, Oliver (1993): Roots of Success of the Lega Lombarda: Mobilisation dynamics and the media. *West European Politics*, 16, s. 1–23.
- Ruostetsaari, Ilkka (2011): Populistiset piirteet vennamolais-soinilaisen puolueen ohjelmissa. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, s. 94–146.
- Stewart, Julianne; Mazzoleni, Gianpetro & Horsfield, Bruce (2003): Conclusion: Power to the media managers. Teoksessa Gianpetro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism: a Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Publishers, s. 217–238.
- Wiberg, Matti (2011): Mitä populismi on? Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, s. 11–21.

Mari K. Niemi

Timo Soini perussuomalaisen identiteetin isäntänä

Perussuomalaiset voittavat vaalit, kun emme itse tyri¹.

Tämän luvun aiheena on perussuomalaisten puheenjohtajan Timo Soinin identiteettipolitiikka ja mobilisaatiopuhe eduskuntavaalien 2011 kampanjoinnissa puolueen saadessa historiallisen suuren vaalivoittonsa. Perussuomalaisten murtautuminen kolmen suurimman puolueen joukkoon oli luonnollisesti useiden osatekijöiden summa. Jo tehdyistä tutkimuksista kuitenkin tiedämme, että puheenjohtajan panoksella oli merkitystä vaalivoiton saavuttamisessa². Huomio ei yllätä, sillä muidenkin eurooppalaisten populistipuolueiden menestystarinoille on ollut tavallista puolueen johtajan keskeinen rooli³.

Populistiset puolueet syntyvät ja rakentuvat usein voimakkaan, julkisuudessa näkyvän johtohahmon ympärille⁴, joten puoluejohtajan merkitys onkin katsottu erityisen keskeiseksi populististen liikkeiden nousulle⁵. Vastaavasti syitä sille, miksi populistiset puolueet eivät joissain maissa ole menestyneet, on haettu myös vahvan

¹ Perussuomalainen 13/2010: "Itsenäiseltä pohjalta vaaleihin" (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

² Grönlund & Westinen 2012, 182; Borg 2012, 200–202.

³ Ks. esim. Mudde 2007, 260–263; Bos, van der Burg & de Vreese 2010, 142, 187; ks. myös Bos, van der Burg & de Vreese 2011.

⁴ Mazzoleni 2003, 5; Eatwell 2005, 108.

⁵ Esim. van der Brug & Mughan 2007, 31–32; Pedahzur & Brichta 2002.

johtajapersoonan puuttumisesta⁶. Perussuomalaisten tapauksessa puheenjohtajan henkilökohtainen vaalimenestys ja laaja mediajulkisuus edelsivät puolueen suurvoittoa. Soini oli Suomen neljänneksi seuratuin poliitikko jo vuoden 2008 kuntavaalien kampanjoinnin aikaan, vaikka puolueella oli tuolloin eduskunnan pienin, viisihenkinen, ryhmä.⁷ Se, että puheenjohtajasta oli ensin syntynyt vetoimainen mediapersoona ja vaaleissa henkilökohtaisesti menestynyt poliitikko, auttoi raivamaan puolueelle tietä.

Koska populistipuolueet ovat usein rakenteeltaan löyhiä, kannattajien ja johtajan välille syntyy tavallisesti vain niukasti organisatorisia välikäsiä⁸. Organisaation tarjoaman taustatuen puutteessa populistijohtajat hakevat kannattajiinsa intensiivistä, suoraa suhdetta⁹. Vahvan suhteen palkintona – tai hintana – populistijohtajia usein joko vihataan tai rakastetaan¹⁰. Näin oli Suomessakin, myös Timo Soinia koskevat äänestäjien mielipiteet jakautuivat eduskuntavaalien alla entistä jyrkemmin. Samalla kun hän ja puolue olivat saaneet aiempaa enemmän näkyvyyttä, myös Soinin vastustus oli kasvanut.¹¹ Näiden havaintojen innoittamana tässä luvussa analysoidaan sellaista Timo Soinin viestintää, jolla hän tavoitteli ja ylläpiti suoraa yhteyttä kannattajiinsa ilman journalististen prosessien ohjaavaa ja rajoittavaa vaikutusta.

Perussuomalaisen populismin jäljillä

Lähteet ja kysymyksenasettelu

Politiikantutkija Cas Mudde on jakanut poliittisen johtajuuden karkeasti sisäiseen ja ulkoiseen johtajuuteen. Ulkoisessa johtajuudessa viestitään etupäässä puolueen ulkopuolelle, ja se korostuu esimerkiksi tavoiteltaessa uusien kannattajien huomiota vaaleissa¹². Sisäisen johtajuuden kannalta keskeistä taas on oman organisaation johtaminen ja sen sisällä tapahtuva viestintä, esimerkiksi jäsenistön sosiaalistaminen puoluepoliittiseen toimintaan.¹³ Luvussa tarkastellaan sellaista

⁶ Smith 2010, 1490.

⁷ Berg & Niemi 2009, 57–58, 61, 98–100.

⁸ Weyland 2001, 13.

⁹ Weyland 2001, 14; vrt. Mudde 260–263.

¹⁰ Mudde 2007, 262.

¹¹ Grönlund & Westinen 2012, 181–182.

¹² Timo Soinin ulkoisen johtajuuden alaan kuuluvasta viestinnästä ja mediastrategioista ks. Niemi 2012.

¹³ Mudde on huomauttanut vahvojen ulkoisten johtajien usein olevan vaikeuksissa puolueen institutionaalisen rakenteen vahvistamisen kanssa, sillä he voivat kokea rakenteiden vahvistamisen heikentävän omaa itseohjautuvaa asemaansa. Mudde 2007, 260–263.

viestintää ja johtajuutta, joka tässä kahtiajaossa lukeutuu pääosin sisäiseen johtajuuteen mutta osin myös näiden kahden rajapinnalle.

Analyysin kohteena on kahdenlaisia Timo Soinin itsensä tuottamia tekstejä, joissa hän journalististen käytäntöjen rajoittamatta tai ulkoisen kysymyksenasettelun ohjaamatta puhuttelee yleisöään suoraan. Ensimmäinen lähde on Soinin kotisivuillaan pitämä verkkopäiväkirja, kansanomaisesti ”Plokiksi” nimetty blogi, joka on vapaasti kaikkien kiinnostuneiden seurattavissa. Se on tulkittavissa osoitetuksi sekä puolueen kannattajille, eli sisäiseen viestintään, että ulkoiseen johtajuuteen, eli uusien yleisöjen tavoitteluun. Analyysin kohteeksi valittu aineisto alkaa 22. heinäkuuta 2010 julkaistusta, perussuomalaisten eduskuntavaalitavoitteita kuvailleesta kirjoituksesta ja päättyy ensimmäiseen vaalien jälkeiseen julkaisuun, 18. huhtikuuta 2011 ilmestyneeseen kirjoitukseen. Yhteensä aineistossa on yli neljäkymmentä blogikirjoitusta.¹⁴

Toinen lähde ovat Timo Soinin *Perussuomalainen*-lehdessä julkaistut *Puheenjohtaja*-palstan kirjoitukset. *Perussuomalainen* on 24-sivuinen, kolmen viikon välein ilmestyvä Perussuomalaiset rp:n äänenkannattaja.¹⁵ *Puheenjohtaja*-palsta on lehden kolmannella sivulla. Sen kuvituksena on tavallisesti rintakuva PerusS-logolla varustettuun mikrofoniiin sormea heristäen puhuvasta, vakavaimmisestä ja kaukaisuuteen katsovasta, pukuun ja kravattiin pukeutuneesta Timo Soinista. Vaikka lehti on vapaasti ladattavissa myös puolueen kotisivuilla, ovat sen ilmeistä kohderyhmää puolueen jäsenet. Mukana aineistossa ovat numerot elokuulta 2010 (10/2010) ensimmäiseen vaalien jälkeiseen lehteen huhtikuussa 2011 (6/2011); yhteensä 14 numeroa, joista yksi on vaalilehti.

Vaikka Timo Soinin blogi on tulkittavissa puolueen sisäistä johtajuutta palvelevaksi, ovat puolueen oman, enemmän jäsenkirjettä kuin perinteistä sanomalehtea muistuttavan lehden kirjoitukset sitä vielä selvemmin. Molemmissa viestintä oli yksisuuntaista, sillä ”Plokissa” ei ollut hyödynnetty sosiaalisen median tarjoamaa

¹⁴ ”Plokissa” (www.timosoini.fi) oli vaalien alla keskimäärin noin 200 käyntiä päivässä, mutta määrä nousi 1 000–2 000 käyntiin aina uuden kirjoituksen myötä. Päiväkohtainen kävijäennätys on 6 000–7 000 kävijää vaalivoiton jälkeen. (Suullinen tiedonanto Timo Soini 17.3.2012, puoluetuomiston hänelle antamat tiedot.) ”Plokissa” oli kirjoitusten lisäksi viitisentoista muuta julkaisua, esimerkiksi ”Timo-TV:n” ja ”Radio-Soinin” linkejä Soinin esiintymisiin muissa yhteyksissä. Tämän tutkimuksen aineistosta audiovisuaalinen materiaali on kuitenkin rajattu pois. Blogikirjoitusten ja muun aineiston erottaminen ei tosin ole aivan yksiselitteistä, sillä toisinaan audiovisuaalista materiaalia on upotettu blogitekstien tapaan otsikoituihin julkaisuihin ja samanakin päivänä on voinut olla useampia erityyppisiä julkaisuja.

¹⁵ Lehden levikki ennen vaaleja oli noin 5 000 kappaletta, tosin erityistä vaalinumeroa otettiin huomattavasti suurempi painos, noin 200 000 kappaletta. Vaalivoiton jälkeen puolueen jäsenmäärä on kasvanut selvästi, joten myös lehden levikki on vaaleja edeltänyttä aikaa huomattavasti suurempi. (Suullinen tiedonanto, Timo Soini 17.3.2012, puoluetuomiston hänelle antamat tiedot.)

mahdollisuutta vuorovaikutukseen: lukijoiden ei ollut mahdollista jättää kirjoituksiin omia kommenttejaan.

Perussuomalaisten kaltaisen, kilpailijoihinsa verrattuna varsin uuden ja organisaatioltaan heiveröisen tulokaspuolueen keskeinen haaste on identiteettipolitiikassa onnistuminen. Identiteettipolitiikan ytimessä ovat puolueen luonteen ja olemassaolon oikeutuksen sekä menestyksen edellytysten perustelevinen. Keskeinen kysymys kuuluu, keitä ja millaisia ”me” olemme ja keitä ja millaisia vastaavasti ”muut” ovat. Vastakkainasetteluiden varaan rakentuvassa populistisessa retoriikassa vastustajat määritellään tavallisesti tarkemmin kuin oma joukko¹⁶. Ihannoivan kansasuhteen ohella populismin keskeisiä elementtejä ovatkin antielitismi ja erilaiset ulossulkemisen strategiat¹⁷.

Puoluejärjestelmän perustavanlaatuisten muutosten liikkeelle panevana voimana ovat tyypillisesti kansalaisissa laajaa tyytymättömyyttä aiheuttavat yhteiskunnalliset muutokset¹⁸. Populistipuolueiden mobilisaatiolle on ominaista kyky hyödyntää yhteiskunnallisia olosuhteita: tuottaa tyytymättömyydestä ammentavaa retoriikkaa, joka palvelee poliittista aktivoitumista. Olennaista on synnyttää kansalaisille mielikuva siitä, että heidän elämäntapansa on uhattuna. Viestinnän merkitys on tässä keskeinen, sillä populistipuolueiden kannattajat eivät tavallisesti itse tee aloitetta, vaan heidät on heräteltävä.¹⁹

Lähtökohtainen oletus tässä esityksessä on, että populistinen tyytymättömyyspuhe ei ole vain pettymyksen aiheiden osoittamista vaan myös tietynlaisten ajatusmallien ruokkimista ja pyrkimystä saada kansalaiset liikkeelle populistien lupaaman muutoksen puolesta. On hyvä huomata, että otollisissakin olosuhteissa tarvitaan siis poliittista johtajuutta: muurinmurtajia, jotka muotoilevat sanoman ja saavat sen julkisuudessa läpi. Kun äänestäjät on tempaistu mukaan, on kasvavien joukkojen innostus vielä kanavoitava puolueen kannalta tuottoisaksi, vaalivoittoon vieväksi toiminnaksi. Näissä tavoitteissa onnistuminen edellyttää uskottavaa, passiivisuudesta aktiivisuuteen rohkaisevaa viestiä. Toinen tärkeä sanoma liittyy puolueen menestysmahdollisuuksiin: visio ponnistelujen onnistumisesta kannustaa mukaan²⁰. Etenkin viihteellistä politiikan julkisuutta tuottavien viestinten, kuten iltapäivälehtien, alttius populistipolitiikoiden viesteille helpottaa tässä tehtävässä onnistumista²¹.

¹⁶ Mudde 2007, 63–64.

¹⁷ Jagers & Walgrave 2007, 322.

¹⁸ Ivarsflaten 2007, 4.

¹⁹ Mudde 2004, 547–548.

²⁰ Ns. voittajan vankkurit -ilmiöstä perussuomalaisten mediajulkisuuden yhteydessä ks. Niemi 2012, 12–14.

²¹ Stewart, Mazzoleni & Horsfield 2003, 219–220; Mazzoleni 2008, 50.

Tässä luvussa kysytään, millaista oli perussuomalaisuus Timo Soinin tulkitsemana. Miten Soini mobilisoi joukkojaan vaalivaiheeseen ja houkutteli kansalaisia puolueensa riveihin? Millaista oli hänen perussuomalaista identiteettiä ja toimintakulttuuria tuottanut poliittinen johtajuutensa? Entä miten erityinen ”tapaus” Timo Soini puoluejohtajana eurooppalaisen populismintutkimuksen valossa on?

Minkä sortin populistieja?

Voidaksemme ymmärtää perussuomalaisen identiteettipolitiikan luonnetta meidän on suotava muutama ajatus sille, mitä tarkoitamme populismilla ja millaista on perussuomalainen populismi. Akateemisessa tutkimuksessa populismiin on viitattu esimerkiksi ideologiana, poliittisena liikkeenä ja poliittisena tyylinä²². Populismien määrittelyssä keskeisenä hankaluutena tutkijat ovatkin pitäneet terminologian moninaisuutta, epätarkkuutta ja laajuutta²³. Selkein yksimielisyys vallinnee siitä, että populismien ytimessä on ajatus kansan ja eliitin välisestä jännitteestä²⁴.

Populistisuus ei yksin paikanna puoluetta äärioikealle; perussuomalaiset on tästä hyvä esimerkki. Populismia esiintyy halki puoluekartan, eikä se toisaalta ole vain oppositiopuolueiden omaisuutta²⁵. Sosioekonomiselta ajattelultaan vennamalaisesta perinteestä ponnistava perussuomalainen populismi on luonteeltaan pohjoismaisia sukulaisiaan vasemmistolaisempaa mutta toisaalta arvoiltaan vasemmistopuolueita konservatiivisempaa. Tutkijat ovat määritelleet perussuomalaisen puolueen esimerkiksi keskustakonservatiiviseksi ja nationalistipopulistiseksi; tosin oikeistopopulismiin viittaavien piirteiden, kuten autoritaarisuuden, on nähty voimistuneen.²⁶

Tässä luvussa hyödynnetään kolmea toisiaan täydentävää populismien tulkintaa. Populismi ymmärretään ensinnäkin Cas Muddeen tapaan ideologiaksi, toiseksi Kurt Weylandin tapaan poliittiseksi strategiaksi ja kolmanneksi Robert S. Jansenia mukaillen keinoksi herätellä poliittista kannatusta. Muddeen ideologia-määrittely lähtee huomiosta, että populismi tulkitsee yhteiskunnan olevan jyrkästi jakautunut yhtäältä aitoon kansaan ja toisaalta korruptoituneeseen eliittiin. Tämän nojalla populistinen ideologia esittää, että politiikan tulisi olla kansan tahdon ilmausta²⁷. Weylandin lähtökohtana on se valtakapasiteetti, jota poliitikot hyödyntävät ase-

²² Vrt. Kestilä 2007, 10.

²³ Jansen 2011, 78–81; Weyland 2001, 1; Jagers & Walgrave 2007, 321; Zaslove 2008, 320; Barr 2009, 29–30; ks. myös Boomgaarden & Vliegenthart 2007, 405.

²⁴ Vrt. Mudde 2004, 543; Jagers & Walgrave 2007, 322–323.

²⁵ Mudde 2004, 549–550.

²⁶ Ruostetsaari 2011, 140–143; Mickelsson 2011, 152–153.

²⁷ Mudde 2004, 543.

maansa vahvistaakseen. Populismissa hallitsevassa asemassa on yksilö, johtajapersoona, joka populistisen strategian avulla tavoittelee (tai jo toteuttaa) pääosin organisoitumattomien seuraajien ja kansanjoukkojen tukeen perustuvaa valtaa²⁸. Jansen taas tulkitsee populismin olevan mobilisaatiokeino, joustava tapa hankkia poliittista kannatusta etenkin haastajan asemassa. Tavoitteena on kansalaisten saaminen liikekannalle eliitin vastaisella, kansallismielisellä ja ”tavallisen kansan” arvoa korostavalla retoriikalla.²⁹

Toisin kuin monet muut Euroopan populistisiksi tulkitut puolueet, perussuomalaiset ovat avoimesti ja tunnustuksellisesti populistiteja. Koska populismi on myös osa puolueen itseymmärrystä, on perussuomalaisen tarkastelu kansainvälisen populismin tutkimuksen valossa erityisen perusteltua. Kuten tässä luvussa tulemme huomaamaan, Timo Soinin perussuomalaisessa poliittisessa johtajuudessa Mudden, Jansenin ja Weylandin esittämät populismin keskeiset elementit ovat kaikki läsnä. Hänen retoriikkansa ytimessä on ajatus kansan ja eliitin kahtiajaosta. Puolueensa johtajana Soini on korostanut omaa rooliaan ja kasvattanut puoluetta ympärilleen mobilisoiden kansalaisia populistista strategiaa hyödyntäen.

Me – puhetta kansasta ja kansalle

*Perussuomalaiset on meidän puolue*³⁰.

*Perussuomalaisten voima kumpuaa kansan syivistä riveistä*³¹.

Kansasta puhuvat muutkin kuin populistipuolueiden poliitikot, mutta populistiselle politiikalle tämä puhe on elintärkeää: kaikissa populismin määrittelyissä kansaan vetoaminen on mukana. Ei ole populismia ilman sitä.³² Populistijohtajat puhuvat usein kansanomaisella kielellä ja esiintyvät ”kansan” nimissä ikään kuin tietäen vaistomaisesti, mitä kansa haluaa³³. Tavallista näille johtajille on myös toistuva läheiseen kansa-suhteeseensa viittaaminen ja huomattavaan henkilökohtaiseen kannatukseensa vetoaminen oman vaikutusvaltansa vahvistamiseksi³⁴. Keitä moraalisesti selkärankaiseksi kuvattuun kansaan tai parasiittiseksi väitettyyn eliittiin sitten kuuluu, on kysymys, johon harvoin saadaan yksiselitteistä vastausta. Populis-

²⁸ Weyland 2001, 14.

²⁹ Jansen 2011, 77, 81–82.

³⁰ Perussuomalainen 2/2011: ”Kiitos ja työ jatkuu” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

³¹ ”Vuosikatsaus ja katse uuteen vuoteen”, Ploki 31.12.2010.

³² Jagers & Walgrave 2007, 322–323.

³³ Albertazzi & McDonnell 2008, 5.

³⁴ Weyland 2001, 12–14.

tijohtajat tosin esittävät ”kansan” usein itsestään selvänä, luonnollisena joukkona, johon kuuluu valtaosa yhteisöstä³⁵.

Jotta populistisessa retoriikassa keskeinen kansa voidaan esittää sisäisesti yhtenäisenä ryhmänä, tulee osa ihmisistä jättää sen ulkopuolelle³⁶. Rakentamalla kirjoituksissaan joukon, joihin viittasi sanalla ”me”, Timo Soini loi samalla myös sen vastaparin – oli olemassa ”muuta”. Omiinsa, eli perussuomalaisiin ja väljemmin ajateltuna myös puolueen muihin mahdollisiin kannattajiin, Timo Soini liitti tavallisesti perisuomalaisiksi arkipuheessa mielletyt ominaisuudet, kuten aitouden, ahkeruuden, rehtiyden ja nöyryyden. Ilmaus, kuten ”[m]e emme pöyhkeile³⁷, sisälsi oletaman, että jotkut muut niin tekevät. ”Perussuomalaisissa sanotaan suoraan ja edestä päin, jos sanottavaa on³⁸, Soini väitti kirjoituksessaan, joka tosin vaikutti pettymyksen motivoimalta. Juoruilu ja takanapäin puhuminen olivat alarvoista käytöstä, suora puhe kunnioitettava³⁹. ”Omaan pussiin pelaajat touhuavat nyt puolueemme ulkopuolella⁴⁰, Soini jyrähti vaalivoiton aineksia summanneessa kirjoituksessaan. Viesti on tulkittavissa myös varoitukseksi; jos ei sovi joukkoon, voi joutua siitä pois.

Timo Soini kannusti omiaan vaatimattomuuteen toteamalla, että ”[y]limielisyys ei vie eteenpäin⁴¹. Hänen mukaansa perussuomalaisten arvomaailmassa yhdistyivät ”kansalliset perusarvot”, kuten yrittäminen ja työ sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus⁴². ”Kieli ja mieli on syvällä suomalaisessa sielussa⁴³, Soini kuvaili. Hän myös suorasanaisesti nimesi perussuomalaisuuden olevan ”kotimainen poliittinen aate⁴⁴. Kansallisiksi erityispiirteiksi katsottujen elementtien hyödyntämisen voisi ajatella olevan perussuomalaisten erityispiirre. Ilmiö on kuitenkin populistipuolueille tavallinen. Populismien kameleonttimainen luonne selittää sen, miksi populismi onnistuu pulpahtamaan pinnalle aina uudelleen: se sopeutuu ympäristöönsä ja ”omaksuu sen värit⁴⁵ asettuen näin kulloiseenkin maisemaan ja ottaen siitä voimaa. Samaa tekevät jossain määrin kaikki ideologiat, mutta populismille tämä on erityisen ominaista. Populistiseen viestintään kuuluu myös myyt-

³⁵ Jansen 2011, 84.

³⁶ Rydgren 2006, 7.

³⁷ Perussuomalainen 12/2010: ”Vanhat puolueet hermostuvat”, (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

³⁸ ”Omalla nimellä ja nuunalla”, Ploki 11.8.2010.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Perussuomalainen 16/2010: ”Vaalivoiton ainekset ovat kasattuna” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁴¹ ”Perussuomalaiset – aikaansa edellä”, Ploki 9.9.2010.

⁴² Perussuomalainen 12/2010: ”Vanhat puolueet hermostuvat” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁴³ ”Yhden miehen show?”, Ploki 17.8.2010.

⁴⁴ Perussuomalainen 11/2010: ”Ohjelma perustana” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁴⁵ Taggart 2000, 2.

tien, tarinoiden ja symbolien tuottaminen, ja koska niiden on resonoitava juuri kulloisenkin vaikutusalueen kanssa, ammennetaan aineksetkin sieltä.⁴⁶

Populistisille puolueille tavalliseen tapaan myös perussuomalaisista piirtyi kuva ”kansan” – ja sitä kautta ikään kuin kaikkien – puolueena. Tämä kattavuus oli kuitenkin näennäistä, sillä Timo Soini määritteli sekä omat joukkonsa että muut ryhmät vastakkainasettelun kautta. Soini esimerkiksi korosti puoluetta nostetun ”kovalla työllä ja korkealla moraalilla”⁴⁷. Tärkeitä omien ominaisuuksia olivat myös oikeudentunto, suoraselkäisyys ja luottamus⁴⁸. Soinin mukaan perussuomalaiset ovat aitoja ja teeskentelemättömiä⁴⁹; puolue oli ”itsenäisten ja itsepäisten(kin)”⁵⁰ ihmisten puolue. ”Perussuomalaiset on ryvettymätön ja velaton puolue. Meitä ei ole hämärärahalla marinoitu”⁵¹, Soini kuvaili viitaten useiden muiden puolueiden vaalirahoituksissa ilmenneisiin epäselvyyksiin. Edeltävien laatusanojen kääntäminen vastakohdikseen tarjoaa melko hyvän kuvauksen siitä, millaisiksi Soini toisaalta esitti poliittiset kilpailijansa.

Keskeistä populistisen retoriikan onnistumiselle on kyky esiintyä uskottavasti oppositiossa suhteessa valtaapitäviin⁵². Perustava lähtökohta on identifioituminen poliitikon sijasta osaksi kansaa, mikä voi tapahtua esimerkiksi kielenkäytön, puheutumisen tai elämäntapojen avulla. Eliittejä kritisoimalla populistiset johtajat samalla asettavat itsensä niiden ulkopuolelle⁵³, yhteen rintamaan pyyteettömäksi ja hyvään pyrkiväksi esittämänsä kansalaisen kanssa. Samalla tavallista on kuitenkin johtajan erityisyyden esilletuonti: vain henkilö, joka esimerkiksi visionsa tai ainutlaatuisten ominaisuuksiensa vuoksi nousee johdettaviensa yläpuolelle, näyttää voivan pelastaa kansan.⁵⁴ Puoluejohtajana, ammattipoliitikkona ja europarlamentaarikkona maisteri Timo Soinia ei voida pitää edustamansa kansan kuvana, päinvastoin: sosioekonomisesti hän kuuluu pikemminkin kritisoimaansa eliittiin. Populistijohtajan ei kuitenkaan tarvitse olla johtamansa kansan kaltainen sen paremmin sosiaalis-taloudellisilla mittareilla kuin ulkoiselta olemukseltaan. Retoriikan tehovoima ei näet ponnista vallitsevista reaali maailman olosuhteista vaan siitä, miten poliitikko tulkitsee sosiaalista konfliktia ja rakentaa puheessaan me–muut-

⁴⁶ Taggart 2000, 4, 76.

⁴⁷ Perussuomalainen 1/2011: ”Paluu arkeen” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁴⁸ Perussuomalainen 5/2011: ”Rohkene voittaa vaalit” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); ”Vuosikatsaus ja katse uuteen vuoteen”, Ploki 31.12.2010; ”Hyvä ehdokas”, Ploki 23.12.2010.

⁴⁹ Perussuomalainen 4/2011: ”Murra vanhojen puolueiden ylivalta” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁵⁰ Perussuomalainen 13/2010: ”Itsenäiseltä pohjalta vaaleihin” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁵¹ Ibid.

⁵² Barr 2009, 32.

⁵³ Bos et al. 2011, 187.

⁵⁴ Albertazzi & McDonnell 2008, 5.

asetelmaa⁵⁵. Tärkeintä on, että kohderyhmään kuuluvien kansalaisten ongelmia ratkotaan heidän ehdoillaan ja heidän arvomaailmastaan käsin.⁵⁶

Populistipuolueiden lähtökohta on ajatus itsestään todellisina demokraatteina, jotka haluavat palauttaa kansalle suvereniteetin. Tämä edellyttää vallan riistämistä korruption tahrimiksi kuvatuilta ammattipoliitikoilta, erilaisilta eliiteiltä ja hallitsevalta luokalta – olivatpa nämä sitten paikallisia hallitsijoita tai ”Brysselin herroja”. Koska muut, ei populistien hellimä kansa, ovat syypäitä vallitsevaan rappiotilaan, tulee kansalle antaa sille kuuluva ääni ja voima populistisen johtajan ja puolueen avulla.⁵⁷ On hyvä huomata, että populistit eivät halua muuttaa kansaa sinänsä vaan sen statusta järjestelmässä. He katsovat puhuvansa sorrettujen puolesta ja haluavat saattaa massat tietoisiksi asemastaan muuttamatta kuitenkaan näiden arvoja tai elämäntapaa.⁵⁸

Kohti hyvää perussuomalaisuutta

*Politiikassa ei pidä hermostua. Voitat naurun, voitat asian. Menetät malttisi, häviät asian*⁵⁹.

*Meitä yritetään provosoida monin tavoin*⁶⁰.

*Kannattaa miettiä mitä sanoo ja etenkään sitä, minkä jättää sanomatta. Silence is golden*⁶¹.

Puheenjohtaja Timo Soinin *Perussuomalainen*-lehteen laatimissa kirjoituksissa korostui pyrkimys sosiaalistaa puolueen kannattajia poliittiseen toimintaan. Mukana oli vahvaa identiteettipoliittista puhetta, mutta myös joukkojen käytöksen ruotimista ja siihen puuttumista. Soini väitti, ettei ”käy inttämään” tai ”opettamaan”⁶², mutta otti puolueväkeensä kuitenkin ohjaavan roolin. Hän totesi puheenjohtajuuden vaativan muiden ominaisuuksien lisäksi ”äärimmäistä kärsivällisyyttä”⁶³. Soini nuhteli joukkojaan ja jopa rankaisi ja palkitsi vaalipiirejä epäämällä ja suomalla henkilökohtaista kampanja-apuaan sen mukaan, miten sopuisasti asioita missäkin

⁵⁵ Barr 2009, 32.

⁵⁶ Mudde 2004, 559–560, ks. myös Weyland 2001, 15.

⁵⁷ Albertazzi & McDonnell 2008, 4–5, ks. myös Jagers & Walgrave 2007, 322; Jansen 2011.

⁵⁸ Mudde 2004, 546–547.

⁵⁹ ”Perussuomalaiset – aikaansa edellä”, Ploki 9.9.2010.

⁶⁰ Perussuomalainen 12/2010: ”Vanhat puolueet hermostuvat” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini). Myös esim. lausahdus ”Ei pidä provosoitua, kun provosoidaan” (”Ei pidä provosoitua tai ehkä sittenkin”, Ploki 24.10.2010).

⁶¹ ”Oppia vaalikentiltä”, Ploki 21.3.2011.

⁶² ”Yhden miehen show?”, Ploki 17.8.2010.

⁶³ Perussuomalainen 4/2011: ”Murra vanhojen puolueiden ylivalta” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

päin hoidettiin⁶⁴. Hän kirjoitti katsovansa tarkasti sen, miten aikansa vaalikierroksella jakaa ja ilmoitti aloittavansa kiertueen Satakunnan piiristä, koska siellä ehdokkaat oli asetettu kitinöittä⁶⁵. Joukkojaan kaitseva Soini esiintyi toisinaan kuin pitkämielinen, lastensa riitoja sovittava isä, joka palkitsi katraastaan niitä, jotka eivät kiukutelleet. Hän otti myös rohkaisijan roolin muistuttaessaan, että perussuomalaisten pitää ”uskaltaa voittaa” vaalit.⁶⁶

”Me emme halveksi ketään. Jokainen ihminen ja jokainen elämä on arvokas”⁶⁷, Timo Soini kirjoitti *Puheenjohtaja*-palstalla alkuvuodesta 2011. Oliko pyrkimyksenä kirkastaa perussuomalaisten kuvaa hyvien ihmisten joukkona vai varoittaa kasvavia kannattajajoukkoja ylilyönneistä? Puheenjohtajan roolissaan Soini pyrki toistuvasti hillitsemään kannattajiaan muistuttaen esimerkiksi, että ”[e]päterve kilpailu, kuume ja kyräily”⁶⁸ jarruttavat puoluekokonaisuuden menestystä eikä ”inttäminen” kilpailijoiden kanssa edes johtanut mihinkään⁶⁹. ”Huomio omaan tekemiseen”, Soini vaati. Hän kannusti ehdokkaita kisaamaan keskenäänkin rakentavassa hengessä ja suositteli välttämään oman puolueen ehdokkaiden haukkumista⁷⁰. ”Minulle on turha soitella, että nyt se ehdokas teki sitä ja tätä. Minua kiinnostaa mitä sinä teet”⁷¹, Soini latasi. Soinin kirjoitusten perusteella tunnelma kentällä nousi puolueen voiton näyttäessä entistä todennäköisemmältä. Puheenjohtaja vaikuttaakin kantaneen huolta joukkojensa ajautumisesta vaalivoiton vaarantaviin ja puolueen mainetta tahraviin ylilyönneihin.

Timo Soinin mukaan oli muutama perusasia, jotka kaikkien oli syytä muistaa. Niihin kuuluivat jokaisen ihmisen arvon ja ainutlaatuisuuden tunnustaminen ja toisten kunnioittaminen⁷². Puolueväki sai Soinilta toistuvasti ohjeita hyvään käytökseen, kuten kehotuksia puhaltaa yhteen hiileen ja käsitellä tehtyjä virheitä oikeaoppisesti. Soini korosti omistautumisen, lojaalisuuden ja kunnioituksen merkitystä ja asetti henkilökohtaisen antaumuksellisuutensa esikuvaksi. Hänen mukaansa puolueen johtaminen vaati

⁶⁴ Perussuomalainen 14/2010: ”Haaste ehdokkaille” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁶⁵ Perussuomalainen 16/2010: ”Vaalivoiton ainekset ovat kasattuna” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁶⁶ Esim. Perussuomalainen 11/2010: ”Ohjelma perustana” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 15/2010: ”Omaishoito on kynnyskysymys” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 16/2010: ”Vaalivoiton ainekset ovat kasattuna” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 4/2011: ”Murra vanhojen puolueiden ylivalta” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 5/2011: ”Rohkene voittaa vaalit” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁶⁷ Perussuomalainen 4/2011: ”Murra vanhojen puolueiden ylivalta” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁶⁸ Perussuomalainen 16/2010: ”Vaalivoiton ainekset ovat kasattuna.” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁶⁹ Perussuomalainen 12/2010: ”Vanhat puolueet hermostuvat” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁷⁰ Perussuomalainen 11/2010: ”Ohjelma perustana” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); ”Oppia vaalikentiltä”, Ploki 21.3.2011; ”Myllerrystä meillä ja muualla”, Ploki 15.3.2011.

⁷¹ Perussuomalainen 2/2011: ”Kiitos ja työ jatkuu” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁷² Perussuomalainen 11/2010: ”Ohjelma perustana” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

”täydellistä uskollisuutta ja täyttä sitoutumista”⁷³. Soini perusteli omalla, esikuvalliseksi katsomallaan käytöksellä sen, että edellytti paljon myös muilta: ”Vaadin ehdokkailtamme paljon, koska annan itse kaikkeni”⁷⁴. Kampanjoinnissa Soini kuvasi painavansa raastasti ”loppuun asti” tietäen omien tukevan⁷⁵. Hän piiskasi joukkojaan ahkeruuteen, ihasteli ehdokkaiden tekevän ”rajusti töitä” ja kiitteli tomeria talkoolaisia, mutta ilmoitti samaan hengenvetoon vaativansa lisää. Jokaisen oli tunnettava velvollisuutensa.⁷⁶ Eri-tyisessä arvossa oli pyyteettömyys, puolueen edun laittaminen oman edun edelle⁷⁷.

Populistisen puolueen johtaminen näyttäytyy aineiston valossa nuorallatanssina kahtalaisten tavoitteiden paineessa. Mukaan oli saatava jokainen mahdollinen äänestäjä ja vauhtia oli pyrittävä kasvattamaan vaaleihin asti. Kannatuksen lähdettyä huikeaan kasvuun pahimpana uhkana näyttäytyivät omat joukot. Kuten Soini totesi, voitto tulee, jos oma väki ei sitä pilaa⁷⁸. Vaikeasti hallittavalta näyttänyt dynamiikka syntyi taiteilusta, jossa Soini pyrki yhtäältä tempaisemaan joukot barrikadeille ja toisaalta opastamaan nämä tiettyä käytösnormistoa ja pelisääntöjen noudattamista edellyttävään puolue toimintaan.

Aina toisinaan Timo Soini perusteli kirjoituksissaan omaa johtamistaapaansa. Tämä voidaan katsoa osaksi identiteettityötä, puoluejohtajana Soini ikään kuin puhui todeksi perussuomalaista puheenjohtajuutta, jossa hän otti vapauden ohjata joukkojensa käytöstä isällisen nuhtelevasti.

*Puheenjohtajan on oltava samalla kertaa sekä luja että lempeä. Puoluetta on johdettava, ja tällöin ei voi olla kaiken aikaa jokaiselle mieliksi. On oltava johdonmukainen ja oikeudenmukainen. Puheenjohtajan onnistumisesta päätetään puoluekokouksessa. Sen tuki on ollut tuntuva ja tätä saamaani valtaa olen käyttänyt.*⁷⁹

⁷³ Perussuomalainen 4/2011: ”Murra vanhojen puolueiden ylivalta” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁷⁴ Perussuomalainen 14/2010: ”Haaste ehdokkaille” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁷⁵ ”Nyt alkaa todellinen kannatusmittaus”, Ploki 5.4.2011.

⁷⁶ Perussuomalainen 12/2010: ”Vanhat puolueet hermostuvat” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 10/2010: ”Vanhojen puolueiden vuodeosasto” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 13/2010: ”Itsenäiseltä pohjalta vaaleihin” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 2/2011: ”Kiitos ja työ jatkuu” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 6/2011: ”Lämmin kiitos” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁷⁷ Perussuomalainen 11/2010: ”Ohjelma perustana” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁷⁸ Perussuomalainen 13/2010: ”Itsenäiseltä pohjalta vaaleihin” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁷⁹ Perussuomalainen 16/2010: ”Vaalivoiton ainekset ovat kasattuna” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini), ks. myös 13/2010; ”Kolme päivää elämää”, Ploki 1.9.2010.

Auktoriteettinsa tueksi Soini vetosi tämän tästä pitkään johtajakauteensa: hän oli ollut yli 13 vuotta mukana ja tiesi siksi asiat.⁸⁰ Hän väitti johtavansa puoluetta kannattajien toivomalla tavalla: perussuomalaiset ”vaativat puheenjohtajalta johtajuutta”⁸¹. Populistista johtajuutta koskevan tutkimusten valossa Soini lie-nee oikeassa. Populistiseen puoluejohtajuuteen näyttää kohdistuvan erityisiä odotuksia. Vaikka näiden puolueiden kannattajat haluavat tulla kuulluiksi tärkeissä asioissa, he odottavat ennen kaikkea johtajuutta. Populistipuolueiden kannattajat suosivat johtajia, jotka ikään kuin luontaisesti tietävät heidän tuntosensa ja toiveensa sen sijaan, että ”kuuntelisivat” kansaa.⁸²

Muut – vastakkainasettelut ja tyytymättömyys käyttövoimana

Poliittiset vastustajat ja erilaiset tyytymättömyyttä aiheuttavat asiat, ilmiöt ja instituutiot ovat populistipuolueiden retoriikassa keskeisiä. Vastustuksen ja kritiikin kohteet voivat eri maissa ja erilaisissa asiayhteyksissä olla erilaisia, mutta esimerkiksi EU-vastaisuus on tavallista nykyisissä oikeistopopulistisissa puolueissa⁸³. Myös Timo Soinin vastakkainasetteluille rakentunut retoriikka havainnollisti uhkakuvien kautta, miksi perussuomalaisten pitäisi päästä valtaan. Tässä antielitismistä voimaa hakevassa ajattelussa keskeistä on jako yhtäältä niihin, joilla on valtaa, ja toisaalta niihin, joilla ei ole. Näiden erontekojen tavoitteena on poliittisen kannatuksen hankkiminen tyytymättömyydestä ammentavan poliittisen puheen avulla⁸⁴.

Keskeinen Euroopan populistisia nykypuolueita yhdistävä tekijä on torjuva suhtautuminen maahanmuuttoon. Myös perussuomalaiset on puolueena pikemmin yksi- kuin monikulttuurisuuden puolesta. Suomalaisten hyvinvoinnin korostetaan olevan ensisijaista, eikä maahanmuutto saisi sitä vahingoittaa.⁸⁵ Maahanmuuttopolitiikkaan liittyvän tyytymättömyyden mobilisointi on eurooppalaisittainkin ollut oikeistopopulististen puolueiden valtti: siinä onnistuminen on näyttänyt olevan jopa niiden menestymisen edellytys⁸⁶. Vaikka kannatusta on kerätty myös esimerkiksi talous- ja ympäristöpolitiikkaa kritisoidessa, juuri maahanmuuttovastaisen mielialan tuottamisessa ja hyödyntämisessä populistipuolueet ovat olleet kilpaili-

⁸⁰ Esim. Perussuomalainen 16/2010: ”Vaalivoiton ainekset ovat kasattuna” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); ”Kovat lukemat”, Ploki 24.9.2010; ”Omalla nimellä ja nuunalla”, Ploki 11.8.2010.

⁸¹ Perussuomalainen 13/2010: ”Itsenäiseltä pohjalta vaaleihin” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁸² Mudde 2004, 558.

⁸³ Mudde 2007, 159; Fitzgibbon & Guerra 2010, 274–275.

⁸⁴ Vrt. Barr 2009, 31–32. Ks. myös Arter 2010, 489, vrt. Helander 1971, 18.

⁸⁵ Arter 2010, 497–499; Ruostetsaari 2011, 139–140.

⁸⁶ Ivarsflaten 2007, 14, 18.

joitaan vahvempia⁸⁷. Timo Soini ei tässä luvussa tarkastellussa viestinnässään kuitenkaan käsitellyt maahanmuuttoa muutamaa yksittäistä, neutraaliksi tulkittavaa kommenttia enempiä. Näin oli siitä huolimatta, että hän itsekin ennakoி aineiston ensimmäisessä blogitekstissään maahanmuutosta vaaliteemaa, koska ”se kiinnostaa kansaa”⁸⁸.

Yhteiskuntasuhteiden jännitteisyyttä ja erilaisten ryhmien intressien vastakohtaisuutta korostavat tulkinnat ovat populistijohtajille hyödyllisiä, koska dramatisointi palvelee puolueen kannatuksen herättelemistä⁸⁹. Samalla ajatus yhteisistä vihollisista synnyttää me-henkeä ja luo tunnetta dynaamisesta tilanteesta, jossa puolue taistelee tietään kohti voittoa. Tällaista jännitettä, eräänlaista perussuomalaiset vastaan muu maailma -ajattelua Soini rakensi ja havainnollisti kirjoituksissaan monin tavoin.⁹⁰ Hän viittasi usein puolueensa kokemaan huonoon kohteluun ja siihen, miten perussuomalaisten nouseva kannatus oli hermostuttanut kilpailijat⁹¹.

*Lyöntejä tulee, se on luonnollista. Iskukestävyyttä pitää olla.*⁹²

*Perussuomalaiset ovat luupin alla. Altavastaajan, underdogin, osa on sopiva.*⁹³

*[O]le hyvilläsi, jos rehellinen toimintasi kerää myös vastustusta*⁹⁴.

*Mitä kovempi on kannatus, sitä kovempi on myös vastustus*⁹⁵.

Soini toisteli pitkin kampanjaa havaintoaan, että perussuomalaisia peloteltiin ja lannistettiin väitteillä puolueen kannattajien alhaisesta vaaliosallistumisesta ja sillä, että ”Soinia voi äänestää vain Uudellamaalla”⁹⁶. Paitsi yhteisen vihollisen osoittaminen, Soinin tavoitteena saattoi olla myös oman roolinsa korostaminen. Hän näet tuli samalla muistuttaneeksi siitä, miltä asiat ulospäin näyttävät: puheenjohtajansa

⁸⁷ Ivarsflaten 2007, 10–15; Fitzgibbon & Guerra 2010, 279.

⁸⁸ ”Vaaliteemoja”, Ploki 22.7.2010.

⁸⁹ Albertazzi 2007, 335.

⁹⁰ Vastakkainasetteluista ks. Perussuomalainen 12/2010: ”Vanhat puolueet hermostuvat” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 14/2010: ”Haaste ehdokkaille” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 2/2011: ”Kiitos ja työ jatkuu” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 5/2011: ”Rohkene voittaa vaalit” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini), ks. yhteishengestä myös esim. Perussuomalainen 16/2010: ”Vaalivoiton ainekset ovat kasattuna” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁹¹ Perussuomalainen 14/2010: ”Haaste ehdokkaille” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁹² Perussuomalainen 2/2011: ”Kiitos ja työ jatkuu” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁹³ ”Myllerrystä meillä ja muualla”, Ploki 15.3.2011.

⁹⁴ Perussuomalainen 12/2010: ”Vanhat puolueet hermostuvat” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁹⁵ Perussuomalainen 3/2011: ”Pääministeri- ja eduskuntavaalit” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁹⁶ Perussuomalainen 15/2010: ”Omaishoito on kynnyskysymys” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

mukana puolue nousee tai kaatuu.⁹⁷ Soini alleviivasi kannattajilleen vakiintuneiden vallassaolijoiden yrittävän katkaista perussuomalaisten nousukiidon kaikki keinoin. Tilanne vaatikin ”kylmäpäisyyttä”⁹⁸, sillä ”harhauttajat”⁹⁹ olivat liikkeellä. Esimerkiksi internetin keskustelupalstoilla perussuomalaisia mollaavien hän esitti itse asiassa vain pelaavan perussuomalaisten pussiin ”omalla rujolla tavallaan”¹⁰⁰. Soini sivalteli ankarasti poliittisia vastustajia kirjoituksissaan, mutta tulkitsi näiden perussuomalaisiin kohdistaman kritiikin olevan epäreilu osoitus alhaisesta moraalista ja huonoista käytöstavoista. Omiaan Soini kannusti silti sietämään kritiikkiä. Vaalin voittamiseksi ei pitänyt provosoitua vaan säilyttää maltti, kestää painetta ja ottaa iskut vastaan.¹⁰¹

Missä EU, siellä Soini

*Tulee niin kovat ajat, että rotat tutisevat siltojen alla*¹⁰²

Länsieurooppalaisessa puoluejärjestelmässä euroforia, innostuneen myönteinen suhtautuminen yhdistymiskehitykseen, on ollut tavallista. Tämän valtavirran haastajiksi ovat nousseet yhdistymiseen epäluuloisesti suhtautuvat ja syvenevää integraatiota vastustavat Euroopan lukuisat populistipuolueet. Kaikki euroskeptiset puolueet eivät silti ole populistisia eivätkä kaikki populistiset puolueet euroskeptisiä.¹⁰³ Perussuomalaisten politiikassa EU-kriittinen asenne on yhtä kaikki ollut vakiintunut elementti, vaikka erityisen näkyvä ja hyödyllinen vaalikamppailun väline siitä tuli kevään 2011 eduskuntavaaleissa¹⁰⁴.

Tutkijat ovat selittäneet populismin nousua erilaisilla olosuhdetekijöillä. Populismi onkin saanut kannatusta tilanteissa, joita leimaavat erilaiset yhteiskunnalliset epävarmuus- tai muutostekijät, kuten työttömyyden, maahanmuuton ja rikollisuus-

⁹⁷ Perussuomalainen 14/2010: ”Haaste ehdokkaille” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 15/2010: ”Omaishoito on kynnyskysymys” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 1/2011: ”Paluu arkeen” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 2/2011: ”Kiitos ja työ jatkuu” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁹⁸ Perussuomalainen 12/2010 ”Vanhat puolueet hermostuvat” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Perussuomalainen 12/2010: ”Vanhat puolueet hermostuvat” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 2/2011: ”Kiitos ja työ jatkuu” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); ks. myös ”Oppia vaalikentiltä”, Ploki 21.3.2011; ”Vaalivankureiden vetäjät ja työntäjät”, Ploki 27.3.2011; ”Äänestysinto nousee”, Ploki 5.9.2010; ”Yhden miehen show”, Ploki 17.8.2010.

¹⁰² ”Missä EU siellä ongelma”, Ploki 16.11.2010.

¹⁰³ De Vries & Edwards, 2009, 6; Fitzgibbon & Guerra 2010, 275.

¹⁰⁴ Vrt. Niemi 2012, 12–14, ja ks. tämän teoksen luku ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensukseen”.

den kasvu tai nopea yhteiskunnallinen rakennemuutos, johon kaikki eivät koe pääsevänsä mukaan.¹⁰⁵ Kuten Voitto Helander jo 1970-luvun tutkimuksessaan esitti, populistiset puolueet ovat useimmissa tapauksissa nousseet olosuhteissa, joissa kansalaiset ovat kokeneet poliittisen identiteettinsä ja vaikutusmahdollisuuksiensa olleen uhattuina. Näin oli esimerkiksi taloudellisen ja poliittisen modernisaation aikana. Perussuomalaisten edeltäjän Suomen maaseudun puolueen (SMP) nousun taustalla keskeinen selittävä tekijä olikin siirtyminen agraariyhteiskunnasta kohti teollista urbaania, yhteiskuntaa.¹⁰⁶ Vaikeat ajat ja epävarmuus tarjoavat tilaisuuden kritisoida valtaapitäviä, ja tätä mahdollisuutta populistipoliitikot ovat osanneet hyödyntää. Perussuomalaisten retoriikassa suomalaisten itsemääräämisoikeutta ja identiteettiä uhkaaviksi tekijöiksi on esitetty esimerkiksi EU-jäsenyys ja myös entistä liberaalimpi arvoilmasto.

Yksittäisistä asiakysymyksistä EU:n talouskriisi oli Timo Soinin kirjoituksissaan useimmin käsittelemä kysymys¹⁰⁷. Talouskriisi ja sen hoito oli myös tiedotusvälinejulkisuudessa koko vaalikevään puhuttanein aihe¹⁰⁸. Taloudellinen epävarmuus ja keskustelu Suomen maksettaviksi tulevista tukisummista antoivat perussuomalaisille haastajina tilaisuuden kritisoida tiiviin EU-yhteistyön kannattajia. Soinin viesti kuului, että kansa sai maksaa, mutta ei päättää,¹⁰⁹ olipa kyse sitten taloudesta tai vaikkapa Turkin mahdollisesta EU-jäsenyydestä: ”Herrat ovat puolesta ja kansa vastaan. Ja kansalta ei kysytä. Ei miltään kansalta.”¹¹⁰ Soinin lähtökohtana oli ajatus kansansuvereniteetista. Hänen mukaansa vain muista kansoista erillisellä kansakunnalla, suvereenilla kansalla itsellään, on ”ikuinen ja rajoittamaton oikeus päättää aina vapaasti ja itsenäisesti kaikista omista asioistaan”¹¹¹. Koska Soini katsoi EU:n asettavan maan itsenäisyyden vaakalaudalle, hän puolueineen vaati lainsäädäntö- ja budjettivallan pitämistä kotimaassa¹¹². Populismille keskeinen ajatus kansan suuresta ja suorasta vaikutusvallasta näyttäytyi Euroopan unionin yhteydessä uhatulta. Soini olikin EU-kritiikissään kansainvälisestä keskustelusta tutuksi tulleilla linjoilla kuvatessaan EU:n byrokrattisena, vaaleilla valitsemattoman virka-

¹⁰⁵ Populismien nousua ja menestystä eri näkökulmista ovat käsitelleet esim. Golder 2003; Widfeldt 2000 & 2008; Rydgren 2004; Pauwels 2010; Mudde 2007; Kestilä 2006; ks. myös Pedahzur & Brichta 2002; Helander 1971.

¹⁰⁶ Helander 1971, 16; ks. myös De Vries & Edwards 2009, 8.

¹⁰⁷ Esim. ”Pari sanaa budjetista ja Slovakiasta”, Ploki 19.8.2010; ”Hölmöilyä hölöstööpissä”, Ploki 7.9.2010; ”Irlanti seuraava Kreikka?”, Ploki 16.9.2010; ”Kreikka ja Kanada”, Ploki 29.11.2010; ”Missä EU, siellä ongelma”, Ploki 16.11.2010; ”Everybody knows, Portugal goes”, Ploki 24.3.2011.

¹⁰⁸ Ks. tämän teoksen luku ”Vaalikevään media-agenda”.

¹⁰⁹ Esim. ”Missä EU, siellä ongelma”, Ploki 16.11.2010.

¹¹⁰ ”Kansainvälistä politiikkaa”, Ploki 29.9.2010.

¹¹¹ ”Vaalit kerrallaan”, Ploki 2.12.2010.

¹¹² ”Kansainvälistä politiikkaa”, Ploki 29.9.2010.

mieseliitin vallankäytön areenana.¹¹³ Tämä asetelma loukkasi hänen mukaansa kansalle kuuluvaa jakamatonta oikeutta päättää itse asioistaan.

Koska euroskeptisiä puolueita on sekä puoluekartan vasemmalla että oikealla laidalla, on myös niiden esittämässä EU-kritiikissä eroja. Oikeistopuolueet ovat painottaneet kansansuvereniteetti-ajattelua ja kansallisen identiteetin merkitystä, vasemmistossa taas on vastustettu syvenevää integraatiota sen neoliberaalin luonteen ja siihen yhdistetyn taloudellisen epävarmuuden perusteella¹¹⁴. Soinin kritiikissä oli elementtejä molemmista. Näyttääkin siltä, että perussuomalaisten tarkentumaton sijainti vasemmisto–oikeisto-akselilla antoi puolueelle liikkumavaran kritisoida harjoitettua EU-politiikkaa useista eri lähtökohdista.

Vallassa marinoituneet itsensä ylentäjät – vihreät

*Vihreiden kaapinpäältä huutelu iskee karvat pystyyn*¹¹⁵.

Yksittäisistä kilpailevista puolueista vihreät oli perussuomalaisten identiteetti-poliittisessa työssä hyödyllisin. Vihreiden arvomaailmaa ja tavoitteita omista lähtökohdistaan tulkiten Timo Soini rakensi kuvauksen vihreiden tavoittelemasta yhteiskunnasta, jossa monet perussuomalaiselle kansalle tutut ja hyväksi havaitut asiat olisivat toisin. Kritiikin ytimessä oli ajatus, että vihreiden dominoimassa maailmassa kansalainen ei voisi enää vaikuttaa asioihinsa. Tärkeä peruste perussuomalaisten äänestämiseksi olikin vihreiden edustaman vaaran torjuminen. Soinin identiteettipolitiikassa vihreät oli hyvä vihollinen: niin erilainen, että puoluetta oli mahdollista kritisoida vailla pelkoa äänestäjien hermostuttamisesta. Soini vaikutti luottavan tämän vastakkainasettelun hyödyllisyyteen. ”Vihreät”, hän kirjoitti, ”[v]oitte olla varma, että viestinne meni perille. Perussuomalaisten kannattajat lähtevät liikkeelle.”¹¹⁶

Timo Soinin mukaan vihreät edellyttivät kaikkien toimivan tavalla, jonka tämä ympäristöä ja liberaalia ajattelua markkinoiva, kansalaisten arkitodellisuudesta piittaamaton ja vieraantunut puolue katsoi parhaaksi. ”Vihreässä ihanneyhteiskunnassa ei ole läskiniskaisia taksikuseja eikä tupakoivia siivoojia saati turkistarhaajia ja ralliautoilijoita”¹¹⁷, hän konkretisoi. Soini esitti perussuomalaisten

¹¹³ Ks. Fitzgibbon & Guerra 2010, 275–277.

¹¹⁴ de Vries & Edwards 2009, 6, ks. myös Kriesi 2007, 86.

¹¹⁵ ”Kateudesta vihreät vihreät”, Ploki 10.8.2010.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

edustavan tavallista suomalaista kansanmiestä ja -naista ja puolustavan tämän itsemääräämisoikeutta, mitä esimerkiksi autoiluun, ulkomaanmatkoihin ja syömiseen tuli¹¹⁸. Vihreät taas perusteli ilmastonmuutoksella verojen korottamista, tietulleja ja lihansyönnin paheksumista, vaikka Soinin mukaan varmuutta ihmisen osuudesta ilmastonmuutokseen ei edes ollut¹¹⁹.

Etenkin kahdessa vaalikampanjan alkuvaiheessa kirjoittamassaan peräkkäisessä blogi-kirjoituksessa Timo Soini hyökkäsi voimakkaasti vihreitä vastaan. Hän syytti puoluetta omahyväisyydestä ja kokoomuksen myötäilystä sen ”puisto-osastona”¹²⁰. ”Vihreä elitismi pitää Suomen kansaa tyhmänä”, Soini latasi, ja puolusti ”itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta”, vihreille hänen mukaansa vanhanaikaisiksi käyneitä arvoja.¹²¹ Vihreiden käsittely auttoi Soinia konkretisoimaan kannattajilleen perussuomalaisten linjaa ja kirkastamaan kuvaa puolueensa ominaislaadusta. Hän esitti puolueet toistensa vastakohtina: vihreät edustivat kaikkea sitä, mitä perussuomalaiset eivät olleet. Vihreät olivat kateellisia ja ylimielisiä norsunluutornissa eläviä elitistejä, jotka pitivät itseään muita parempina. ”Perussuomalainen on yhtä arvokas kuin kaikki muutkin ihmiset. Edes vihreä ihminen ei ole arvokkaampi”¹²², Soini ivasi. Hänen mukaansa valtaan rakastuneet vihreät toimivat fariseusten lailla: vahtivat kansalaisten tekemisiä, mutta istuivat itse ydinvoimamyönteisessä hallituksessa¹²³.

Vaalikamppailun käynnistyessä näytti todennäköiseltä, että vihreistä tulisi Soinin argumentaatiossa perussuomalaisen itseymmärryksen keskeinen vastinpari. Näin ei kuitenkaan käynyt. Tähän on todennäköisesti ainakin kaksi keskeistä syytä. Ensinnäkin Soinin viesti vihreiden ja perussuomalaisten arvomaailman perustavista eroista oli jo läpäissyt mediakentän, ja selväksi oli käynyt, etteivät puolueet mahtuisi samaan hallitukseen. Toisaalta perussuomalaiset kasvoi ulos vihreisiin rinnastuvasta kokoluokasta. Vielä syyskuun alussa Soini asemoi puolueensa ”keskisarjaan”¹²⁴. Gallupien sittemmin kertoessa perussuomalaisten kannatuksen kasvusta myös kampanjaa kohdistettiin uudestaan. Pian Soinin oli tarkoituksenmukaisempaa ottaa kohteekseen kolme suurinta puoluetta, joihin perussuomalaiset kannatusmittauksissa jo vertautui.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ ”Ilmastosta ja intistä”, Ploki 1.10.2010.

¹²⁰ ”Kataisen vihreä lempipuolue”, Ploki 31.7.2010.

¹²¹ ”Kateudesta vihreät vihreät”, Ploki 10.8.2010.

¹²² Ibid.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ ”Äänestysinto nousee”, Ploki 5.9.2010.

Korruptoituneet ”vanhat puolueet” ja mätä mediaeliitti

Nykyinen valtapuolueiden rämettynyt moraalittomuus ja rappio vaativat selkeää vaihtoehtoa.¹²⁵

Jos ja kun he haukkuvat meitä, kannatus nousee. Se kai nousisi jos he kehuisivat meitä. Meistä he eivät voi puhumattakaan olla. Antaa vanhojen puolueiden kipuilla ja hakea taktiikkaansa.¹²⁶

Koska populistinen politiikka ei kytkeydy tiettyyn luokkaintressiin, sen kannattajakunnalle ei ole osoittaa myöskään luokkaperustaista identiteettiä. Populisti-puolueet joutuvat näin perustelemaan oman tarpeellisuutensa ja toisaalta kilpailijoidensa joutavuuden muilla syillä, tavallisesti kulloistenkin vallassaolijoiden virheillä ja väärinkäytöksillä. Koska populismilla ei ole muille ideologioille ominaisia ehdottomia ydinarvoja, on populismia toisaalta mahdollista hyödyntää hyvinkin erilaisten tavoitteiden ajamisessa¹²⁷.

Timo Soini niputti poliittiset vastustajansa toistuvasti termin ”vanhat puolueet” alle. Tällä hän viittasi kolmeen suurimpaan puolueeseen, eli kokoomukseen, keskustaan ja sosiaalidemokraatteihin. Perussuomalaisten keskeinen kampanjasanoma oli näiden puolueiden ”ylivallan” murtaminen, mihin Soinikin kirjoituksissaan usein viittasi. Tavallisesti puhe vanhoista puolueista jatkui viittauksella näiden ”myötäjuoksijoihin”, joilla Soini tarkoitti pienempiä puolueita tai ”valtamediaa”.¹²⁸

Timo Soinin retoriikassa vastakkainasettelut olivat toisinaan melko abstrakteja, hän esimerkiksi vaati ”ihmisen” laittamista ”rahan ja yhteiskunnan” edelle¹²⁹. Toisinaan taas vastapuoli oli jopa henkilöity; Soini kritisoi esimerkiksi ”vuodeosaston” poliitikkoja Paavo Lipposta, Paavo Väyrystä ja Sauli Niinistöä¹³⁰. Mielikuvaa heikoista kilpailijoista Soini rakensi myös viittaamalla ”väsyneisiin voimiin”¹³¹. Kilpailuviin puolueisiin kohdistunut kritiikki sai voimaa etenkin vaalirahakohusta. ”Vanhojen puolueiden vaaliraharappio rehoittaa, eikä loppua näy”¹³², Soini hersytteli.

¹²⁵ Perussuomalainen 11/2010: ”Ohjelma perustana” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

¹²⁶ Perussuomalainen 1/2011: ”Paluu arkeen” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

¹²⁷ Vrt. Taggart 2010, 3–4.

¹²⁸ Ks. esim. Perussuomalainen 14/2010: ”Haaste ehdokkaille” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 1/2011: ”Paluu arkeen” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 2/2011: ”Kiitos ja työ jatkuu” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini); Perussuomalainen 4/2011: ”Murra vanhojen puolueiden ylivalta” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

¹²⁹ Perussuomalainen 11/2010: ”Ohjelma perustana” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

¹³⁰ Perussuomalainen 10/2010: ”Vanhojen puolueiden vuodeosasto”, (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

¹³¹ Perussuomalainen 4/2011: ”Murra vanhojen puolueiden ylivalta” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

¹³² ”Kovat lukemat”, Ploki 24.9.2010.

Hänen tulkintansa mukaan näitä puolueita vaivasi paitsi moraalinen rappio myös vallantäyteys, valtaan tottuminen ja vallassa roikkuminen. ”Vanhat puolueet ovat rypeneet vaalirahasotkuissaan – – kaksi niistä nauttii vallan makeudesta ja kolmas odottaa komerossa vuoroaan”¹³³, Soini maalaili.

Vastakkainasettelut tarjosivat harvinaisen tirkistysaukon siihen, millaiset ihmisryhmät jäivät perussuomalaisen kansa-käsitteen ulkopuolelle. Siinä missä Soinin nuoriksi ja radikaaleiksi kutsumat kilpailevien puolueiden puheenjohtajat keskittyivät ”homorummutukseen”, lupasi perussuomalaiset ”kansan syville riveille” – jota moinen ”kotkotus ei kiinnosta tipan vertaa” – vapautta jatkossakin elää perinteisten tottumustensa mukaan¹³⁴. Vaikka kirjoitukset sisälsivät niukasti viittauksia siihen, keitä tarkemmin määrittelemätön kansa käsitti, kävi selväksi ainakin se, etteivät seksuaalivähemmistöt tai heidän oikeuksiaan edistämään pyrkineet olleet kohderyhmää.

Populistisessa retoriikassa valtaapitävien kuvataan tyypillisesti nauttivan kohutuuttoman suurta ja perusteetonta kontrollivaltaa suhteessa kansan oikeuksiin ja hyvinvointiin¹³⁵. Antielitismien nimissä kampanjoivien puolueiden keskeinen väite on, että valtaapitävät ovat epäonnistuneet kansalaisten tarpeisiin vastaamisessa¹³⁶. Tämä perustelee muutoksen välttämättömyyden. Soini ja perussuomalaisten kampanjatiimi osuivat ajan hermoon nostaessaan muutosten vaatimisen keskeiseksi tavoitteekseen, sillä vaalien jälkeen toteutettu tutkimus osoittaa juuri muutosten saamisen jämähtäneeksi koettuun puoluekenttään olleen keskeinen syy äänestää perussuomalaisia¹³⁷. Tämän vaikuttimen läpilyöntiä todennäköisesti edesauttoi perussuomalaisten oma aktiivisuus asiassa.

Vaikka perussuomalaiset on kilpailijoihinsa verrattuna nuori puolue, oli sillä takanaan jo vuodesta 1995 alkanut historia, ja juuret vielä pidemmällä, Veikko Vennamon johtaman, 1950-luvun lopussa perustetun SMP:n perinnössä. Vaikka Soini tavoitteli puolueelleen kampanjatakisesti edullista tulokkaan statusta, oli puolueella jo taivalta takanaan. Raikkaan haastajan aseman saavuttamisessa keskeistä ei kuitenkaan ole puolueen tosiasiallinen tuoreus vaan asema vallitsevassa järjestelmässä¹³⁸. Perussuomalaiset oli eduskunnan pienin puolue, eikä se ollut osallistunut hallitustyöhön, joten puolueen asemointi valtaapitävien vastavoimaksi oli suhteellisen vaivatonta.

¹³³ Vanhojen puolueiden valtioneuvosto”, Ploki 17.10.2010. Ks. myös Perussuomalainen 11/2010: ”Ohjelma perustana” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

¹³⁴ ”Vaaliteemoja”, Ploki 22.7.2010.

¹³⁵ Jansen 2011, 84.

¹³⁶ Barr 2009, 37.

¹³⁷ Syistä äänestää perussuomalaisia ks. Borg 2012, 201.

¹³⁸ Vrt. Barr 2009, 33.

Vaikka poikkeuksia on, populistijohtajilla on tyypillisesti erinomaiset media-
taidot¹³⁹. Tätä ominaisuutta voisi kuvata mediaketteryydeksi: kyvyksi reagoida no-
peasti, räättälöidä viestiä olosuhteiden mukaisesti ja vaikuttaa esiintymisissä yleisön
tunteisiin¹⁴⁰. Kansanomainen, yksinkertaistava puheenparsi ja aforismit kuuluvat
populistijohtajien retoriseen työkalupakkiin¹⁴¹; Soinin tapauksessa tutuiksi tulivat
nasevat, humoristiset ja ilkeätkin sutkaukset. Mediaa kiinnostavan persoonan ja
”karismaattisuuden” lisäksi tämä keino- ja ominaisuusvalikoima on omiaan raivaa-
maan näkyvyyttä tiedotusvälineissä. Populistijohtajille mediajulkisuus onkin arvo-
kasta pääomaa läpimurtoa tehtäessä.¹⁴² Tavalliseen populistijohtajien repertuaariin
kuuluu silti perustava epäluulo mediajulkisuutta kohtaan. Toimittajien ja mediata-
lojen epäillään olevan pääosin perinteisten puolueiden hallussa ja puolella¹⁴³. Toi-
saalta populistijohtajat itse nostavat agendalle kiistanalaisia ja keskustelua herättä-
viä aiheita, mikä tuottaa puolueille ja niiden johtajille medianäkyvyyttä¹⁴⁴. Yhdessä
nämä elementit voivat tehdä mediasuhteesta jännitteisen. Populistipuolueen ja me-
diajulkisuuden suhteen mutkikkuus näkyi myös tavassa, jolla Timo Soinin puhe ja
teot olivat ristiriidassa. Vaikka hän toistuvasti kritisoi joukkoviestimiä puolueelli-
suudesta ja perussuomalaisten huonosta kohtelusta, toimi hän itse aktiivisesti juuri
median kautta ja aktiivisessa yhteistyössä sen kanssa.¹⁴⁵

Populistinen johtajuus tasapainoilun taiteena

*Perussuomalaiset on ollut hyvä pieni puolue. Nyt meidän pitää olla hyvä
iso puolue.*¹⁴⁶

Tässä luvussa on tarkasteltu Timo Soinin perussuomalaisten sisäistä johtajuutta
puolueen suurvoiton alla. Soini kuului vaalikampanjan alkaessa puolueensa pie-
nestä koosta huolimatta maan tunnetuimpiin, seuratuimpiin ja suosituimpiin po-
liittikkoihin. Puolueensa näkyvimpänä hahmona ja keskeisenä puhemiehenä hän
tuotti käsityksiä siitä, millaista on perussuomalaisuus ja siihen liittyvä puoluekult-
tuuri, perussuomalainen poliittinen johtajuus ja identiteetti.

¹³⁹ Mazzoleni 2008, 49, 55.

¹⁴⁰ Vrt. Niemi 2012, 9–12, 15

¹⁴¹ Stewart et al. 2003, 226, 228; Mazzoleni 2008, 55.

¹⁴² Mazzoleni 2008, 49, 56; Stewart et al. 2003, 233.

¹⁴³ ks. Mudde 2007, 67.

¹⁴⁴ Mazzoleni 2008, 49.

¹⁴⁵ Niemi 2012, 19.

¹⁴⁶ Perussuomalainen 6/2011: ”Lämmin kiitos!” (Puheenjohtaja-palsta, Timo Soini).

Timo Soinin ”Plokissa” politiikan sisältökysymyksistä useimmin esillä olivat EU:n talouskriisiin liittyvät aiheet. Toistuvasti mukana oli myös kilpakumppanien piikittelyä, perussuomalaisten kasvavan kannatuksen ja gallupien kommentointia sekä puheenjohtajan oman roolin korostamista. Soini kuvasi myös perussuomalaista ideologiaa ja suotavia politiikan pöytätapoja. Hänen *Perussuomalainen*-lehden *Puheenjohtaja*-palstan kirjoituksissaan keskeistä oli hyvään perussuomalaisuuteen kasvattaminen; varsinaisia politiikan sisältökysymyksiä Soini vain sivusi. Kirjoituksissa toistuvia teemoja olivat kilpailijoiden kritisointi, perussuomalaisten puolueluonteen ja toimintatapojen kuvaaminen sekä puheenjohtajan merkityksen alleviivaaminen.

Timo Soinin puolueen sisäiseen johtajuuteen kuulunut identiteetti- ja mobilisaatiopuhe voidaan tulkita vastaukseksi kolmeen toisiinsa kietoutuneeseen peruskysymykseen:

- 1) Keitä ja millaisia perussuomalaiset ovat?
- 2) Miksi perussuomalaisia tarvitaan?
- 3) Miten vaalit voitetaan?

(1) Ensimmäinen haaste oli kuvata, keitä ja millaisia perussuomalaiset ovat. Perussuomalaisessa identiteettipolitiikassa puoluetta rakennettiin populistisille liikkeille tavalliseen tapaan vastakkainasetteluiden kautta. Perussuomalaisuutta luonnehtivat Soinin kuvailemana rehellisyys, ahkeruus, ryvettymättömyys ja vilpittömyys, siinä missä kilpailijoita leimasi kansasta vieraantuminen, ylimielisyys ja vallantäyteys. Identiteettityö palveli myös liikekannallepanoa, koska puolueen vastakohtaksi luoduilla viholliskuvilla perusteltiin syytä nousta barrikadeille juuri perussuomalaisten joukoissa. Erilaisten eliittien kritiikissä valta ja vallassa pysyminen näyttivät lähtökohtaisesti kielteiseltä, sillä valta korruptoi käyttäjänsä ja vieraannutti tämän arjesta. Yksi kiinnostavia populismin ristiriitoja on, että populistipuolueetkin luonnollisesti tavoittelevat valta-asemaa, vaikka tulkitsevat vallan olleen muille turmioksi.

(2) Kuvatessaan valtaapitävien mädännäisyyttä Soini tuli samalla perustelleeksi myös sen, miksi kansalaisten on syytä aktivoitua poliittisesti perussuomalaisten joukoissa. Hän herätteli ja kannusti äänestäjiä poliittiseen toimintaan esittelemällä lukuisia syytä olla pettynyt ”nykymenoon” ja valtaapitäviin. Hän kannusti suomalaisia peräämään oikeuksiaan ja purkamaan tyytymättömyyttä perussuomalaisten tarjoaman väylän kautta. Mobilisaatiota palvelleet yhteiskunnallinen kritiikki tuki identiteettipolitiikkaa, sillä se perusteli puolueen olemassaolon: perussuomalaisia

tarvittiin, koska valtaapitävät eivät olleet hoitaneet tehtäviään kansalaisia tyydyttävällä tavalla.

(3) Mobilisaation edetessä ja puolueen kannatuksen noustessa kolmanneksi haasteeksi nousi joukkojen ohjailu tavalla, joka realisoituisi puolueen vaalimenestykseksi. Tässä keskeistä oli valaa uskoa tulevaan voittoon. Samalla kun Soini lietsoi joukkojaan uupumattomaan vaalikamppailuun, hän pyrki säätelemään kannattajiensa viretilaa: korosti maltin merkitystä ja muistutti pelisäännöistä. Hän pyysi välttämään ylilyöntejä, uskomaan asiaansa ja kampanjoimaan ahkerasti. Toisiinsa kietoutuivat pyrkimykset yhtäältä tuottaa yhteishenkeä ja taistelutahtoa ja toisaalta pyrkimys huolehtia, että innostus kanavoituisi vaalivoitoksi eivätkä ylilyönnit vaarantaisi sitä.

Timo Soini varoitti joukkojaan ”harhauttajista”, ylpeyden, ahneuden sekä kateuden kiroista ja vastaavasti kannusti nöyryyteen, pyyteettömyyteen ja ahkeruuteen tavalla, jossa oli kaikuja uskonnollisesta retoriikasta. Tässä asetelmassa seurattavaksi esikuvaksi asetui puoluejohtaja itse. Vaikka Soinin kannattajiinsa kohdistama dominointi oli selväsanaista, olivat hänen tosiasialliset keinonsa hallita voimakkaasti kasvavaa joukkoa ilmeisen vähäiset. Luonteva väylä ohjailuun oli *Perussuomalainen*-lehti, mutta se tavoitti lähinnä vakiintuneen puolueväen. Ne, joille sanoma kipeimmin oli osoitettu, olivat mitä ilmeisemmin vähiten sen vaikutuspiirissä.

Vaikka Soini haki kontaktia kannattajiinsa puhuttelemalla näitä suoraan, viestintä oli yksisuuntaista. Hän viesti kannattajilleen, mutta ei heidän kanssaan, koska vuorovaikutus jäi puuttumaan. Kirjoitukset olivat luonteeltaan puheiden kaltaisia, milloin opastavia ja henkeä nostattavia, milloin ripittäviä ja saarnaavia, mutta yhtä kaikki aina johtajan auktoriteettiasemasta esitettyjä.

Timo Soinin kirjoitusten vertaaminen aiempiin populismin tutkimuksen havaintoihin osoittaa, että puoluejohtajana Soini on populisminsa opiskellut. Suomalaisessa politiikassa hän saattaa vaikuttaa uniikilta hahmolta erottuessaan muista puheenjohtajista yksinkertaistavan, kansanomaisen, humoristisen ja suoraan viestintätyyliinsä vuoksi. Kuten tässä luvussa osoitettiin, sekä puolueen sanoman että Soinin johtajatyylin keskeiset elementit ovat kuitenkin tavallisia populististen puolueiden johtajille kautta Euroopan.

Populistinen johtajuus on tärkeä tutkimuskohde Suomessa myös jatkossa. Ilmeisin peruste liittyy populismin laajaan esiintyvyyteen ja populistisiksi tulkitujen puolueiden voittokulkuun. Toisin kuin SMP:n konkurssin jälkimainingeissa 1990-luvun puolimaissa monet ehkä ajattelivat, populismi ei ole kadonnut minne-

kään. Muissakin kuin populistipuolueissa on jo muutaman vuosikymmenen ajan vahvistunut suuntaus, joka suosii vahvaa johtajuutta ja johtajan kykyä puhutella suoraan kannattajiaan¹⁴⁷. Populismi onkin levinnyt esimerkiksi puhetapana myös perinteisesti ei-populistisiksi miellettyihin puolueisiin niiden pyrkiessä vastaamaan populististen puolueiden haasteeseen¹⁴⁸. Populistisen politiikan paluu muistuttaa meitä siitä, että populismi on elinvoimainen osa modernia poliittista maisemaa, ilmiö, joka todennäköisesti jatkossakin pulpahtaa esiin siellä, missä yhteiskunnallinen tasapaino ja turvallisuus kohtaavat sisäisiä tai globaaleja uhkia¹⁴⁹.

Erityisen hedelmällinen tutkimuskohde populismi on politiikan ja median syvenevän vuorovaikutuksen näkökulmasta. Populisteille ominaiset viestit ja populistiset poliitikot löytävät helposti paikkansa räväköitä otsikoita, vastakkainasetteluja ja tunteita kaipaavasta, politiikkaa henkilöivästä mediasta. Monet nykypolitiikalle ja politiikan mediajulkisuudelle ominaisiksi katsotut elementit näyttävät itse asiassa toteutuvan puhtaimmillaan juuri populistisessa johtajuudessa ja sen mediailmentymissä.

¹⁴⁷ Vrt. Mudde 2004, 546

¹⁴⁸ Mudde 2004, 551, 562.

¹⁴⁹ Jansen 2011, 91; Mazzoleni 2003, 5.

Lähteet

Perussuomalainen-lehti; Timo Soinin *Puheenjohtaja*-palsta numeroissa 10/2010–6/2011 (14 kpl).

Timo Soinin blogi (www.timosoini.fi); 22.7.2010–18.4.2011. Aineisto kerätty 5.–7.3.2012.

Kirjallisuus

- Albertazzi, Daniele & McDonnell, Duncan (toim.) (2008): *Twenty-First Century Populism. The Spectre of Western European Democracy*. Palgrave Macmillan.
- Albertazzi, Daniele (2007): Addressing “the People”: A Comparative Study of the Lega Nord’s and Lega dei Ticinesi’s Political Rhetoric and Styles of Propaganda. *Modern Italy*, 12: 3, 327–347.
- Arter, David (2010): The Breakthrough of another West European Populist Radical Right Party? The Case of True Finns. *Government and Opposition*, 45, s. 484–504.
- Barr, Robert R. (2009): Populists, Outsiders and Anti-Establishment Politics. *Party Politics*, 15: 1, s. 29–48.
- Berg, Laura & Niemi, Mari K. (2009): *Kenen kuntavaalit?* Kunnallisalan kehittämissäätiö KAKS. Polemia-sarjan julkaisu nro 75.
- Boomgaarden, Hajo G. & Vliegenthart, Rens (2007): Explaining the Rise of Anti-Immigrant parties. The Role of News Media Content. *Electoral Studies*, 26, s. 404–417.
- Borg, Sami (2012): Perussuomalaiset. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, selvityksiä ja ohjeita 16/2012, s. 191–226.
- Bos, Linda; van der Brug, Wouter & de Vreese, Claes (2011): How the Media Shape Perceptions of Right-Wing Populist Leaders. *Political Communication*, 28, s. 182–206.
- Bos, Linda; van der Brug, Wouter & de Vreese, Claes (2010): Media Coverage of Right-Wing Populist Leaders. *Communications: the European Journal of Communication Research*, 35, s. 141–163.
- de Vries, Catherine E. & Edwards, Erica E. (2009): Taking Europe To Its Extremes. Extremist Parties and Public Euroscepticism. *Party Politics*, 15: 1, s. 5–28.
- Eatwell, Roger (2005): Charisma and the Revival of the European Extreme Right. Teoksessa Jens Rydgren (toim.): *Movements of Exclusion. Radical Right-Wing Populism in the Western World*. Nova Science Publishers, s. 85–101.
- Fitzgibbon, John & Guerra, Simona (2010): Not Just Europeanization, Not Necessarily Populism. Potential Factors Underlying the Mobilization of Populism in Ireland and Poland. *European Politics and Society*, 11: 3, s. 273–291.
- Golder, Matt (2003): Explaining Variation in the Success of Extreme Right Parties in Western Europe. *Comparative Political Studies*, 36, s. 432–466.

- Grönlund, Kimmo & Westinen, Jussi (2012): Puoluevalinta. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriö, selvityksiä ja ohjeita, 156–188.
- Helander, Voitto (toim.) (1971): *Vennamolaisuus populistisena joukkoliikkeenä*. Karisto.
- Ivarsflaten, Elisabeth (2007): What Unites Right-Wing Populists in Western Europe? Re-Examining Grievance Mobilization Models in Seven Successful Cases. *Comparative Political Studies*, 41: 1, s. 3–23.
- Jagers, Jan & Walgrave, Stefaan (2007): Populism as Political Communication Style. An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Research*, 46, s. 319–345.
- Jansen, Robert S. (2011): Populist Mobilization. A New theoretical Approach to Populism. *Sociological Theory*, 29: 2, s. 75–96.
- Kestilä, Elina (2007): *Radikaalioikeistopuolueet Länsi-Euroopassa. Tutkimuksia vaalikannatuksen vaihteluun vaikuttavista kysyntä- ja tarjontateoreettisista tekijöistä*. Turun yliopiston julkaisuja.
- Kestilä, Elina (2006): Is there Demand for Radical Right Populism in the Finnish Electorate? *Scandinavian Political Studies*, 29: 2, s. 169–179.
- Kriesi, Hanspeter (2007): The Role of European Integration in National Election Campaigns. *European Union Politics*, 8, s. 83–108.
- Mazzoleni, Gianpietro (2008): Populism and the Media. Teoksessa Daniele Albertazzi & Duncan McDonnell (toim.): *Twenty-First Century Populism. The Spectre of Western European Democracy*. Palgrave Macmillan, s. 49–64.
- Mazzoleni, Gianpietro (2003): The Media and the Growth of Neo-Populism in Contemporary Democracies. Teoksessa Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism. A Contemporary Comparative Analysis*. Praeger, s. 1–20.
- Mickelsson, R. (2011): Suomalaisten nationalistipopulistien ideologiat. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, s. 147–173.
- Mudde, Cas (2007): *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press.
- Mudde, Cas (2004): The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39: 4, s. 541–563.
- Niemi, Mari K. (2012): Messenger and defender – Timo Soini's populist leadership and media strategies in winning the elections of 2011. *Research on Finnish Society*, Vol 5, 7–17.
- Pauwels, Teun (2010): Reassessing Conceptualization, Data and Causality. A Critique of Boomgaarden and Vliegenthart's Study on the Relationship between Media and the Rise of Anti-Immigrant Parties. *Electoral Studies*, 29, s. 269–275.
- Pedahzur, Ami & Brichta, Auraham (2002): The Institutionalization of Extreme Right-Wing Charismatic Parties. A Paradox? *Party Politics*, 8, s. 31–49.
- Ruostetsaari, I. (2011): Populistiset piirteet vennamolais-soinilaisen puolueen ohjelmassa. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, s. 94–146.

- Rydgren, Jens (2006): *From Tax Populism to Ethnic Nationalism. Radical Right-Wing Populism in Sweden*. Berghahn Books.
- Rydgren, Jens (2004): Explaining the Emergence of Radical Right-Wing Populist Parties. The Case of Denmark. *West European Politics*, 27, s. 474–502.
- Smith, Jason Matthew (2010): Does Crime Pay? Issue Ownership, Political Opportunity, and the Populist Right in Western Europe. *Comparative Political Studies*, 43, s. 1471–1498.
- Stewart, Julianne; Mazzoleni, Gianpietro & Horsfield, Bruce (2003): Conclusion. Power to the Media Managers. Teoksessa Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism. A Contemporary Comparative Analysis*. Praeger, s. 217–239.
- Taggart, Paul (2000): *Populism. Concepts in Social Sciences*. Open University Press.
- van der Brug, Wouter & Mughan, Anthony (2007): Charisma, Leader Effects and Support for Right-Wing Populist Parties. *Party Politics*, 13, s. 29–51.
- Weyland, Kurt (2001): Clarifying a Contested Concept. Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics*, 34: 1, s. 1–22.
- Widfeldt, Anders (2008): Party Change as a Necessity. The Case of Sweden Democrats. *Representation*, 44, s. 265–276.
- Widfeldt, Anders (2000): Scandinavia. Mixed Success for the Populist Right. *Parliamentary Affairs*, 53, s. 486–500.
- Zaslove, Andrej (2008): Here to stay? Populism as a New Party Type. *European Review*, 16: 3, s. 319–336.

Niko Hatakka

Journalismin perussuomalainen uudelleentulkinta sosiaalisessa mediassa

Journalististen tiedotusvälineiden ja sosiaalisen median välille on syntynyt vuorovaikutteinen ja aktiivinen, mutta vasta vähän tutkittu intermediaalinen suhde. Tämä suhde on osa mediakentän niin sanottua konvergenssikulttuuria, jossa vanhan ja uuden median kohdatessa sisällöt kiertävät viestimestä ja yhteydestä toiseen¹. Sosiaalinen media ja perinteiset tiedotusvälineet on aikaisemmin usein nähty toistensa kilpailijoina. On jopa ajateltu, että verkkopohjainen viestintä tulisi haastamaan tai jopa syrjäyttämään perinteisen journalistisen tiedonvälityksen². Kilpailuasetelmaan liittynyt vastakkainasettelu on sittemmin hälventynyt. Journalistinen ja sosiaalinen media ovat kehittyneet toisiaan tukeviksi julkisen tilan osiksi³, joiden välinen vuorovaikutus toimii kumpaankin suuntaan⁴. Vielä ei kuitenkaan ole pyritty tutkimaan sitä, mitä journalistiselle julkisuudelle tapahtuu, kun se päättyy sosiaalisessa mediassa osaksi poliittisten sidosryhmien ideologisävytteistä viestintää.

Sekä tutkijoiden että toimittajien arvioissa perussuomalaisten vaalivoitolle on tarjottu selitykseksi laajaa tyytymättömyyttä ja syvää pettymystä; populistipuoluetta äänestäneiden nähtiin protestoineen nykyisiä valtapuolueita vastaan ja vaa-

¹ Ks. Herkman 2011, 147–160.

² Allan 2009, 20; Mickelsson 2007, 273–274.

³ Gurevitch, Coleman & Blumler 2009; Reese, Rutigliano, Hyun & Jeong 2007.

⁴ Ks. esim. Maasilta 2012; Matikainen 2009; Matikainen 2012.

tineen muutosta⁵. Jos halutaan ymmärtää, miten tyytymättömyys saattoi vauhdittaa perussuomalaisten vaalimenestystä, on pyrittävä hahmottamaan, minkälaisena vaalikevään yhteiskunnallinen tilanne näyttäytyi perussuomalaisille, ja miten tämä näkemys viestitettiin puolueen kannattajille. Tiedotusvälineet loivat vaalikeväänä esillä olleista yhteiskunnallisista ilmiöistä tietynlaisen kuvan, ja perussuomalaiset eduskuntavaaliehdokkaat käyttivät ja muokkasivat tätä toimittajien välittämää kuvaa kommentoimalla ja jakamalla uutisia internetissä. Kommentoidessaan ja jakaessaan uutisia edelleen perussuomalaiset esittivät omia tilannemääritelmiään suomalaisen yhteiskunnan epäkohdista sekä niiden syistä ja ratkaisumahdollisuuksista. Kirjan tässä luvussa tarkastellaan, mitä vuoden 2011 eduskuntavaalien journalistiselle julkisuudelle tapahtui, kun perussuomalaiset ehdokkaat käyttivät ja muokkasivat uutisointia sosiaalisessa mediassa osana omaa ideologissävyytteistä viestintäänsä.

Perinteisten tiedotusvälineiden portinvartijoista vapaata verkkopohjaista tiedonvälitystä on kuvattu yleisesti kansalaisjournalismin käsitteellä, jolla käytännössä viitataan kaikenlaiseen verkossa tapahtuvaan kansalaislähtöiseen tiedonkokoamiseen ja -välitykseen⁶. Kansalaisjournalismi ei terminä kuitenkaan laajuutensa vuoksi onnistu kuvaamaan viestintäprosessia, jossa valtamedian journalistinen uutisointi saa uusia ideologisia ja poliittisia merkityksiä nimenomaan sosiaalisen median kommentoinnin, muokkauksen ja jakamisen yhteydessä. Tässä luvussa käsiteltävää journalistisen julkisuuden välittämien merkitysten sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa uudelleentulkintaa ja -muokkausta kuvataan termillä *rinnakkaisjournalismi*. Rinnakkaisjournalismilla tarkoitetaan tässä yhteydessä prosessia, jossa uutisoinnin ja uutisaiheiden merkitykset muuttuvat, kun niitä kommentoidaan, levitetään, siteerataan, ja muokataan sosiaalisessa mediassa⁷.

Rinnakkaisjournalismi määritellään seuraavasti: rinnakkaisjournalismi on journalistisen julkisuuden pohjalta verkossa syntyvä, mutta sinänsä autonominen, ideologisia merkityksiä antava ja muokkaava viestintäprosessi, joka syntyy vähitellen yksilöiden kommentoimissa, analysoimissa ja jakaessa journalistisen median

⁵ Borg 2012, 206; Toivonen 2011, 83–84; Rahkonen 2011, 425, 429, 435; ks. teoksen luku ”Perussuomalaisuuden kuva pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa”, s. 296–302.

⁶ Esim. Allan 2009; Goode 2009. Selvytyden vuoksi mainittakoon, että tässä luvussa journalismilla, journalistisella julkisuudella ja journalistisilla medioilla tarkoitetaan nimenomaan professionaalisia tiedotusvälineitä ja niiden tuottamia sisältöjä.

⁷ Vrt. Goode 2009. Luke Goode on kuvannut sosiaalisten uutisvustojen (kuten digg.com) tarjoamaa mahdollisuutta kommentoida, arvioida ja jakaa uutisjuttuja termillä *metajournalism*. Termi kuitenkin on sellaisenaan hieman harhaanjohtava, sillä metajournalismi sekoittuu liian helposti journalismia käsittelevään journalismiin, eikä se suoranaisesti sisällä ajatusta tavoitteellisesta ideologisesta vaikuttamisesta.

uutisoitua sosiaalisessa mediassa. Vaikka sosiaalisen median uutiskomentointi on pitkälti yksilölähtöistä ja jopa sattumanvaraista, sen yhteydessä tehdään ideologioita ja poliittisia tilannemäärittelyjä siitä, mistä uutisissa käsitellyissä yhteiskunnallisissa ilmiöissä on kyse, ja miten niihin tulisi suhtautua. Tähän rinnakkaisjournalismin yhteiskunnalliseen tilanteenmäärittelyyn osallistui myös perussuomalaiset eduskuntavaaliehdokkaat, jotka tulkitsivat, kommentoivat ja jakoivat vaalikevään journalistista julkisuutta omissa blogeissaan ja Facebook-sivuillaan.

Luvun pääkysymys on, millä tavoin kansanedustajiksi valitut perussuomalaiset eduskuntavaaliehdokkaat hyödynsivät ja tulkitsivat uudelleen valtamedian tuottamaa politiikan journalismia blogeissaan ja Facebook-sivuillaan vaalikeväänä 2011. Mitä aiheita perussuomalaiset rinnakkaisjournalismissaan vaalikeväänä käsitelivät, ja mistä aiheet olivat peräisin? Mihin rinnakkaisjournalismilla pyrittiin, ja mitkä olivat keskeisimmät rinnakkaisjournalismin välittämät tulkinnat vaalikevään yhteiskunnallisesta tilanteesta?

Tutkimusaineiston muodostavat vaalikeväänä 2011 eduskuntaan valittujen perussuomalaisten ehdokkaiden blogit sekä julkiset Facebook-sivut, -ryhmät ja -profiilit aikaväliltä 1.1.–17.4.2011. Yhteensä aineistoon kuuluu 37 Facebook-sivua ja 30 blogia, joissa perussuomalaiset viittasivat tai linkittivät tiedotusvälineiden journalistisiin sisältöihin niitä kommentoiden yhteensä 975 kertaa. Perussuomalaisten ehdokasjoukon sisällä oli huomattavissa erilaisia tapoja käyttää sosiaalisen median palveluita. Joillekin sosiaalinen media oli aktiivisen ajankohtaiskeskustelun ja uutisten kommentoinnin areena, toisille taas lähinnä kampanjastrategiaan sisältynyt muodollisuus, jota ei käytännössä juurikaan hyödynnetty. Aineiston analyttinen paino väistämättä kohdistuukin niihin ehdokkaisiin, jotka olivat journalismin jakamisessa ja kommentoinnissa aktiivisempia.

Tutkimuskysymyksiin vastataan tutkimusaineiston laadullisen erittelyn ja analyysin avulla. Aineiston määrällisen erittelyn avulla esitetään, mitä uutislähteitä perussuomalaiset sosiaalisessa mediassaan hyödynsivät, ja mitä politiikan aiheita he käsitelivät. Tutkimusaineiston laadullisessa analyysissä esitetään, miten perussuomalaiset journalismia jakoivat ja kommentoivat, ja minkälaista kuvaa yhteiskunnan tilasta sen avulla pyrittiin välittämään.

Rinnakkaisen tulkinnan lähteet ja aiheet

Lähteet valtamediasta

Sosiaalisen ja journalistisen median suhdetta kartoittaneissa tutkimuksissa on huomattu, että sosiaalisessa mediassa jaettavat sisällöt ovat useimmiten peräisin journalistisista professionaalista tiedotusvälineistä. Yhdysvaltalaisen PEW Research Centerin mittauksessa yhdysvaltalaisissa blogeissa jaetuista linkeistä yli 99 prosenttia havaittiin olevan peräisin journalistisista medioista, ja näistäkin linkeistä neljän viidestä huomattiin viittaavan joko BBC:n, CNN:n, *New York Timesin* tai *Washington Postin* uutisartikkeleihin⁸. Vaikka PEW:n käyttämää otosta on moitittu liian suppeaksi ja sellaisenaan tulosta vääristäväksi⁹, myös muissa tutkimuksissa on päädytty tulokseen, että vakiintuneilla, arvostetuilla ja paljon ihmisiä tavoittavilla perinteisillä tiedotusvälineillä on vankka asema bloggaajien lähdekäytännöissä¹⁰.

Perussuomalaisten sosiaalisen median aineistosta tehdyt määrälliset erittelyt viittaavat samankaltaiseen tulokseen. Perussuomalaisten blogeissaan ja Facebook-sivuillaan viittaamista mediasisällöistä lähes kaikki olivat peräisin journalistisesta mediasta. Siinä missä journalistiseen mediaan viitattiin vaalikevään aikana lähes tuhat kertaa, kansalaisjournalismiin viitattiin alle neljässäkymmenessä päivilyksessä¹¹. Journalistisin perustein tuotettu perinteinen uutisjournalismi on sosiaalisen median aikakaudellakin edelleen merkittävässä asemassa määrittämässä, mistä ihmiset keskustelevalta ja luovat mielipiteitä – myös sosiaalisessa mediassa kampanjoineiden perussuomalaisehdokkaiden tapauksessa.

⁸ PEW 2010.

⁹ Esim. Hopkins 2010.

¹⁰ Meraz 2009, 693–698; Wallsten 2007.

¹¹ Aineistosta eriteltiin myös sellaiset päivilykset, joissa viitattiin kansalaisjournalismiin, eli muiden kuin professionaalisten tiedotusvälineiden tuottamiin uutisenkaltaisiin politiikkaa sivunneisiin verkkoaineistoihin. Tämä tehtiin, jotta voitaisiin verrata, kuinka suurelta osin perussuomalaiset viittasivat sosiaalisessa mediassa nimenomaan journalistiseen julkisuuteen. Päivityksiä, joiden lähteenä oli jokin kansalaisjournalismin sisältö, ei kuitenkaan tutkimuksen kysymyksenasettelun mukaisesti sisällytetty aineiston varsinaiseen laadulliseen analyysiin, eikä taulukoihin. Perussuomalaiset viittasivat journalistisiin medioihin kaikkiaan 975 kertaa, mutta kansalaisjournalismiin ainoastaan 36 kertaa.

TAULUKKO 6. Perussuomalaisten blogeissa ja Facebook-sivuilla viitattujen journalististen mediasisältöjen formaatit.

Verkkouutinen	859
Televisio-ohjelma	56
Paperilehti	50
Radio-ohjelma	5
Teksti-tv	5
Yhteensä	975

TAULUKKO 7. Perussuomalaisten blogeissa ja Facebook-sivuilla tehdyt viittaukset journalistisiin medioihin.

Yle	145
Iltalehti	140
MTV3	134
Helsingin Sanomat	130
Ilta-Sanomat	76
Uusi Suomi	67
Taloussanomat	27
Satakunnan Kansa	26
Kaleva	25
Verkkouutiset	22
Turun Sanomat	20
Aamulehti	14
Suomen Kuvalehti	13
Muut journalistiset mediat ¹	136
Yhteensä	975

¹ Yhteensä perussuomalaiset viittasivat 70 erilliseen journalistiseen mediaan. Taulukossa erittelemättä jääneitä medioita oli 57 kappaletta, joista kuhunkin perussuomalaiset viittasivat alle kymmenen kertaa.

¹² Ylen, Iltalehden, MTV3:n, Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Uuden Suomen uutissisältöihin viitattiin yhteensä 692 kertaa, kun kaikkiaan viittauksia journalistisiin medioihin oli 975 kappaletta.

Ei ole kovinkaan yllättävää, että perussuomalaisten rinnakkaisjournalismi perustui hyvin voimakkaasti verkkouutisiin. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että sosiaalisessa mediassa on huomattavasti yksinkertaisempaa viitata sellaisiin sisältöihin, joihin voidaan linkittää, mikä on harvemmin mahdollista esimerkiksi radio- ja televisiojournalismin tapauksissa. Perussuomalaiset kuitenkin viittasivat myös verkon ulkopuolisiin tiedotusvälineisiin esimerkiksi kuvailemalla sanallisesti televisio-ohjelmissa ja lehtijutuissa esiintyneitä aiheita tai jakamalla paperilehdistä otettuja valokuvia. Kokonaisuudessaan verkon ulkopuoliset lähteet kattoivat perussuomalaisten rinnakkaisjournalismista kuitenkin ainoastaan runsaan kymmenesosan. Radio-ohjelmiin viitattiin vielä televisiota ja paperilehtiäkin vähemmän. Perussuomalaiset kommentoivat sosiaalisessa mediassa myös teksti-tv:n juttuja, joskin marginaalisesti.

Perussuomalaiset viittasivat blogeissaan ja Facebook-sivuillaan vaalikevään aikana yhteensä seitsemäänkymmeneen erilliseen journalistiseen mediaan. Silti kuuden eniten viittauksia saaneen median joukko kattoi yli 70 prosenttia kaikista uutisviitteistä¹². Perussuomalaiset käyttivät rinnakkaisjournalismissaan siis suurimmaksi osaksi vain muutaman suuren valtakunnallisen tiedotusvälineen

uutisoitua. Vaalikeväänä 2011 Ylen, MTV3:n, *Helsingin Sanomien* ja iltapäivälehtien verkkosivut olivat ylivoimaisesti Suomen suosituimmat verkon uutispalvelut¹³, ja ne olivat dominoivassa asemassa myös perussuomalaisten sosiaalisessa mediassa kattaen lähes 65 prosenttia kaikista viittauksista. Vaikka alueellisilla päivälehdillä ja paikallismedioilla oli lähteinä oma paikkansa lähes viidenneksen osuudella, perussuomalaisten blogeissa ja Facebook-sivuilla viitattiin enimmäkseen valtakunnallisiin medioihin. Kuvaavaa esimerkiksi on, että kahteen iltapäivälehteen viitattiin enemmän kuin 39:een alueelliseen päivälehteen ja paikallislehteen yhteensä. Kuiden eniten viitatus tiedotusvälineen jälkeen mediakohtaisten viittausten määrät alkoivat huomattavasti laskea; aineistossa oli esimerkiksi 26 tiedotusvälinettä, joihin viitattiin ainoastaan kerran. Puoluepoliittisten medioiden juttuja perussuomalaiset jakoivat ja kommentoivat äärimmäisen vähän.

Ulkomaisiin medioihin perussuomalaiset viittasivat hyvin harvoin; jaetut journalistiset sisällöt olivat käytännössä kaikki suomalaisia ja suomenkielisiä. Sosiaalisella verkkoviestinnällä on nähty olevan yhteiskunnallisten liikkeiden kansainvälistä ja ideologioiden vapaata liikkumista korostava vaikutus¹⁴. Vaikka perussuomalaisessa retoriikassa ja joissain politiikan painotuksissa on kyse tietynlaisesta populistisesta internationalismista¹⁵, perussuomalaisten rinnakkaisjournalismin agenda oli hyvin pitkälti liitoksissa suomalaisiin, suomenkielisiin ja poliittisesti sitoutumattomiin kansallisen tason tiedotusvälineisiin.

Neljä aihetta yli muiden

Perussuomalaiset jakoivat sosiaalisessa mediassa omien mediaesiintymistensä lisäksi uutisoitua liittyen esimerkiksi Libyan kriisiin ja Nato-kysymykseen, poliittisen ja taloudellisen eliitin paheksuttavaan toimintaan, vaalirahoituksen tarkkailuun, vankeusrangaistusten koventamisen tarpeeseen, terveydenhoidon ongelmiin ja pakkoruotsin poistamiseen. Vaikka perussuomalaiset käsittelivät rinnakkaisjournalismissaan yhteensä lähes viittäkymmentä eri politiikan aihetta, ehdokkaat keskittyivät aktiivisemmin kuitenkin vain muutamaan vaalikeväänä esillä olleeseen aiheeseen. Keskeisimmät käsitellyt uutisaiheet perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa olivat maailmiöksi kasvanut perussuomalaisten menestys, EU:n taluskriisi, maahanmuutto sekä perussuomalaisiin kohdistettu kritiikki ja huono

¹³ TNS Metrix 2011, Suomen web-sivustojen viikkoluvut. Viikot 1–16. (<http://tnsmatrix.tns-gallup.fi/public/>)

¹⁴ Castells 2007, 258–259.

¹⁵ Esimerkiksi ns. maahanmuuttokritiikillä on havaittu olevan yhteyksiä 2000-luvun alun syntyneelle islaminvastaiselle liikkeelle, jonka pohjalta verkkoon on muotoutunut erilaisia kansainvälisiä islamkritikkojen sivustoja, kuten esimerkiksi Gates of Vienna.

mediakohtelu (taulukko 8). Perussuomalaiset ehdokkaat käsitelivät näitä neljää teemaa enemmän kuin kaikkia muita aiheita yhteensä.

TAULUKKO 8. Perussuomalaisten blogeissa ja Facebook-sivuilla journalismin jakamisen ja kommentoinnin avulla käsitellyt politiikan aiheet¹⁶

Perussuomalaiset-ilmiö	256
EU:n taluskriisi	209
Maahanmuutto	142
Perussuomalaisiin kohdistettu kritiikki	87
Turvallisuuspolitiikka	63
Eliitin väärinkäytökset	60
Omat mediaesiintymiset	54
Vaalirahoitus	40
Kriminaalipolitiikka	39
Terveystieteet	34
Kielipolitiikka	32
Perussuomalaisten ohjelman käsittely	32
Muut aiheet ¹	314

¹ Perussuomalaiset käsitelivät rinnakkaisjournalismissaan yhteensä 49 eri politiikan aihetta. Taulukkoon ei ole eritelty 37 aihetta, joista kuhunkin perussuomalaiset viittasivat alle 30 kertaa.

Perussuomalaisten poikkeuksellisen gallup-menestyksen tarjoaman tuoreen journalistisen näkökulman ansiosta puolueen kannatuksesta ja sen mahdollisista seurauksista muodostui vaalikevään uutisten kestoaihe¹⁷. Perussuomalaisilta tämä ei jäänyt huomaamatta, ja kuten kirjan tässä luvussa myöhemmin tullaan laadullisen analyysin avulla osoittamaan, perussuomalaiset pyrkivät käyttämään omasta menestyksestään kertontutta journalismia ennen kaikkea legitimoidakseen asemaansa uskottavana puolueena ja mobilisoidakseen omaa kannattajakuntaansa.

¹⁶ Perussuomalaiset viittasivat journalistisen median uutiseen yhteensä 975:ssä blogi- tai Facebook-merkinnässä. Viitattuihin uutisiin määritettiin aineistolähtöisesti 49 erillistä aihekoodia, joilla kuvattiin, mitä politiikan aiheita uutisten avulla verkossa käsiteltiin. Kukin uutinen saattoi saada useampia aihekoodimerkintöjä, joita kertyi yhteensä 1362 kappaletta.

¹⁷ Ks. teoksen luvut "Tiedotusvälineet mielipidemittausten tulkitsijoina", s. 203–204 ja Kamppailu julkisuuden hallinnasta", s. 124–130.

Oma mobilisaatioon liittyvä tehtävänsä oli myös perussuomalaisten jakamalla negatiivisella julkisuudella, jota ehdokkaat käyttivät kääntäkseen kritiikin voimavaraksi rakentamalla eräänlaista julkista kiusaustapahtumaa.

EU:n taluskriisi oli vaalikevään eniten käsitelty aihe niin televisiossa kuin lehdistössäkin¹⁸. Perussuomalaiset pitivät blogeissaan ja Facebook-sivuillaan voimakkaasti esillä koko vaalikevään kestänyttä finanssikriisiä, joka eskaloitui hieman ennen vaaleja Portugalin hakeuduttua hätärahoituksen piiriin. Ehdokkaat pyrkivät käyttämään EU:n taluskriisiä käsiteltyä uutisointia argumentoidakseen, että ”vanhojen puolueiden” politiikka oli epäonnistunutta, minkä vuoksi vanhojen puolueiden ehdokkaat oli korvattava perussuomalaisilla. Myös maahanmuuttoa käsiteltyä journalismia käytettiin samaan tarkoitukseen, mutta tässä esityksessä keskitytään perussuomalaisten tapaan jakaa ja kommentoida EU:n taluskriisiuutisointia. Toisin kuin taluskriisin tapauksessa, vaalikeväänä ei ollut esillä mitään yksittäistä ja laajaa maahanmuuttoa käsiteltyä uutistapahtumien sarjaa. Silti maahanmuuttoaikheet olivat useimmin esiintyneiden uutisaiheiden joukossa paitsi sanomalehdistön¹⁹ myös perussuomalaisten sosiaalisen median agendalla.

EU-politiikan ja maahanmuuton korostaminen sopi hyvin yksin perussuomalaisen politiikan keskeisten tavoitteiden kanssa. EU-kritiikki oli ollut läsnä perussuomalaisten politiikassa jo puolueen ensimmäisestä vaaliohjelmasta lähtien²⁰, ja harjoitetun maahanmuuttopolitiikan vastustus puolestaan korostui erityisesti vuoden 2011 vaaleissa, koska puolueella oli listoillaan useita verkossa itseään tunnetuiksi tehneitä niin sanottuja maahanmuuttokriittisiä ehdokkaita. EU-aiheiden ja maahanmuuton korostaminen rinnakkaisjournalismissa on todennäköisesti vastannut perussuomalaisten kannattajakunnan toiveita ja odotuksia. Taloustutkimuksen tekemässä selvityksessä esimerkiksi havaittiin, että perussuomalaisten äänestäjien mielestä kaksi merkittävintä syytä äänestää puoluetta olivat nimenomaan euromaiden velkakriisi ja maahanmuuttokysymykset²¹. Myös Sami Borgin johtaman kansallisen vaalitutkimusprojektin tulokset olivat samansuuntaisia: tärkeimmät syyt perussuomalaisten äänestämiseen olivat halu muutokseen, maahanmuuttokriittisyys, puolueen luotettavuus ja arvot sekä EU-politiikan ja tukipaketien vastustaminen²².

¹⁸ Perna & Railo 2012, 34–37; ks. kuvio 1, s. 36; kuviot 4 ja 5, s. 54.

¹⁹ Perna & Railo 2012, 34; ks. teoksen luku ”Vaalikevään media-agenda”, kuvio 1, s. 36.

²⁰ Raunio 2011, 205; Ruostesaari 2011, 123.

²¹ Rahkonen 2011, 432.

²² Borg 2011, 206. EU- ja maahanmuuttokysymysten merkittävää roolia perussuomalaisten nousussa painottaa myös Toivonen 2011, 83–84.

Usein esitetyn käsityksen mukaan internetissä ja sosiaalisessa mediassa vaali-ehdokkailla on tilaisuus irtautua toimittajien, puolueen virkaatekevien ja muiden portinvartijoiden suodatuksista²³. Periaatteessa sosiaalisen median viestinnän ei tarvitsisi millään tavalla seuralla yleistä julkisuuden perusvirtaa, ja perussuomalaisetkin olisivat blogeissaan ja Facebook-sivuillaan voineet luoda täysin omaa agendaansa. Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismin aihejakautuma oli kuitenkin voimakkaasti kiinnittynyt vaalikevään ajankohtaisimpiin uutisaiheisiin ja -ilmiöihin, joista ehdokkaat esittivät omaa argumentaatiotaan tukevat tulkintansa. Vaikka sosiaalisessa mediassa käyty keskustelu sai kimmokkeensa suosituista journalistisista medioista, perussuomalaiset itse määrittivät, millä tavalla ja minkälaisin äänenpainoin keskustelua uutisten pohjalta käytiin.

EU:n talouskriisijournalismi ongelmien osoittajana

Perussuomalaiset pyrkivät rinnakkaisjournalismillaan ennen kaikkea tuottamaan tyytymättömyyttä. Jotta yhteiskunnalliset liikkeet voivat saada kannatusta, on oleellista, että potentiaaliset kannattajat tulevat tietoisiksi niistä epäkohdista, joiden korjaamiseen yhteiskunnalliset liikkeet pyrkivät²⁴. Ehdokkaat ruokkivat yhteiskunnallista tyytymättömyyttä osoittamalla journalismin avulla perussuomalaisille tärkeitä yhteiskunnallisia ongelmia ja asettamalla nämä ongelmat kannattajakuntaan vetoaviin ja perussuomalaisten näkökulmasta perusteltuihin kehyksiin. Seuraavassa tätä pyrkimystä havainnollistetaan avaamalla, miten perussuomalaiset jakoivat ja kommentoivat EU:n talouskriisijournalismia.

Ongelmakeskeinen uutisointi argumentaation tukena

Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismin näkökulmasta EU:n talouskriisin keskeisyys vaalikevään uutisvirrassa oli suotuisaa, sillä ehdokkaiden jakama ongelmiin ja uhkiin keskittynyt kriisiuutisointi saatiin usein sellaisenaan tukemaan taloudellista integraatiota vastustanutta retoriikkaa. Koska uutisissa raportoidaan tavallisesta arjesta poikkeavista ilmiöistä, niissä korostuvat usein epäkohdat ja ongelmat – erityisesti markkinavetoisessa verkkojournalismissa²⁵. Tämä uutisoinnin ongelmakeskeisyys oli rinnakkaisjournalismissa helposti käännettävissä perussuomalaiseksi ”nykymenon” kritiikiksi.

²³ Esim. Rinne 2011; Small 2008; Blumler & Kavanagh 1999.

²⁴ Snow, Benford, Burke & Rochfors 1986, 474; Gamson 1995, 91; Gamson 1992, 111–112.

²⁵ Schudson 2003, 48–51.

Ihmisillä on taipumus ottaa vakavammin sellaiset uutiskehystykset, jotka viittaavat jonkinlaiseen uhkaan tai vaaraan²⁶. Perussuomalaisten jakamien talouskriisiä käsitelleiden uutisten otsikoissa korostuivatkin synkät ja suorastaan pessimistiset arviot euron ja Euroopan talousalueen tulevaisuudesta. Siinä missä Tom Packalénin jakamassa *Aamulehden* artikkelissa ennustettiin ”Suomen ja muiden Kreikan rahoittajien olevan pian suurissa ongelmissa”²⁷, Anne Louhelaisen jakamassa *Taloussanomien* jutussa puolestaan arvioitiin: ”Suomikin uppoaa Euroopan velkasuohon.”²⁸ Synkkää kuvaa maalasi myös uutinen Bloombergin kyselystä, jossa merkittävä osa eurooppalaisista sijoittajista ja pankkiireista uskoi euron hajoavan vuoteen 2016 mennessä²⁹. Asiantuntijoiden lausunnoista jo sellaisenaan välittyntä uhkakuvaa myös pyrittiin entisestään korostamaan, minkä ohessa muistutettiin, että vaaran välttämiseksi äänestäjien on syytä pitää mielessä perussuomalaisten edustama EU-kriittinen vaihtoehto. *Verkkouutiset* esimerkiksi uutisoi Harvardin professori Kenneth Rogoffin lausunnosta, jossa Rogoff arvioi euron olevan selkein ehdokas valuutan romahdukselle. Klikkausmäärän kasvattamisen tavoittelu oli ilmeisesti saanut toimittajan korostamaan lausunnon kärjekkyyttä, sillä juttu oli saanut dramaattisen otsikon: ”Harvard-professori: Euro romahtaa todennäköisesti tänä vuonna.”³⁰ Perussuomalaisten Ari Jalonen kommentoi arviota euron romahtamisesta Facebook-profilissaan seuraavasti:

*Seuraavan 4 vuoden aikana tapahtuu kummia, niinpä vaalit on todella tärkeitä! Mitä haluat rahoillamme tehtävän, syydetäänkö ne ulkomaille, kunnes itse olemme ureassa vai onko jokin muu asia tärkeämpi? Joka tapauksessa äänesi näissä vaaleissa ratkaisee Suomen tulevaisuuden suunnan!*³¹

²⁶ Chong & Druckman 2007, 651.

²⁷ Tom Packalén Facebook-ryhmä 18.3.2011 klo 15:00, Aamulehti.fi 18.3.2011: ”Asiantuntija: Suomi ja muut Kreikan rahoittajat ovat pian suurissa ongelmissa”. Toisin kuin blogeihin viitattaessa Facebook-sivujen yhteydessä lähdeviitteessä mainitaan päivämäärän lisäksi kellonaika, sillä Facebook-viesteissä ei ole otsikkoja, joiden perusteella ne voisi jälkikäteen paikantaa. Sosiaalisen median lähteen jälkeen lähdeviitteessä pilkulla eritellyllä journalistisella sisällöllä tarkoitetaan uutista, jota ehdokas käsiteli kirjoituksessaan. Aineistot tallennettiin 10.–24.4.2011. Verkkouutisten URL-osoitteita ei ole merkitty tilan säästämiseksi, mutta uutiset ovat löydettävissä esim. Google-haulla.

²⁸ Anne Louhelainen Facebook-profilini 3.4.2011 klo 0:36, Taloussanomien.fi 30.3.2011: ”Näin Suomikin voi upota Euroopan velkasuohon”.

²⁹ Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 29.1.2011 klo 8:11, Uusisuomi.fi 29.1.2011: ”Rankka kyselytulos: Euro hajoaa 2016 mennessä”. Elomaan Facebook-ryhmää ja -sivua päivitti ajoittain Elomaan suostumuksella kaksi kampanja-avustajaa.

³⁰ Verkkouutiset.fi 13.1.2011: ”Harvard professori: Euro romahtaa todennäköisesti tänä vuonna”.

³¹ Ari Jalonen Facebook-profilini 16.1.2011 klo 11:56.

Uhkakuvaa tukeneessa Ari Jalosen uutiskommentissa vedottiin tilanteen poikkeuksellisuuteen ja merkittävyyteen. Esitetyn tulkinnan mukaan lyhyen ajan sisällä euroalueella tulee tapahtumaan suuria, mutta vielä tuntemattomia muutoksia, jotka tulevat asettamaan Suomen tukalaan asemaan. Tulkinnassa tukipaketteihin osallistumisen ei nähty parantavan tilannetta, vaan pikemminkin ajavan Suomen vakaviin vaikeuksiin, kun taas perussuomalaisia äänestämällä kurssin kääntäminen esitettiin vielä mahdolliseksi. Uutisoinnin uhkaavuutta korostamalla siis pyrittiin vahvistamaan potentiaalisten kannattajien keskuudessa tietoisuutta siitä, että eurooppalaisen yhteistalouden rakentaminen oli ollut vakava virhe, jonka muuttamiseen eduskuntavaalit tarjosivat suomalaisille tilaisuuden.

Utisten jakamisessa oli usein siis kyse passiivisesta rinnakkaisjournalismista, jossa tukeuduttiin uutisten välittämiin uhkakuviin eurotalouden epävakaudesta. Perussuomalaiset vetosivat sosiaalisessa mediassa kollektiivisiin uhan tuntemuksiin, jotka journalismi oli jo valmiiksi tuonut pinnalle. Ihmisten on havaittu tulkitsevan journalismia sen perusteella, miten niissä kerrotut asiat resonoivat heidän oman näkemyksensä kanssa³² – toisin sanoen, ihmisten tulkitessa ulkomaailman viestejä heidän mielissään aktivoituvat useimmiten sellaiset ajatuskulut, joihin he ovat jo valmiiksi taipuvaisia. Kun EU:n talouskriisin ongelmista kertovia uutisia esitettiin EU-kriittiselle yleisölle, uutiset toimivat ilman erillistä uudelleenmuokkaustakin argumentteina sen puolesta, että kansallisista valuutoista luopuminen ja yhteiseen eurotalouteen liittyminen olivat olleet virheitä. Rinnakkaisjournalismissa oli siis osaltaan kyse politiikan julkisuuden ideologisesta optimoinnista ja sen jakamisesta yleisölle, joka todennäköisesti jakoi samankaltaista taipumusta EU-kriittisten ajatuskulkujen aktivoitumiseen.

Järjetöntä politiikkaa ja verovarojen haaskausta

EU-kriittiselle argumentaatiolle on Suomessa ollut tyypillistä korostaa yhtenäistetyt talouden ja lainsäädännön ongelmia, järjestelmän vikoja ja yhteisen valuutan negatiivisia vaikutuksia³³. Perussuomalaisten blogeissa ja Facebook-sivuilla tukeuduttiin uutisiin, jotka usein sellaisinaan tukivat käsitystä rahaliiton valuvioista ikävine seurauksineen. Sosiaalisessa mediassa pyrittiin uhkaavia uutisia jakamalla vahvistamaan käsitystä siitä, että Euroopan talouskriisin vaikutukset tulevat kaikessa laajuudessaan tuntumaan Suomessa jokaisen veronmaksajan kukkarossa.

³² Donati 1992, 141; Karvonen 1999, 77.

³³ Esim. Raunio 2011.

Tätä viestiä perussuomalaiset levittivät valitsemalla uutisvirrasta journalismia, joka korosti eurooppalaisen taluskriisin vakavuutta³⁴ ja Suomen tukipaketteihin osallistumisen korkeaa hintaa³⁵. Perussuomalaisten uutiskommenteissa korostettiin usein, että tukipaketteihin myöntymisellä ei ratkaistaisi mitään, sillä lisärahoitusta tarvitsevia maita saattaisi tulla vielä lisää³⁶. Perussuomalaisten kiinnostivat taluskriisiuutisissa huomiota erityisesti Suomen osallistumiseen Euroopan väliaikaiseen vakausrahastoon ja pulaan ajautuneille maille kerättäviin tukipaketteihin sekä niiden kustannuksiin. Uudessa tulkinnessa painotettiin, että vaaleissa kansalaisilla on mahdollisuus osoittaa tyytymättömyytensä vakausrahaston suureen hintaan ja takaisinmaksun epätodennäköisyyteen: ”Äänestämällä otat kantaa, haluatko antaa EU:n velkamaille 8–16 miljardia, vähintään!”³⁷

Perussuomalaiset usein korostivat taluskriisiuutisointia kommentoidessaan, että Suomi tulee antamaan rahaa täysin vastikkeetta. Sosiaalisessa mediassa painotettiin, ettei kyse ollut lainasta eikä lainojen takaamisesta, vaan nimenomaan rahan tuhlaamisesta. Kun esimerkiksi *Helsingin Sanomat* uutisoi Suomen takausvastuun kasvusta³⁸, perussuomalaisessa uudessa tulkinnessa tukirahoja esitettiin esimerkiksi heitettävän ”kankkulan kaivoon”³⁹, vietävän ”ulkomaille kottikärrykaupalla”⁴⁰ ja lapioitavan ”oliivipuun alle”⁴¹. Perussuomalaiset pyrkivät ohjaamaan yleisöään tulkintaan, että tukipaketit eivät ole tarkoituksenmukainen, vaan pikemminkin irrationaalinen ratkaisu, ja että niiden hyväksyminen tulisi heikentämään tavallisten suomalaisten veronmaksajien asemaa. Rahan haaskaamisen painottaminen oli linjassa perussuomalaisten kannattajien EU-näkemyksen kanssa; Demos-ajatushautomon tutkimuksen perusteella kolme neljäsosaa perussuomalaisten kannattajista oli vuonna 2011 sitä mieltä, että EU:n toimintaan liittyy oleellisesti rahan haaskaus⁴².

³⁴ Esim. Reijo Tossavainen blogikommentti 10.1.2011 klo 11:01 omaan blogikirjoitukseen 9.1.2011: ”On sama minkä värinen kissa on, kunhan se pyydystää hiiriä!”; Reijo Tossavainen blogi 9.1.2011: ”Ruotsalaisilla menee hyvin oman rahan ansiosta”; Reijo Tossavainen blogi 16.4.2011: ”Kreikka konkurssiin vielä tämän vuoden aikana?”; Anne Louhelainen Facebook-profiili 16.2.2011 klo 10:43; Anne Louhelainen Facebook-profiili 7.3.2011 klo 16:19.

³⁵ Esim. Reijo Hongisto blogi 12.2.2011: ”Äänestyskopissa valta vaihtuu”; Kike Elomaa Facebook-ryhmä 14.1.2011 klo 22:35; Anssi Joutsenlahti blogi 9.4.2011: ”Porissa Eetunaukio on keskeinen”.

³⁶ Esim. Ari Jalonen Facebook-profiili 27.3.2011 klo 21:29; Anne Louhelainen Facebook-profiili 7.3.2011 klo 16:19.

³⁷ Kike Elomaa Facebook-ryhmä 8.4.2011 klo 21:42, MTV3.fi 7.4.2011: ”Perussuomalaisten Soini huolissaan Italian tilanteesta”.

³⁸ *Helsingin Sanomat* 19.3.2011: ”Kiviniemi sai, mitä Vanhanen tilasi”.

³⁹ Kike Elomaa Facebook-ryhmä 8.4.2011 klo 21:30; Kike Elomaa Facebook-profiili 8.4.2011 klo 21:18.

⁴⁰ Ari Jalonen blogi 9.4.2011: ”Laho puu”.

⁴¹ Reijo Tossavainen blogi 22.3.2011: ”Haluatko lahjoittaa 600 euroa ja 2500 euroa asiansa hoitittomasti hoitaneille EU-maille?”.

⁴² Bartlett, Birdwell & Littler 2011, 66. Tutkimuksessa vertailun vuoksi esitetyn Eurobarometrin mittauksessa kaikista suomalaisista vain neljännes oli samaa mieltä.

Uutiskommenteissa argumentoitiin myös, että pulaan ajautuneiden euromaiden velanmaksukyky ei tule palautumaan, minkä vuoksi Suomi joutuisi väistämättä taakajasta maksajaksi⁴³. Koska rahoja ei uuden tulkinnan mukaisesti olisi tultu koskaan saamaan takaisin, ei ollut myöskään tarpeen esittää yksityiskohtaisia perusteluja sille, miksi rahaa nimenomaan ”hassataan ja lahjoitetaan”⁴⁴. Esitetty ajatus päättömästä rahojen tuhlaamisesta rohkaisi tulkintaan, jossa Suomen osallistuminen tukipaketteihin oli lähtökohtaisesti järjenvastaista, minkä seurauksena Portugalin ja Kreikan tukemisen vastustaminen näyttäytyi ainoana loogisena ratkaisuna.

Perussuomalaisten uutiskommenteissa tukipakettien tarkoituksenmukaisuus kyseenalaistettiin. Ehdokkaat esittivät, että rahoja ei olisi käytetty parhaalla mahdollisella tavalla taloudellisessa ahdingossa olevien maiden kansalaisten auttamiseen. Uutisten pohjalta aktivoitiin ajatusta, että tukipakettien kasaaminen oli ristiriidassa paitsi maalaisjärjen myös kadunmiehen oikeustajun kanssa. Tätä korostettiin esimerkiksi antamalla ymmärtää, että kyse oli ulkomaalaisten suurten pankkien pelastamisesta, joka ei tukenut millään tavalla tavallisten suomalaisten, kreikkalaisten tai portugalilaisten etuja⁴⁵. Perussuomalaiset jakoivat esimerkiksi *Taloussanomien*-verkkolehden artikkelia, jonka mukaan Euroopan maiden pankit olivat rahastaneet velkaisista euromaista valtavia korkotuottoja luottaen siihen, että esimerkiksi Suomi auttaa kriisimaita maksamaan velkansa suurpankeille⁴⁶. Maria Lohela kommentoi juttua omalla Facebook-sivullaan seuraavasti:

*Pankit ovat rahastaneet kriisimaista satoja miljardeja ja myös pysyvät tuottoisina, kunhan Suomi ja muut euromaat auttavat kriisimaita maksamaan velkansa suurpankeille. – – Tiedossa on ainakin mielenkiintoiset vaalikeskustelut, kun hallitusvastuussa olevat yrittävät vielä muutaman viikon ajan kierrellä ja kaarrella tukipaketin kasvattamisesta kysyttäessä.*⁴⁷

⁴³ Esim. Reijo Tossavainen blogi 8.2.2011: ”Kreikka velkasaneeraukseen lähiaikoina. Lasku 100 euroa/ suomalaisen.”; Kaj Turunen blogi 12.4.2011: ”Lainaus iltalehti vaalit 2011”, *Iltalehti.fi* 11.4.2011: ”Tähän artikkeliin Soini vetosi: Karua tekstiä”; Reijo Tossavainen blogi 29.3.2011: ”Stubb ylimielinen Brysselin juoksupoika”, *Kymen Sanomat* 13.2.2011: ”Stubb näkyy ja kuuluu”; Ari Jalonen Facebook-profiili 24.3.2011 klo 15:33, *Kauppalehti.fi* 24.3.2011: ”Suomalaiset eivät usko Kreikan maksavan velkojaan sovitussti”.

⁴⁴ Maria Lohela blogi 7.1.2011: ”Näillä ajatuksilla kohti eduskuntavaaleja”.

⁴⁵ Esim. Hanna Mäntylä blogi 13.2.2011: ”Kokoomuksen rehellisyys, vastuu, kohtuus ja oikeudenmukaisuus – suoraan sanottuna”; Juha Väättäinen blogi 9.4.2011: ”EI SUOMALAISTEN EUROJA SAKSAN PANKEILLE”; Reijo Hongisto blogi 12.4.2011: ”Äänestyskopissa valta vaihtuu”; Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 25.3.2011 klo 14:34; Reijo Tossavainen blogi 27.3.2011: ”Kreikka, Irlanti ja Portugal saatettava selvitystilaan.”; Ari Jalonen blogi 9.4.2011: ”Laho puu”; Ari Jalonen Facebook-profiili 25.3.2011 klo 01:38; Maria Lohela Facebook-sivu 23.3.2011 klo 10:19.

⁴⁶ *Taloussanomien*.fi 23.3.2011: ”Pankit ovat rahastaneet kriisimaista satoja miljardeja”.

⁴⁷ Maria Lohela Facebook-sivu 23.3.2011 klo 10:19.

Suurten ja kasvottomien rahalaitosten tukeminen nostettiin uutisten kommentoinnin yhteydessä esille myös suorasanaisemmin: ”Suurpankit lihoo... kansa maksaa!!!! – – Ei tullut yllätyksenä! Tätäkö me haluamme vai kenties muutosta nykymenoon!”⁴⁸ Useinkaan perussuomalaiset ehdokkaat eivät käytännössä millään tavalla perustelleet ”suurpankkien pelastamisen” ja Euroopan vakausrahadon välistä yhteyttä. Empiiriset kehysvaikutustutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että jos muita kehystyksiä ei ole saatavilla, huterastikin perustellut kehukset voivat olla vetoavia ja tehokkaita⁴⁹. Jaetun verkkojournalismin sähkömäisyys, ilmaisullinen niukkuus ja selkeiden kehystysten puuttuminen antoivatkin perussuomalaisille tilaa esittää sosiaalisessa mediassa uusia tulkintoja vakausrahadon muodostamisen motiiveista.

Tukipaketijournalismin välittämän asetelman epäoikeudenmukaisuutta korostettiin myös vahvistamalla ajatusta siitä, että pulaan ajautuneet maat olivat itse aiheuttaneet omat ongelmansa ja suomalaisten veronmaksajien täytyi epäoikeudenmukaisesti ja Maastrichtin sopimuksen vastaisesti pelastaa heidät pulasta⁵⁰. Perussuomalaiset pyrkivät määrittelemään tukipakettiuutisoinnin avulla tilanteen niin, että kyse oli vastakkainasettelusta tasapainoisten pohjoiseurooppalaisten ja ”asiansa holtittomasti hoitaneiden”⁵¹ eteläeurooppalaisten välillä. Asettamalla rehelliseen työntekoon ja säästäväisyyteen pohjaavan luterilaisen etiikan stereotypian vastakkain laiskuuteen viittaavan eteläeurooppalaisen stereotypian kanssa rinnakkaisjournalismilla pyrittiin vetoamaan ihmisten käsitykseen oikeudesta ja kohtuudesta. Tilannetta esimerkiksi verrattiin lainaamiseen rahansa ryyppäneelle pummille⁵². Epäoikeudenmukaisuuden korostamisen kautta tukipaketit pyrittiin esittämään epäoikeudenmukaisena keinona turvata valtioita, jotka eivät olleet osanneet tai halunneet pitää taloudestaan huolta. Sosiaalisessa mediassa esitetyt uudet journalismin tulkinnat vahvistivat jo entisestään tunteita herättävää ajatusta siitä, että rahaa haaskataan, mutta vielä projektiin, joka on lähtökohtaisesti järjetön, epäoikeudenmukainen ja toimimaton.

⁴⁸ Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 25.3.2011 klo 14:34, Ilta-lehti.fi 24.3.2011: ”Talsa: Suurpankit rahastavat talouskriisillä”.

⁴⁹ Chong & Druckman 2007, 651.

⁵⁰ Esim. Jari Lindström 14.4.2011 klo 14:42 blogikommentti omaan blogikirjoitukseen 13.4.2011: ”On the road”; Reijo Tossavainen blogi 22.3.2011: ”Haluatko lahjoittaa 600 euroa ja 2500 euroa asiansa holtittomasti hoitaneille EU-maille?”; Kike Elomaa Facebook-ryhmä 16.1.2011 klo 12:45.

⁵¹ Reijo Tossavainen blogi 22.3.2011: ”Haluatko lahjoittaa 600 euroa ja 2500 euroa asiansa holtittomasti hoitaneille EU-maille?”.

⁵² Juho Eerola blogi 29.3.2011: ”Euroaluetta tulee karsia rajusti”.

Uhrien osoittaminen ja heidän kärsimyksensä korostaminen

Perussuomalaiset tekivät sosiaalisessa mediassa sinänsä monimutkaista aihetta käsitelleestä taluskriisijournalismista helpommin ymmärrettävää sitomalla aiheen vähemmän abstrakteihin konteksteihin. Edellisessä alaluvussa esitettiin, että taluskriisijournalismin monimutkaisuutta yksinkertaistettiin pelkistämällä se kysymykseksi tukipakettien väistämättömistä korkeista kustannuksista ja projektin epäoikeudenmukaisista piirteistä. Sen lisäksi, että perussuomalaisten uutistulkinnassa tukipaketit esitettiin jokseenkin päättömänä ratkaisuna, huomiota kiinnitettiin myös siihen, mistä tukipaketteihin käytettävät verovarot olisivat voineet olla pois suomalaisessa arjessa. Toisin sanoen sosiaalisessa mediassa pyrittiin herättelemään lukijoiden sensitiivisyyttä siihen, mistä suomalaiset veronmaksajat olisivat olleet valmiita tinkimään ajaakseen järjettöminä esitettyjä tukipaketteja.

Perustellessaan epäkohtien ongelmallisuutta yhteiskunnalliset liikkeet pyrkivät usein osoittamaan, ketkä epäkohdista joutuvat kärsimään⁵³. Populisteille puolestaan on tyypillistä pyrkiä vetoamaan rationaalisten argumenttien sijaan yleisön tunteisiin⁵⁴. Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa tehtiin kumpaakin, kun hallituksen toteuttaman huonon ja kalliin politiikan häviöinä esitettiin yhteiskunnan heikoimmat jäsenet: köyhät, sairaat, vanhukset, invalidit, sotaveteraanit ja työttömät. Esittämällä tukipakettien vastustamisen köyhien ja heikkovaraisten puolustamisena, perussuomalaiset asettautuivat retorisesti helposti puolustettaviin aseisiin:

Kansa seisoo leipäjonoissa, vanhukset makaa pissavaipoissa hoitolaitoksissa, veteraanit on jätetty heitteille, lapsiperheet ja yksinhuoltajat kituuttaa nälkäräjällä, työttömien ahdistus kasvaa, puolustusvoimat ajetaan alas...lista on loputon..ja maan edesvastuuton hallitus kylvää rahaa maailmalle kuin viimeistä päivää!!!!⁵⁵

Perussuomalaisten uutiskommenteissa painotettiin voimakkaasti omien kansallisten tarpeiden priorisointia muiden hankkeiden edelle. Kuten usein populistisessa retoriikassa, verovarojen käyttö esitettiin nollasummapelinä, jossa oli selviä häviöitä ja voittajia: ”Köyhyys kotimaassa on jo sitä luokkaa että pitäisi pikkuhiljaa

⁵³ Best 1987, 110; Benford & Snow 2000, 615.

⁵⁴ Esim. Wiberg 2011, 15.

⁵⁵ Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 29.1.2011 klo 8:11.

havahtua hoitamaan oman kansankin asioita.”⁵⁶ Tukipaketeissa mukana olemisen esitettiin olevan täysin ristiriidassa suomalaisten etujen kanssa: ”Mukana ollaan ja tukea annetaan ulkomaille, vaikka omassa maassa tarvitaan tukea ja apua yhtä kipeästi. – Jos valta ei vaihdu, jatkuu nykyinen meno ja suomalainen takuumies kaivaa varmasti kuvettaan muiden EU-maiden hyväksi.”⁵⁷ Kommentteissa toistui myös ajatus siitä, että omien puutteenalaisten aseman parantamisen kannalta ei olisi suotavaa pyrkiä toimimaan idealistisena ”maailmanparantajana”⁵⁸. Sosiaalisessa mediassa euromaiden tukemista ei kytketty pelkästään verovarojen hupenemiseen, vaan sen esitettiin myös vaativan leikkauksia esimerkiksi terveydenhuoltoon, sosiaaliturvaan ja eläkkeisiin:

Minkä vuoksi meillä kotimaassa ollaan säästämässä, leikkaamassa ja tinkimässä lähes jokaisesta arkipäivän asiasta, kun samaan aikaan siellä VALLAN YTIMESSÄ eletään – – ”kuin sika pellossa?” Kuinka kauan meidän tavallisten suomalaisten veronmaksajien täytyy ylläpitää tällaista EU-hovia?⁵⁹

Perussuomalaiset myös pyrkivät osoittamaan parempia verorahojen käyttökohteita jakamalla esimerkiksi terveydenhuollon ongelmia käsitelleitä iltapäivälehtien juttuja, kuten Iltalehden tunteikasta kuvausta siitä, kuinka ”vanhukset kärsivät laitoksissa”⁶⁰. Erityisen symboliarvon verovarojen väärinkäytön tragediaksi esitetyssä tukipaketikysymyksessä saivat uutiset vuonna 2010 suljetusta Heinolan reumasairaalasta. Muutaman miljoonan euron vajeen vuoksi suljettu sairaala liitettiin perussuomalaisten sosiaalisessa mediassa osaksi kertomusta siitä, kuinka ”oliivipuiden alle lapioitavat” rahat olisi voitu käyttää paremminkin:

Reumasairaala olis tarvinnut 2 milj. euroa voidakseen jatkaa, se suljettiin. Vähääkään arvelematta Kreikkaan lähetettiin 4 miljardia. Minä luulen, että Venäjälläkin on kohta paremmin kuin täällä. – – Yksi invalidivanhus

⁵⁶ Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 8.4.2011 klo 7:38.

⁵⁷ Reijo Hongisto blogi 12.4.2011: ”Äänestyskopissa valta vaihtuu”.

⁵⁸ Ville Vähämäki blogi 22.3.2011: ”Hallitukseen vain kontrolloimaan”.

⁵⁹ Reijo Hongisto blogi 11.1.2011: ”Syö säästären savea, kirjoittaa tohtori”, Ilkka 8.1.2011: ”Syö säästären savea”.

⁶⁰ Arja Juvonen blogi 8.1.2011: ”Vanhustenhoidon pelastajan paikka auki”; Hanna Mäntylä Facebook-sivu 6.1.2011 klo17:36; Laila Koskela Facebook-sivu 5.1.2011 klo 15:03; Iltalehti.fi 6.1.2011: ”Näin vanhukset kärsivät laitoksissa”.

sanoi: ”leikatkaa, leikatkaa, koska tulette päätä leikkaamaan.” Entisessä hyvinvointi-Suomessa voidaan nyt huonosti.⁶¹

Monille uutisia seuranneille äänestäjille ei välttämättä ollut lainkaan selvää, miksi tukipaketteihin osallistuminen olisi lähtökohtaisesti ollut huono ratkaisu, ja miksi niitä olisi vastustettava. Monelle suomalaiselle suurten kansainvälisten toimijoiden ja monimutkaisiksi koettujen taloudellisten järjestelyiden kuvaus ei välttämättä olisi aktivoanut tarvetta muodostaa tukipaketeista minkäänlaista mielihyvää. Sosiaalisessa mediassa perussuomalaiset kuitenkin liittivät tukipakettien kannattamisen vähävaraisten, heikkojen ja suojelua kaipaavien kansalaisten huonoon kohteluun, millä pyrittiin vetoavasti herättelemään tunnepitoisia reaktioita ja kielteisiä mielikuvia tukipaketeista ja Suomen EU-jäsenyydestä.

Epäkohdista tehtiin kysymys isänmaallisuudesta – ja sen puutteesta

Kun poliittiset sidosryhmät yrittävät tehdä omista argumenteistaan vetoavampia, niitä pyritään muotoilemaan sellaisiksi, että ne olisivat linjassa potentiaalisten kannattajien arvomaailman kanssa⁶². Sen sijaan, että perussuomalaiset olisivat määrittelleet tukipakettien epäkohdiksi pelkästään korkeat kustannukset, huono-osaisten kärsimyksen ja asetelman periaatteellisen epäreilouden, rinnakkaisjournalismissa pyrittiin myös aktivoimaan ajatusta siitä, että tukipaketeissa oli kyse jostain vieläkin tärkeämmästä – Suomen itsemääräämisoikeudesta. Sosiaalisen median uutis-kommenteissa kysymys tukipaketeista oli sidottavissa ajatukseen erityislaatuudesta ja arvokkaasta suomalaisuudesta, jonka olemassaolon vakausrahaan liittymisen tulisi vaarantamaan:

Sinä ja minä otamme kantaa Suomen puolesta tai liittovaltion puolesta. Kukaan ei tiedä, onko Suomi enää tulevaisuudessa puolustettavissa. Olen kuitenkin Mannerheimin kuolemattoman lauseen takana. ”Jos halutaan rauhaa, niin on valmistauduttava sotaan.”⁶³

⁶¹ Anssi Joutsenlahti Facebook-profiili 9.2.2011 klo 8:31. Ks. myös Anssi Joutsenlahti blogi 10.2.2011: ”Tosiasiat puhuvat puolestamme”; Ari Jalonen Facebook-profiili 17.1.2011 klo 12:51; Kaj Turunen blogi 3.4.2011: ”Heinolan reumasairaala ja EU:n kriisirahastot”; Kike Elomaa Facebook-ryhmä 9.2.2011 klo 20:13; HS.fi 29.3.2010: ”Heinolan Reumasairaala lopettaa taustasäätiön konkurssin vuoksi”; Medi uutiset.fi 19.3.2010: ”Konkurssi sulkee reumasairaalan”.

⁶² Esim. Snow et al. 1986, 477.

⁶³ Martti Mölsä blogi 22.2.2011: ”Valta siirtyy EU:lle?”.

Nationalistiset tuntemukset olivat EU-politiikan osalta vaalikeväänä 2011 hel-
posti aktivoitavissa, sillä talouskriisiuutisoinnin lisäksi julkisuudessa oli esillä mui-
takin teemaa sivunneita aiheita. Erityisen paljon tunteita herätti STT:n kautta suu-
rimpaan osaan suomalaisista päivälehdistä levinnyt uutisointi eduskuntakeskus-
teluista, joissa pohdittiin EU-jäsenyyden merkitsemistä Suomen perustuslakiin.
Kahden toisistaan irrallisen, mutta helposti toisiinsa yhdistettävän ja tunnepitoisen
EU-aiheen ajallinen läheisyys johti siihen, että perussuomalaisten talouskriisijour-
nalismin tulkinnaissa myös Suomen perustuslailla oli oma paikkansa:

*Sieltähän se hyppäsi EU takausrahaston syliin. – – Kaiken lisäksi Perus-
tuslakiin tahdotaan laittaa lauselma Suomen EU jäsenyydestä, se on taas
kerran yksi askel kohti liittovaltiota. EU:n liittovaltiokehitykselle on tehtä-
vä loppu! Emme voi luovuttaa isiemme kalliisti maksamaa itsenäisyyttä
muille. – – Ainakin minä ja muut perussuomalaiset tulemme puolusta-
maan Suomen itsemääräämisoikeutta.⁶⁴*

Tukipakettikysymys siis liitettiin ajatukseen liittovaltiokehityksestä, jonka esi-
tettiin olevan voimakkaasti ristiriidassa Suomen itsenäisyyden kanssa. Harjoitetun
EU-politiikan vastustamisen esittäminen isänmaallisuutena myös mitä todennä-
köisimmin vetosi perussuomalaisten kannattajakuntaan; Elinkeinoelämän valtuus-
kunnan selvityksen mukaan perussuomalaisten kannattajista jopa 70 prosenttia oli
alkuvuodesta 2012 sitä mieltä, että EU on uhka pienten maiden kansalliselle ole-
massaololle⁶⁵. Perussuomalaisilla oli kuitenkin tarjota sosiaalisessa mediassa EU:n
uhalle jämäkkä vastaus: ”EU:n liittovaltiokehitykselle on sanottava selkeästi EI!”⁶⁶

Siinä missä perussuomalaisten oma kanta esitettiin isänmaallisena, muiden po-
liitikkojen tiedotusvälineissä esittämiä lausuntoja käytettiin osoituksena ”vanhojen
puolueiden” isänmaallisuuden puutteesta. Esimerkiksi Reijo Tossavainen puuttui
blogissaan *Kymen Sanomien* julkaisemaan Alexander Stubbin lausuntoon, jon-
ka mukaan ulkoministeriä ”raivostuttaa katsoa EU-vastaista pöyhöpopulismia”⁶⁷.
Tukipakettien puolesta ja perussuomalaisten kantaa vastaan esitetty kommentti
näyttäytyi uudessa tulkinnaissa suoranaishana ”ylimielisyytänä ja halveksuntana
Suomea ja suomalaisia kohtaan”⁶⁸. Perussuomalaisten sosiaalisen median uutis-

⁶⁴ Ari Jalonen blogi 24.3.2011: ”Portugali”.

⁶⁵ Haavisto 2012, 29.

⁶⁶ Ari Jalonen blogi 22.3.2011: ”12,58 miljardia euroa”.

⁶⁷ *Kymen Sanomat* 13.2.2011: ”Stubb näkyy ja kuuluu”.

⁶⁸ Reijo Tossavainen blogi 29.3.2011: ”Stubb ylimielinen Brysselin juoksupoika”.

kommenttien muodostamassa kokonaisuudessa tukipakettien puolustajat eivät näyttäneet isänmaallisina itsensä tunteneiden perussuomalaisten näkökulmasta äänestämisen arvoisina: ”Onneksi suomalaiset saavat sanoa oman kantansa tulevissa vaaleissa. Sen jälkeen maahamme on saatava ulkoministeri, joka arvostaa Suomea ja suomalaisia.”⁶⁹ Perussuomalaisten blogeissa ja Facebook-sivuilla EU:n talouskriisiä käsitelty julkisuus siis saatiin sidottua vetoavaan ajatukseen Suomen itsemääräämisoikeudesta ja omien etujen puolustamisesta.

Taluskriisiuutisointi syyllisten osoittamisessa ja määrittelyssä

Kunhan potentiaalinen kannattajakunta on tehty tietoiseksi epäkohtien olemassaolosta, yhteiskunnallisten liikkeiden tarvitsee kollektiivisen toiminnan herättämiseksi sekä osoittaa, ketkä ovat epäkohtiin syyllisiä että myös määritellä, millä tavalla syylliset eroavat omasta oikeamielisestä joukosta⁷⁰. Suomen konsensus-hakuisessa EU-politiikassa on painotettu yhteisen kansallisen edun määrittämistä ja puolustamista, ja perussuomalaiset ovat hyökänneet tätä vastaan syyttäen eliittiä yhden totuuden politiikasta⁷¹. Sosiaalisen median rinnakkaisjournalismissa perussuomalaiset eivät kyseenalaistaneet yhteisen kansallisen edun olemassaoloa – yhteisen edun nähtiin olevan olemassa, mutta sen he pyrkivät määrittelemään itse. Kansallisen edun määrittelijän asema pyrittiin rinnakkaisjournalismissa ottamaan pois niiltä, jotka sitä eivät ansainneet, ja tämä tehtiin tekemällä eroa eliittiin, johon liitettiin epämiellyttäviä konnotaatioita. Vastaavanlaisesta symbolisen eron tekemisen prosessista on tutkimuskirjallisuudessa puhuttu toiseuttamisena⁷².

Katainen ja Kiviniemi syyllisen eliitin edustajina

Perussuomalaisten sosiaalisessa mediassa kansainvälisen taluskriisin ongelmat saatiin johdonmukaisesti osoitettua kahden henkilön syyksi. Taluskriisijournalismia käsitelleistä kaikista sosiaalisen median päivityksistä noin kolmasosassa syyllisiksi esitettiin päähallituspuolueet keskusta ja kokoomus sekä niiden puheenjohtajat, pääministeri Mari Kiviniemi ja valtionvarainministeri Jyrki Katainen. He olivat perussuomalaisten rinnakkaisjournalismin esittämän taluskriisitarinan roistot ja

⁶⁹ Reijo Tossavainen blogi 29.3.2011: ”Stubb ylimielinen Brysselin juoksupoika”, *Kymen Sanomat* 13.2.2011: ”Stubb näkyy ja kuuluu”.

⁷⁰ Snow & Benford 1988, 199–202; Gamson 1995, 91–94.

⁷¹ Raunio 2011, 204–205; Arter 2010, 486–487.

⁷² Esim. Hall 1997, 225–238, 257–264; Rossi 2010; Karvonen 1999, 141–143. Ks. myös teoksen luku ”Timo Soini perussuomalaisen identiteetin isäntänä”, s. 329–332.

isänmaanpetturit – heihin henkilöitiin nykymenon rujoimmat puolet. Muiden puolueiden ja puheenjohtajien osuus talouskriisiuutisoinnin sosiaalisen median syyllisyystulkintoissa oli häviävän pieni. Syyllisiä osoitettaessa kansainvälisen pankkijärjestelmän ja EU-tason päättäjätkin olivat läsnä vain marginaalisesti, ja heidän syyllisyytensä tuli ilmi lähinnä Kiviniemen ja Kataisen toiminnan kuvailun kautta. Perussuomalaisesta näkökulmasta katsottuna Kiviniemi ja Katainen olivat pääsyylliset, sillä ”eihän se ole tyhmä joka pyytää, vaan joka aina vaan antaa”⁷³.

Kataisen ja Kiviniemen leimaaminen talouskriisin pääsyyllisiksi johtui ensinnäkin siitä, että istuva valtiovarainministeri ja pääministeri vastasivat ensisijaisesti Suomen harjoittamasta EU-politiikasta. Kiviniemen ja Kataisen asemat päähallituspuolueiden johtajina olisivat saattaneet jo sellaisinaan riittää populistiselle oppositiopuolueelle syytöksen aiheeksi. Jos syyllisyyden voimakas henkilöityminen kuitenkin selitettäisiin pelkästään oppositiopolitiikalla, unohdettaisiin, että vuoden 2011 vaalikevään talouskriisijournalismi oli jo itsessään hyvin voimakkaasti keskittynyt juuri Kataiseen ja Kiviniemeen⁷⁴. Journalismi näyttäisi siis olevan merkittävässä osassa paitsi siinä, mistä politiikan aiheista sosiaalisessa mediassa keskustellaan, mutta myös siinä, ketkä politiikan toimijat ovat näissä keskusteluissa tapahtuvissa tilanteenmäärityksissä läsnä.

Kiviniemi ja Katainen esitettiin perussuomalaisten uutiskommenteissa sinisilmäisinä ”euroskovaisina”⁷⁵, jotka olivat rahavallan ja EU-eliitin talutusnuorassa. Esimerkiksi uutisointi Mari Kiviniemen ja Kreikan pääministerin George Papanandreoun tapaamisesta riitti kehittämään uusia tulkintoja tapaamisen syistä: ”Jaahas.. Kreikan Kalle Papanreuhu tapaa mejän Marin. Ettei vaan olis rahat loppunu kesken..no kyl mejä Marr puhuu Jyrkipojalle ja hää muutaman miljardin heittää”⁷⁶. Uudessa tulkinnassa pääministerien neuvottelut EU-taloudesta esitettiin taloudenpidon näkökulmasta erittäin leväperäisenä toimintana, jossa Suomen johto oli valmis nöyrytmään EU-eliitin hyvävelikerhon sääntöjen mukaisesti. Kun hallituspuolueiden euroskovaisuus esitettiin kuplana ja heidän esitettiin uskovan pelkkään fantasiaan, pehmennettiin maaperää sille, että hallituksen johtohenkilöiden lau-

⁷³ Anne Louhelainen blogi 1.4.2011: ”Morjens”.

⁷⁴ Ks. teoksen luku ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensuskeen”; kuvio 10, s. 122.

⁷⁵ Juho Eerola blogi 29.3.2011: ”Euroaluetta tulee karsia rajusti”; Reijo Tossavainen blogikommentti 24.3.2011 klo 18:30 omaan blogikirjoitukseen 24.3.2011: ”Kreikan ja Irlannin jälkeen portugal lähtee kerjäämään apua”, HS.fi 23.3.2011: ”Portugalin pääministeri erosi”; Reijo Tossavainen blogikommentti 29.1.2011 klo 08:10 omaan blogikirjoitukseen 29.1.2011: ”Enemmistö asiantuntijoista uskoo euroalueen hajoamiseen”, Uusisuomi.fi 29.1.2011: ”Rankka kyselytulos: Euro hajoaa 2016 mennessä”.

⁷⁶ Kike Elomaa Facebook-sivu (kampanja-avustaja) 23.2.2011 klo 10:03, Iltalehti.fi 23.2.2011: ”Kreikan pääministeri tapaa Kiviniemen Helsingissä”.

sunnot alkoivat näyttäytyä lähes kafkamaisena byrokratiauskona. Lopulta Portugalin hallituksen erottua Reijo Tossavainen esitti kaksikon kaksinaamaisuuden ja toiminnan perimmäisten motiivien tulleen ilmi:

Kataisen ja Kiviniemen kaksilla korteilla pelaaminen näkyy hyvin nyt ajankohtaisessa asiassa. Ulospäin annetaan kuvaa siitä, kuinka tomeras-ti ollaan muka puolustamassa suomalaisten etuja. Käytännössä kuitenkin ollaan kuuliaisii mallioppilaita.⁷⁷

Kiviniemen ja Kataisen tähdittämä eurokriisijulkisuus tarjosi perussuomalaisille useita tilaisuuksia osoittaa, että hallitus oli toiminut EU:n taluskriisin hoidossa huonosti. Blogissa ja Facebook-sivuilla puututtiin erityisesti Kiviniemen toimintaan, koska hän oli kahteen otteeseen onnistunut herättämään lausunnoillaan mediahuomion lisäksi myös pahennusta. Ensimmäisessä kiistanalaisessa tapauksessa Kiviniemi oli eduskuntakeskustelussa nimittänyt oppositiota epäisänmaalliseksi⁷⁸. Tapauksen uutisointi antoi perussuomalaisille mahdollisuuden loukkaantua epäisänmaallisuussyytöksistä ja korostaa, että pikemminkin hallituksen tulisi arvioida omia politiikan tekemisen lähtökohtiaan:

Pääministerin mukaan on siis epäisänmaallista olla huolissaan omien kansalaisten taloudellisesta pärjäämisestä. On siis epäisänmaallista ajaa sotaveteraanienme, köyhyysrajan alapuolella elävien, laitoshoidossa ki-tuvien vanhusten, työttömien ja muiden hyvinvoinnista paitsi jääneiden suomalaisten asiaa. Tämä tuli selväksi.⁷⁹

Toisessa tapauksessa juuri tauonneiden neuvottelujen jälkeen Kiviniemi va-kuutti toimittajille, ettei Suomen osuus tukipaketeissa tulisi kasvamaan, vaikkei asiasta ollut varmuutta. Esimerkiksi *Iltä-Sanom* julkaisi uutisen, jonka mukaan Kiviniemen väite Suomen ja EU-maiden lainatakuista ”herätti hämmennystä”. Ju-tussa haastateltu europarlamentaarikko Carl Haglund piti Kiviniemen lausuntoa ”ristiriitaisena ja outona”, sillä neuvotteluissa tehdyt päätökset viittasivat pikem-

⁷⁷ Reijo Tossavainen blogi 24.3.2011: ”Kreikan ja Irlannin jälkeen Portugal lähtee kerjäämään apua”, HS.fi 23.3.2011: ”Portugalın pääministeri erosi”.

⁷⁸ Ks. lisää tapauksesta teoksen luvusta ”Euroopan unionin taluskriisin julkisuus – kriitikistä konsensusukseen”, s. 240–242.

⁷⁹ Ismo Soukola blogi 10.3.2011: ”Epäisänmaallista kulttuurikeskustelua vieraan pihalle pysäköiden”.

minkin valtiokohtaisten osuuskasvattamiseen.⁸⁰ Anne Louhelainen kommentoi uutista Facebook-profilissaan korostaen, että hallitus oli toiminut kansan tahdosta välittämättä:

*Suomen eduskunta ei käsittäkseni antanut lupaa mihinkään jatkolupauksiin eikä eduskunnan ole enää mahdollista asiasta päättää. Onko Kiviniemelle ja Kataiselle todella annettu avoin valtakirja???? Kansan mielipiteellä ei näytä olevan mitään merkitystä – ihmettelen, että kuinka nykyhallituksella on pokkaa unohtaa se, kuka valtakirjan valtion asioiden hoitoon antaa.*⁸¹

Kiviniemen lausuntoa pidettiin esimerkkinä myös siitä, että hallitus pyrkii pimmittämään kansalaisilta tietoa. Perussuomalaisten Ari Jalonen kommentoi Kiviniemen puheiden perättömyyttä Facebook-profilissaan ironisesti mukaillen keskustan vaalimainontaa: ”Avoimuus ja rehellisyys. Hienoja arvoja, eikö totta?”⁸² Kun lopulta runsas viikko ennen vaalipäivää Portugali lopulta hakeutui hätärahoituksen piiriin, perussuomalaisilla oli vielä jälkikäteen mahdollisuus jakaa Kiviniemen pieleen menneestä arviosta kertonutta uutisointia: ”Näin pääministeri Kiviniemi vakuutteli 25.3.!! Mitähän kaikkea muuta on mitä Mari ei tiedä, ymmärrä tai salaltee. Eipä paljon luottamusta herätä!”⁸³

Eryityisesti maissa, joissa päätöksenteko on ollut enimmäkseen konsensus-hakuista, populistiset puolueet ovat esittäneet Euroopan unionin kansallisen politiikan jatkeena, jossa hallitukset ja EU-eliitti sopivat asioista kansalaisilta salassa⁸⁴. Kiviniemen ja Kataisen esitettiin harjoittavan kabinettipolitiikkaa, jossa ”valehdellaan”⁸⁵, ”salaillaan”⁸⁶ ja ”harhautetaan kansaa”⁸⁷. Samalla perussuomalaiset kuitenkin asemoivat itsensä kabinettipolitiikan ulkopuolelle osoittaakseen, että heidän ollessaan vallassa kansan ääni todella kuuluisi ja salailulle tulisi loppu:

⁸⁰ Iltasanomat.fi 14.3.2011: ”Suomen rahat pelissä – Kiviniemen väite ihmetyttää”. Ks. lisää tapauksesta teoksen luvusta ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kriittistä konsensuskseen”, s. 242–246.

⁸¹ Anne Louhelainen Facebook-profiili 15.3.2011 klo 0:08.

⁸² Ari Jalonen Facebook-profiili 14.3.2011, Uusisuomi.fi 14.3.2011: ”Raju syytös Mari Kiviniemelle – Suomelta tuplarahat?”.

⁸³ Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 7.4.2011 klo 5:09, MTV3.fi 25.3.2011: ”Kiviniemi: Portugali ei ole pyytämässä laina-apua”.

⁸⁴ Raunio 2011, 203.

⁸⁵ Esim. Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 12.3.2011 klo 13:03; Ari Jalonen Facebook-ryhmä 14.3.2011 klo 22:20.

⁸⁶ Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 7.4.2011 klo 5:09; Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 30.3.2011 klo 8:21.

⁸⁷ Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 16.2.2011 klo 11:41.

*Kaiken surullisinta asiassa tuntuu olevan tapa, jolla asioista ja tavoit-
teista keskustellaan, avointa ja julkista keskustelua ei yksinkertaisesti ole.
Salailu ja saamattomuus tuntuvat kulkevan käsi kädessä. Onko tämä
demokratian nykytila sinua tyydyttävä?⁸⁸*

Jyrki Katainen onnistui vaalikevään julkisuudessa esiintymään vakuuttavana talousmiehenä ja – toisin kuin Kiviniemen tapauksessa – Kataisen on jopa arvioitu hyötynneen asemastaan julkisuudessa eurooppalaisen talouden ja vakauden puolustajana⁸⁹. Perussuomalaisten sosiaalisessa mediassa Jyrki Kataisen mediaesiintymisen vakuuttavuutta pyrittiin kuitenkin kyseenalaistamaan. Katainen esimerkiksi vakuutteli *Ilta-Sanomien* haastattelussa valtiovarainministerin auktoriteetilla, että EU-takauksissa on kyse Euroopan tulevaisuudesta ja suomalaisten vaihtoehtottomasta tilanteesta, jossa Suomen on valittava ”vastuun ja impivaaran” välillä.⁹⁰ Kike Elomaa Facebook-sivulla Kataisen mediaesiintyminen esitettiin aivan toisenlaisessa valossa:

*Kataiselta on mennyt puurot ja vellit sekaisin...Partiopoika Jyrki,koko
euroopan pelastaja.Muuten hyvä mutta...käskeppäs autonkuljettajasi
kiepauttaa joku päivä sitä kautta missä sinä päivänä leipää jaetaan...
ihan vaan uteliaisuuttasi.⁹¹*

Katainen esitettiin uusissa tulkintakehyksissä kokemattomana ja todellisuudesta irtautuneena idealistina, joka suomalaisen köyhälistön tarpeet unohtaen pyrkii puolustamaan ainoastaan EU:n intressejä. Kataisen epäilyttävyyden tultua ilmi ehdokas Elomaa jatkoi: ”Äänestämällä otat kantaa, haluatko antaa EU:n velkamaille 8–16 miljardia vähintään! – Perussuomalaiset ovat tätä käytäntöä jyrkästi vastaan.”⁹² Kun jo talouskriisin epäkohtien osoittamisen yhteydessä oli tehty selväksi, että tukipaketteihin luovutettuja verovaroja ei tultaisi enää saamaan takaisin, argumentaatiosta vakuuttuneiden kannattajien mielissä hallituksen toiminta näytetty todennäköisesti entistä järjettömämpänä.

⁸⁸ Ari Jalonen blogi 22.3.2011: ”12,58 miljardia euroa”.

⁸⁹ Ks. teoksen luku ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensukseen”, s. 246–249.

⁹⁰ Iltasanomat.fi 8.4.2011: ”Kataiselta raju purkaus Unkarissa”.

⁹¹ Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 9.4.2011 klo 6:25.

⁹² Kike Elomaa Facebook-ryhmä 9.4.2011 klo 21:42, MTV3.fi 7.4.2011: ”Katainen: Suomen takausvastuu Portugalille ehkä 1,2 miljardia”.

Oleellista on, että perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa Kiviniemen ja Kataiseen liitetyt ominaisuudet eivät pelkästään kuvanneet heitä yksilöinä; heidän ominaisuuksiensa määrittelyssä oli kyse laajemmin eliitin ominaisuuksien kuvaamisesta. Populistisessa retoriikassa onkin tyypillistä havainnollistaa yhteiskuntaa vihamielisenä blokkijakona, jossa vastakkain ovat turmeltunut eliitti ja kirkasotsainen kansa⁹³. Eliitin piirteiden kyseenalaisuutta korostamalla luotiin konfliktia, jossa vastakkain olivat oikeamielinen perussuomalainen maailmankatsomus ja ”vanhojen puolueiden” kansaan kuulumaton ja jopa kansan tahdon vastaisesti toimiva nykyhallinto. Perussuomalaisten asettautuminen uutiskommenteissaan eliitin likaisen poliittisen pelin ulkopuolelle sopii hyvin käsitykseen siitä, että populistit yleensä esittäytyvät vastentahtoisina poliitikkoina, jotka lähtevät politiikkaan vain voidakseen estää kansaa uhkaavan kriisin⁹⁴. Näin ollen sosiaalisessa mediassa tapahtuneessa eliitin määrittelyssä oli samalla kyse perussuomalaisten omien äänestämisen arvoisten ominaisuuksien määrittelystä. EU:n talouskriisin uutisointi saatiin perussuomalaisten sosiaalisessa mediassa näyttäytymään muistutuksena siitä, että Suomen valtiojohdolla ei ollut niitä ominaisuuksia, joita poliittiselta johdolta sopi odottaa.

Vanhat synnit syyllisten painolastina

Perussuomalaiset pystyivät tehokkaasti hyödyntämään sosiaalisessa mediassa poliitikkojen väärinkäytöksistä kertoneutta uutisointia. Niin sanottu vahtikoirajournalismi on osaltaan vaikuttanut siihen, että politiikan arvostus on ollut Suomessakin laskusuunnassa, kun 1980-luvulta alkaen erityisesti iltapäivälehdistö on tarkkaillut tiiviisti esimerkiksi kansanedustajien poissaoloja, valiokuntamatkailua, työtöitä sekä edustajien palkkauksen kehitystä⁹⁵. Ruokkiessaan tyytymättömyyttä eliittiä kohtaan perussuomalaiset pitivätkin rinnakkaisjournalismissaan esillä ”nyky-menon” moraalittomuudesta muistuttaneita ajankohtaisia ja myös menneitä politiikan skandaaleita.

Yhteiskunnallisiin epäkohtiin syyllisiksi osoitetun eliitin uskottavuus pyrittiin kyseenalaistamaan esimerkiksi jakamalla uutisointia vaalikeväänä esillä olleista tapauksista, joissa tunnettuja keskusta- ja kokoomuspoliitikkoja syytettiin säädösten ja lakien rikkomisesta. Vuoden 2011 vaalikevättä oli edeltänyt pitkäkestoinen vaalirahoitusskandaali, jossa oli ryvetetty etenkin keskustaa ja entistä pääministeri

⁹³ Mudde 2007, 65–69; Wiberg 2011, 15.

⁹⁴ Wiberg 2011, 14.

⁹⁵ Heino 2006.

Matti Vanhasta⁹⁶. Vielä vaalikeväänäkin aihe sai julkisuutta, kun Vanhasen jääviyttä arvioitiin tapauksessa, jossa Raha-automaattiyhdistyksen epäiltiin lainvastaisesti myöntäneen avustuksia keskustan Nuorisosäätiölle. Aihe oli voimakkaasti esillä niin tiedotusvälineissä kuin perussuomalaisten blogeissa ja Facebook-sivuillakin osittain siksi, että eduskunnan suuri valiokunta jopa harkitsi Vanhasen asettamista valtakunnanoikeuteen.

Kun MTV3 uutisoi valiokunnan päätöksen venymisestä, perussuomalaiset epäilivät jatkoajan johtuneen pyrkimyksestä siirtää kiusallinen aihe vaalien yli: ”Kaikein keinoin haetaan jotain porsaanreikää, josta Matti-poika pääsisi livahtamaan”⁹⁷. Anne Louhelaisellakin oli epäilyksensä valiokunnan puolueettomuudesta: ”Pikku-Matin autosta on kumi puhjennut...purukumilla se vissiin paikataan... Eiköhän ois aika kantaa vastuu!”⁹⁸ Lopulta perustuslakivaliokunnan uutisoitiin jättävän esittämättä Vanhaselle syytettä, ja tämäkin pystyttiin esittämään merkkinä poliittisen eliitin korruptoituneisuudesta: ”Hyväveli-systeemi toimii, eikä meillä Suomessa tunneta poliittisen vastuun käsitettä. Ei tarvitse edes pelätä kiinni jäämistä, koska rangaistuksia ei tule.”⁹⁹

Toinen perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa esillä olleista pitkän linjan poliitikkoihin liittyneistä skandaaleista oli kokoomuksen Ilkka Kanervan 60-vuotissyntymäpäiviin liittynyt korruptioepäily. Kanervan lahjussyytteen uutisointia kommentointiin ahkerasti perussuomalaisten sosiaalisessa mediassa painottaen vanhojen puolueiden epäilyttävyyttä: ”Kokoomus ilmoittautuu kilpailuun epärehellisytydestä. Vapise keskusta!”¹⁰⁰ Maria Lohela puolestaan käytti *Turun Sanomien* uutista Kanervan pimitämistä vaalituista muistuttaakseen, että korruptioon syylistynyt nykyeliitti voidaan vaaleissa vaihtaa:

*Suomessa poliitikot saavat touhuilla monenmoista, sillä hyvä veli -järjestelmä mahdollistaa sen. Säilyttäisin hieman vastuuta myös äänestäjille. Heidän vlassaan on päättää millaisin taustoin ja kytköksin varustetut henkilöt päätyvät edustamaan kuntalaisia ja kansalaisia erilaisiin päätäviin elimiin.*¹⁰¹

⁹⁶ Vaalirahoituskandaalin mediajulkisuudesta ks. Kantola, Vesa & Hakala 2011.

⁹⁷ Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 18.1.2011 klo 13:42, MTV3.fi 18.1.2011: ”Valiokunta ei tehnyt vielä päätöstä Vanhas-jutussa”.

⁹⁸ Anne Louhelainen Facebook-profiili 18.1.2011 klo 14:03, Iltalehti.fi 18.1.2011: ”Vanhas-tutkinta: Ratkaisuvieny”.

⁹⁹ Hanna Mäntylä Facebook-sivu 15.2.2011 klo 17:04, Yle.fi 15.2.2011: ”Valiokunta ei esitä syytettä Vanhaselle”.

¹⁰⁰ Kike Elomaa Facebook-ryhmä (kampanja-avustaja) 28.1.2011 klo 12:04, Yle.fi 28.1.2011: ”Ilkka Kanervalle lahjussyyte”.

¹⁰¹ Maria Lohela Facebook-sivu 1.2.2011 klo 12:20, TS.fi 1.2.2011: ”HS: Kanerva pimitti tuhansia euroja vaalitukia”.

Istuva hallitus ei saanut perussuomalaisilta sosiaalisessa mediassa synninpäästöä vanhoista sotkuistaan, joiden esitettiin määrittelevän kokonaisuudessaan ”vanhojen puolueiden” toimintatapoja. Esimerkiksi Kaj Turunen esitti tapauksen uutisoinnin yhteydessä blogissaan, että ”kokoomuksen poliittinen moraalitilanne henkilöityy Ilkka Kanervassa” ja ”keskustan Matti Vanhasessa”¹⁰². Utisten perussuomalaisessa uudelleentulkinnassa oli luontevaa päätyä ajatukseen, ettei Kiviniemen ja Kataisen toimintaan voitu esimerkiksi talouskriisin hoidossa luottaa, koska heidän edustamansa poliittinen eliitti oli aikaisemmalla toiminnallaan osoittanut toimineensa väärin ja moraalittomasti. Suomalaisen poliittisen kulttuurin muutos esitettiinkin olevan mahdollinen vain täydellisen vallanvaihdon avulla: ”Näyttäkäämme vaaleissa mielipiteemme vaalirahoituksesta kärynneille. Puhtaita taitavat siinä asiassa olla vain Perussuomalaiset.”¹⁰³

Reijo Tossavainen näki eliitin väärinkäytökset ja kansalaisten epätasa-arvoisuuden laajempaan esimerkkinä kansakunnan moraalista rappiosta: ”Tämän kansakunnan moraalitilanne koostuu pienistä ja isoista asioista, niiden yhteissummasta. Ja mitä korkeampi tämä kansakunnan moraalitilanne on, sitä paremmin me pärjäämme yksilöinä ja kansakuntana. Siitä tässä on kysymys.” Ja lopuksi Tossavainen vielä esitti paheksunsa taloudellisen eliitin etulyöntiaseman johtuvan nykyjohdon toimettomuudesta:

*Jättioptioita ja muita ylisuuria etuuksia on julkisesti paheksuttu, ja nykyisin vallankahvassa olevat poliitikotkin ovat myöntäneet epäkohtia olevan, mutta silti mitään ei ole tapahtunut. – Onko tässäkin tapauksessa kansalaisten ainoa käytännön toivo tulevissa vaaleissa? Vastaa, että kyllä. Päätäjät on vaihdettava, käykää äänestämässä!*¹⁰⁴

Politiikan skandaalien lisäksi siis myös yhteiskunnan taloudellista eriarvoisuutta käsitellyt julkisuus oli sosiaalisessa mediassa käännettävissä osoitukseksi siitä, että poliittinen eliitti on vieraantunut kansasta ja politiikan säännöistä. Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa menneiden julkisuustapahtumien muokkaamat ja luomat mielikuvat olivat voimakkaasti läsnä, vaikkeivät ne välttämättä suoraan liittyneet vaalikevään poliittisiin kysymyksiin tai istuvan hallituksen toimintaan.

¹⁰² Kaj Turunen blogi 1.2.2011: ”Härskiä politikointia ja irvailua”.

¹⁰³ Kike Elomaa Facebook-ryhmä 24.2.2011 klo 18:14.

¹⁰⁴ Reijo Tossavainen blogi 18.2.2011: ”Pois potkitun 530 000 euron eläke on moraalitonta”, Helsingin Sanomat 18.2.2011: ”Rantaselle yli 500 000 euron vuosieläke ensi tammikuusta lähtien”.

Syyllisten poistaminen ongelmanratkaisuna

Ongelmien ja syyllisten osoittamisen lisäksi yhteiskunnalliset liikkeet yleensä pyrkivät osoittamaan käytännöllisiä ratkaisukeinoja epäkohtien ratkaisemiseksi¹⁰⁵. Populistiselle retoriikalle kuitenkin on tyypillisempää keskittyä ongelmien ratkaisuesitysten sijasta lähinnä ongelmien osoittamiseen¹⁰⁶. Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa toimenpidevaihtoehdot esimerkiksi Portugalille annettaviin tukipaketteihin olivat harvassa. Usein tarjottu kuvaannollinen ratkaisu oli ”poistua uppoavasta laivasta”, kuten esimerkiksi Juha Väättäinen kommentoi MTV3:n uutista Suomelle koituvista mahdollisista tappioista¹⁰⁷. Harvoina suorina toimintaehdotuksina tarjottiin myös ”euroon soveltumattomien maiden rahaliitosta pois poikimista ja selvitystilaan saattamista”¹⁰⁸ sekä Suomen, Saksan, Hollannin ja Baltian maiden yhteisvaluuttaan siirtymistä¹⁰⁹.

Käytännönläheisten politiikan toimintaehdotusten sijasta perussuomalaisten sosiaalisen median uutiskommenteissa esitettiin hyvin suoraviivainen ja asioita voimakkaasti yksinkertaistava keino EU-jäsenyyden epäkohtien ratkaisemiseksi: vain perussuomalaisia äänestämällä oli mahdollista poistaa epäonnistuneeseen politiikkaan syyllistynyt eliitti vallasta ja saada aikaan poliittinen muutos. Perussuomalaiset eivät tarjonneet vaihtoehtoisia toimintatapoja, vaan esittivät olevansa itsessään ratkaisu tyytymättömyyden poistamiseen: ”Sinä päätät tehdäänkö Suomi-neidosta koko Euroopan yhteinen huora, joka aina vaan jakaa, ettei kellään olisi paha mieli!”¹¹⁰

Vaikka journalismin kommentoinnin yhteydessä ei useinkaan esitetty käytännön tason toimintaehdotuksia, syyllisten poistaminen saattoi kuitenkin olla itsessään ongelmanratkaisuehdotuksena riittävän vetoava mobilisoidakseen perussuomalaisten kannattajia osoittamaan tyytymättömyyttään vaaliuurnilla. Perussuomalaiset olivat journalismia jakaessaan ja kommentoidessaan säännönmukaisesti osoittaneet istuvan hallituksen ja sen edeltäjien harjoittaman politiikan epäkohtia. Ja kun ongelmia osoitettaessa ja syyllisten ominaisuuksia määritettäessä oli tehty selväksi, että vanhojen puolueiden johdolla ongelmat tulevat jatkumaan, argumen-

¹⁰⁵ Snow & Benford 1988, 199–202.

¹⁰⁶ Esim. Wiberg 2011, 18.

¹⁰⁷ Juha Väättäinen Facebook-profiili 10.4.2011 klo 20:09, MTV3.fi 10.4.2011: ”Heinäluoma: Kreikan velkasaneerauksesta pahimmillaan Suomelle miljardin menetykset”.

¹⁰⁸ Reijo Tossavainen blogi 27.3.2011: ”Kreikka, Irlanti ja Portugal saatettava selvitystilaan”; Financial Times 27.3.2011 (pääkirjoitus).

¹⁰⁹ Juho Eerola blogi 29.3.2011: ”Euroaluetta tulee karsia rajusti”.

¹¹⁰ Anne Louhelainen blogi 1.4.2011: ”Morjens”.

taatiosta vakuuttuneita tyytymättömiä äänestäjiä piti enää vain tuupata oikeaan suuntaan:

Suomalaisen ase on kynä ja ”taistelupaikkana” äänestyskoppi. – – Kynällä otetaan kantaa ja osoitetaan tyytymättömyyttä. Kynällä haetaan muutosta nykymenoon. Kynä vaihtaa valtaa ja kaikki tapahtuu rauhanomaisesti.¹¹¹

Koska epäkohtiin syylliseksi osoitettu eliitti oli voimakkaasti toiseutettu, perussuomalaiset ja kansa asettuivat uutiskomentoinnin symbolisessa puoltenjaossa erottamattomasti samaan joukkueeseen; esittämällä olevansa heikkojen puolella, perussuomalaiset määrittelivät itsensä osaksi sorrettua ja äänensä kuuluviin haluavaa kansanosaa. Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa eliitti näyttäytyi esimerkiksi epäluotettavana salailevana ja epäisänmaallisena, ja ehdokkaat puolestaan tämän vastakohtana.

Politiikan ja politikoinnin ulkopuolelle asettautuminen oli oleellinen tekijä pyrkimyksessä näyttäytyä äänestäjille uskottavana tyytymättömyyden purkamisen väylänä. Perussuomalaisten ei sosiaalisessa mediassa uutisvirtaa kommentoidessaan ja jakaessaan tarvinnut osoittaa valmiita suunnitelmia epäkohtien korjaamiseksi – se riitti, että nostettiin esiin suomalaisen yhteiskunnan epäkohtia, määriteltiin vallassa olleet puolueet niihin syyllisiksi, ja vahvistettiin näkemystä, jonka mukaan vanhat puolueet eivät enää ole valtakirjan jatkamisen arvoisia. Anti-poliittiseksi rakennetun identiteettinsä ja oppositioaseman turvin puolueen ehdokkaat pystyivät sosiaalisessa mediassa uskottavasti esittämään, että perussuomalaiset ovat ainakin vähiten syyllisiä korjattaviksi esitettyihin epäkohtiin.

Uutiskomentit kritiikiltä suojautumisessa ja kannattajien mobilisoinnissa

Aiemmin esitettiin, että perussuomalaiset olivat rinnakkaisjournalismillaan pyrkineet osoittamaan, että EU-jäsenyys oli tuonut tullessaan lukuisia epäkohtia, joista poliittinen eliitti oli vastuussa, ja että vallanpitäjiä vaihtamalla ongelmat tulisivat ratkaistuiksi. Ongelmien, syyllisten ja ratkaisuehdotusten esittämisen lisäksi yhteiskunnalliset liikkeet pyrkivät yleensä myös mobilisoimaan kannattajansa toimimaan ongelmien poistamiseksi¹¹². Perussuomalaisten ehdokkaiden blogeissa ja

¹¹¹ Reijo Hongisto blogi 12.4.2011: ”Äänestyskopissa valta vaihtuu”.

¹¹² Snow & Benford 1988, 199–202.

Facebook-sivuilla kannattajien mobilisoinnin tarkoitukseen taipuivat erityisesti gallup-journalismi sekä perussuomalaisiin tiedotusvälineissä kohdistettu kritiikki.

Gallup-journalismi kannattajien mobilisoinnin ja puolueen legitimoinnin välineenä

Perussuomalaiset saivat vaalikeväänä erittäin paljon medianäkyvyyttä puolueiden kannatusmittausten yhteydessä. Eduskunnan pienimmän puolueen poikkeuksellinen kannatuksen kasvu sai suomalaisessa poliittisessa kentässä aikaan mediailmiön, jota käsiteltiin pitkin kevättä, ja puolueen korkea kannatus olikin vaalikevään uutisoinnissa useimmin esiintyneitä teemoja.¹¹³ Aihe oli uutiskärkenä käytännössä jokaisen gallup-mittauksen yhteydessä, ja usein toimittajat käsitelivät myös muiden puolueiden kannatusta ja sanomisia perussuomalaisten menestyksen näkökulmasta¹¹⁴. Myös pääkirjoittajat ja kolumnistit pitivät puolueen suosiota huomion arvoisena¹¹⁵.

Gallup-journalismin tarjoama positiivissävytteinen julkisuus oli keskeisellä sijalla myös perussuomalaisten sosiaalisessa mediassa; ehdokkaat jakoivat eniten perussuomalaisten menestystä ja puolueen korkeaa gallup-kannatusta käsitellyttä journalismia¹¹⁶. Rinnakkaisjournalismissaan perussuomalaiset rakensivat puolueen kannatuksen kasvusta menestystarinan, jossa korkeat kannatusluvut eivät kertoneet pelkästään puolueen suosiosta, vaan myös toimivat todisteina perussuomalaisten tavoitteiden oikeudenmukaisuudesta. Jakamalla gallup-uutisointia ehdokkaat legitimoivat valitsemaansa linjaa vanhojen tehtävässään epäonnistuneiden puolueiden potentiaalisena syrjäyttäjänä ja poliittisen muutoksen mahdollistajana.

Tavoitteessaan onnistuakseen perussuomalaisten ei tarvinnut nähdä paljoakaan vaivaa gallup-journalismin uudelleenkehystämisessä, sillä suurin osa uutisoinnista tuki jo valmiiksi perussuomalaista menestyskertomusta. Kun esimerkiksi Yle otsikoi gallupinsa ”Perussuomalaiset yhä nousussa, SDP putoaa”, Jussi Niinistön ei tarvinnut kuin todeta, ”osuvaa otsikointia”¹¹⁷. Perussuomalaiset ehdokkaat liittivätkin gallup-juttuihin lähinnä seläntaputteluun, varteenotettavuuden korostamiseen ja jaettuun menestyksen kokemukseen vihjanneita kommentteja, kuten, ”Näin se

¹¹³ Ks. teoksen luku ”Kamppailu julkisuuden hallinnasta”, s. 124–130.

¹¹⁴ Ks. teoksen luku ”Kamppailu julkisuuden hallinnasta”, s. 124–130.

¹¹⁵ Ks. teoksen luku ”Perussuomalaisuuden kuva pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa”, s. 296–302.

¹¹⁶ Ks. taulukko 8, s. 356.

¹¹⁷ Jussi Niinistö Facebook-profiili 24.2.2011 klo 16:34, Yle.fi 24.2.2011: ”Perussuomalaiset yhä nousussa, SDP putoaa”.

homma etenee”¹¹⁸, ”Hyvältä näyttää!”¹¹⁹, ”Hyvin menee mutta menköön!”¹²⁰ tai puoli-ironisesti ”Kyllä kansa tietää!”¹²¹. Kannatuksen kasvu esitettiin palkintona pitkään tehdystä työstä, ja se otettiin perussuomalaisten keskuudessa vastaan merkkienä siitä, että kansalaiset olivat vihdoinkin ymmärtäneet, ettei Suomea johtanut eliitti ansainnut valta-asemaansa: ”Rehellisyys maan perii, sittenkin”¹²². Vanhojen puolueiden edustaman vastustettavan politiikan ajan korostettiin tulleen päätökseen perussuomalaisten riemuittavassa ja legitiimissä kansannousussa, jossa jopa nähtiin yhtäläisyyksiä samana keväänä arabimaissa tapahtuneisiin vallankumouksiin¹²³.

Perussuomalaisten kannatuksen kasvusta kertoneita uutisia jakamalla ja kommentoimalla luotiin hyvää tunnelmaa omien kesken ja valettiin uskoa puolueen menestykseen. Kyse oli paitsi omien joukkojen mobilisaatiosta myös yhteisestä ilonpidosta; gallup-tuloksien jakamisen yhteydessä ehdokkaiden oli helppo päätellä ja osoittaa, että ”kansaa rakastaa perussuomalaisia”¹²⁴. Ehdokkaat pystyivät käyttämään hyväkseen niin valtakunnallisten medioiden kuin omien vaalipiiriensä paikallismedioiden kannatusmittauksia, sillä perussuomalaisten kannatus oli kasvanut joka puolella maata: ”Turkulainen on julkaissut alkuvuodesta teettämänsä gallupin, joka lupaa perussuomalaisille kolmea edustajaa Varsinais-Suomeen. Tehdään siitä totta!”¹²⁵ Riemun keskellä kannattajia kuitenkin muistutettiin, että vaalivoitto ei ollut vielä varma ja paljon piti tehdä töitä ennen kuin kannatusluvut toteutuisivat: ”Gallupit eivät äänestä, sen teet sinä. Tulos ei ole haluamasi, ellet käy vaaliurnalla!”¹²⁶

Vaikka gallup-journalismi oli perussuomalaisille hyvin suosiollista, rinnakkaisjournalismissa lisäksi esitettiin, että perussuomalaisten gallup-menestystä yritettiin ”tietoisesti kääntää päällelleen”¹²⁷. Vaalikeväänä tiedotusvälineissä poh-

¹¹⁸ Hanna Mäntylä Facebook-sivu 10.2.2011 klo 17:26, MTV3.fi 10.2.2011: ”MTV3:n puoluegallup: Perussuomalaiset jo tasoissa SDP:n kanssa”.

¹¹⁹ Hanna Mäntylä Facebook-sivu 26.1.2011 klo 7:20, HS.fi 26.1.2011: ”Perussuomalaisten kannatus jatkaa nousuaan”.

¹²⁰ James Hirvisaari Facebook-sivu 6.1.2011 klo 19:03, Uusisuomi.fi 6.1.2011: ”Tältä näyttäisi Facebook eduskunta: Timo Soinista pääministeri”.

¹²¹ Tom Packalén Facebook-ryhmä 25.2.2011 klo 0:38, Yle.fi 24.2.2011: ”Perussuomalaiset yhä nousussa, SDP putoaa”.

¹²² Anssi Joutsenlahti blogi 22.2.2011: ”Oikeudenmukaisuutta”.

¹²³ Reijo Hongisto blogi 12.4.2011: ”Äänestyskopissa valta vaihtuu”; Reijo Tossavainen blogi 26.2.2011: ”Suomalainen kansannousu toteutuu vaaliurnilla perussuomalaisia äänestämällä”.

¹²⁴ Juha Väättäinen Facebook-profiili 28.3.2011 klo 8:58, Helsingin Sanomat 28.3.2011: ”Perussuomalaiset kokoomuksen rinnalle Varsinais-Suomessa”.

¹²⁵ Maria Lohela Facebook-sivu 6.4.2011 klo 10:32, Turkulainen.fi 6.4.2011: ”Persujen kannatus ohitti demarit”.

¹²⁶ Ari Jalonen Facebook-sivu 18.2.2011 klo 13:43, Uusisuomi.fi 18.2.2011: ”HS: Perussuomalaisten kannatus onkin 24 % ? – ’kukaan ei tiedä’”.

¹²⁷ Ari Jalonen Facebook-profiili 16.2.2011 klo 23:59.

dittiin korjauskertoimien vaikutusta kannatusmittausten tuloksiin. Tähän innosti erityisesti *Helsingin Sanomien* teettämä mittausta, jonka mukaan ilman korjauskertoimia perussuomalaisen kannatus olisi ollut 24 prosenttia¹²⁸. Perussuomalaiset tarttuivat uutisointiin närkästyneinä: ”Tuntuu jotenkin manipuloinnilta tällainen, perussuomalaisia kohdellaan ilmeisesti vielä kuin ennen pienempänä ollessa eikä siksi uskalleta antaa oikeita lukemia.”¹²⁹ Myös *Satakunnan Kansan* käyttämä korjauskerroin esitettiin ”virheellisenä”, sillä ilman korjauskertoimia perussuomalaisen kannatuksen laskettiin olleen yli 27 prosenttia¹³⁰. ”Hätä tuntuu olevan suuri meidän menestyksestämme. Siksi tehdään kaikkensa, jottei ihmiset vain äänestäisi PerusÄssiä, mutta taitaakin käydä toisin päin.”¹³¹

Tiedotusvälineet tekivät eduskuntavaaleissa perussuomalaisen kannatuksen kasvusta maailmion, josta perussuomalaiset ehdokkaat ottivat sosiaalisessa mediassa kaiken irti. Journalistit tuottivat puolueen kannatuksen noususta paljon huomiota saaneen jatkokertomuksen, jota perussuomalaiset ehdokkaat hyödynsivät vahvistaakseen puolueensa legitimitettä, yhteenkuuluvuutta ja tarkoituksperiensä oikeamielisyyttä. Mielipidemittauksista kertoneen uutisoinnin avulla luotiin kuvaa kansansuosion aallonharjalla ratsastaneesta puolueesta, joka jo ennen vaaleja saamaansa kansan valtuutukseen nojaten pyrki muuttamaan yhteiskunnan epäoikeudenmukaisia valtasuhteita.

Negatiivinen julkisuus voimavarana

Perussuomalaisen kannatuksen kasvun myötä puolueesta ja sen edustamasta maailmankuvasta tuli yleinen puheenaihe journalistisessa mediassa. Esimerkiksi pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuuden rakentama perussuomalaisuuden kuva ei ollut puolueelle suoranaista myötämielinen¹³². Perussuomalaisen sosiaalisessa mediassa kriittisen julkisuuden oikeutus kyseenalaistettiin ja perussuomalaisiin liitetyjä negatiivisia merkityksiä arvioitiin uudelleen. Ehdokkaat käyttivät negatiivisesti väritynyttä uutisointia osoittaakseen, että muiden puolueiden lisäksi myös tiedotusvälineet olivat asettautuneet perussuomalaisia vastaan. Rinnakkaisjournalismissa rakennettiin tarinaa, jossa eliitti pyrki estämään perussuomalaisen legi-

¹²⁸ HS.fi 17.2.2011: ”Perussuomalaisen 17,9 prosentin kannatus tasoissa Sdp:n kanssa”.

¹²⁹ Anssi Joutsenlahti blogi 19.2.2011: ”Satakunnan Kansan pääkirjoitusten kommentointia”, Uusisuomi.fi 18.2.2011: ”HS: Perussuomalaisen kannatus onkin 24 % ? – ’kukaan ei tiedä’”; Hanna Mäntylä Facebook-sivu 18.2.2011 klo 6:45; Anssi Joutsenlahti blogi 22.2.2011: ”Oikeudenmukaisuutta”; Anssi Joutsenlahti blogi 28.3.2011: ”Ei sovi meidän hiekkalaatikolle”.

¹³⁰ Anssi Joutsenlahti blogi 22.2.2011: ”Oikeudenmukaisuutta”.

¹³¹ Anssi Joutsenlahti blogi 28.3.2011: ”Ei sovi meidän hiekkalaatikolle”.

¹³² Ks. teoksen luku ”Perussuomalaisuuden kuva pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa”.

tiimin kansannousun. Näin ollen yleisöltä kerättiin sympatonia kehittämällä julkista kiusaustapahtumaa, jossa eliitin pyynnöstä ja sen agendan mukaisesti altavastajaa, vastarannankiiskeä ja tavallisen kansan puolustajaa kohdeltiin mediassa kaltoin¹³³.

Sosiaalisessa mediassa tiedotusvälineiden esitettiin kohtelevan perussuomalaisia epäreilusti. Huomiota kiinnitettiin esimerkiksi mediahuomion epätasaiseen jakautumiseen television puoluejohtajatesteissä. Kun *Ilta-Sanomat* oli mitannut Yle TV1:n *Neljä suurta tentissä* -vaalitentin puheenvuorojen kestot, ja otti uutiskärjekseen Timo Soinin saaman puheajan vähäisyyden¹³⁴, tämä tulkittiin netissä osoituksena kierosta mediapelistä: ”Aina sama peli, ei anneta puheenvuoroa!”¹³⁵ Soinin kohtelua tv-tenteissä verrattiin laajemminkin epäoikeudenmukaiseen ja epätasa-arvoiseen suomalaiseen yhteiskuntaan, jossa perussuomalaisten edustamaa unohdettua kansanosaa ei otettu tasapuolisesti mukaan keskusteluun: ”Kaikkia tulisi kohdella yhdenvertaisina, on kyseessä sitten puoluejohtaja tai tavallinen kansalainen.”¹³⁶

Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa korostettiin, että perussuomalaisia pyrittiin mustamaalaamaan ja heidän kannatustaan yritettiin tehdä tyhjäksi¹³⁷. Median epäreilun kohtelun esitettiin johtuvan osittain puolueiden painostuksesta; median ja poliittisen eliitin tulkittiin olleen liitossa keskenään ja yhdessä pyrkivän sabotoimaan perussuomalaisten menestystä¹³⁸. Vähättely kuitenkin pyrittiin kääntämään voimavaraksi, sillä perussuomalaisten tulkinnassa todellisten kannattajien arvioitiin näkevän ”eliitin sumutuksen” läpi: ”Kansa kuitenkin tietää ja kannattaa meitä puolustajinaan, koska on havaittu vanhojen puolueiden kääntäneen jopa selkensä kansan kärsimyksille ja köyhyydelle.”¹³⁹

Rinnakkaisjournalismissa myös pyrittiin puolustautumaan suoraa kritiikkiä vastaan. Esimerkiksi kun tiedotusvälineissä perussuomalaisten maahanmuuttolinjauksen esitettiin olleen ulkomaalaisvastaisia, sosiaalisessa mediassa rasismisyytöksiltä suojauduttiin toteamalla, että kyse on lokakampanjoinnista. Esimerkiksi James Hirvisaari kommentoi *Aamulehden* juttua, jossa käsiteltiin perussuomalaisten yhteyksiä kansallismieliseen Suomen Sisu -yhdistykseen: ”Epätoivoisesti yrittävät nyt perussuomalaisia vastaan hyökätä. Kilpailijat alkavat olla selvästi paniikkihalvauk-

¹³³ Vrt. Hellström & Nilsson 2010, 60; Mazzoleni 2003, 14–15; Stewart, Mazzoleni & Horsfield 2003, 230.

¹³⁴ *Ilta-Sanomat.fi* 2.4.2011: ”Soini oli oikeassa – katso vaalitentin puheenvuorojen kestot!”

¹³⁵ Kike Elomaa Facebook-ryhmä 2.4.2011 klo 12:19. Ks. myös Ari Jalonen Facebook-profiili 3.4.2011 klo 23:16.

¹³⁶ Anssi Joutsenlahti blogi 17.3.2011: ”Oikeudenmukaisuus”.

¹³⁷ Reijo Tossavainen blogikommentti 24.2.11 klo 07:41 omaan blogikirjoitukseen 23.2.2011: ”Perussuomalaisten vaalitulokset on galluplukuja parempi!”

¹³⁸ Ari Jalonen Facebook-profiili 29.3.2011 klo 0:36.

¹³⁹ Anssi Joutsenlahti blogi 30.3.2011: ”Arvon mekin ansaitsemme”.

nessa. Toimittajat ovat kovin innokkaita valehtelemaan ja mustamaalaamaan.”¹⁴⁰ Hirvisaari myös nosti esiin Yle Lahden päällikön, Päivi Kuisman, verkkokolumnin, jossa Kuisma epäili internetissä toimivien ”maahanmuuttokriitikoiden” motiivien olevan rassistisia. Hirvisaari puolustautui syytökseltä blogissaan seuraavasti: ”Kovasti yrittävät demonisoida meitä aktiivikriitikkoja – – jopa törkyisillä valheilla. Maahanmuuton kritiikissä ei kyse todellakaan ole maassa olevien eri etnisten ryhmien vainoamisesta vaan nimenomaan maahanmuuttopolitiikan tiukentamisesta.”¹⁴¹

Reijo Tossavainen puolestaan nosti esimerkkinä perussuomalaisten kohtamasta syrjinnästä *Helsingin Sanomien* HS-raati-jutun, jossa professori Juha Sihvola kuvaili perussuomalaisia ”tympeäksi rassistijoukoksi”¹⁴². Tossavainen piti blogissaan kirjoitusta esimerkkinä ”hämmästyttävän ylimielisestä suvaitsemattomuudesta” ja ”uskomattoman pimeästä puheesta”¹⁴³. James Hirvisaari varoitti blogissaan myös toimittajien mahdollisista poliittisista tarkoituksista:

*Rakentava kritiikki on aina tervetullutta, ja parhaimmillaan arvostelu inspiroi hiomaan omia näkemyksiä. Valitettavan usein media kuitenkin sortuu rimanalitukseen. – – Media on neljäs valtiomahti. Valta on huumetta, ja toimittajan on helppo langeta mediavallan väärinkäyttöön. On muistettava sekkin, että toimittajia ei ole vaaleilla valittu.*¹⁴⁴

Perussuomalaiset pyrkivät kumoamaan myös muita mielestään perusteettomasti julkisuudessa esitettyjä väitteitä. Perussuomalaisten menestymisen mahdollisuuksia ei journalistisessa julkisuudessa korkeista gallup-lukemista huolimatta aina pidetty kovinkaan hyvinä, ja yhtenä menestyksen esteenä esitettiin perussuomalaisten ehdokaskaartin tuntemattomuus¹⁴⁵. Hanna Mäntylä puuttui Iltalehden juttuun, jossa esiteltiin tutkijoiden näkemyksiä perussuomalaisten mahdollisuuksista nousta pääministeripuolueeksi:

¹⁴⁰ James Hirvisaari Facebook-sivu 11.3.2011 klo 9:49, Aamulehti.fi 11.3.2011: ”Pahamaineisen Suomen Sisun jäseniä ehdolla Soinin riveissä”.

¹⁴¹ James Hirvisaari blogikommentti 15.2.2011 klo 9:55 Jussi Niinistön blogikirjoitukseen 14.2.2011: ”Maahanmuuttajilla ei syytä pelkoon”, Yle.fi 28.9.2010: ”Eriväristen mustamaalaamisella kansanedustajaksi?”, Nelosen uutiset 14.2.2011.

¹⁴² HS.fi 25.3.2011: ”HS-raadin kaikki vastaukset kysymyksen: Onko sivistyneistö suvaitseman perussuomalaisia kohtaan?”.

¹⁴³ Reijo Tossavainen blogi 26.3.2011: ”Sivistyneistö ei ole sivistynyttä, koska suvaitsevaisuus taistolaisten tasoa”.

¹⁴⁴ James Hirvisaari blogi 6.4.2011: ”Vaalikeskustelu mediassa – journalismia vai politiikkaa?”.

¹⁴⁵ Ks. teoksen luku ”Perussuomalaisuuden kuva pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa”, s. 312–313.

Niinpä niin, tutkijan mielestä pienemmistä vaalipiireistä ei löydy tarpeeksi tunnettuja ehdokkaita, joten Perussuomalaisten kannatus ei realisoitu vaaleissa. Minäpä en usko tuota. Meillä on HYVIÄ ehdokkaita ympäri Suomen jotka tekevät vahvaa työtä vaalivoiton eteen – kyllä se tunnettavuus matkalla kasvaa.¹⁴⁶

Tiedotusvälineissä korostettiin myös usein, että perussuomalaisten kannatus voi jäädä toteutumatta esimerkiksi siksi, että perussuomalaisten kannattajat saataisivat jättää vaalipäivänä äänestämättä¹⁴⁷. Anssi Joutsenlahdella oli tähän oma näkemyksensä:

Kun joukkoomme on tulossa paljon ennen nukkuvia, niin tähän osoittaa, että muutosta toden teolla halutaan ja sen vuoksi lähdetään liikkeelle. – – Tutkimuskin on tehty äänestysaktiivisuudesta ja siinäkin perussuomalaisten kannattajien äänestysinto on noussut aikaisemmasta.¹⁴⁸

Tiedotusvälineissä arvosteltiin voimakkaasti myös puolueen julkaisemaa vaaliohjelmaa. Vaalikeväänä kolumneissa ja pääkirjoituksissa kritisoitiin esimerkiksi vaaliohjelman sisältämää kulttuurilinjausta¹⁴⁹, mitä perussuomalaiset eivät mukisematta nielaisseet. Perussuomalaisten uutiskommentaarissa kulttuurilinjauksen kriitikot esitettiin ylimielisinä snobeina, jotka eivät arvostaneet suomalaista kulttuuria:

Miksi suomalaisuutta väheksytään? Perussuomalaiset nostivat suomalaisuuden ja suomalaisen kulttuurin sille kuuluvaan arvoon. Siitäkö nousi hulabaloo eri puolueissa vaikuttavien punavihreiden parissa. Että suomalaisuus! Hyi sentään! Voi teitä ymmärtämättömiä junteja siellä peräkamarin puolella!¹⁵⁰

¹⁴⁶ Hanna Mäntylä Facebook-sivu 24.2. klo 10:25, Iltalehti.fi 21.2.2011: "Tutkijat toppuuttelevat pääministeri Soini-keskustelua".

¹⁴⁷ Ks. teoksen luku "Perussuomalaisuuden kuva pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa", s. 313.

¹⁴⁸ Anssi Joutsenlahti blogi 19.2.2011: "Satakunnan kansan pääkirjoitusten kommentointia".

¹⁴⁹ Ks. teoksen luku "Perussuomalaisuuden kuva pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa", s. 305–306.

¹⁵⁰ Reijo Tossavainen blogi 6.3.2011: "Monikulttuurisuus on käytännössä moniongelmaisuuksia. Miksi meidän pitää sitä ihannoida?".

Linjausta väitettiin myös tarkoituksellisen provosoivaksi ”vaalisyötiksi”¹⁵¹, ja sen arvostelu esitettiin osoituksena eliitin kyvyttömyydestä tarkastella kriittisesti omaa toimintaansa: ”Apuhaelätit ovat nyt kauhuissaan ja rääkyvät mitä sylki suuhun tuo.”¹⁵² Taidelinjauksesta herännyttä aktiivista keskustelua pidettiin myös esimerkkinä siitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa priorisoidaan vääriä asioita: ”Leipää kansaa tarvitsee, sirkushuvien maksakoon kukin itse.”¹⁵³ Samassa hengessä korostettiin, että koko keskustelussa oli menetetty suhteellisuuden taju, ja että kärkeästä oli tehty härkänen: ”Jos yksi lause irroitetaan kokonaisuudesta, luetaan tekstiä kuin piru raamattua. – – Ilmaus postmoderni tekotaide oli vaahtopään tyrskäys laitaa vasten.”¹⁵⁴

Perussuomalaisten tavoitteet esitettiin valtamedian pääkirjoituksissa ja kolumneissa usein ”impivaaralaisuutena”, jolla oli sanana toimittajien ja muiden kirjoittajien käytössä jokseenkin negatiivinen konnotaatio. Impivaaralaisuudella viitattiin tietynlaiseen vastuun pakoiuun, menneisyyden haikailuun tai taantumuksellisuuteen.¹⁵⁵ Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa impivaaralaisuus kuitenkin esitettiin jalona ja tavoiteltavana olotilana. Esimerkiksi Anssi Joutsenlahti käänsi median viljelemän negatiivisen mielikuvan arvokkaaksi ja perussuomalaisittain voimaannuttavaksi visioksi Suomesta, jossa etusijalla oli omien etujen vaaliminen – omasta veljessarjasta huolehtiminen: ”Kannattammehan suomalaisuutemme hienoja juuria ja puolustamme suomalaisuutta ja tavallista suomalaista.” Tehostaakseen sanomaansa Joutsenlahti siteerasi Aleksis Kiveä 18 säkeen verran päättäen lainansa: ”Siinä onpi velisarja, / Jalo niin kuin sonnikarja, / Voimalla seitsemän miehen.”¹⁵⁶

Perussuomalaiset pyrkivät puolustautumaan kritiikiltä myös tapauksessa, jossa ilmeni, että puolueen ilmasto-ohjelma oli Metalliliitolta kopioitu. Plagiointisyötöksiltä puolustauduttiin muun muassa esittämällä, että Soini oli esittänyt samat ajatukset jo vuotta ennen kuin Metalliliitto julkaisi oman ilmastopoliittisen ohjelmansa¹⁵⁷. Juho Eerola puolusti ilmasto-ohjelmien samankaltaisuutta lähes

¹⁵¹ Vesa-Matti Saarakkala blogi 9.3.2011: ”Perussuomalaisten retoriikka puhuttaa”.

¹⁵² Reijo Tossavainen blogikommentti 26.3.2011 klo 18:13 omaan blogikirjoitukseen 26.3.2011: ”Sivistyneistö ei ole sivistynyttä, koska suvaitsevaisuus taistolaisen tasoa”, HS.fi 25.3.2011: ”HS-raadin kaikki vastaukset kysymykseen: Onko sivistyneistö suvaitsematon perussuomalaisia kohtaan?”.

¹⁵³ Ismo Soukola blogi 10.3.2011: ”Epäisänmaallista kulttuurikeskustelua vieraan pihalle pysäköiden?”.

¹⁵⁴ Maria Tolppanen blogi 22.3.2011: ”Taide kuuluu kaikille”.

¹⁵⁵ Ks. teoksen luku ”Perussuomalaisuuden kuva pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa”, s. 308–309.

¹⁵⁶ Anssi Joutsenlahti blogi 2.3.2011: ”Seitsemän veljestä Uudeltamaalta”, MTV3.fi 1.3.2011: ”Tutkimus: Perussuomalaiset rohuuamassa jättimäärän paikkoja Uudellamaalla”.

¹⁵⁷ Reijo Tossavainen blogi 6.2.2011: ”Soini puhui ’Soinin mallista’ EU-parlamentissa jo v. 2009”, Yle.fi 4.2.2011: ”Perussuomalaiset kopioi ilmasto-ohjelmansa Metalliliitolta”.

salapoliisiromaania muistuttaneella kertomuksella, jossa Timo Soini ja Matti Putkonen olivat laatineet ohjelmat tarkoituksella lähes identtisiksi, koska niitä arvattiin verrattavan toisiinsa: ”Sen jälkeen sekä Putkonen että Soini saavat selittää tekemisiään ilmaisella mainosajalla ihan kaikilla kanavilla ja pian jokainen tajuaa, että vain tällä tavoin voidaan suomalainen työ ja hyvinvointi turvata.”¹⁵⁸ Ohjelmien samankaltaisuuden kritisointi saatiin myös muistuttamaan tarkoituksellista ja aiheetonta ilkeilyä: ”Sama asia hieman eri tavalla paketoituna. Ei siinä sen kummemmasta ole kysymys. Toki asiaa voidaan vääntää ja kääntää loputtomiin, jos on paha tahto. Sellaisia ihmisiä aina löytyy joka asiaan.”¹⁵⁹ Ilkeilyn motiiveistakaan ei ollut kommentoissa epäselvyyttä: ”Ylen toimittajien tavoite saavutettiin eli Soinin mustamaalaaminen.”¹⁶⁰

Rakentamalla negatiivisen mediajulkisuuden pohjalta kiusaamistapahtumaa perussuomalaiset asettivat itsensä sympaattisen altavastaajan ja uhrin rooliin. Perussuomalaiset esittivät olevansa poliittisen ajohahdin uhri, jonka kriittinen julkinen käsittely näyttäytyi jonain täysin muuna kuin median demokraattiseen tehtävään kuuluvana populismiin reagoimisena. Puolueen politiikkaan kohdistettu kritiikki muuttui uudessa tulkintakehyksessä ”poliittisten pellejen” halpamaiseksi pyrkimykseksi ”lyödä perussuomalaiset maan rakoon”. Kritiikki esiteltiin vahingoniloisena ”kansan nöyryyttämisenä ja kansalle nauramisena”, josta ylimielinen eliitti suorastaan nautti.¹⁶¹ Sosiaalisessa mediassa perussuomalaisiin kohdistettu kritiikki ja negatiivinen julkisuus olivat muunnettavissa kannattajakuntaa yhdistäneeksi positiiviseksi ja voimaannuttavaksi kertomukseksi oikeamielisen altavastaajan ansaitsemattomista koettelemuksista.

Rinnakkaisjournalismi muuttaa politiikan julkisuutta

Teoksen tässä osassa esitettiin, mitä vuoden 2011 eduskuntavaalien journalistiselle julkisuudelle tapahtui, kun perussuomalaiset käyttivät sitä sosiaalisessa mediassa osana omaa ideologissävyyteistä viestintäänsä. Tavoitteena oli selvittää, millä tavoin perussuomalaiset käyttivät journalistista julkisuutta hyväkseen omissa blogeissaan

¹⁵⁸ Juhon Eerolan blogi 4.2.2011: ”Yle nielaisi syötin”, Yle.fi 4.2.2011: ”Perussuomalaiset kopioi ilmasto-ohjelmansa Metalliliitolta”.

¹⁵⁹ Reijo Tossavainen blogikommentti 2.2.2011 klo 19:28 omaan kirjoitukseen 4.2.2011: ”Perussuomalaiset vaikuttavat jo pelkällä olemassaolollaan”.

¹⁶⁰ Reijo Tossavainen blogikommentti 6.2.2011 klo 19:32 omaan blogikirjoitukseen 6.2.2011: ”Soini puhui ’Soinin mallista’ EU-parlamentissa jo v. 2009!”, Yle.fi 4.2.2011: ”Perussuomalaiset kopioi ilmasto-ohjelmansa Metalliliitolta”.

¹⁶¹ Vesa-Matti Saarakkala blogi 17.3.2011: ”Perussuomalaisten vastustajista tuli poliittisia pellejä”.

ja Facebookissa – toisin sanoen, minkälainen oli perussuomalaisten sosiaalisessa mediassa esittämä tulkinta vaalikevään uutisoinnista. Ilmiötä kuvattiin rinnakkaisjournalismin käsitteellä pyrittäessä analysoimaan prosessia, jossa journalistinen julkisuus sai vähitellen uusia ideologisia merkityksiä yksilöiden kommentoimissa ja jakaessa uutisväliltä sosiaalisessa mediassa.

Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa viitattujen lähteiden havaittiin olleen peräisin ensisijaisesti poliittisesti sitoutumattomista ja suosituista journalistisista medioista. Sosiaalisessa mediassa käsitellyt uutisaiheet olivat lähellä vaalikevään journalismin perusvirtaa. Tarkemmassa laadullisessa analyysissä osoitettiin, että vaikka journalistisella medialla oli valtaa määrittää, mistä perussuomalaisten sosiaalisessa mediassa puhuttiin, se ei kuitenkaan kyennyt määrittämään, miten aiheista puhuttiin.

Perussuomalaiset pyrkivät journalismille asettamallaan uusilla tulkinnoilla ruokkimaan yhteiskunnallista tyytymättömyyttä ja muutoshalua sekä osoittamaan kannattajakunnalleen, että vaaleissa tulisi äänestää perussuomalaisia. Tämä tehtiin rinnakkaisjournalismissa havaitulla neljällä tehtävällä: (1) Yhteiskunnallisten epäkohtien osoittamisella ja määrittelyllä (2) syyllisten osoittamisella ja määrittelyllä (3) ongelmanratkaisun esittämisellä ja (4) kannattajien mobilisoinnilla sekä kriitikiltä suojautumisella. Talouskriisin keskeisyyttä lisänsä passiivisen kehystämisen lisäksi, journalistien tekemiä tilanteenmäärittelyjä myös pyrittiin tekemään täysin uudelleen tai niihin tehtiin osittaisia korjauksia kiinnittämällä huomiota ainoastaan tiettyihin näkökulmiin. Journalismin uudelleentulkinnan tavoitteena oli paketoita uutisten kuvaamat ilmiöt sellaisiksi, että potentiaalinen kannattajakunta oli taipuvaisempi olemaan samaa mieltä perussuomalaisten kanssa tai ainakin ymmärtämään paremmin puolueen EU-kriittisiä mielipiteitä.

Perussuomalaiset osoittivat yhteiskunnallisia ongelmia paitsi jakamalla uhkia korostaneita uutisia sellaisenaan myös kiinnittämällä huomiota tiettyihin uutisissa esiintyneisiin perussuomalaisten linjauksia tukeneisiin teemoihin, kuten tukipakettien kustannuksiin. Perussuomalaiset pyrkivät rinnakkaisjournalismillaan myös osoittamaan, ketkä olivat syyllisiä esitettyihin ongelmiin. Syyllisiin pyrittiin tekemään symbolista eroa liittämällä heihin negatiivisia mielikuvia. Rinnakkaisjournalismissa ei useinkaan osoitettu käytännön tason ratkaisuehdotuksia esitettyihin poliittisiin epäkohtiin; sosiaalisessa mediassa esitetty ratkaisu- ja toimintaehdotus oli yksinkertaisesti vaihtaa vallanpitäjät äänestämällä perussuomalaisia. Sosiaalisessa mediassa myös mobilisoitiin omaa kannattajakuntaa ja pyrittiin suojautumaan tiedotusvälineissä esitetyltä kritiikiltä.

Perussuomalaiset pystyivät sosiaalisessa mediassa esittämään journalistisesta uutisoinnista omalle kannattajakunnalleen rinnakkaisen ja vaihtoehtoisen tulkin, joka tuki puolueen retoriikkaa ja pyrkimyksiä. Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismin kertoma tarina oli tunteisiin vetoava, selkeä ja helposti sisäistettävä ohjeistus siitä, miten kannattajien tuli toimia vaalipäivänä. Rinnakkaisjournalismissaan perussuomalaisilla oli valta päättää, minkälaisessa kontekstissa uutisisältöjä julkaistiin ja uutisisältöjä kehystettiin. Perussuomalaiset tosin sanoen käyttivät omille kontakteilleen viestiessään kehystysvaltaa journalismiin. Havainto rinnakkaisjournalismista antaa syytä arvioida uudelleen sitä, miten suomalainen politiikan julkisuus rakentuu 2010-luvulla.

Rinnakkaisjournalismilla on potentiaalia muuttaa oleellisesti sitä, minkälaisin painotuksin ja mitä kautta kansalaiset saavat tietoa ajankohtaisista politiikan aiheista. Ennen kuin uutinen saavuttaa yleisönsä, sen sisältöön vaikuttaa monikerroksinen ketju erilaisia suodattimia ja portinvartijoita. Rinnakkaisjournalismissa sosiaalisen median toimijat liittyvät tähän journalismin merkitysten muodostamisen ketjuun uutisvälityksen viimeisenä lenkkinä, ja voivat muuttaa sitä, miten julkisuudessa käsiteltäviä yhteiskunnallisia ilmiöitä tarjotaan yleisölle ymmärrettäväksi. Rinnakkaisjournalismin aika ei kuitenkaan tarkoita, ettei journalistisen media olisi jatkossakin merkittävässä osassa määrittämässä, mitkä ovat yhteiskunnallisen keskustelun keskeisimmät aiheet. Journalistisin perustein toimivat professionaaliset mediaorganisaatiot edelleen päättävät, mitkä aiheet ovat uutisia, joskin näkökulmat uutisten tulkitsemiseksi voivat tulla muualta.

Konsensuspolitiikan ja poliittisesti sitoutumattoman median aikana julkisesta tilasta on puuttunut mediavälitteinen puoluepoliittinen jännite osittain siksi, että sen manifestoitumiseksi ei ole ollut sopivaa väylää. Sosiaalisen median rinnakkaisjournalismissa uutisisältöihin kuitenkin liitetään ideologisia kehystyksiä, mikä mahdollistaa politisoituneiden diskurssien paluuta uutisvirtaan. Suomalainen politiikan julkisuus on kulkenut tietystä mielessä täyden ympyrän umpipolitisoituneesta sitoutuneen puoluelehdistön ajasta poliittisesti sitoutumattomaan mediakenttään ja nyt 2010-luvun julkiseen tilaan, jossa elinvoimaisten sitoutumattomien tiedotusvälineiden rinnalle on kehittynyt poliittisesti ja ideologisesti virittäytyneitä verkkojulkisuuksia. Näissä julkisuuksissa sidosryhmät ja yksilöt tarjoavat seuraajilleen uudenlaisia ideologisesti kehystettyjä tulkintoja uutisten kuvaamista ilmiöistä. Rinnakkaisjournalismiin osallistuvat yksilöt ovat siis tavallaan ottaneet poliittisen lehdistön aseman suomalaisessa politiikan julkisuudessa.

Rinnakkaisjournalismi murtaa jo entisestään sirpaloitunutta julkisuutta, sillä kuten tässä työssä osoitettiin, verkon mikrojulkisuuksissa uutistulkinta on diskursiivisesti hyvin latautunutta ja sitä tehdään käytännössä samanhenkisten ihmisten kesken. Tämä osittain takaa, että yksilöllä on nykyään aikaisempaa suurempi mahdollisuus omista lähtökohdistaan valita, minkälaisista lähteistä ja minkälaisin painotuksin uutismateriaalia haetaan. Yksilön mahdollisuus määrittää omat tietolähteensä puhtaasti omista lähtökohdistaan voidaan nähdä positiivisena kehityksenä, mutta sillä voi olla myös kääntöpuolensa. Pelkästään sosiaalisen median rinnakkaisjournalismin varaan tiedonsaantinsa laskevat kansalaiset saattavat jäädä paitsi journalismin moniäänisyydestä ja altistua vain tietyllä tavalla kehystetyille näkemyksille yhteiskunnasta.

Rinnakkaisjournalismi myös pakottaa toimittajat kriittiseen itsetutkiskeluun siitä, minkälaiseen käyttöön heidän tuottamaansa journalismia voidaan sosiaalisessa mediassa käyttää. Populistisen ja negatiivisesti painottuneen politiikan julkisuuden vaikutus politiikkavastaisten mielipiteiden yleistymiseen on ollut tiedossa jo pitkään, mutta esimerkiksi tämä tutkimus havainnollistaa, kuinka helposti yksinkertaistava ja moralistinen kuvaus politiikan toimijoista ja politiikasta on käännettävissä populistisen argumentaation tueksi. Populistisen argumentaation manifestoituminen ja sen agenda ovat pitkälti riippuvaisia siitä, mitkä aiheet ovat kulloinkin pinnalla. Populistit pyrkivät vastustamaan kulloinkin vallassa olevaa eliittiä, ja kohdistavat vastustuksensa sinne, mistä on saatavissa eniten kansansuosiota¹⁶². Populistisen politiikanteon ydintoiminnot eivät ole 2010-luvulle tultaessa varsinaisesti muuttuneet – mutta tekemisen ympäristö ja välineet ovat kehittyneet.

Vaalien jälkeen moni perussuomalaisten vastustaja ihmetteli, miten kansalaiset saattoivat äänestää perussuomalaisia – huonointa puoluetta, jolla on huonoin ohjelma. Puolueen läpipäässeiden eduskuntavaaliehdokkaiden rinnakkaisjournalismi osoittaa, että perussuomalaisesta näkökulmasta vaalikevään uutisoinnin perusteella oli jokseenkin helppo päätyä johtopäätökseen, että nykymenoja on muutettava äänestämällä juuri perussuomalaisia. Sosiaalisen median rinnakkaisen uutistulkinnan välittämä kertomus oli vetoava ja vähintään emotionaalisesti validi. Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismissa iskettiin mediajulkisuuden herkästi miin kansan syvien massojen tuntemuksiin oikeudenmukaisuudesta, vääryydestä, kohtuudesta ja moraalista. Kyse ei ollut prosessista, jossa perussuomalaisten ehdottama politiikka olisi osoitettu deliberatiivisessa mielessä paremmaksi. Rinnakkaisjournalismissa oli kyse tunnelähtöisestä tyytymättömyyden ruokkimisesta, valtaapitävien näpätämisen oikeuttamisesta ja siihen rohkaisemisesta.

¹⁶² Esim. Wiberg 2011, 14.

Perussuomalaisten vaalivoittoon johdattaneen tyytymättömyyden takana ei ollut mikään yksittäinen julkisuuden aihe. Tyytymättömyyttä ruokkineessa rinnakkaisjournalismissa yksittäiset politiikan aiheet eivät olleet toisistaan yksinkertaisesti erotettavia kokonaisuuksia, vaan pikemminkin saman kuvion toisiaan täydentäviä palasia. Vaalikevään journalismi ei asettunut perussuomalaisten sosiaalisessa mediassa yksittäiseksi kysymyksiksi tukipaketeista, maahanmuutosta, poliitikkojen nuhteettomuudesta tai puolueiden kannatuksesta. Perussuomalaisten rinnakkaisjournalismin jäsentämässä kokonaisuudessa kyse oli muutoshalun motivoimista laajoista tyytymättömyyden tuntemusten kokoelmista, jotka vaalipäivänä iskeytyivät äänestyslippuihin perussuomalaista merkitsevänä ehdokasnumerona.

Lähteet

Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaleissa läpipäässeiden eduskuntavaaliehdokkaiden Facebook-sivut, -ryhmät, ja -profiilit sekä blogit aikavälillä 1.1.–17.4.2012. Aineistoon kerättiin myös kaikki sosiaalisessa mediassa linkitetyt uutisjutut.

Facebook-sivut, -ryhmät ja -profiilit

Eerola, Juho

”Juho Eerola Eduskuntaan 2011” -sivu

”Juho Eerola eduskuntaan 2011” -ryhmä

Elomaa, Ritva ”Kike”

”Kike Elomaa eduskuntaan 2011” -sivu

”Perussuomalainen Kike Eduskuntaan 2011” -ryhmä

Kike Elomaan henkilökohtainen profiili

Hakkarainen, Teuvo

Teuvo Hakkaraisen henkilökohtainen profiili

Halla-aho, Jussi

”Jussi Halla-aho eduskuntaan 2011” -sivu

Heikkilä, Lauri

”Lauri Heikkilä eduskuntaan 2011” -sivu

Hirvisaari, James

”James Hirvisaari” -sivu

Hongisto, Reijo

”Reijo Hongisto eduskuntaan” -ryhmä

Immonen, Olli

”Olli Immonen eduskuntaan 2011” -sivu

Joutsenlahti, Anssi

Anssi Joutsenlahden henkilökohtainen profiili

Jalonen, Ari
"Äänestä Perussuomalaista! Ari Jalonen 73 eduskuntaan" -sivu
"73 Ari Jalonen, vaikuttava ääni Satakunnasta!" -ryhmä
Ari Jalosen henkilökohtainen profiili

Juvonen, Arja
Arja Juvosen henkilökohtainen profiili

Jurva, Johanna
"Johanna Jurva eduskuntaan" -sivu

Kokko, Osmo
Osmo Kokon henkilökohtainen profiili

Koskela, Laila
"Laila Koskela, Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokas 2011" -sivu

Lohela, Maria
"Maria Lohela" -sivu

Louhelainen, Anne
"Anne Louhelainen eduskuntaan 2011" -sivu
"Anne Louhelainen eduskuntaan 2011" -ryhmä
Anne Louhelaisen henkilökohtainen profiili

Mattila, Pirkko
Pirkko Mattilan henkilökohtainen profiili

Mäntylä, Hanna
"Perussuomalainen perusnainen Hanna Mäntylä – Hyvän elämän puolesta" -sivu

Niikko, Mika
"Mika Niikko Eduskuntaan 2011" -sivu

Niinistö, Jussi
Jussi Niinistön henkilökohtainen profiili

Packalén, Tom
"Tom Packalen värisokea perussuomalainen" -ryhmä

Ruuhonen-Lerner, Pirkko
"Pirkko Ruuhonen-Lerner" -sivu
Pirkko Ruuhonen-Lernerin henkilökohtainen profiili

Soini, Timo
"Timo Soini" -sivu
"MEP Timo Soini" -sivu

Turunen, Kaj
Kaj Turusen henkilökohtainen profiili

Virtanen, Pertti "Velto"
"Pertti 'Velto' Virtanen eduskuntaan 2011" -ryhmä

Vähämäki, Ville
"Ville Vähämäki" -sivu
Ville Vähämäen henkilökohtainen profiili

Väätäinen, Juha
Juha Väätäisen henkilökohtainen profiili

Blogit

- Eerola, Juho
<http://juhoeerola.wordpress.com/>
- Elomaa, Ritva ”Kike”
<http://www.kikeelomaa.com/joomla/vaalit/>
- Halla-aho, Jussi
<http://www.halla-aho.com/scripta/>
- Hirvisaari, James
<http://jameshirvisaari.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>
- Hongisto, Reijo
<http://www.reijohongisto.fi/>
- Immonen, Olli
<http://immonen.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>
- Jalonen, Ari
<http://www.arijalonen.fi/blogi.php>
- Joutsenlahti, Anssi
<http://ansjout.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>
- Juvonen, Arja
<http://www.arjajuvonen.fi/blogi>
- Kokko, Osmo
<http://osmokokko.fi/uutiset.html>
- Koskela, Laila
<http://aamulehdenblogit.ning.com/profiles/blog/list?user=1o9t1dgvjrpro>
- Lindström, Jari
<http://www.jarppalindstrom.net/blogi.html>
- Lohela, Maria
<http://www.marialohela.fi/blogi/>
- Louhelainen, Anne
<http://annelouhelainen.blogspot.fi/>
- Mattila, Pirkko
<http://pirkkomattila.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>
- Mäntylä, Hanna
<http://hannamantyla.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>
- Mäkipää, Lea
<http://leamakipaa.fi/>
- Mölsä, Martti
<http://www.xn--marttimls-32a9q.fi/6>
- Niinistö, Jussi
<http://jussiniinisto.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>
- Niikko, Mika
<http://mikaniikko.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>
- Packalén, Tom
<http://tompackalen.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>
- Ruohonen-Lerner, Pirkko
<http://pirkon.info/blogi/>
- Saarakkala, Vesa-Matti
<http://www.saarakkala.fi/blogi>

Soini, Timo
<http://www.timosoini.fi/>
Soukola, Ismo
<http://www.ismosoukola.fi/blogi.html>
Tolppanen, Maria
<http://mariatolppanen.blogaaja.fi/>
Tossavainen, Reijo
<http://reijotossavainen.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>
Turunen, Kaj
<http://www.kajturunen.fi/blogi.html>
Vähämäki, Ville
<http://vahamaki.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>
Väätäinen, Juha
<http://www.juhavaatainen.info/blogi/>

Kirjallisuus

- Allan, Stuart (2009): Histories of Citizen Journalism. Teoksessa Stuart Allan & Einar Thorsen (toim.): *Citizen Journalism: Global Perspectives*. Peter Lang Publishing, s. 17–32.
- Arter, David (2010): *The Breakthrough of Another West European Populist Radical Right Party? The Case of the True Finns*. *Government and Opposition*, 45, s. 484–504.
- Bartlett, Jamie; Birdwell, Jonathan & Littler, Mark (2011): *The New Face of Digital Populism*. Demos.
- Benford, David & Snow, David (2000): Framing Processes and Social Movements. An overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, s. 611–639.
- Best, Joel (1987): Rhetoric in Claims-Making: Constructing the Missing Children Problem. *Social Problems*, 34, s. 101–122.
- Blumler, Jay & Kavanagh, Dennis (1999): The Third Age of Political Communication: Influences and Features. *Political Communication*, 16, s. 209–230.
- Borg, Sami (2012): Perussuomalaiset. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2012*. Oikeusministeriö, s. 191–210.
- Castells, Manuel (2007): Communication, Power and Counter-power in the Network Society. *International Journal of Communication*, 1, s. 238–266.
- Chong, Dennis & Druckman, James (2007): Framing Public Opinion in Competitive Democracies. *American Political Science Review*, 101, s. 637–655.

- Donati, Paolo (1992): Political Discourse Analysis. Teoksessa Mario Diani & Ron Eyerman (toim.): *Studying Collective Action*. Sage, s. 136–167.
- Gamson, William (1995): Constructing Social Protest. Teoksessa Hank Johnston & Bert Klandermans (toim.): *Social Movements and Culture*. University of Minnesota Press, s. 85–106.
- Gamson, William (1992): *Talking politics*. Cambridge University Press.
- Gurevitch, Michael; Coleman, Stephen & Blumler, Jay (2009): Political Communication – Old and New Media Relationships. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 625, s. 164–181.
- Goode, Luke (2009): Social News, Citizen journalism and Democracy. *New Media & Society*, 11, s. 1287–1305.
- Haavisto, Ilkka (2011): *EU vai ei? EVAn arvo- ja asennetutkimus 2012*. EVA.
- Hall, Stuart (1997): *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Sage.
- Heino, Laura (2006): Iltapäivälehdistön uusi ja vanha eduskuntakritiikki. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatus-Kirjat, s. 55–87.
- Hellström, Anders & Nilsson, Tom (2010): 'We Are the Good Guys'. Ideological positioning of the nationalist party Sverigedemokraterna in contemporary Swedish politics. *Ethnicities*, 10, s. 55–76.
- Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino.
- Hopkins, Curt (2010): *Pew Claims over 99% of social media news links are to MSM*. ReadWriteWeb. (http://www.readwriteweb.com/archives/more_than_99_of_the.php)
- Kantola, Anu; Vesa, Juho & Hakala, Salli (2011): Notkean myrskyn silmässä: vaalirahaskandaali. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä noikeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, s. 65–88.
- Karvonen, Erkki (1999): *Elämää mielikuvayhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Maasilta, Mari (2012): Perinteinen ja sosiaalinen media ruokkivat toinen toisiaan. Teoksessa Mari Maasilta (toim.): *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampere University Press, s. 23–51.
- Matikainen, Janne (2009): *Sosiaalisen ja perinteisen median rajalla*. Helsingin Yliopisto.
- Matikainen, Janne (2012): Sosiaalinen media – uudenlainen julkisuus? Teoksessa Kari Karppinen & Janne Matikainen (toim.): *Julkisuus ja demokratia*. Vastapaino, s. 133–160.
- Mazzoleni, Gianpetro (2003): The Media and the Growth of Neo-Populism in Contemporary Democracies. Teoksessa Gianpetro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism: a Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Publishers, s. 1–20.
- Meraz, Sharon (2009): Is There an Elite Hold? Traditional Media to Social Media Agenda Setting Influence in Blog Networks. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14, s. 682–707.

- Mickelsson, Rauli (2007): *Suomen puolueet. Historia, muutos ja nykypäivä*. Vastapaino
- Mudde, Cas (2007): *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press.
- Pernaa, Ville & Railo, Erkki (2012): Mediapeliä – taas kerran. Kevään 2011 shokki- ja blokkivaalien media-agenda. *Journalismikritiikin vuosikirja 2012, Media & Viestintä 1/2012*, s. 32–42.
- PEW (2010): *New Media, Old Media: How blogs and social media agendas relate and differ from the traditional press*. Pew Research Centre. (http://www.journalism.org/analysis_report/new_media_old_media)
- Rahkonen, Juho (2011): Perussuomalaisten ruumiinavaus. Onko työväen protestipuolueen kannatus saavuttanut vielä ylärajaansa? *Yhteiskuntapolitiikka*, 76, s. 425–435.
- Raunio, Tapio (2011): Missä EU, siellä ongelma. Populistinen Eurooppa-vastaisuus Suomessa. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, s. 197–220.
- Reese, Stephen; Rutigliano, Lou; Hyun, Kideuk; Jeong, Jaekwan (2007): Mapping the Blogosphere: Professional and citizen-based media in the global news arena. *Journalism*, 8, s. 236–261.
- Rinne, Jarmo (2011): Vaalikampanja sosiaalisessa mediassa. *Politiikka*, 53, s. 63–70.
- Rossi, Leena-Maija (2010): Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa. Teoksessa Tarja Knuuttila & Aki Petteri Lehtinen (toim.): *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Gaudeamus, s. 261–275.
- Ruostetsaari, Ilkka (2011): Populistiset piirteet vennamolais-soinilaisen puolueen ohjelmissa. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, s. 94–146.
- Schudson, Michael (2003): *Sociology of News*. Norton.
- Small, Tamara (2008): The Facebook Effect? On-line Campaigning in the 2008 Canadian and US elections. *Policy options*, 11/2008, s. 85–87.
- Snow, David & Benford, David (1988): Ideology, Frame Resonance, and Participant Mobilization. *International Social Movement Research*, 1, s. 197–217.
- Snow, David; Benford, Robert; Burke, Steven & Rochfors, Steven (1986): Frame Alignment Processes, Micromobilization and Movement Participation. *American Sociological Review*, 51, s. 464–481.
- Stewart, Julianne; Mazzoleni, Gianpetro & Horsfield, Bruce (2003): Conclusion: Power to the Media Managers. Teoksessa Gianpetro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield (toim.): *The Media and Neo-Populism: a Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Publishers, s. 217–238.
- Toivonen, Timo (2011): Perussuomalaisten nousun taustoista. Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, s. 82–93.
- Wallsten, Kevin (2007): Agenda Setting and the Blogosphere: An Analysis of the Relationship between Mainstream Media and Political Blogs. *Review of Policy Research*, 24, s. 567–587.
- Wiberg, Matti (2011): Mitä populismi on? Teoksessa Matti Wiberg (toim.): *Populismi. Kriittinen arvio*. Edita, s. 11–21.

MEDIAN VAALIAGENDA JA JYTKY

Ville Perna, Niko Hatakka, Mari K. Niemi, Ville Pitkänen, Erkkä Railo & Matti Välimäki

Median vaaliagenda ja jytky

Kevään 2011 eduskuntavaalien lopputulos oli historiallinen. Vaalikamppailussa ja -tuloksessa purkautuivat monet viimeisten vuosikymmenten aikana syntyneet paineet. Suomessa on 1990-luvun alusta alkaen eletty korkean politiikan tasolla kolmen suuren puolueen tahdittamaa, Euroopan integraation syventämiseen suuntautunutta ajanjaksoa, jota on hallinnut Suomen kansainvälisen kilpailukyvyn eduista huolehtiminen. Kansallisten arvojen korostaminen ja varauksellinen suhtautuminen esimerkiksi vähemmistöihin ovat olleet taka-alalla, kun Eurooppaan orientoitunut ja arvoiltaan liberaali ajattelu on muodostanut politiikan valtavirran. Eduskuntavaalien alla Suomen Eurooppa-politiikka, kansalliset arvot ja osin myös maahanmuutto nousivat uudelleen poliittisiksi kiistakysymyksiksi, mikä sähköisti vaalikamppailun.

Tässä teoksessa selvitettiin tarkan laadullisen ja määrällisen analyysin avulla, mistä vaalikamppailun media-agenda muodostui. Poikkeuksellisen laajaan tutkimusaineistoon tukeutuen on etsitty, purettu osiin ja analysoitu vaalijulkisuuden keskeiset ilmiöt ja piirteet.

”Etelän media” tuotti yhtenäisen vaalijulkisuuden

Kevään 2011 eduskuntavaalikamppailun ajan politiikan mediajulkisuutta hallitsivat miltei tiedotusvälineestä riippumatta samat teemat: EU:n talouskriisi, valtiontalouden tasapainottaminen, puolueiden voimasuhteiden muutos, erityisesti

perussuomalaisten poikkeuksellinen kannatuksen kasvu, vaalirahakohu, energia-politiikka, maahanmuutto ja turvallisuuspolitiikka. Nämä teemat olivat keskeisiä yhtä lailla päivälehti- ja iltapäivälehtijulkisuudessa kuin television uutislähetyksissä. Iltapäivälehdissä korostui lisäksi lajityypille ominaisesti viihteellinen näkökulma politiikkaan. Niissä käsiteltiin johtavien poliitikkojen yksityiselämää, esiteltiin puoliset ja perheet, pohdittiin ulkonäköä ja esiintymistä sekä tuotiin julki poliitikkojen terveydentilaan liittyviä seikkoja.

Valtakunnalliset aiheet hallitsivat politiikan mediajulkisuutta koko maassa. Eri vaalipiirien johtavat päivälehdet tai Ylen alueelliset televisiouutiset eivät haastaneet valtakunnallista politiikan julkisuutta saati muodostaneet sille vastavoimaa. Päätelmä perustuu kolmeen keskeiseen havaintoon.

Ensinnäkin vain osassa vaalipiirien suurimmista lehdistä luotiin merkittävällä tavalla alueellista poliittista agendaa. Vahvan alueellisen politiikan agendan lehtiin kuuluivat *Lapin Kansa*, *Karjalainen*, *Satakunnan Kansa* sekä *Etelä-Saimaa* ja *Länsi-Savo*. Vahva alueellinen agenda tarkoittaa, että lehdissä julkaistiin paljon alueellisia politiikan uutisia ja niissä korostettiin voimakkaasti paikallista identiteettiä. Monessa eteläisen ja keskisen Suomen suuren asutuskeskuksen lehdessä alueellinen agenda oli heikko. Näitä olivat *Turun Sanomat*, *Keskisuomalainen*, *Aamulehti* ja *Hufvudstadsbladet*, joissa käsiteltiin paikallisia aiheita melko vähän ja alueellista identiteettiä ei korostettu. Uutisagendan painopiste ja näkökulma oli valtiollisissa teemoissa. Näiden kahden ryhmän väliin aineistossa jäivät *Helsingin Sanomat*, *Kaleva*, *Etelä-Suomen Sanomat*, *Savon Sanomat* ja *Ilkka*.

Toiseksi alueellisen uutisagendan luonnetta heikensi näiden aiheiden jakautuminen useiksi pienemmiksi ryhmiksi, jolloin niiden painoarvo politiikan julkisuuden kokonaisuudessa jäi vähäiseksi. Siinä missä valtakunnallisella uutisagendalla näkyivät voimallisesti muuttamat aiheet, oli alueellinen agenda paljon sirpaleisempi. Seurauksena oli, että alueelliset aiheet eivät levinneet valtakunnallisiin tiedotusvälineisiin kuin harvoissa tapauksissa eli niiden merkitys jäi sananmukaisesti alueelliseksi.

Kolmanneksi vaalipiirien suurimpien lehtien sitoutumattomuus heikensi niiden mahdollisuuksia ottaa kantaa puoluepoliittisesti värittyneisiin alueellisiin aiheisiin. Tämä ilmeni esimerkiksi siinä, että ne julkaisivat varovasti ja korostetun tasapuolisesti juttuja oman vaalipiirin ehdokkaista ja heidän mielipiteistään. Lehdille oli selvästi mieluisampaa kohdistaa katseensa valtakunnalliseen politiikkaan ja osoittaa ministereiden ja muiden johtavien poliitikkojen olevan kiinnostuneita vaalipiirin asioista. Tämä kuitenkin korosti valtakunnallista näkökulmaa paikallisen kustannuksella.

Kansallisen tason aiheet ja näkökulmat siis hallitsivat politiikan julkisuutta. Tämä on seurausta kahdesta seikasta. Ensinnäkin taloudellinen kilpailu on pakottanut tiedotusvälineet säästöihin, esimerkiksi yhdistämään toimintojaan, minkä seurauksena huomattava osa politiikkaa käsittelevistä uutisista tulee joko Suomen tietotoimistolta tai lehtien Helsingissä sijaitsevilta yhteistoimituksilta. Siten STT:n, Alma Median ja Väli-Suomen sanomalehtien yhteistoimitusten uutisvirta leviää koko Suomeen vaalipiirien tärkeimpien lehtien kautta. Aika ajoin maakunnista kuultavat puheet ”etelän median” valta-asemasta saavat osittaista tukea tämän tutkimuksen tuloksista, erityisesti jos ”etelän mediaan” luetaan Yleisradion, MTV3:n ja *Helsingin Sanomien* lisäksi myös STT ja maakuntalehtien Helsingissä toimivat yhteistoimitukset. Lisäksi toimittajilla on tapana hyödyntää valtakunnallisia tiedotusvälineitä taustalähteenä, mikä entisestään yhtenäistää politiikan julkisuuden aiheita ja näkökulmia.

Kaupalliset paineet ilmenevät myös siten, että kaikissa toimituksissa arvioidaan aiheiden kiinnostavuutta yhtenevien kriteerien perusteella. Tämän seurauksena jokainen tiedotusväline käsittelee samoja aiheita kuin muutkin. Kansainvälisestikin tunnetaan ns. *product substitution* -ilmiö. Sen mukaan medioiden taloudellisen kilpailun kiristyminen on johtanut tilanteeseen, jossa tiedotusvälineet seuraavat merkittäviksi katsomiensa poliitikkojen ja puolueiden toimia ja kannanottoja. Näin pienempien puolueiden ja valtavirrasta poikkeavien mielipiteiden mahdollisuus saada julkisuutta on heikentynyt. Vaalikampanjoinnin aikana tämä näkyi siinä, että kokoomuksen, keskustan ja SDP:n oli helppo saada omille tilaisuuksilleen julkisuutta, jossa ei kritisoitu puolueen viestiä vaan pikemminkin toistettiin sitä. Pienimmille puolueille tämänkaltaisen näkyvyyden saaminen oli olennaisesti vaikeampaa.

Toinen syy kansallisten aiheiden ja näkökulmien painottumiseen vaalijulkisuudessa liittyy globalisaatioon. Kansainvälistymisen myötä kansallinen identiteetti on pikemminkin voimistunut kuin heikentynyt, ja muutos on tapahtunut alueellisten identiteettien kustannuksella. Tämä näkyy erityisen hyvin vaalipiirien tärkeimmissä päivälehdissä, joiden katse on kiinnittynyt kansalliseen politiikkaan sekä siihen liittyen Suomen ja suomalaisten menestykseen kansainvälisessä talouskilpailussa. Erityisesti tutkimusaineiston heikon alueellisen agendan sanomalehdissä, eteläisen Suomen suurten asutuskeskusten julkaisuissa, painottui kansallinen näkökulma paikallisen sijaan. Helsingissä sijaitsevien toimitusten tuottamasta mediajulkisuudesta on tullut kansallinen normi, jota muut tiedotusvälineet joko seuraavat tai haastavat. Normin haastaminen eli vaihtoehdoksi asettuminen

tarkoittaa kuitenkin sitä, että oma agenda ei saa näkyvyyttä valtiollisen tason julkisuudessa. Iltapäivälehdet olivat tutkimuksessa ainoita tiedotusvälineitä, jotka kykenevät tuottamaan vaihtoehtoista ja näkyvää valtakunnantason julkisuutta. Tosin iltapäivälehtien aiheet olivat samansuuntaiset kuin muissa valtakunnallisissa medioissa, ainoastaan näkökulma oli värikkäämpi ja viihteellisempi.

Lopputuloksena on yhtenäinen politiikan julkisuus, joka toistaa erityisesti suurimpien puolueiden julkisuuteen esittämiä näkökantoja ja mielipiteitä. Keskustan, kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien julkilausumat ja julkiset väittelyt olivat politiikan julkisuuden perusmateriaalia, joka levisi vaalikamppailun aikana koko Suomeen valtakunnallisten televisiolähetysten sekä Suomen tietotoimiston ja vaalipiirien tärkeimpien päivälehtien yhteisten Helsingin toimitusten laatimien uutisten kautta. Yhtenäinen julkisuus on voimakas vallankäytön väline suurimmille puolueille. Kevään 2011 eduskuntavaalikamppailun julkisuuden erityispiirre oli tietenkin perussuomalaisten nousu kannatusmittauksissa ja medianäkyvydessä neljänneksi suureksi puolueeksi. Kolmen perinteisen suuren puolueen hegemonian murtaminen kirjoitti tältäkin osin uuden luvun Suomen lähihistoriaan.

Vaalijulkisuudessa puolueiden valta vaikuttaa agendaan vaihteli olennaisesti aiheesta ja olosuhteista riippuen. Turvallisuuspolitiikka oli teema, jossa poliitikojen mahdollisuudet määritellä julkisuutta olivat suurimmat. Julkisuutta hallitsivat turvallisuuspolitiikasta päättävien instituutioiden, pääministerin, ulkoministerin, tasavallan presidentin, puolustusministerin ja korkeiden virkamiesten, näkemykset.

Valtiontalouden tasapainottaminen oli yhtäläillä aihe, jossa puolueiden näkökulmat dominoivat julkisuutta. Runsaasta kritiikistä huolimatta tiedotusvälineet eivät asiantuntijoidenkaan voimin kyenneet murtamaan puolueiden yhtenäistä rintamaa politiikan julkisuudessa. Asiaan vaikutti olennaisesti se, ettei puolueilla näyttänyt olevan merkittäviä talouspoliittisia eroja. Vaalirahakohu edusti politiikan aiheiden toista ääripäätä. Se oli aihe, joka kuului oikeusviranomaisten toimivaltaan ja joka noudatti omia aikataulujaan ja lakejaan. Oikeusprosessin seurauksena pääministeripuolueen entinen puheenjohtaja Matti Vanhanen joutui perustuslakivaliokunnan kuultavaksi erittäin kiperään aikaan, vain kolme kuukautta ennen vaaleja.

Televisio rytmitti vaalikamppailua

Television vaaliohjelmat ovat olleet vaalijulkisuudessa keskeisiä rytmittäjiä viime vuosikymmeninä. Vuoden 2011 vaaleissa niiden toteutuksessa tapahtui merkit-

tävä muutos. Vuodesta 1995 lähtien vaaliohjelmiin oli sisältynyt ajatus kolmesta suuresta puolueesta, kun keskustan, kokoomuksen ja SDP:n puheenjohtajille annettiin mahdollisuus keskinäisiin väittelyihin. 2000-luvulla niin sanotut kolmen suuren tentit vakiintuivat osaksi television vaaliohjelmistoa ja ne sementoivat asetelmaa, jossa julkisuuden päähuomio kiinnittyi suuriin puolueisiin pienten ja keskisuurten puolueiden joutuessa tyytymään pienempään rooliin.

Totunnainen asetelma tuli kuitenkin haastetuksi, kun Timo Soinin perussuomalaiset nousi Gallup-mittauksissa lähelle kolmen suuren puolueen lukemia. Julkisuudessa käynnistyi keskustelu niin sanottuihin pääministeritentteihin osallistujista. Keskustelu Timo Soinin pääsystä suurten puolueiden tentteihin sähköisti tunnelmaa kampanjoinnin alkumetreillä. Kun Yle ja MTV3 päättivät ottaa Soinin mukaan pääministerikeskusteluihin, kohdistui vaaliohjelmiin aiempaa suurempi huomio. Maaliskuussa käynnistyneet vaalikeskustelut alkoivat rytmittää julkisuutta, ja niistä tuli mediapuheessa tärkeitä välietappeja kuljettaessa kohti vaalipäivää. Vaaliohjelmia käsittelevissä kirjoituksissa puheenjohtajia arvioitiin usein paitsi heidän ajamiensa asioiden valossa myös heistä syntyneiden vaikutelmien perusteella.

Näissä vaaleissa television vaaliohjelmien yllättäjäksi nousi sanomalehtijulkisuuden perusteella SDP:n Jutta Urpilainen, joka käänsi imagonsa epävarmasta oppositiojohtajasta vaalien uskottavimmaksi haastajaksi. Päinvastainen kehityskulku liittyi Mari Kiviniemen julkisuuskuvaan. Asiallinen ja rauhallinen pääministeri muuttui vaaliohjelmien kuluessa harmaaksi ja epävarmaksi. Valtiovarainministeri Jyrki Kataisen julkisuuskuva säilyi muuttumattomimpana. Hänen esiintymisiinsä suhtauduttiin ennakkoon varsin myönteisesti, eikä asennoituminen juuri muuttunut. Eniten paineita ja odotuksia kasattiin ennakkoon perussuomalaisten Timo Soinin ylle. Soini ei kuitenkaan jäänyt vaalikeskusteluissa kiinni virheistä, joten perussuomalaisten näkökulmasta tärkein saavutus tällä rintamalla saavutettiin jo helmikuussa, kun Timo Soini valittiin esiintymään pääministeritentteihin. Symbolisessa mielessä Soini nosti puolueensa suurten puolueiden joukkoon jo ennen vaalipäivää ja onnistui näin saamaan eduskunnan pienimmälle puolueelle suuren puolueen julkisuuden.

Puolitoista vuotta vaalien jälkeen on mielenkiintoista havaita, että jo vaalikeskusteluissa esille nousseet näkymät ovat puoluejohtajien osalta toteutuneet hämmästyttävän hyvin. Vaalikeskusteluiden yllättäjäksi noussut Jutta Urpilainen on ministeriytensä myötä onnistunut mediajulkisuudessa vakiinnuttamaan asemansa uskottavana talouspoliitikkona, ja SDP:n Gallup-kannatus on kääntynyt nousuun. Vaalikeskusteluissa vaisusti esiintynyt Mari Kiviniemi on eronnut keskustan pu-

heenjohtajan paikalta ja toimii rivikansanedustajana. Katainen on pääministeriytensä myötä vahvistanut asemaansa esiintymiskykyisenä asiapolitiikkona ja esittää vaalikamppailusta tuttuja puheita vastuullisesta politiikasta nyt maan vaikutusvaltaisimmassa poliittisessa tehtävässä. Soinille perussuomalaisten nousu suurten puolueiden joukkoon on luonut uudenlaisia haasteita, kun puolueen suuri ja verrattain kokematon kansanedustajajoukko on saanut osakseen runsaasti kielteistä julkisuutta.

Pohdittaessa laajemmin vaalikeskusteluiden merkitystä vuoden 2011 eduskuntavaaleissa huomio kiinnittyy kahteen seikkaan. Ensinnäkin merkille pantaavaa on, että vaikka vaaliohjelmat ovat säilyneet varsin asiapitoisina ja erityisesti näiden vaalien vaalijulkisuudessa ei politiikan aiheista ollut pulaa, kiinnittyi sanomalehtitoimittajien huomio aikaisemmissa vaaleissa havaittuun tapaan tälläkin kertaa pikemmin poliitikkojen esiintymiseen kuin heidän poliittisiin linjauksiinsa. Vaikka televisio formaattina kiistatta korostaa politiikan visuaalisia piirteitä ja kiinnittää katsojan huomion poliitikkojen persooniin, on tämänkaltaisen politiikkakuvan luomisessa tärkeä rooli myös sanomalehtitoimittajilla. Kirjoittaessaan puheenjohtajien pukeutumisesta ja arvioidessaan heidän tunnetilojaan toimittajat ehkä huomaamattaankin tulevat korostaneeksi politiikan televisuaalisia ulottuvuuksia.

Toiseksi kevään vaalijulkisuus osoitti, että television vaalikeskustelut ovat edelleen vaalien keskeisimpiä kampanjatapahtumia. Ne rytmittävät vaalijulkisuutta ja ovat tärkeitä välietappeja kuljettaessa kohti vaalipäivää. Laajamittaisen tiedotusvälinejulkisuuden ohella vaalikeskusteluista ja niiden onnistujista käytiin keskustelua myös blogeissa ja kansalaisten Facebook-seinillä. Vaaliohjelmien merkitys ei perustu yksinomaan niiden katseluun ja välittömään vastaanottoon, vaan siihen valtavaan julkiseen keskusteluun, joka niiden ympärille syntyy.

Kärkiteemat toistuivat – puheenjohtajien kasvot näkyivät

Vaalien mediajulkisuudessa pureuduttiin keväällä 2011 polttavimmiksi arvioituihin teemoihin, joista Euroopan unionin talouskriisi oli esimerkiksi useimpien television vaaliohjelmien yleisin aloitusaihe. Talouskriisi oli puolueiden vaalikampanjoiden näkökulmasta ennakoimaton ilmiö, johon puoluejohtajat joutuivat jatkuvasti ottamaan kantaa. Puolueiden välillä oli selkeitä eroja siinä, millä tavalla ne suhtautuivat Euroopan unioniin ja talouskriisin hoitamiseen. Hallituksen pääpuolueet kokoomus ja keskusta kannattivat Suomen osallistumista vakausrahostoi-

hin, kun taas oppositiossa istuneet perussuomalaiset vastustivat sitä ehdottomasti. Näyttävä julkin riitely sekä kaikkien poliitikkojen näennäinen neuvottomuus osoittaa selkeitä ja uskottavia ratkaisuja ongelmiin antoivat tiedotusvälineille tavallista voimakkaammat keinot arvostella hallitusta. Media kritisoi ankarasti kaikkien puolueiden ehdottamia ratkaisuja ja suomivat poliitikkoja puoluekannasta riippumatta. Valtiontaloutta koskevaan keskusteluun verrattuna hallituksen tilannetta hankaloitti se, että tiedotusvälineillä oli käytössään hallituksen ulkopuolinen, vähintään yhtä vaikutusvaltainen tietolähde: Euroopan unioni. Lopputuloksena oli julkisuus, joka oli omiaan ruokkimaan kansalaisten epäuskoa poliitikkojen kykyyn selvittää talouskriisi.

Mielipidemittauksien teettäminen ja niistä uutisointi on jo perinteisesti rytmittänyt suomalaista vaalijulkisuutta. Perussuomalaisten nousukiidon takia Gallup-uutisointi oli tällä kertaa erityisen merkittävä osa vaalien mediajulkisuutta. Mielipidemittauksen mukaan perussuomalaiset saavutti kannatuksessa SDP:n, minkä seurauksena julkisuuden huomio kiinnittyi Jutta Urpilaisen kykyyn toimia puolueensa puheenjohtajana. Toimittajat pohtivat, oliko Urpilainen syypää puolueensa alennustilaan ja vaikuttiko puheenjohtajan sukupuoli asiaan. Julkisuudessa pohdintoista muodostui tarina, jossa tarkasteltiin, kykeneekö Urpilainen torjumaan perussuomalaisten rynnistyksen ja johtamaan menestyksellisesti puoluettaan. Vaalien lähestyessä monet toimittajat antoivat tähän kysymykseen varovaisen myönteisen vastauksen. Urpilaisessa väitettiin olevan yllättävää sinnikkyyttä ja sisukkuutta.

Keskustan puheenjohtaja ja pääministeri Mari Kiviniemi edusti kevään vaalijulkisuudessa Suomen EU-politiikan linjaa, jossa samanaikaisesti vaadittiin Suomen osallistumista Euroopan unionin vakausrahastoihin ja väitettiin, ettei Suomen osuutta niissä tarvitse kasvattaa. Kevään kuluessa ristiriita sen välillä, mitä pääministeri Kiviniemi väitti vakausrahastoista sovitun ja mitä tietoja mediat Euroopan unionista saivat, kasvoi mittasuhteisiin, joita ei voitu enää ohittaa. Kun Portugalin hallitus kaatui ja pyysi taloudellista tukea Euroopan unionilta, pääministeri Kiviniemen julkisuudessa edustama poliittinen linjaus koki vararikon. Pääministeri itse joutui nöyryyttävästi ja julkisesti ilmoittamaan, että vakausrahastojen Suomen osuutta täytyy kuitenkin kasvattaa. Lopputuloksena oli Kiviniemen talouskriisiä koskevan julkisen määrittelyvallan romahdus.

Kun EU:n talouskriisi kärjistyi Portugalin hallituksen kaatumisen myötä, kokoomuksen puheenjohtajan, valtiovarainministeri Jyrki Kataisen asema vahvistui merkittävästi. Katainen oli julkisuudessa ollut johdonmukaisesti sitä mieltä, että

vakausrahastojen Suomen osuutta täytyy nostaa. Portugalin avunpyyntö ikään kuin osoitti Kataisen olleen oikeassa. Tapahtuman jälkeen Kataiseen henkilöitiin toive talouskriisin ratkaisemisesta. Asiaan liittyi yhtälailla se, että talouskriisin paheneminen sai tiedotusvälineet tuomaan selkeästi julki oman tukensa Euroopan unionille ja sen yhteisvaluutalle. Kataiseen henkilöitiin talouskriisin ratkaisun ”vastuullinen” politiikka: Katainen esitettiin vaatimassa oppositiolta vaihtoehtoja harjoitetulle politiikalle, selvittämässä kriisiä Brysselissä sekä edellyttämässä Portugalilta ja Kreikalta talouskuria avun ehtona.

Perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini oli vaalien erityinen hahmo. Hän edusti julkisuudessa EU-vastaista politiikkaa ja populismia, minkä seurauksena hän ja perussuomalaiset joutuivat ankaran julkisen kritiikin kohteeksi viimeistään helmikuun alusta alkaen. Toisaalta Soini edusti tiedotusvälineille myös ”kansaa”, mikä näkyi selvemmin vaalien lähestyessä. Kevään kuluessa tiedotusvälineet yrittivät sopeutua tilanteeseen, jossa mielipidemittaukset osoittivat perussuomalaisten kannatuksen pysyvän sinnikkäästi erittäin korkealla tasolla. Uutisista ilmenee, että toimittajat yrittivät asettua Soinin kannattajien asemaan ja ymmärtää heidän tukeaan perussuomalaisille. Samanaikaisesti mediat pyrkivät kuitenkin määrittelemään, millä perusteilla perussuomalaisten kannattaminen oli sallittua. Syrjäytymiseen ja taloudelliseen epätasa-arvoon oli soveliasta suhtautua torjuvasti, mutta maahanmuuttovihamielisyys ja Euroopan unionin vastustaminen eivät käyneet päinsä.

Ennakkouumoiluista huolimatta maahanmuutto- ja ulkomaalaiskysymykset eivät nousseet vaalien media-agendalla aivan terävimpään kärkeen, mutta kymmenen näkyvimmän aiheen joukkoon kuitenkin. Maahanmuuttoon ja ulkomaalaisiin liittynyt julkinen keskustelu oli vaalikamppailun aikana voittopuolisesti ongelma-aiheisiin keskittyvää. Niin maahanmuutto ilmiönä kuin ulkomaalaistaustaiset ihmisetkin kuvattiin usein ongelmien, laittomuuden ja uhkakuvien kautta. Maahanmuuttopolitiikka taas näyttäytyi tiedotusvälineissä kalliina ja hankalana politiikan sektorina. Maahanmuuttajien ryhmistä keskityttiin julkisessa keskustelussa turvapaikanhakijoiden, pakolaisten, ulkomaisen työvoiman ja Romanian romanien käsittelyyn. Maahanmuuton lisäämisen puolestapuhujat olivat harvassa.

Perussuomalaiset poliitikot olivat aiempina vuosina nostaneet maahanmuuttokysymyksiä esille, ja myös vaalien alla perussuomalaiset erottuivat puolueista selkeimmin aiheen julkisessa käsittelyssä. Muiden puolueiden kannanotot jäivät yleensä yksittäisten asiakysymysten kommentoimiseksi. Vain harvoin muiden puolueiden edustajat nostivat aktiivisesti esille maahanmuuttoon liittyviä kysy-

myksiä. Sekä toimittajat että muiden puolueiden poliitikot sen sijaan arvostelivat toistuvasti julkisuudessa perussuomalaisten maahanmuuttoon liittyneitä kannanottoja. Perussuomalaiset onnistui kuitenkin profiloitumaan julkisuudessa eduskuntapuolueista selkeimpänä vaihtoehtona ja vallitsevan maahanmuuttopolitiikan muuttajana. Huomionarvoista on, että puolueen puheenjohtaja Timo Soini ei juuri itse nostanut teemaa esille esimerkiksi vaalikeskusteluissa. Puolueen maahanmuuttolinjauksista viestittiin siis pitkälti puheenjohtajavetoisen vaalijulkisuuden ulkopuolella.

Timo Soini tähditti perussuomalaisten mustavalkoista mediajulkisuutta

Perussuomalaisten kannatuksen sekä puolueen politiikan ja merkityksen arviointi olivat vaalikevään mediajulkisuudessa keskeisessä asemassa. Tässä teoksessa tiedotusvälineiden maalaama perussuomalaisuuden kuvaa tarkasteltiin uutisaineiston lisäksi erityisesti pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuuden näkökulmasta. Pääkirjoitusten ja kolumnien mielipiteellisissä ja kantaaottavissa jutuissa suhtautuminen perussuomalaisuuteen ilmeni erityisesti kolmella tavalla: kirjoituksissa analysoitiin puolueen korkean kannatuksen syitä, avattiin perussuomalaisten poliittisia linjauksia ja vaaliohjelmaa sekä arvioitiin, mitä perussuomalaisten menestys voisi tarkoittaa suomalaiselle yhteiskunnalle.

Pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa perussuomalaisten korkean kannatuksen nähtiin olleen seurausta ensisijaisesti puolueen toiminnasta riippumattomista tekijöistä. Tärkeimmäksi syyksi puolueen menestykselle kirjoituksissa esitettiin otollinen tyytymättömyyden ilmapiiri, jonka takana tulkittiin olleen yhteiskunnallisen rakennemuutoksen lisäksi muiden puolueiden epäonnistumisen aiheuttama politiikan uskottavuuden kriisi. Perussuomalaisten tarjoamalla poliittisella sanomalla nähtiin olleen vaikutusta kannatuksen kasvuun lähinnä vain sen populistisen muodon osalta.

Perussuomalaisten poliittisia linjauksia pidettiin pääkirjoituksissa ja kolumneissa useimmiten epärealistisina ja populistisina. Perussuomalaisten politiikkaan liitettiin vastuuttoman ja opportunistisen politiikan piirteitä, ja puolueen vaaliohjelmasta osoitettiin useita puutteita ja asiavirheitä. Perussuomalaisten poliittisista avauksista kiinnitettiin huomiota erityisesti puolueen EU-linjauksiin, Metalliliiton ja perussuomalaisten ilmasto-ohjelman samankaltaisuuteen sekä vaaliohjelman kulttuurilinjaukseen. Perussuomalaisten edustamaan tiukempaan maahanmuutto-

politiikkaan ei yllättäen juuri kiinnitetty pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa huomiota.

Perussuomalaisten mahdolliseen menestykseen esitettiin sisältyvän uhkia suomalaiselle yhteiskunnalle, mutta perussuomalaisissa ja perussuomalaisuudessa nähtiin myös positiivisia puolia. Yhteiskunnallista vakautta uhkaavina tekijöinä perussuomalaisissa nähtiin muun muassa huono politiikan tuntemus, arvaamattomuus ja epämääräisyys sekä ehdokkaiden kokemattomuus ja taitamattomuus. Perussuomalaisten myönteisiksi vaikutuksiksi esitettiin esimerkiksi valtuustoluokkien haastaminen kunnolliseen keskusteluun ja argumentaatioon sekä se, että puolueen nousu lisäsi kansalaisten kiinnostusta politiikkaan. Pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa perussuomalaiseen politiikkaan ja perussuomalaisten edustamaan maailmankuvaan suhtauduttiin kuitenkin etupäässä erittäin arvostelevasti.

Jo vuosien ajan perussuomalaisten mediakuvaa määrittänyt on ennen kaikkea puolueen puheenjohtajan Timo Soinin saama mediajulkisuus. Populistipuolueille tavalliseen tapaan myös perussuomalaiset on organisatoriselta rakenteeltaan löyhä, näkyvän ja voimakkaita tunteita herättävän johtohahmon ympärille syntynyt liike. Soinille organisatorisen selkänöjan puuttuminen jätti runsaasti itsenäistä toimintavapautta. Hän paitsi edusti puoluettaan julkisuudessa, myös hakeutui mahdollisuuksien mukaan suoraan ja intensiiviseen yhteyteen kannattajiensa kanssa.

Tässä teoksessa esitetty analyysi Timo Soinin tavasta tuottaa perussuomalaista identiteettiä sekä mobilisoida kansalaisia poliittiseen toimintaan osoitti populistisen poliittisen johtajuuden olevan tasapainoilun taidetta. Puoluettaan vahvalla kädellä isännöinyt Soini pyrki säätämään kannattajiensa tunteja: yhtäältä tavoitteena oli tempaista ihmiset mukaan, toisaalta sosiaalista heitä poliittisen toiminnan pelisääntöihin tunnelman kuumentuessa kentällä. Keskeinen haaste oli pitää vauhtia yllä siten, että liikekannallepano palvelisi lopullisen päämäärän, gallupien valossa todennäköisen vaalivoiton saavuttamista.

Puoluejohtajana Timo Soini tuntee populismin kansainväliset kehityspiirteet. Vaikka hän saattaa suomalaisittain vaikuttaa omaperäiseltä hahmolta erottuessaan esimerkiksi retoriikaltaan ja habitukseltaan muista puheenjohtajista, ovat Soinin johtajatyylisiin keskeiset elementit kuitenkin tavallisia populistisjohtajille kautta Euroopan. Soini yhdisteli kansallisia, suomalaisia puhuttelevia elementtejä populistiseen, tyytymättömyydestä, pettymyksestä ja vastakkainasetteluista ammentavaan ja tavallisen kansan arvoa korostavaan sanomaan – aivan populismin perinteisen menestysreseptin mukaisesti.

Sosiaalisen median rooli perussuomalaisten vaalikampanjassa on askarruttanut poliittisia kilpakumppaneita ja politiikan tarkkailijoita. Tässä teoksessa tarkasteltiin, millä tavoin perussuomalaiset ehdokkaat käyttivät perinteisten viestinten journalismia muokatessaan sitä blogeissaan ja Facebook-sivuillaan osaksi omaa ideologissävyyteistä viestintäänsä.

Journalistisia sisältöjä hyödyntävää ja muokkaavaa sosiaalisen median viestintää on tässä teoksessa kutsuttu rinnakkaisjournalismiksi. Perussuomalaiset kykenivät uutisia kommentoiden ja jakaen esittämään omia pyrkimyksiään tukevan rinnakkaisen tulkinnan vaalikevään keskeisistä keskustelunaiheista. Perussuomalaiset keskittyivät sosiaalisessa mediassa jakamaan uutisia ensisijaisesti suurimmista ja suosituimmista tiedotusvälineistä ja käsittelivät vaalijulkisuuden keskeisessä asemassa olleita aiheita puolueensa intressejä painottaen. Vaikka journalistisella julkisuudella oli valtaa määrittää, mistä perussuomalaiset sosiaalisessa mediassa puhuivat, se ei kuitenkaan kyennyt määrittämään, miten aiheista puhuttiin. Perussuomalaiset pyrkivät sosiaalisen median rinnakkaisjournalismissaan ruokkimaan yhteiskunnallista tyytymättömyyttä ja muutoshalua sekä osoittamaan kannattajakunnalleen, että vaaleissa tulisi äänestää perussuomalaisia.

Rinnakkaisjournalismi muokkaa ja muuttaa politiikan julkisuutta, mikä tarjoaa politiikan julkisuuden tutkimukselle sekä tuoreita näkökulmia että uusia haasteita. Ilmiö pakottaa tutkijat sekä myös toimittajat ottamaan huomioon, että journalismi voi saada sosiaalisessa mediassa uusia merkityksiä, joita voidaan käyttää hyödyntämään ideologissävyyteistä argumentaatiota. Rinnakkaisjournalismi kyseenalaistaa perinteisten tiedotusvälineiden asettamien kehystysten merkityksen viemällä journalistiselta medialta monopolin siihen, miten yhteiskunnallisia aiheita tarjotaan yleisöille arvioitaviksi. Ilmiö murtaa näin ollen jo entisestään sirpaloitunutta politiikan julkisuutta, mutta sen voidaan nähdä osaltaan myös palauttavan poliittista latausta takaisin uutisvirtaan.

Jos kansalaisten mediankäyttötottumuksissa jatkossakin painottuu siirtymisen sosiaaliseen mediaan ja journalismin sosiaaliseen uudelleenmuokkaukseen, on mahdollista, että politiikan julkisuuden tutkijoiden on siirrettävä huomiotaan journalistisen median tuottamasta kuvasta myös siihen, mitä uutissisällöille julkaisun jälkeen verkossa tapahtuu. Sosiaalisesta mediasta on tullut yksi julkisen tilan ja todellisuuden rakentamisen moniulotteisista foorumeista. Rinnakkaisjournalismi pakottaa politiikan julkisuuden tutkijat pohtimaan, onko journalististen medioiden uutiskehystyksillä enää samanlaista institutionaalisen vankkaa painoarvoa kuin aikana ennen sosiaalisen median mikrojulkisuuksia.

Mitä jytken jälkeen?

Kevään 2011 eduskuntavaalien kampanjan konteksti rakentui kahdesta tärkeästä tekijästä. Ensimmäinen niistä liittyi politiikan valtavirta-ajattelussa tapahtuneeseen muutokseen. Suomalaista poliittista kulttuuria leimallisesti määrittänyt kolme suuren puolueen valta-asema kyseenalaistettiin perussuomalaisten noustessa kannatusmittauksissa kokoomuksen, keskustan ja SDP:n kantaan. Toisen keskeisen vivahteen vaalikamppailulle antoi Euroopan unionin talouskriisi, jonka myötä Eurooppa-politiikka nousi ensimmäistä kertaa Suomen poliittisessa historiassa eduskuntavaalien kärkiteemaksi.

Yksi eduskuntavaalikamppailun erityispiirteistä oli perussuomalaisuuden luonnetta koskenut määrittelykamppailu. Mediajulkisuudessa pyrittiin määrittämään, mitä perussuomalaisten nousu tarkoitti, mikä sen aiheutti ja mitä puolue edusti. Toimittajat kuvasivat perussuomalaisuutta pääkirjoituksissaan ja kolumneissaan sekä uutisjutuissaan. Myös politiikan kommentaattorit ja muiden puolueiden poliitikot pääsivät osallistumaan keskusteluun siitä, mitä perussuomalaisten nousu tarkoitti ja minkälainen puolue oli. Näissä määrittelyissä maalattiin usein varsin tummalla pensselillä, eikä perussuomalaisten kuvaa valtamediassa voi pitää erityisen myönteisenä.

Toisaalta perussuomalaiset pyrkivät myös itse määrittelemään puolueensa tavoitteita ja lähtökohtia omissa viestintävälineissään sekä mahdollisuuksiensa mukaan valtamediassa. Tiedotusvälinejulkisuudessa perussuomalaisuuden tärkeimpänä luonnehtijana toimi puolueen puheenjohtaja Timo Soini, jonka vetovoimaa erityisesti iltapäivälehtien oli vaikea vastustaa.

Sosiaalisessa mediassa, Timo Soinin omissa blogiteksteissä ja *Perussuomalainen*-lehdessä puoluetta ja sen edustamia arvoja kuvattiin myönteisessä valossa. Perussuomalaisessa itseymmärryksessä korostuivat rehtiys, konstailematon kansanläheisyys, ahkeruus ja suorapuheisuus. Tärkeässä osassa olivat myös ”vanhat puolueet”, joiden edustamiin arvoihin ja politiikkaan perussuomalaisten hyveet vertautuivat.

Vaalituloksen näkökulmasta perussuomalaiset onnistui määrittelyhaasteessaan erinomaisesti. Perussuomalaisten ja koko suomalaisen poliittisen kentän kannalta keskeinen kysymys liittyy siihen, pystyykö puolue säilyttämään asemansa suurten puolueiden joukossa jatkossakin. Perussuomalaiset ei voi enää toista kertaa yllättää ja sekoittaa suomalaista poliittista kenttää samalla tavalla. Tämä ei tarkoita, että puolue ei voisi saavuttaa uudelleen yhtä hyvää vaalitulosta, mutta jytken nyt

nähty. Vaalipäivänä huhtikuussa 2011 käsitykset yllättävän vaalituloksen suuruusluokasta muuttuivat peruuttamattomasti.

Perussuomalaisten tulevaisuudennäkymiin voi luoda katsauksen puolueen mediakuvan kehittymistä sekä puolueen kannattajapohjaa ja aatteellista taustaa arvioimalla. Kansainvälisissä tarkasteluissa perussuomalaiset rinnastetaan usein äärioikeistolaisiin tai oikeistopopulistisiin puolueisiin, jotka ovat viime aikoina menestyneet hyvin vaaleissa eri Euroopan maissa. Perussuomalaisten ideologinen tausta ja kannatuspohja eivät kuitenkaan ole lainkaan näin yksiulotteisia, eikä vaalimenestyksen selitykset saati puolueen tulevaisuus näin yksioikoisesti purettavissa.

Perussuomalaisten nousua selittävät monet syyt ja puolueen menestyksen takaa löytyy ainakin kolme merkittävää tekijää, joilla on yhtymäkohtansa yhtä lailla suomalaisen puoluekentän oikeaan laitaan kuin sen poliittiseen keskustaan ja vasemmistoon. Siten puolueen kannattajapohja on varsin laaja, mutta kuten kaikilla suurilla puolueilla, uhkana on hajanaisuus. Olennainen kysymys on, pysyvätkö kaikkien näkemysten edustajat puolueen matkassa.

Puolueessa on ensinnäkin kansallismielinen ja maahanmuuttoon torjuvasti suhtautuva siipi, joka on ollut vahva erityisesti tiheään asutussa eteläisessä Suomessa, jossa myös maahanmuuttajia on eniten. Arvioiden mukaan nykyisestä perussuomalaisten 39 edustajan eduskuntaryhmästä noin vajaalle kolmannekselle kansallismielisyys ja maahanmuuton vastustaminen on keskeinen poliittinen teema. Kuten tässä teoksessa on osoitettu, maahanmuutto- ja ulkomaalaiskysymykset olivat yksi keskeisistä median aiheista keväällä 2011. Perussuomalaiset tarjosi vaaleissa ja tarjoaa todennäköisesti jatkossakin eduskuntapuolueista houkuttavimman vaihtoehdon nationalistis-konservatiivisille, maahanmuuttoon torjuvasti suhtautuville kansalaisille. Vaikka maahanmuuttoon liittyvä keskustelu on perussuomalaisten menestyksen myötä lisääntynyt julkisuudessa, ei muilla eduskuntapuolueilla ole ollut halua lähteä haastamaan perussuomalaisia ainakaan merkittävästi tiukemmilla maahanmuuttolinjauksilla.

Perussuomalaiset säilynee jatkossakin maahanmuuttokysymyksiin profiloituneena puolueena, vaikka mediajulkisuuden kannalta tämä linjaus ei ole ollut täysin ongelmaton. Vaalien jälkeen nähty niin sanottuun maahanmuuttokriittiseen siipeen kuuluvien kansanedustajien ajautuminen mediakohusta toiseen saattaa vähentää puolueen vetovoimaa niiden keskuudessa, jotka ovat kannattaneet puoluetta muista syistä kuin maahanmuuttopolitiikan kritiikin vuoksi. Eripuraa aiheen tiimoilta on ollut havaittavissa myös puolueen eduskuntaryhmässä. Tästä näkyvimpiä esimerkkejä ovat tapaukset, joissa eduskuntaryhmän jäseniä on erotettu ryhmästä määräaikaisesti.

Toiseksi on syytä huomata, että puolueella oli kevään 2011 eduskuntavaaleissa vahvaa kannatusta joka puolella maata, myös Itä- ja Pohjois-Suomessa, eli alueilla jossa maahanmuutto ei ole muutamaa paikkakuntaa lukuun ottamatta katukuvassa näkyvä tai määrällisesti merkittävä ilmiö. Puolueen 39 kansanedustajasta 30 on muualta kuin Helsingistä tai Uudeltamaalta ja puolet eduskuntaryhmästä on niin sanotun ruuhka-Suomen ulkopuolelta. Puolueella on siis myös vahva agraariskonservatiivinen juuri. Perussuomalaiset voi tuntua hyvältä vaihtoehdolta niistä ruuhka-Suomen ulkopuolella asuvista äänestäjistä, joiden mielestä keskusta on edennyt liiaksi liberaaliin ja Eurooppa-orientoituneeseen suuntaan. Tästä vetovoimasta lokakuun 2012 kuntavaalit antavat viitteitä paikallistasolla. Perussuomalaisten mediakuvassa agraariskonservatiivinen siipi ei ole erityisesti noussut esille vaalien jälkeenkään, eivätkä tämän fraktion edustajat ole kiinnostaneet mediaa yhtä paljon kuin maahanmuuttopolitiikassa profiloituneet perussuomalaisedustajat.

Kolmas perussuomalaisten tulevaisuuden kannalta merkittävä tekijä liittyy puolueen kykyyn säilyttää vetovoimansa vasemmistopuolueisiin pettyneiden joukossa. Tehtaiden lakkautukset vanhoilla teollisuuspaikkakunnilla toivat perussuomalaisten äänestäjiksi erityisesti sosiaalidemokraatteihin pettyneitä. Puolueen eduskuntaryhmään nousikin useita ammattiyhdistystaustaisia henkilöitä. Lisäksi puolueella on ollut vahvaa kannatusta julkisten palveluiden rapautumista kritisoivien joukossa, ja se onkin saanut kannattajikseen esimerkiksi omaishoitajia ja sairaanhoitajia. Tämäkin kannatus nojaa poliittiseen vasemmistoon. Puheenjohtaja Timo Soinin muotoilun mukaan perussuomalaiset on ”työväenpuolue ilman sosialismia” ja puolue on houkuttellut merkittävässä määrin työntekijäammateissa toimivia ja vähemmän koulutettuja kannattajikseen. Huomionarvoista kuitenkin on, etteivät myöskään sosiaalipoliittisen siiven edustajat ole juuri mediajulkisuudessa näkyneet.

Perussuomalaisten kannattajia yhdistää siis yleinen konservatiivisuus ja kansallismielisyys sekä hyvin erilaisista lähteistä kumpuava muutoksen halu. Tämä ilmeni hyvin myös vuoden 2011 eduskuntavaalien politiikan julkisuudessa. Keväällä 2011 perussuomalaisten julkisuuden vahvana kivijalkana olivat kannatuksen nousu sekä asiakysymysten osalta Euroopan unionin taluskriisi ja maahanmuutto. Näissä aiheissa perussuomalaiset edusti mielipiteitä, jotka poikkesivat olennaisesti muiden puolueiden konsensuksesta. Tällaiset valtavirrasta poikkeavat linjaukset kiinnostivat tiedotusvälineitä, jotka antoivat auliisti julkisuutta voimakkaassa kasvussa olevalle puolueelle.

Nyt puolueen kannatuksen rajuun nousuun liittynyt yllätysmomentti on kuitenkin nähty, joten jatkossa menestys ei tule olemaan yhtä suuri uutinen. Sen vuoksi asiakysymyksillä tulee olemaan mediajulkisuuden saavuttamisessa entistä suurempi rooli. Euroopan talouden yskiessä EU-kritiikki on säilyttänyt ajankohtaisuutensa, mikä on taannut puolueelle näkyvyyttä myös vaalien jälkeen. Ydinkysymys on, miten puolue pystyy säilyttämään kannatuksensa ja kiinnostavuutensa myös tämän protestiaiheen hiipussa.

Perussuomalaisilla on ollut pyrkimystä profiloitua hiipuvan maaseudun sekä sosiaali- ja terveydenhoitoalan puolustajana. Nämä teemat ovat perinteisesti olleet keskustan ja SDP:n ominta aluetta, eikä perussuomalaiset ole tätä asetelmaa toistaiseksi onnistunut murtamaan. Tulevaisuudessa puolueen kannatukseen vaikuttaakin keskeisesti se, miten se pystyy lisäämään uskottavuuttaan aiheissa, jotka eivät tällä hetkellä kuulu sen vahvuusalueisiin. Tämä voi ratkaista sen, kehittykö puolue muiden suurten puolueiden kaltaiseksi yleispuolueeksi, joka voi esiintyä julkisuudessa uskottavana toimijana useilla politiikan sektoreilla. Toinen vaihtoehto on, että puolue jää muutos- ja tyytymättömyysretoriikkansa vangiksi, jolloin sen kannatus kiinnittyy yhä selvemmin Suomen ja Euroopan taloudelliseen kehitykseen. Huonoina aikoina protestille on tilausta, mutta parempina aikoina tyytymättömyydestä ammentava puolue on vaarassa menettää oikeutuksensa ja merkityksensä äänestäjien silmissä.

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

KUVIOT

KUVIO 1. Lehtiaineiston kymmenen yleisintä politiikan aihetta 1.1.–17.4.2011	36
KUVIO 2. Päivälehtien kymmenen yleisintä alueellista politiikan aihetta.....	40
KUVIO 3. Ylen alueuutisten kymmenen yleisintä politiikan aihetta.....	51
KUVIO 4. Ylen pääuutislähetysten kymmenen yleisintä politiikan aihetta.....	54
KUVIO 5. MTV3:n pääuutislähetysten kymmenen yleisintä politiikan aihetta.....	54
KUVIO 6. Iltalehden kymmenen yleisintä politiikan aihetta	56
KUVIO 7. Ilta-Sanomien kymmenen yleisintä politiikan aihetta	56
KUVIO 8. EU:n talouskriisin näkyvyys eri tiedotusvälineissä ennen ja jälkeen Portugalin hallituksen kaatumisen	61
KUVIO 9. Puolueet valtiontalouden tasapainottamista käsittelevissä televisio- uutisissa	107
KUVIO 10. Puheenjohtajat EU:n talouskriisiä käsittelevissä päivälehtien kirjoituksissa.....	122
KUVIO 11. Perussuomalaiset-ilmion näkyvyys päivälehdissä	125
KUVIO 12. Puolueet maahanmuuttoa käsittelevissä jutuissa.....	132
KUVIO 13. Kymmenen eniten näkynyttä poliitikkoa maahanmuuttoa käsittelevissä jutuissa.....	133
KUVIO 14. Tapaukset vaalirahoituskohua käsittelevissä sanomalehtien kirjoituksissa.....	138
KUVIO 15. Puheenjohtajat iltapäivälehtien kirjoituksissa	146
KUVIO 16. Viittaukset ulkomaalaistaustaisiin ryhmiin päivälehdissä	271
KUVIO 17. Perussuomalaisten gallup-kannatukselle pääkirjoituksissa ja kolumneissa esitetyt selitykset.....	298

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Kalevan ja Lapin Kansan viisi yleisintä alueellista politiikan aihetta.....	42
TAULUKKO 2. Etelä-Saimaan, Savon Sanomien, Karjalaisen ja Länsi-Savon viisi yleisintä alueellista politiikan aihetta.....	43
TAULUKKO 3. Satakunnan Kansan, Ilkan ja Turun Sanomien viisi yleisintä alueellista politiikan aihetta	45
TAULUKKO 4. Helsingin Sanomien ja Hufvudstadsbladetin viisi yleisintä alueellista politiikan aihetta	47
TAULUKKO 5. Aamulehden, Etelä-Suomen Sanomien ja Keski-suomalaisen viisi yleisintä alueellista politiikan aihetta.....	49
TAULUKKO 6. Perussuomalaisten blogeissa ja Facebook-sivuilla viitattujen journalististen mediasisältöjen formaatit.....	354
TAULUKKO 7. Perussuomalaisten blogeissa ja Facebook-sivuilla tehdyt viittaukset journalistisiin medioihin.....	354
TAULUKKO 8. Perussuomalaisten blogeissa ja Facebook-sivuilla journalismin jakamisen ja kommentoinnin avulla käsitellyt politiikan aiheet.....	356
TAULUKKO 9. Eduskuntavaalien 2011 media-agenda -data. Turun yliopisto, Eduskuntatutkimuksen keskus. Aineisto kerätty aikaväliltä 1.1.–17.4.2011	(LIITE 1)
TAULUKKO 10. Maakuntalehtien lukijamäärät, levikit, julkaisupaikat ja kustantajat.....	(LIITE 1)
TAULUKKO 11. Iltapäivä- ja aikakauslehtien lukijamäärät, levikit, julkaisupaikat ja kustantajat.....	(LIITE 1)
TAULUKKO 12. Koodit, joilla on kuvattu juttutyyppejä, puolueita tai eduskunta-puolueiden puheenjohtajia	(LIITE 2)
TAULUKKO 13. Aihekoodit	(LIITE 2)
TAULUKKO 14. Päivälehtien kymmenen yleisintä politiikan aihetta 1.1.–17.4.2011	(LIITE 3)
TAULUKKO 15. Television vaalikeskustelut vuoden 2011 eduskuntavaaleissa.....	(LIITE 4)
TAULUKKO 16. Television vaalitentit vuoden 2011 eduskuntavaaleissa	(LIITE 4)

LIITE 1

TAULUKKO 9. Eduskuntavaalien 2011 media-agenda -data. Turun yliopisto, Eduskuntatutkimuksen keskus. Aineisto kerätty aikaväliltä 1.1.–17.4.2011

Päivälehdet ¹	Iltapäivälehdet	Aikakauslehdet ²	Televisioutiset
Aamulehti	Iltalehti	Apu	Kymmenen Uutiset, MTV3
Etelä-Suomen Sanomat	Ilta-Sanomat	Seura	Yle Uutiset, Yle TV1 (20.30-lähetys)
Etelä-Saimaa		Suomen Kuvalehti	Hämeen alueuutiset, Yle TV2
Helsingin Sanomat			Itä-Suomen alueuutiset, Yle TV2
Hufvudstadsbladet			Kaakkois-Suomen alueuutiset, Yle TV2
Ilkka			Keski-Suomen alueuutiset, Yle TV2
Kaleva			Lounais-Suomen alueuutiset, Yle TV2
Karjalainen			Pohjanmaan alueuutiset, Yle TV2
Keskisuomalainen			Pohjois-Suomen alueuutiset, Yle TV2
Lapin Kansa			Uudenmaan alueuutiset, Yle TV2
Länsi-Savo			
Satakunnan Kansa			
Savon Sanomat			
Turun Sanomat			

¹ 14 Manner-Suomen vaalipiirien luetuinta päivälehteä vuonna 2011.

² Nämä yleisaikakauslehdet valittiin aineistoon suurien lukijamäärien perusteella, sekä siksi, että niissä käsitellään useim-
prikaikaisaikauslehtiä laajemmin politiikkaa ja ajankohtaisia aiheita.

TAULUKKO 10. Maakuntalehtien lukijamäärät, levikit, julkaisupaikat ja kustantajat³

	Lukijamäärä / Levikki	Julkaisupaikka / Kustantaja
Aamulehti	303 000 / 130 000	Tampere / Alma Media Oyj
Etelä-Saimaa	74 000 / 29 000	Lappeenranta / Sanoma News
Etelä-Suomen Sanomat	125 000 / 57 000	Lahti / Mediatalo ESA
Helsingin Sanomat	945 000 / 367 000	Helsinki / Sanoma News
Hufvudstadsbladet	106 000 / 46 000	Helsinki / KSF Media
Ilkka	132 000 / 53 000	Seinäjoki / Ilkka-Yhtymä Oyj
Kaleva	191 000 / 75 000	Oulu / Kaleva Oy
Karjalainen	117 000 / 45 000	Joensuu / Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oyj
Keskisuomalainen	167 000 / 68 000	Jyväskylä / Keskisuomalainen Oyj
Lapin Kansa	82 000 / 32 000	Rovaniemi / Alma Media Oyj
Länsi-Savo	62 000 / 25 000	Mikkeli / Länsi-Savo Oy
Satakunnan Kansa	125 000 / 50 000	Pori / Alma Media Oyj
Savon Sanomat	153 000 / 62 000	Kuopio / Keskisuomalainen Oyj
Turun Sanomat	243 000 / 103 000	Turku / TS-Yhtymä Oy

³ Levikintarkastus Oy:n verkkosivut. KMT Lukija 2011 lukijamäärät pääkohderyhmissä. (<http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/lukijamaarat.php>)

TAULUKKO 11. Iltapäivä- ja aikakauslehtien lukijamäärät, levikit, julkaisupaikat ja kustantajat⁴

	Lukijamäärä / Levikki	Julkaisupaikka / Kustantaja
Iltalehti	590 000 / 107 000	Helsinki / Alma Media Oyj
Ilta-Sanomat	653 000 / 150 000	Helsinki / Sanoma News
Apu	533 000 / 169 000	Helsinki / A-Lehdet Oy
Seura	542 000 / 165 000	Helsinki / Otavamedia Oy
Suomen Kuvalehti	315 000 / 89 000	Helsinki / Otavamedia Oy

⁴ Ibid.

LIITE 2

Jokaiselle politiikkaa käsitelleelle sanomalehtikirjoitukselle ja televisiouutisten jutulle annettiin Atlas Ti -ohjelmassa niiden sisällön ja muodon perusteella yksi tai useampia seuraavan listan koodeista. Oheisiin taulukoihin on koottu kaikki ne koodit, jotka ovat saaneet vähintään 20 osumaa.

TAULUKKO 12. Koodit, joilla on kuvattu juttutyyppiä, puolueita tai eduskuntapuolueiden puheenjohtajia.

Juttutyyppi	Puolueet	Eduskuntapuolueiden puheenjohtajat
Alio	Keskusta	Anni Sinnemäki
Kolumni	Kokoomus	Jutta Urpilainen
Kommentti	Kristillisdemokraatit	Jyrki Katainen
Mielipidekirjoitus	Muut puolueet	Mari Kiviniemi
Pääkirjoitus	Perussuomalaiset	Paavo Arhinmäki
STT:n materiaali pohjana	Ruotsalainen kansanpuolue	Päivi Räsänen
Uutisjuttu	Sosiaalidemokraattinen puolue	Stefan Wallin
Vaalisarja	Vasemmistoliitto	Timo Soini
Väli-Suomen sanomalehtien materiaali pohjana	Vihreät	

TAULUKKO 13. Aihekoodit.

Alueellinen edunvalvonta	Parlamentarismien uskottavuus
Alueelliset vaalikysymykset	Perhepolitiikka
Arvopolitiikka	Peruspalvelut
Ay-politiikka	Perussuomalaiset-iltiö
E10-bensiini	Perustuslakiuudistus
Eduskuntatyöskentely	Pintajulkisuus
Edustajapalkkiot ja puoluetuet	Politiikan ja liike-elämän johdon toimintatavat
Ehdokasasettelu	Presidenttipeli
Ehdokasesittely	Puolue-esittely
Eläkkeet ja työurien pidentäminen	Puolueiden kannatusmittaukset
Energiapolitiikka	Puolueiden ohjelmat
Eriarvoisuus ja köyhyys	Puoluelinjau
EU:n talouskriisi	Päihdepolitiikka
Hallitusspekulaatiot	Pääministerivaaliasetelma
Harmaa talous	Romanian romanit tai kerjääminen
Hätäkeskusuudistus	Skandaalit
Itärajaan liittyvät kysymykset	Sosiaalinen media ja verkkokeskustelut
Jätevesilaki	Sosiaalipolitiikka
Kehitysyhteistyö	Sosiaaliturva
Kielipolitiikka	Suurpetokysymys
Koulutuspolitiikka	Syrjäytyminen
Kriminaalipolitiikka	Tasa-arvopolitiikka
Kulttuuripolitiikka	Teollisuus
Kuntatalous	Terveystenhoito
Kuntien määrä	Television vaalikeskustelu
Lapsilisät	Tiedepolitiikka
Liikennepolitiikka	Tiedotusvälineiden osuus vaaleissa
Maatalouspolitiikka	Turvallisuuspolitiikka
Maahanmuutto/ulkomaalaiset	Työllisyys
Matkailu	Vaaliasetelmat
Ministerien määrä	Vaalijärjestelmän uudistus
Muu EU-politiikka	Vaalikampanjat
Muu mielipidemittaus tai kysely	Vaalikone
Muu politisoitunut aihe	Vaalimainonta
Muu vaalirahoitusjulkisuus	Vaalirahoitusskandaalit
Muut työelämään liittyvät kysymykset	Valtiontalouden tasapainottaminen
Muut vähemmistökysemykset	Vanhushuolto
Narkolepsia	Ympäristöpolitiikka
Neljä suurinta -asetelma	Yrittäjyys
Opintotuki-, opiskelija- ja nuorisokysymykset	Äänestysaktiivisuus
Paneeli	

LIITE 3

TAULUKKO 14. Päivälehtien kymmenen yleisintä politiikan aihetta 1.–17.4.2011.

Aamulehti (n=815)		Etelä-Saimaa (n=546)	
1. EU:n talouskriisi	79	1. Alueelliset vaalikysymykset	87
2. Valtiontalouden tasapainottaminen	65	2. Valtiontalouden tasapainottaminen	48
3. Perussuomalaiset-ilmio	53	3. Itärajaan liittyvät kysymykset	42
4. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	48	4. EU:n talouskriisi	39
5. Eläkkeet / Työurien pidentäminen	41	5. Kielipolitiikka	36
6. Energiapolitiikka	38	6. Perussuomalaiset-ilmio	34
7. Alueelliset vaalikysymykset	33	7. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	25
8. Turvallisuuspolitiikka	33	8. Vaalirahoituskandaalit	25
9. Vaalirahoituskandaalit	33	9. Energiapolitiikka	24
10. Arvopolitiikka	28	10. Turvallisuuspolitiikka	24
Etelä-Suomen Sanomat (n=542)		Helsingin Sanomat (n=1188)	
1. Valtiontalouden tasapainottaminen	55	1. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	137
2. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	39	2. Valtiontalouden tasapainottaminen	103
3. Perussuomalaiset-ilmio	39	3. EU:n talouskriisi	96
4. EU:n talouskriisi	36	4. Alueelliset vaalikysymykset	81
5. Puolueiden kannatusmittaukset	34	5. Eläkkeet / Työurien pidentäminen	70
6. Alueelliset vaalikysymykset	29	6. Perussuomalaiset-ilmio	68
7. Vaaliaselmat	29	7. Eriarvoisuus / Köyhyys	46
8. Vaalirahoituskandaalit	28	8. Puolueiden kannatusmittaukset	44
9. Energiapolitiikka	23	9. Energiapolitiikka	43
10. Muu vaalirahoitusjulkisuus	22	10. Vaalirahoituskandaalit	40
Hufvudstadsbladet (n=580)		Ilkka (n=820)	
1. Kielipolitiikka	110	1. Valtiontalouden tasapainottaminen	71
2. EU:n talouskriisi	50	2. EU:n talouskriisi	62
3. Valtiontalouden tasapainottaminen	50	3. Alueelliset vaalikysymykset	60
4. Perussuomalaiset-ilmio	38	4. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	60
5. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	37	5. Eläkkeet / Työurien pidentäminen	51
6. Turvallisuuspolitiikka	31	6. Perussuomalaiset-ilmio	45
7. Energiapolitiikka	30	7. Vaalirahoituskandaalit	39
8. Vaaliaselmat	24	8. Energiapolitiikka	37
9. Hallitusspekulaatiot	23	9. Maatalouspolitiikka	37
10. Puolueiden kannatusmittaukset	22	10. Vaaliaselmat	37
Kaleva (n=754)		Karjalainen (n=518)	
1. Valtiontalouden tasapainottaminen	68	1. EU:n talouskriisi	53
2. EU:n talouskriisi	67	2. Alueelliset vaalikysymykset	44
3. Alueelliset vaalikysymykset	64	3. Perussuomalaiset-ilmio	44
4. Energiapolitiikka	52	4. Valtiontalouden tasapainottaminen	43

5. Perussuomalaiset-iltiö	48	5. Hallitusspekulaatiot	33
6. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	38	6. Puolueiden kannatusmittaukset	30
7. Turvallisuuspolitiikka	37	7. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	27
8. Teollisuus	32	8. Vaalirahoitusskandaalit	24
9. Alueellinen edunvalvonta	31	9. Turvallisuuspolitiikka	21
10. Liikennepolitiikka	24	10. Alueellinen edunvalvonta	20
Keskisuomalainen (n=735)		Lapin Kansa (n=622)	
1. Valtiontalouden tasapainottaminen	81	1. Alueelliset vaalikysymykset	144
2. EU:n talouskriisi	61	2. Energiapolitiikka	63
3. Perussuomalaiset-iltiö	46	3. Valtiontalouden tasapainottaminen	62
4. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	45	4. EU:n talouskriisi	50
5. Turvallisuuspolitiikka	40	5. Teollisuus	49
6. Eläkkeet / Työurien pidentäminen	37	6. Perussuomalaiset-iltiö	48
7. Energiapolitiikka	36	7. Puolueiden kannatusmittaukset	44
8. Vaalirahoitusskandaalit	34	8. Hallitusspekulaatiot	32
9. Puolueiden kannatusmittaukset	33	9. Vaalirahoitusskandaalit	32
10. Hallitusspekulaatiot	32	10. Liikennepolitiikka	31
Länsi-Savo (n=530)		Satakunnan Kansa (n=650)	
1. Alueelliset vaalikysymykset	62	1. EU:n talouskriisi	71
2. Valtiontalouden tasapainottaminen	49	2. Alueelliset vaalikysymykset	65
3. Perussuomalaiset-iltiö	45	3. Valtiontalouden tasapainottaminen	48
4. EU:n talouskriisi	37	4. Perussuomalaiset-iltiö	45
5. Ympäristöpolitiikka	37	5. Vaalirahoitusskandaalit	38
6. Alueellinen edunvalvonta	34	6. Puolueiden kannatusmittaukset	37
7. Puolueiden kannatusmittaukset	34	7. Vaaliasetelmat	37
8. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	27	8. Hallitusspekulaatiot	33
9. Energiapolitiikka	26	9. Energiapolitiikka	32
10. Eläkkeet / Työurien pidentäminen	24	10. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	30
Savon Sanomat (n=638)		Turun Sanomat (n=675)	
1. EU:n talouskriisi	77	1. EU:n talouskriisi	70
2. Perussuomalaiset-iltiö	58	2. Valtiontalouden tasapainottaminen	64
3. Valtiontalouden tasapainottaminen	52	3. Perussuomalaiset-iltiö	55
4. Puolueiden kannatusmittaukset	45	4. Puolueiden kannatusmittaukset	47
5. Alueelliset vaalikysymykset	40	5. Vaalirahoitusskandaalit	43
6. Vaalirahoitusskandaalit	39	6. Hallitusspekulaatiot	42
7. Vaaliasetelmat	36	7. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	37
8. Hallitusspekulaatiot	31	8. Alueelliset vaalikysymykset	32
9. Maahanmuutto / Ulkomaalaiset	31	9. Ympäristöpolitiikka	30
10. Alueellinen edunvalvonta	25	10. Energiapolitiikka	28

LIITE 4

TAULUKKO 15. Television vaalikeskustelut vuoden 2011 eduskuntavaaleissa

Ohjelma	Ajankohta	Osallistujat	Kanava	Keskimääräinen katsojamäärä ¹
Vaalistartti	17.3.2011	KD, Kesk., Kok., PS, RKP, SDP, Vas., Vihr. (puheenjohtajat)	Yle TV1	695 000
Subin vaalilataamo	23.3.2011	KD, Kesk., Kok., PS, RKP, SDP, Vas., Vihr. (ei puheenjohtajat)	Sub	81 000
Vaalikenttien haastajat	24.3.2011	Eduskunnan ulkopuolisten puolueiden edustajat	Yle TV1	364 000
Uudenmaan vaalitentti	30.3.2011	Timo Soini (ps.), Alexander Stubb (kok.), Mikael Jungner (sd.), Paula Lehtomäki (kesk.) ja Tuija Brax (vihr.)	MTV3	529 000
Neljä suurta tentissä	31.3.2011	Kesk., Kok., PS, SDP (puheenjohtajat)	Yle TV1	810 000
Suuri vaalikeskustelu	6.4.2011	KD, Kesk., Kok., PS, RKP, SDP, Vas., Vihr. (puheenjohtajat)	MTV3	718 000
Det stora valet	7.4.2011	KD, Kesk., Kok., PS, RKP, SDP, Vas., Vihr. (puheenjohtajat)	Yle FST	65 000
Pääministeritentti	13.4.2011	Kesk., Kok., PS, SDP (puheenjohtajat)	MTV3	594 000
Suuri vaalikeskustelu	14.4.2011	KD, Kesk., Kok., PS, RKP, SDP, Vas., Vihr. (puheenjohtajat)	Yle TV1	863 000

¹ Tiedot saatu Yleisradiolta ja MTV3:lta

TAULUKKO 16. Television vaalitentit vuoden 2011 eduskuntavaaleissa.

Ohjelma	Ajankohta	Osallistujat	Kanava	Keskimääräinen katsojamäärä
Huomenta Suomen puheenjohtaja-aamu	23.3.2011	RKP (puheenjohtaja)	MTV3	154 000
Huomenta Suomen puheenjohtaja-aamu	24.2.2011	Vihr. (puheenjohtaja)	MTV3	156 000
Huomenta Suomen puheenjohtaja-aamu	25.3.2011	PS (puheenjohtaja)	MTV3	198 000
Huomenta Suomen puheenjohtaja-aamu	28.3.2011	Vas. (puheenjohtaja)	MTV3	154 000
Huomenta Suomen puheenjohtaja-aamu	29.3.2011	KD (puheenjohtaja)	MTV3	162 000
Huomenta Suomen puheenjohtaja-aamu	30.3.2011	SDP (puheenjohtaja)	MTV3	152 000
Huomenta Suomen puheenjohtaja-aamu	31.3.2011	Kesk. (puheenjohtaja)	MTV3	158 000
Huomenta Suomen puheenjohtaja-aamu	1.4.2011	Kok. (puheenjohtaja)	MTV3	142 000

Puheenjohtajatentti	4.4.2011	PS (puheenjohtaja)	MTV3	513 000
Vaalit 2011: Vaalitentti	4.4.2011	KD, Vas. (puheenjohtajat ja puoluesihteerit)	Yle TV1	586 000
Puheenjohtajatentti	5.4.2011	SDP (puheenjohtaja)	MTV3	476 000
Puheenjohtajatentti	7.4.2011	RKP (puheenjohtaja)	MTV3	442 000
Vaalit 2011: Vaalitentti	7.4.2011	PS, Vihr. (puheenjohtajat ja puoluesihteerit)	Yle TV1	633 000
Puheenjohtajatentti	8.4.2011	Vihr. (puheenjohtaja)	MTV3	342 000
Vaalit 2011: Vaalitentti	8.4.2011	Kesk., SDP (puheenjohtajat ja puoluesihteerit)	Yle TV1	597 000
Puheenjohtajatentti	11.4.2011	Kok. (puheenjohtaja)	MTV3	443 000
Vaalit 2011: Vaalitentti	11.4.2011	Kok., RKP (puheenjohtajat ja puoluesihteerit)	Yle TV1	560 000
Puheenjohtajatentti	12.4.2011	KD (puheenjohtaja)	MTV3	408 000
Puheenjohtajatentti	13.4.2011	Vas. (puheenjohtaja)	MTV3	464 000
Puheenjohtajatentti	14.4.2011	Kesk. (puheenjohtaja)	MTV3	456 000
Ylen aamu-tv:n vaalitentti	6.4.2011	Kaksi eduskunnan ulkopuolista puoluetta	Yle TV1	197 000
Ylen aamu-tv:n vaalitentti	7.4.2011	Kaksi eduskunnan ulkopuolista puoluetta	Yle TV1	187 000
Ylen aamu-tv:n vaalitentti	8.4.2011	Kaksi eduskunnan ulkopuolista puoluetta	Yle TV1	197 000
Ylen aamu-tv:n vaalitentti	11.4.2011	RKP, Vas.	Yle TV1	170 000
Ylen aamu-tv:n vaalitentti	12.4.2011	KD, Vihr.	Yle TV1	205 000
Ylen aamu-tv:n vaalitentti	13.4.2011	Kok., SDP	Yle TV1	175 000
Ylen aamu-tv:n vaalitentti	14.4.2011	Kesk., PS	Yle TV1	170 000

HENKILÖHAKEMISTO

A

Aho, Esko 16–19, 26, 172
Ahtisaari, Martti 106
Aittoniemi, Sulo 20
Anderson, Benedict 198
Anttila, Sirkka-Liisa 44
Arhinmäki, Paavo 122, 146, 191–193, 232,
260, 286
Asko-Seljavaara, Sirpa 133, 142

B

Beck, Ulrich 96
Bennet, Lance W. 102
Borg, Sami 39, 64, 65
Boxberg, Katja 182
Brax, Tuija 133, 134

C

Castells, Manuel 103

D

Daalder, Ivo 104
Van Dijk, Teun 269
Donner, Jörn 57

E

Eerola, Juho 384
Elomaa, Ritva ”Kike” 372
Elop, Stephen 52

F

Fiske, John 150

G

Grönlund, Kimmo 170, 179, 182, 189

H

Haavisto, Pekka 109
Haglund, Carl 244, 370
Hakalehto, Ilkka 20
Halla-aho, Jussi 133, 134, 154, 288
Hallin, Daniel C. 239

Halme, Tony 20

Halonen, Tarja 104, 106, 143, 200
Harakka, Timo 74, 93, 236
Heinäluoma, Eero 105, 106, 148, 155, 186,
202, 209–211
Helander, Voitto 338
Herlin, Niklas 58
Hirvisaari, James 381, 382
Hokkanen, Kari 220
Holkeri, Harri 15
Holm, Pasi 117
Holmlund, Anne 133, 134
Häkämies, Jyri 91, 104, 106, 108, 143
Hölttä, Kirsi 93, 236

I

Isotalus, Päivi 70

J

Jalonen, Ari 359, 360, 371
Jansen, Robert S. 328, 329
Joutsenlahti, Anssi 383, 384
Jungner, Mikael 148, 168
Järventie, Riitta 93, 94
Jääskeläinen, Susanna 73

K

Kaikkonen, Antti 136, 138, 148
Kanerva, Ilkka 37, 137–139, 216, 374, 375
Kangas, Lasse 234
Kangasharju, Aki 257
Karjalainen-Aula, Minttu 74
Karppinen, Kari 95
Katainen, Jyrki 23, 28, 57, 120–123, 129,
133, 146, 148, 151, 153, 155, 158, 173, 176,
178, 179, 181, 182, 184–188, 194, 200–204,
213–218, 221, 222, 224–227, 232, 238, 241,
244, 246–251, 258–261, 284, 285, 368–373,
375, 400–403
Kataja, Sampsa 137, 139
Kekkonen, Urho 15
Keskinen, Suvi 278
Kettunen, Pauli 96

Ketvelin, Eeva 192
Kivi, Aleksis 384
Kiviniemi, Mari 23, 57, 58, 70–72, 105, 106,
108, 115, 120–124, 133, 134, 136, 138, 139,
146, 148, 153, 154, 178, 179, 181–186, 188,
189, 194, 200, 201, 211, 214, 215, 218–222,
224–232, 238, 240–247, 249–251, 253, 259,
260, 285, 368–373, 375, 400, 402
Koivisto, Mauno 15, 204, 217
Koivunen, Anu 199, 207, 216, 227
Koljonen, Vesa-Pekka 178
Korhonen, Jarmo 28
Kuisma, Päivi 382
Kunelius, Risto 101, 102, 239, 261
Kuparinen, Hannu 72
Kurppa, Jouko 254
Kymäläinen, Suna 144

L

Laaninen, Timo 243
Lapintie, Annika 174–175
Laukkanen, Markku 143
Lehtomäki, Paula 236
Lehtonen, Mikko 199, 207, 227
Lindén, Suvi 89
Lipponen, Paavo 15, 17–19, 26, 28, 172,
217, 341
Lohela, Maria 362, 374
Louhelainen, Anne 359, 371, 374

M

Mancini, Paolo 239
Markkanen, Anna-Laura 95
McCombs, Maxwell 33
Medvedev, Dimitri 143
Mervola, Pekka 176, 182
Mieto, Juha 220
Mohamed, Saido 277
Moisio, Elina 142
Mouffe, Chantal 88, 89
Mudde, Cas 283, 325, 328, 329

Mäntylä, Hanna 382
Mörttinen, Matti 93, 256

N

Nepponen, Olli 144
Nieminen, Hannu 95
Niinistö, Jussi 378
Niinistö, Sauli 26, 120, 144, 148, 172, 217,
341
Nissinen, Matti 136
Noppiari, Elina 102, 239

P

Packalén, Tom 359
Pajunen, Jussi 133, 134, 142, 143
Paloheimo, Heikki 204
Papandreou, George 369
Pekkarinen, Mauri 116, 117, 142
Pietiläinen, Matti 215
Pohjolainen, Pekka 70
Pokkinen, Jorma 94
Putkonen, Matti 306, 385

R

Rahkonen, Juho 81
Rantanen, Aapo 286
Rautio, Paavo 257
Rehn, Elisabeth 106
Rehn, Olli 120, 217, 248
Reunanen, Esa 102, 239
Richt, Jyrki 173
Rogoff, Kenneth 359
Räsänen, Päivi 113, 122, 146, 191–193, 232
Räty, Arto 104
Räty, Laura 143

S

Sailas, Raimo 117, 119
Salo, Petri 137, 139
Salolainen, Pertti 143
Salovaara-Moring, Inka 39, 74, 86

Sasi, Kimmo 173
Savolainen, Tuomas 70
Schmitt, Carl 88
Schulz-Forberg, Hagen 252
Seppänen, Esko 19
Shaw, Donald 33
Sinnemäki, Anni 57, 122, 146, 191–193,
232, 285
Soini, Timo 10, 19–23, 26, 27, 57, 94,
120–123, 132, 133, 146, 148, 149, 153–155,
168, 171–181, 185, 188, 189, 191, 193, 194,
200–208, 214, 215, 218, 219, 221–228, 232,
236, 248–251, 253–257, 260, 261, 269,
282, 283, 287, 298, 300, 303, 304, 306, 307,
309–313, 315, 324–326, 328–345, 381, 384,
385, 400, 403–405, 407, 409
Somppi, Vesa 72, 113, 183, 221
Stråth, Bo 252
Stubb, Alexander 71, 105, 106, 143, 168,
278, 367
Stähle, Juha 83
Suikkanen, Risto 101
Syrjälä, Hanna 101
Sysimetsä, Ilkka ”Frederik” 57

T

Tarkka, Jukka 93
Teikari, Erkki 83
Thompson, John B. 150
Thors, Astrid 133, 134, 154, 284
Timonen, Pertti 192
Tiura, Marja 137–139
Toivakka, Sari 76
Tossavainen, Reijo 367, 370, 375, 382
Tuomioja, Erkki 209, 244
Turunen, Kaj 375

U

Uimonen, Risto 179, 180
Urpilainen, Jutta 23, 57, 71, 82, 83, 110,
120–122, 133, 142, 146, 148, 149, 153, 164,
176, 178, 185–190, 192–194, 201, 209–213,
215, 218, 225, 232, 248, 250, 251, 258, 400,
402

V

Valpas, Unto 236
Vanhanen, Matti 15, 18, 28, 37, 62, 136–
139, 148, 156, 157, 181, 184, 217, 374, 375,
399
Vartiainen, Juhana 118
Vehviläinen, Anu 91, 144
Vennamo, Veikko 17, 342
Vento, Heikki 70
Viljamaa, Toni 72, 93
Virkkunen, Henna 91, 144
Vistbacka, Raimo 20, 57
Väliverronen, Jari 101, 261
Väyrynen, Paavo 19, 105, 106, 341
Väyrynen, Raimo 93
Väänänen, Petteri 188
Väätäinen, Juha 376

W

Wallin, Stefan 122, 133, 146, 191–193, 232
Wallgren, Thomas 142
Weyland, Kurt 328, 329
Wideroos, Ulla-Maj 286

Z

van Zoonen, Lisbet 150
Zyskowitz, Ben 133, 142, 284